DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARININ KAYNAKLARI

21

Yayınlayanlar
Şinasi Tekin . Gönül Alpay Tekin

•

TÜRKÇE KAYNAKLAR XIX

TÜRKÇE VE FARSÇA
SATIR ARASI KUR'AN TERCÜMELERİ
I

HAREZM TÜRKÇESİ SATIR ARASI KUR'AN TERCÜMESİ

Giriş, Metin, Sözlük
ve Tıpkıbasım

(1. Kısım : Giriş ve Metin)

Gülden SAĞOL

Yayınlandığı yer
Harvard Üniversitesi
Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü
1993

Copyright © 1993 by the Editors
All rights reserved

Bütün telif hakları yayınlayanlara aittir

Managing Editor
Carolyn I. Cross

Library of Congress Catalog Card Number 70-131003

This volume has been typeset
by Gülden SAĞOL

MERHUM HOCAM
PROF. DR. MEHMET AKALIN'IN
AZİZ HATIRASINA

AN INTER-LINEAR TRANSLATION OF THE QUR'AN INTO KHWARAZM TURKISH

Gülden SAĞOL

SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES

21

Edited by
Şinasi Tekin & Gönül Alpay Tekin

•

TURKISH SOURCES XIX

OLD TURKISH AND PERSIAN
INTER-LINEAR QUR'AN TRANSLATIONS
I

AN INTER-LINEAR TRANSLATION OF THE QUR'AN INTO KHWARAZM TURKISH

Introduction, Text, Glossary
and Facsimile

(Part I: Introduction and Text)
by
Gülden SAĞOL

Published at
The Department of Near Eastern Languages and Civilizations
Harvard University
1993

YAYINLAYANLARIN ÖNSÖZÜ

Orta Asya'da ilk İslâmî Türk yazı dili, Samânîler devrinde 10. asrın sonunda yapılan Karahanlıca Kur'an tercümesi ile başlamıştır. Bu tercümenin Farsça tercüme ile aynı zamanda yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Anadolu'da da Doğu Türkçesi sahasındakine benzer satır altı Kur'an tercümelerinin oluşturulduğu görülmektedir. Türkçenin Oğuz grubuna bağlı ve bugünkü Türkiye Türkçesi yazı dilinin temelini teşkil eden Eski Anadolu Türkçesi yazı dili de işte Beylikler Devrindeki bu Kur'an tercümeleriyle başlamıştır.

İki ayrı devirde ve iki ayrı yerde ortaya çıkan bu iki tercüme faaliyetine âit ilk nüshalar bugün elimizde yoktur. Kur'an tercümelerinin istinsah tarihi bakımından en eski nüshaları, Karahanlıca'nınki 14. yüzyıla, Anadolu Türkçesininki ise 15. yüzyıla âittir.

Dr. Gülden Sağol'un Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii, 2 numarada muhafaza edilen nüsha üzerinden hazırladığı *Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi* adlı çalışma ile yeni bir seriye başlıyoruz.

Gerek Orta Asya'da gerekse Anadolu'da Türkler, Farsçayı bir öğretim ve eğitim dili olarak kabul etmiş oldukları için, İslâmî Türk yazı dillerinin teşekkülünde Farsça Kur'an tercümelerinin tabiî olarak çok büyük önemi vardır. Bu yüzden Türkçe-Farsça satır arası Kur'an tercümelerini de neşretmeyi planladık.

Bu neşirler şöyle planlanmıştır: 1. Transkripsiyonlu metin, 2. Sözlük veya Dizin, 3. Tıpkıbasım.

Yalnız tıpkıbasımı verilecek olan nüshaların sahife kenarlarına sûre ve âyet numaraları verilecektir. Bu suretle bunlar, metni ve dizini daha önce yayınlanmış olan nüshalarla mukayese edilebilecek ve herhangi bir kelime ve gramer şekli kolayca aranıp bulunabilecektir.

Neşirleri aşağı yukarı 10 ciltte tamamlanacak olan Kur'an tercümeleri sayesinde ilk İslâmî Türk yazı dillerinin, doğuda ve batıda, nasıl ve hangi şartlar altında teşekkül ettiğini anlamış olacağız.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ XIII

Kısaltmalar ve İşaretler XV
Transkripsiyon Alfabesi XVI
Bibliyografya XVII

GİRİŞ XXIII

Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Tercümesi XXIII
Tercüme Türleri XXIV
Kur'an'ın Doğu Türkçesine Tercüme Edilmiş Nüshaları XXIV
Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi XXVIII
A. Tavsifi XXVIII
B. Sahası ve Dili XXX
C. Üslûbuna Dair Bir Kaç Husus XXXII
1. Cümle Unsurlarının Dizilişi XXXII
2. Fiil-Meful XXXVI
3. Tercüme Yanlışları XXXVII
D. Problemler XXXIX

METİN 1

1. Fātiḥatu'l-Kitāb 3
2. Sūretü'l-Baḳara 4
3. Sūretü Āl-i 'İmrān 28
4. Sūretü'n-Nisā 42
5. Sūretü'l-Mā'ide 56
6. Sūretü'l-En'ām 67
7. Sūretü'l-A'rāf 80

8. Sūretü'l-Enfāl 94
9. Sūretü't-Tevbe 99
10. Sūretü Yūnus 109
11. Sūretü Hūd 117
12. Sūretü Yūsuf 125
13. Sūretü'r-Ra'd 132
14. Sūretü İbrāhīm 136
15. Sūretü'l-Hicr 140
16. Sūretü'n-Naḥl (Naḥlnıng Sūresi) 143
17. Sūretü Benī İsrā'īl (Yaygın adı İsrâ suresidir) 151
18. Sūretü'l-Kehf 158
19. Sūretü Meryem 164
20. Sūretü Ṭāhā 169
21. Sūretü'l-Enbiyā' 175
22. Sūretü'l-Ḥacc 181
23. Sūretü'l-Mü'minūn 186
24. Sūretü'n-Nūr 191
25. Sūretü'l-Furḳān 197
26. Sūretü'ş-Şu'arā' 201
27. Sūretü'n-Neml 208
28. Sūretü'l-Ḳaṣaṣ 213
29. Sūretü'l-'Ankebūt 219
30. Sūretü'r-Rūm 223
31. Sūretü Loḳmān 227
32. Sūretü's-Secde 230
33. Sūretü'l-Aḥzāb 232
34. Sūretü Sebe' 237
35. Sūretü'l-Melā'ike (Yaygın adı Fâtır suresidir) 241
36. Sūretü Yāsīn 244
37. Sūretü ve'ṣ-Ṣāffāt 248
38. Sūretü Ṣād 253
39. Sūretü'z-Zümer 257
40. Sūretü'l-Mü'min 262
41. Sūretü Ḥā Mīmi's-Secde (Yaygın adı Fussilet suresidir) 267

42. Sūretü ‘Ayn Sīn Ḳāf (Sūretü'l-A‘lām-Sūretü'ş-Şūrā) 271
43. Sūretü'z-Zuḫruf 274
44. Sūretü'd-Duḫān 278
45. Sūretü'l-Cāṣiye 280
46. Sūretü'l-Aḥḳāf 283
47. Sūretü Muḥammed 286
48. Sūretü'l-Feṯḥ 288
49. Sūretü'l-Ḥucurāt 291
50. Sūretü Ḳāf 292
51. Sūretü'ẕ-Ẕāriyāt 294
52. Sūretü ve'ṭ-Ṭūr 296
53. Sūretü ve'n-Necm 298
54. Sūretü'l-Ḳamer 300
55. Sūretü'r-Raḥmān 302
56. Sūretü'l-Vāḳı‘a 305
57. Sūretü'l-Ḥadīd 308
58. Sūretü'l-Mücādele 311
59. Sūretü'l-Ḥaşr 313
60. Sūretü'l-Mümteḥine 315
61. Sūretü'ṣ-Ṣaff 316
62. Sūretü'l-Cum‘a 318
63. Sūretü'l-Münāfıḳūn 319
64. Sūretü't-Teġābün 320
65. Sūretü'ṭ-Ṭalāḳ 321
66. Sūretü't-Taḥrīm 323
67. Sūretü'l-Mülk 324
68. Sūretü Nūn ve'l-Ḳalem 326
69. Sūretü'l-Ḥāḳḳa 328
70. Sūretü'l-Me‘āric 330
71. Sūretü Nūḥ 331
72. Sūretü'l-Cinn 333
73. Sūretü'l-Müzzemmil 334
74. Sūretü'l-Müddeṯṯir 335
75. Sūretü'l-Ḳıyāme 337

76. Sūretü'l-İnsān 339
77. Sūretü ve'l-Mürsele 340
78. Sūretü'n-Nebe' 342
79. Sūretü ve'n-Nāzi'āt 343
80. Sūretü 'Abese 345
81. Sūretü Küvviret (Yaygın adı Tekvîr suresidir) 346
82. Sūretü İnfeṭeret (Yaygın adı İnfitâr suresidir) 347
83. Sūretü'l-Muṭaffifīn 348
84. Sūretü'l-İnşiḳāḳ 349
85. Sūretü'l-Burūc 350
86. Sūretü ve'ṭ-Ṭārıḳ 351
87. Sūretü'l-A'lā 352
88. Sūretü'l-Ġāşiye 353
89. Sūretü ve'l-Fecr 354
90. Sūretü'l-Beled 355
91. Sūretü ve'ş-Şems 356
92. Sūretü'ṣ-Ṣıddīḳ (Yaygın adı Leyl suresidir) 357
93. Sūretü ve'ḍ-Ḍuhā 358
94. Sūretü'l-İnşirāḥ 358
95. Sūretü ve't-Tīn 359
96. Sūretü'l-Ḳalem (Yaygın adı Beyyine suresidir) 359
97. Sūretü'l-Ḳadr 360
98. Sūretü Lem Yekün 360
99. Sūretü'z-Zelzele 361
100. Sūretü ve'l-'Ādiyāt 362
101. Sūretü'l-Ḳāri'a 362
102. Sūretü't-Tekāṣür 363
103. Sūretü ve'l-'Aṣr 363
104. Sūretü'l-Hümeze 364
105. Sūretü'l-Fīl 364
106. Sūretü Ḳureyş 365
107. Sūretü'd-Dīn (Yaygın adı Mâ'ûn suresidir) 365
108. Sūretü'l-Kevṣer 366
109. Sūretü'l-Kāfirūn 366

110. Sūretü'n-Naṣr 367
111. Sūretü Ebī Leheb 367
112. Sūretü'l-İḫlāṣ 368
113. Sūretü'l-Felaḳ 368
114. Sūretü'n-Nās 369

ÖN SÖZ

Kur'an-ı Kerim'in Türkçe tercümeleri, dil çalışmaları yönünden büyük bir önem taşımaktadır. Türklerin İslâmiyeti kabul etmelerinden sonra İslâm dini ile gelen yeni kavramların nasıl ifade edildiğini göstermeleri ve özellikle mütercimin Kur'an gibi bir metnin tercümesini yaparken meydana gelebilecek her hatadan dolayı günahkâr olma korkusuyla dikkatli davranması, metnin aslına mümkün olduğu kadar sadık kalmasıyla semantik araştırmalar ve sözlükçülük açısından başvurulacak kaynaklar içinde en güvenilir vesikalar olarak kabul edilmektedirler.

Kur'an'ın özellikle satır arası kelime kelime Türkçe çevirileri, mevcut Türkçe kelimelerin o devirdeki manalarının Arapça ve varsa Farsça karşılıkları yardımıyla doğru olarak tespit edilmesini mümkün kılmaktadır. Arapça kelimelerin çeşitli nüshalarda muhit ve şive farkına göre değişik şekillerde tercüme edilmesi ise mukayeseli sözlük çalışmaları yönünden ayrı bir önem taşımaktadır. Kur'an X. yüzyılda Farsçaya tercüme edilmiştir. İlk Türkçe çevirinin de bu Farsça tercümeyle aynı zamanda yapıldığı tahmin edilmektedir. Doğu Türkçesine yapılmış olan bu ilk tercümelerden bugün elimizde altı nüsha bulunmaktadır. Üzerinde çalıştığımız nüsha da bu altı nüshadan biridir ve tanıtım mahiyetindeki bir kaç yazıdan başka daha önce üzerinde hiç bir çalışma yapılmamıştır.

İncelemiş olduğumuz satır arası Kur'an tercümesi metni, 764 yılının Rebiülâhir ayının ortalarında (Ocak-Şubat 1363) istinsah edilmiş olup Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii, 2 numarada muhafaza edilmektedir. 196a/196b sayfaları hesaba katılmazsa tam bir nüshadır. Metnin çeviri kısmı harekesizdir ve satır arası kelime kelime tercümeden başka -bir kaç önemsiz istisna dışında- ilâve veya tefsir bulunmamaktadır. Çevirinin dili ise Karahanlı edebî dili ile bağlantılı olan, fakat Harezme has şive özelliklerinin, Kıpçakça ve bilhassa yer yer Oğuzca hususiyetlerin bulunduğu tipik Harezm Türkçesidir.

Bu çalışma üç kısım halinde ilim âlemine sunulacaktır.

Birinci kısım, giriş ve Kur'an tercümesinin metnini ihtiva etmektedir. Girişte Türkçe Kur'an tercümelerinin kısa bir tarihçesi, tercüme türleri, Kur'an'ın Doğu Türkçesine tercüme edilmiş nüshalarının tanıtılması, bu çalışmanın konusunu teşkil eden nüshanın tavsifi, sahası ve dili, üslûbu ile metinde karşılaşılan problemlerin sıralandığı kısım yer almaktadır.

Çeviri kısmı 583 varaktan oluşan metnin transkripsiyonunu verirken varak ve satır numaralarının yanı sıra diğer mushaflarla metnimizin mukayese edilebilmesi için bugün mushaflarda kullanılan ayırıma göre ayetleri numaraladık. Düşmüş, atlanmış ve yanlış çevrilmiş kısımlar ile imlâ yanlışlarını, benzer parçalara ve Kur'an metnine bakarak onarmaya çalıştık. Eğer metinde başka örneği bulunmayan bir çeviri söz konusu ise aynen

bırakıp, dip notta uygun çevirinin nasıl olması gerektiğine dair not düştük. Ayrıca metnin satır arası tercüme olmasından dolayı Arapçanın sentaksına göre dizilen cümleler metnin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu sebeple mananın daha kolaylıkla ve doğru olarak çözülmesini temin edebilmek için noktalama işaretlerinin yardımıyla cümleleri küçük parçalara böldük. Buna rağmen anlaşılmasında güçlük çekileceğini tahmin ettiğimiz cümlelerin çevirisini şu tercümelerden alarak dip notlarda verdik: Diyanet İşleri Başkanlığı: *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, 2. Baskı, Ankara 1973; Hasan Basri Çantay: *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, I-III*, 15. Baskı, İstanbul 1990.

İkinci kısmı metnin sözlüğü oluşturacaktır. Biz özellikle Arapça karşılıkları da sözlüğe alarak Kur'an'da mevcut kelimelerin gösterdiği mefhumlardan hangisinin Türkçe ile karşılanabildiğini, hangi mefhumların yabancı dillerden alınan kelimelerle ifade edildiğini ortaya koymayı hedefledik. Metnin mütercimi, Arapça kelimelere Türkçe veya Türkçeleşmiş karşılıklar bulmak hususunda çok titiz davranmış, Arapça kelimeleri tek tek Türkçe kelimelerle tercüme edemediği durumlarda çeşitli kelime gruplarına başvurmuştur. Biz de Arapça kelimelerin nasıl karşılandığını göstermek üzere teşkil ettiğimiz bu sözlükte bir kelimenin, bazan da bir terkibin karşılığı olarak kullanılan her kelime veya kelime grubunu sözlükte madde başı veya ara madde olarak aldık. Ayrıca Türkçe kelimenin hangi Arapça kelimenin karşılığı olarak kullanıldığını göstermek için örneklerin önüne parantez içinde asıl metinde bulunan Arapçalarını da verdik. Arapça ile mukayeseli olarak hazırlanan sözlükte metinde geçen bütün kelime ve birleşikler yer almaktadır.

Üçüncü kısımda metnin tıpkıbasımı yer alacaktır. Tıpkıbasımının verilmesiyle metin, mukayeseli incelemenin yanı sıra Türkçenin imlâ tarihi için de bir malzeme teşkil edecek ve böylece çok daha kullanışlı bir hale gelecektir.

Sözlerimi bitirirken yüksek lisans programına girişimden itibaren çalışmalarımı yöneten, bu metin üzerinde çalışmam için beni teşvik eden ve çalışmamı sözlük aşamasına kadar kontrol eden, ancak tamamlanışını göremeden kaybettiğimiz muhterem hocam Prof. Dr. Mehmet AKALIN'ı hürmet, minnet ve rahmetle anıyorum.

Prof. Dr. Mehmet AKALIN'ın vefatından beri çalışmalarıma rehberlik eden, bilgi ve görüşleriyle yönlendiren hocam Prof. Dr. Emine GÜRSOY-NASKALİ ile yardımlarını hiç bir zaman esirgemeyen, özellikle sözlük hususunda derin bilgilerinden faydalandığım hocam Prof. Dr. Ahmet TOPALOĞLU'na ve kolay aydınlanamayan bazı hususlarda eski metinler üzerindeki deneyimlerinden istifade etme imkânını bulabildiğim hocam Prof. Dr. Kemal ERASLAN'a şükran borçluyum. Metnin tavsifi konusunda Prof. Dr. Günay KUT ve Dr. Esra KARABACAK'tan yardım aldım, metnin dizinini ise Dr. Ceval KAYA'nın hazırladığı bilgisayar programı ile oluşturdum, kendilerine teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı değerlendirmek lutfunda bulunan ve eserin basımını sağlamak suretiyle bana ilmin daha ilk basamaklarında iken büyük bir cesaret ve şevk veren hocam Prof. Dr. Şinasi TEKİN'e şükranlarımı arz ederim.

Gülden SAĞOL

İstanbul 1993

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a	Yazma nüshadaki yaprağın ön yüzü
b	Yazma nüshadaki yaprağın arka yüzü
b.	Bin
bk.	Bakınız
c.	Cilt
CAJ	Central Asiatic Journal
cm	Santimetre
H.	Hicrî
Hz.	Hazret
İA	İslâm Ansiklopedisi
İTED	İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi
M.	Miladî
nr.	Numara
PhTF	Philologiae Turcicae Fundamenta
s.	Sayfa
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten
TDED	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TİEM	Türk ve İslâm Eserleri Müzesi
TM	Türkiyat Mecmuası
UAJ	Ural-Altaische Jahrbücher
vb.	Ve benzerleri
.....	Çevirisi yapılmamış olan ayet veya ayetleri gösterir
///	Okunamayan kelimeler için kullanılmıştır.
.....	Çevirisi yapılmamış olan kelimeleri gösterir.
>	Değişmiş şekli gösterir
< >	Eksik yazılmış unsurları gösterir
~	Değişik iki şekli gösterir
[ ]	Düşmüş kısımlardaki onarımı gösterir

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a, ā, e	ص	ṣ
آ	a, ā	ض	ż, ḍ
ء	’	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	‘
ة	t	غ	ġ
ت	t	ف	f
ث	s̲	ڤ	w
ج	c, ç	ق	ḳ
چ	ç	ك	g, k, ñ
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	z̲, ḏ	نك	ng
ر	r	و	o, ö, u, ū, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	ى	ı, i, ī, y
ش	ş		

BİBLİYOGRAFYA

ABDÜ'L-BÂKÎ, Muhammed Fuad (Türkçeye çeviren: Mahmud ÇANGA): *Kur'an Kelimelerinin Anahtarı*, İstanbul 1986

ARAT, Reşid Rahmeti: *Edib Ahmed b. Mahmud Yüknekî. Atebetü'l-Hakayık*, İstanbul 1951

ARAT, Reşid Rahmeti: *Kutadgu Bilig, I Metin,* 2. Baskı, Ankara 1979

ARAT, Reşid Rahmeti (Neşre hazırlayanlar: Kemal ERASLAN-Osman F. SERTKAYA-Nuri YÜCE): *Kutadgu Bilig, III İndeks*, İstanbul 1979

ATALAY, Besim: *Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi, I-III*, 2. Baskı, Ankara 1985, 1986, 1986, ; 2. Baskı, *IV (Dizin "Endeks")*, Ankara 1986

ATALAY, Besim: *Abuşka Lûgatı veya Çağatay Sözlüğü*, Ankara 1970

ATALAY, Besim: *Ettuhfet-üz-Zekiyye fil-Lûgat-it-Türkiyye*, İstanbul 1945

BALAMÎ, Ebu Ali (Neşreden: Habib YAGMAÎ): *Terceme-i Tefsîr-i Taberî, I-VII*, Tahran 1339-1343

BALCI, Medine: *Kur'an-ı Kerim ve Kelime Meali, I,* İstanbul 1991

BARTHOLD, V.V. (Türkçeye çeviren: Hakkı Dursun YILDIZ): *Moğol İstilâsına Kadar Türkistan*, Ankara 1990

BARTHOLD, V.V. (Türkçeye çeviren: Ragıp Hulusi ÖZDEN. Hazırlayanlar: Kâzım Yaşar KOPRAMAN-Afşar İsmail AKA): *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, Ankara 1975

BODROGLIGETI, A.: *A Fourteenth Century Turkic Translation of Sa'di's-Gulistan (Sayf-i Sarāyī's Gulistān bi't-Turkī)*, Budapest 1969

BOROVKOV, A.K.: *Badā'i' al-Luġat. Slovar' Ṭāli' Īmānī Geratskogo k soçineniyam Alişera Navoi*, Moskva 1961

BOROVKOV, A.K.: *Leksika sredneaziatskogo tefsira XII-XIII vv.*, Moskva 1963

BROCKELMANN, C.: *Osttürkische Grammatik Der Islamischen Litteratursprachen Mittelasiens*, Leiden 1954

BUHL, Fr.: "Kur'an", *İA*, c. VI (1955), s. 995-1012

CAFEROĞLU, Ahmet: *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1968

CAFEROĞLU, Ahmet: *Ebû Hayyân. Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk*, İstanbul 1931

CAFEROĞLU, Ahmet: *Türk Dili Tarihi, I-II*, 3. Baskı, İstanbul 1984

CLAUSON, Sir Gerard: *Sanglax, A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammad Mahdî Xân, Facsimile Text with an Introduction and Indices*, London 1960

CLAUSON, Sir Gerard: *An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford 1972

COURTEILLE, A. Pavet de: *Dictionnaire Turc-Oriental*, Paris 1870

ÇAĞATAY, Saadet Ş.: *Türk Lehçeleri Örnekleri, VIII. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla Kadar Yazı Dili*, 2. Baskı, Ankara 1963

ÇANTAY, Hasan Basri: *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm, I-III*, 15. Baskı, İstanbul 1990

ÇETİN, Abdurrahman: *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*, İstanbul 1982

DEVELLİOĞLU, Ferit: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 8. Baskı, Ankara 1988

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI: *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, 2. Baskı, Ankara 1973

DOERFER, G.: *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, I-IV*, Wiesbaden 1963-1975

DURAN, Suzan: "Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözler", *TDAY* (1956), s. 1-110

ECKMANN, János: "Eine ostmitteltürkische interlineare Koranübersetzung", *UAJ*, c. XXXI (1959), s. 72-85

ECKMANN, János (Türkçeye çeviren: Mehmet AKALIN): "Harezm Türkçesi" *Tarihî Türk Şiveleri*, İlâveli 2. Baskı, Ankara 1988, s. 173-210

ECKMANN, János (Türkçeye çeviren: Mehmet AKALIN): "Çağatayca", *Tarihî Türk Şiveleri*, İlâveli 2. Baskı, Ankara 1988, s. 211-245

ECKMANN, János: "İslâmî Orta Asya Türk Edebî Dilinin Özellikleri", *Türk Dünyası Araştırmaları* 57 (1988), s. 193-201

ECKMANN, János: "Memluk Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına Dair", *TDAY* (1964), s. 35-41

ECKMANN, János: *Nehcü'l-Feradis, I Tıpkıbasım*, Ankara 1956

ECKMANN, János (Yayınlayanlar: Semih TEZCAN-Hamza ZÜLFİKAR): *Nehcü'l-Ferādīs, II Metin*, Ankara, Tarihsiz

ECKMANN, János (Türkçeye çeviren: Günay KARAAĞAÇ): *Çağatayca El Kitabı*, İstanbul 1988

ECKMANN, János: *The Dīvān of Gadā'ī*, Bloomington 1971

ECKMANN, János: *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation*, Budapest 1976

ECKMANN, János: "Die kiptschakische Literatur I. Die Literatur von Chwarezm und der Goldenen Horde", *PhTF*, c. II, Wiesbaden 1964, s. 275-296

ERASLAN, Kemal: "Yesevî'nin Fakr-nâme'si", *TDED*, c. XXII (1974-1976), s. 45-120

ERASLAN, Kemal: "Manzum Oğuznâme", *TM*, c. XVIII (1976), s. 169-236

ERASLAN, Kemal: "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", *TDED*, c. XVII (1970), s. 113-124

ERASLAN, Kemal: *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İstanbul 1980

ERGİN, Muharrem: *Türk Dil Bilgisi*, 5. Baskı, İstanbul 1980

ERGİN, Muharrem: *Dede Korkut Kitabı, II İndeks-Gramer*, Ankara 1963

GABAIN, A. von (Türkçeye çeviren: Mehmet AKALIN): *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara 1988

GÜRSOY-NASKALİ, Emine: *Sinan Paşa. Tezkiretü'l-Evliyâ*, Ankara 1987

HACIEMİNOĞLU, Necmettin: *Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, İstanbul 1968

HACIEMİNOĞLU, Necmettin: *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Ankara 1991

HACIEMİNOĞLU, Necmettin: *Türk Dilinde Edatlar*, 3. Baskı, İstanbul 1984

İZMİRLİ, İsmail Hakkı: *Tarih-i Kur'an*, 3. Baskı, İstanbul 1956

KADRİ, Hüseyin Kâzım: *Büyük Türk Lugatı, I-IV*, İstanbul 1927, 1928, 1943, 1945

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi: "Kıpçaklar ve Kıpçak Türkçesi", *TDED*, c. XII (1962), s. 175-184

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi: "Nehcü'l-Feradis'in Dil Hususiyetleri", *TDED*, c. XVI-XIX (1968-1971), s. 55-72, 33-56, 57-80, 145-170

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi: "Kıpçak Türkçesi Üzerine Bir Gramer Denemesi", İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul 1958 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi: *Seyf-i Sarâyî. Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistân bi't-Türkî)*, Ankara 1989

KAZICI, Ziya-TAYLAN, Necip: *Kur'ân-ı Kerim Meâli*, İstanbul 1991

KORKMAZ, Zeynep: *Şadru'd-dīn Şeyhoğlu. Marzubān-nāme Tercümesi*, Ankara 1973

KÖPRÜLÜ, M. Fuad: "Çağatay Edebiyatı", *İA*, c. III (1945), s. 270-323

KÖPRÜLÜ, M. Fuad: *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. Baskı, İstanbul 1981

KUNOS, Ignaz.: *Şejx Sülejman Efendi's Çagataj-Osmanisches Wörterbuch*, Budapest 1902

KURIŞÇANOV, A.K.: *Issledovanie po Leksike Starokopçaskogo Pis'mennogo Pamyatnika XIII v.- "Tyurksko-Arabskogo Slovarya"*, Alma-Ata 1970

MANSUROĞLU, Mecdut (Türkçeye Çeviren: Mehmet AKALIN): "Karahanlıca", *Tarihî Türk Şiveleri*, İlâveli 2. Baskı, Ankara 1988, s. 133-171

MEYDAN LAROUSSE, c. 1-12, Ankara 1969-1973

NADJIB, E. N. (Türkçeye çeviren: Nazif HOCA): "Nehcü'l-Feradis ve Dili Üzerine', *TDED*, c. XXII, 1974-1976 (1977), s. 29-44

NEHCÜ'L-FERĀDĪS, I Tıpkıbasım (Ön sözü yazan: J. ECKMANN), Ankara 1956

NÖLDEKE, Theodor-SCHWALLY, Friedrich (Türkçeye çeviren: Muammer SENCER): *Kur'an Tarihi*, İstanbul 1970

PENRICE, John: *A Dictionary and Glossary of the Kor-ân*, London 1971

PRITSAK, Omeljan (Türkçeye Çeviren: Mehmet AKALIN): "Kıpçakça", *Tarihî Türk Şiveleri*, İlâveli 2. Baskı, Ankara 1988, s. 111-122

RADLOFF, Wilhelm: *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte, I-IV*, St. Petersburg 1893-1911

RÄSÄNEN, Martti: *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki 1969; II *Wortregister*. Zusammengestellt von István KECSKEMÉTI, Helsinki 1971

REDHOUSE, Sir James W.: *A Turkish and English Lexicon*, İstanbul 1978

SAĞOL, Gülden: "Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi, Giriş-Metin-Sözlük", Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993 (Doktora Tezi)

SAMOYLOVIÇ, A.: "Cuci Ulusu veya Altın Orda Edebî Dili", *Türk Dili Belleten*, Seri I, nr. 12 (1935), s. 34-49

SARI, Mevlût: *El-Mevârid. Arapça-Türkçe Lûgat*, İstanbul 1982

SERTKAYA, Osman F.: "Horezmî'nin Muhabbet-nâme'sinin İki Yeni Yazma Nüshası Üzerine", *TM*, c. XVII (1972), s. 185-207

SERTKAYA, Osman F.: *İslâmî Devrenin Uygur Harfli Eserlerine Toplu Bir Bakış*, Bochum 1977

SEVORTYAN, É.V.: *Étimologiçeskiy slovar' tyurkskiḫ yazıkov, I*, Moskva 1974

STEINGASS, F.: *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, 2. Baskı, London 1930

ŞEMSEDDÎN SÂMÎ: *Kamus-ı Türkî*, I-II, İstanbul 1317/1899

ŞENER, H. İbrahim: "Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1985 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

ŞÜKÛN, Ziya: *Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*, İstanbul 1984

TAYMAS, Abdullah Battal: *İbni-Mühennâ Lûgati*, 2. Baskı, Ankara 1988

TEKİN, Şinasi: *Uygurca Metinler II. Maytrısimit. Burkancıların Mehdîsi Maitreya ile Buluşma Uygurca İptidaî Bir Dram (Burkancılığın Vaibhāşika Tarikatine âit Bir Eserin Uygurcası)*, Ankara 1976

TOGAN, Zeki Velidî: *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1970

TOGAN, Zeki Velidî: "Ḫarizm'de Yazılan Eski Türkçe Eserler", *TM*, c. II (1928), s. 315-345

TOPALOĞLU, Ahmet: *"Satır-Arası" Kur'an Tercümesi, I Giriş ve Metin*, İstanbul 1976; *II Sözlük*, İstanbul 1978

TOPARLI, Recep: *Mu'înü'l-Mürîd*, Erzurum 1988

TUNA, Osman Nedim: "Studies on Nahju'l-Farādis: A Method for Turkic Historical Dialectology", Washington 1968 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

TÜRK DİL KURUMU: *Derleme Sözlüğü, I-XII*, Ankara 1963-1982

TÜRK DİL KURUMU: *Tarama Sözlüğü, I-VII*, Ankara 1963-1974

TÜRK DİL KURUMU: *Türkçe Sözlük, I-II*, Ankara 1988

ÜNAL, Ali: *Kur'an'da Temel Kavramlar*, İstanbul 1990

VÉLIAMINOF, V. de-ZERNOF: *Dictionnaire Djaghataï-Turc*, Saint-Pétersbourg 1869

WEHR, Hans: *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Beirut 1980

YAKUBOVSKIY, A.Yu.-GREKOV, B.D. (Türkçeye çeviren: Hasan EREN): *Altın Ordu ve Çöküşü*, 2. Baskı, Ankara 1976

YEĞİN, A.-BADILLI, A. -İSMAİL, H. -ÇALIM, İ.: *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, İstanbul 1990

YÜCE, Nuri: *Mukaddimetü'l-Edeb, Giriş-Dil Özellikleri-Metin-indeks*, Ankara 1988

ZAJACZKOWSKI, Ananiasz: *Najstarsza Wersja Turecka Ḫusräv u Şīrīn Quṭba, I Tekst*, Warszawa 1958; *II Facsimile*, Warszawa 1958; *III Vocabulaire*, Warszawa 1961

ZENKER, Jules Théodore: *Dictionnaire Turc-Arabe-Persan, I-II*, New York 1979

GİRİŞ

KUR'AN-I KERİM'İN TÜRKÇEYE TERCÜMESİ

İslâmiyetin resmen devlet dini olarak kabul edilmesi, X. yüzyılda Karahanlılar zamanında gerçekleşmiştir. Türklerin toplu olarak İslâmiyeti kabul etmelerinin hemen ardından, Kur'an'ı anlamak, manasına nüfuz edebilmek ve esaslarını layıkıyla öğrenebilmek için Türkçe çevirisine ihtiyaç duymuş oldukları şüphesizdir.

X. yüzyıl ortalarına kadar Kur'an'ın herhangi bir dile çevrilmediği bilinmektedir. Fakat yazılı ve resmî tercümeden önce en azından Kur'an'daki bazı surelerin Türkçeye sözlü olarak çevrildiği öne sürülebilir.

Bu mukaddes metin, önce Samanoğullarından Emîr Mansur b. Nuh (H. 350-365/ M. 961-976) zamanında, Maveraünnehirli âlimlerden kurulan bir heyet tarafından Farsçaya tercüme edilmiştir. Farsçaya tercüme edilen tefsir kitabı, Muhammed b. Cerir-i Taberî'nin Arapça olarak yazdığı 40 ciltlik Kur'an tefsiridir. Bu tefsir, Farsçaya çevrilirken kısaltılmış ve Kur'an metni esas alınarak satır arasında Farsça çevirisi yapılmıştır. Zeki Velidî Togan'a göre Kur'an'ın Türkçeye tercümesi de Farsça tercüme ile aynı zamanda, belki aynı komisyonun Türk üyeleri tarafından yapılmıştır[1]. Fuad Köprülü'ye dayanan Abdülkadir İnan'a göre ise Kur'an'ın Türkçeye tercümesi, Farsça tercümesinden yaklaşık bir asır sonra, yani XI. yüzyılın ilk yarısında yapılmış olmalıdır[2].

Mevcut Kur'an tercümelerinin muhtemelen en eskisi Doğu Türkçesi sahasına ait olan ve H. 734/ M. 1333-1334'te istinsah edilen nüshadır.

Kur'an'ın Anadolu Türkçesine çevrilmesi ise Selçuklular Devletinin dağılışından sonra kurulan Beylikler Devrinde başlamıştır. Bu ilk tercümeler umumiyetle bazı surelerin tefsirleridir. Anadolu'da büyük tefsir ve tercüme faaliyetine ise XIV. yüzyılın sonlarında başlanmış olduğu tahmin edilmektedir. Ketebesinde istinsah veya telif tarihi bulunan satır arası tercümelerin en eskisi H. 824/ M. 1424 tarihli, TİEM'de 40 numara ile kayıtlı nüshadır[3].

---

[1] Zeki Velidî Togan: "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", *İTED*, c. III (1959-1960), s. 135

[2] Abdülkadir İnan: *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercemeleri Üzerinde Bir İnceleme*, Ankara 1961, s. 8

[3] Ahmet Topaloğlu: *"Satır-Arası" Kur'an Tercümesi, I. Giriş ve Metin*, İstanbul 1976, s. 3

TERCÜME TÜRLERİ

1. Satır arası kelime kelime tercümeler:

Bunlar, Arapça kelimeleri tek tek Türkçe kelimelerle karşılama esasına dayalı tercümelerdir. Bu metinlerde Türkçe kelimeler, daha küçük ve ince harflerle Arapça kelimelerin tam altına yazılır. Kur'an'ın bu şekildeki çevirisine oldukça sık rastlanmaktadır. İstanbul ve Anadolu'daki kütüphaneler ile Türkiye dışındaki muhtelif kütüphanelerde de bu cinsten çok sayıda nüsha bulunmaktadır. Bu tip çevirilerde Türkçe cümle kuruluşuna çoğu zaman hiç uyulmadığı için Türkçe çeviri bazan Arapçasına bakılmadan anlaşılamayacak durumdadır.

Z. Velidî Togan, ilk Türkçe Kur'an çevirisinin Taberî tefsiri esasında vücuda getirilen Farsça satır arası tercümeye dayanarak yapılmış bir satır arası kelime kelime çeviri olduğunu belirtir[4]. O. Keskioğlu eski tercümeler arasında kelime kelime yapılan tercümelere daha çok rastlanmasını, Farsçadan örnek alarak yapılmış olması ihtimalinin yanı sıra, kelime kelime tercümenin daha kolay oluşuna bağlar[5].

2. Tefsirli tercümeler:

Bu tip çeviriler, ayetlere kelime kelime mana verilmesi bakımından satır arası tercümelere, tefsire benzer parçalar, açıklamalar ve hikâyeler ihtiva etmeleri bakımından da tefsirlere benzemektedirler. Bunlar, tercümelerden daha geniş ve tefsirlerden daha kısadırlar. Bu tarz tercümelerde, manaya biraz daha açıklık kazandırmak için izahlara girişilir ve gerekirse tefsire geçilir. Verilen ayetin nüzul sebebi, hangi vaka üzerine indiği geniş bir şekilde açıklandıktan sonra, bazan hikâye ve kıssalara da yer verilir.

3. Tefsirler:

Bunlarda, Arapça kelimelerin tek tek Türkçe kelimelerle karşılanmasından ziyade, ayetin tamamının uzun cümlelerle açıklanması esas alınmıştır. Bir ayet veya bir kaç ayetin yazılıp manalandırılmasından sonra, bazan sayfalar süren açıklamalarla bu kısımlar tefsir edilir. Anadolu sahasında rastlanan bu tip çevirilerin pek çok nüshası bulunmaktadır. Fakat çok hacimli olmalarından dolayı bu tefsirler üzerinde esaslı bir çalışma yapılmamıştır.

Bu çeviri türlerinden birinci tipe girenler, yani satır arası kelime kelime yapılan çeviriler, özellikle sözlükçülük bakımından Türk dili için çok değerli birer kaynak durumundadırlar. Çünkü Kur'an gibi bir metnin tercümesini yaparken meydana gelebilecek her hatadan dolayı günahkâr olma korkusu, mütercimi ister istemez dikkatli davranmaya ve metnin aslına sadık kalmaya sevkeder. Bu tercümelerin en büyük önemi de mütercimin Arapça kelimelere verdiği karşılıkları büyük bir titizlikle seçmeye gayret göstererek en iyi karşılığı aramasıdır. Kur'an gibi tercümesi son derece güç bir metin karşısında Türkçenin ifade gü-

---

[4] Zeki Velidî Togan: "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", *İTED*, c. III (1959-1960), s. 135

[5] Osman Keskioğlu: *Nüzûlünden Günümüze Kur'an-ı Kerim Bilgileri*, Ankara 1987, s. 214

cünü açık bir şekilde ortaya koyan bu eserlerde, Arapça kelimelere geniş ölçüde Türkçe karşılıklar bulunduğu gözlenmektedir.

Bu tür çeviriler sayesinde mevcut Türkçe kelimelerin o devirdeki manalarını, Arapça ve varsa Farsça karşılıklarının yardımıyla doğru olarak tespit etmek mümkün olmaktadır. Özellikle Kur'an'ın ilk olarak Farsça'ya çevrildiği ve ilk Türkçe çevirinin de bu Farsça çeviriye dayanılarak yapıldığı göz önüne alınırsa Farsça-Türkçe tercümeli Kur'an nüshalarının neşriyle metinlerin daha doğru ve mümkün olduğu kadar tereddütten uzak bir şekilde tespit edilebileceği ve mukayeseli lugat çalışmaları ile semantik araştırmalar yönünden daha sağlam adımlar atılabileceği kanaatındayız.

KUR'AN'IN DOĞU TÜRKÇESİNE TERCÜME EDİLMİŞ NÜSHALARI[6]

Kur'an'ın Doğu Türkçesine altı çevirisi bilinmektedir. Bunlardan dördü satır arası, ikisi ise tefsirli tercümedir[7].

1. Mevcut Kur'an tercümelerinin muhtemelen en eskisi, Şirazlı Muhammed b. Hacı Devletşah tarafından H. 734 / M. 1333-1334'te istinsah edilen nüshadır. Müstensihi Şirazlı olduğuna göre, Şiraz'da yazılmış olduğu kuvvetle muhtemeldir. Satır arası kelime kelime tercüme edilmiş tam bir nüshadır. 902 sayfadan oluşan metnin her sayfasında 9 satır bulunmaktadır. Türkçe çeviri kırmızı kalemle Arapçaların altına yazılmıştır. Bu nüshayı ilk olarak Abdülkadir Erdoğan tanıtmış ve yanlış bir değerlendirme ile eserin baştan sona Oğuz Türkçesi ile tercüme edildiğini belirtmiştir[8].

Çok az Arapça ve Farsça kelime ihtiva eden çevirinin dili, aslında XII-XIII. yüzyıllara ait Karahanlı Türkçesidir, fakat yer yer Oğuz-Kıpçak unsurlarına da rastlanmaktadır.

2. İkinci tercüme halen Özbekistan İlimler Akademisi Kitaplığı, nr. 2008'de kayıtlıdır. 270 varaktan ibaret olan bu nüsha eksiktir. Yazmada sadece şu sure ve ayetler bulunmaktadır: 2. sure (tam değil), 3-5. (1-117. ayetler) sureler ile 6. (71-136. ayetler) sure. Bu nüsha satır arasında hem Türkçe, hem de Farsça tercüme ihtiva eder.

Yazmayı tavsif eden Semenov, tercümenin XIII. yüzyıla ait olduğunu belirtmiştir[9]. Çevirinin dili, Karahanlı Türkçesidir.

---

[6] Kur'an'ın Anadolu Türkçesi'ne tercümeleri bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Ayrıca bütün Kur'an tercümeleri üzerinde yapılan çalışmaların açıklamalı bibliyografyası için bk. Gülden Sağol: "Kur'an'ın Türkçe Tercüme ve Tefsirleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 8, İstanbul, Baskıda.

[7] Burada önce satır arası tercümeler, ardından da tefsirli tercümeler verilmiştir.

[8] Abdülkadir Erdoğan: "Kur'an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri", *Vakıflar Dergisi*, c. I (1938), s. 47-48

[9] A.A. Semenov: *Sobranie vostoçnıh rukopisey, Akademii Nauk Uzbekskoy SSSR*, IV, Taşkent 1957, s. 45-46

3. İkinci tercüme halen İngiltere (Manchester), John Rylands Kütüphanesi, Arabic MSS. 25-38'de kayıtlı olan satır arası tercümeli nüshadır. Eser, satır arasında hem Farsça, hem de Türkçe tercüme ihtiva etmektedir. Tamamı 30 cilt olan eserin 14 cildi mevcuttur. Bu 14 cilt, 1145 varaktan ibarettir. Maalesef elde bulunan varaklarda da eksikler vardır. Bu 14 cildin haricinde tercümeye ait olan iki varak da Dublin, Chester Beatty Kütüphanesi, nr. 1606 ve nr. 1630'da kayıtlı bulunmaktadır. J. Eckmann bu varaklarda bulunan 4. surenin 176. ayetini, 5. suredeki besmelenin tercümesini ve 27. surenin 73-75.[10] ayetlerinin transkripsiyonu ile İngilizce çevirisini *CAJ*'deki makalesinde vermiştir[11].

Yazma, her sayfada sadece üçer satırlık Arapça, Farsça ve Türkçe metin ihtiva ettiği için çok hacimlidir. Başı ve sonu eksik olduğundan eserin nerede ve kimin tarafından meydana getirildiği hakkında bilgi yoktur. Eser, Karahanlıcanın son ürünleri veya Harezm Türkçesinin başlangıç dönemi ürünleri arasında sayılabilir. Metnin sözlüğünü hazırlayan Eckmann, bazı dil özelliklerini ve yazının biçimini göz önünde tutarak eserin XIII. yüzyılın ikinci yarısı veya XIV. yüzyılın ilk yarısından önce istinsah edilmediğini belirtmiştir[12].

4. Dördüncü satır arası tercüme Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii, 2 numarada muhafaza edilen ve elimizdeki çalışmanın metinini oluşturan nüshadır.

5. Birinci tefsirli tercüme "Anonim Tefsir" veya "Orta Asya Tefsiri" olarak adlandırılmakta olup Leningrad'daki Asya Halkları Enstitüsü Kitaplığı Cod. 332'de 2475 numarada muhafaza edilmektedir. 1914 yılında Z. V. Togan tarafından Türkistan'da bulunan bu nüsha, 147 varaktan ibarettir. Türkçe tefsir 18. surenin 4. ayeti ile başlamaktadır ve 23-47. sureler eksiktir. Ayrıca elimizde bulunan kısımda da eksikler vardır. Satır arasında kelime kelime tercümenin yanı sıra tefsir de ihtiva etmektedir. Ayetlerin arasında ise hikâyeler yer almaktadır. Mütercimi, hangi tarihte, nerede ve kimin tarafından istinsah edildiği bilinmemektedir. M. F. Köprülü, metnin Timur devrinde istinsah edildiğini belirtmiştir[13]. A. İnan, hikâye ve kıssalardaki dilin *Nehcü'l-Feradis*'in dilinden farksız olduğunu, eserin sonuna doğru ise Oğuzcaya mahsus kelime ve şekillerin çoğaldığını ifade etmiştir[14]. Metnin sözlüğü Borovkov tarafından hazırlanmıştır. Borovkov sözlüğünün giriş kısmında tefsirin zaman bakımından Zemahşerî'nin *Mukaddimetü'l-Edeb*'ine yakın olduğunu söyler[15]. Devam eden sayfalarda ise çevirinin ve tefsirin dilinin XII-XIII. yüzyıllara ait olduğunu belirterek tefsirin dilinin morfolojik ve kelime hazinesi özellikleri itibarıyla *Atebetü'l-Hakayık*'ın diline yakınlığına işaret eder. Tefsirin arkaik kelime hazinesi bakımından sadece *Atebetü'l-Hakayık*'ın diliyle değil, aynı zamanda *Kutadgu Bilig* ve *Divanü Lugati't-Türk* ve daha da önceki dönemlerdeki ürünlerin dilleriyle de yakınlık gösterdiğini ifade eder. Daha sonra tefsirde görülen *d*> *d̲*> *y* değişimine dayanarak eserin kelimenin geniş manasında Özbek dili tarihi için malzeme niteliği taşıyan bir ürün olarak değerlendirilebileceğini belirtir. Zeynep Korkmaz ise "Anonim Kur'an Tefsiri" ile *Kısasu'l-Enbiya* gibi eserlerin Karahanlı Türkçesini Harezm Türkçesine birleştiren geçiş niteliğindeki

---

10 Türkiye'deki Kur'anlara göre bunlar, 71-73. ayetlerdir.

11 János Eckmann: "Two Fragments of a Koran Manuscript with Interlinear Persian and Turkic Translations", *CAJ*, c. XIII/4 (1969), s. 287-290

12 János Eckmann: "Eastern Turkic Translations of the Koran", *Studia Turcica*, c. XVII (1971), s. 154

13 M. Fuad Köprülü: *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. Baskı, İstanbul 1981, s. 163

14 Abdülkadir İnan: "Eski Türkçe Üç Kuran Tercümesi", *Türk Dili*, c. I, sayı 6 (1952), s. 15

15 A.K. Borovkov: *Leksika sredneaziatskogo tefsira XII-XIII vv.*, Moskva 1963, s. 5

eserler olduğunu ve XII. yüzyılda Oğuzcanın yazı diline geçmiş ilk belirtilerinin bu tefsirde görüldüğünü ifade eder[16].

6. İkinci tefsirli tercüme, Şeybanîler devrinde XVI. yüzyılın ilk yarısında oluşturulmuştur. İki nüshası vardır. Bunlardan birincisi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Bölümü, nr. 16'da kayıtlıdır. İstinsah tarihi H. 950 / M. 1543-1544 olan nüsha, her biri 308 varak olan iki ciltten oluşmaktadır. Her sayfada 29 satır bulunmaktadır. Birinci cildin ilk sayfasında yer alan şiir, H. Zülfikar tarafından incelenmiştir (*Türk Kültürü*, sayı 114). İkinci nüshası Konya Mevlâna Müzesi Kitaplığı, nr. 6624/921'de muhafaza edilmekte olup 1304 sayfadan ibarettir. İstinsah tarihi H. 20 Rebiülevvel 951 / M. 11 Haziran 1544'tür. Tefsirin her sayfasında 29 satır bulunmaktadır.

A. İnan, Konya müshasına dayanarak tefsirin telifinin Özbek hanlarından Ubeydullah Han zamanında yapılmış olabileceğini, tefsircinin ise Özbekler zamanında sadeleşmeye başlayan yazı dilinden ziyade Çağataylılar devrinde meydana gelen ağdalı edebî dile bağlı biri olduğunu belirtmiştir[17]. İstanbul Topkapı Sarayı Müzesindeki nüsha üzerinde doktora çalışması yapan, H. Zülfikar da eserin meydana getirildiği zaman ile Ubeydullah Han'ın *Terceme-i Ḳavā'idü'l-Ḳur'ān ve Fevā'idü'l-Furḳān* adlı eserini ve A. İnan'ın Konya'daki nüshanın üç yerinde geçtiğini belirttiği "Şeyh Ubeydullah Kaddese'llāhu sırrahu" sözünü göz önünde tutarak bu tefsirin büyük ihtimalle Ubeydullah Han tarafından veya onun teşviki ile orjinal bir nüshaya dayanılarak meydana getirildiğini ifade etmektedir[18].

Dili Çağatayca olan tercümede Arapça metin parça parça verilmekte, bunun ardından da kelime kelime çeviri veya uzun hikâyeler gelmektedir.

---

16 Zeynep Korkmaz: *Ṣadru'd-dīn Şeyhoğlu. Marzubān-nāme Tercümesi,* Ankara 1973, s. 41, 48

17 Abdülkadir İnan: "Şeybanlı Özbekler Çağına Ait Bir Çağatayca Kur'an Tefsiri", *TDAY* (1962), s. 61-62

18 Hamza Zülfikar: "Çağatayca Bir Kuran Tefsiri", *Türkoloji Dergisi*, c. VI, sayı 1 (1974), s. 179

HAREZM TÜRKÇESİ
SATIR ARASI KUR'AN TERCÜMESİ

A. TAVSİFİ

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Kur'an tercümesi nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa Camii, 2 numarada muhafaza edilmektedir. Yazma daha önceleri Millet Kütüphanesi, Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 951'de kayıtlı idi.

Eserin cildi tamir görmüştür. Altta kahverengi meşin bir cilt, üstte ise yeşil bez bir cilt bulunmaktadır. Miklepli, sertaplı ve beyaz şirazelidir. Cildin altında ciltleme sırasında eklendiğini tahmin ettiğimiz eflatun renkli boş bir yaprak bulunmaktadır. Bunu takiben iki boş sayfa (Ia-Ib) ve Arapça olarak kırmızı, yer yer siyah mürekkeple önce Fatiha, sonra da Bakara suresinin Medenî mi, Mekkî mi olduğu, kelime ve harf sayısı, adı geçen sure hakkında peygamberin bir hadisi ve Farsça olarak o surenin okunmasının ehemmiyetine dair kısa bir bilgi yer almaktadır(IIa). Tercümesi yapılmayan 196a/196b sayfaları ile Farsça olarak vakf ve ibtida kaidelerinin verildiği 586b-587b'nin devamının olmayışı hesaba katılmazsa tam bir nüsha olup, tercüme kısmı 583b'de sona ermektedir. Varak ölçüsü 22 cm x 33.8 cm, yazı ölçüsü 17.5 cm x 25.5 cm'dir. Kalınlığı ise 13.5 cm'dir.

Hemen hemen tamamı tamir görmüş olan eserin her sayfasında, 9 satır Arapça, 9 satır Türkçe çeviri olmak üzere toplam 18 satır mevcuttur. Yazı karakteri reyhanî nesihtir. Arapçaları daha büyük ve harekeli, çevirileri ise ince ve harekesizdir. Kağıdı nohudî renkli kalın şark kâğıdı olup üzerinde lekeler, yer yer yırtık ve delikler bulunmaktadır.

1a'da bakır ve altın yaldızla kötü bir karışımdan elde edilmiş çiçek işlemeli, içleri maviyle süslenmiş altı köşeli geometrik bir yıldız deseni bulunmaktadır. Bu desen, dışı mavi işlemeyle sarılmış bir daire içindedir.

Baştan iki sayfa (1b-2a) cetvellidir, cetvellerin tek taraflarında yuvarlak süsler bulunmaktadır. Bu sayfaların başlık ve altlık kısımları ise çerçeve içine alınmıştır. Altın-bakır karışımıyla oluşturulan bu çerçevelerin içleri mavi süslemelidir. 2a'da Hekimoğlu Ali Paşa'ya ait vakıf mührü bulunmaktadır. Diğer sayfalar cetvelsizdir. 293b'de sure adı, ilk iki surede olduğu gibi altın-bakır karışımlı ve mavi süslemeli bir çerçeve içindedir. Burada da Hekimoğlu Ali Paşa'nın mührü bulunmaktadır. Ayrıca muhtelif sayfalarda Hacı Kasım kızı Hürrem Fatıma'ya ait vakıf kayıtları yer almaktadır.

Çevirisi yapılmamış olan 196a-196b sayfaları, harekeli nesih ile yazılmış, ayın, kef, sad ve dad harflerinin içleri kırmızı mürekkeple boyanmıştır.

Durak yerleri kırmızı mürekkeple işaretlenmiştir. Fakat bu duraklar, Türkiye'deki matbu Kur'an nüshalarındakinden farklı olduğu için biz ayetleri numaralarken Türkiye'deki mushaflardaki durak sistemini esas aldık.

İlk sayfada Fatiha suresi, ikinci sayfada da Bakara suresinin ilk üç ayeti ve besmelelerin çevirisi yer almaktadır. Bu iki sure hakkındaki bilgilerin IIa'da yer aldığını belirtmiştik. Bu iki sure dışındaki diğer surelerde her surenin başlangıcında Arapça olarak yeşil ve kırmızı mürekkeple surenin adı, Mekkî mi, Medenî mi olduğu, ayet, kelime ve harf sayısı ile bu sayılardaki ihtilaflar üzerinde durulduktan sonra, sadece 8 ile 73. sureler istisna olmak üzere Hz. Muhammed'in bir hadisine yer verilir. Bazan bu Arapça kısmın hemen altında, genellikle ise sayfanın kenarında kırmızı mürekkeple Farsça olarak adı geçen surenin okunmasının ehemmiyetine dair bilgiler yer almaktadır.

9. sure istisna olmak üzere[19] bütün surelerde Besmele'nin çevirisi yapılmıştır ve bu çeviride siyah mürekkebin yanı sıra yer yer kırmızı veya mavi mürekkep de kullanıldığı görülmektedir.

583b'de Hekimoğlu Ali Paşa'ya ait bir vakıf mührü bulunmaktadır. Yine aynı sayfada yer alan kayıtta metnin Rebiülâhir ayının ortalarında 764'te istinsah edildiği belirtilmiştir. Mütercim ve müstensihin adı ile istinsah yeri ise belli değildir.

Eserin sonunda siyah ve yer yer kırmızı mürekkep kullanılarak yazılmış bir kısım vardır. Muhtemelen ciltleme sırasında bu kısmın sayfa sırası karıştırılmıştır. Bizim sıralamamıza göre ilk üç sayfasında (584a-585a) Arapça olarak Kur'an'daki sure, ayet, kelime ve harf sayıları ile bu konulardaki ihtilaflar belirtildikten sonra Kur'an-ı Kerim'i okumaya başlamadan önce okunması gerektiği ifade edilen şu dua yer almaktadır:

اللهم افتح علينا حكمتك و انشر علينا رحمتك يا ذا الجلال و الاكرام اللهم انفعنا بما علمتنا و علمنا ما نسينا و ارزقنا علماً ينفعنا

Bu kısım Hatim duası ile sona ermektedir. 585b-586a'da Farsça olarak Kur'an ayetleriyle nasıl fal bakılacağı öğretilir. 586a'da Hekimoğlu Ali Paşa Sarıkçı'ya ait bir vakıf kaydı ve Hekimoğlu Ali Paşa'ya ait bir mühür bulunmaktadır. 586b-587b'de Farsça olarak Kur'an kıraatında riayet edilmesi gereken iki husus olan vakf ve ibtida üzerinde durulmaktadır. Fakat bu kısım Nahl suresinden itibaren eksiktir. En sonda ise 2 boş sayfa yer almıştır.

Nüshada satır arasında kelime kelime tercümeden başka -bir kaç önemsiz istisna dışında- ilâve veya tefsir yoktur.

Eserin mikrofilm arşiv numarası 3587'dir.

---

[19] Nüzulü sırasında Hz. Muhammed besmele yazılmasını emretmediği için diğer Kur'an nüshalarında olduğu gibi elimizdeki nüshada da bu surenin başında besmele yer almamaktadır.

B. SAHASI VE DİLİ

Karahanlı Türkçesi dil yapısı bakımından Uygur yazı dili geleneğine, bu devri izleyen Harezm Türkçesi de Karahanlı yazı dili geleneğine dayanmaktadır.

İslâmiyetin ilk zamanlarında Harezm'de konuşulan dil, aslında İranî olmakla beraber diğer İran lehçelerinden epeyce farklı olan Harezm lehçesi idi. XI. yüzyılda başlayan Harezm'in Türkleşmesi hadisesi, XIII. yüzyıla kadar devam etmiş ve Harezm ile ona bağlı bölgelerde yeni bir yazı dilinin kuruluşu, bu bölgenin Türkleşmesinden sonra gerçekleşebilmiştir. Fakat Türkçe ile beraber Arap ve Fars dilleri de bu bölgede kullanılmaya devam etmiştir. Harezm'in Türkleşmesinde özellikle Oğuzlar ve Kıpçakların çok önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Bunların yanı sıra Kalaçlar, Kimekler, Bayavutlar, Kanglılar ve bir takım göçebe Türk aşiretleri de bu hususta etkili olmuşlardır[20]. Bölgenin Türkleşmesinde rol oynayan bu unsurlar, bölgenin kendine has şivesini de oluşturmuşlardır. Bu şive, Karahanlı yazı dili ile bağlantılı ve Oğuz, Kıpçak, Kanglı ve diğer boyların şivelerinin karışımı ile oluşmuş Harezm Türkçesidir. Her şeyden önemlisi ise bir yazı ve edebiyat dilidir. Eski ve yeni şekiller ile ağız özelliklerinin yan yana yer aldığı bu edebiyat dilinin altın çağı ise sadece Harezm ve Sir Derya'nın aşağı yöresinde değil, Altın Ordu'nun diğer kültür merkezlerinde ve başkent Saray'da da kullanıldığı XIV. yüzyıldır.

Bu şive, Karahanlıcadan teşekkül etmesinin yanı sıra, çeşitli boyların şivelerini de aksettirmesi bakımından ilginç bir yazı dili olmuştur. Çünkü bu sahadaki eserlere bakıldığında Harezm Türkçesi adını verdiğimiz edebî dilin farklı metinlerde farklı şivelerin daha fazla ağırlık kazanmış şekliyle karşımıza çıktığı görülmektedir.

Üzerinde çalıştığımız Kur'an çevirisinin dilinin de Karahanlı edebî dili ile bağlantılı olan, fakat Harezm'e has şive özelliklerinin, Kıpçakça ve bilhassa yer yer Oğuzca hususiyetlerin bulunduğu tipik Harezm Türkçesi olduğunu söyleyebiliriz. Meselâ: *ng* sesi için Uygur yazısındaki ﯕ harfinin Arap yazısına aktarılmasıyla elde edilen ڭ'nin yanı sıra daha az sayıda olmakla beraber Oğuz grubunun bir hususiyeti olan ve daha sonra Anadolu'da yaygınlaşan ڭ harfinin de kullanılması, *+nı, +ni ve +n* eklerinin yanı sıra çok seyrek de olsa *+i* yükleme halinin kullanılması, yer yer *t-> d-* değişikliğinin görülmesi[21] (*takuk ~ dakuk, tam ~ dam, tar ~ dar, tarlık ~ darlık, tolı> dolı* vb.), bazı eklerde ön seste sadece *d*'li şekillerin tercih edilmesi (*+ta, +te* ekine hiç rastlanmaması, *+tın* ekinin sadece *vakt* kelimesinde ve nadiren kullanılması gibi), çok daha önce *b*'den dönüşmüş olan *w*'nin muhafaza edilmekle birlikte çok seyrek olarak *v*'ye veya *f*'ye dönüştüğünün görülmesi[22] (*seb-> sew-, tabar> tawar, yabız> yawuz, eb> ew ~ iw, sub> suw ~ suv, suwġar- ~ suvġar-, suwsa- ~ suvsa-, öbke> öwke ~ öfke* gibi. Fakat *-w-*'li şekli de bir yerde geçmekle

---

20 M. Fuad Köprülü: *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3. Baskı, İstanbul 1981, s. 201

21 *Divanü Lûgat-it-Türk* adlı eserinde Kaşgarlı Mahmud (Bk. Besim Atalay: *Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi*, c. I, 2. Baskı, Ankara 1985, s. 31), Oğuzlarla onlara yakın olanların kelimelerdeki *t* harfini d'ye çevirdiklerini belirtmiştir. Bu değişikliğe *Mukaddimetü'l-Edeb*'de de çok sık tesadüf edilmektedir. Bk. Nuri Yüce: *Mukaddimetü'l-Edeb, Giriş-Dil Özellikleri-Metin-indeks*, Ankara 1988, s. 20

22 Kaşgarlı Mahmud *Divanü Lûgat-it-Türk*'te*w*> *v* değişikliğini şöyle izah etmektedir: "Türklerce f ile b arasında söylenen w harfi Oğuzlarla onlara yakın olanlar tarafından v'ye çevrilir." (Bk. Besim Atalay: *Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi*, c. I, 2. Baskı, Ankara 1985, s. 31-32)

beraber *yalbar-* -3 yerde- da halen devam etmektedir. Bu kelime Kutb'un *Hüsrev ü Şirin*'inde *yalbar-*, Rabguzî'nin *Kısasu'l-Enbiya*'sında *yalwar-* şeklinde karşımıza çıkmaktadır.), Harezm Türkçesi için karakteristik bir durum olan düzlük-yuvarlaklık uyumundaki karışıklığa metnimizde de sıkça rastlanması (*ḳulpsuz ~ ḳulpsız, közsiz ~ közsüz, ʿazābumuz ~ ʿazābumız, ḥisārnıng ~ ḥisārnung, mungsuz ~ mungsız, özüngüz ~ özüngiz, yirning ~ yirnüng, ḳoştunguz ~ ḳoştungız, yawuzluḳsuz ~ yawuzluḳsız* vb.), *d*'li ve *y*'li şekillerin bir arada bulunması ki bu durum metnimizin *d*'den *y*'ye geçiş döneminde olduğunu göstermektedir[23] (*aḍrıl- ~ ayrıl-, boḍaġlıġ ~ boyaġlıġ, aḍır- ~ ayır-, ıḍ- ~ ıy-, iḍiş ~ iyiş, ḳaḍaş ~ ḳayaş, ḳaḍġurtul- ~ ḳayġurtul-, ḳoḍ- ~ ḳoy-, ḳuḍuġ ~ ḳuyuġ, küḍ- ~ küy-, küḍegü ~ küyegü, uḍı- ~ uyu-, yaḍaġ ~ yayaġ* vb.), *ḳ-> ḫ- ve -ḳ- > -ḫ-* değişikliğine yer yer tesadüf edilmesi (*ḳatun> ḫatun, ḳatır> ḫatır, aḫtarıl-, oḫşaş, oḫşaşġan, saḫsık, yaḫşı* vb.), birden fazla heceli kelimelerin sonundaki *-ġ, -g* seslerinin umumiyetle korunmakla birlikte, Oğuzcanın tesiriyle az da olsa düşürüldüklerinin görülmesi (*toluġ ~ tolu, körklügrek ~ körklürek, örtüglüg ~ örtüglü* vb.) gibi. Ayrıca 3. teklik ve çokluk şahıs iyelik ekinden sonra gelen yardımcı nun sesinin yer yer düşmesi, geniş zamanın menfisi olarak *-mas, -mes* ekinin yaygın olarak kullanılması gibi hususiyetlerle de eser, Çağataycaya yaklaşmaktadır. Zaten bu dil merhalesi, neticede yerini kendisinden teşekkül etmiş olan Çağataycaya bırakmıştır.[24]

Metnin üslûbuyla ilgili bazı hususların ele elındığı bahiste belirtilmeye çalışılan özellikler ve metnin kelime hazinesinde yer alan, fakat Orta Türkçe sözlüklerinde bulunmayan kelimeler, mütercimin Harezm Türkçesinde mevcut olan çeşitliliği metne aktarmış olduğu izlenimini vermektedir. Bu çeşitli ağızlara ait unsurlar, mütercimin daha geniş bir topluluğa ve özellikle halk tabakasına hitap etmek istemesiyle de açıklanabilir.

Togan, "Anonim Kur'an Tefsiri"nin TİEM 73 numarada muhafaza edilen nüshanın daha muahhar zamanda yazılan eksik bir nüshası olduğunu, bu çalışmanın konusunu teşkil eden nüshanın ise TİEM 73 numaralı nüshanın Sirderya ve Harezm tarafları şivelerine uydurulmuş bir şekli olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtir[25]. A. İnan ise, "Anonim Tefsir", TİEM nr. 73'te muhafaza edilen nüsha ile çalışmamızın konusunu teşkil eden nüshadaki bazı cümleleri karşılaştırarak her üç nüshanın bir asıl nüshaya dayandığını, tercümelerin birbirine çok yaklaştığını belirtir ve her üç müstensihin asıl nüshaya yakın kopyalardaki bazı kelimeleri okuyamamalarından dolayı geçirdikleri zorlukların da aynı kelimelerin tercümesinde rastlanmasına dikkat çeker[26]. Biz de TİEM 73 numaradaki nüsha ile çalışmamızın konusunu teşkil eden tercümeyi karşılaştırdığımızda pek çok benzerliğe rastladık. Fakat şu da bir gerçek ki bütün satır arası tercümelerin ilk bakışta birbirinin aynı veya çok benzeri olarak görülmesi tabiîdir. Zira hepsi de sonuçta aynı metnin tercümesidir. Bu hususta ilmî bir neticeye varabilmek için sadece bazı ayet, sure veya cümleleri karşılaştırmak yerine, metinleri bütünüyle karşılaştırarak son derece geniş bir inceleme yapmak zarurîdir. Ancak Kur'an tercümeleri tek tek incelendikten, özellikle tercümelerdeki

---

[23] Kaşgarlı Mahmud, *Divanü Lugati't-Türk*'te (Bk. Besim Atalay: *Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi*, c. I, 2. Baskı, Ankara 1985, s. 32) Yağma, Tohsı, Kıpçak, Yabaku, Tatar, Kay, Çomul ve Oğuzların bu sesi *y*'ye çevirdiklerini ve hiç bir zaman *d*'yi söyleyemediklerini ifade etmektedir.

[24] Hazırlamış olduğumuz, fakat hacmi sebebiyle burada veremediğimiz gramer araştırmasını ayrıca neşretmek arzusundayız.

[25] Zeki Velidî Togan: "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", *İTED*, c. III (1959-1960), s. 135

[26] Abdülkadir İnan: "Eski Kur'an Tercümelerinin Dili Meselesi ", *Türk Dili*, c. I, sayı 7 (1952), s. 21

hatalardan yola çıkılarak yapılacak karşılaştırmalardan sonra sıhhatli ve ilmî bir sonuç elde edilebileceği kanaatındayız.

C. ÜSLÛBUNA DAİR BİR KAÇ HUSUS

1. Cümle Unsurlarının Dizilişi:

Metnin Kur'an'ın satır arası kelime kelime Türkçeye çevirisi olmasından dolayı, cümle unsurları zarurî olarak Arapçanın sentaksına göre dizilmiştir. Bu iki dil arasında cümle ve kelime grupları gibi teşkillerin kuruluşunda çok büyük farklar bulunduğu malûmdur. Bu sebeple kurulan cümleler, genellikle devriktir. Hatta bu işte bazan çok ileri gidildiği görülmektedir. Meselâ 450a/3'te Arapçası tek bir kelime olduğu halde çeviri sırasında kullanılan birleşik fiilde yardımcı fiil başa alınmıştır: *Anıng mengizlig urur mühr Tangrı, tigme bir uluġsınġan cebbārnıng köngli üze.* Burada *urur mühr* şeklinde tercüme edilen kelimenin Arapçası *yeṭebu* 'dur. Görüldüğü üzere mütercim -her halde dalgınlıkla- hiç gereği yokken birleşik fiili tersine çevirerek yardımcı fiili başa almıştır.

Fakat yine de metne bütünüyle bakıldığında mütercimin büyük bir ustalık gösterdiği belli olmaktadır. Biz burada mütercimin çeviri uslubu hakkında sadece bir kaç örnek vermekle yetineceğiz.

a. İsim tamlamalarında Arapçada tamlanan önce tamlayan sonra, Türkçede ise tamlayan önce tamlanan sonra gelir. Fakat buna rağmen bu tip tamlamalar, büyük bir çoğunlukla Türkçeye uygun olarak tercüme edilmiştir:

Taḳı ol, hükm kılġanlarnıng yaḫşıraḳı= 157a/2

Tileyür siz dünyā fāyidesini= 179a/8

Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim tegdi künnüng batar yiringe= 291a/2

Men Tangrınung kulı= 295b/6

Taḳı tatıng yayılġan otnung kının= 321b/4

Taḳı sıḳamang anı yawuzluḳ birle, tutġay sizni uluġ künnüng kını=357b/7

Anıñ mengizlig kiwürdük anı yazuḳ kılġanlarnıñ köngülleringe= 359b/1

İsim tamlamalarının Arapça kaideye uygun olarak çevrilişine dair çok az örnek bulunmaktadır:

Tangrı yaratġanı tigme bir nirseniñ= 444a/8

Ḥaḳīḳat üze ol kim tirgüzdi anı, tirgüzgeni ölüglernüng= 458b/9

Aşağıdaki birinci örnekte tamlanan unsur iyelik yerine akkuzatif eki almıştır, ikinci örnekte ise tamlanan unsur iyelik eki almamıştır. Tabiî bunların dikkatsizlik neticesi ortaya çıkmış olabileceklerini de göz ardı etmemek gerekir:

Saḳınmaġıl Tangrını, va'desining ḫilāf ḳılġanını, yalawaçlarınġa= 251b/7

Biz Tangrınıng yārīçiler= 530a/1

Aşağıdaki tamlamanın çevirisinde ise metnimizde başka örneği olmayan, fakat Çağatayca ve Özbekçede sık rastlanan bir husus olan tamlayan unsurun ilgi hali yerine yükleme hali aldığı görülmektedir:

Örtüglüg işlerni bilgeni taḳı āşkāreniñ, yinggen, ḥikmetlig= 535a/1

b. Sıfat tamlamalarında Arapçada tamlanan önce tamlayan sonra, Türkçede ise tamlayan önce tamlanan sonra gelmektedir ve bu tip tamlamalar metnimizde bazan Arapçaya, bazan da Türkçeye uygun olarak çevrilmiştir.

Sıfat tamlamalarının Türkçenin tamlama kaidesine uygun olarak çevrilmesine örnekler:

Taḳı kiwürgey miz anlarnı king köligege= 85a/3

Ol vaḳtın kim kiçti ḥarām aylar= 181b/1

Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı köndürmes küfr ketürgen erenlerni= 268a/7

Taḳı yawumang zināġa, ḥaḳīḳat üze ol irdi körksüz iş= 273b/8

Taḳı vefā ḳılıng saġunı, ol vaḳtın kim saġuladıngız; taḳı ölçüngiz, tüz terāzū birle= 274a/4

Taḳı yāḏ ḳılġıl kitāb içinde İbrāhīmni, ḥaḳīḳat üze ol irdi rāst sözlüg peyġāmber= 296b/2

Arapçanın tamlama prensibine uygun örnekler:

Anlarġa kim körklüglük ḳıldılar anlardın taḳı saḳındılar, sevāb uluġ= 70b/1

Taḳı anlarnı, ḳılduḳ sizge anlar üze ḥüccet açuḳ= 90b/1

Ol vaḳtın kim oḳusang Ḳur'ānnı, sığınġıl Tangrıġa, iblīsdin la'net ḳılınmış= 267b/1

Taḳı anlarġa kın iglig= 268a/1

c. İsim cümleleri umumiyetle Türkçeye uygun olarak tercüme edilmiştir. Zaten isim cümlelerinin esas unsurları bakımından Türkçe ile Arapça arasında benzerlik vardır. Her ikisinde de isim unsuru önce, fiil unsuru sonra gelir:

Taḳı Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ= 51a/2

Taḳı Tangrı bitgenlerning dostı= 56a/7

Tangrınıng bitig bitimeki sizing üze= 79b/6

Ol, ḥakīm kitābnung āyetleri= 200a/2

Taḳı ḳıyāmet ḳatıġraḳ taḳı açıġraḳ= 507b/5

ç. İsm-i mevsullerin tercümesi:

Eger örtsengiz ol nirseni kim kögüzleringiz içinde, yā açsangız anı; bilür anı Tangrı= 51a/1

Taḳı Tangrıġa ol nirseler kim kökler içinde taḳı ol nirseler kim yir içinde= 61b/6

Taḳı Tangrıġa, ne kim kökler içinde taḳı ne kim yir içinde= 95b/6

Ay anlar kim bittiler= 113b/5

Ḥaḳīḳat üze İḏim, ol nirseni kim ḳılur siz ḳapsaġan= 223a/6

Küfr ketürdi Tangrınıng ni'metleringe, taturdı Tangrı anga açlıḳ tonın taḳı ḳorḳunç tonın; munung birle kim ḳılur irdiler= 268b/8

Ḥaḳīḳat üze Tangrı, anlar birle kim saḳındılar= 270a/8

Ḥaḳīḳat üze İḏing yayar rüzīni ol kim irsege kim tileyür taḳı tar ḳılur= 273b/5

Ṣabr ḳılġıl ol nirse üze kim ayturlar= 497a/4

d. Arapçada fiil cümlesi unsurlarının dizilişi fiil-fail-meful, Türkçede ise fail-meful-fiil şeklindedir. Bu sebeple bu tip cümlelerin çevirisi, umumiyetle Türkçe kaideye uygun değildir:

Bardı muṣībet mindin.= 214a/3

Taḳı körer sen künni, ol vaḳtın kim toġdı, ḳışur üngürlerindin saġ yanġa; taḳı ol vaḳtın kim battı, keser anlarnı sol yanġa= 283a/6

Taḳı yāḏ ḳılġıl kitāb içinde Mūsānı= 297a/7

Tutundı Tangrı oġlan= 299b/9

Tükel ḳılıng saġulamaḳnı taḳı bolmang ekisgenlerdin= 358b/5

Anuḳ ḳıldı Tangrı anlarġa ḳatıġ ḳınnı= 521a/4

e. *illā* (çevirisi *meger*) ile kurulan cümleler:

Taḳı bilmes te'vīlini, meger Tangrı= 47b/9

Takı ol kün yıġar miz anlarnı, tamām keçmediler mengizlig, meger bir sā'at kündüzdin= 205b/9

İrmez siz, meger yaratılmış bizing mengizlig= 247b/7

Ermez yanutum, meger 'ālemlerniñ erkligi üze= 356a/1

Takı ḳorḳmazlar bir kim ersedin, meger Tangrıdın= 404a/4

f. *Kevn* (çevirisi *er-* veya *ir-* yardımcı fiili ile yapılmıştır) mastarının çekimli şekilleriyle kurulan birleşik çekimlerde, hem Türkçeye hem de Arapçaya uygun çevirilere rastlanmaktadır:

Türkçeye uygun tercümeler:

Eger iglenür ersengiz, ḥaḳīḳat üze anlar iglenürler, neteg kim iglenür siz= 93a/5

Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen, anı kim kılur irdingiz= 259b/8

Eger kelseler irdi anıng üze tört tanuḳ birle= 336b/6

Ḳayda menim ḳoldaşım, anlar kim sizer irdingiz= 374b/6

Bu tamuġ, ol kim va'de kılnur irdingiz= 424a/3

Arapçaya uygun tercümeler:

Ol, munung birle kim yazdılar takı irdiler ḥaddın keçerler= 9b/1

Takı sorulmas siz ol nirsedin kim irdiler kılurlar= 19b/1

Takı sorulmas siz ol nirsedin kim irdiler kılur= 20b/1

Takı arsıḳturdı anlarnı dīnleri içinde, ol nirseni kim irdi çatarlar= 50a/7

Takı anlar kim küfr ketürdiler, anlarġa içgü isig suwdın takı ḳındın iglig; munung birle kim irdiler küfr ketrürler= 200b/5

Tangrı ḥükm ḳılur arangızda ḳıyāmet kün, ol nirse içinde kim irdingiz anıng içinde ḫilāf ḳılışur siz= 326b/1

2. Fiil-Meful:

Metnimizde bazı fiillerin mefullerini iki farklı şekilde aldıkları görülmektedir. Bunların bir kısmında imlâ hatası ve çevirinin satır arası kelime kelime oluşundan dolayı fiile dikkat edilmemiş olması da hatıra gelebilir. Fakat bugünkü Türkçede de bazan aynı fiil için iki ayrı meful kullanıldığı göz önüne alınırsa metinde görülen bu çeşitlilik, Harezm Türkçesinde muhtelif ağızlarda fiillerin mefullerini birbirinden farklı şekilde aldıkları ve mütercimin de ağızlardaki bu çeşitliliği metne aktarmış olabileceği hususunu düşündürmektedir.

25a/1=*Takı sözlemes anlarġa Tangrı ḳıyāmet kün takı arıġ ḳılmas anlarġa.* Aynı fiil 18b/6'da mefulünü şöyle almıştır: *Oḳıyur anlar üze nişānlarıngnı, takı ögretür anlarġa Kur'ānnı takı şerī'atnı, takı arıġ ḳılur anlarnı.*

29b/1=*Ḳayu vaḳtın kim ḳaytsangız 'Arafātdın, yād ḳılıng Tangrıġa Meş'arü'l-Ḥarām ḳatındın.* Cümlenin devamında aynı fiil mefulünü yükleme hali ile almıştır: *Takı yād ḳılıng anı, neteg kim köndürdi sizni*= 29b/2

34b/8=*Takı saḳnıng Tangrıġa.* Buna mukabil 27b/8'de şu şekildedir: *Takı saḳnıng Tangrıdın.*

36a/1= *Bildi Tangrı, ḥaḳīḳat üze siz zikr ḳılġay siz anlarġa.* 9b/7'de: *Takı zikr ḳılıng ol nirseni kim anıñ içinde turur; bolġay kim siz saḳınġay siz.*

42a/2= *Anıng ṣıfatı, ol tayıġ taş ṣıfatı mengizlig; anıñ üze toprak, tegdi anga uluġ ḳatrelıġ yaġmur, koddı anga yalıng.* 3b/4'te= *Takı koddı Tangrı anlarnı ḳarangḳuluḳlar içinde, körmezler.*

66a/9= *Takı Tangrı sewer ṣabr ḳılġanlarġa.* 23b/6'da: *Sewerler anı, Tangrını sewmiş tig.*

94b/9= *Takı azdurġay men anlarġa, ümendürgey men anlarnı.* 5a/2'de= *Azdurur anıñ birle üküşni takı köndürür anıñ birle üküşni.*

119b/9= *Sormang nirselerdin; eger āşkārā ḳılınsa sizge, kadġurtġay sizge.* 63b/1= *Eger yoḳasa sizlerge edgülük, kadġurtur anlarnı.*

151b/9= *İdimüz! Kılmaġıl bizge küç ḳılġan erenler birle.* 64a/4'te= *Takı kılmadı anı Tangrı, meger müjde sizge.*

164a/4= *Anlar, anlarnıng İdisinge korḳarlar.* 17b/6'da= *Takı korḳung kündin, ötemes ten tendin nirseni.*

540b/4= *İmin boldunguz mu ol kim irsedin kim kök içinde kim batursa sizge yirge?* 348a/1'de *Takı Nūḥ ḳavmı, ḳaçan kim yalġanġa nisbet ḳıldılar yalawaçlarını, baturduk anlarnı.*

562a/8= *Takı yalġanġa nisbet kıldılar āyetlerimüzġa, yalġanġa nisbet kılmaḳ.* 316a/5'de= *Takı yārī birdük anga, ol erenlerdin kim yalġanġa nisbet kıldılar āyetlerimüzni.*

563b/3= *Takı köndürsem sanga İḍing tapa, ḳorḳsang.* 354a/6= *Köndürgey mini.*

3. Tercüme Yanlışları:

Gösterilen ihtimama rağmen tercüme sırasında bazı hatalara düşüldüğü tespit edilmiştir. Bunları şöyle maddelendirebiliriz:

a. Tercümenin bir önceki kelime veya bütün cümle göz önüne alınarak yapılmayıp tek tek kelimelerin manalandırılması esasına göre hazırlanmış olmasından dolayı sık sık eksik veya bozuk ifadelere rastlanmaktadır:

Takı Tangrı bilgen küç ḳılġanlar<nı>.= 188a/3

Takı anlar āzārlaturlar Tangrınung yalawaçını, anlar<ġa> ḳın iglig.= 189b/6

Takı yoḳ ḳonumdın, meger biz anıng yoḳatġanlar<ı> ḳıyāmetdin aşnu; yā anıng ḳınaġanları, ḳın ḳatıġ.= 276a/6

Ol vaḳtın kim aydı atasınġa takı ḳavmınġa: "Ne ol bu ḳılınmış ṣūretler kim siz anga peyvestelik ḳılurlar?"= 314b/3 Buradaki *siz anga payvastalık ḳılurlar* şeklindeki çevirinin Arapçası, *entum lehā 'ākifūne*. Türkçeye uymayan bu çevirinin sebebi de mütercimin Arapçaya çok sadık kalmasından kaynaklanıyor.

b. Arapçası ile tutmayan çeviriler. Bu tip çeviriler, mütercim ve müstensihin elinde birbirinden farklı Arapça metinler olduğu hususunu da akla getirmekle birlikte örneklerin pek çoğu dikkatsizlik neticesi ortaya çıkmış gibi gözüküyor:

Takı anıng mengizlig orun ḳılu birdük Yūsufġa yir içinde; orun tutar andın, ḳayda tilese.= 232b/7

Burada *tilese* olarak düzelttiğimiz kelime, metinde *tilese miz* şeklinde. Fakat aslında Arapçası 3. teklik şahıs, yani يَشَاءُ şeklinde.

Aydı: "Anıng mengizlig; aydı İḍing: 'Ol menim üze āsān; takı munung üçün kim ḳılsa miz anı nişān, kişilerge, takı raḥmet bizdin.'"= 295a/2

ḳılsa miz şeklinde düzelttiğimiz kelime, Arapçası 1. çokluk şahıs, yani نَجْعَلُهُ olduğu halde metinde *ḳılsang* şeklinde çevrilmiştir.

Neteg anlarġa ögüt, takı keldi anlarġa yalawaç açuḳ! Andın song ewrüldiler andın, takı aydılar: "Ögretilmiş dīvāne."= 473b/6

Burada *aydılar* olarak düzelttiğimiz kelime metinde *ayduḳ*, fakat *ayduḳ* şeklinde yapılan çeviri manayı alt üst ediyor. Zaten Arapçası da 1. çokluk şahıs değil 3. çokluk şahıs, yani قَالُوا şeklinde.

Aygıl: "Kim turur ol kim saklayur siz<ni> Tangrıdın, eger tilese sizing birle yawuzluk, yā tilese sizing birle raḥmet?" Taḳı bulmazlar anlarġa, Tangrıdın bisre yārī birgen taḳı nuṣret birgen.= 400b/6

Metindeki *saklayur siz* şeklinde yapılan çeviri manayı bozuyor, zaten Arapçası da يَعْصِمُكُم şeklinde.

Taḳı Tangrı ḳıldı sizge ol nirsedin kim yarattı, köligeler. Taḳı ḳıldı sizge taġlardın, toḳlanġu nirse. Taḳı ḳıldı sizge könglekler, saklayur sizni isigdin.= 265b/2

Burada *sizni* olarak düzelttiğimiz kelime, metinde *siz anı* şeklinde. Arapçasının تَقِيكُم şeklinde olduğu göz önüne alınırsa çeviri sadece manayı bozmakla kalmıyor, Arapçasıyla da uyuşmuyor.

Aydı: "Anıng mengizlig; aydı İḏing: 'Ol menim üze āsān. Taḳı yarattım sini aşnudın taḳı irmeding nirse.'"= 294a/6

irmeding olarak düzelttiğimiz kelime metinde *irmedim* şeklinde. Zaten bu çeviri Arapçasıyla da uyuşmuyor. Mütercimin elinde müstensihinkinden farklı bir nüsha olduğunu düşünsek de burada hitap edenin Allah olduğu göz önüne alınırsa *irmedim nirse* olarak yapılan çeviri hiç bir kıraatta bulunabilecek türden bir şey değildir.

c. Kelimenin Arapçasının yanlış yorumlanması neticesinde ortaya çıkan yanlışlar:

Taḳı anlar kim saḳınurlar yazuḳnung uluġlarındın taḳı körksüz işlerdin; taḳı ol vaḳtın kim öfkelediler, anlar yarlıḳayurlar.= 464b/9

Bu cümlede *öfkelediler* şeklinde düzelttiğimiz kelime, metinde *öfkelemediler* şeklinde, ibarenin Arapçası ise *iẕā mā ġaḍibū.* Burada mütercimin olumsuzluk edatı zannettiği *mā*, aslında *iẕā*'ya aittir.

"Taḳı ne turur bizge, bitmez miz Tangrıġa, taḳı <anga kim> keldi bizge ḥaḳdın; taḳı ṭama' tutar miz kim kiwürse bizni İḏimüz, eḏgülük ḳılġan erenler birle?"= 117b/2

Cümlede *keldi* şeklinde düzelttiğimiz kelime aslında metinde *kelmedi* şeklinde. Arapçası *mā cā'e* şeklinde olan ibaredeki *mā*, muhtemelen olumsuzluk edatı zannedilerek çeviri menfi olarak yapılmıştır.

D. PROBLEMLER

1. Şu kelimeler, okunuş yönünden problemlidir:

bisre[27], *çemşegen, çeper, çoz*[28], *çöngge, çüngür, köge*[29], *taḫır*[30], *tartına-*[31], *tıḫır, tun, yap, yapsu*[32].

2. Metnimizde *oḳ/ök* kuvvetlendirme edatının yer yer manasını kuvvetlendirdiği kelimeye bitişik yazıldığı görülmektedir. Türkçe kelimelerde sadece birinci hecede *o, ö* ünlülerinin bulunabileceği esasından hareketle bunlar *sangayuḳ, mundaġuḳ, angayuḳ* şeklinde okunabilirdi. Fakat biz *angaoḳ, anlarġaoḳ* gibi ekleşmenin olmadığı örnekleri göz önüne alarak bunları kelimeye bitişik de yazılsalar *o* veya *ö* ile okumayı tercih ettik.

3. Türkçenin aslî fonetik kanunlarından biri olan kalınlık-incelik uyumuna göre bir kelime, ya sadece kalın veya sadece ince ünlüleri ihtiva edebilir. Metnimizdeki Türkçe kelimeler bu kaideye uygun olmakla birlikte nadiren uyum dışı kalan örneklere de rastlanmaktadır. *yaḳınrek* 243b/2, *uluġlarımuzge* 407b/5, *engeklerġa* 281a/7, *özlerinḳa* 8b/2, *köngüllerinġa* 522b/4, *yalavaçıngızge*15b/6, *atginçe* 577b/4, *ḳodġutlük* 340a/1 gibi. Yaklaşık 3000 yerde geçen ve hep *+ġa* veya *+ḳa* eklerini alan *Tangrı* kelimesi ise sadece 447b/9'da *+ge* ekini almıştır. Fakat biz kelimenin aslî şeklinin *Tengri* olduğunu göz önüne alarak burada *Tangrıge* değil, *Tengrige* şeklinde okumayı tercih ettik.

Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerin okunuşu ise bütün tarihî dönem metinleri için bir problem oluşturmaktadır. Bu kelimelerdeki ünlülerin kalınlık/incelik durumu her zaman açık değildir. Bu hususta ancak bu tip kelimelere getirilen ve imlâları dolayısıyla kalın veya ince olduğunu bildiğimiz ekler (Arap alfabesinde kalın ve ince ünlüler için özel işaretler bulunmadığı için kalın ve ince ünlülü kelimeleri ayırmada tek ölçü olan *ġ/ḳ* ve *g/k* ünsüzlerini ihtiva eden ekler), kelimenin okunuşu hakkında bir ip ucu vermekle birlikte her zaman bir kesinlik getirememekte ve ilâve edilen eklerin -en azından imlâda- iki farklı şekilleri olduğu görülmektedir. Zaten her halükârda yalın haldeki kelimeler için istatistiğe baş vurmak zorunda kalınmaktadır.

---

[27] Mukaddimetü'l-Edeb'de *bésre* "öne" manasında bir kelime geçmektedir. N. Yüce bu kelimenin Farsça olduğundan şüphelenmiş ve *pīşre* ile ilgi kurmuştur (Bk. Nuri Yüce: *Mukaddimetü'l-Edeb, Giriş-Dil Özellikleri-Metin-indeks*, Ankara 1988, s. 101). Biz de *bisre* şeklinde okuduğumuz kelimenin Farsçadan geçmiş olabileceğini düşünüyoruz.

[28] *Çor* "sarılgan bitki" (Bk. Besim Atalay: *Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi, IV (Dizin "Endeks")*, 2. Baskı, Ankara 1986, s. 157) kelimesiyle ilgisi olabilir mi?

[29] Acaba *r* düşmesinden söz edebilir miyiz? Fakat *körge* şeklinin hiç geçmemesi bu itimali güçleştirmektedir.

[30] Bu kelime 349a/5'te *tıḫır* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. 416a/9'da ise önce *tıḫır* olarak harekelenmiş, sonra *taḫır* şeklinde tashih edilmiştir. Biz her iki şekli de sözlüğe alıp, birbirlerine gönderme yapmayı uygun bulduk.

[31] Muhtemelen *tart-* "çekmek" fiilinin bir türemişidir.

[32] Aslında metinde *yapsunı* şeklindedir. Fakat cümlenin gelişi göz önünde tutulursa *+nı*'nın yükleme hali olması gerekir.

Biz de Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerin okunuşunda bu sözlere kalınlık-inceliği belirten eklerin getirilişini ve bunların sayısını esas aldığımızda, ince sıradan eklerin daha sık kullanıldığını belirledik (*ādemīge, 'ahdimge, 'ālimlerge, Ba'lge, cüftüngge, cünüblük, dervīşge, dervīşlik, ḥüccetleşmek, ḥücrelerge, ḥürmetlig, kāfirlerge, menfa'atlerge, muḥkemlük, mü'minlerge, 'özrge, raḥmetlig, şāh-siperġamlig, Şu'aybge* gibi) ve neticede kalın okuma yoluna gitmedik. Zaten Arapça ve Farsça kelimelerde ince sıradan eklerin kullanılışı Harezm Türkçesinde Çağataycaya nazaran daha sıktır. Metnimizde ayrıca bazı kelimelerin hem ince sıradan, hem de kalın sıradan ek aldıkları (*'ālemlerġa ~ 'ālemlerge, āyetlerinġa ~ āyetleringe, bāzergānlıḳ ~ bāzergānlik, Ka'beġa ~ Ka'bege, kāfirlerġa ~ kāfirlerge, kitābġa ~ kitābge, Ḳur'anġa ~ Ḳur'ange, meyvelīġ ~ meyvelendürgen, mü'minlerġa ~ mü'minlerge* vb.) ve bugün kalın sıradan ek alan bazı kelimelerin az da olsa ince sıradan ek aldıkları (*ṣabrsızlik, vaḳtge, 'ayblig* gibi) görülmektedir.

4. Eski Türkçede kelime başında veya ilk hecede bulunan *e* sesinin ise metnimizde büyük bir çoğunlukla *i* haline geçtiğini, fakat bu geçişin tam olarak yerleşmediğini ve hem *i*, hem de *e* olarak görüldüğünü tespit etmekteyiz: *belgülüg ~ bilgülüg, berk ~ birk, çewür- ~ çiwür-, eş ~ iş, eşit- ~ işit-, eşittür- ~ işittür-, er- ~ ir-, erkek ~ irkek, ew ~ iw, keç- ~ kiç-, keçür- ~ kiçür-, neçe ~ niçe, teg ~ tig, teg- ~ tig-, tegi ~ tigi, tegme ~ tigme, tegrü ~ tigrü, tegrül- ~ tigrül-, tegür- ~ tigür-, temür ~ timür, tezgin- ~ tizgin-* gibi.

Bazı çağdaş şiveleri göz önüne alan Türkologlarca bu ses kapalı *e* sesini işaret etmekedir. Biz bu meseleyi bir imlâ özelliği olarak değerlendirdik ve bunları imlâya bağlı kalarak *i* veya *e* ile transkripsiyonlamayı uygun bulduk. Fakat aynı kelimenin hem *i*, hem de *e*'li şekillerinin bulunması bu konunun tartışmaya açık olduğunu göstermektedir.

METİN

(1)

FĀTİḤATU'L-KİTĀB

[1b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ögmek Tangrıġa, ‘ālemlerning erkligi.
2. Üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.
3. Erkligi, (3) cezā künining.
4. Sangayoḳ ḳulluḳ ḳılur miz taḳı sindin oḳ yārī tileyür miz.
5. Köndürgil bizge, yolġa (4) köni.

6-7. Ol kim irseler yolınġa kim eḏgülük ḳıldıng anlarnıng üze; öfke ḳılınmışdın öngin anlarnıng [üze], taḳı azġa[nlardın öngin].

(2)

SŪRETÜ'L-BAḲARA

[2a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) انا الله اعلم
2. Ol kitāb, yoḳ şek anıng içinde; köndürtmek (3) saḳnuḳlarġa.
3. Anlarġa kim bit[e]rler ġaybġa taḳı peyveste ḳılurlar (4) namāznı, taḳı ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ anlarġ[a], ḫarc ḳılurlar.
4. Taḳı anlar kim [2b/1] biterler ol nirsege kim indürüldi sening tapa taḳı ol nirsege kim indürüldi sindin aşnu, (2) taḳı āḫiretni anlar yaḳīn bilürler.
5. Anlar köni yol üze, (3) anlarnıng erkligindin. Taḳı anlar, anlar ḫayr içinde ḳalġanlar.
6. Ḥaḳīḳat üze anlar kim örtti, (4) berāber turur anlar üze, ḳorḳuttung mu anlarnı, yā ḳorḳutmadıng mu anlarnı; bitmesler.
7. (5) Mühr urdı Tangrı köngülleri üze taḳı ḳulaḳları üze, taḳı (6) közleri üze örtüg bar. Taḳı anlarġa ḳın bar, uluġ.
8. Taḳı kişilerdin (7) kim irse aytur: "Bittük Tangrıġa taḳı ḳıyāmet küninge." Taḳı irmes anlar (8) bitgenler.
9. Aldaġan kişining 'amelin ḳılurlar Tangrı birle taḳı ol kim irseler birle kim bittiler. Aldamazlar (9) meger özlerini, taḳı bilmezler.
10. Köngülleri içinde sökellik bar taḳı arturdı anlarġa [3a/1] Tangrı sökellikni. Taḳı anlarġa ḳın iglig, ol nirse birle kim irdiler yalġan sözler[ler].
11. (2) Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Fesād ḳılmang yirde"; aydılar: "Ḥaḳīḳat üze biz (3) ongarġanlar."
12. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze anlar anlar fesād ḳılġanlar; taḳı ançası bar bilmesler.
13. (4) Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Biting, neteg kim bitti bu kişiler"; (5) aydılar: "Biter mü biz, neteg kim bitti yüngül usluġlar!" Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze anlar anlar (6) yüngül usluġlar; taḳı ançası bar bilmezler.
14. Taḳı ol vaḳtın kim satġaştılar anlarġa <kim> (7) bittiler, aydılar: "Bittük." Taḳı ol vaḳtın kim ḫālī boldılar şeyṭānları tapa, ya'nī uluġları tapa, (8) aydılar: "Biz sizing birle, ḥaḳīḳat üze biz masḫara ḳılġanlar biz."
15. Tangrı masḫara ḳılġanlarnıng cezāsı[nı birür] (9) anlar birle, taḳı ḳoya birür anlarnı ṭāġīlıḳları içinde, müteḥayyir bolurlar.
16. Anlar [anlar kim] [3b/1] satġın aldılar azmaḳnı köni yol birle taḳı asıġ ḳılmadı anlarnıng bāzergānlıḳı. (2) Taḳı bolmadılar köngenler.

17. Anlarnıng ṣıfatı ol kim irselerning ṣıfatı mengizlig kim, (3) yandurdı otnı. Yaruttı ol nirseni kim anıng tegresinde turur, iletti Tangrı (4) anlarnıng nūrını, taḳı ḳoḏdı Tangrı anlarnı ḳarangḳuluḳlar içinde, körmezler.
18. Saġırlar, (5) aġınlar, közsizler; anlar ḳaytmazlar.
19. Yaġmurluġ kim irselerning ṣıfatları mengizlig, seḥābdın. (6) Anıñ içinde ḳarangḳuluḳlar, taḳı ötgün bar taḳı yıldırım bar. Ḳılurlar barmaḳlarını (7) ḳulaḳları içinde, ḳatıġ ünlerdin ölüm ḳorḳunçı üçün. Taḳı Tangrı (8) ḳapsaġan turur kāfirlerni.
20. Yawuḳ bolur yıldırım ḳapar, ya'nī ḳapa yazar (9) közlerini. Tigme bir kez kim yaruttı anlarġa, yöridiler anıng içinde. Taḳı ol vaḳtın kim ḳarangḳu ḳıldı [4a/1] anlar üze, turuḳtılar. Taḳı eger tilese irdi Tangrı, iletgey irdi ḳulaḳlarını (2) taḳı közlerini. Ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
21. Ay kişiler, (3) ya'nī Mekke ḥalḳları! Ḳulluḳ ḳılıng İḏingizge; ol kim yarattı sizni taḳı anlar kim (4) sizdin aşnu. Bolġay kim siz saḳınġay siz.
22. Ol kim ḳıldı sizlerge (5) yirni töşek, ḳarār ḳılġu nirse, taḳı kökni binā, ya'nī köge[1]. Taḳı indürdi kökdin suwnı, taḳı çıḳardı (6) anıñ birle meyvelerdin, rüzī sizlerge. Ḳılmang Tangrıġa (7) miṣller, ya'nī ḥilāf ḳılġan miṣller, taḳı siz bilür siz.
23. Taḳı eger boldunguz irse şek içinde, ol nirsedin kim (8) indürdük ḳulumız üze, keling, ya'nī keldürüng süre birle anıñ miṣlindin. Taḳı ündeng (9) tanuḳlarıngızını, Tangrıdın bisre, eger irdingiz irse rāst ayġanlar.
24. [4b/1] Taḳı eger ḳılmadıngız irse, taḳı hergiz ḳılmaġay siz, ḳorḳung otdın, ol kim (2) anıñ tamduḳı kişiler taḳı taşlar. Anuḳ ḳılındı kāfirlerġa.
25. (3) Taḳı müjde birgil anlarġa kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni. Ḥaḳīḳat üze anlarġa (4) būstānlar, aḳar astından arıḳlar. Tigme bir kez kim rüzī birildiler (5) andın meyvedin, rüzī; aydılar: "Bu ol kim rüzī birildük (6) aşnudın." Taḳı ketrüldiler anıñ birle ohşaşġan. Taḳı anlarġa anıñ içinde cüftler, (7) arıġ ḳılınmış. Taḳı anlar anıñ içinde cāviḏāneler.
26. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (8) uftanmas kim ursa meṣel, ya'nī uftanıp ḳoymaz singekni singek birle meṣel urmaḳnı taḳı ol nirseni kim (9) andın üstün. Anlar kim bittiler, bilürler ḥaḳīḳat üze ol ḥaḳ turur [5a/1] anlarnıñ İḏisindin. Taḳı anlar kim kāfir boldılar, ayturlar: "Ne turur ol kim (2) tiledi Tangrı munung birle meṣel?" Azdurur anıñ birle üküşni taḳı köndürür (3) anıñ birle üküşni. Taḳı azdurmas anıñ birle, meger Tangrı buyruḳından çıḳġanlarnı.
27. Anlar kim (4) bozarlar Tangrının 'ahdini, berkitmişdin songra. Taḳı (5) keserler anı kim, buyurdı Tangrı anıñ birle kim ulansa. Taḳı fesād ḳılurlar (6) yirde. Anlar anlar ziyān ḳılġanlar.
28. Neteg küfr ketrür siz (7) Tangrıġa? Taḳı irdingiz ölügler, tirgürdi sizni, andın song öldürür sizni, (8) andın song tirgüzür sizni, andın song anıñ tapa ḳaytarılur siz.

---

[1] Acaba *r* düşmesinden söz edilebilir mi? Fakat *körge* şeklinin hiç geçmemesi bu ihtimali güçleştirmektedir.

29. Ol ol turur kim yarattı (9) sizing üçün ol nirseni kim yirde turur ḳamuġnı. Andın song uġradı kök tapa, [5b/1] tüz ḳıldı anlarnı, yiti köklerni. Taḳı ol, ḳamuġ nirseni bilgen turur.
30. (2) Taḳı ol vaḳtın kim aydı sening İḏing, firişlerge: "Ḥaḳīḳat üze men ḳılġan men yirde (3) ḫalīfe." Aydılar: "Ḳılur mu sen anıñ içinde ol kim irseni kim fesād ḳılur anıñ içinde taḳı töker (4) ḳanlarnı; taḳı biz arıġlar biz sening ögmeking birle taḳı arıġlayur miz sini?" (5) Aydı: "Ḥaḳīḳat üze men bilür men ol nirseni kim bilmes siz."
31. Taḳı ögretti Ādemġa atlarnı, (6) ḳamuġını. Andın song ‘arża ḳıldı anlarġa firişlerge taḳı aydı: "Ḫaber biring manga (7) atları birle munlarnıng, eger irdingiz irse rāst ayġanlar."[2]
32. Aydılar: "Arıġlıḳ sanga. (8) Hīç bilig yoḳ bizge, meger ol kim ögretting bizge. Ḥaḳīḳat üze sen sen bilgen, üstüvār işlig."
33. (9) Aydı: "Ay Ādem! Ḫaber birgil anlarġa atları birle." Neteg kim ḫaber birdi anlarġa [6a/1] atları birle, aydı: "Aymadım mu sizge, ḥaḳīḳat üze men bilür men köklerning örtüglügin (2) taḳı yirning örtüglügin, taḳı bilür men anı kim āşkārā ḳılur siz taḳı anı kim örter irdingiz?"
34. (3) Taḳı ol vaḳtın kim ayduḳ firişlerge: "Secde ḳılıng Ādemġa." Secde ḳıldılar, (4) meger iblīs unamadı. Taḳı uluġsındı taḳı irdi kāfirlerdin.
35. (5) Taḳı ayduḳ: "Ay Ādem! Ḳarār ḳılġıl sen taḳı cüftüng, uçmaḳda. Taḳı ying (6) andın kingrü, ḳayda kim tilesengiz. Taḳı yawumangız bu yıġaçḳa; (7) bolġay siz küç ḳılġanlardın."
36. Azdurdı ol ikegüni iblīs, (8) andın. Taḳı çıḳardı ol ikegüni ol nirsedin kim irdiler anıng içinde. Taḳı biz ayduḳ: (9) "İningler pārengiz pāreġa düşman. Taḳı sizge [6b/1] yirde ḳarār ḳılġu yir bar taḳı menfa‘at alġu nirse, uzaḳ vaḳtġa tegrü."
37. Taḳı aldı Ādem (2) İḏisindin kelimātlarnı. Taḳı tevbesini ḳabūl ḳıldı. Ḥaḳīḳat üze ol ol tevbeni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
38. (3) Ayduḳ: "İningler andın, ḳamuġ. Taḳı eger kelse sizge mindin (4) köni yol; kim kim uysa köni yolumġa, yoḳ ḳorḳuġ anlar üze taḳı (5) anlar ḳaḏġurmaslar."
39. Taḳı anlar kim tandılar taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar (6) açuḳ ḥüccetlerimüzni; anlar ot eyeleri, anlar anıng içinde cāviḏāneler.
40. (7) Ay Ya‘ḳūb oġulları! Yāḏ ḳılınglar ni‘metimni, ol kim eḏgülük ḳıldım sizing üze. (8) Taḳı vefā ḳılıng menim ‘ahdimge, vefā ḳılayın sizing ‘ahdingizge. Taḳı mindin ök ḳorḳung.
41. (9) Taḳı biting ol nirsege kim indürdüm, rāstlaġan ol nirseni kim sizing birle. Taḳı bolmang evveli, [7a/1] küfr ketürgenniñ anga. Taḳı bedel ḳılmang menim āyetlerim birle ‘ivażnı az. Taḳı mindin ök (2) ḳorḳung mindin.
42. Taḳı ḳarışturmang Tangrı indürgenini özüngizdin bitgeniñiz <birle>. Taḳı örtmeng ḥaḳnı, (3) taḳı siz bilür siz.

---

2 "Sonra onları meleklere gösterdi ve 'Eğer sözünüzde samimî iseniz, bunların isimlerini bana söyleyin' dedi."

43. Taḳı ḳılıng namāznı taḳı biring zekātnı. (4) Taḳı rükū‘ ḳılıng, namāz ḳılıng, namāz ḳılġanlar birle.
44. Buyrur mu siz kişilerge (5) eḏgülük? Taḳı unutur siz özüngüzni. Taḳı siz oḳıyur siz kitābnı. (6) Bilmez mü siz?
45. Taḳı yārī tileng ṣabr birle taḳı namāz birle. (7) Taḳı ḥaḳīḳat üze ol uluġ turur, ya‘nī ağır kelgen turur, meger ḫāṣi‘ler üze, ya‘nī ḳorḳġanlar üze.
46. Anlar kim sizerler, (8) ḥaḳīḳat üze anlar satġaşġanları turur anlarnıng İḏisining taḳı anlar anıñ tapa ḳaytġanlar.
47. Ay (9) Ya‘ḳūb oġulları! Yāḏ ḳılıng ni‘metimni, ol kim eḏgülük ḳıldım sizing üze. Taḳı ḥaḳīḳat üze men [7b/1] arturdum sizni zamānening ‘ālemleri üze.
48. Taḳı ḳorḳung ol kündin kim, öte<me>z ten (2) tendin nirseni taḳı ḳabūl ḳıl<ın>mas andın şefā‘at taḳı alınmas andın (3) yuluġ taḳı yārī birilmesler, ‘aẕābdın men‘ ḳılınmaslar.
49. Taḳı ol vaḳtın kim ḳutġarduḳ sizni Fir‘avnnung ḫāṣlarındın; (4) teklīf ḳılurlar sizge ḳınnıng ḳatığını, boġazlayurlar oġullarıngızını taḳı tirig ḳoḏmaḳ tileyürler (5) tişileringizni. Taḳı ol nirse içinde sizge sınaġ bar İḏingizdin, uluġ.
50. Taḳı ol vaḳtın kim (6) ayırduḳ, sizning birle, tengizni. Taḳı ḳutġarduḳ sizni taḳı baturduḳ Fir‘avnnung ehlini, (7) taḳı sizler baḳar siz.
51. Taḳı ol vaḳtın kim va‘de ḳılıştuḳ Mūsā birle ḳırk tünni. (8) Andın songra tutundungız buzaġunı, andın song, taḳı siz ‘ıyādetni yirsiz ḳılġan siz.
52. Andın songra (9) ‘afv ḳılduḳ sizdin, andın song; bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
53. [8a/1] Taḳı ol vaḳtın kim birdük Mūsāġa kitābnı taḳı ayırt kemişgenni, bolġay kim sizler könülgey siz.
54. (2) Taḳı ol vaḳtın kim aydı Mūsā ḳavmınġa: "Ay ḳavmum! Ḥaḳīḳat üze sizler küç ḳıldıngız özleringizge, (3) tutunmaḳıngız birle buzaġunı. Ḳaytıng yaratġanıngız tapa, öldürüng (4) özleringizni. Ol yaḫşıraḳ sizge, yaratġanıngız ḳatında." Ḳayttı sizing üze, (5) ya‘nī tevbengizni ḳabūl ḳıldı. Ḥaḳīḳat üze ol, tevbeni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
55. Taḳı ol vaḳtın kim aydıngız: "Ay Mūsā! (6) Bitmegey miz sanga, ançaġa tegrü kim körse miz Tangrını āşkārā." Tuttı sizni (7) yışın, taḳı siz baḳar siz.
56. Andın song ḳopġarduḳ sizni, ölmişingiz- (8) din song; bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
57. Taḳı kölige ḳılduḳ sizing üze (9) bulıtnı. Taḳı indürdük sizing üze yandaḳ şekerini taḳı buldurçınnı. "Ying [8b/1] ḥelāllarındın, sizge rūzī ḳılġanlarımuznıng." Taḳı ẓulm ḳılmadılar bizge taḳı ançası bar irdiler (2) özlerinḳa küç ḳılurlar.
58. Taḳı ol vaḳtın kim ayduḳ: "Kiring bu ḳonumġa; (3) taḳı ying andın ḳayda kim tilesengiz, king. Taḳı kiring ḳapuġḳa (4) egilip taḳı aytıng: "Yazuḳ kemşing"; yarlıḳaġay miz sizge yazuḳlarıngızını (5) taḳı arturġay miz eḏgülük ḳılġanlarġa."

59. Taḳı tegşürdi anlar kim ẓulm ḳıldılar, sözni, (6) andın öngin kim aytıldı anlarġa. Taḳı indürdük ẓulm ḳılġanlar üze (7) ʻaẕāb, kökdin; munung[3] birle kim buyruḳdın çıḳar irdiler.
60. Taḳı ol vaḳtın kim suw içürmek tiledi (8) Mūsā, ḳavmınġa; taḳı ayduḳ: "Urġul tayaḳıng birle taşnı." (9) Taḳı yarıldı andın on iki yul. Bildi tigme bir [9a/1] kişiler içesi yirlerin. "Ying taḳı içing Tangrınıng rūzīsindin. (2) Taḳı mübālaġat ḳılmang fesād içinde yirde, fesād ḳılġanlar, ya'nī fesād ḳılurıngız ḥālda."
61. Taḳı ol vaḳtın kim aydıngız: "Ay (3) Mūsā! Ṣabr ḳılmaz miz ḳaṭ'en bir ṭa'ām üze. Tilegil (4) bizing üçün İḏingdin, çıḳarsun bizge ol nirsedin kim ündürür yir, yaşındın (5) taḳı ḫıyār bādiringdin taḳı buġdaydın taḳı yasmuḳdın taḳı soġandın." Aydı: (6) "Tegşürmek mü tileyür siz ol nirseni kim, ol ḳadrsızraḳ turur, ol nirse birle kim ol yaḫşıraḳ turur? (7) İning ilge, ḥaḳīḳat üze sizge ol nirseni kim tiledingiz." Taḳı yapuşturuldı (8) anlar üze ḫorluḳ[4] taḳı dervīşlik. Taḳı sezā boldı öfkege, (9) Tangrıdın. Ol, munung birle kim irdiler küfr ketürgenler Tangrınıng āyetlerinġa [9b/1] taḳı öldürürler peyġāmberlerni ḥaḳsız, nā-ḥaḳ yirde. Ol, munung birle kim yazdılar taḳı irdiler (2) ḥaddın keçerler.
62. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı anlar kim cuhūd boldılar, (3) taḳı tersālar taḳı dīndin çıḳġanlar; kim kim bitse Tangrıġa taḳı ḳıyāmet (4) künge, taḳı işlese yaḫşı işni; anlarġa ṣevābları, anlarnıng İḏisi ḳatında. (5) Taḳı yoḳ ḳorḳunç anlar üze taḳı ḳaḏġurmazlar.
63. Taḳı ol vaḳtın kim alduḳ (6) ʻahdingizni taḳı kötürdük üstününgüzge Ṭūrnı: "Tutung ol nirseni kim birdük sizge, (7) ḳatıġlanmaḳ birle. Taḳı ẓikr ḳılıng ol nirseni kim anıñ içinde turur; bolġay kim siz saḳınġay siz."
64. Andın song (8) yüz ewürdingiz andın songra. Eger bolmasa irdi Tangrınıng faẓlı, eḏgülüki sizing üze (9) taḳı raḥmeti; bolġay irdingiz yoḳalġanlardın.
65. Taḳı bildingiz; [10a/1] anlar kim ḥaddın keçtiler, sizdin, şenbelemek içinde. Taḳı ayduḳ anlarġa: "Bolung (2) biçinler, sürülmişler."
66. Taḳı ḳılduḳ anı ʻibret, ya'nī yıġılmaḳ sebebi; ol nirsege kim ileyinde turur (3) taḳı ol nirse kim songıngda turur, taḳı ögüt saḳınġanlarġa.
67. Taḳı ol vaḳtın kim aydı Mūsā, (4) ḳavmınġa: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı buyurur sizge kim boġazlasangız inekni." Aydılar: (5) "Tutar mu siz bizni yobı?" Aydı: "Sıġnur men Tangrıġa kim bolsam (6) bilmegenlerdin."
68. Aydılar: "Tilegil bizing üçün İḏingdin; beyān ḳılsun bizge, ne turur ol? "Aydı: (7) "Ḥaḳīḳat üze ol aytur: 'Ḥaḳīḳat üze ol inek turur, irmes ḳarı taḳı irmes yigit, orta yaşlıġ (8) anıñ arasında'; ḳılıng anı kim buyrulur siz."
69. Aydılar: "Tilegil bizing üçün (9) İḏingdin; beyān ḳılsun bizge, ne turur rengi?" Aydı: "Ḥaḳīḳat üze ol aytur: 'Ḥaḳīḳat üze ol inek turur sarıġ, [10b/1] toruġ anıng rengi; sewündürür baḳġanlarnı.'"

---

[3] munung: mununung

[4] Bu kelimeyi, خوار şeklinde yazılmasına rağmen -luḳ ekini aldığı için geçtiği bütün yerlerde *ḫor* şeklinde okuduk.

70. Aydılar: "Tilegil bizing üçün İḏingdin; (2) beyān ḳılsun bizge, ne ol? Ḥaḳīḳat üze inek oḫşaş boldı bizing üze. Taḳı ḥaḳīḳat üze biz, eger tilese Tangrı, (3) könülgenler biz."
71. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze ol aytur: 'Ḥaḳīḳat üze ol inek, irmes yükke ögrengen, ya'nī yirni sürgen ẕelūl irmes, sürer (4) yirni. Taḳı suwġarmas ekinni. Ḳurtarılmış, yoḳ nişān anıñ içinde.'" Aydılar: "Emdi (5) kelding ḥaḳ birle." Boġazladılar anı, taḳı yazmadılar ḳılu.
72. Taḳı ol vaḳtın kim (6) öldürdüngiz tenni taḳı ḫilāf ḳılıştıngız anıñ içinde. Taḳı Tangrı çıḳarġan turur anı kim (7) örter irdingiz.
73. Taḳı ayduḳ: "Urung anı pāresi birle." Anıng mengizlig tirgüzür (8) Tangrı ölüglerni taḳı körküzür sizge nişānlarını; bolġay kim siz bilgey siz.
74. (9) Andın song ḳatıġ boldı köngülleringiz andın songra, ol taşlar mengizlig, yā taḳı ḳatıġraḳ. [11a/1] Taḳı ḥaḳīḳat üze taşlardın nirseyi bar kim yarılur, çıḳar andın arıḳlar. Taḳı ḥaḳīḳat üze (2) andın nirseyi bar kim yarılur taḳı çıḳar andın suw. Taḳı ḥaḳīḳat üze andın nirseyi bar kim (3) iner, Tangrı ḳorḳunçındın. Taḳı irmes Tangrı ġāfil, ol nirsedin kim ḳılur siz.
75. (4) Ṭama' tutar mu siz kim bütseler sizge? Taḳı irdi bir ögür anlardın, (5) işitürler Tangrının sözini; andın song ḳıştururlar anı, mundın songra kim bildiler anı, (6) taḳı anlar bilürler.
76. Taḳı ol vaḳtın kim satġaştı<lar> anlarġa kim bittiler, aydılar: "Bittük." (7) Taḳı ol vaḳtın kim ḫālī boldı olarnıng pāresi pāresinġa, aydılar: "Sözleyür mü siz anlarġa, (8) ol nirse birle kim açtı Tangrı sizning üze; ḥüccetleşmekleri üçün, anıng birle İḏingiz ḳatında? (9) Bilmez mü siz?"
77. Bilmesler mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür anı kim kizleyürler [11b/1] taḳı anı kim āşkārā ḳılurlar?
78. Taḳı anlardın bitig bilmegenler bar, bilmezler kitābnı; meger (2) ümençlerni. Taḳı irmes anlar, meger sizerler.
79. Bī-çārelıḳ anlarġa kim bitiyür kitābnı (3) eligleri birle, andın song ayturlar: "Bu Tangrı ḳatındın turur"; bedel ḳılmaḳ üçün (4) anıñ birle 'ivaẓnı az. Taḳı bī-çārelıḳ anlarġa, ol nirsedin kim bitidi eligleri. Taḳı bī-çārelıḳ (5) anlarġa, ol nirsedin kim ḳazġanurlar.
80. Taḳı aydılar: "Sıḳamaġay bizni ot, meger künler (6) sanlıġ." Ayġıl: "Tutundungız Tangrı ḳatında 'ahd, ḫilāf ḳılmaġay Tangrı, (7) 'ahdini. Yā aytur mu siz Tangrı üze, anı kim bilmez siz?"
81. Yoḳ kim sıḳayur. Kim kim ḳazġansa (8) yawuzluḳnı taḳı ḳapsasa anı yazuḳı, anlar ot eyeleri. (9) Anlar anıñ içinde cāviḏāneler.
82. Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, [12a/1] anlar uçmaḳ eyeleri. Anlar anıng içinde cāviḏāneler.
83. Taḳı ol vaḳtın kim (2) alduḳ 'ahdini Ya'ḳūb oġlanlarının: "Ḳulluḳ ḳılmas siz, meger Tangrıġa, (3) taḳı ataġa anaġa eḏgülükni taḳı ḳayaş eyeleringe taḳı yetimlerge taḳı dervīşlerge, (4) taḳı aytıng kişilerge ḫoş sözni taḳı peyvestelik ḳılıng namāzġa taḳı biring zekātnı." (5) Andın song yüz ewürdüngiz, meger az sizdin. Taḳı sizler yüz ewürgenler siz.

84. Takı ol vaḳtın kim (6) alduḳ ‘ahdingizni: "Tökmes siz ḳanlarıngızını, takı çıḳarmas siz (7) özleringizni, sarāylarıngızdın." Andın song köndüngiz, takı sizler tanuḳluḳ birür siz.
85. (8) Andın song sizler uşbu erenler, öldürür siz özüngüzni, takı çıḳarur siz bir ögürni sizdin, (9) sarāylarındın. Yārī birişür siz anlar üze, yazuḳ birle takı ẓulm ḳılmaḳ birle. Takı eger [12b/1] kelseler sizge esīrler bolup, yular siz anlarnı. Takı ol ḥarām ḳılınmış sizing üze, anlarnıng çıḳarmaḳı. (2) Biter mü siz kitābnıng pārsınġa takı küfr ketrür siz takı bir pāreġa? İrmes (3) ol kim irse kim ḳılur anıng cezāsı, sizdin, meger ḫorluḳ, yaḳınraḳ (4) tiriglik içinde. Takı ḳıyāmet küninde ḳaytarılurlar ḳınnıng ḳatıġraḳı tapa. Takı irmes (5) Tangrı ġāfil, ol nirsedin kim ḳılur siz.
86. Anlar anlar tururlar kim satġın aldılar yaḳınraḳ (6) tiriglikni, song tiriglik birle. Yüngül ḳılınmas anlardın ḳın takı anlar (7) yārī birilmesler.
87. Takı birdük Mūsāġa kitābnı takı uydurduḳ (8) songında yalawaçlarnı. Takı birdük Meryem oġlı ‘Īsāġa açuḳ ḥüccetlerni takı ḳuvvetlendürduḳ (9) Cebreyil birle. Tigme bir kez mü kim keldi sizge yalawaç, ol nirse birle kim sewmes nefsleringiz; [13a/1] uluġsındıngız, bir ögürni yalġanġa nisbet ḳıldıngız, takı bir ögürni öldürür siz?
88. Takı aydılar: (2) "Köngüllerimüz örtüglüg turur." Sürdi Tangrı, anlarnıng küfrleri birle. Takı ingen az biterler.
89. (3) Takı ol vaḳtın kim keldi anlarġa kitāb, Tangrı ḳatındın; rāstlaġan ol nirsege kim anlarnıng birle turur. (4) Takı irdiler, aşnudın, nuṣret tileyürler ol kim irseler üze kim örttiler. (5) Takı ol vaḳtın kim keldi anlarġa, ol nirse kim bildiler, örttiler anı. Tangrınıñ la‘neti (6) kāfirler üze.
90. Neme yawuz nirse ol kim sattılar anıñ birle özlerini kim, kāfir bolsalar (7) ol nirse kim indürdi Tangrı; küç üçün, ya‘nī ḥased üçün kim indürse Tangrı artuḳ eḏgülükindin; ol kim irse (8) üze kim tileyür ḳullarındın. Sezā boldılar öfkege öfke üze. Takı kāfirlerġa (9) ḳın, ḫor ḳılġan.
91. Takı ol vaḳtın kim aytıldı irse anlarġa: "Biting ol nirsege kim indürdi Tangrı"; aydılar: [13b/1] "Biter miz ol nirsege kim indürüldi bizing üze." Takı kāfir bolurlar ol nirsege kim andın öngin turur; takı ol ḥaḳ, (2) rāstlaġan ol nirsege kim anlarnıng birle turur. Ayġıl: "Ne üçün öldürür siz Tangrınıng peyġāmberlerini, aşnudın; (3) eger irdingiz irse bitgenler?"
92. Takı keldi sizge Mūsā, açuḳ ḥüccetler birle. (4) Andın song tutundungız buzaġunı, andın song. Takı sizler küç ḳılġanlar.
93. Takı ol vaḳtın kim (5) alduḳ ‘ahdingizni takı kötürdük üzengizge Ṭūr tağını. "Tutung (6) anı kim birdük sizge, küç birle, takı işiting." Aydılar: "İşittük takı yazduḳ." (7) Takı ḳarışturuldılar köngülleri içinde buzaġunı, ya‘nī buzaġu sewüglükini; küfrleri birle. Ayġıl: "Neme yawuz nirse turur ol kim buyrur sizge (8) anıñ birle bitmekingiz; eger irdingiz irse bitgenler."
94. Ayġıl: "Eger irdi irse sizge, (9) song sarāy, ya‘nī āḫiret, Tangrı ḳatında; ḫāliṣ, ya‘nī sizge ök kişilerdin bisre; ārzūlang [14a/1] ölümni, eger irdingiz irse rāst ayġanlar."

95. Taḳı ārzūlamaġaylar anı ulaşu, ol nirse birle kim aşnu kiçürdi (2) eligleri. Taḳı[5] Tangrı bilgen turur küç ḳılġanlarnı.
96. Taḳı bulġay sen anlarnı, kişilerde (3) suḳraḳı, tiriglik üze; taḳı anlardın kim ortaḳ ḳoştılar. Ārzūlayur anlarnıng birisi (4) eger yaşatılsa ming yıl, taḳı irmes ol ıraḳ ḳılġanı ḳındın (5) kim yaşatılsa. Taḳı Tangrı körgen turur ol nirseni kim ḳılurlar.
97. Ayġıl: "Kim bolsa (6) düşman, Cebreyilge; ḥaḳīḳat üze ol indürdi anı könglüng üze Tangrı buyruḳı birle; (7) rāstlaġan ol nirse kim ileyinde turur, taḳı köni yol taḳı müjde mü'minlerġa."
98. (8) Kim bolsa düşman Tangrıġa taḳı firişteleringe taḳı yalawaçlarınġa taḳı Cebreyilge (9) taḳı Mīkāyilge, ḥaḳīḳat üze Tangrı düşman kāfirlerġa.
99. Taḳı indürdük sening tapa [14b/1] nişān, açuḳ. Taḳı kāfir bolmas munung birle, meger buyruḳdın çıḳġanlar.
100. Tigme bir kez mü kim (2) 'ahd ḳılıştılar, 'ahdni; bıraḳtı anı bir ögür anlardın? Köprekleri bitmesler.
101. (3) Taḳı ol vaḳtın kim keldi anlarġa yalawaç, Tangrı ḳatındın; rāstlaġan ol nirsege kim anlarnıng birle turur; (4) bıraḳtı bir ögür anlardın kim birildiler kitābnı, Tangrınıng kitābını, (5) artınġa arḳalarınıng; tamām anlar bilmesler.
102. Taḳı uydılar ol nirsege kim oḳıyur (6) iblīsler, Süleymān mülki üze. Taḳı küfr ketürmedi Süleymān, taḳı ançası bar kim (7) iblīsler kāfir boldılar. Ögretürler kişilerge siḥrni; taḳı ol nirseni kim indürüldi (8) iki firişte üze Bābil atlıġ <yirde>, Hārūt taḳı Mārūt. Taḳı ögretmesler (9) bir kim irsege, ançaġa tegrü kim ayturlar: "Ḥaḳīḳat üze biz sınaġ, kāfir bolmaġıl." Taḳı ögrenürler [15a/1] ol ikegüdin anı kim, ayırt kemişürler anıñ birle er taḳı cüfti arasında. Taḳı irmes anlar (2) ziyān tegürgenler anıng birle bir kim irsege kim, meger Tangrı tilemeki birle. Taḳı ögrenürler[6] ol nirseni kim (3) ziyān tegrür anlarġa taḳı asıġ ḳılmas anlarġa. Taḳı bildiler; ol kim irse kim satġın aldı anı, yoḳ anga (4) ol cihānda ülüşdin. Taḳı neme yawuz ol nirseni kim, sattılar anıñ birle özlerini; (5) eger bilür irseler.
103. Taḳı eger ḥaḳīḳat üze anlar bitseler taḳı saḳınsalar; edgü yanut (6) Tangrı ḳatındın, yaḫşıraḳ; eger bilür irseler.
104. Ay anlar kim bittiler! (7) Aymang "Rā'inā" tip. Taḳı aytıng: "Küyüng bizge." Taḳı işiting. Taḳı kāfirlerġa (8) ḳın bar, iglig.
105. Dost tutmas anlar kim küfr ketürdiler, kitāb eyelerindin (9) taḳı ortaḳ ḳoşġanlardın kim indürülse sizing üze ḫayrdın, İḏingizdin. [15b/1] Taḳı Tangrı ḫāṣ ḳılur raḥmeti birle, kimni tilese. Taḳı Tangrı uluġ faẓllıġ (2) turur.
106. Anı kim nesḫ ḳılsa miz āyetdin, yā unuttursa miz; kelür miz andın yaḫşıraḳ birle, (3) yā anıng mengizlig birle. Bilmeding mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ turur?

---

[5] taḳı: bu
[6] ögrenürler: ögretürler

107. (4) Bilmeding mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı, angaoḳ köklerning mülki taḳı yirning? Yoḳ sizge (5) Tangrıdın bisre erkligdin taḳı yārīçidin.
108. Tileyür mü siz (6) kim tilesengiz yalavaçıngızge, neteg kim tilendi Mūsā, aşnudın? Taḳı kim kim (7) tegşürse küfrni īmān birle, taḳı azdurdı yolnung könisindin.[7]
109. Ārzūladı (8) köpegü, kitāb eyelerindin; eger ḳaytarsalar sizni, bitmişingizdin (9) song, kāfirler; ḥased üçün, öz nefslerindin; mundın song kim açuḳ boldı [16a/1] anlarġa ḥaḳ. Keçrüngler taḳı 'afv ḳılıng, ançaġa tegrü kim Tangrı işini keltürginçe. (2) Ḥaḳīḳat üze Tangrı, tigme bir nirse üze yaraġlıġ turur.
110. Taḳı peyveste ḳılıng namāznı taḳı biring (3) zekātnı. Taḳı ne kim burun keçürsengiz özleringiz üçün, eḏgü işdin; bulġay siz anı (4) Tangrı ḳatında. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, anı kim ḳılur siz körgen turur.
111. Taḳı aydılar: (5) "Hergiz kirmegey uçmaḳḳa, meger ol kim irse kim boldı cuhūdlar, yā tersālar." Ol (6) üminçleri. Ayġıl: "Keldürüngiz ḥüccetleringizni, eger irdingiz irse rāst ayġanlar."
112. (7) Andaġ irmes. Kim kim teslīm ḳılsa özini Tangrıġa, taḳı ol eḏgülük ḳılġan; anga yanutı (8) İḏisi ḳatında. Taḳı yoḳ ḳorḳunç anlar üze taḳı ḳaḏġurmaslar.
113. Taḳı aydı (9) cuhūdlar: "İrmes tersālar nirse üze." Taḳı aydılar tersālar: [16b/1] "İrmes cuhūdlar nirse üze"; taḳı anlar oḳıyurlar kitābnı. (2) Anıng mengizlig aydı anlar kim bilmesler, anlarnıng sözi mengizlig. Taḳı Tangrı (3) ḥükm ḳılur aralarında ḳıyāmet kün, ol nirse içinde kim irdiler anıñ içinde ḫilāf ḳılışurlar.
114. (4) Taḳı kim kim ẓālimraḳ turur ol kim irsedin kim yıġdı Tangrının mescidlerini kim yāḏ ḳılınsa anıng içinde (5) atı, taḳı sa'y ḳılsa ḫarāb ḳılmaḳ içinde? Anlar bolmadı anlarġa (6) kim kirseler, meger ḳorḳġanlıḳ ḥālda. Anlarġa dünyāda ḫorluḳ (7) taḳı anlarġa ol cihānda ḳın uluġ.
115. Taḳı Tangrıġa oḳ maşrıḳ (8) taḳı maġrib. Nirge kim ewrülsengiz, anda Tangrının rıżāsı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (9) king, bilgen.
116. Taḳı aydılar: "Tutundı Tangrı oġlan." Arıġlıḳ anga. [17a/1] Anga ol nirse kim kökler içinde taḳı yirde. Ḳamuġ, anga boyun sügenler.
117. Köklerniñ (2) tangsuḳı taḳı yirning. Taḳı ḳaçan kim ḥükm ḳılsa işni, ḥaḳīḳat üze aytur (3) anga: "Bolġul!"; bolur.
118. Taḳı aydı anlar kim bilmezler: (4) "Sözleşse irdi bizge Tangrı, yā kelse irdi bizge nişān." Mundaġoḳ aydı anlar kim (5) munlardın aşnu tururlar, anlarnıng sözi mengizlig. Oḫşaştı köngülleri. Beyān ḳılduḳ (6) açuḳ ḥüccetlerni, ol erenlerge kim yaḳīn bilür.
119. Ḥaḳīḳat üze biz ıḏduḳ sini ḥaḳ birle; müjde birgen (7) taḳı ḳorḳutġan. Taḳı sorulmas sen tamuġ eyelerindin.
120. Taḳı (8) ḫoşnūd bolmaġay sindin cuhūdlar taḳı tersālar; uyġınçaġa tegrü dīnleringe. (9) Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze Tangrının köni yolı, ol köni yol turur." Eger uysang hevālarınġa,

---

[7] "İmanı(nı) inkâr ile değiştiren, doğru yoldan sapmış (yolunu saptırmış) olur."

[17b/1] ol nirsedin songra kim keldi sanga biligdin; yoḳ sanga Tangrıdın (2) erkligindin taḳı yārīçidin.

121. Anlar kim birdük anlarġa kitābnı, (3) oḳıyurlar anı oḳımaḳının ḥaḳḳınça, anlar biterler anga. Taḳı kim (4) küfr ketürse anga, anlar anlar ziyān ḳılġanlar.
122. Ay Ya'ḳūb oġlanları! (5) Angıng ni'metimni, ol kim eḏgülük ḳıldım sizing üze; taḳı ḥaḳīḳat üze men arturdum sizni, (6) zamānening 'ālemleri üze.
123. Taḳı ḳorḳung kündin, ötemes ten (7) tendin nirseni. Taḳı ḳabūl ḳılınmaz andın yuluġ taḳı asıġ ḳılmaz anga şefā'at (8) taḳı anlar yārī birilmesler.
124. Taḳı ol vaḳtın kim sınadı İbrāhīmni İḏisi, (9) buyruḳlar birle; taḳı tamām ḳıldı anlarnı[8]. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze men ḳılġanıng men, kişilerge, ya'nī uymaḳḳa sezā kişi." [18a/1] Aydı: "Taḳı oġlanlarımdın." Aydı: "Bulmaz menim 'ahdim, küç ḳılġanlarnı."
125. (2) Taḳı ol vaḳtın kim ḳılduḳ Ka'beni ḳaytġu yir, kişilerge, taḳı emn yiri. Taḳı tutung (3) İbrāhīmning ornındın namāz ḳılġu yir. Taḳı 'ahd ḳılduḳ, ya'nī buyurduḳ İbrāhīm tapa (4) taḳı İsmā'īl tapa kim, arıtıng ewümni tezgingenlerge taḳı peyvestelik ḳılġanlarḳa (5) taḳı rükū' ḳılġanlarġa taḳı secde ḳılġanlarġa.
126. Taḳı ol vaḳtın kim aydı İbrāhīm: "Ay İḏim! (6) Ḳılġıl bu yirni il amānlıġ taḳı birgil eyeleringe (7) meyvelerdin; ol kim irse kim bitti anlardın, Tangrıġa taḳı ḳıyāmet künge." (8) Aydı: "Taḳı ol kim irse kim küfr ketürdi, ber-ḫ^{v}ārdārlıḳ birür men anga az; andın song ḳısarlayur men anı (9) otnıng ḳınınġa. Taḳı neme yawuz ḳaytġu yir!"
127. Taḳı ol vaḳtın kim kötrür İbrāhīm [18b/1] ullarnı, Ka'bedin, taḳı İsmā'īl: "Ay İḏimüz! Ḳabūl ḳılġıl bizdin. Ḥaḳīḳat üze sen (2) sen işitgen, bilgen."
128. "Ay İḏimüz! Taḳı ḳılġıl bizni, ḫāliş ḳılġanlar (3) sanga; taḳı oġlanlarımuzdın bir ögür, ḫāliş ḳılġan özlerini sanga. Taḳı körküzgil bizge, 'ibādet ḳılġu yirlerimüzni. (4) Taḳı ḳabūl ḳılġıl tevbemizni. Ḥaḳīḳat üze sen sen tevbeni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan."
129. "Ay İḏimüz! (5) Taḳı ıḏġıl anlarnıng içinde yalavaçī, anlardın. Oḳıyur anlar üze nişānlarıngnı, (6) taḳı ögretür anlarġa Kur'ānnı taḳı şerī'atnı, taḳı arıġ ḳılur anlarnı. Ḥaḳīḳat üze sen (7) sen ġālib, rāst işlig."
130. Taḳı raġbetsizlik ḳılur İbrāhīm (8) dīnindin, meger ol kim yüngülledi özini. Taḳı üḏürdük biz anı (9) dünyāda. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ol cihānda eḏgülerdin.
131. [19a/1] Ol vaḳtın kim aydı anga İḏisi: "Boyun sügül." Aydı: "Boyun südüm, 'ālemlerning erkliginge."
132. (2) Taḳı vaṣiyyet ḳıldı anıng birle İbrāhīm, oġullarınġa; taḳı Ya'ḳūb: "Ay oġullarım! (3) Ḥaḳīḳat üze Tangrı üḏürdi sizge müsülmānlıḳnı. Ölmengiz, meger (4) taḳı ol ḥālda kim siz boyun sügenler siz."
133. İrdingiz mü tanuḳlar, ol vaḳtın kim (5) ḥāżır boldı Ya'ḳūbġa ölüm? Ol vaḳtın kim aydı oġullarınġa: "Nege kim (6) ḳulluḳ ḳılur siz mindin songra?" Aydılar: (7) "Tapunur miz İḏingge, taḳı atalarıng İḏisinge, İbrāhīmnüng taḳı İsmā'īlniñ (8) taḳı İsḥāḳnıng, birök İḏige. Taḳı biz anga boyun sügenler."

---

[8] anlarnı:انی لار

134. (9) Ol bir ögür turur, keçtiler. Anlarġaoḳ ol kim ḳazġandılar taḳı sizge ök anı kim [19b/1] ḳazġandıngız. Taḳı sorulmas siz ol nirsedin kim irdiler ḳılurlar.
135. Taḳı aydılar: (2) "Bolung cuhūdlar, yā tersālar; könülgey siz." Aygıl: "İbrāhīm dīni- (3) ning eyeleri, rāst müsülmān; taḳı irmedi ortaḳ ḳoşġanlardın."
136. Aydılar: (4) "Bittük Tangrıḳa, taḳı ol nirsege kim indürüldi bizge, taḳı ol nirsege kim indürüldi İbrāhīm tapa (5) taḳı İsmā'īl tapa taḳı İsḥāḳ tapa taḳı Ya'ḳūb tapa taḳı oġlanları tapa, (6) taḳı ol nirsege kim birildi Mūsā taḳı 'Īsā, taḳı ol nirsege kim birildi peyġāmberler, (7) İḍilerindin. Ayırt kemişmes miz anlardın birisi arasında. Taḳı biz anga (8) boyun sügenler."
137. Eger bitseler, ol nirsening mengzeşikinge kim bittingiz anga; könüldiler. (9) Taḳı eger yüz ewürseler, ḥaḳīḳat üze anlar muḫālefet ḳılmaḳ içinde tururlar. Yitrü birgey anlarnı [20a/1] Tangrı. Taḳı ol işitgen, bilgen.
138. Tangrınıng arıtmaḳı, ya'nī dīni; taḳı kim turur (2) körklügrek turur Tangrıdın, dīn yanındın? Taḳı biz anga ḳulluḳ ḳılġanlar biz.
139. (3) Aygıl: "Ḥüccetleşür mü bizing birle Tangrı işi içinde? Taḳı ol bizing İḍimüz taḳı İḍingiz. Taḳı bizge ök (4) işlerimüz taḳı sizge ök işleringiz. Taḳı biz anga ḫāliş ḳılġanlar biz 'amellerimüzni.
140. (5) Yā aytur mu siz[9]: "Ḥaḳīḳat üze İbrāhīm taḳı İsmā'īl taḳı İsḥāḳ (6) taḳı Ya'ḳūb taḳı oġlanları; irdiler cuhūdlar, yā tersālar"? (7) Aygıl: "Siz mü bilgenrek siz, yā Tangrı? Taḳı kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim, örtti (8) tanuḳluḳnı ḳatındaḳı, Tangrıdın? Taḳı irmes Tangrı ġāfil, ol nirsedin kim (9) ḳılur siz."
141. Ol ögürī turur kim keçtiler. Anlarġa oḳ ol nirse kim ḳazġandılar, [20b/1] taḳı sizge ök ol kim ḳazġandıngız. Taḳı sorulmas siz ol nirsedin kim irdiler ḳılur.
142. (2) Ayġay yüngül usluġlar, kişilerdin: "Ne neng ewürdi munlarnı ḳıblelerindin, (3) ol kim irdiler anıñ üze?" Aygıl: "Tangrıġa maşrıḳ taḳı maġrib. Köndürür (4) kimni tilese, köni yol tapa."
143. Taḳı mundaġoḳ ḳılduḳ sizni (5) ögür, üyründü; bolmaḳıng<ız> üçün tanuḳlar kişiler üze; taḳı bolsa (6) yalavaç sizing üze tanuḳ. Taḳı ḳılmaduḳ ol ḳıbleni <kim> (7) irding anıng üze, meger bileling üçün ol kim irsedin kim uyar yalawaçġa, ol kim irsedin kim ewrülür (8) iki ökçesi üze. Taḳı irdi uluġ, meger ol kim irseler üze <kim> (9) köndürdi Tangrı. Taḳı irmedi Tangrı żāyi' ḳılmaḳ üçün īmānıngızni. [21a/1] Ḥaḳīḳat üze Tangrı, kişilerge raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
144. Köp körer miz ewürmekingni (2) yüzüngni, kökdin sıngar. Ewürgey miz sini ḳıbleġa kim ümenür sen anı. (3) Ewürgül yüzüngni Mescid-i Ḥarām sıngar. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol nirde kim (4) bolsangız ewrüng yüzleringizni angar ḳarşu. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar <kim> (5) birildiler kitāb, munung üçün kim bilseler, ḥaḳīḳat üze ol ḥaḳ turur İḍilerindin. (6) Taḳı irmes Tangrı ġāfil, ol nirsedin kim ḳılur siz.

---

[9] aytur mu siz: aytur mu biz

145. Taḳı eger uysang (7) anlarġa kim birildiler kitāb, tigme bir āyet birle, uymaġaylar ḳıblengġa. (8) Taḳı irmes sen uyġan anlarnıng ḳıblesinġa. Taḳı irmes anlarnıng pāresi, uyġan pāresining (9) ḳıblesinġa. Taḳı eger uysang anlarnıng hevālarınġa, ol nirsedin songra kim keldi sanga [21b/1] biligdin; ḥaḳīḳat üze sen, ol uġurda küç ḳılġanlardın sen.
146. Anlar kim birdük anlarġa (2) kitābnı, bilürler anı; neteg kim bilürler oġullarını. Taḳı ḥaḳīḳat üze (3) bir ögür anlardın, örterler ḥaḳnı; taḳı anlar bilürler ḥaḳnı.
147. Rāst söz (4) İḏingdin; bolmaġıl şek tutġanlardın.
148. Taḳı tigme birge ḳıble; (5) ol ewürgeni turur. Ozuşung eḏgülüklerge; nirde kim bolsangız, (6) ketürgey sizni Tangrı ḳamuġını. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, tigme bir nirse üze yaraġlıġ turur.
149. (7) Taḳı nirdin çıḳsang, ewürgil yüzüngni Mescid-i Ḥarām (8) sıngar. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ḥaḳ İḏingdin. Taḳı irmes Tangrı ġāfil, (9) ol nirsedin kim ḳılur siz.
150. Taḳı nirdin çıḳsang, ewürgil yüzüngni [22a/1] Mescid-i Ḥarām sıngar. Taḳı nirde kim bolsangız, ewrüng (2) yüzleringizni anga ḳarşu; bolmasun üçün kişilerge sizing üze ḥüccet, (3) meger anlar kim ẓulm ḳıldılar anlardın. Ḳorḳmang anlardın taḳı ḳorḳung mindin. (4) Taḳı tamām ḳılmaḳım üçün ni'metimni sizing üze; taḳı bolġay kim siz könülgey siz.
151. Neteg kim (5) ıḏduḳ içingizde yalavaç, sizdin. Oḳıyur sizing üze nişānlarımuznı. (6) Taḳı arıġ ḳılur sizni, taḳı ögretür sizge kitābnı taḳı şerī'atnı, taḳı ögretür sizge (7) anı kim bilmes irdiñiz.
152. Taḳı yāḏ ḳılıng mini, yāḏ ḳılayın sizni. (8) Taḳı şükr ḳılıng manga taḳı nū-sipāslıḳ ḳılmang[10].
153. Ay ol kim irseler kim bittiler! (9) Yārī tileng ṣabr birle taḳı namāz birle, ḥaḳīḳat üze Tangrı ṣabr ḳılġanlar birle.
154. [22b/1] Taḳı aymang, ol kim irse kim öldürülür Tangrı yolında, ölügler tip; tirigler tururlar, (2) taḳı ançası bar kim bilmes siz.
155. Taḳı sınaġay miz sizlerni nirse birle, ḳorḳunçdın (3) taḳı açlıḳdın taḳı ekismekdin; māllardın taḳı tenlerdin taḳı meyvelerdin. (4) Taḳı müjde birgil ṣabr ḳılġanlarġa.
156. Anlar kim ḳaçan tegse anlarġa muṣībet, ayturlar: (5) "Biz Tangrıġa, taḳı biz anıñ tapa ḳaytġanlar biz."
157. Anlar, anlar üze raḥmetler, (6) İḏilerindin; taḳı raḥmet. Taḳı anlar, anlar könülgenler.
158. Ḥaḳīḳat üze (7) Ṣafā atlıġ taġ taḳı Merve atlıġ taġ, Tangrının 'alāmetlerindin. Kim kim uġrasa Ka'bege, yā (8) ziyāretḳa; hīç yazuḳ yoḳ anıng üze kim tezginse ol ikisinge. Taḳı kim kim artuḳsı ḳılsa (9) ḫayr, ḥaḳīḳat üze Tangrı şükr ḳılġan, bilgen.
159. Ḥaḳīḳat üze ol kim irseler kim örterler [23a/1] anı kim indürdük açuḳ ḥüccetlerdin, taḳı köni yoldın; andın song kim beyān ḳılduḳ anı (2) kişilerge, kitāb içinde. Anlar, la'net ḳılur anlarġa Tangrı taḳı la'net ḳılur anlarġa, (3) la'net ḳılġanlar.

---

[10] ḳılmang: ḳılmaḳ

160. Meger anlar kim tevbe ḳıldılar taḳı ongardılar taḳı beyān ḳıldılar; taḳı anlarnıng (4) tevbelerini ḳabūl ḳılur men anlar üze. Taḳı men tevbeni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
161. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (5) küfr ketürdiler taḳı öldiler, taḳı anlar kāfirler; anlar, anlar üze Tangrınıng (6) la'neti taḳı firişterniñ taḳı kişilerning ḳamuġlarınıng.
162. Cāviḍānelıḳ ḥālında anıñ içinde. (7) Yüngül ḳılınmas anlardın ḳın taḳı mühlet birilmesler.
163. Taḳı İḍingiz (8) bir İḍi. Yoḳ iḍi meger ol, üküş raḥmetlig, raḥmet ḳılġan.
164. Ḥaḳīḳat üze (9) köklerning yaratmaḳı içinde taḳı yirning; taḳı tün kün biri biringe songlaşmaḳı [23b/1] içinde; taḳı ol kemi kim yöriyür tengiz içinde, asıġ ḳılur (2) kişilerge; taḳı ol kim indürdi Tangrı kökdin suwdın, taḳı tirgüzdi anıñ birle (3) yirni, ölmişindin song; taḳı yaydı anıñ içinde tigme bir çemşegendin; taḳı çewürmeki içinde (4) yillerning taḳı bulıtlarnıng, tilekçe yörütülmiş kök taḳı yir arasında; (5) nişānlar bar ol erenlerge kim bilürler.
165. Taḳı kişilerdin kim irseyi kim tutunur (6) Tangrıdın bisre teng tuşlar. Sewerler anı, Tangrını sewmiş tig. Taḳı anlar kim (7) bittiler; ḳatıġraḳ, sewüg yanındın Tangrıġa. Taḳı eger körse, anlar kim küç ḳıldılar, ol vaḳtın kim kördiler (8) ḳınnı; ḥaḳīḳat üze küç, ya'nī ḳudret Tangrıḳa, ḳamuġ. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḳını (9) ḳatıġ.
166. Ol vaḳtın kim bīzār boldı, anlar kim uyduruldılar, anlardın kim uydılar; [24a/1] kördiler ḳın. Taḳı kesildi anlarnıng birle sebebler.
167. Taḳı aydı anlar kim (2) uydılar: "Kāşkī ḥaḳīḳat üze bizge bir kez, bīzār bolsa miz anlardın; neteg kim bīzār boldılar bizdin. (3) Anıñ mengizlig körküzür anlarġa Tangrı işlerini, ökünçler anlar üze. Taḳı irmez anlar (4) çıḳġanlar otdın.
168. Ay kişiler! Ying ol nirsedin kim (5) yirde; ḥelālnı, arıġnı. Taḳı uymang şeyṭānnıng adımlarınġa, (6) ḥaḳīḳat üze ol sizge düşman, açuḳ.
169. Ḥaḳīḳat üze buyrur sizge yawuzluḳ birle taḳı yawuzluḳ içinde ḥaddın keçgen nirseler birle, (7) taḳı kim aysangız Tangrı üze ol nirseni kim bilmes siz.
170. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: (8) "Uyung anga kim indürdi Tangrı"; aydılar: "Uyar miz anga kim bulduḳ anıñ üze (9) atalarımuznı." Eger bolsa ataları, bilmesler nirseni kim, könülmesler.
171. [24b/1] Ol kim irselerning tangsuḳ ṣıfatı kim kāfir boldılar, ol kim irsening tangsuḳ ṣıfatı mengizlig kim, oçġurur ol nirse birle kim işitmes, (2) meger ündemekni taḳı ḳıḳırmaḳnı. Saġırlar, aġınlar, közsüzler; anlar bilmesler.
172. Ay (3) anlar kim bittiler! Ying ol nirsening ḫoşlarından kim rūzī ḳılduḳ sizge. Taḳı şükr ḳılıng (4) Tangrıḳa, eger irdingiz irse angayoḳ ḳulluḳ ḳılur siz.
173. Ḥaḳīḳat üze ḥarām ḳıldı sizing üze (5) ölügseni taḳı ḳannı taḳı tonguz etini taḳı ol nirseni kim ün ḳılındı anıñ birle Tangrıdın (6) önginge. Kim ḳısarlansa, küç ḳılmadın taḳı ḥaddın keçmedin; yoḳ yazuḳ anıñ üze. (7) Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
174. Ḥaḳīḳat üze anlar kim örterler anı kim (8) indürdi Tangrı kitābdın, taḳı bedel ḳılurlar anıñ birle az bahānı, ya'nī 'ivażnı; (9) anlar yimesler ḳarınlarınġa, meger otnı. Taḳı

sözlemes anlarġa [25a/1] Tangrı ḳıyāmet kün taḳı arıġ ḳılmas anlarġa. Taḳı anlarġa ḳın (2) iglig.

175. Anlar anlar kim satġın aldı azġunluḳnı könilik birle (3) taḳı ḳınnı yarlıḳamaḳ birle. Neme ṣabr ḳılġan turur anlar ot üze!

176. Ol (4) munung birle kim, ḥaḳīḳat üze Tangrı indürdi kitābnı rāstlıḳ birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar kim ḫilāf ḳılıştılar (5) kitāb içinde, ıraḳ ḫilāf içinde.

177. İrmes eḍgülük kim ewürsengiz (6) yüzleringizni[11] maşrıḳḳa ḳarşu taḳı maġribḳa ḳarşu. Velī eḍgülük, (7) ol kim irse kim bitti Tangrıḳa taḳı ḳıyāmet küninge taḳı firiştelerge taḳı kitābge (8) taḳı peyġāmberlerḳa; taḳı birdi mālnı sewmeki üze, yawuḳluḳ eyeleringe (9) taḳı yetīmlerge taḳı miskīnlerge taḳı yol oġlınġa taḳı ḳolġuçılarġa [25b/1] taḳı mükāteblerḳa. Taḳı ḳıldı namāznı taḳı birdi zekātnı. Taḳı vefā ḳılġanlar (2) 'ahdleringe, ḳayu vaḳtın kim 'ahd ḳılsalar. Taḳı ṣabr ḳılġanlar dervīşlik içinde taḳı sökellik içinde (3) taḳı ḳatıġlıḳ vaḳtında. Anlar anlar kim rāst aydılar taḳı anlar anlar (4) saḳnuḳlar.

178. Ay anlar kim bittiler! Bitindi sizing üze ḳışāş, (5) öldürülmişler üze: Āzād er āzād er birle taḳı ḳul ḳul birle taḳı tişi tişi birle. (6) Kim kim 'afv ḳılınsa anga, uyasındın nirse; uymaḳ körklüglük birle taḳı ötemek (7) anıñ tapa körklüglük <birle>. Ol yüngül ḳılmaḳ, İḍingizdin; taḳı raḥmet. Kim kim (8) ḥaddın keçse, andın song anga ḳın iglig.

179. Taḳı sizge, ḳışāş içinde (9) tirigliki, ay 'aḳllar eyeleri! Bolġay kim siz saḳınġay siz.

180. Bitindi sizing üze, [26a/1] ol vaḳtın kim ḥāżır boldı sizlerdin biringizge ölüm, eger ḳoḍsa köp mālnı; (2) vaṣiyyet ataḳa anaḳa taḳı yawuḳraḳlarġa, körklüglük birle; tölenmek (3) saḳnuḳlarġa.

181. Kim aynatsa anı, eşitmişindin songra; ḥaḳīḳat üze yazuḳı (4) ol kim irseler üze kim aynaturlar anı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, bilgen.

182. Kim kim (5) ḳorḳsa vaṣiyyet ḳılġandın, ḳışmaḳ, yā yazuḳ; taḳı ongarsa anlarnıng arasında, (6) yoḳ yazuḳ anıñ üze. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.

183. Ay anlar kim (7) bittiler! Bitindi sizing üze rüze; neteg kim bitindi anlarnıng (8) üze kim sizdin aşnu turur; bolġay kim siz saḳınġay siz.

184. Sanlıġ künler. (9) Kim kim bolsa sizdin sökel, yā [26b/1] sefer üze; san öngin künler üze. Taḳı anlar üze kim küçleri yiter anga; (2) yuluġ bir dervīşning ṭa'āmı. Kim kim artuḳsı ḳılsa ḫayrnı, ol yaḫşıraḳ (3) anga. Taḳı eger rüze tutsangız, yaḫşıraḳ sizge; eger bilür irsengiz.

185. (4) Ramażān ayı ol kim indürüldi anıñ içinde Ḳur'ān. Köni yol (5) kişilerge taḳı açuḳ ḫüccetler köni yoldın taḳı ayırt kemişgen. Kim kim ḥāżır bolsa (6) sizdin ay içinde, rüze tutsun. Taḳı kim bolsa sökel, yā sefer (7) üze; san öngin künlerdin. Tileyür Tangrı sizge āsānlıḳnı (8) taḳı tilemes sizge küçeylikni. Taḳı kim tamām ḳılsangız üçün sannı; taḳı uluġlamaḳıngız üçün (9) Tangrını, ol nirse üze kim köndürdi sizni; taḳı bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.

---

[11] yüzleringizni: yüz ewürsengizni

186. Taḳı ol vaḳtın kim [27a/1] sorsa sanga ḳullarım, mindin: Ḥaḳīḳat üze men yaḳın men; icābet ḳılur men du'ā ḳılġannıng (2) du'āsını, ol vaḳtın kim ündese mini. İcābet ḳılsunlar manga, taḳı bitsünler manga; (3) bolġay kim anlar köni yollıġ bolġaylar.
187. Ḥelāl ḳılındı sizge rüze tüninde cimā' ḳılmaḳ, uvutsuzlaşmek, (4) ya'nī tişileringizge. Anlar <ton> turur sizge taḳı siz ton turur siz anlarġa. (5) Bildi Tangrı ḥaḳīḳat üze siz, irdingiz ḫıyānet ḳılur irdingiz özleringizge, ya'nī tevbengizni ḳabūl ḳıldı (6) sizing üze taḳı kiçürdi sizdin. Emdi mübāşeret ḳılıng anlarġa taḳı isteng (7) anı kim bitidi Tangrı sizge. Taḳı ying taḳı içing; açuḳ bolġınça (8) sizge aḳ yiplük, ya'nī fecr-i ṣādıḳ ḳara yiplükdin, ya'nī fecr-i kāẕibdin. (9) Andın song tükel ḳılıng rüzeni tünge tegi. Taḳı mübāşeret ḳılmang, taḳı sizler [27b/1] peyvestelik ḳılġan siz mescidler içinde. Ol, Tangrınıng ḥadları, (2) yawumang anga. Anıng mengizlig açuḳ ḳılur Tangrı nişānlarını, kişilerge; bolġay kim anlar (3) saḳınġaylar.
188. Taḳı yimeng māllarıngızını arangızda, bāṭıl birle. Taḳı kemişmeng (4) anı ḥākimler tapa; yimekingiz üçün bir pāreni kişilerning māllarından, (5) yazuḳ birle; taḳı siz bilür siz.
189. Sorarlar sanga yangı aylardın, ayġıl: (6) "Ol belgülüg vaḳtlar, kişilerge taḳı ḥacge. Taḳı irmes eḏgülük kim kelsengiz (7) ewlerge arḳalarından. Velī eḏgülük, ol kim irse kim saḳındı. Taḳı keling (8) ewlerge ḳapuġlarından. Taḳı saḳnıng Tangrıdın; bolġay kim siz tilekleringizni tapġay siz.
190. (9) Taḳı öldürüng Tangrı yolı içinde, anlarnı kim öldürürler sizlerni. Taḳı [28a/1] ḥaddın keçmeng, ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmes ḥaddın keçgenlerni.
191. Taḳı öldürüng anlarnı, nirde kim (2) bulsangız. Taḳı çıḳarıng anlarnı ol yirdin kim çıḳardılar sizni. (3) Taḳı ortaḳ ḳoşmaḳ ḳatıġraḳ öldürmekdin. Taḳı öldürüşmeng anlar birle Mescid-i Ḥarām (4) ḳatında; ançaġa tegrü kim öldürüşgeyler sizing birle anıñ içinde. Eger öldürüşseler sizing birle, (5) öldürüng anlarnı. Munung mengizlig kāfirlerning cezāsı.
192. Eger yıġılsalar, (6) ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
193. Taḳı öldürüşüng anlar birle, ançaġa tegrü kim (7) bolmasa fitne; taḳı bolġınça dīn Tangrıġa. Eger yıġılsalar (8) ẓulm ḳılmaḳ yoḳ, meger ẓālimler üze.
194. Ḥarām ay, (9) ḥarām ay birle. Taḳı ḥürmetler ḳışāş turur. Kim kim [28b/1] ẓulm ḳılsa sizing üze, ẓulm ḳılıng, ya'nī ẓulm cezāsın ḳılıng anıñ üze, sizing üze ẓulm ḳılmışı mengizlig. (2) Taḳı saḳnıng Tangrıdın; taḳı biling, ḥaḳīḳat üze Tangrı saḳnuḳlar birle.
195. (3) Taḳı ḫarc ḳılıng Tangrı yolında. Taḳı kemişmeng eligleringiz birle, (4) yoḳalmaḳġa. Taḳı körklüglük ḳılıng, ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer körklüglük ḳılġanlarnı.
196. Taḳı tükel ḳılıng (5) ḥacnı taḳı ziyāretni, Tangrı üçün. Eger ḳısarlansangız, ol nirse kim āsān boldı (6) ıḏġu ḳurbāndın. Taḳı yülümeng başlarıngızını, teginçege tegrü ıḏġu ḳurbān (7) ornınġa. Kim kim bolsa sizdin sökel, yā anıñ birle aġrıġ (8) başındın; yuluġ rüzedin, yā ṣadaḳadın, yā ḳurbān ḳılmaḳdın. (9) Ol vaḳtın kim ḳurtuldungız, kim kim müt'a ḳılsa, ya'nī fāyide alsa ziyāret ḳılmaḳ birle, ḥacġa tegrü, ol nirse kim āsān bolsa [29a/1] ıḏġu ḳurbāndın. Kim kim bulmasa üç künning rüze tutmaḳı ḥac (2) içinde; taḳı

yiti, ol vaḳtın kim ḳaytsangız. Ol on tükel. (3) Ol, ol kim irse <kim> bolmadı anıñ ehli Mescid-i Ḥarāmnung ḥāżırları. (4) Taḳı saḳnıng Tangrıdın; taḳı biling ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḳatıġ ḳını.

197. (5) Ḥac ayları, bilinmiş. Kim kim farīża ḳılsa anıñ içinde ḥacnı; (6) cimā' yoḳ taḳı buyruḳdın çıḳmaḳ yoḳ taḳı yoḳ cedel ḳılışmaḳ, ya'nī yoḳ ḫuṣūmet ḥac içinde. Taḳı ne kim ḳılsangız (7) eḏgülükdin, bilür anı Tangrı. Taḳı azıḳ alıng; ḥaḳīḳat üze azıḳnıng yaḫşıraḳı, (8) saḳnuḳluḳ. Taḳı saḳnıng mindin, ay 'aḳlnıng eyeleri!

198. Yoḳ turur sizing üze (9) yazuḳ kim istesengiz artuḳsı nirseni İḏingizdin. Ḳayu vaḳtın kim ḳaytsangız [29b/1] 'Arafātdın, yāḏ ḳılıng Tangrıġa Meş'arü'l-Ḥarām ḳatındın. (2) Taḳı yāḏ ḳılıng anı, neteg kim köndürdi sizni; taḳı ḥaḳīḳat üze irdingiz andın aşnu, (3) azġunlardın.

199. Andın song, ḳaytıng ol yirdin kim ḳayttı kişiler. (4) Taḳı yarlıḳayu tilengiz Tangrıdın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.

200. Ol vaḳtın kim (5) tükel ḳılsangız ḥac içindeki ḳulluḳlarıngızını, yāḏ ḳılıng Tangrını, yāḏ ḳılmışıngız tig (6) atalarıngızını; yā ḳatıġraḳ yāḏ yanındın. Kişilerdin kim irseyi aytur: "İḏimüz! (7) Birgil bizge dünyā içinde"; taḳı yoḳ anga ol cihānda, ülüşdin.

201. Taḳı anlardın (8) kim <irseni kim> aytur: "İḏimüz! Birgil bizge dünyā içinde eḏgülük taḳı ol cihānda (9) eḏgülük, taḳı saḳlaġıl bizni ot ḳınındın."

202. Anlar, anlarġa ülüş bar, ol nirsedin kim [30a/1] ḳazġandılar. Taḳı Tangrı, revān saḳış ḳılġan.

203. Taḳı yāḏ ḳılıng Tangrını, (2) sanlıġ künler içinde. Kim kim iwse, iki kün içinde; yoḳ yazuḳ (3) anıñ üze. Taḳı kim song ḳalsa, yoḳ yazuḳ anıñ üze. Ol kim irse kim saḳındı. Taḳı saḳınıng Tangrıdın; (4) taḳı biling ḥaḳīḳat üze siz, anıñ tapa yıġlur siz.

204. Taḳı kişilerdin kim irseyi bar kim (5) tangġa ketrür sini anıñ sözi bu yaḳınraḳ tiriglik içinde. Taḳı tanuḳ ḳılur Tangrını, ol nirse üze kim (6) köngli içinde. Taḳı ol, ḫuṣūmeti ḳatıġ.

205. Taḳı ḳayu vaḳtın kim ewrülse, sa'y ḳılur yir içinde; (7) fesād ḳılmaḳ üçün anıng içinde; taḳı helāk ḳılmaḳ ekinni taḳı uruġnı. Taḳı Tangrı sewmez (8) fesādnı.

206. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anga: "Ḳorḳġıl Tangrıdın"; tuttı anı 'azīzlik, yazuḳ birle. (9) Tap anga tamuġ, taḳı neme yawuz töşek!

207. Taḳı kişilerdin kim irseyi bar kim [30b/1] satar özini, isteyü Tangrınıng ḫoşnūdluḳını. Taḳı Tangrı raḥmet ḳılġan, (2) ḳullarġa.

208. Ay anlar kim bittiler! Kiring boyun sümek içinde, ḳamuġ. Taḳı (3) uymang şeyṭānnıng adımlarınġa. Ḥaḳīḳat üze ol, sizge düşman açuḳ.

209. (4) Eger tayınsangız, mundın songra kim keldi sizge açuḳ ḫüccetler; biling (5) ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, berk işlig.

210. Baḳarlar mu meger kim kelse anlarġa (6) Tangrı, ya'nī buyruḳı ẓulletler içinde bulıtdın, taḳı firişteler. Taḳı tamām ḳılındı iş. (7) Taḳı Tangrı tapa ḳaytarılur işler.

211. Sorġıl Ya'ḳūb oġlanlarınġa, niçe (8) birdük anlarġa nişāndın açuḳ. Taḳı kim kim tegşürse Tangrınıng ni'metini, (9) mundın songra kim keldi anga; ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḳını ḳatıġ.
212. Bezenildi anlarġa kim [31a/1] kāfir boldılar, yaḳınraḳ tiriglik. Taḳı yobılayurlar anlardın kim bittiler. Taḳı anlar kim (2) saḳındılar, anlarnıng üzesinde ḳıyāmet kün. Taḳı Tangrı rūzī ḳılur kimge kim tilese, (3) sansız.
213. İrdi kişiler bir ögür. Iḍdı Tangrı peyġāmberlerni, (4) müjde birigliler taḳı ḳorḳutuġlılar. Taḳı indürdi anlarnıng birle kitābnı, ḥaḳ; ḥükm ḳılmaḳ üçün (5) kişiler arasında, ol nirse içinde kim ḫilāf ḳılıştılar anıng içinde. Taḳı ḫilāf ḳılmadı anıng içinde, meger (6) anlar kim birildiler, mundın songra kim keldi anlarġa açuḳ ḥüccet; ḥased üçün aralarında. (7) Taḳı köndürdi Tangrı anlarnı kim bittiler; ol nirse kim ḫilāf ḳılıştılar anıñ içinde, ḥaḳdın; (8) buyruḳı birle. Taḳı Tangrı köndürür kimni tilese, köni yol tapa.
214. (9) Saḳındıngız mu kim kirsengiz uçmaḳḳa; taḳı yoḳ kelmeyin turur sizge anlarnıng ṣıfatı kim, [31b/1] keçtiler sizdin aşnu. Sıḳadı anlarnı dervīşlik taḳı sökellik. Taḳı teprenildiler taḳı ḳarārsız ḳıl<ın>dılar; (2) aytġınça yalavaç taḳı anlar kim bittiler anıñ birle: "Ḳaçan Tangrınıng yārīsi?" (3) Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze Tangrınıng yārīsi yawuḳ.
215. Sorarlar sanga, ne turur ol kim ḫarc ḳılurlar. (4) Ayġıl: "Neni kim ḫarc ḳılsangız edgülükdin, ataġa anaġa taḳı yaḳınraḳlarġa taḳı yetīmlerge (5) taḳı dervīşlerge taḳı yol eringe. Taḳı anı kim ḳılsangız edgülükdin, (6) ḥaḳīḳat üze Tangrı anı bilgen."
216. Bitindi sizing üze toḳuş, taḳı ol nā-ḫoş körülmiş turur (7) sizge. Taḳı bolġay kim yigrengey siz sizler nirseni, taḳı ol yaḫşıraḳ sizge; taḳı bolġay kim (8) sewgey siz nirseni, taḳı ol yawuz sizge. Taḳı Tangrı bilür, taḳı siz bilmes siz.
217. (9) Sorarlar sanga ḥarām aydın, uruşmaḳdın anıñ içinde. Ayġıl: "Uruşmaḳ anıñ içinde uluġ; [32a/1] taḳı yıġmaḳ Tangrı yolındın; taḳı kāfir bolmaḳ anga; taḳı Mescid-i Ḥarāmdın (2) taḳı ehlining çıḳarmaḳı andın; uluġraḳ turur Tangrı ḳatında. Taḳı belā, ya'nī Tangrıḳa küfr ketürmek uluġraḳ turur (3) öldürmekdin. Taḳı ḳışmazlar ḳıtāl ḳılurlar sizing birle; ançaġa tegrü kim ḳaytarġaylar sizni (4) dīniñizdin, eger unsalar, ya'nī yaraġları yitse. Taḳı kim kim ḳaytsa sizdin, dīnindin, (5) taḳı ölse, taḳı ol ol ḥālda kāfir turur; anlar, bāṭıl boldı anlarnıng 'amelleri dünyāda (6) taḳı ol cihānda. Taḳı anlar ot eyeleri, anlar anıng içinde mengü ḳalġanlar.
218. (7) Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı anlar kim köçtiler taḳı uruştılar Tangrınıng yolı içinde; (8) anlar ümenürler Tangrınıng raḥmetini. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
219. (9) Sorarlar sanga ḫamrdın taḳı ḳımārdın. Ayġıl: "Ol ikisi içinde uluġ yazuḳ bar, [32b/1] taḳı asıġlar kişilerge. Taḳı ol ikisining yazuḳı, uluġraḳ turur ikisining asıġındın." Taḳı sorarlar sanga, (2) neni kim ḫarc ḳılurlar. Ayġıl: "Emgenmegü tig nirseni." Anıñ mengizlig beyān ḳılur Tangrı sizge nişānlarnı; (3) bolġay kim siz endīşe ḳılġay siz,

220. dünyāda takı āḫiretde. Takı sorarlar sanga (4) yetimlerdin. Aygıl: "Ongarmaḳ anlarḳa, yaḫşıraḳ. Takı eger ḳarışsangız anlarnıng birle, (5) uyalarıngız tururlar." Takı Tangrı bilür bozġannı, ongarġandın. Takı eger (6) tilese Tangrı, emgekke kemişgey irdi sizni. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
221. Takı (7) nikāḥ ḳılmang ortaḳ ḳoşġan tişilerni, ançaġa tegrü kim bitgeyler. Takı bitgen ḳara baş, (8) yaḫşıraḳ turur ortaḳ ḳoşġandın; takı niçeme kim tangġa ketürse sizni. Takı cüftlendürmeng ortaḳ ḳoşġanlarnı, (9) ançaġa tegrü kim bitgeyler. Takı bitgen ḳul yaḫşıraḳ turur ortaḳ ḳoşġandın, takı niçeme kim [33a/1] tangḳa ketürse sizni. Anlar ündeyürler ot tapa; takı Tangrı ündeyür (2) uçmaḳ tapa takı yarlıḳamaḳ tapa, āsān ḳılmaḳı birle. Takı beyān ḳılur nişānlarını kişilerge, (3) bolġay kim anlar angġaylar.
222. Takı sorarlar sanga, ḥayż içinde. (4) Aygıl: "Ol nā-ḫoş kelgen nirse turur. Saçlıng tişilerdin, ḥayż içinde. Takı yawumang anlarġa, (5) ançaġa tegrü kim anlar arıġaylar. Ḳayu vaḳtın kim arınsalar, keling anlarġa, ol yirdin kim buyurdı sizge (6) Tangrı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer tevbe ḳılġanlarnı takı sewer arınganlarnı."
223. (7) Tişileringiz ekin turur sizge; keling ekiniñizge, neteg tilesengiz. (8) Takı burun keçrüngüz özüngüz üçün. Takı saḳınıng Tangrıdın; takı biling ḥaḳīḳat üze siz (9) satġaşġanları siz. Takı müjde birgil bitgenlerge.
224. Takı ḳılmang Tangrını, arḳuru ḳoyġan nirse, [33b/1] antlarıngızḳa kim edgülük ḳılsangız takı saḳınsangız takı ongarsangız ḫalḳlar arasında. (2) Takı Tangrı işitgen, bilgen.
225. Tutmas sizni Tangrı, sanġa kirmegen birle antlarıngız içinde; (3) ançası bar kim tutar sizni ol nirse birle kim ḳazġandı köngülleringiz. Takı Tangrı (4) yarlıḳaġan, ḳınamaḳġa iwmegen.
226. Anlarġa kim ant içerler tişilerindin, tört aynıng (5) küymeki. Eger ḳaytsalar, ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
227. (6) Takı eger uġrasalar ṭalāḳġa, ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, bilgen.
228. Takı boşanmış tişiler, (7) küyerler özleri birle üç ḥayż. Takı ḥelāl bolmas anlarġa kim, örtseler (8) anı kim yarattı Tangrı, raḥimleri içinde, ya'nī oġlan tıyġan yir içinde; eger biter irseler Tangrıġa (9) takı ḳıyāmet künge. Takı küḏegüleri anlarnıng, sezāraḳ olarnıng ḳaytarmaḳınġa anıñ içinde; [34a/1] eger tileseler ongarmaḳ. Takı anlarġa, ol nirse mengizlig kim anlarnıng üze turur, körklüglük birle. (2) Takı erenlerge anlar üze dereceler bar. Takı Tangrı yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
229. Boşamaḳ (3) bir kezdin songra bir kez, ya'nī tutmaḳ körklüglük birle, yā ıḏmaḳ körklüglük birle. (4) Takı revā bolmas sizge kim, tutsangız ol nirsedin kim birdingiz anlarġa, bir nirseni; meger kim (5) ḳorḳsalar kim iḳāmet ḳılu bilmeseler Tangrınıng tīġlarını. Eger ḳorḳsangız kim iḳāmet ḳılu bilmeseler (6) Tangrınıng tīġlarını; yoḳ yazuḳ ikisi üze, ol nirse içinde kim yulundı anıñ birle. (7) Ol, Tangrınıng ḥadları; takı keçmeng andın. Takı kim kim keçse Tangrınıng ḥadlarındın, anlar (8) anlar küç ḳılġanlar.

230. Eger boşasa anı; ḥelāl bolmas anga, andın song; (9) nikāḥ ḳılġınça öngin küḏegüni. Eger boşasa anı, yoḳ yazuḳ ol ikisi üze [34b/1] kim ḳaytışsalar; eger sizseler kim iḳāmet ḳılurlar Tangrının ḥadlarını. Taḳı ol, (2) Tangrının ḥadları; beyān ḳılur anı ol erenlerge kim bilürler.
231. Taḳı ḳayu vaḳtın kim boşasangız (3) tişilerni, taḳı tegseler vaḳtlarınġa; tutung anlarnı körklüglük birle, (4) yā ıḏıng anlarnı körklüglük birle. Taḳı tutmang anlarnı istīze üçün, (5) ẓulm ḳılmaḳıngız üçün. Taḳı kim kim ḳılsa, ol küç ḳıldı özinge. Taḳı tutmang (6) Tangrının āyetlerini yobıġa. Taḳı yāḏ ḳılıng Tangrının ni'metlerini, sizing üze; (7) taḳı ol nirse kim indürdi sizing üze kitābdın taḳı ḥikmetdin, ya'nī şerī'atdın; ögütleyür sizni (8) anıñ birle. Taḳı saḳının Tangrıġa; taḳı biling ḥaḳīḳat üze Tangrı, tigme bir nirseni bilgen turur.
232. (9) Taḳı ol vaḳtın kim ṭalāḳ ḳılsangız tişilerni; taḳı tegseler vaḳtlarınġa, yıġmang anlarnı [35a/1] kim nikāḥ ḳılsalar cüftleringe, ḳaçan ḫoşnūd bolsalar aralarında körklüglük birle. (2) Ol, ögütlenür[12] anıñ birle ol kim irdi sizdin, biter Tangrıġa (3) taḳı ḳıyāmet kün<ge>. Ol artuḳraḳ sizge, taḳı arıġraḳ. Taḳı Tangrı (4) bilür taḳı sizler bilmes siz.
233. Taḳı analar, emdürürler oġlanlarını (5) iki yıl, tükel; ol kim tiledi kim tükel ḳılsa emmekni. Taḳı ol kim irse üze kim (6) toġrulmış anıñ üçün, anlarnıng rūzīsi taḳı anlarnıng keyimi, körklüglük birle. (7) Teklīf ḳılınmas ten, meger yaraġı yitmişinçe. Ziyān tegrülmes ana oġlanı birle; (8) taḳı ol kim irse <kim> toġrulmış turur anıñ üçün, oġlanı birle. Taḳı mīrāṣ alġan üze, anıng mengizlig. (9) Eger tileseler ayırmaḳ, unaşmaḳdın ol ikisindin, taḳı kengeşmekdin; [35b/1] yoḳ yazuḳ ol ikisi üze. Taḳı eger kim tilesengiz kim emdürmek (2) oġlanlarıngızını, yoḳ yazuḳ sizing üze; ḳaçan kim ısparlasangız anı kim birdingiz, (3) eḏgülük birle. Taḳı saḳının Tangrıdın; taḳı biling ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol nirseni kim ḳılur siz (4) körgen.
234. Taḳı anlar kim ölürler, sizdin, taḳı ḳoḏarlar (5) cüftler; küyerler özleri birle tört ay taḳı on kün. (6) Ḳayu vaḳtın kim tegseler vaḳtlarınġa, taḳı yoḳ yazuḳ sizing üze ol nirse içinde kim ḳıldılar, (7) özleri içinde, eḏgülük birle. Taḳı Tangrı, ol nirseni kim ḳılur siz bilgen.
235. (8) Taḳı yoḳ yazuḳ sizing üze, ol nirse içinde kim örtüglüg sözledingiz (9) anıñ birle, tişilerning tilemekindin, yā örttüngiz öz içingizde. Bildi [36a/1] Tangrı, ḥaḳīḳat üze siz ẓikr ḳılġay siz anlarġa. Taḳı ançası bar va'de ḳılmangız siz (2) yaşru, ya'nī cimā', meger kim aysangız söz körklüg. Taḳı uġramangız nikāḥ tügüninge, (3) ya'nī nikāḥ ḳılmaḳġa; tegınçege tegrü kitāb vaḳtınġa. Taḳı biling ḥaḳīḳat üze (4) Tangrı bilür anı kim sizing içingizde turur. Ḳorḳung andın; taḳı biling (5) ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, ḳınamaḳġa iwmegen.
236. Yoḳ yazuḳ sizing üze, eger boşasangız (6) tişilerni; mādām kim cimā' ḳılmadın turur siz, ançaġa tegrü kim kesgey siz anlarġa kābīn. Taḳı (7) müt'a biring kingliklig üze,

---

12 ögütlenür: ögütleyür

anıñ endāzesi; taḳı tarlıḳ üze, anıñ endāzesi. (8) Müt'a birmek körklüglük birle, vācib bolġan körklüglük ḳılġanlarġa.

237. Taḳı eger (9) ṭalāḳ birsengiz anlarġa, vaṭy ḳılmaḳıngızdın aşnu; taḳı taḳdīr ḳıldıngız [36b/1] anlarġa mehrni, taḳdīr ḳılġanıngızның yarısı, meger kim 'afv ḳılsalar, (2) yā 'afv ḳılsa ol kim anıñ elginde nikāḥnıng tügüni. Taḳı kim 'afv ḳılsangız, (3) yawuḳraḳ saḳnuḳluḳġa. Taḳı unutmang artuḳluḳnı arangızda. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, (4) ol nirseni kim ḳılur siz körgen turur.

238. Saḳlang namāzlar üze taḳı orta (5) namāznı. Taḳı ḳopung Tangrı üçün, ṭā'at ḳılġan.

239. Eger ḳorḳsangız yaḍaġın, (6) yā münügliler. Ḳayu vaḳtın kim ḳurtulsangız, ẓikr ḳılıng Tangrıġa; neteg kim ögretti sizge (7) anı kim, bilmes irdingiz.

240. Taḳı anlar kim ölürler, sizdin, (8) taḳı ḳoḍarlar cüftler; vaṣiyyet ḳılmaḳ cüftleringe; nafaḳa birmek (9) yılġa tegrü; çıḳarmamaḳ. Eger çıḳsalar, yoḳ yazuḳ sizing üze, [37a/1] ol nirse içinde kim ḳıldılar, özleri içinde körklügdin. Taḳı Tangrı yinggen, (2) ḥikmet birle iş ḳılġan.

241. Taḳı ṭalāḳ birilmiş tişilerge, müt'a birmek eḍgülük birle, vācib bolmaḳ (3) saḳnuḳlarġa.

242. Munung mengizlig beyān ḳılur Tangrı sizge nişānlarını, bolġay kim siz (4) bilgey siz.

243. Körmeding mü anlarnı kim çıḳtılar sarāylarından, (5) taḳı anlar mingler; ölüm ḳorḳunçından? Taḳı aydı anlarġa Tangrı: "Ölüng!" (6) Andın song tirgüzdi anlarnı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, artuḳluḳ iḍisi kişiler üze, velī (7) kişilerning üküşreki şükr ḳılmaslar.

244. Taḳı öldürüşüng Tangrı yolında. (8) Taḳı biling ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, bilgen.

245. Kim turur ol kim, ötünç birür (9) Tangrıġa, körklüg ötünç; ḳat ḳat ḳılsa anga, ḳatlar köp. [37b/1] Taḳı Tangrı tar ḳılur taḳı king ḳılur. Taḳı anıñ tapa ḳaytarılur siz.

246. Körmeding (2) mü ögürni Ya'ḳūb oġlanlarından, Müsādın songra? Ol vaḳtın kim (3) aydılar peyġāmberġa anlar: "Iḍġıl bizge melik, uruşalıng Tangrı (4) yolında." Aydı: "Yawuḳ boldunguz mu bitinse sizing üze toḳuş (5) kim öldürüşmesengiz?" Aydılar: "Taḳı ne turur bizge kim uruşmasa miz Tangrı yolında, (6) taḳı çıḳarılduḳ sarāylarımuzdın taḳı oġullarımuzdın?" Ol vaḳtın kim bitindi anlarnıng üze (7) toḳuş, ewrüldiler meger az anlardın. Taḳı Tangrı bilgen ẓālimlerni.

247. (8) Taḳı aydı anlarġa olarnıng peyġāmberi: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı ıḍdı sizge Ṭālūtnı, (9) melik." Aydı<lar>: "Neteg bolur anga mülk bizing üze, taḳı biz [38a/1] sezārāḳ mülkke andın? Taḳı birilmedi kinglik māldın." (2) Aydı: "Ḥaḳīḳatda Tangrı üḍürdi anı sizning <üze>; taḳı arturdı anı kinglik taḳı uzunluḳ yanından, (3) 'ilm içinde taḳı ten içinde. Taḳı Tangrı birür mülkini kimge kim tilese. Taḳı Tangrı (4) king, bilgen.

248. Taḳı aydı anlarġa olarnıng peyġāmberi: "Ḥaḳīḳat üze mülkining nişānı kim (5) kelse sizge tābūt. Anıng içinde ḳarār bar, İḍingizdin; taḳı ḳalġan (6) ol nersedin kim ḳoḍdı Mūsā köki taḳı Hārūn köki; kötrür anı firişteler. (7) Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān bar sizge, eger erdingiz irse bitgenler."

249. Ol vaḳtın kim (8) ayrıldı Ṭālūt çerigler birle; aydı: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı sınaġanıngız turur (9) arıḳ birle. Kim kim içse andın, irmes mindin; taḳı kim tatmasa andın, [38b/1]

ḥaḳīḳat üze ol mindin, meger ol kim erse kim awuçladı bir awuç elgi birle." İçtiler andın, (2) meger az anlardın. Ol vaḳtın kim kiçti anı ol, taḳı anlar kim bittiler anıng birle; (3) aydılar: "Yoḳ küç bizge bu kün, Cālūt birle taḳı çerigleri birle." Aydı (4) anlar kim sizerler, ḥaḳīḳat üze anlar, Tangrınıñ satġaşġanları tururlar: "Niçe az ögürdin, (5) yingdi üküş ögürni, Tangrınıñ destūrı birle. Taḳı Tangrı (6) ṣābirler birle."

250. Taḳı ol vaḳtın kim çıḳtılar, Cālūtġa taḳı çeriginge; aydılar: (7) "Ay İḏimüz! Ḳuyġul bizning üze ṣabrnı, taḳı tölendü<r>gil aḏaḳlarımuznı, taḳı yārī birgil bizge, (8) kāfir erenler üze."
251. Sıdılar anlarnı, Tangrınıng destūrı birle. (9) Taḳı öldürdi Dāvud Cālūtnı. Taḳı birdi anga Tangrı mülkni taḳı peyġāmberlıḳnı; [39a/1] taḳı ögretti anga, ol nerse kim tileyür. Ve eger[13] bolmasa irdi Tangrınıng def' ḳılmaḳı, ya'nī yıġmaḳı kişilerni, pārelerini (2) pāre birle; bozulġay irdi yir; velī Tangrı faẓl eyesi turur, (3) 'ālemler üze.
252. Ol, Tangrınıng nişānları; oḳıyu<r> miz anı sening üze (4) ḥaḳ birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze sen, ıḏılmışlardın.
253. Ol yalawaçlar, arturduḳ (5) anlarnıng pārsını pāresi üze. Anlardın kim erseni kim, sözledi Tangrı. Taḳı kötürdi (6) anlarnıng pāresinġa mertebeler. Taḳı birdük biz Meryem oġlı 'Īsāge (7) açuḳ ḥüccetlerni taḳı ḳuvvetlendürduḳ Cebreyil birle. Taḳı eger tilese Tangrı, (8) öldürüşmegey irdi anlar kim anlarnıng songında turur; andın songra kim keldi anlarġa açuḳ ḥüccet; (9) taḳı ançası bar kim ḫilāf ḳılıştılar. Anlardın kim erseni īmān keltürdi taḳı anlardın kim erseni [39b/1] kāfir boldı. Taḳı eger tilese irdi Tangrı, öldürüşmegeyler irdi; velī Tangrı, ḳılur (2) anı kim tileyür.
254. Ay anlar kim bittiler! Ḫarc ḳılıng ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ sizge; (3) mundın aşnu kim kelgey kün, yoḳ satıġ anıñ içinde taḳı yoḳ dostluḳ taḳı yoḳ şefā'at. (4) Taḳı kāfirler, anlar küç ḳılġanlar.
255. Tangrı, yoḳ tapunġu (5) meger ol; tirig, peyveste örelig ḳılġan. Tutmas anga ımızġanmaḳ taḳı (6) uyḳu. Anga ne kim kökler içinde taḳı ne kim yir içinde. (7) Kim turur ol kim şefā'at ḳılur anıñ ḳatında, meger destūrı birle? Bilür (8) anı kim ileylerinde turur taḳı anı kim artlarında turur. Taḳı ḳapsamazlar (9) nirseni 'ilmindin, meger ol nirseni kim tiledi. Yitti anıñ kürsīsi [40a/1] köklerge taḳı yirge, taḳı yoḳ aġruḳ anga (2) ol ikisining saḳlamaḳı. Taḳı ol yüksek, uluġ.
256. (3) Yoḳ küçemek dīn içinde. Belgülüg boldı köni yol, azġunluḳdın. (4) Kim kim kāfir bolsa şeyṭānġa taḳı bitse Tangrıḳa; (5) yapuştı i'timādlıġ ilükke, yoḳ ayrılmaḳ anga. (6) Taḳı Tangrı işitgen, bilgen.
257. Tangrı anlarnıng dostı kim bittiler, (7) çıḳarur anlarnı ḳarangḳuluḳdın yaruḳluḳ tapa. Taḳı anlar kim (8) kāfir boldılar, anlarnıng dostları şeyṭānlar; çıḳarurlar anlarnı (9) yaruḳluḳdın ḳarangḳuluḳlar tapa. Anlar ot eyeleri, [40b/1] anlar anıñ içinde cāviḏāneler.

---

[13] ve eger:اوكر

258. Körmeding mü ol kim irseni kim ḥüccetleşti İbrāhīm birle, (2) İḏisi birle kim birdi anga Tangrı mülkni? Ol vaḳtın kim aydı İbrāhīm: "Menim İḏim (3) ol kim tirgüzür taḳı öldürür." Aydı: "Men tirgüzür men taḳı öldürür men." Aydı (4) İbrāhīm: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı keldürür künni maşrıḳdın, (5) kelgil anıñ birle maġribdin." Müteḥayyir boldı ol kim kāfir boldı. Taḳı Tangrı (6) köndürmes[14] ẓālim erenlerni.
259. Yā anıñ mengizlig, keçti (7) ḳonum üze; taḳı ol tüşgen turur kögeleri üze. Aydı: "Neteg tirgüzür munı (8) Tangrı, ölmişindin song?" Öldürdi anı Tangrı yüz yıl, andın song ḳopardı anı, (9) aydı: "Niçe kiçting?" Aydı: "Kiçtim bir kün, yā künning yarısı." Aydı: [41a/1] "Belkim kiçting yüz yıl. Baḳġıl ṭa'āmungġa taḳı şarābungġa; (2) aynamadı. Taḳı baḳġıl eşekingge; taḳı ḳılmaḳımız üçün sini nişān kişilerge. (3) Taḳı baḳġıl süngüklerge, neteg ḳopġarur miz anı, andın song keḏrür miz anga (4) etni." Ol vaḳtın kim açuḳ boldı anga, aydı: "Bilür men, ḥaḳīḳat üze Tangrı, tigme bir nirse (5) üze yaraġlıġ."
260. Taḳı ol vaḳtın kim aydı İbrāhīm: "İḏim! Körkütgül manga, neteg tirgüzür sen (6) ölügni?" Aydı: "Bitmeding mü?" Aydı: "Bittim, ançası bar kim ḳarār ḳılsun (7) könglüm, ya'nī ḳarārı ziyāde bolsun." Aydı: "Tutġıl törtni, ḳuşdın; ḳışturġıl anlarnı sening tapa. (8) Andın song ḳılġıl tigme bir taġ üze anlardın pāreni. Andın song ündegil anlarnı, (9) kelgeyler sanga iwe. Taḳı bilgil, ḥaḳīḳat üze Tangrı [41b/1] yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
261. Anlarnıng ṣıfatı kim ḫarc ḳılurlar māllarını Tangrı yolında, (2) ol ewünnüng ṣıfatı mengizlig kim ündürdi yiti buġday başını; tigme bir buġday başı içinde yüz (3) ewün bar. Taḳı Tangrı ḳat ḳat ḳılur kimge tilese. Taḳı Tangrı king, bilgen.
262. (4) Anlar kim ḫarc ḳılurlar māllarını Tangrı yolında; andın song (5) uydurmaslar anı kim ḫarc ḳıldılar, minnetni taḳı āzārnı; anlarġa ṣevābları İḏi- (6) leri ḳatında. Taḳı yoḳ ḳorḳunç anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmaslar.
263. Söz körklüg, (7) taḳı yarlıḳamaḳ, yaḫşıraḳ ol ṣadaḳadın kim uyar anga āzār. Taḳı Tangrı bay, (8) ḳınamaḳġa iwmegen.
264. Ay anlar kim bittiler! Bāṭıl ḳılmang ṣadaḳalarıngızını, (9) minnet birle taḳı āzār birle; ol kim irse mengizlig kim ḫarc ḳılur mālını ḫalḳlarnıng körmeki üçün, taḳı [42a/1] bitmez Tangrıġa taḳı ḳıyāmet künge. Anıng ṣıfatı, ol tayıġ taş ṣıfatı mengizlig; anıñ üze (2) toprāḳ, tegdi anga uluġ ḳaṭrelıġ yaġmur, ḳoḏdı anga yalıng. Yaraġları yitmes (3) nirse üze, andın kim ḳazġandılar. Taḳı Tangrı köndürmes kāfir erenlerni.
265. (4) Taḳı anlarnıng ṣıfatı kim ḫarc ḳılurlar māllarını, isteyü Tangrınıng ḫoşnūd- (5) luḳını, taḳı tölendürmek üçün özlerindin; ol būstān ṣıfatı mengizlig kim yüksek yirde, (6) tegdi anga uluġ ḳaṭrelıġ yaġmur, taḳı ketürdi meyvesini iki ḳat. Taḳı eger tegmese angar (7) uluġ ḳaṭrelıġ yaġmur, çiseng. Taḳı Tangrı, anı kim ḳılur siz körgen.
266. Dost tutar mu sizde biringiz (8) kim bolsa anga būstān, ḫurmā yıġaçlarından taḳı üzümlerindin; aḳar (9) astınından arıḳlar; anga anıñ içinde meyvelerning ḳamuġından

---

[14] köndürmes: كوندرورماس

bar. Tegdi anga [42b/1] uluġluḳ taḳı anga ża'īf oġlanlar bar; (2) taḳı tegdi anga ḳasurġa, anıñ içinde ot bar; taḳı köydi. (3) Anıng mengizlig beyān ḳılur Tangrı sizge nişānlarnı, bolġay kim endīşe ḳılġay siz.

267. (4) Ay anlar kim bittiler! Ḫarc ḳılıng ḳazġanġanıñız nirselerning yaḫşıraḳındın (5) taḳı andın kim çıḳarduḳ sizge yirdin. Taḳı uġramang asıġsızġa (6) andın; ḫarc ḳılur siz taḳı irmes siz anıñ alġanları, meger kim köz yumsangız anıñ içinde. (7) Taḳı biling ḥaḳīḳat üze Tangrı bay, ögülmiş.

268. İblīs va'de ḳılur sizge (8) dervīşlikni taḳı buyrur sizge körksüz işni. Taḳı Tangrı va'de ḳılur sizge yarlıḳamaḳnı (9) andın taḳı artuḳluḳnı. Taḳı Tangrı king, bilgen.

269. Birür 'ilm ve 'amelni, [43a/1] kimge tilese. Taḳı kim kim birilse ḥikmetni, ya'nī 'ilm ve 'amelni; birildi eḏ<gü>lük köp. (2) Taḳı saḳınmas, meger 'aḳl eyeleri.

270. Taḳı ne kim ḫarc ḳılsangız (3) nafaḳadın, yā neẕr ḳılsangız neẕrdin, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür anı. (4) Taḳı yoḳ küç ḳılġanlarġa yārīçilerdin.

271. Eger belgürtsengiz ṣadaḳalarnı, (5) neme yaḫşı nirse ol! Taḳı eger örtsengiz anı, taḳı birsengiz anı dervīşlerge, (6) ol yaḫşıraḳ sizge. Taḳı örter sizdin yawuzluḳlarıngızdın. (7) Taḳı Tangrı, anı kim ḳılur siz bilgen.

272. Yoḳ seniñ üze anlarnıng köndürmeki, (8) velī Tangrı köndürür kimni tilese. Taḳı ne kim ḫarc ḳılsangız (9) māldın, özüngüzge ök. Taḳı ne kim ḫarc ḳılsangız, meger isteyü [43b/1] Tangrı rıżāsın. Taḳı neni kim ḫarc ḳılsangız māldın, tükel tegrülgey sizge; (2) taḳı siz küç ḳılınmas siz.

273. Ol dervīşlerge kim ḥabs ḳılındılar (3) Tangrı yolı içinde, yaraġları yitmes yörimek yirde. (4) Sizer anlarnı[15] bilmegen, baylar; saḳınmaḳdın. Bilür sen anlarnı, (5) anlarnıng nişānı birle; tilemesler kişilerge ḳatıġlıḳ ḳılu. Taḳı ne kim (6) ḫarc ḳılsangız māldın, ḥaḳīḳat üze Tangrı, anı key bilgen.

274. Anlar kim (7) ḫarc ḳılurlar māllarını, tünle taḳı kündüz, örtüglüg (8) taḳı āşkārā. Anlarġa ṣevābları, İḏisi ḳatında. Taḳı yoḳ ḳorḳuġ (9) anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmazlar.

275. Anlar kim yiyürler ribānı, [44a/1] ḳopmazlar, meger neteg kim ḳopar ol kim toḳır anı (2) iblīs, dīvānelıḳdın. Ol munung birle <kim> aydılar: "Ḥaḳīḳat üze satıġ, (3) ribā mengizlig." Taḳı ḥelāl ḳıldı Tangrı satıġnı taḳı ḥarām ḳıldı ribānı. Kim kim (4) kelse anga ögüt, İḏisindin, taḳı yıġılsa; taḳı anga ol kim keçti, (5) taḳı anıng işi Tangrı tapa. Taḳı kim ḳaytsa, anlar ot (6) eyeleri; anlar anıñ içinde cāviḏāneler.

276. Berekātın kiterür Tangrı ribānıng (7) taḳı arturur ṣadaḳalarnı. Taḳı Tangrı sewmes tigme bir kāfir bolġannı, (8) yazuḳ ḳılġannı.

277. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü işlerni (9) taḳı peyveste ḳıldılar namāznı taḳı birdiler zekātnı; anlarġa, anlarnıng yanutı, [44b/1] anlarnıng İḏisi ḳatında. Taḳı yoḳ ḳorḳuġ anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmaslar.

---

15 anlarnı: anı

278. (2) Ay anlar kim bittiler! Saḳnıng Tangrıdın; taḳı ḳoḏung anı kim ḳaldı, (3) ribādın; eger irdingiz irse bitgenler.
279. Eger ḳılmasangız, (4) biling, yā bildürüng yoḳatmaḳ birle Tangrıdın taḳı yalawaçındın. Taḳı eger ḳaytsangız, ya'nī tevbe ḳılsangız (5) sizge mālларıngızның başları. Küç ḳılmas siz taḳı (6) küç ḳılınmas siz.
280. Taḳı eger bolsa dervīşlik, küymek (7) bay bolġınça. Taḳı eger ṣadaḳa ḳılsangız yaḫşıraḳ sizge, eger bilür (8) irsengiz.
281. Taḳı saḳnıng kündin, ḳaytarılur siz anıng içinde (9) Tangrı tapa. Andın song tükel birilür tigme bir ten, anı kim ḳazġandı. Taḳı anlar [45a/1] küç ḳılınmaslar.
282. Ay anlar kim bittiler! Ol vaḳtın kim borç alışsangız borç birle, (2) atanmış vaḳtġa tegrü, biting anı. Taḳı bitisün arangızda bitigen, (3) tüzlük birle. Taḳı yıġlınmasun bitigen kim bitise, neteg kim bildürdi anga (4) Tangrı, bitisün. Taḳı aytu birsün ol kim anıng üze ḥaḳ. Taḳı saḳınsun (5) Tangrıdın, İḏisindin; taḳı ekismesün andın nirse. Eger bolsa, ol kim (6) anıñ üze ḥaḳ bar; yüngül usluġ, yā ża'īf, yā yaraġı yitmes kim (7) aytu birse ol, aytu birsün erkligi, tüzlük birle. Taḳı bilmek tileng (8) iki tanuḳ, erenleringizdin. Eger bolmasalar iki er, (9) bir er taḳı iki tişi, ol kim irsedin kim rāżī bolur siz, tanuḳlardın, [45b/1] kim azsa ikide birisi taḳı angdursa ikide birisi birini. (2) Taḳı yıġlınmasun tanuḳlar, ol vaḳtın kim indenilseler. Taḳı yalḳmang kim (3) bitisengiz, kiçigliki ḥālda yā uluġluḳı ḥālda, (4) vaḳtınġa tegrü. Ol könirek Tangrı ḳatında; taḳı ḳopġanraḳ tanuḳluḳ üçün; (5) taḳı yaḳınraḳ kim şeklig bolmasangız, meger kim bolsa ticāret anuḳ, (6) tezgindürür siz anı arangızda. Yoḳ sizing üze yazuḳ kim bitimesengiz (7) anı. Taḳı tanuḳ tiking, ol vaḳtın kim satıġ ḳılışsangız. Taḳı ziyān tegürmesün (8) bitigen taḳı tanuḳ. Taḳı eger ḳılsangız, ḥaḳīḳat üze ol buyruḳdın çıḳmaḳ (9) sizning <üze>. Taḳı saḳnıng Tangrıdın. Taḳı ögretür sizge Tangrı taḳı Tangrı tigme bir [46a/1] nirseni bilgen.
283. Taḳı eger bolsangız sefer üze, ya'nī müsāfirler; taḳı bulmasangız (2) bitigçi; tutuġlar, alınmış. Eger ınansa pārengiz (3) pāreġa, ötesün ol kim emīn tutuldı emānetini; taḳı saḳınsun (4) Tangrıdın, İḏisindin. Taḳı örtmeng tanuḳluḳnı. Taḳı kim örtse anı, (5) ḥaḳīḳat üze ol, yazuḳ ḳılġan turur anıng köngli. Taḳı Tangrı, anı kim ḳılur siz bilgen.
284. (6) Tangrıġa ol kim kökler içinde taḳı ol kim yirde. Taḳı eger açsangız (7) anı kim tenleringiz içinde turur, yā örtsengiz anı; ḥisāb ḳılġay sizni anıñ birle Tangrı. (8) Yarlıḳayur kimge kim tilese taḳı ḳınayur kimni kim tilese. Taḳı Tangrı, tigme bir nirse (9) üze yaraġlıġ.
285. Bitti yalavaç ol nirsege kim indürüldi anıñ tapa, [46b/1] İḏisindin; taḳı bitgenler. Ḳamuġ bitti Tangrıġa taḳı firişteleringe (2) taḳı kitāblarınga taḳı yalawaçlarınġa. Ayırt kemişmez miz bir kim irse arasında yalawaçlarındın. (3) Taḳı aydılar: "Eşittük taḳı boyun südük; yarlıḳamaḳıngḳa İḏimüz! Taḳı sening tapaoḳ (4) ḳaytmaḳ.
286. Teklīf ḳılmaz Tangrı tenge, meger yaraġını. Anga, (5) ol kim ḳazġandı; taḳı anıng üze ol kim ḳazġandı. "İḏimüz! Tutmaġıl (6) bizni, eger unutsa miz, yā ḫaṭā ḳılsa miz. İḏimüz! Yüklemegil (7) bizing üze aġır yükni, neteg kim yükleding anı anlar üze kim

bizdin aşnu. (8) İḏimüz! Taḳı yüklemegil bizge anı kim yoḳ küç bizge anıng birle. Taḳı keçürgil bizdin taḳı yarlıḳaġıl (9) bizge taḳı raḥmet ḳılġıl bizge. Sen erkligimüz. Yārī birgil bizge, kāfir erenler üze!"

(3)

SŪRETÜ ĀL-İ 'İMRĀN

[47a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) انا الله اعلم
2. Tangrı, yoḳ Tangrı meger ol; tirig, peyveste örelig ḳılġan.
3. İndürdi (3) sening üze kitābnı, ḥaḳ birle; rāstlaġan ol nirsege kim ileyinde turur. (4) Taḳı indürdi Tevrītni taḳı İncīlni,
4. aşnudın, köndürügli kişilerge. [47b/1] Taḳı indürdi ayırt kemişgenni. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler Tangrının açuḳ ḥüccetleringe, (2) anlarġa ḳın ḳatıġ. Taḳı Tangrı yinggen, öç eyesi irür.
5. Ḥaḳīḳat üze (3) Tangrı, örtülmes anıñ üze nirse, yirde taḳı kökde.
6. (4) Ol ol kim ṣūret ḳılur sizni raḥimler içinde, neteg kim tilese. Yoḳ Tangrı (5) meger ol; yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
7. Ol ol kim indürdi sening üze kitābnı. (6) Andın āyetler, berkitilmiş, ol āyetler kitābnung aṣlı. Taḳı önginler, (7) oḫşaġanlar. Anlar kim köngülleri içinde ḳışmaḳ bar, uyarlar (8) ol nirsege kim oḫşaştı andın; fitne isteyü taḳı te'vīlini isteyü. Taḳı (9) bilmes te'vīlini, meger Tangrı. Taḳı tölengenler 'ilm içinde, [48a/1] ayturlar: "Bittük anga, ḳamuġ İḏimüz ḳatındın." Taḳı saḳınmas, (2) meger 'aḳl eyeleri.
8. İḏimüz! Ḳışturmaġıl köngüllerimüzni, ol vaḳtdın song kim köndürdüng bizni. (3) Taḳı bağışlaġıl bizge ḳatıngdın raḥmet; ḥaḳīḳat üze sen, sen birgen.
9. (4) İḏimüz! Ḥaḳīḳat üze sen kişilerning yıġġanı, ol künge kim yoḳ şek anıñ içinde. Ḥaḳīḳat üze (5) Tangrı ḫilāf ḳılmas va'dege.
10. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler; menfa'at ḳılmaġay (6) anlardın mālları taḳı oġlanları, Tangrıdın (7) nirse. Taḳı anlar, anlar otnung tamduḳı.
11. Fir'avn ḳabīlesining (8) 'ādeti mengizlig. Taḳı anlar kim olarnıng aşnularından, yalġanġa nisbet ḳıldılar nişānlarımuznı. (9) Tuttı anlarnı Tangrı yazuḳları birle. Taḳı Tangrı ḳatıġ turur, ḳını.
12. [48b/1] Aygıl anlarġa kim küfr ketürdiler: "Yingilgey siz, taḳı yıġılġay siz (2) tamuġ tapa." Taḳı neme yawuz töşek turur!

13. İrdi sizge nişān, iki ögür içinde <kim> (3) satġaştılar. Ögür öldürüşür Tangrı yolı içinde, taḳı bir ögür tanġan. (4) Körerler anlarnı, iki anlarça, köznüng körmeki. Taḳı Tangrı ḳuvvetlendürür yārīsi birle, (5) kimni tilese. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde 'ibret bar, közler eyeleringe.
14. (6) Bezenildi kişilerge, ārzülarnıng sewügi; tişilerdin taḳı oġullardın, (7) taḳı cem' ḳılınmış köp māllardın, altundın taḳı kümüşdin, taḳı nişānlıġ ḳılınmış (8) aṭlardın, taḳı tiwedin taḳı sıġırdın taḳı ḳoydın keçidin taḳı ekindin. Ol yaḳınraḳ tiriglikning (9) kālesi; taḳı Tangrı, anıng ḳatında ḳaytġu yirning körklügi bar.
15. Aygıl: "Ḫaber birür mü men sizge [49a/1] yaḫşıraḳ birle andın? Anlarġa kim saḳındılar, anlarnıng İḏisi ḳatında (2) büstānlar, aḳar altınındın arıḳlar; cāviḏāneler anıng içinde. (3) Taḳı cüftler, arıġ ḳılınmış; taḳı ḫoşnūdluḳ Tangrıdın." Taḳı Tangrı (4) körgen ḳullarnı.
16. Anlar ayturlar: "Ay İḏimüz! Ḥaḳīḳat üze bittük, (5) yarlıḳaġıl bizge yazuḳlarımuznı taḳı saḳlaġıl bizni ot ḳınındın."
17. Ṣabr ḳılġanlar (6) taḳı rāst ayġanlar taḳı ṭā'at ḳılġanlar taḳı nafaḳa ḳılġanlar taḳı yarlıḳayu tilegenler (7) seḥerlerde.
18. Tanuḳluḳ birdi Tangrı: Ḥaḳīḳat üze ol, yoḳ tangrı meger ol; taḳı firişteler; (8) taḳı bilig eyeleri, ḳopuġlı bolup 'adl birle. Yoḳ iḏi meger ol. (9) Yingen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
19. Ḥaḳīḳat üze dīn, Tangrı ḳatında, boyun sümek. [49b/1] Taḳı ḫilāf ḳılışmadı anlar kim birildiler kitābnı, meger (2) mundın songra <kim> keldi anlarġa 'ilm; ḥased üçün aralarında. Taḳı kim küfr ketürse (3) Tangrınıng nişānlarınġa, ḥaḳīḳat üze Tangrı saḳışı revān.
20. Eger (4) ḥüccet ḳılsalar sening birle, aygıl: "Ḫāliş ḳıldım özümni Tangrıġa taḳı ol kim irse kim uydı manga." (5) Taḳı aygıl anlarġa kim birildiler kitābnı taḳı kitābsuzlarınga: "Müsülmān boldungız mu?" (6) Eger müsülmān bolsalar, könüldiler. Taḳı eger i'rāż ḳılsalar, ḥaḳīḳat üze seniñ birle (7) tegürmek. Taḳı Tangrı körgen ḳullarnı.
21. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürürler (8) Tangrınıng nişānlarınġa; taḳı öldürürler peyġāmberlerni, ḥaḳdın öngin birle; taḳı (9) öldürürler anlarnı kim buyrurlar 'adl birle, kişilerdin. [50a/1] Müjde birgil iglig 'aẕāb birle.
22. Anlar anlar kim bāṭıl boldı (2) 'amelleri, dünyā içinde taḳı ol cihānda. Taḳı yoḳ anlarġa yārī birgenlerdin.
23. (3) Körmeding mü anlarnı kim birildiler ülüş kitābdın? (4) Ündenürler Tangrınıng kitābı tapa, ḥükm ḳılsun üçün anlarnıng arasında. Andın song (5) i'rāż ḳılur bir ögür anlardın, taḳı anlar yüz ewürgenler.
24. Ol (6) ḥaḳīḳat üze aydılar: "Yoḳamaġay bizni ot, meger sanlıġ künler." (7) Taḳı arsıḳturdı anlarnı dinleri içinde, ol nirseni kim irdi çatarlar.
25. Neteg, (8) ol vaḳtın kim cem' ḳılduḳ anlarnı ol künge kim yoḳ şek anıng içinde? Taḳı tükel birildi tigme bir (9) ten anı kim ḳazġandı taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
26. Aygıl: "Ay tapunmaḳġa sezā Tangrı, [50b/1] mülkning erkligi! Birür sen mülkni kimge tileseng taḳı tartar sen (2) mülkni kimdin kim tileseng. Taḳı 'azīz ḳılur sen kimni kim

tileseng taḳı ḫor ḳılur sen kimni kim tileseng. Elgingde (3) ḫayr. Ḥaḳīḳat üze sen, tigme bir nirse üze yaraġlıġ."

27. "Kiwrür sen tünni (4) kündüzge taḳı kivrür sen kündüzni tünge. Taḳı çıḳarur sen tirigni (5) ölügdin taḳı çıḳarur sen ölügni tirigdin. Taḳı rüzī ḳılur sen kimge kim (6) tileseng, sansız."
28. Tutmasun mü'minler kāfirlerni (7) dostlar, mü'minlerdin bisre. Taḳı kim kim ḳılsa anı, (8) irmes Tangrıdın nirse içinde; meger kim saḳınsa anlardın, saḳınġu nirsedin. (9) Taḳı ḳorḳutur sizni Tangrı, özindin. Taḳı Tangrı tapa ḳaytmaḳ.
29. Ayġıl: "Eger [51a/1] örtsengiz ol nirseni kim kögüzleringiz içinde, yā açsangız anı; bilür anı Tangrı. (2) Taḳı bilür ol nirseni kim kökler içinde turur taḳı ol nirseni kim yirde turur. Taḳı Tangrı (3) tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
30. Ol kün kim bulur tigme bir ten, anı kim (4) ḳıldı eḏgülükdin, ḥāżır ḳılınmış. Taḳı anı kim ḳıldı yawuzluḳdın, ārzūlayur (5) kim bolsa anıñ arasında, taḳı anıng arasında oruḳ ıraḳ. Taḳı ḳorḳutur sizni (6) Tangrı özindin taḳı Tangrı raḥmet ḳılġan ḳullarınġa.
31. Ayġıl: "Eger (7) sewer irsengiz Tangrını; uḏung manga sewsün sizni Tangrı (8) taḳı yarlıḳasun sizge yazuḳlarıngız. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
32. (9) Ayġıl: "Boyun süng Tangrıġa taḳı yalawaççġa." Eger i'rāż ḳılsangız, ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmes [51b/1] kāfirlerni.
33. Ḥaḳīḳat üze Tangrı üḏürdi Ādemni taḳı Nūḥnı (2) taḳı İbrāhīm ḳabīlesini taḳı 'İmrān ḳabīlesini, 'ālemler üze;
34. (3) oġlanlar, pāresi pāredin. Taḳı Tangrı işitgen, bilgen.
35. (4) Ol vaḳtın kim aydı 'İmrānnıng tişisi: "İḏim! Ḥaḳīḳat üze men neẕr ḳıldım sanga, (5) anı kim ḳarnım içinde, āzād ḳılınmış. Ḳabūl ḳılġıl mindin. Ḥaḳīḳat üze sen sen işitgen, (6) bilgen."
36. Ol vaḳtın kim ḳoḏdı anı, aydı: "İḏim men ḳoḏdum anı (7) tişi"; taḳı Tangrı bilür ol nirseni kim ḳoḏdı[16]. "Taḳı irmes (8) irkek, tişi mengizlig. Taḳı ḥaḳīḳat üze men atadım anga, Meryem. Taḳı ḥaḳīḳat üze men (9) sığındurur men anı sanga taḳı oġlanlarını, iblīsdin, taş birle atılmış."
37. [52a/1] Taḳı ḳabūl ḳıldı anı İḏisi, ḳabūl birle körklüg. Taḳı ündürdi anı, ündürmek körklüg. (2) Taḳı yanadı <anga> Zekeriyyā<nı>. Tigme bir <kez> kim kirdi anıng üze Zekeriyyā miḥrābġa, (3) buldı anıng ḳatında rüzī. Aydı: "Ay Meryem! Nirdin sanga bu?" (4) Aydı: "Ol Tangrı ḳatındın." Ḥaḳīḳat üze Tangrı rüzī ḳılur kimge (5) tilese, sansız.
38. Anda du'ā ḳıldı Zekeriyyā İḏisinge, (6) aydı: "İḏim! Birgil manga sening ḳatındın oġlan, arıġ. Ḥaḳīḳat üze sen (7) du'ānıng işitgeni."
39. Ḳıḳırdı anı firişteler; taḳı ol öre turġan, (8) namāz ḳılur miḥrābda: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı müjde birür sanga Yaḥyā birle, rāstlaġan (9) kelimeni Tangrıdın, taḳı uluġ, taḳı tişilerge yawumaġan, taḳı peyġāmber [52b/1] eḏgülerdin."

---

[16] ḳoḏdı: ḳoḏdum

40. Aydı: "İḏim! Neteg bolur manga (2) oġlan, taḳı tegdi manga uluġluḳ taḳı tişim ḳısır?" (3) Aydı: "Anıng mengizlig, Tangrı ḳılur ne kim tilese."
41. Aydı: "İḏim! Ḳılġıl (4) manga nişān." Aydı: "Sening nişānıng, sözleşmeseng kişilerge üç kün, (5) meger işāret. Taḳı yāḏ ḳılġıl İḏingni üküş, taḳı namāz ḳılġıl kiçe (6) taḳı irte."
42. Taḳı ol vaḳtın kim aydı firişteler: "Ay Meryem! Ḥaḳīḳat üze (7) Tangrı üḏürdi sini taḳı arıġ ḳıldı sini taḳı üḏürdi sini (8) 'ālemiyānlarnıng tişileri üze."
43. "Ay Meryem! Ṭā'at ḳılġıl İḏingge taḳı (9) secde ḳılġıl taḳı rükū' ḳılġıl, rükū' ḳılġanlar birle."
44. Ol [53a/1] ġaybnıng ḫaberlerindin, vaḥy ḳılur miz sanga. Taḳı irmeding (2) anlarnıng ḳatında, ol vaḳtın kim kemşürler ḳalemlerini, ya'nī ḳımār oḳlarını; ḳayusı oġġa kirür Meryemge. (3) Taḳı irmeding anlarnıng ḳatında, ol vaḳtın kim ḫuṣūmet ḳılurlar.
45. Ol vaḳtın kim aydı (4) firişteler: "Ay Meryem! Ḥaḳīḳat üze Tangrı müjde birür sanga kelime birle (5) andın: Anıng atı Mesīḥ, Meryem oġlı 'Īsā. Şerīf (6) dünyāda taḳı āḫiretde, taḳı yawuḳ ḳılınmışlardın."
46. Taḳı sözleyür kişilerge, (7) bişik içinde taḳı orta yaşda; taḳı eḏgülerdin.
47. Aydı: "İḏim! (8) Neteg bolur manga oġlan, taḳı sıḳamadı mini kişi?" Aydı: (9) "Anıñ mengizlig, Tangrı yaratur anı kim tilese. Ḳaçan kim ḥükm ḳılsa işni, ḥaḳīḳat üze [53b/1] aytur anga: "Bolġul!"; bolur."
48. "Taḳı ögretür anga kitābnı (2) taḳı şerī'atnı, taḳı Tevrītni taḳı İncīlni."
49. "Taḳı yalavaç, (3) Ya'ḳūb oġlanları tapa." "Ḥaḳīḳat üze men keldim sizge nişān birle, İḏingizdin. (4) Ḥaḳīḳat üze men endāze ḳılur men sizge, balçıḳdın ḳuş şūreti mengizlig; (5) ürer men anıng içinge, bolur ḳuş, Tangrı buyruḳı birle. Taḳı ongaltur men (6) toġa közsüzni taḳı ala yinligni. Taḳı tirgüzür men ölügni, Tangrınıng (7) destūrı birle. Taḳı ḫaber birür men sizge ol nirse birle kim yiyür siz taḳı ol nirse birle kim kizleyür siz (8) iwleringizde. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar sizge, eger irdingiz irse (9) mü'minler."
50. "Taḳı rāstlaġan ol nirseni kim ileyimde turur, [54a/1] Tevrītdin. Taḳı ḥelāl ḳılmaḳım sizge, ol nirsening pāresi kim ḥarām ḳılındı (2) sizning üze. Taḳı keldim sizge nişān birle, İḏingizdin. Ḳorḳung (3) Tangrıdın taḳı boyun süng <manga>."
51. "Ḥaḳīḳat üze Tangrı menim İḏim taḳı sizing İḏingiz. (4) Ḳulluḳ ḳılıng anga, bu yol köni."
52. Ol vaḳtın kim bildi (5) 'Īsā anlardın küfrni, aydı: "Kim turur yārīçilerim, Tangrı tapa?" (6) Aydı üḏründüler: "Biz Tangrınıng yārī birgenleri, bittük Tangrıġa. (7) Taḳı tanuḳluḳ birgil munung birle kim, boyun sügenler miz."
53. "İḏimüz! Bittük ol nirsege kim indürdüng (8) taḳı uydurduḳ yalavaçġa. Taḳı bitigil bizge tanuḳluḳ birgenler birle."
54. [54b/1] Taḳı ḥīle yanutını birdiler taḳı ḥīle yanutını birdi Tangrı. Taḳı Tangrı mekr ḳılġanlarnıng yaḫşıraḳı.

55. (2) Ol vaḳtın kim aydı Tangrı: "Ay ʻĪsā! Men tükel alġanıng men; taḳı kötürgening men, (3) menim tapa; taḳı arıġ ḳılġanıng men, anlardın kim küfr ketürdiler; taḳı anlarnıng (4) ḳılğuçısı men kim uydılar sanga, anlarnıng üstüninde kim küfr ketürdiler, (5) ḳıyāmet küninge <tegrü>. Andın song menim tapa ḳaytġu yiringiz. Taḳı ḥükm ḳılur men (6) sizing arangızda, ol nirse içinde kim irdingiz anıng içinde ḫilāf ḳılışur siz.
56. Taḳı (7) anlar kim küfr ketürdiler, ḳınayur men anlarnı, ḳatıġ ḳın; dünyā içinde (8) taḳı ol cihānda. Taḳı yoḳ anlarġa yārī birgenlerdin.
57. Taḳı anlar kim [55a/1] bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü ʻamellerni; tükel birür anlarġa ṣevāblarını. (2) Taḳı Tangrı sewmes küç ḳılġanlarnı.
58. Ol, oḳıyur miz anı (3) sening üze nişānlardın taḳı ḥikmetlig ẕikrdin.
59. Ḥaḳīḳat üze ʻĪsānıng (4) ṣıfatı, Tangrı ḳatında, Ādem ṣıfatı mengizlig; yarattı anı toprāḳdın, (5) andın song aydı anga: "Bolġıl!"; bolur.
60. Bu ḥaḳ İḏingdin, (6) taḳı bolmaġıl şek tutġanlardın.
61. Kim ḥüccetleşse sening birle, anıñ içinde; (7) mundın songra kim keldi sanga ʻilmdin, taḳı aygıl: "Keling ündegeling (8) oġullarımuznı taḳı oġullarıngızını, taḳı tişilerimüzni taḳı tişileringizni, taḳı tenlerimüzni (9) taḳı tenleringizni. Andın song zārīlıḳ ḳılalım, tā ḳılsa miz Tangrınıng laʻnetini [55b/1] yalġançılar üze."
62. Ḥaḳīḳat üze bu, ol ḥaḳ söz. (2) Yoḳ iḏidin, meger Tangrı. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı ol yinggen, (3) ḥikmet birle iş ḳılġan.
63. Eger iʻrāż ḳılsalar, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen fesād ḳılġanlarnı.
64. (4) Aygıl: "Ay kitāb eyeleri! Keling bir kelimege; tüz turur (5) bizing aramızda taḳı sizing arangızda kim ḳulluḳ ḳılmasa miz, meger Tangrıġa; taḳı ortaḳ ḳoşmasa miz (6) anga bir nirseni. Taḳı tutunmasa pāremiz pāreġa iḏiler, Tangrıdın (7) bisre.[17]" Eger iʻrāż ḳılsalar, aytıng: "Tanuḳluḳ biring munung birle kim biz boyun sügenler."
65. (8) Ay kitāb eyeleri! Neşe ḥüccetleşür siz İbrāhīm içinde? Taḳı (9) indürülmedi Tevrīt taḳı İncīl, meger andın song. Bilmes mü [56a/1] siz?
66. Uş siz erenler uşbu erenler, ḥüccet ḳılıştıngız ol nirse içinde kim sizge (2) anıng birle ʻilm bar, nişe ḥüccet ḳılışur siz ol nirse içinde kim yoḳ sizge anıng birle ʻilm? (3) Taḳı Tangrı bilür taḳı siz bilmes siz.
67. İrmes irdi (4) İbrāhīm cuhūd taḳı tersā. Taḳı ançası bar irdi (5) ḥaḳ dīnġa ḳışġan, boyun sügen taḳı irmes ortaḳ ḳoşġanlardın.
68. (6) Ḥaḳīḳat üze ḫalḳlarnıng yawuḳraḳı İbrāhīmḳa, anlar kim uydılar anga; (7) taḳı bu peyġāmber; taḳı anlar kim bittiler. Taḳı Tangrı bitgenler- (8) ning dostı.
69. Dost tuttı bir pāre kitāb eyelerindin, (9) eger azdursalar sizni. Taḳı azdurmaslar meger özlerini, taḳı [56b/1] bilmesler.
70. Ay kitāb eyeleri! Ne üçün küfr ketrür siz Tangrı- (2) nıng āyetleriṅga, taḳı siz tanuḳluḳ birür siz?

---

17 "Allah'ı bırakıp birbirimizi rab olarak benimsemeyelim."

71. Ay kitāb eyeleri! Ne üçün (3) ḳarışturur siz ḥaḳnı bāṭıl birle taḳı örter siz ḥaḳnı, (4) taḳı sizler bilür siz?
72. Taḳı aydı bir pāre kitāb eyelerindin: (5) "Biting[18] ol nirsege kim, indürüldi ol kim irseler üze kim bittiler, künning (6) evvelinde; taḳı küfr ketrüng songında; bolġay kim anlar ḳaytġaylar."
73. (7) "Taḳı bitmeng meger ol kim irsege kim uydı dīningizge." Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze köni yol, (8) Tangrının köni yolı; kim birilse bir kim irse sizge birilgen nirsening mengzeşikini, (9) yā ḥüccetleşseler sizing birle İḏingiz ḳatında?" Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze artuḳluḳ Tangrı elginde, [57a/1] birür anı kimge tilese. Taḳı Tangrı king, bilgen."
74. Ḫāṣ ḳılur raḥmeti birle kimni tilese. Taḳı Tangrı uluġ faẓl eyesi.
75. Taḳı (2) kitāb eyelerindin kim irseyi bar kim eger emīn tutsang anı köp māl birle, ötegey anı (3) sening tapa. Taḳı anlardın kim irseyi bar kim eger emīn tutsang anı bir altun birle, ötemegey anı (4) sanga, meger peyvestelik ḳılsang anıñ üze turuḳup. Ol munung birle kim anlar (5) aydılar: "Yoḳ bizing üze, ümmīler içinde yol." Taḳı ayturlar (6) Tangrı üze yalġannı, taḳı anlar bilürler.
76. Yol bar, kim (7) vefā ḳılsa ʻahdinge, taḳı saḳınsa; ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer saḳınġanlarnı.
77. (8) Ḥaḳīḳat üze anlar kim bedel ḳılurlar Tangrının ʻahdini taḳı antlarını (9) az ʻivażnı; anlar, yoḳ ülüş anlarḳa ol cihānda. Taḳı [57b/1] sözlemes anlarġa Tangrı taḳı baḳmas anlar tapa ḳıyāmet kün (2) taḳı arıġ ḳılmas anlar<nı>. Taḳı anlarġa iglig ḳın.
78. Ḥaḳīḳat üze anlardın (3) ögürī bar, büktürürler tillerini kitāb birle; saḳınmaḳıngız üçün anı (4) kitābdın; taḳı irmes ol kitābdın. Taḳı ayturlar: "Ol Tangrı ḳatındın." Taḳı irmes ol Tangrı ḳatındın. Taḳı ayturlar (5) Tangrı üze yalġannı, taḳı anlar bilürler.
79. Bolmadı (6) yaratılmışḳa kim birse anga Tangrı kitābnı taḳı ḥikmetni taḳı peyġāmberlıḳnı, (7) andın song aytur kişilerge: "Bolung ḳullar manga, Tangrıdın (8) bisre"; ançası bar "Bolung İḏige nisbetligler, munung birle kim ögretür (9) irdingiz kitābnı taḳı munung birle kim oḳıyur irdingiz."
80. [58a/1] Taḳı buyurmas sizge kim tutsangız firiştelerni taḳı peyġāmberlerni, (2) iḏiler. Buyrur mu sizge küfr birle, ol vaḳtdın songra kim siz boyun sügenler?
81. (3) Taḳı ol vaḳtın kim aldı Tangrı, peyġāmberlerning ʻahdini: Ol nirseni kim birdim sizge (4) kitābdın taḳı ḥikmetdin; andın song keldi sizge yalavaç, rāstlaġan (5) ol nirseni kim sizing birle turur; bitgey ök siz anga taḳı yārī birgey siz anga. Aydı: (6) "İḳrār ḳıldıngız mu taḳı aldıngız <mu> anıng üze ʻahdimni?" (7) Aydılar: "İḳrār ḳılduḳ." Aydı: "Tanuḳluḳ biring, taḳı biz sizing birle (8) tanuḳlardın."
82. Taḳı kim iʻrāż ḳılsa andın song, anlar (9) anlar buyruḳdın çıḳġanlar.
83. Tangrı dīnindin özge mü isteyür siz? Taḳı anga [58b/1] boyun südi ol kim kökler içinde taḳı yirde, boyun sügli taḳı boyun sümeyü. (2) Taḳı anıng tapa ḳaytarılur siz.

---

[18] biting: bittiler

84. Aygıl: "Bittük Tangrıġa, taḳı ol nirsege kim indürüldi (3) bizing üze, taḳı ol nirsege kim indürüldi İbrāhīmḳa taḳı İsmā'īlḳa (4) taḳı İsḥāḳġa taḳı Ya'ḳūbġa taḳı oġulları üze, taḳı anga kim birildi (5) Mūsā taḳı 'Īsā taḳı peyġāmberler, anlarnıng İḍisindin. Ayırt kemişmes miz (6) anlarnıng birisi arasında taḳı biz anga boyun sügenler."
85. (7) Taḳı kim istese İslāmdın önginni dīn, ḳabūl ḳılınmaġay (8) andın; taḳı ol, ol cihānda ziyānlıġlardın.
86. Neteg (9) köndürür Tangrı ol erenlerni kim küfr ketürdiler, bitmişlerindin songra? Taḳı tanuḳluḳ birdiler, [59a/1] ḥaḳīḳat üze yalawaç rāst; taḳı keldi anlarġa açuḳ ḥüccetler. Taḳı Tangrı köndürmes (2) ẓālim erenlerni.
87. Anlar, cezāları, ḥaḳīḳat üze anlar üze (3) Tangrınıng la'neti taḳı firiştelerning taḳı kişilerning, ḳamuġ.
88. Cāviḍāneler (4) anıñ içinde. Yüngül ḳılınmas anlardın ḳın taḳı anlar küyülmezler.
89. (5) Meger anlar kim tevbe ḳıldılar andın songra ol taḳı ongardılar. Ḥaḳīḳat üze (6) Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
90. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler, bitmiş- (7) lerindin songra; andın song ziyāde boldılar küfr yanındın; ḳabūl ḳılınmaġay tevbeleri. (8) Taḳı anlar anlar azġunlar.
91. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler (9) taḳı öldiler, taḳı anlar kāfirler; ḳabūl ḳılınmaġay anlarnıng birisindin [59b/1] yirning tolusı altun, eger yulunsa anıñ birle. Anlar, anlarġa (2) ḳın iglig. Taḳı yoḳ anlarġa yārī birgenlerdin.
92. Bulmaġay siz (3) eḍgülükni, ḫarc ḳılıngızça ol nirsedin kim sewer siz. Taḳı ne kim ḫarc ḳılsangız (4) nirsedin, ḥaḳīḳat üze Tangrı, anı bilgen turur.
93. Ṭa'āmnung ḳamuġı irdi (5) ḥelāl Ya'ḳūb oġlanlarınġa, meger ol nirse kim ḥarām ḳıldı Ya'ḳūb özi (6) üze, mundın aşnu kim indürülse Tevrīt. Aygıl: "Keling (7) Tevrīt birle; oḳung anı, eger irsengiz rāst ayġanlar."
94. Kim kim (8) çatsa Tangrı üze yalġannı andın songra, (9) anlar anlar küç ḳılġanlar.
95. Aygıl: "Rāst aydı Tangrı. Uyung [60a/1] İbrāhīm dininġa, müsülmānlıḳ ḥālda; taḳı irmedi ortaḳ ḳoşġanlardın."
96. (2) Ḥaḳīḳat üze ḫalḳ üçün ḳoḍulġan iw, ol kim Mekkede turur, (3) bereketlig taḳı köni yol, 'ālemlerġa.
97. Anıñ içinde nişānlar açuḳlar, (4) İbrāhīm ornı. Taḳı kim kirse anga, boldı ḳurtulġan. Taḳı Tangrıġa (5) kişiler üze ewnüng ḥac ḳılmaḳı; ol kim irsege kim yaraġı yitse anıñ tapa, yolġa. (6) Taḳı kim kim kāfir bolsa, ḥaḳīḳat üze Tangrı mungsuz 'ālemlerdin.
98. (7) Aygıl: "Ay kitāb eyeleri! Ne üçün kāfir bolur siz Tangrınıng nişānlarınġa? (8) Taḳı Tangrı tanuḳ ol nirse üze kim ḳılur siz."
99. Aygıl: "Ay kitāb (9) eyeleri! Ne üçün yıġar siz Tangrı yolındın ol kim irse kim [60b/1] bitti? İsteyür siz anga egrilikni, taḳı siz tanuḳlar. Taḳı irmez Tangrı (2) osang, ol nirsedin kim ḳılur siz."
100. Ay anlar kim bittiler! Eger (3) boyun süsengiz bir ögürge, anlardın kim birildiler kitābnı; ḳaytarġaylar (4) sizni bitmişingizdin songra, kāfirler.

101. Taḳı neteg kāfir bolur siz, (5) taḳı sizler, oḳınur sizing üze Tangrının āyātı taḳı içingizde yalavaçı. (6) Taḳı kim kim yapuşsa Tangrıġa, köndürüldi köni yolġa.
102. (7) Ay anlar kim bittiler! Ḳorḳung Tangrıdın, anıng saḳınmaḳının ḥaḳḳınça. Taḳı ölmeng, (8) meger taḳı siz boyun sügenler.
103. Taḳı yapşung Tangrı urḳanınġa, ya'nī Tangrının 'ahdinge, (9) ḳamuġ; taḳı tarılmang. Taḳı yāḏ ḳılıng Tangrının ni'metini, [61a/1] sizning üze; ol vaḳtın kim irdingiz düşmanlar, taḳı yaraşuḳ kemişti köngülleringizge, (2) taḳı boldunguz ni'meti birle, uyalar. Taḳı irdingiz çuḳur (3) ḳırıġı üze, otdın; taḳı ḳutardı sizni andın. Anıng mengizlig (4) beyān ḳılur Tangrı sizge nişānlarını, bolġay kim siz könülgey siz.
104. (5) Taḳı bolsun sizdin bir ögür, ündeyürler yaḫşılıḳ tapa (6) taḳı buyrurlar eḏgülük birle taḳı yıġarlar körksüz işdin. (7) Taḳı anlar anlar ḳurtulġanlar.
105. Taḳı bolmang anlar mengizlig kim (8) taḳıldılar taḳı ḫilāf ḳılıştılar, mundın songra kim keldi anlarġa açuḳ ḥüccetler. (9) Taḳı anlar, anlarġa uluġ ḳın.
106. Ol kün aḳarur yüzler [61b/1] taḳı ḳarārur yüzler. Anlar kim ḳarārdı yüzleri: (2) "Küfr ketürdüngüz mü bitmişingizdin songra? Taḳı tatıng ḳınnı, munung birle kim (3) küfr ketrür irdingiz.
107. Taḳı anlar kim aḳardı yüzleri, (4) Tangrı raḥmeti içinde. Anlar anıng içinde cāviḏāneler.
108. Ol Tangrının (5) āyetleri kim oḳıyur miz sening üze ḥaḳ birle. Taḳı tilemez Tangrı küçni, (6) 'ālemlerġa.
109. Taḳı Tangrıġa ol nirseler kim kökler içinde taḳı ol nirseler kim yir içinde. (7) Taḳı Tangrı tapa ḳaytarılur işler.
110. İrdingiz ümmetlerdin yaḫşıraḳ, (8) çıḳarıldı kişilerge. Buyrur siz eḏgülük birle taḳı yıġar siz (9) körksüz işdin taḳı biter siz Tangrıġa. Taḳı eger bitse irdi kitāb [62a/1] eyeleri, irdi yaḫşıraḳ anlarġa. Anlardın bitgenler, taḳı üküşrekleri (2) buyruḳdın çıḳġanlar.
111. Ziyān ḳılmaġaylar sizge, meger āzār. Taḳı toḳuşsalar sizing birle, (3) ewürgeyler songlarını. Andın song yārī birilmezler.
112. Uruldı anlar üze (4) ḫorluḳ, nirde kim bulunsalar, meger 'ahd birle Tangrıdın taḳı 'ahd birle (5) kişilerdin. Taḳı sezā boldılar öfkege Tangrıdın. Taḳı uruldı (6) anlar üze dervīşlik. Ol munung birle kim irdiler küfr ketrürler (7) Tangrının āyātlarınġa taḳı öldürürler peyġāmberlerni, ḥaḳdın öngin birle. Ol, (8) munung birle kim yazdılar taḳı irdiler ḥaddın keçerler.
113. İrmesler berāber. (9) Kitāb eyelerindin köni ümmet; oḳıyurlar Tangrının āyetlerini tünning [62b/1] sā'atlarında taḳı anlar secde ḳılurlar.
114. Biterler Tangrıġa taḳı ol cihānġa. (2) Taḳı buyrurlar eḏgülük birle taḳı yıġarlar körksüz işdin (3) taḳı iwerler yaḫşı işler içinde. Taḳı anlar eḏgülerdin.
115. (4) Taḳı ne kim ḳılsangız yaḫşılıḳdın, küfr ketrülmegey siz anga. Taḳı Tangrı bilgen (5) saḳınġanlarnı.

116. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler; mungsuz ḳılmadı anlardın mālları (6) taḳı oġlanları, Tangrıdın nirse. Taḳı anlar ot eyeleri, (7) anlar anıng içinde cāvidāneler.
117. Ol nirsening ṣıfatı kim ḫarc ḳılurlar bu yaḳınraḳ (8) tiriglik içinde, yil ṣıfatı mengizlig; anıng içinde sowuḳluḳ bar, tegdi erenlerning (9) ekininge <kim> küç ḳıldılar özleringe, helāk ḳıldı anı. Taḳı ẓulm ḳılmadı anlarġa [63a/1] Tangrı, velī özleringe küç ḳılurlar.
118. Ay anlar kim (2) bittiler! Tutunmang iç dostlar, sizdin bisre. Taḳṣīr ḳılmaslar sizge, (3) fesād yanındın; sewdiler munı kim emgendingiz siz. Belgürdi yigrençilik (4) aġızlarındın; taḳı ol nirse kim örter kögüzleri, uluġraḳ. Beyān ḳılduḳ (5) sizge āyetlerni, eger bilür irsengiz.
119. Uş siz erenler bu erenler (6) sewer siz anlarnı, taḳı sewmezler sizlerni. Taḳı biter siz kitābge, (7) ḳamuġınġa. Taḳı ol vaḳtın kim satġaştılar sizge, aydılar: "Bittük." Taḳı ol vaḳtın kim ḫālī boldılar, ısırdılar (8) sizing üze barmaḳ uçların, öwkedin. Ayġıl: "Ölüng öfkengizdin, (9) ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen köngül eyesini."
120. Eger yoḳasa sizlerge [63b/1] eḏgülük, ḳaḏġurtur anlarnı. Taḳı eger tegse sizge yawuzluḳ, sewünürler anıng birle. (2) Eger ṣabr ḳılsangız taḳı saḳınsangız; ziyān tegürmez sizge anlarnıng keydleri, (3) nirseni. Ḥaḳīḳat üze Tangrı anı kim ḳılurlar ḳapsaġan.
121. Taḳı ol vaḳtın kim irte birle kelding (4) ehlingdin; indürür sen mü'minlerni orunlarda, toḳuşmaḳ üçün. Taḳı Tangrı (5) işitgen, bilgen.
122. Ol vaḳtın kim uġradı iki ögür sizlerdin <kim> (6) yüreksiz bolsalar, taḳı Tangrı yārī birgüçisi ol ikisining. Taḳı Tangrı üze tevekkül ḳılsun mü'minler.
123. (7) Taḳı yārī birdi sizge Tangrı Bedrde, taḳı siz ża'īfler. Ḳorḳung (8) Tangrıdın, bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
124. Ol vaḳtın kim aytur sen mü'minlerge: (9) "Tap kelmedi mü sizge kim meded ḳılsa sizge İḏingiz üç ming birle, [64a/1] firiştelerdin, indürülmişler?"
125. Kim, ya'nī tap kelür, eger ṣabr ḳılsangız (2) taḳı saḳınsangız; taḳı kelseler sizge iwmeklerindin bu, meded birgey sizge (3) İḏingiz biş ming birle, firiştelerdin, nişān ḳılġanlar.
126. (4) Taḳı ḳılmadı anı Tangrı, meger müjde sizge; taḳı ḳarār ḳılmaḳ üçün (5) köngülleringiz anıñ birle. Taḳı irmes yārī birmek meger Tangrı ḳatındın, yinggen, (6) ḥikmet birle iş ḳılġan.
127. Kesmek üçün bir ögürni anlardın kim küfr ketürdiler, (7) yā ḫor ḳılsa anlarnı, ewrülseler nevmīḏler.
128. Yoḳ sanga (8) işdin nirse, yā ḳaytsa, yā tevbesini ḳabūl ḳılsa anlar üze, yā ḳınasa anlarnı; (9) ḥaḳīḳat üze anlar küç ḳılġanlar.
129. Taḳı Tangrıġa ni kim kökler içinde turur taḳı ne kim yirde [64b/1] turur. Yarlıḳar kimni tilese taḳı ḳınayur kimni tilese. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, (2) raḥmet ḳılġan.
130. Ay anlar kim bittile<r>! Yimeng ribānı, ḳat ḳat (3) ḳat ḳıl<ın>mış. taḳı saḳnıng Tangrıdın, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
131. Taḳı saḳnıng (4) ol otdın kim anuḳ ḳılındı kāfirlerġa.

132. Taḳı boyun süng Tangrıġa (5) taḳı yalawaçġa, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
133. Taḳı iwüng (6) yarlıḳamaḳ tapa İḏingizdin taḳı uçmaḳġa; anıng ini kökler (7) taḳı yir; anuḳ ḳılındı saḳınġanlarġa.
134. Anlar kim ḫarc ḳılurlar (8) kinglikde taḳı tarlıḳda, taḳı yutġanlarġa öfkeni taḳı 'afv ḳılġanlarġa (9) kişilerdin. Taḳı Tangrı sewer körklüglük ḳılġanlarnı.
135. Taḳı anlar <kim> ol vaḳtın kim [65a/1] ḳıldılar körksüz işni, yā küç ḳıldılar özleringe; angdılar (2) Tangrını taḳı yarlıḳayu tilediler yazuḳlarını. Taḳı kim yarlıḳayur yazuḳlarnı, (3) meger Tangrı? Taḳı peyvestelik ḳılmadılar anıng üze kim ḳıldılar, taḳı anlar bilürler.
136. (4) Anlar, anlarnıng cezāsı yarlıḳamaḳ, anlarnıng İḏisindin; taḳı būstānlar, (5) aḳar altınındın arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde. Taḳı neme körklüg 'amel ḳılġan- (6) larnıng yanutı!
137. Keçti sizdin aşnu sünnetler. Yörüng (7) yirde taḳı baḳıng, neteg irdi yalġanġa nisbet ḳılġanlarnıng songı.
138. (8) Bu, açmaḳ kişilerge, taḳı köni yol taḳı ögüt saḳnuḳlarġa.
139. (9) Taḳı sust bolmang, ḳaḏġurmang. Taḳı sizler yüksekler, eger irdingiz irse [65b/1] bitgen.
140. Eger tegse sizge baş, tegdi bu erenlerge (2) baş, anıng mengizlig. Taḳı ol künler, tezgindürür miz anı kişiler arasında; (3) tā Tangrı bilsün üçün anlar kim bittiler; taḳı tutsun üçün sizdin tanuḳlar, yā şehīdler. (4) Taḳı Tangrı sewmes küç ḳılġanlarnı.
141. Taḳı arıtmaḳ üçün Tangrı anlarnı <kim> (5) bittiler, taḳı yoḳatmaḳ üçün Tangrı kāfirlerni.
142. Saḳındıngız mu kim (6) kirsengiz uçmaḳġa; taḳı Tangrı anlarnı kim toḳuş ḳıldılar (7) sizdin, taḳı ṣabr ḳılġanlarnı bilmek birle?
143. Taḳı ārzūlayur irdingiz (8) ölümni, mundın aşnu kim satġaşsangız anga. Kördüngüz anı, taḳı sizler baḳar siz.
144. (9) Taḳı irmes Muḥammed meger yalawaç, keçti aşnusındın [66a/1] yalavaçlar. Eger öldi irse mü, yā öldürüldi irse mü ewrüldüngüz ökçeleringiz üze? (2) Taḳı kim ewrülse iki ökçesi üze, ziyān ḳılmaġay Tangrıġa nirse. (3) Taḳı yanut birgey Tangrı şükr ḳılġanlarġa.
145. Taḳı bolmadı tenge (4) kim ölse, meger Tangrı buyruḳı birle, bitimek, vaḳtı belgülüg ḳılınmış. Taḳı kim kim (5) tilese dünyānıng yanutını, birgey miz anga andın. Taḳı kim tilese ol cihānnıng yanutını, (6) birgey miz anga andın. Taḳı yanut birgey miz şükr ḳılġanlarġa.
146. Taḳı niçe köp (7) peyġāmberdin, öldürüşti anıñ birle İḏige nisbetligler, köp. Sustluḳ ḳılmadılar ol nirsege kim tegdi anlarġa, (8) Tangrı yolı içinde. Taḳı sust bolmadılar taḳı ḫor bolmadılar. Taḳı Tangrı (9) sewer ṣabr ḳılġanlarġa.
147. Taḳı bolmadı anlarnıng sözi, meger kim aydılar: [66b/1] "İḏimüz! Yarlıḳaġıl bizge yazuḳlarımuznı taḳı ḫaddın kiçmekimüzni işimüz içinde taḳı tölendürgil (2) aḏaḳlarımuznı. Taḳı yārī birgil bizge, küfr ketürgen erenler üze."

148. Birdi anlarġa (3) Tangrı dünyā cezāsın taḳı āḫiret ṣevābınıng körkini. Taḳı Tangrı (4) sewer körklüglük ḳılġanlarnı.
149. Ay anlar kim bittiler! Eger boyun süsengiz (5) anlarġa kim küfr ketürdiler, ḳaytarġaylar sizni ökçeleringiz üze; taḳı ewrülgey siz (6) yoḳalġanlar, ziyān ḳılġanlar.
150. Tangrı yārīçingiz. Taḳı ol, yārī birgenlerning yaḫşıraḳı.
151. (7) Kemişgey biz anlarnıng köngli içinde kim küfr ketürdiler, ḳorḳuġnı; anıng birle kim ortaḳ ḳoştılar (8) Tangrıġa, ol nirseni kim indürmedi ḥüccet. Taḳı anlarnıng sığınġu yiri, ot. (9) Taḳı neme yawuz ẓulm ḳılġanlarnıng iḳāmet ḳılġu yiri!
152. Taḳı rāst aydı sizge Tangrı, [67a/1] va'desini, ol vaḳtın kim öldürür siz anlarnı buyruḳı birle; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim yüreksiz boldungız (2) taḳı tartıştıngız iş içinde, taḳı yazdıngız mundın songra kim (3) körküzdi anı kim sewer siz. Sizdin kim irseyi kim tileyür dünyānı (4) taḳı sizdin kim irseyi kim tileyür āḫiretni. Andın song ewürdi sizni anlardın, (5) sınamaḳ üçün sizni. Taḳı kiçürdi sizdin, taḳı Tangrı faẓl eyesi (6) bitgenlerge.
153. Ol vaḳtın kim barur siz taḳı küymez siz bir kim irse (7) üze, taḳı yalawaç ündeyür sizni songunguz içinde. Cezā birdi sizge (8) ḳaḍġunı, ḳaḍġu birle; munung üçün kim ḳaḍġurmasang<ız> ol nirse üze kim fevt boldı sizdin taḳı (9) ol nirse üze kim tegdi sizge. Taḳı Tangrı bilgen ol nirseni kim ḳılur siz.
154. Andın song indürdi [67b/1] sizing üze ḳaḍġudın songra emnni, ımızġanmaḳnı; kelür bir ögürge, (2) sizdin; taḳı bir ögür ḳaḍġurttı anlarnı özleri. Sizerler (3) Tangrıġa, ḥaḳdın önginni, cāhiliyyet sizigin. Ayturlar: "Bar mu bizge, (4) işdin nirsedin?" Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze iş ḳamuġı, Tangrıġa." Örterler (5) özleri içinde, ol nirseni kim belgürtmezler sanga. Ayturlar: "Eger bolsa irdi (6) bizge işdin nirse, öldür<ül>megey irdük munda." Ayġıl: "Eger (7) bolsa irdingiz iwleringiz içinde, çıḳġay irdi anlar kim bitindi anlar üze (8) öldürmek, yatġu yirleringe. Taḳı sınamaḳ üçün Tangrı ol <nirseni kim> köngülleringiz (9) içinde taḳı munung üçün kim arıtsa ol nirseni kim köngülleringiz içinde. Taḳı Tangrı bilgen kögüzler eyesini, [68a/1] ya'nī köngülleringiz içindeki nirseni.
155. Ḥaḳīḳat üze anlar kim i'rāż ḳıldılar, sizdin, (2) iki cem' satġaştuḳı küni; ḥaḳīḳat üze anlar tayınmaḳ tiledi anlardın iblīs, ol nirsening (3) yarısı birle kim ḳazġandılar. Taḳı kiçürdi Tangrı anlardın; ḥaḳīḳat üze Tangrı (4) yarlıḳaġan, ḳınamaḳġa iwmegen.
156. Ay anlar kim bittiler! Bolmang (5) ol kim irseler mengizlig kim küfr ketürdiler; taḳı aydılar ḳarındaşlarınġa, ol vaḳtın kim yöridiler (6) yirde, yā irdiler ġazāt ḳılġanlar: "Eger bolsalar irdi bizing ḳatımuzda, (7) ölmegeyler irdi taḳı öldürülmegeyler irdi"; munung üçün kim ḳılsa Tangrı anı ökünç, (8) köngülleri içinde. Taḳı Tangrı tirgüzür taḳı öldürür. Taḳı Tangrı ol nirseni kim (9) ḳılur siz körgen.
157. Eger öldürülsengiz Tangrının yolında, [68b/1] yā ölsengiz; yarlıḳamaḳ Tangrıdın, taḳı raḥmet, yaḫşıraḳ ol nirsedin kim cem' ḳılurlar.
158. (2) Taḳı eger ölsengiz, yā öldürülsengiz; Tangrı tapa yıġlur siz.

159. Raḥmet (3) birle Tangrıdın, yumşadıng anlarġa. Taḳı eger bolsa irding irig, köngli (4) ḳatıġ; yaḏ ḳılġaylar irdi yörengdin. Kiçürgil anlardın taḳı yarlıḳayu tilegil (5) anlar üçün. Taḳı kengeşgil anlarnıng birle iş içinde. Ḳayu vaḳtın uġrasang, tevekkül ḳılġıl (6) Tangrı üze; ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer tevekkül ḳılġanlarnı.
160. Eger yārī birse sizge (7) Tangrı, yoḳ yinggen sizge. Taḳı eger ḳoysa sizni, kim turur ol kim (8) yārī birür sizge, andın song? Taḳı Tangrı üze tevekkül ḳılsun bitgenler.
161. (9) Taḳı irmedi peyġāmberġa kim ḫıyānet ḳılsa. Taḳı kim ḫıyānet ḳılsa, kelgey ol nirse birle kim ḫıyānet ḳıldı, [69a/1] ḳıyāmet kün. Andın song tükel tegrülür tigme bir ten, ol nirseni kim ḳazġandı, (2) taḳı anlar küç ḳılınmazlar.
162. Ol kim irse mü kim uydı Tangrınıng ḫoşnüdluḳınġa, (3) ol kim irse mengizlig kim sezā boldı öfkege Tangrıdın? Taḳı sıġıngu yiri tamuġ, taḳı neme yawuz (4) yanġu yir!
163. Anlarġa mertebeler Tangrı ḳatında, taḳı Tangrı körgen (5) ol nirseni kim ḳılurlar.
164. Minnet ḳoydı Tangrı bitgenler üze, ol vaḳtın kim (6) ıḏdı anlar içinde yalavaç, özlerindin; oḳıyur anlar üze (7) āyetlerin, taḳı arıtur anlarnı, taḳı ögretür anlarġa kitābnı taḳı (8) ḥikmetni. Taḳı ḥaḳīḳat üze irdiler, mundın aşnu, azġunluḳ içinde açuḳ.
165. (9) Ol vaḳtın mu kim tegdi sizge teggen, tegdingiz siz iki ançaġa; [69b/1] aydıngız: "Neteg bu?" Ayġıl: "Ol, özleringiz ḳatındın." Ḥaḳīḳat üze (2) Tangrı, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
166. Taḳı ol nirse kim tegdi sizge, iki (3) cem' satġaşmışı kün, Tangrı destūrı birle; taḳı bilmek üçün mü'minlerni,
167. (4) taḳı bilmek üçün anlar kim nifāḳ ḳıldılar. Taḳı aytıldı[19] anlarġa: "Keling, (5) uruşung Tangrı yolında, yā def' ḳılıng." Aydılar: "Eger (6) bilse irdük toḳuşnı, uygay irdük sizge." Anlar kāfirlıḳġa, ol kün, (7) yaḳınraḳ anlardın, bitmekke. Ayturlar aġızları birle (8) ol nirseni kim yoḳ köngülleri içinde. Taḳı Tangrı bilgenrek ol nirseni kim örterler.
168. (9) Anlar kim aydılar ḳarındaşlarınġa, taḳı oturdılar: "Eger boyun süseler <bizge>, [70a/1] öldürülmegeyler irdi." Ayġıl: "Def' ḳılıngız özleringizdin ölümni, eger (2) irdingiz irse rāst ayġanlar."
169. Sizmegil anlarnı kim öldürüldiler (3) Tangrı yolında, ölügler; tirigler anlarnıng İḏisi ḳatında, rūzī birilürler.
170. (4) Sewüngenler ol nirse birle kim birdi anlarġa Tangrı, artuḳsı eḏgülükindin; taḳı sewnürler (5) anlar birle kim yitmediler anlarġa, songlarındın; kim yoḳ ḳorḳuġ (6) anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmazlar.
171. Sewnürler ni'met birle (7) Tangrıdın taḳı artuḳluḳ birle; taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı žāyi' ḳılmas bitgen- (8) lerning ṣevābın.
172. Anlar kim icābet ḳıldılar Tangrıġa taḳı yalavaçḳa, (9) mundın songra kim tegdi anlarġa baş. Anlarġa kim körklüglük ḳıldılar anlardın [70b/1] taḳı saḳındılar, ṣevāb uluġ.

---

[19] aytıldı: aydı

173. Anlar kim aydı anlarġa kişiler: (2) "Ḥaḳīḳat üze kişiler yıġıldılar sizge, ḳorḳung anlardın." Arturdı anlarġa (3) īmānnı, taḳı aydılar: "Tap bizge Tangrı, taḳı neme yaḫşı vekīl ḳılınmış, ya'nī saḳçı!"
174. (4) Ewrüldiler ni'met birle Tangrıdın taḳı artuḳ eḏgülük; sıḳamadı anlarġa (5) yawuzluḳ. Taḳı uydılar Tangrının ḫoşnūdluḳınġa. Taḳı Tangrı uluġ faẓl (6) eyesi.
175. Ḥaḳīḳat üze ol iblīs, ḳorḳutur dostlarını, yā dostlarındın. (7) Ḳorḳmang anlardın taḳı ḳorḳung mindin, eger irdingiz irse bitgenler.
176. (8) Taḳı ḳaḏġurtmasun sini, anlar kim iwerler küfr içinde. Ḥaḳīḳat üze anlar, (9) ziyān tegürmegeyler Tangrıġa nirsedin. Tileyür Tangrı kim ḳılmasa anlarġa [71a/1] ülüş, ol ċihānda. Taḳı anlarġa uluġ ḳın.
177. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (2) satġın aldılar küfrni īmān birle, ziyān tegürmegeyler Tangrıġa (3) nirse. Taḳı anlarġa ḳın iglig.
178. Taḳı saḳınmasun anlar kim (4) tandılar; ḥaḳīḳat üze oḳıyu birür miz anlarġa, yaḫşı özleringe. Ḥaḳīḳat üze (5) oḳıyu birür miz anlarġa, artsunlar üçün yazuḳ. Taḳı anlarġa ḳın, ḫor ḳılġan.
179. (6) İrmedi Tangrı ḳoḍsa mü'minlerni, ol nirse üze kim siz anıng üze; (7) ançaġa tegrü kim ayırsa arıġsızını arıġdın. Taḳı irmedi Tangrı (8) muṭṭali' ḳılsa, ya'nī bildürmek üçün ġaybnı. Velī Tangrı üyrer (9) yalavaçlarındın kimni tilese. Biting Tangrıġa taḳı yalawaçlarınġa. Taḳı eger bitsengiz [71b/1] taḳı saḳınsangız, sizge ṣevāb uluġ.
180. Taḳı saḳınmasun anlar kim (2) baḫīllıḳ ḳılur ol nirse birle kim birdi anlarġa Tangrı faẓlındın; ol yaḫşıraḳ (3) anlarġa, ol yawuz anlarġa. Ṭavḳ ḳılınġaylar anı kim baḫīllıḳ ḳıldılar anıñ birle, (4) ḳıyāmet kün. Taḳı Tangrıġa köklerning mīrāṣı taḳı yirning. (5) Taḳı Tangrı anı kim ḳılur siz bilgen.
181. İşitti Tangrı (6) anlarnıng sözini kim aydılar: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı dervīş taḳı biz baylar." (7) Bitigey miz anı kim aydılar; taḳı öldürmeklerin peyġāmberlerni, ḥaḳdın öngin. (8) Taḳı aytur biz: "Tatıng otnıng ḳının."
182. Ol anıng birle kim burun kiçürdi (9) eligleringiz. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı irmez küç ḳılġan ḳullarġa.
183. Anlar kim [72a/1] aydılar: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı 'ahd ḳıldı bizing tapa kim bitmese miz yalavaçġa, (2) ançaġa tegrü kim kelse bizge ḳurbān birle, yiyür anı ot." Ayġıl: "Keldi sizge (3) yalavaçlar, mindin burun, açuḳ ḥüccetler birle taḳı ol nirse birle kim aydıngız. Ne üçün (4) öldürdüngüz anlarnı, eger irdingiz irse rāst ayġanlar?"
184. Eger yalġanġa nisbet ḳılsalar sini, (5) yalġanġa nisbet ḳılındı yalavaçlar, sindin aşnu. Keldiler açuḳ ḥüccetler birle (6) taḳı kitāblar birle taḳı yaruḳ kitāb birle.
185. Tigme bir ten ölümnüng (7) tatġanı. Taḳı ḥaḳīḳat üze tükel tegrü<lü>r yanutlarıngız[20], ḳıyāmet kün. (8) Kim kim ırāḳ ḳılındı otdın taḳı kiwrüldi uçmaḳġa, ḳurtuldı. (9) Taḳı irmez yaḳınraḳ tiriglik, meger arsıḳmaḳ metā'ı.

---

[20] yanutlarıngız: yanutlarıngızını

186. Sınayurok sizni [72b/1] mällarıngız içinde takı tenleringiz içinde. Takı işitürök siz anlardın kim birildiler (2) kitābnı, sizdin aşnu; takı anlar<dın> kim ortak koştılar; āzār (3) üküş. Takı eger şabr kılsangız takı sakınsangız; hakīkat üze ol işler- (4) ning uğramakındın.
187. Takı ol vaktın kim aldı Tangrı anlarnıng 'ahdini kim (5) birildiler kitābnı: Beyān kılgay siz ok anı kişilerge takı örtmegey siz anı. (6) Bıraktılar anı arkalarınıng artında. Takı bedel kıldılar anıng birle az bahānı. (7) Neme yawuz ol nirseni kim bedel kılurlar!
188. Sakınmagıl anlarnı kim sewnürler (8) ol nirse birle kim keldiler, takı sewerler kim ögülseler ol nirse birle kim kılmadılar; (9) sakınmagıl anlarnı, kurtulmak yirinde kındın. Takı anlarga kın iglig.
189. [73a/1] Takı Tangrıga köklerning mülki takı yirning. Takı Tangrı (2) tigme bir nirse üze yaraglıg.
190. Hakīkat üze köklerning yaratmakı içinde takı yirning, (3) takı tün künnüng biri songınça yörimeki içinde, nişānlar bar 'akl eyeleringe.
191. (4) Anlar kim yād kılurlar Tangrını, öre turup takı olturup (5) takı yanları üze; takı endişe kılurlar kökler yaratmakı içinde (6) takı yirning. "İdimüz! Yaratmadıng munı bātıl. Arıglık sanga. (7) Saklagıl bizni otnung kınındın."
192. "İdimüz! Hakīkat üze sen, kimni kiwürseng otga, (8) hor kıldıng anı. Takı yok küç kılganlarga yārī birgenlerdin."
193. "İdimüz! (9) Biz işittük ündegenni kim, ya'nī kıkırganni kim ündeyür bitmekke kim 'Biting [73b/1] İdingizge'; takı bittük. İdimüz! Yarlıkagıl bizge yazuklarımuznı takı kitergil bizdin (2) yawuzluklarımuznı takı öldürgil bizni edgüler birle."
194. "İdimüz! Takı birgil bizge anı kim va'de kıldıng (3) yalavaçlarıng üze. Takı hor kılmagıl bizni kıyāmet kün, hakīkat üze sen hilāf kılmaz sen (4) va'dege."
195. İcābet kıldı anlarga İdileri: "Hakīkat üze men žāyi' kılmas men işlegen- (5) lerning işini sizdin, irkekdin yā tişidin; pārengiz (6) pāredin. Anlar kim hicret kıldılar, takı çıkarıldılar sarāylarındın, (7) takı āzār tegrüldiler yolum içinde, takı öldürüştiler takı öldürüldiler; kitergey men (8) anlardın yawuzluklarını takı kiwürgey men anlarnı uçmakga, akar (9) altınındın arıklar. Yanut, Tangrı katındın. Takı Tangrı, anıng katında [74a/1] yanutnıng körklügi."
196. Arsıkturmasun sini anlarnıng ewrülmeki kim tandılar, (2) iller içinde.
197. Metā' az; andın song sığınğu yirleri tamug. Takı neme yawuz (3) töşek!
198. Takı anlar kim sakındılar İdilerindin; anlarga büstānlar, akar (4) altınındın arıklar; cāvidāneler anıng içinde; tuzgu, Tangrı (5) katındın. Takı ol kim Tangrı katında, yahşırak edgülerge.
199. Takı hakīkat üze kitāb (6) eyelerindin kim irseyi bar kim biter Tangrıga takı ol nirsege kim indürüldi sizing tapa takı ol nirsege kim (7) indürüldi anlar tapa, huşū' kılganlar Tangrıka. Bedel kılmaslar Tangrınıng āyetlerini, (8) az bahānı. Anlar, anlarga sevābları, anlarnıng İdisi katında. Hakīkat üze Tangrı (9) sakışı revān.

200. Ay anlar kim bittiler! Ṣabr ḳılıng [74b/1] taḳı ṣabr ḳılışıng taḳı turuḳung. Taḳı saḳının Tangrıdın, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.

(4)

SŪRETÜ'N-NİSĀ

(2) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ay kişiler! Saḳının İḏingizdin, ol kim yarattı sizni [75a/1] bir tendin, taḳı yarattı andın cüftini, taḳı yaydı (2) ol ikisindin erenlerni üküşni, taḳı tişilerni. Taḳı saḳının Tangrıdın, ol kim (3) tileşür siz anıng birle; taḳı yawuḳluḳlar birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi sizing üze (4) saḳçı.
2. Taḳı biring öksüzlerge māllarını taḳı tegşürmeng asıġsızını (5) yaḫşı birle. Taḳı yimeng māllarını öz māllarıngız birle, (6) ḥaḳīḳat üze ol irdi yazuḳ uluġ.
3. Taḳı eger ḳorḳsangız kim 'adl ḳılu bilmesengiz (7) öksüzler içinde, nikāḥ ḳılıng anı kim ḥelāl boldı sizge, tişilerdin; (8) ikin ikin taḳı üçün üçün taḳı törtin törtin. Eger ḳorḳsangız kim 'adl ḳılu bilmesengiz, (9) birni, yā ol nirse kim erklendi saġ eligleringiz. Ol yaḳınraḳ [75b/1] kim küç ḳılmasangız.
4. Taḳı biring tişilerge kābīnlerini, birmek. Eger (2) ḫoş bolsalar sizge, nirsedin andın, ten yanındın; ying anı singit bolsun (3) sizge.
5. Taḳı birmeng yüngül usluġlarġa māllarıngızını, ol kim ḳıldı (4) Tangrı sizge ḳopmaḳ. Taḳı rūzī biring anlarġa anıng içinde taḳı keydürüng anlarġa (5) taḳı aytıng anlarġa körklüg söz[21].
6. Taḳı sınang öksüzlerni, (6) ançaġa tegrü ol vaḳtın kim tegseler nikāḥḳa. Eger körsengiz anlardın könilikni, (7) biring anlarġa māllarını. Taḳı yimeng anı ḥaddın kiçe (8) taḳı iwe kim ulġaysalar. Taḳı kim bolsa bay, saḳınsun; (9) taḳı kim bolsa dervīş, yisün körklüg<lük> birle. Ol vaḳtın kim [76a/1] birsengiz anlarġa māllarını, tanuḳ tiking anlar üze. (2) Taḳı tap boldı Tangrı, saḳış ḳılġan.
7. Erenlerge ülüşi bar ol nirsedin kim (3) ḳoḏdı ata ana taḳı yaḳınraḳlar; taḳı tişilerge ülüş, ol nirsedin kim (4) ḳoḏdı ata ana taḳı yaḳınraḳlar; ol nirsedin kim az boldı andın, yā (5) köp boldı; ülüş, farīża ḳılınmış.
8. Taḳı ol vaḳtın kim ḥāżır boldı ülüş ḳılmaḳġa, (6) yawuḳluḳ eyeleri taḳı öksüzler taḳı dervīşler; rūzī biring anlarġa (7) andın taḳı aytıng anlarġa körklüg söz.

---

21 söz: sözge.

9. Taḳı ḳorḳsun (8) anlar kim, eger ḳoḍsalar songlarındın oġlanlar ża'īfler, (9) ḳorḳtılar anlar üze; saḳınsunlar Tangrıdın taḳı aysunlar rāst sözni.
10. [76b/1] Ḥaḳīḳat üze anlar kim yiyürler yetīmlerning māllarını, küçün; ḥaḳīḳat üze (2) yiyürler ḳarınları içinde ot. Taḳı köygeyler tamuġġa.
11. (3) Vaṣiyyet ḳılur sizge Tangrı oġlanlarıngız içinde; irkekke, iki tişining (4) ülüşi <mengizlig>. Eger bolsa tişiler ikidin üstün, anlarġa (5) ḳoḍġan nirsening iki ülüşi. Taḳı eger bolsa bir, anga yarım. (6) Taḳı atasınġa anasınġa, tigme biringe ol ikisindin, altıda bir, ol nirsedin kim ḳoḍdı; (7) eger bolsa anga oġlan. Eger bolmasa anga oġlan taḳı mīrāṣ alsa andın (8) atası anası; anasınġa üçde biri. Eger bolsa anga ḳarındaşlar, anasınġa (9) altıda bir; vaṣiyyetdin song vaṣiyyet ḳılur anıng birle, yā borç. Atalarıngız [77a/1] yā oġullarıngız; bilmes siz ḳayuları yaḳınraḳ sizge, asıġ yanındın. (2) Farīża ḳılmaḳ Tangrıdın; ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi bilgen, ḥikmetlig.
12. (3) Taḳı sizge ol nirsening yarısı kim ḳoḍdı cüftleringiz, eger bolmasa anlarġa (4) oġlan. Eger bolsa anlarġa oġlan, sizge törtde bir, ol nirsedin kim ḳoḍdılar; (5) vaṣiyyetdin songra kim vaṣiyyet ḳılurlar anıng birle, yā borç. Taḳı anlarġa (6) törtde bir, ol nirsedin kim ḳoḍdunguz; eger bolmasa sizge oġlan. Eger (7) bolsa sizge oġlan, taḳı anlarġa sekizde biri, ol nirsedin kim ḳoḍdıngız; (8) vaṣiyyetdin song vaṣiyyet ḳılur siz anıng birle, yā borç. Taḳı eger bolsa (9) er, mīrāṣ alnur atasız anasız; yā tişi taḳı anga er ḳarındaş, yā ḳız ḳarındaş; [77b/1] tigme birge ol ikisindin, altıda bir. Eger bolsalar köprek (2) andın, anlar ortaḳ tururlar üçde biringe; vaṣiyyetdin songra (3) vaṣiyyet ḳılnur anıng birle, yā borç; ziyān tegürmedin. Vaṣiyyet (4) Tangrıdın; taḳı Tangrı bilgen, ḳınamaḳġa iwmegen.
13. Ol, Tangrının (5) ḥadları. Taḳı kim kim boyun süse Tangrıġa taḳı yalavaçınġa; kiwürgey anı (6) uçmaḳġa, aḳar altınındın arıḳlar, cāviḍāneler anıng içinde. (7) Taḳı ol, uluġ ḳurtulmaḳ.
14. Taḳı kim yazsa Tangrıġa (8) taḳı yalavaçınġa, taḳı keçse ḥadlarındın; kiwürgey anı otġa, cāviḍāne (9) anıng içinde. Taḳı anga 'aẕāb ḫor ḳılġan.
15. Taḳı anlar kim kelürler [78a/1] körksüz işge, tişileringiz; tanuḳ tiking anlar üze (2) tört, sizdin. Eger tanuḳluḳ birseler, tutung anlarnı iwler içinde, (3) ölüm anlarnı tükel alġınçaġa tegrü, yā ḳılġay Tangrı anlarġa yol.
16. (4) Taḳı ol <iki> kim irse kim, kelür anga, ya'nī ḳılurlar, sizdin; āzārlatıng anlarnı. Eger tevbe ḳılsalar (5) taḳı ongarsalar; yüz ewrüng ol ikisindin. Ḥaḳīḳat üze Tangrı boldı tevbeni ḳabūl ḳılġan, (6) raḥmet ḳılġan.
17. Ḥaḳīḳat üze tevbe Tangrı üze, anlarġa kim ḳılurlar (7) yawuzluḳnı bilmemek birle, andın song tevbe ḳılurlar, yaḳındın. Taḳı anlar, (8) ḳaytur, ya'nī tevbelerin ḳabūl ḳılur, Tangrı anlar üze. Taḳı irdi Tangrı bilgen, ḥikmetlig.
18. (9) Taḳı irmez tevbe anlarġa <kim> ḳılurlar yawuzluḳ, ançaġa tegrü kim [78b/1] ol vaḳtın kim ḥāżır boldı anlarda biringe ölüm, aydı: "Ḥaḳīḳat üze men tevbe ḳıldım emdi."; (2) yoḳ ol kim irselerge <kim> ölürler, taḳı anlar kāfirler. Anlar, anuḳ ḳılduḳ (3) anlarġa ḳın iglig.

19. Ay anlar kim bittiler! Ḥelāl bolmaz sizge (4) kim mīrāṣ alsangız tişilerni, küçün. Taḳı yıġmang anlarnı, barmaḳıngız üçün (5) ol nirsening pāresi birle <kim> birdingiz anlarġa, meger kim kelseler körksüz iş birle, (6) açuḳ. Taḳı tiriglik ḳılışıng anlar birle, körklüglük birle. Eger yigrensengiz anlarnı, (7) bolġay kim yigrensengiz bir nirseni kim ḳılsa Tangrı anıng içinde köp (8) ḫayrnı.
20. Taḳı eger tilesengiz cüftnüng bedel ḳılmaḳını, cüft (9) ornınġa; taḳı birdingiz anlarnıng birisinge köp māl; almang andın [79a/1] nirse. Alur mu siz anı buhtān yanındın taḳı yazuḳ üçün açuḳ?
21. Taḳı neteg alur siz anı, (2) taḳı tigdi pārengiz pāreġa taḳı aldılar sizdin (3) 'ahd irig.
22. Taḳı nikāḥ ḳılmang anı kim nikāḥ ḳıldı atalarıngız, (4) tişilerdin; meger ol nirse kim kiçti. Ḥaḳīḳat üze ol irdi körksüz iş taḳı düşman tutmaḳ, (5) taḳı yawuz boldı, yol yanındın.
23. Ḥarām ḳılındı sizning üze analarıngız taḳı ḳızlarıngız (6) taḳı ḳız ḳarındaşlarıngız taḳı atalarıngızning ḳız ḳarındaşları taḳı analarıngızning ḳız ḳarındaşları taḳı er uyaning ḳızları (7) taḳı ḳız uyaning ḳızları taḳı ol analarıngız kim emdürdi sizlerni (8) taḳı ḳız ḳarındaşlarıngız, emmekdin taḳı tişileringizning anaları (9) taḳı ögey ḳızlarıngız, anlar kim ḳoyunlarıngız içinde tişileringizdin, anlar kim [79b/1] duḫūl ḳıldıngız anlarnıng birle, eger duḫūl ḳılmaduḳ bolsangız anlarnıng birle, (2) yoḳ yazuḳ sizning üze taḳı oġullarıngızning tişileri, anlar kim (3) ongurḳalarıngızdın tururlar taḳı kim cem' ḳılsangız iki ḳarındaş arasında; (4) meger ol kim kiçti. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
24. (5) Taḳı cüft tişiler, tişilerdin, meger anı kim erklendi saġ eligleringiz. (6) Tangrının bitig bitimeki sizing üze. Taḳı ḥelāl ḳıldı sizge ol nirse kim anıng artında turur, ya'nī andın öngin (7) kim istesengiz māllarıngız birle, saḳnuḳluḳ ḳılu, zinā ḳılışmayın. (8) Ol nirse kim menfa'at aldıngız anıng birle, anlardın; biring anlarġa kābīnlerini, (9) farīża ḳılınmış. Taḳı yoḳ yazuḳ sizning üze, ol nirse içinde kim rāżī boluştunguz anıng birle, [80a/1] farīża ḳılınmışdın song. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi bilgen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
25. Taḳı kim kim (2) yaraġı yitmese sizdin ziyādeġa, ya'nī māl içinde yitiglikke kim, nikāḥ ḳılsa āzād tişilerni, (3) bitgen tişiler; ol nirsedin kim erklendi saġ eligleringiz, ya'nī ḳara başlarıngızdın, yigit tişileringiz, (4) bitgenlerdin. Taḳı Tangrı bilgenrek bitmekingizni. Pārengiz pāredin. (5) Nikāḥ ḳılıng anlarnı, eyelerining destūrı birle. Taḳı biring anlarġa kābīnlerini, (6) körklüglük birle; saḳnuḳluḳ ḥālda, zinā ḳılmaġanlıḳ ḥālda taḳı yaşru dost (7) tutmaġanlıḳ ḥālda. Ḳayu vaḳtın kim cüftlüg bolsalar, eger kelseler körksüz işge; (8) anlarnıng üze ol nirsening yarusı kim āzād tişiler üze, ḳındın. (9) Ol, ol kim irsege kim ḳorḳtı emgekdin, sizdin. Taḳı kim ṣabr ḳılsangız, [80b/1] yaḫşıraḳ sizge. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmetlig.
26. Tileyür Tangrı kim beyān ḳılsa (2) sizge taḳı köndürse sizni anlarnıng yollarınġa kim sizing aşnungızdın taḳı tevbengizni ḳabūl ḳılsa (3) sizning üze. Taḳı Tangrı bilgen, ḥikmet birle iş ḳılġan.

27. Takı Tangrı tileyür kim (4) tevbengizni ḳabūl ḳılsa sizning üze. Takı tileyür anlar kim uyarlar ārzūlarġa (5) kim ḳışsa<ngız>, ḳışmaḳ uluġ.
28. Tileyür Tangrı kim yüngül ḳılsa (6) sizlerdin, takı yaratıldı kişi ża'īf.
29. Ay anlar kim (7) bittiler! Yimeng māllarıngızını arangızda bāṭıl birle, meger (8) kim bolsa bāzergānlik, ḫoşnūdluḳdın sizdin. Takı öldürmeng (9) özleringizni. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi sizge raḥmet ḳılġan.
30. Takı kim [81a/1] ḳılsa anı ḥaddın keçe takı küç ḳılu, köndürgey miz anı (2) otġa. Takı irdi ol, Tangrı üze āsān.
31. Eger saḳınsangız (3) ol nirsening uluġlarından kim yıġlur siz andın, kitergey miz sizdin yawuzluḳlarıngızını, (4) takı kiwürgey miz sizni kiwresi yirge, kerīmlüg.
32. Takı ārzūlamang anı kim arturdı (5) Tangrı anıng birle, pārengizni pāre üze. Erenlerge ülüş, (6) ol nirsedin kim ḳazġandılar takı tişilerge ülüş, ol nirsedin kim ḳazġandılar. (7) Takı tileng Tangrıdın artuḳluḳdın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi tigme bir (8) nirseni bilgen.
33. Takı tigme birge ḳılduḳ mīrāṯ alġanlar, ol nirsedin kim ḳoḏdı (9) ata ana takı yaḳınraḳlar. Takı anlar kim 'aḳd ḳıldılar saġ eligleringiz, [81b/1] biring anlarġa ülüşlerini. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi tigme bir nirse üze tanuḳ.
34. (2) Erenler örelik ḳılġanlar, tişiler üze; ol nirse birle kim arturdı Tangrı pārelerini (3) pāre üze; takı ol nirse birle kim ḫarc ḳıldılar māllarından. Yaḫşı tişiler, (4) ṭā'at ḳılġanlar; saḳlaġanlar örtüglügni, ol nirse birle kim saḳladı Tangrı. Takı anlar kim (5) ḳorḳar siz[22] yazmaḳlarından, ögütleng anlarnı; takı ḳoḏung anlarnı, (6) yatġu yirlerni; takı urung anlarnı. Eger boyun süse sizlerge, (7) istemeng anlar üze yol. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi yüksek, (8) uluġ.
35. Takı eger ḳorḳsangız ikisi arasının ḫilāfından, ıḏıng (9) ḥükm ḳılġan anıng ehlindin takı ḥükm ḳılġan anıng ehlindin. Eger tileseler [82a/1] ongarmaḳ, tevfīḳ birgey Tangrı aralarında. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi (2) bilgen, bilgen.
36. Takı ḳulluḳ ḳılıng Tangrıḳa takı ortaḳ ḳoşmang (3) anıng birle nirseni. Takı ataḳa anaġa edgülük, takı ḳayaşlıḳ eyeleringe (4) takı öksüzlerge takı dervīşlerge takı yawuḳluḳ eyesi ḳoşnıġa (5) takı yıraḳ ḳoşnıġa takı yawuḳluḳ eyesi ḳoşnıġa takı yol eringe (6) takı ol nirse kim erklig boldı saġ eligleringiz. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmes ol kim irse kim (7) boldı mütekebbir, ḳuwanġan.
37. Anlar kim baḫīllıḳ ḳılurlar takı buyrurlar (8) kişilerge baḫīllıḳ birle. Takı örterler anı kim birdi anlarġa Tangrı, (9) faẓlından. Takı anuḳ ḳılduḳ kāfirlerġa ḳın ḫor ḳılġan.
38. [82b/1] Takı anlar kim ḫarc ḳılurlar māllarını, ḫalḳlarnıng körmeki üçün; takı (2) bitmesler Tangrıġa takı ol cihānġa. (3) Takı kim bolsa, iblīs anga ḳoldaş, neme yawuz ḳoldaş!
39. (4) Takı ne turur ol anlar üze; eger bitseler Tangrıġa takı ḳıyāmet künge, takı ḫarc ḳılsalar (5) ol nirsedin kim rūzī ḳıldı anlarġa Tangrı? Takı irdi Tangrı anlarnı bilgen.

---

[22] ḳorḳar siz: ḳorḳarlar

40. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (6) küç ḳılmas, ẕerre endāze<sinçe>. Taḳı eger bolsa eḏgülük, ḳat ḳat ḳılġay anı; (7) taḳı birgey ḳatındın yanut uluġ.
41. Neteg, ol vaḳtın kim (8) kelse miz tigme bir ümmetdin tanuḳ birle taḳı kelse miz sening birle bularnıng üze (9) tanuḳ?
42. Ol kün dost tutar anlar kim küfr ketürdiler taḳı yazdılar [83a/1] yalavaçġa; kāşkī tüz ḳıl<ın>sa anlarnıng birle yir. Taḳı örtmesler (2) Tangrıdın sözni.
43. Ay anlar kim bittiler! Yawumang namāzġa, (3) taḳı siz esrükler; bilingizçege tegrü anı kim aytur siz; taḳı cünüblüküngüz ḥālda, (4) meger yolnung keçgenleri; ġusl ḳılġıngızçaġa tegrü. Taḳı eger bolsangız (5) sökel, yā sefer üze bolsangız, yā keldi sizde biringiz (6) aşaḳ yirdin, yā cimā' ḳılsangız tişilerni, taḳı bulmasangız suwnı; (7) teyemmüm ḳılıng arıġ toprāḳ<ġa> taḳı mesḥ ḳılıng yüzleringizni (8) taḳı eligleringizni. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi keçürgen, yarlıḳaġan.
44. Bilmeding (9) mü anlarnı kim birildiler ülüş, kitābdın; bedel ḳılurlar [83b/1] azġunluḳnı taḳı tileyürler kim azsangız yolnı?
45. Taḳı Tangrı (2) bilgenrek düşmanlarıngızni. Taḳı tap Tangrı dost, taḳı tap Tangrı yārīçi.
46. (3) Anlardın kim cuhūd boldılar, ḳıştururlar kelimelerni orunlarındın (4) taḳı ayturlar: "Eşittük taḳı yazduḳ, taḳı eşitgil işittürülmedin, taḳı küygül bizge!"; (5) büktürü, yā tolġayu tilleri birle, taḳı dīn içinde ṭa'n ḳılu. Taḳı eger anlar aysalar irdi: (6) "Eşittük taḳı boyun südük, taḳı işitgil, taḳı küygül bizge!"; bolġay irdi yaḫşıraḳ anlarġa, (7) taḳı rāstraḳ. Velī la'net ḳıldı Tangrı anlarnı küfrleri birle, taḳı bitmezler (8) meger az.
47. Ay anlar kim birildiler kitābnı! Biting ol nirsege kim indürdük, (9) rāstlaġan ol nirseni kim sizing birle turur; mundın aşnu kim yoysa miz yüzlerni taḳı ḳaytarsa miz [84a/1] songları üze, yā la'net ḳılsa miz anlarnı, neteg kim la'net ḳılduḳ şenbetlemek eyelerin. (2) Taḳı irdi Tangrınıng işi ḳılınmış.
48. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳamaz kim (3) ortaḳ ḳoş<ul>sa anga, taḳı yarlıḳar ol nirseni kim andın bisre, kimge tilese. Taḳı kim (4) ortaḳ ḳoşsa Tangrıġa, kötürdi, yā çattı uluġ yazuḳnı.
49. Körmeding mü (5) anlarnı kim arıturlar özlerini? Tangrı arıġ ḳılur neni kim tilese. Taḳı (6) küç ḳılınmaslar ḫurmā çekirdekining yipinçe.
50. Baḳġıl, neteg çatarlar Tangrı üze (7) yalġannı. Taḳı tap boldı ol, yazuḳ açuḳ.
51. Körmeding mü anlarnı kim (8) birildiler ülüş, kitābdın? Biterler butlarġa taḳı şeyṭānġa, (9) taḳı ayturlar anlarġa kim küfr ketürdiler: "Uş munlar könirek anlardın kim bittiler, [84b/1] yol yanındın."
52. Anlar anlar kim la'net ḳıldı Tangrı anlarnı. Taḳı kimni kim sürse (2) Tangrı, hergiz bulmaġay sen anga yārīçi.
53. Olarġa mu ülüş bar, (3) erkliglikdin? Ol uġurda birmesler kişilerge, ḫurmā çekirdekining çuḳurınça.
54. Ḥased mü ḳılurlar (4) kişilerge, ol nirse üze kim birdi anlarġa Tangrı, öz faẓlındın? Birdük İbrāhīm (5) ḳabīlesinġa kitābnı taḳı ḥikmetni, taḳı birdük anlarġa uluġ mülkni.

55. (6) Anlardın kim erseyi bitti anga takı anlardın kim <erseni> yüz ewürdi andın. Takı tap boldı tamuġ (7) otluḳ yanındın.
56. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler āyetlerimüzġa, köydürgey miz anlarnı (8) otġa. Tigme bir kez bişse terileri, tegşürdük anlarġa teriler, (9) andın öngin; tatsunlar üçün ḳınnı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi yinggen, ḥikmetlig.
57. [85a/1] Takı anlar kim bitti takı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; kiwürgey miz anlarnı uçmaḳġa, (2) aḳar altınındın arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde ulaşu. Anlarġa anıng içinde (3) cüftler, arıġ ḳılınmış. Takı kiwürgey miz anlarnı king köligege.
58. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (4) buyrur sizge kim birsengiz emānetlerni eyesinge, takı ol vaḳtın kim (5) ḥükm ḳılsangız ḫalḳlar arasında kim ḥükm ḳılsangız tüzlük birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, neme yaḫşı nirse ol kim (6) ögütleyür sizni anıng birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi işitgen, körgen.
59. Ay (7) anlar kim bittiler! Boyun süng Tangrıġa takı boyun süng yalavaçḳa, (8) takı iş eyeleringe sizdin. Eger tartışsangız nirse içinde, ḳaytarıng anı (9) Tangrı tapa takı yalavaç tapa; eger bitsengiz Tangrıġa takı ol cihānḳa. [85b/1] Ol yaḫşıraḳ, takı körklügrek 'āḳıbet yanındın.
60. Körmeding mü anlarnı kim, (2) ayturlar ḥaḳīḳat üze anlar bittiler ol nirse kim indürüldi sanga takı ol nirsege kim indürüldi (3) sindin aşnu? Tileyürler kim ḥükmge barışsalar Ka'b bin Eşrefge takı (4) buyruldılar kim küfr ketürseler anga. Takı tileyür iblīs kim azdursa anlarnı, (5) yıraḳ azmaḳ.
61. Takı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Keling ol nirsege kim indürdi Tangrı, (6) takı yalavaçġa"; kördüng münāfıḳlarnı, yıġlınurlar sindin, yıġlınmaḳ.
62. (7) Neteg, ol vaḳtın kim tigdi anlarġa tiggen, ol nirse birle <kim> aşnu keçürdi eligleri? (8) Andın song keldiler sanga, ant içerler Tangrı birle: "Tilemedük, meger eḏgülük, (9) takı muvāfaḳat kemişmek."
63. Anlar anlar kim bilür Tangrı anı kim köngülleri içinde. [86a/1] Yüz ewürgil anlardın takı ögütlegil anlarnı takı aygıl anlarġa tenleri içinde yitiz (2) söz.
64. Takı ıḏmaduḳ peyġāmberdin, meger boyun süsün üçün Tangrının buyruḳı birle.[23] (3) Takı eger ḥaḳīḳat üze anlar, ol vaḳtın kim küç ḳıldılar özleringe keldiler sanga; takı yarlıḳayu tilediler Tangrıdın, (4) takı yarlıḳayu tilese anlarnı yalavaç, bulġaylar irdi Tangrını tevbeni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
65. (5) İḏingiz birle ant yāḏ ḳılur men, bitmezler, ançaġa tegrü kim ḥakem ḳılsalar sini, ol nirse içinde <kim> muḫtelif boldı (6) aralarında; andın song bulmasalar özleri içinde tarlıḳ, andın kim ḥükm ḳıldıng; (7) takı boyun süseler, boyun sümek.
66. Takı eger biz bitise irdük anlar üze kim (8) öldürüng özleringizni, yā çıḳıng iwleringizdin; ḳılmaġaylar irdi, (9) meger az anlardın. Takı eger ḥaḳīḳat üze anlar ḳılsalar irdi anı kim ögütlenürler anıng birle; bolġay irdi [86b/1] yaḫşıraḳ anlarġa takı ḳatıġ, tölendürmek yanındın.

---

[23] "Biz hiç bir peygamberi Allah'ın izniyle kendisine itaat edilmesinden başka bir hikmetle göndermedik."

67. Takı andag irse, birgey irdük katımuzdın ulug (2) sevāb.
68. Takı köndürgey irdük anlarnı köni yolga.
69. Takı kim boyun süse (3) Tangrıga takı yalavaçga; anlar anlar birle kim edgülük kıldı Tangrı anlar üze, (4) peygāmberlerdin takı rāst sözlüglerdin takı şehīdlerdin takı yahşılardın. Takı körklüg boldı, (5) anlar koldaş.
70. Ol fażl Tangrıdın. Takı tap Tangrı, (6) bilgen.
71. Ay anlar kim bittiler! Tutung korkunçungızını, barıng (7) ögür ögür, yā barıng kamug.
72. Takı hakīkat üze sizdin kim irseyi kiçer. (8) Eger tegse sizge teggen, aydı: "Edgülük kıldı Tangrı menim üze, ol vaktın kim (9) bolmadım anlar birle tanuk, hāżır."
73. Takı eger tegse sizge edgülük Tangrıdın, [87a/1] aygay irdi[24]; tamām bolmaduk mengizlig sizing arangızda takı anıñ arasında, dostluk: (2) "Ay kāşkī men bolsa irdim anlar birle, zafer tapsam, ulug zafer bulmak."
74. (3) Öldürüşsün Tangrı yolı içinde, anlar kim satarlar, yā satgın alurlar yakınrak (4) tiriglikni āhiret birle. Takı kim kim öldürüşse Tangrı yolında, (5) yā öldürülse, yā yingse[25]; birgey miz anga ulug yanut.
75. (6) Takı ne turur sizge, uruşmaz siz Tangrı yolında? Takı ża'īf körülmişler (7) erenlerdin takı tişilerdin takı oglanlardın, anlar kim ayturlar: (8) "İdimüz! Çıkargıl bizni bu konumdın, küç kılgan eyesi; takı (9) kılgıl bizge katıngdın dost takı kılgıl bizge katıngdın yārīçi."
76. Anlar kim bittiler, öldürüşürler [87b/1] Tangrı yolında. Takı anlar kim küfr ketürdiler, öldürüşürler şeytān (2) yolında. Öldürüşüng iblīs dostları birle; hakīkat üze (3) iblīsning keydi, irdi ża'īf.
77. Körmeding mü anlarnı kim aytıldı (4) anlarga: "Yıgıng eligleringizni takı peyveste kılıng namāznı takı biring (5) zekātnı." Ol vaktın kim bitindi anlar üze tokuş; ol vaktın kim bir ögür (6) anlardın korkarlar kişilerdin, Tangrının korkunçı mengizlig, yā katıgrak, korkunç yanındın, (7) takı aydılar: "İdimüz! Ne üçün bitiding bizing üze tokuşnı? Eger song kodsa irding, (8) yakın vaktga tegi." Aygıl: "Dünyānıng menfa'ati az, takı ol cihān (9) yahşırak ol kim irsege kim sakındı. Takı küç kılınmaslar , hurmā çekirdekining yipinçe."
78. Nirde kim bolsangız, [88a/1] teggey sizge ölüm; takı eger bolsangız kötrülmiş berk yirler içinde. (2) Takı eger tegse anlarga edgülük, ayturlar: "Bu Tangrı katındın." (3) Takı eger tegse anlarga yawuzluk, ayturlar: "Bu sening katıngdın." Aygıl: (4) "Kamug Tangrı katındın." Ne turur bu erenlerge, ukmakga (5) yawumazlar sözni?
79. Ne kim tegse sanga edgülükdin, (6) Tangrıdın. Takı ne kim tegse sanga yawuzlukdın, özüngdin. Takı ıdduk sini (7) kişilerge yalavaç; takı tap Tangrı, tanuk.
80. Kim boyun süse (8) yalavaçga, boyun südi Tangrıga. Takı kim yüz ewürse, (9) ıdmaduk sini anlar üze sakçı.

---

[24] irdi: irdingiz
[25] yingse: yingilse

81. Takı ayturlar: "Boyun sümek." [88b/1] Ḳayu vaḳtın kim çıḳsalar ḳatıngdın, tedbīr ḳılur bir ögür anlardın, (2) andın öngin kim aytur sen. Takı Tangrı bitiyür anı kim tedbīr ḳılurlar. Yüz ewürgil (3) anlardın takı tevekkül ḳılġıl Tangrı üze, takı tap Tangrı vekīllikke.
82. (4) Endīşe ḳılmaslar mu Ḳur'ānnı? Takı eger bolsa irdi Tangrının öngini (5) yanındın, bulġaylar irdi anıñ içinde üküş ḫilāf.
83. Takı ol vaḳtın kim keldi anlarġa (6) iş, ḳurtulmaḳdın yā ḳorḳuġdın; yaydılar anı. Eger ḳaytarsalar irdi anı (7) yalavaç tapa takı iş eyeleri tapa anlardın; bilgeyler irdi anı, anlar kim (8) çıḳarurlar anı andın. Takı eger bolmasa irdi Tangrının artuḳsı eḏgülüki sizning üze (9) takı raḥmeti; uyġay irdingiz iblīske, meger az.
84. Uruşġul [89a/1] Tangrı yolında. Teklīf ḳılınmas sen, meger özüngni. Takı yöndürgil bitgenlerni, (2) bolġay kim Tangrı kim yıġġay anlarnıng küçeylikini kim tandılar. Takı Tangrı (3) ḳatıġraḳ turur küçeylik yanındın takı ḳatıġraḳ ḳınmaḳ yanındın.
85. Kim şefā'at ḳılsa körklüg şefā'at, (4) bolġay anga ülüş andın. Takı kim şefā'at ḳılsa şefā'at yawuz, (5) bolġay anga ülüş andın. Takı irdi Tangrı tigme bir nirse üze (6) saḳçı.
86. (6) Takı ḳayu vaḳtın kim selām ḳılınsangız selām birle, selām ḳılıng yaẖşıraḳ birle (7) andın, yā ḳaytarıng anı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi tigme bir nirse üze (8) saḳış ḳılġan.
87. Tangrı, yoḳ idi meger ol. Yıġġay sizni (9) ḳıyāmet küninge, şek yoḳ anıng içinde. Takı kim turur rāstraḳ Tangrıdın, [89b/1] söz yanındın?
88. Takı ne turur[26] sizge münāfıḳlar içinde, iki ögür? (2) Takı Tangrı red ḳıldı anlarnı, anıng birle kim ḳazġandılar. Tileyür mü siz (3) kim köndürsengiz ol kim irseni kim azdurdı Tangrı? Takı kimni kim azdursa Tangrı, (4) bulmaġay sen anga yol.
89. Ārzūladılar eger küfr ketürsengiz, neteg kim (5) küfr ketürdiler, takı bolsangız teng. Tutmang anlardın (6) dostlar, ançaġa tegrü kim hicret ḳılġaylar[27] Tangrı yolında. Eger i'rāż ḳılsalar; (7) tutung anlarnı takı öldürüng anlarnı, ḳayda kim bulsangız anlarnı. Takı (8) tutmang anlarnı dost takı yārīçi.
90. Meger anlar kim ulaşurlar (9) kişilerge kim arangızda takı aralarında 'ahd bar; yā keldiler sizge, [90a/1] tar boldı kögüzleri kim uruşsalar sizing birle, yā uruşsalar (2) erenleri birle. Takı eger tilese Tangrı, musallaṭ ḳılġay irdi anlarnı sizning üze, toḳuşġaylar irdi sizning birle. (3) Takı eger saçlınsalar sizdin, toḳuşmasalar sizing birle, takı kemişseler sizing tapa (4) boyun sümekni; ḳılmadı Tangrı sizge, anlar üze yol.
91. (5) Bulġay siz önginlerni, tileyürler kim ḳurtulsalar sizing birle (6) takı ḳurtulsalar ḳavmlarından. Tigme bir kez kim ḳaytarıldılar müsülmānlarnıng toḳuşınġa, (7) ewrüldiler anıng içinde. Eger saçlınmasalar sizdin takı kemiş<me>seler sizning tapa (8) illeşmekni takı yıġmasalar eliglerini; tutung anlarnı takı öldürüng anlarnı, (9) ḳayda kim buldunguz anlarnı. Takı anlarnı, ḳılduḳ sizge anlar üze [90b/1] ḥüccet açuḳ.

---

[26] ne turur: yoḳ irdi. Metinde Arapçası yanlışlıkla *mā kāne* olarak yazılıp, çevirisi de buna uygun olarak, *yoḳ irdi* şeklinde yapılmış, sonra *kāne*'nin üzeri çizilmiş, ama çevirisine dokunulmamıştır.

[27] ḳılġaylar: ḳılġay sen

92. Taḳı bolmadı bitgenge kim öldürse bitgenni, (2) meger yangılıp. Taḳı kim öldürse bitgenni yangılıp; bir mü'min tenning (3) āzād ḳılmaḳı taḳı ısparlanmış diyet, mīrāṯ ḫᵛārelerinġa, meger kim (4) ṣadaḳa ḳılsalar. Taḳı eger bolsa erenlerdin düşman sizge, taḳı ol (5) bitgen; bir mü'min tenning āzād ḳılmaḳı. Taḳı eger bolsa (6) erenlerdin arangızda taḳı aralarında 'ahd; teslīm ḳılınmış diyet, (7) mīrāṯḫᵛārelerinġa taḳı bir mü'minning āzād ḳılmaḳı. Taḳı kim bulmasa, ulaş, (8) iki aynıng rüze tutmaḳı, tevbe ḳılmaḳ Tangrıdın. Taḳı irdi Tangrı (9) bilgen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
93. Taḳı kim öldürse mü'minni, uġrayu; yanutı [91a/1] tamuġ, cāviḍāne anıng içinde. Taḳı öfke ḳıldı Tangrı anıng üze taḳı sürdi anı (2) taḳı anuḳ ḳıldı anga ḳın uluġ.
94. Ay anlar kim bittiler! (3) Ol vaḳtın kim yörüsengiz Tangrı yolında, biling. (4) Taḳı aymang ol kim irsege kim kemişti sizing tapa selām: "İrmes <sen> bitgen." (5) İsteyür siz yaḳınraḳ tiriglikning fāyidesini, Tangrı ḳatında ġanīmetler (6) üküş. Anıng mengizlig irdingiz aşnudın, eḍgülük ḳıldı Tangrı sizning üze; (7) biling. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi ol nirseni kim ḳılur siz bilgen.
95. (8) Berāber bolmas olturġanlar bitgenlerdin, ziyān eyelerining (9) öngini; taḳı toḳuş ḳılġanlar Tangrı yolı içinde, mālları birle [91b/1] taḳı tenleri birle. Arturdı Tangrı toḳuş ḳılġ[anlarnı], mālları birle taḳı tenleri birle; oldurġanlar üze, mertebeler. Taḳı tigme birge va'de ḳıldı (2) Tangrı körklügrekni. Taḳı arturdı Tangrı toḳuş ḳılġanlarnı, (3) olturġanlar üze, yanut uluġ.
96. Mertebeler andın, taḳı yarlıḳamaḳ (4) taḳı raḥmet ḳılmaḳ. Taḳı irdi Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
97. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (5) öldürdiler anlarnı firişteler, özlerining küç ḳılġanları; aydılar: "Ne iş içinde irdingiz?" (6) Aydılar: "İrdük ża'īf körülmişler, yirde." Aydılar: "İrmedi mü (7) Tangrıning yiri king kim hicret ḳılsangız anıng içinde?" Anlar, (8) sığınġu yirleri tamuġ taḳı yawuz boldı yanġu yir.
98. Meger ża'īf körülmişler, (9) erenlerdin taḳı tişilerdin taḳı oġlanlardın; yaraġları yitmes [92a/1] ḥīlege taḳı könülmezler yolġa.
99. Anlar, bolġay Tangrı (2) kim 'afv ḳılsa anlardın. Taḳı irdi Tangrı keçürgen, yarlıḳaġan.
100. Taḳı kim kim (3) hicret ḳılsa Tangrı yolında, bulġay yirde hicret ḳılġu yir köp, (4) taḳı kinglik. Taḳı kim çıḳsa ewindin, hicret ḳılığlı bolup Tangrı tapa (5) taḳı yalavaçı tapa; andın song tegse anga ölüm, tüşti, ya'nī vācib boldı yanutı (6) Tangrı üze. Taḳı irdi Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
101. Taḳı ol vaḳtın kim (7) yörisengiz yirde, yoḳ sizing üze yazuḳ kim ḳısḳa ḳılsangız (8) namāzdın, eger ḳorḳsangız kim öldürse sizni anlar kim küfr ketürdiler. (9) Ḥaḳīḳat üze kāfirler, irdiler sizge düşman açuḳ.
102. Taḳı ol vaḳtın kim [92b/1] bolsang anlar içinde taḳı iḳāmet ḳılsang anlarġa namāznı; ḳopsun bir ögür anlardın (2) sening birle taḳı alsunlar sāzlarını. Ḳayu vaḳtın kim secde ḳılsalar, bolsunlar (3) songunguzdın. Taḳı kelsün bir ögür öngin kim namāz ḳılmayın tururlar, (4) namāz ḳılsunlar sening birle; taḳı alsunlar ḳorḳunçlarını taḳı sāzlarını. (5) Ārzūladı anlar kim küfr ketürdiler, eger ġāfil bolsangız sāzlarıngızdın (6) taḳı

metā'larıngızdın; takı meyl kılsalar sizning üze, bir kışmak. (7) Takı yok yazuk sizning üze, eger bolsa sizing birle āzār (8) yağmurdın, yā bolsangız sökeller kim koysangız[28] sāzlarıngızını; (9) takı alıng, ya'nī saklang korkunçungızını. Hakīkat üze Tangrı anuk kıldı kāfirlerge, kın [93a/1] hor kılgan.

103. Takı ol vaktın kim ötedingiz namāzını, yād kılıng Tangrını, (2) öre turup takı olturup takı yanlarıngız üze. Ol vaktın kim karār kıldıngız, (3) kažā kılıng namāzını. Hakīkat üze namāz, irdi mü'minler üze (4) vaktı belgülüg kılınmış kitāb.
104. Takı sustluk kılmang, erenlerning istemeki içinde. Eger (5) iglenür ersengiz, hakīkat üze anlar iglenürler, neteg kim iglenür siz. Takı ümenür siz (6) Tangrıdın, anı kim ümenmesler[29]. Takı irdi Tangrı bilgen, hikmet birle iş kılgan.
105. (7) Biz indürdük sening tapa kitābnı, hak birle; munung üçün kim hükm kılsa<ng> kişiler arasında, (8) anıng birle kim körküzdi sanga Tangrı. Takı bolmagıl, hıyānet kılganlarga husūmet kılgan.
106. (9) Takı yarlıkayu tilegil Tangrıdın. Hakīkat üze Tangrı irdi yarlıkagan, rahmet kılgan.
107. Takı [93b/1] cedel kılışmagıl anlardın kim hıyānet kılurlar özleringe. Hakīkat üze Tangrı (2) sewmes ol kim irseni kim irdi hıyānet kılgan, yazuk kılgan.
108. Örterler kişi- (3) lerdin, takı örtmesler Tangrıdın. Takı ol anlar birle, ol vaktın kim (4) tedbīr kılurlar anı kim hoşnūd bolmas, sözdin. Takı irdi Tangrı, (5) anı kim kılurlar, kapsagan.
109. Uş siz erenler uşbu erenler, cedel kılıştıngız (6) anlardın, bu yakınrak tiriglik içinde. Kim cedel kılur Tangrı birle anlardın, (7) kıyāmet kün; yā kim bolur anlarnıng üze saklagan?
110. (8) Takı kim kılsa yawuzlukını, yā küç kılsa özinge, andın song yarlıkayu tilese (9) Tangrıga; bulgay Tangrını yarlıkagan, rahmet kılgan.
111. Takı kim kazgansa [94a/1] yazukını, hakīkat üze kazganur anı özi üze. Takı irdi Tangrı bilgen, (2) hikmet birle iş kılgan.
112. Takı kim kazgansa kiçig yazukını, yā ulug yazukını; andın song atsa (3) anıng birle bīzārnı, kötürdi buhtānnı takı āşkārā yazukını.
113. Takı eger bolmasa irdi (4) Tangrının fažlı sening üze takı rahmeti; ugragay irdi bir ögür anlardın kim (5) azdursa sini. Takı azdurmaslar meger özlerini takı ziyān tegürmesler sanga (6) nirsedin. Takı indürdi Tangrı seniñ üze kitābnı takı hikmetni, (7) takı ögretti sanga ol nirseni kim bilmes irding. Takı irdi Tangrının fažlı (8) seniñ üze ulug.
114. Yok hayr üküş içinde, rāzlarından; (9) meger ol kim erse kim buyurdı sadaka birle, yā edgülük birle, yā ongarmak birle kişiler [94b/1] arasında. Takı kim kılsa ol, Tangrının hoşnūdlukın isteyü; birgey miz (2) anga sevāb ulug.

---

[28] koysangız: koysalar
[29] ümenmesler: ümenmes siz

115. Takı kim kim ḫilāf ḳılsa yalavaçġa, mundın song kim (3) belgürdi anga köni yol, takı uysa bitgenlerning önginge; ḳoyu birgey miz anı anga kim (4) dost tuttı takı köydürgey miz anı tamuġġa. Takı yawuz boldı yanġu yir.
116. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (5) yarlıḳamaz kim ortaḳ ḳoş<ul>sa Tangrıġa; takı yarlıḳayur anı kim andın bisre, ol kimge tilese. (6) Takı kim ortaḳ ḳoşsa Tangrıġa, azdı, azmaḳ yıraḳ.
117. (7) Ündemezler andın bisre, meger tişilerni takı ündemesler meger boynaġu (8) iblīsni.
118. La'net ḳıldı Tangrı. Takı aydı: "Tutġay men ḳullarıngdın (9) ülüşni, kesilmiş."
119. "Takı azdurġay men anlarġa, ümendürgey men anlarnı.[30] Takı buyurġay men anlarġa [95a/1] takı kemişgeyler ḳulaḳların tiwelerning. Takı buyurġay men anlarġa, aynatġaylar Tangrının (2) ḫalḳın." Takı kim kim tutunsa iblīsni dost, Tangrıdın bisre; (3) ziyān ḳıldı, açuḳ ziyān.
120. Va'de ḳılur anlarġa, ümendürür anlarnı. Takı (4) va'de ḳılmas anlarġa iblīs, meger arsıḳturmaḳnı.
121. Anlar, sıġınġu yirleri (5) tamuġ. Takı bulmaslar andın ḳurtulġu yir.
122. Takı anlar kim bittiler (6) takı ḳıldılar eḏgü işlerni; kiwürgey miz anlarnı būstānlarġa, aḳar altınından (7) arıḳlar, cāviḏāne anıng içinde ulaşu. Tangrının va'de ḳılmaḳı tölenmek. Takı kim (8) rāstraḳ Tangrıdın, söz yanından?
123. İrmes sizning ümençleringiz takı kitāb eyeleri- (9) ning ümençleri. Kim ḳılsa yawuzluḳnı, cezā birilgey anıng birle, takı bulmaġay anga [95b/1] Tangrıdın bisre dost takı yārīçi.
124. Takı kim ḳılsa (2) eḏgü işlerni, irkekdin yā tişidin, takı ol bitgen; (3) anlar kirürler uçmaḳḳa takı küç ḳılınmaslar, naḳīrçe.
125. (4) Takı kim körklügrek dīn yanından, ol kim ersedin kim ḫāliş ḳıldı özini Tangrıġa; takı ol (5) körklüglük ḳılġan; takı uydı İbrāhīm dininge, rāst müsülmān? Takı tuttı Tangrı (6) İbrāhīmni dost.
126. Takı Tangrıġa, ne kim kökler içinde takı ne kim (7) yir içinde. Takı irdi Tangrı tigme bir nerseni ḳapsaġan.
127. Takı cevāb tileyürler sindin, (8) tişiler içinde, ayġıl: "Tangrı cevāb birür sizge anlarnıng içinde: Takı ol kim oḳınur sizning üze (9) kitāb içinde, tişilerning yetimleri içinde, anlar kim birmes siz anlarġa anı kim [96a/1] bitindi anlarġa, takı raġbet ḳılmas siz[31] kim nikāḥ ḳılsangız anlarnı; takı ża'īf körülmişler, (2) oġlanlardın, takı kim ḳopsangız öksüzler üçün, tüzlük birle. Takı ni kim (3) ḳılsangız ḫayrdın, ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi anı bilgen.
128. Takı eger (4) tişi, ḳorḳsa cüftindin yıraḳ bolmaḳ yanından, yā yüz ewürmek yanından; yoḳ (5) yazuḳ ol ikegü üze kim ongarsalar ikisi arasında, ongarmaḳ. Takı ongarmaḳ (6) yaḫşıraḳ. Takı ḥāżır ḳılındı nefsler baḫīllıḳnı. Takı eger körklüglük ḳılsangız takı saḳınsangız, (7) ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi anı kim ḳılur siz bilgen.

---

30 "Onları saptıracağım ve ümitlendireceğim (boş kuruntulara sokacağım)."

31 ḳılmas siz: ḳılur siz

129. Taḳı unamaġay siz (8) kim tüzlük ḳılsangız tişiler arasında, taḳı eger suḳluḳ ḳılsangız. Ḳışmangız, ḳışmaḳ- (9) nıng ḳamuġını kim ḳoḍsangız asılmış mengizlig. Taḳı eger ongarsangız taḳı saḳınsangız, [96b/1] ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
130. Taḳı eger ayrılışsalar, bayıtġay (2) Tangrı tigme birni, baylıḳındın. Taḳı irdi Tangrı king, ḥikmet birle iş ḳılġan.
131. (3) Taḳı Tangrıġa ni kim kökler içinde taḳı ni kim yir içinde. Taḳı vaṣiyyet ḳılduḳ (4) anlarġa kim birildiler kitābnı, aṣnungızdın, taḳı sizge kim saḳnıng (5) Tangrıdın. Taḳı eger küfr ketürsengiz, ḥaḳīḳat üze Tangrıġa, ni kim kökler içinde taḳı ni kim (6) yir içinde. Taḳı irdi Tangrı bay, ögülmiş.
132. Taḳı Tangrıġa turur ol nirseler kim (7) kökler içinde taḳı ol nirse kim yir içinde. Taḳı tap Tangrı, saḳlaġan.
133. (8) Eger tilese, iletgey sizni, ay kişiler; taḳı kelgey önginler birle. Taḳı irdi (9) Tangrı anıng üze yaraġlıġ.
134. Kim tileyür bolsa dünyā [97a/1] yanutını, Tangrı ḳatında dünyānıng yanutı taḳı āḫiret yanutı. Taḳı irdi (2) Tangrı işitgen, körgen.
135. Ay anlar kim bittiler! Bolung (3) ḳopġanlar 'adl birle, tanuḳlar Tangrıġa; taḳı eger özleringiz üze, (4) yā ata ana üze, taḳı yaḳınraḳlar üze; eger bolsa bay, yā faḳīr; (5) taḳı Tangrı yaḳınraḳ ol ikisinge. Taḳı uymanglar tilekke kim tüzlük ḳılsangız. (6) Taḳı eger büktürsengiz, yā yüz ewürsengiz, ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi anı kim ḳılur siz (7) bilgen.
136. Ay anlar kim bittiler! Biting Tangrıġa taḳı yalavaçınġa, (8) taḳı ol kitābge kim indürüldi yalavaçı üze taḳı ol kitābġa kim (9) indürüldi aşnudın. Taḳı kim kim küfr ketürse Tangrıġa taḳı firişteleringe [97b/1] taḳı kitāblarınga taḳı yalavaçlarınga taḳı ḳıyāmet künge; taḳı azdı, ıraḳ azmaḳ.
137. (2) Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler, andın song küfr ketürdiler, andın song bittiler, andın song küfr ketürdiler, andın song (3) arturdılar küfrni; bolmadı Tangrı, yarlıḳasa anlarnı taḳı köndürse anlarnı, (4) yolġa.
138. Müjde birgil münāfıḳlarġa, munung birle kim anlarġa ḳın iglig.
139. (5) Anlar kim tutunurlar kāfirlerni dost, mü'minlerdin bisre; (6) isteyürler mü anlarnıng ḳatında 'izzetni? Ḥaḳīḳat üze 'izzet, Tangrıġa ḳamuġ.
140. (7) Taḳı indürdi sizning üze kitābnı kim ol vaḳtın kim işittingiz Tangrınıñ (8) āyetlerini, küfr ketrülür anga taḳı mashara ḳılnur anga; olturmangız anlar birle, ançaġa tegrü kim (9) kirseler andın öngin sözge. Ḥaḳīḳat üze siz, ol uġurda, anlarnıng mengizlig. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, [98a/1] münāfıḳlarnıng cem' ḳılġanı, taḳı kāfirlerġa, tamuġ içinde ḳamuġnı.
141. (2) Anlar kim küyerler sizing birle, eger bolsa sizge açmaḳ Tangrıdın, (3) aydılar: "İrmedük mü sizning birle?" Taḳı eger bolsa kāfirlerġa ülüş, (4) aydılar: "Yingmedük mü sizing üze, ya'nī ẓaferni taḳı yıġmaduḳ mu sizlerni mü'minler üze?" (5) Taḳı Tangrı ḥükm ḳılur arangızda ḳıyāmet kün. Taḳı ḳılmaġay (6) Tangrı kāfirlerġa, mü'minler üze yol.

142. Ḥaḳīḳat üze münāfıḳlar, (7) aldaġanlar ‘amelin ḳılurlar Tangrıġa; taḳı ol aldaşmaḳda yinggenning ‘amelin ḳılġan turur. Taḳı ol vaḳtın kim ḳoptılar (8) namāz tapa, ḳoptılar kāhiller; körküzürler kişilerge taḳı (9) yāḏ ḳılmazlar Tangrını meger az.
143. Müterediddiler anıng arasında; [98b/1] irmez munlar tapa taḳı irmez anlar tapa. Taḳı kimni azdursa Tangrı, tapmaġay sen (2) anga yol.
144. Ay anlar kim bittiler! Tutunmang (3) käfirlerni dostlar, mü’minlerdin bisre. Tileyür mü siz (4) kim ḳılsangız Tangrıġa, sizning üze ḥüccet açuḳ?
145. Ḥaḳīḳat üze münāfıḳlar (5) astın ṭabaḳ içinde, otdın. Taḳı bulmaġay sen anlarḳa yārīçi.
146. (6) Meger anlar kim tevbe ḳıldılar taḳı ongardılar taḳı yapuştılar Tangrıġa (7) taḳı ḫāliṣ ḳıldılar dînlerini Tangrıġa; anlar mü’minler birle. (8) Taḳı birgey Tangrı mü’minlerge uluġ ṣevāb.
147. (9) Ne ḳılur Tangrı sizing ‘aẕābungızını, eger şükr ḳılsangız taḳı bitsengiz? Taḳı irdi [99a/1] Tangrı ṣevāb birgen, bilgen.
148. Sewmez Tangrı ün kötürmekni körksüzlük birle, (2) sözdin, meger ol kim irse kim küç ḳılındı. Taḳı irdi Tangrı işitgen, bilgen.
149. (3) Eger āşkārā ḳılsangız ḫayrnı, yā örtsengiz, yā keçürsengiz yawuzluḳdın; ḥaḳīḳat üze (4) Tangrı irdi ‘afv ḳılġan, yaraġlıġ.
150. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketrürler Tangrıġa (5) taḳı yalavaçlarınġa, taḳı tileyürler kim ayırt kemişseler Tangrı arasında taḳı yalawaçları. Taḳı ayturlar: "Biter miz pāreġa taḳı tanar miz pāreġa." (6) Taḳı tileyürler kim tutunsalar anıng arasında yol.
151. Anlar (7) anlar küfr ketürgenler, rāst. Taḳı anuḳ ḳılduḳ käfirlerġa, ḳın ḫor ḳılġan.
152. (8) Taḳı anlar kim bittiler Tangrıġa taḳı yalavaçlarınġa, taḳı ayırt kemişmediler (9) biri arasında anlardın; anlar, birgey miz anlarġa ṣevāblarını. [99b/1] Taḳı irdi Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
153. Tileyürler sindin kitāb eyeleri (2) kim indürseng anlar üze kitābnı, kökdin. Tilediler Mūsādın (3) uluġraḳnı andın, taḳı aydılar: "Körküzgil bizge Tangrını, açuḳ." Taḳı tuttı anlarnı (4) yışın, küç ḳılmaḳları birle. Andın song tutundılar buzaġunı, andın song kim (5) keldi anlarġa açuḳ ḥüccetler. Taḳı ‘afv ḳılduḳ, keçürdük andın. Taḳı birdük Mūsāġa (6) erklig bolmaḳ açuḳ.
154. Taḳı köterdük anlarnıng üze Ṭūrnı, ‘ahdleri birle, (7) taḳı ayduḳ anlarġa: "Kiring ḳapuġġa, töngütüp, yā egilip." Taḳı ayduḳ anlarġa: "Ḥaddın keçmeng, (8) şenbelemek içinde." Taḳı alduḳ anlardın ‘ahdlerni, irig.
155. Bozmaḳ- (9) ları birle ‘ahdlerini taḳı küfr ketürmekleri birle Tangrınıng āyetlerinġa taḳı öldürmekleri birle [100a/1] peyġāmberlerni, ḥaḳdın öngin birle taḳı aymaḳları birle: "Köngüllerimüz örtüglüg"; mühr urdı (2) Tangrı anıng üze küfrleri birle, bitmesler meger az.
156. (3) Taḳı küfrleri birle taḳı ayduḳları birle Meryem üze buhtānnı uluġ.
157. (4) Taḳı ayduḳları birle: "Biz öldürdük ‘Īsānı, Meryem oġlı ‘Īsānı Tangrınıñ (5) yalavaçı." Taḳı öldürmediler anı taḳı asmadılar anı, velī oḫşatıldı anlarġa. (6) Taḳı

ḥaḳīḳat üze anlar kim ḫilāf ḳılıştılar anıng içinde, şek içinde andın. Yoḳ anlarġa anıñ birle (7) biligdin, meger sizigning uymaḳı. Taḳı öldürmediler anı yaḳīn.

158. Kötürdi anı (8) Tangrı anıng tapa. Taḳı irdi Tangrı yinggen, ḥikmetlig.

159. Ḥaḳīḳat üze yoḳ (9) kitāb eyelerindin, meger bitgey ök anga ölmekindin aşnu. Taḳı ḳıyāmet [100b/1] kün, bolur anlar üze tanuḳ.

160. Küç ḳılmaḳ birle (2) anlardın kim cuhūd boldı, ḥarām ḳılduḳ anlar üze arıġlar, ḥelāl ḳılındı (3) anlarġa; taḳı yıġmaḳları birle Tangrı yolındın üküşni.

161. Taḳı almaḳları birle (4) asıġnı, taḳı yıġlındılar andın. Taḳı yimekleri birle kişilerning māllarını, (5) bāṭılġa. Taḳı anuḳ ḳılduḳ kāfirlerġa anlardın, ḳın iglig.

162. (6) Līkin tölengenler 'ilm içinde, anlardın; taḳı bitgenler, biterler (7) ol nirsege kim indürüldi sening tapa taḳı ol nirsege kim indürüldi aşnungdın. Taḳı ḳılġanlar (8) namāznı, taḳı birgenler zekātnı, taḳı bitgenler Tangrıġa (9) taḳı ḳıyāmet küninge; anlar, birgey miz anlarġa ṣevāb uluġ.

163. Biz [101a/1] vaḥy ḳılduḳ sening tapa, neteg kim vaḥy ḳılduḳ Nūḥ tapa taḳı peyġāmberler tapa (2) andın songra. Taḳı vaḥy ḳılduḳ İbrāhīm tapa taḳı İsmā'īl tapa (3) taḳı İsḥāḳ tapa taḳı Ya'ḳūb tapa taḳı oġul oġullarınġa taḳı 'Īsā tapa taḳı Eyyūb tapa (4) taḳı Yūnus tapa taḳı Hārūn tapa taḳı Süleymān tapa, taḳı birdük Dāvudġa Zebūrnı.

164. (5) Taḳı yalavaçlar, ḳıṣṣa ḳılduḳ anlarnı seniñ üze, aşnudın; taḳı yalavaçlar, (6) ḳıṣṣa aymaduḳ anlarnı sening üze. Taḳı sözledi Tangrı Mūsāġa, sözlemek.

165. (7) Yalavaçlar, müjde birgen taḳı ḳorḳutġanlar; munung üçün kim bol<ma>sa kişilerge (8) Tangrı üze ḥüccet, yalavaçlardın song. Taḳı irdi Tangrı yinggen, (9) ḥikmetlig.

166. Velī Tangrı tanuḳluḳ birür ol nirse birle kim indürüldi seniñ üze, indürdi anı [101b/1] 'ilmi birle. Taḳı firişteler tanuḳluḳ birürler. Taḳı tap Tangrı, (2) tanuḳ.

167. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler taḳı yıġdılar Tangrı yolındın; (3) azdılar, yıraḳ azmaḳ.

168. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler (4) taḳı küç ḳıldılar; bolmadı Tangrı kim yarlıḳasa anlarnı taḳı köndürse anlarnı (5) yolġa.

169. Meger tamuġ yolınġa, cāvıḍāneler anıng içinde ulaşu. Taḳı irdi (6) ol, Tangrı üze āsān.

170. Ay kişiler! Keldi sizge (7) yalavaç, ḥaḳ birle İḍingizdin; biting, yaḫşıraḳ sizge. (8) Taḳı eger tansangız, ḥaḳīḳat üze Tangrıġa ol nirse kim kökler içinde taḳı yirde. (9) Taḳı irdi Tangrı bilgen, ḥikmetlig

171. Ay kitāb eyeleri! [102a/1] Ḥaddın keçmeng dīniñiz içinde taḳı aymang Tangrı üze, meger ḥaḳnı. (2) Ḥaḳīḳat üze Mesīḥ Meryem oġlı 'Īsā, Tangrının yalavaçı taḳı anıng sözi; (3) kemişti anı Meryem tapa. Taḳı cānı andın. Biting Tangrıġa taḳı yalavaçlarınġa, (4) taḳı aymang üç tiyü. Yıġlının, yaḫşıraḳ sizge. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bir (5) tapunġu. Arıġlıḳ anga kim bolsa anga oġlan. Anga ol nirse kim kökler içinde (6) taḳı ol nirse kim yir içinde. Taḳı tap Tangrı, saḳçı.

172. 'Ār tutmaġay (7) Mesīḥ kim bolsa ḳul, Tangrıġa; taḳı firişteler, (8) yawuḳ ḳılınmışlar. Taḳı kim kim 'ār tutsa ḳulluḳından taḳı uluġsınsa; (9) yıġġay anlarnı anıng tapa ḳamuġını.

173. Ammā anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar [102b/1] eḏgü 'amellerni; tükel birür anlarġa şevāblarını taḳı arturur anlarġa (2) faẓlındın. Taḳı anlar kim 'ārlandılar taḳı uluġsındılar; (3) ḳınayur anlarnı, ḳın iglig. Taḳı bulmazlar anlarġa (4) Tangrıdın bisre dost taḳı yārīçi.
174. Ay kişiler! Keldi sizge (5) ḥüccet, İḏingizdin. Taḳı indürdük sizing tapa nūrnı açuḳ.
175. (6) Ammā anlar kim bittiler Tangrıġa taḳı yapuştılar anga; kiwürgey anlarnı (7) raḥmetke andın taḳı artuḳsı eḏgülükke. Taḳı köndürür anlarnı, anıng tapa, yolġa köni.
176. (8) Cevāb tileyürler sindin, ayġıl: "Tangrı cevāb aytur sizge, atasız oġulsız içinde: Eger bir er (9) yoḳalsa, yoḳ anga oġlan taḳı anga ḳız ḳarındaş; anga ol nirsening yarısı kim [103a/1] ḳoḏdı. Taḳı ol, mīrāṣ alur andın, eger bolmasa anga oġlan. Eger bolsalar (2) iki; ol ikisinge üçde iki ülüş, ol nirsedin kim ḳoḏdı. Taḳı eger bolsalar uyalar, (3) erenler taḳı tişiler; erkekke, iki tişining ülüşi mengizlig. Beyān ḳılur (4) Tangrı sizge kim azmasangız." Taḳı Tangrı tigme bir nirseni bilgen.

(5)

SŪRETÜ'L-MĀ'İDE

[103b/1] **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ay anlar kim bittiler! Vefā ḳılıng 'ahdlerge. Ḥelāl ḳılındı sizge (3) tiwening sığırnıng ḳoynıng keçining tört aḏaḳlığı, meger ol kim oḳunur sizning üze; öngin awnıng ḥelāl ḳılġanlarıdın, (4) taḳı siz ḥarāmlar. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḥükm ḳılur anı kim tileyür.
2. Ay anlar kim (5) bittiler! Ḥelāl ḳılmang Tangrınıng 'alāmetlerin taḳı ḥarām aynı taḳı (6) Ka'bege iḏilgen nirseni taḳı boynınġa asılġan nirseni taḳı uġraġanlarnı Ka'bege, isteyürler (7) artuḳluḳnı anlarnıng İḏisindin taḳı ḫoşnūdluḳnı. Taḳı ol vaḳtın kim ḥelāl bolsangız, awlang. (8) Taḳı ḳazġanu birmesün sizge, kişilerniñ yigrenmeki kim yıġdılar sizni Mescid-i Ḥarāmdın (9) kim 'iddet ḳılsangız[32]. Taḳı yārī birişing eḏgülükke taḳı saḳnuḳluḳġa. [104a/1] Taḳı yārī birişmeng yazuḳ üze taḳı ẓulm ḳılmaḳ üze. Taḳı saḳnıng Tangrıdın, (2) ḥaḳīḳat üze Tangrı ḳını ḳatığ.
3. Ḥarām ḳılındı sizning üze ölügse (3) taḳı ḳan taḳı tonguz eti taḳı ol nirse kim ün ḳılındı Tangrıdın önginge anıng birle (4) taḳı boġulmış taḳı urup öldürülmiş taḳı tüşüp ölmiş

---

32 *'iddet ḳılsangız* şeklinde çevrilen kelimenin Arapçası *i'tidā'* ve bu kelime "zulmetmek, hakka tecavüz etmek vb." manaları ihtiva ediyor. Muhtemelen mütercim bu kelimeyi başka bir kelimeyle, belki de "kocasının ölümüyle veya boşanmadan sonra kadın iddetini doldurmak, hesaba katmak, saymak vb." manalarına gelen *i'tidād* ile karıştırmıştır.

takı süsüp ölmiş (5) takı ol kim yidi anı azıġlıġ, meger ol kim boġazladıngız takı ol kim boġazlandı (6) but üze, takı kim ülüş ḳılsangız ḳımār oḳları birle; ol, buyruḳdın çıḳmaḳ. (7) Bu kün nevmīḍ boldı anlar kim küfr ketürdiler, dīningizdin; ḳorḳmang anlardın (8) takı ḳorḳung mindin. Bu kün tükel ḳıldım sizge dīningizni takı tamām ḳıldım (9) sizning üze ni'metimni takı rāżī boldum, ya'nī iḫtiyār ḳıldım sizge müsülmānlıḳnı, dīn. Kim [104b/1] ḳısarlansa açlıḳda, ḳışmaḳdın <öngin> yazuḳġa; ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, (2) raḥmet ḳılġan.

4. Ayturlar sanga, ne neng ḥelāl ḳılındı anlarġa; aygıl: "Ḥelāl ḳılındı sizge (3) arıġlar takı ol kim ögrettingiz kesb ḳılġanlardın ögretigli bolup; (4) ögretür siz anlarġa, ol nirsedin kim ögretti sizge Tangrı; ying andın kim tuttılar (5) sizning üze takı yāḍ ḳılıng Tangrının atını anıng üze. Takı saḳnıng Tangrıdın, (6) ḥaḳīḳat üze Tangrı saḳışı revān.
5. Bu kün ḥelāl ḳılındı sizge arıġlar. (7) Takı anlarnıng yigü nirsesi kim birildiler kitābnı, ḥelāl sizge; takı ṭa'āmunguz (8) ḥelāl anlarġa. Takı āzād tişiler, saḳnuḳlar, bitgen tişilerdin; takı āzād tişiler, yā saḳnuḳlar, (9) anlardın kim birildiler kitābnı, aşnungızdın; ol vaḳtın kim birsengiz anlarġa [105a/1] kābīnlerini; saḳnuḳluḳ ḳılu, zinā ḳılışmayın takı yaşru dost (2) tutmaġanlıḳ ḥālda. Takı kim küfr ketürse īmānġa, bāṭıl boldı 'ameli; (3) takı ol, ol cihānda ziyānkārlardın.
6. Ay anlar kim bittiler! (4) Ol vaḳtın kim ḳoptungız namāzġa, yung yüzleringizni (5) takı eligleringizni tirseklerge tegrü, takı mesḥ ḳılıng başlarıngızġa (6) takı aḍaḳlarıngızġa, iki topuḳġa tegrü. Takı eger bolsangız cenābetlıġ, (7) arının. Takı eger bolsangız sökeller, yā sefer üze, yā (8) kelse bir kim irse sizlerdin, aşaḳdın, yā cimā' ḳılsangız tişilerni, (9) takı bulmasangız suwnı; uġrang arıġ yirge, takı mesḥ ḳılıng [105b/1] yüzleringizge takı eligleringizge andın. Tilemez Tangrı kim ḳılsa (2) sizning üze tarlıḳdın, velī tileyür arıtsa sizni takı tamām ḳılsa (3) ni'metini sizning üze; bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
7. Takı yāḍ ḳılıng (4) Tangrının ni'metini sizning üze takı 'ahdini ol kim 'ahd ḳılıştı sizing birle (5) anıng birle; ol vaḳtın kim aydıngız: "İşittük takı boyun südük." Takı saḳnıng Tangrıdın, ḥaḳīḳat üze (6) Tangrı bilgen kögüzler eyesini, ya'nī kögüzler içindekini.
8. Ay anlar kim bittiler! (7) Bolung ḳopġanlar Tangrıġa, tanuḳlar tüzlük birle. Takı ḳazġanu birmesün sizge (8) kişilerning yigrenmeki munung üze kim 'adl ḳılmasangız. 'Adl ḳılıng, ol (9) yaḳınraḳ saḳnuḳluḳ üze. Takı saḳnıng Tangrıġa, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen anı kim [106a/1] ḳılur siz.
9. Va'de ḳıldı Tangrı anlarġa kim bittiler takı ḳıldılar eḍgü 'amellerni; (2) anlarġa yarlıḳamaḳ takı ṣevāb uluġ.
10. Takı anlar kim küfr ketürdiler takı yalġanġa nisbet ḳıldılar (3) āyetlerimüzni; anlar tamuġ eyeleri.
11. Ay anlar kim (4) bittiler! Yāḍ ḳılıng Tangrının ni'metini sizning üze; ol vaḳtın kim uġradı erenler (5) kim yaysa sizing tapa eliglerini takı yıġdı eliglerini sizdin. (6) Takı saḳnıng Tangrıdın. Takı Tangrı üze tevekkül ḳılsun bitgenler.
12. Takı (7) aldı Tangrı Ya'ḳūb oġullarının 'ahdin. Takı ıḍḍuḳ anlardın (8) on iki saḳçı. Takı aydı Tangrı: "Ḥaḳīḳat üze men sizning birle, eger (9) ḳılsangız namāznı takı

birsengiz zekātnı taḳı bitsengiz yalavaçlarımġa [106b/1] taḳı nuṣret birsengiz anlarġa taḳı borç birsengiz Tangrıġa, borç körklüg; kitergey men (2) sizdin yazuḳlarıngızını taḳı kiwürgey men sizni büstānlarġa, aḳar (3) altınındın arıḳlar. Kim kim küfr ketürse mundın songra, sizdin; (4) azdı yolnung tüzini.

13. Bozmaḳları birle 'ahdlerini, sürdük anlarnı, (5) taḳı ḳılduḳ köngüllerini ḳatıġ. Ḳıştururlar kelimelerni (6) orunlarındın. Taḳı unuttılar ülüşni, andın kim angduruldılar anıñ birle. Taḳı ḳışmaz sen, muṭṭali' bolur sen, ḫıyānet üze anlardın, meger az anlardın. Keçürgil anlardın taḳı 'afv ḳılġıl. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer körklüglük ḳılġanlarnı.
14. Taḳı anlardın kim aydılar: "Biz tersālar." Alduḳ 'ahdlerini. Taḳı unuttılar ülüş[ni], ol nirsedin kim angduruldılar anıng birle. Yapuşturduḳ (7) aralarında düşmanlıḳnı taḳı yigrenmekni, ḳıyāmet küninge tegrü. Taḳı (8) ḫaber birgey anlarġa Tangrı, ol nirse birle kim irdiler ḳılurlar.
15. Ay kitāb (9) eyeleri! Keldi sizge yalavaçımuz; açuḳ ḳılur sizge üküşni, [107a/1] ol nirsedin kim irdingiz örter siz kitābdın; taḳı keçrür üküşdin. (2) Keldi sizge Tangrıdın yaruḳ taḳı kitāb belgülüg.
16. Köndürür anıng birle[33] Tangrı, (3) ol kim irse kim uydı ḫoşnūdluḳınġa; ḳurtulmaḳ yollarınġa. Taḳı çıḳarur anlarnı (4) ḳarangḳuluḳlardın yaruḳluḳ tapa, buyruḳı birle. Taḳı köndürür anlarnı, köni (5) yol tapa.
17. Küfr ketürdi anlar kim aydılar: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı ol (6) Meryem oġlı 'Īsā." Ayġıl: "Kim yıġar Tangrıdın nirseni; eger tilese (7) kim yoḳatsa Meryem oġlı 'Īsānı taḳı anasını, taḳı ol kim irselerni kim (8) yir içinde ḳamuġını?" Taḳı Tangrıġa köklerning mülki taḳı yirning, (9) taḳı ikisi arasında. Yaratur neni kim tilese, taḳı Tangrı tigme bir nirse üze [107b/1] yaraġlıġ.
18. Taḳı aydı cuhūdlar taḳı tersālar: "Biz Tangrının oġulları taḳı dostları." (2) Ayġıl: "Ne üçün ḳınar sizni, yazuḳlarıngız birle? Siz yaratılmış, ol kim irsedin kim yarattı." (3) Yarlıḳar kimni tilese taḳı ḳınayur kimge kim tileyür. Taḳı Tangrıġa köklerning mülki (4) taḳı yirning, taḳı ne kim ikisi arasında. Taḳı anıng tapa ḳaytmaḳ.
19. Ay kitāb eyeleri! (5) Keldi sizge yalavaçımuz; açuḳ ḳılur sizge, sustluḳ üze yalavaçlardın, (6) kim aysangız: "Kelmedi bizge müjde birgendin taḳı ḳorḳutġandın." Keldi sizge (7) müjde birgen taḳı ḳorḳutġan. Taḳı Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
20. Taḳı ol vaḳtın kim aydı (8) Mūsā ḳavmınġa: "Ay ḳavmum! Ẕikr ḳılıng Tangrı ni'metin sizning üze, (9) ol vaḳtın kim ḳıldı sizning içingizde peyġāmberler taḳı ḳıldı sizge melikler taḳı birdi sizge [108a/1] anı kim birmedi bir kim irsege 'ālemlerdin."
21. "Ay ḳavmum! Kiring (2) arıġ ḳılınmış yirge, ol kim bitidi Tangrı sizge. Taḳı ḳaytmang (3) songlarıngız üze kim ewrülgey siz ziyān ḳılġanlar."
22. Aydılar: "Ay Mūsā! (4) Ḥaḳīḳat üze anıng içinde erenler bar, boynaġu. Taḳı biz kirmegey biz anga, ançaġa tegrü kim çıḳġaylar (5) andın. Eger çıḳsalar andın, ḥaḳīḳat üze biz kirgenler biz."

---

[33] anıng birle: anı

23. Aydı iki er (6) anlardın kim ḳorḳarlar kim eḏgülük ḳıldı Tangrı anlar üze: "Kiring anlar üze ḳapuġġa. (7) Ol vaḳtın kim kirsengiz anga, ḥaḳīḳat üze siz yinggenler. Taḳı Tangrı üze (8) tevekkül ḳılıng, eger irsengiz bitgenler."
24. Aydılar: "Ay Mūsā! (9) Ḥaḳīḳat üze biz, kirmegey biz anga ulaşu, peyveste bolmışlarınça anıng içinde. Barġıl sen [108b/1] taḳı İḏing, ikegü toḳuşung. Biz munda olturġanlar."
25. Aydı: "İḏim! (2) Ḥaḳīḳat üze men erklenmes men, meger özümni taḳı uyamnı. Ayırt kemişgil aramızda taḳı (3) buyruḳdın çıḳġan erenler arasında."
26. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze ol, ḥarām ḳılınmış anlar üze (4) ḳırk yıl. Müteḥayyir bolurla<r> yirde. Ḳaḏġurmaġıl (5) buyruḳdın çıḳġan erenler üze."
27. Taḳı oḳuġul anlar üze Ādemnüng iki oġlınıng ḫaberin, (6) ḥaḳ birle: Ol vaḳtın kim ḳurbān ḳıldı<lar>, ḳurbānı ḳabūl ḳılındı ol ikide birisindin, taḳı (7) ḳabūl ḳılınmadı taḳı birindin. Aydı: "Öldürgey men sini." Aydı: "Ḥaḳīḳat üze ḳabūl ḳılur (8) Tangrı, saḳınġanlardın."
28. "Eger yaysang menim tapa elgingni, (9) munung üçün kim öldürseng mini; irmes men yayġan elgimni sening tapa, öldürsem sini. Ḥaḳīḳat üze men [109a/1] ḳorḳar men Tangrıdın, ʻālemler İḏisindin."
29. "Ḥaḳīḳat üze tileyür men kim köyürseng (2) yazuḳumnı taḳı yazuḳungnı, taḳı bolsang ot eyelerindin. Taḳı ol, (3) küç ḳılġanlarnıng yanutı."
30. Āsān ḳılu birdi anga teni, uyasını öldürmekin. (4) Öldürdi anı, taḳı boldı ziyānlıġlardın.
31. Iḏdı Tangrı (5) ḳarġanı; üşeleyür yirni, körküzsün üçün anga, neteg örter uyasınıng (6) ʻavretini. Aydı: "Ay bī-çārelıḳ manga! ʻĀciz mü boldum kim bolsa<m> bu ḳarġa (7) mengizlig, tā örtsem uyamnung ʻavretini?" Taḳı boldı öküngenlerdin.
32. (8) Anıng üçün ol, bitidük Yaʻḳūb oġulları üze: Ḥaḳīḳat üze ol, kim (9) öldürse tenni, nefsdin öngin birle, yā fesādsızın yirde; tamām öldürmiş tig [109b/1] kişilerni ḳamuġ. Taḳı kim tirgüzse anı, tamām ol tirgüzdi (2) kişilerni ḳamuġ. Taḳı keldi anlarġa yalavaçlarımuz, açuḳ ḥüccetler birle. (3) Andın song, ḥaḳīḳat üze köp anlardın, andın song, yirde ḥaddın keçgenler.
33. (4) Ḥaḳīḳat üze anlarnıng yanutı kim toḳuş ḳılurlar Tangrı birle taḳı yalavaçı birle taḳı saʻy ḳılurlar (5) yirde, fesād üze; kim öldürülse, yā asılsa, yā kesilse (6) eligleri taḳı aḏaḳları, tigme bir yandın birin, yā ḳowulsalar yirdin. (7) Ol, anlarġa ḫorluḳ dünyāda, taḳı anlarġa ol cihānda ḳın (8) uluġ.
34. Meger anlar kim tevbe ḳıldılar, mundın aşnu kim yaraġlıġ bolsangız anlarnıng üze. (9) Biling kim ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
35. Ay anlar kim [110a/1] bittiler! Saḳnıng Tangrıġa taḳı isteng anıng tapa ulanmaḳ sebebini. Taḳı mücāhede ḳılıng (2) anıng yolı içinde, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
36. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler; eger ḥaḳīḳat üze (3) anlarġa ne kim yir içinde ḳamuġ, taḳı anıng endāzesinçe anıng birle, yulunsunlar anıñ birle (4) ḳıyāmet künining ḳınından; ḳabūl ḳılınmaġay anlardın. Taḳı anlarġa ḳın (5) iglig.

37. Tileyür<ler> kim çıḳsalar[34] otdın, taḳı irmez anlar çıḳġanlar (6) andın. Taḳı anlarġa ḳın turuḳġan.
38. Taḳı oġrı ḳılġan er taḳı oġrı ḳılġan tişi; (7) kesing ikisining eliglerini, yanut üçün anıng birle kim ḳazġandılar, ḳın üçün ḳızġut Tangrıdın. Taḳı (8) Tangrı yinggen, ḥikmetlig.
39. Kim tevbe ḳılsa ẓulm ḳılmışındın song taḳı ongardı; (9) ḥaḳīḳat üze Tangrı tevbesin ḳabūl ḳılur anıng üze. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
40. Bilmeding mü, [110b/1] ḥaḳīḳat üze Tangrı, anga köklerning mülki taḳı yirning. Ḳınayur kimni tilese (2) taḳı yarlıḳayur kimni tilese. Taḳı Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
41. Ay yalavaç! (3) Ḳaḏġurtmasun sini anlar kim iwerler küfr içinde, anlardın kim aydılar: (4) "Bittük"; aġızları birle, taḳı bitmedi köngülleri. Taḳı anlar kim cuhūd boldılar, (5) işitgenler yalġannı, işitgenler öngin erenler üçün kim (6) kelmediler sanga. Ḳıştururlar kelimelerni, orunlarındın song. Ayturlar: (7) "Eger birilsengiz bunı, alıng; taḳı eger birilmesengiz, ḳorḳung. Taḳı kim kim (8) tilese Tangrı anıng fitnesini, erklenmegey sen anga Tangrıdın, nirse. Anlar (9) anlar kim tilemedi Tangrı kim arıġ ḳılsa köngüllerini. Anlarġa dünyā içinde [111a/1] ḫorluḳ taḳı anlarġa ol cihānda ḳın uluġ.
42. İşitgenler yalġannı, (2) yigenler ḥarāmnı. Eger kelseler sanga, ḥükm ḳılġıl aralarında, yā (3) yüz ewürgül anlardın. Taḳı eger yüz ewürseng anlardın, ziyān tegürmegey<ler> sanga nirse. (4) Taḳı eger ḥükm ḳılsang, ḥükm ḳılġıl aralarında tüzlük birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer (5) 'adl ḳılġanlarnı.
43. Taḳı neteg ḥakem ḳılurlar sanga, taḳı anlar ḳatında Tevrīt bar; (6) anıñ içinde Tangrının ḥükmi?[35] Andın song, ewrülürler andın song, taḳı irmez (7) anlar bitgenler.
44. Biz indürdük Tevrītni, anıng içinde könilik (8) taḳı yaruḳluḳ. Ḥükm ḳılur anıng birle peyġāmberler, anlar kim inḳıyād ḳıldılar, ya'nī müsülmān boldılar; anlarġa <kim> (9) cuhūd boldılar; taḳı İḏige nisbetligler taḳı dānişmendler; ol nirse birle kim beklemek tilendiler, [111b/1] ya'nī saḳlamaḳ Tangrının kitābındın; taḳı irdiler anıng üze tanuḳlar. Ḳorḳmang kişilerdin (2) taḳı ḳorḳung mindin. Taḳı bedel ḳılmang āyetlerimni az bahāġa. Taḳı kim ḥükm ḳılmasa (3) anıng birle kim indürdi Tangrı, anlar anlar küfr ketürgenler.
45. Taḳı bitidük anlar üze, (4) anıng içinde: Ḥaḳīḳat üze ten ten birle taḳı köz köz birle taḳı burun burun birle (5) taḳı ḳulaḳ ḳulaḳ birle taḳı tiş tiş birle; taḳı başlarġa, tüzlük ḳılışmaḳ. (6) Kim ṣadaḳa ḳılsa anıng birle, ol örtgen turur yazuḳını anga. Taḳı kim ḥükm ḳılmasa, (7) anıng birle kim indürdi Tangrı; anlar anlar küç ḳılġanlar.
46. Taḳı uḏḏurduḳ (8) izleri üze Meryem oġlı 'Īsānı; rāstlaġan ol nirseni kim ileyinde turur, (9) Tevrītdin. Taḳı birdük anga İncīlni. Anıng içinde könilik [112a/1] taḳı yaruḳluḳ; taḳı rāstlaġan ol nirseni kim ileyinde turur, Tevrītdin; taḳı köni yol; (2) taḳı ögüt saḳınġanlarġa.

---

[34] çıḳsalar: çıḳarsalar

[35] "Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında olduğu halde ne yüzle seni hakem tayin ediyorlar?"

47. Taḳı ḥükm ḳılsun İncīl eyeleri, ol nirse birle kim (3) indürdi Tangrı anıng içinde. Taḳı kim kim ḥükm ḳılmadı ol nirse birle kim indürdi Tangrı, anlar (4) anlar buyruḳdın çıḳġanlar.
48. Taḳı indürdük sening tapa kitābnı, ḥaḳ birle; rāstlaġan (5) ol nirseni kim ileyinde turur kitābdın taḳı erklig bolġan anıng üze. Ḥükm ḳılġıl aralarında, (6) ol nirse birle kim indürdi Tangrı. Taḳı uymaġıl hevālarınġa, ol nirsedin kim keldi sanga ḥaḳdın. (7) Tigme birge ḳılduḳ sizdin şerī'at taḳı açuḳ yol. Taḳı eger tilese Tangrı, (8) ḳılġay irdi sizni bir ögür; velī sınamaḳ üçün sizni, ol nirse içinde kim birdi sizge. (9) Ozuşung eḍgü işlerge, Tangrı tapa ḳaytışıngız ḳamuġ. Taḳı ḫaber birür sizge [112b/1] ol nirse birle kim, irdingiz anıng içinde ḫilāf ḳıluşur siz.
49. Taḳı kim ḥükm ḳılġıl aralarında, anıng birle kim indürdi (2) Tangrı; taḳı uymaġıl hevālarınġa. Taḳı ḳorḳġul anlardın kim fitne ḳılsalar sini, (3) ol nirsening pāresini <kim> indürdi Tangrı sening tapa.[36] Eger ewrülseler, bilgil, ḥaḳīḳat üze (4) tileyür Tangrı kim tegse anlarġa yazuḳlarnıng pāresi birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze üküş, (5) kişilerdin, buyruḳdın çıḳġanlar.
50. Cāhiliyyet ḥükmini <mü> isteyürler? Taḳı (6) kim turur körklügrek Tangrıdın, ḥükm yanındın, erenlerge kim yaḳīn bilür?
51. Ay anlar kim (7) bittiler! Tutmang cuhūdlarnı taḳı tersālarnı, dost; pāreleri (8) dost, pārening. Taḳı kim dost tutsa anlarnı sizdin, ḥaḳīḳat üze ol anlardın. Ḥaḳīḳat üze (9) Tangrı, köndürmes ẓālim erenlerni.
52. Körer sen anlarnı kim [113a/1] köngülleri içinde sökellik, iwerler anlarnıng içinde, ayturlar: "Ḳorḳar miz (2) kim tegse bizge tezgingen." Bolġay kim Tangrı kelse açmaḳ birle, yā iş birle, (3) ḳatındın; taḳı bolsalar ol nirse üze kim örttiler özleri içinde, öküngenler.
53. (4) Taḳı aytur anlar kim bittiler: "Munlar mu, anlar kim ant içtiler Tangrı birle, antlarınıng (5) ḳatığını; ḥaḳīḳat üze anlar sizning birle? Bāṭıl boldı 'amelleri taḳı boldılar (6) ziyānlığlar."
54. Ay anlar kim bittiler! Kim ḳaytsa sizdin (7) dīnindin, kelgey Tangrı erenler birle kim, sewer anlarnı taḳı sewerler anı[37], (8) ḫorlar mü'minler üze, 'azīzler kāfirler üze, mücāhede ḳılurlar (9) Tangrı yolında, taḳı ḳorḳmazlar melāmet ḳılġanlarnıng melāmetindin. Ol, Tangrınıng [113b/1] faẓlı, birür anı kimge tilese. Taḳı Tangrı king, bilgen.
55. Ḥaḳīḳat üze sizing dostunguz, (2) Tangrı taḳı yalawaçı, taḳı anlar kim bittiler; anlar peyveste ḳılurlar namāznı (3) taḳı birürler zekātnı taḳı anlar rükū' ḳılġanlar.
56. Taḳı kim dost tutsa Tangrını (4) taḳı yalavaçını taḳı anlar kim bittiler; ḥaḳīḳat üze Tangrınıng ögüri, anlar yinggenler.

---

36 "Allah'ın sana indirdiği (hükümlerin) bir kısmından seni vazgeçirmelerinden kaçın."
37 anı: anlarnı

57. (5) Ay anlar kim bittiler! Tutmang anlarġa <kim> tuttılar dīningizni[38] (6) mashara taḳı oyun, anlardın kim birildiler kitābnı sizdin aşnu, (7) taḳı kāfirlerni dostlar. Taḳı saḳnıng Tangrıdın, eger irdingiz irse bitgenler.
58. Taḳı ol vaḳtın kim (8) ündedingiz namāz tapa, tuttılar anı mashara taḳı oyun. Ol munung birle kim, (9) erenler bilmesler.
59. Ayġıl: "Ay kitāb eyeleri! 'Ayb ḳılur mu siz [114a/1] bizdin, meger kim bittük Tangrıġa taḳı anga kim indürüldi bizing tapa taḳı anga kim indürüldi aşnudın? (2) Taḳı ḥaḳīḳat üze üküşrekleringiz, buyruḳdın çıḳġanlar."
60. Ayġıl: "Ḫaber birür mü men sizge, asıġsızraḳ birle (3) andın, yanut yanındın Tangrı ḳatında? Ol kim irse kim sürdi anı Tangrı; taḳı öfke ḳıldı anıng üze; (4) taḳı ḳıldı anlardın biçinler taḳı tonguzlar taḳı ḳulluḳ ḳıldı şeyṭānġa. (5) Anlar yawuzraḳ orun yanındın taḳı azġunraḳ yolnung yawuzındın."
61. Taḳı ol vaḳtın kim (6) keldiler sizge, aydılar: "Bittük." Taḳı kirdiler küfr birle taḳı anlar (7) çıḳtılar anıng birle. Taḳı Tangrı bilgenrek ol nirseni kim irdiler örterler.
62. Taḳı körer sen (8) üküşni anlardın, iwerler yazuḳ içinde taḳı ḥaddın keçmek içinde taḳı yimekleri içinde (9) ḥarāmnı. Neme yawuz ol kim irdiler ḳılġan!
63. Eger yıġmasa irdi anlarnı, İḏige nisbetligler [114b/1] taḳı dānişmendler, sözlerindin yazuḳnı, taḳı yimeklerindin ḥarāmnı. Neme yawuz ol kim irdiler (2) ḳılurlar!
64. Taḳı aydı cuhūdlar: "Tangrının eligi baġlıġ." Baġlandı (3) eligleri taḳı sürüldiler anıñ tapa <kim> aydılar. İki elgi yayılmış, ḫarc ḳılur (4) neteg tilese. Taḳı arturġay üküşke anlardın, ol nirse kim indürüldi sening tapa (5) İḏingdin; yazuḳ içinde ḥaddın keçmekni taḳı kāfir bolmaḳnı. Taḳı kemiştük aralarında düşmanlıḳnı (6) taḳı yigrenmekni, ḳıyāmetġa tegrü. Tigme bir kez kim yandurdılar otnı, (7) toḳuşġa; söndürdi anı Tangrı. Taḳı sa'y ḳılurlar yirde fesād üçün, (8) taḳı Tangrı sewmes fesād ḳılġanlarnı.
65. Taḳı ḥaḳīḳat üze kitāb eyeleri bittiler (9) taḳı saḳındılar; kitergey irdük anlardın yawuzluḳların taḳı kiwürgey irdük anlarnı ni'metlerning [115a/1] büstānlarınġa.
66. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar ḳopġarsalar Tevrītni taḳı İncīlni, taḳı ol nirseni kim (2) indürüldi anlarnıng tapa İḏilerindin; yigeyler irdi üstünlerindin taḳı aḏaḳları astındın. (3) Anlardın bir ögür, orta ça<ḳ>lıġ; taḳı üküş anlardın, yawuz boldı anı kim ḳılurlar.
67. (4) Ay yalavaç! Tegürgil ol nirseni kim indürüldi sening tapa, İḏingdin. Taḳı eger (5) ḳılmasang, tegürmeding risāletini. Taḳı Tangrı saḳlayur sini kişilerdin. (6) Ḥaḳīḳat üze Tangrı köndürmes kāfir erenlerni.
68. Ayġıl: "Ay kitāb (7) eyeleri! İrmes siz nirse üze, ançaġa tegrü kim ḳoparsangız Tevrītni taḳı (8) İncīlni, taḳı anı kim indürüldi sizge İḏingizdin." Taḳı arturġay üküşke (9) anlardın, anı kim indürüldi sening tapa İḏingdin; ḥaddın keçmek taḳı kāfirlik. [115b/1] Ḳaḏġurmaġıl küfr ketürgen erenler üze.

---

38 dīningizni: دینینینکیزنی

69. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler (2) taḳı anlar kim cuhūd boldılar taḳı dīndin çıḳġanlar taḳı tersālar; kim kim bitse (3) Tangrıġa taḳı ḳıyāmet küninge, taḳı ḳılsa eḏgü ‘amelni; yoḳ ḳorḳunç anlar üze (4) taḳı anlar ḳaḏġurmazlar.
70. Alduḳ Ya‘ḳūb oġlanlarınıng ‘ahdin taḳı ıḏduḳ (5) anlar tapa yalavaçlar. Tigme bir kez kim keldi anlarġa yalavaç, ol nirse birle kim sewmes nefsleri; (6) bir ögürni yalġanġa nisbet ḳıldılar, taḳı bir ögürni öldürürler.
71. Taḳı sizdiler kim bolmasa (7) fitne, közsüz boldılar taḳı saġır. Andın song ḳabūl ḳıldı Tangrı anlar üze. Andın song közsüz boldılar (8) taḳı saġır boldılar, üküş anlardın. Taḳı Tangrı körgen anı kim ḳılurlar.
72. Küfr ketürdi (9) anlar kim aydılar: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı ol Meryem oġlı ‘Īsā." Taḳı aydı ‘Īsā: [116a/1] "Ay Ya‘ḳūb oġlanları! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa, menim İḏim taḳı sizing İḏingizge. Ḥaḳīḳat üze ol kim (2) ortaḳ ḳoşsa Tangrıġa, ḥarām ḳıldı Tangrı anıng üze uçmaḳnı; taḳı anıng sığıngu yiri (3) ot. Taḳı yoḳ küç ḳılġanlarġa yārī birgenlerdin."
73. Küfr ketürdi anlar kim (4) aydılar: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı üçnüng üçünçisi." Taḳı yoḳ tapunġudın, meger bir Tangrı. (5) Taḳı eger yıġılmasalar ol nirsedin kim ayturlar; sıḳaġay anlarġa kim küfr ketürdiler (6) anlardın, ḳın iglig.
74. Ḳaytmaslar mu Tangrı tapa taḳı yarlıḳayu tilemez<ler> mü andın? (7) Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
75. İrmes Meryem oġlı ‘Īsā, meger yalavaç; (8) keçti andın aşnu yalavaçlar. Taḳı anası rāstlaġan, irdiler yiyürler (9) ṭa‘āmnı. Baḳġıl, neteg beyān ḳılur miz anlarġa āyetlerni, andın song baḳġıl neteg [116b/1] ewrülürler!
76. Ayġıl: "Ḳulluḳ mu ḳılur siz Tangrıdın bisre, ol nirsege kim erklig bolmas (2) sizge ziyān taḳı asıġ? Taḳı Tangrı ol işitgen, bilgen."
77. (3) Ayġıl: "Ay kitāb eyeleri! Ḥaddın keçmeng dīniñiz içinde, ḥaḳdın öngin. (4) Taḳı uymang kişilerning hevālarınġa, azdılar aşnudın, taḳı azdurdılar üküşni, (5) taḳı azdılar yolnung tüzindin."
78. La‘net ḳılındı anlar kim küfr ketürdiler, Ya‘ḳūb (6) oġullarındın; Dāvud tili üze taḳı Meryem oġlı ‘Īsānıng. Ol, (7) ol nirse birle kim yazdılar taḳı irdiler ḥaddın keçerler.
79. İrdiler yıġlınmazlar, ya‘nī biri birin yıġmazlar (8) körksüz işdin, ḳıldılar anı. Neme yawuz anı kim ḳılur irdiler!
80. Körer sen (9) üküşni anlardın, dost tutarlar anlarnı kim küfr ketürdiler. Neme yawuz ol kim aşnu keçürdi [117a/1] anlarġa özleri kim öfke ḳıldı Tangrı anlar üze. Taḳı ḳın içinde (2) anlar cāviḏāneler.
81. Taḳı eger bolsalar irdi biterler Tangrıġa taḳı yalavaçġa; (3) taḳı ol nirsege kim indürüldi anıng tapa; tutmaġaylar irdi anlarnı dostlar. Taḳı ançası bar üküş anlardın, (4) buyruḳdın çıḳġanlar.
82. Bulġay siz, ya‘nī bilgey siz kişilerde ḳatıġraḳı, düşmanlıḳ yanındın, anlarġa kim bittiler; (5) cuhūdlar taḳı anlar kim ortaḳ ḳoştılar. Taḳı bilgey siz yawuḳraḳlarını, dostluḳ yanındın, anlarġa kim (6) bittiler, anlar kim aydılar: "Biz tersālar." Ol, munung birle kim anlardın (7) dānişmendler bar taḳı zāhidler bar, taḳı ḥaḳīḳat üze anlar uluġsınmaslar.

83. Takı ol vaḳtın kim (8) eşittiler anı kim indürüldi yalavaç tapa, körer sen közlerini, töklür (9) yaşdın; ol nirsedin kim bildiler ḥaḳdın. Ayturlar: "İḏimüz! Bittük, [117b/1] bitigil bizge tanuḳlar birle."[39]
84. "Takı ne turur bizge, bitmez miz Tangrıġa, (2) takı <anga kim> keldi[40] bizge ḥaḳdın; takı ṭama' tutar miz kim kiwürse bizni İḏimüz, eḏgülük ḳılġan (3) erenler birle?"
85. Ṣevāb birdi anlarġa Tangrı, ol nirse birle kim aydılar; būstānlar, aḳar (4) altınındın arıḳlar; cāviḏāneler anıng içinde. Takı ol, eḏgülük ḳılġanlarnıng (5) yanutı turur.
86. Takı anlar kim küfr ketürdiler takı yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni, anlar (6) tamuġ eyeleri.
87. Ay anlar kim bittiler! Ḥarām ḳılmang (7) ol nirsening arıġlarını kim ḥelāl ḳıldı Tangrı sizge. Takı ḥaddın keçmeng, ḥaḳīḳat üze Tangrı (8) sewmes ḥaddın keçgenlerni.
88. Takı ying andın kim rūzī ḳıldı sizge Tangrı, (9) ḥelāl, arıġ. Takı ḳorḳung Tangrıdın, ol kim siz anga bitgenler.
89. [118a/1] Tutmaz sizni Tangrı sanġa kirmegen birle, antlarıngız içinde; takı ançası bar tutar (2) sizni ol nirse birle kim baġladıngız antlarnı. Anıng keffāreti; on (3) miskīnning yitürmeki, ol nirsening ortaraḳı birle kim yitürür <siz> ḫāṣ kişileringizge; (4) yā tonları, yā boyunnung āzād ḳılmaḳı. Kim bulmasa, üç kün- (5) nüng rüze tutmaḳı. Ol, antlarıngızning keffāreti, ol vaḳtın kim ant içtingiz. Takı (6) saḳlang antlarıngızını. Anıng mengizlig beyān ḳılur Tangrı sizge nişānlarını, (7) bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
90. Ay anlar kim bittiler! Ḥaḳīḳat üze ḫamr (8) takı ḳımār takı butlar takı ḳımār oḳları; arıġsız iblīs 'amellerindin. (9) Saḳlanıng andın, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
91. Ḥaḳīḳat üze tileyür iblīs kim kemişse [118b/1] arangızda düşmanlıḳnı takı yigrenmekni, ḫamr içinde takı ḳımār içinde, takı yıġsa sizni (2) Tangrınıng ẕikrindin takı namāzdın. Yıġılġanlar mu siz?
92. (3) Takı boyun süng Tangrıġa takı boyun süng yalavaçġa, takı ḳorḳung. Eger (4) ewrülsengiz, biling, ḥaḳīḳat üze yalavaçımuz üze tegürmek açuḳ.
93. (5) Yoḳ anlar üze kim bittiler takı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, yazuḳ; (6) ol nirse içinde kim yidiler; ol vaḳtın kim saḳınsalar takı bitseler, ya'nī bitmek üze ṣābit tursalar, takı ḳılsalar eḏgü 'amellerni, ya'nī 'amel-i ṣāliḥ üze ṣābit tursalar, (7) andın song saḳınsalar takı bitseler, andın song saḳınsalar, takı körklüglük ḳılsalar. Takı Tangrı sewer körklüglük ḳılġanlarnı.
94. (8) Ay anlar kim bittiler! Sınaġay sizni Tangrı nirse birle, awdın; bulur anı, ya'nī teger (9) eligleringiz takı süngüleringiz; bilsün üçün Tangrı ol nirseni kim ḳorḳar andın, ġāyibluḳ birle. [119a/1] Kim kim ḥaddın keçse andın songra, anga iglig ḳın.
95. Ay anlar kim (2) bittiler! Öldürmeng awnı, takı siz ḥarāmlar. Takı kim kim öldürse anı (3) sizdin, uġrayu; anıng yanutı ol nirse mengizlig kim öldürdi ne'amdın. Ḥükm ḳılur

---

39 "Rabbimiz! İman ettik, bizi şahitlerle beraber yaz."

40 keldi: kelmedi. Arapçası *mā cā'e* şeklinde olan ibaredeki *mā*, muhtemelen olumsuzluk edatı zannedilerek çeviri menfi olarak yapılmıştır.

(4) anıng birle tüzlük eyesi sizdin, Ka'beġa ıdılġan nirse, Ka'bening tiggeni; yā keffāret, (5) dervīşlerning yigü nirsesi; yā anıng tengi, rüze yanındın; tatsun üçün (6) işining songı yawuzluḳı. Keçürdi Tangrı ol nirsedin kim keçti. Taḳı kim ḳaytsa, öç alur (7) Tangrı andın. Taḳı Tangrı yinggen, öç almaḳ eyesi.

96. Ḥelāl ḳılındı sizge tengizning (8) awı taḳı yimeki; ber-ḫürdārlıḳ üçün sizge taḳı yörigenlerge. Taḳı ḥarām ḳılındı sizning üze (9) yabanning awı, mādām kim muḥrimler siz. Taḳı saḳnıng Tangrıdın, ol kim anıng tapa yıġlur siz.
97. [119b/1] Ḳıldı Tangrı Ka'beni ḥarām ewni, ḳopmaḳ kişilerge; (2) taḳı ḥarām aynı taḳı ıdġu ḳurbānnı taḳı anlarnıng boynıngа <asılġan nirseni>. Ol, bilingiz üçün, (3) ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür anı kim kökler içinde taḳı anı kim yir içinde. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı (4) tigme bir nirseni bilgen.
98. Biling, ḥaḳīḳat üze Tangrı ḳınamaḳı ḳatıġ; taḳı ḥaḳīḳat üze (5) Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
99. Yoḳ yalavaç üze meger tegürmek. Taḳı Tangrı (6) bilür anı kim āşkārā ḳılur siz taḳı anı kim örter siz.
100. Ayġıl: (7) "Tüz bolmas ḫabīṯ taḳı arıġ, eger tangġa ketürse sini ḫabīṯnüng üküşlüki. (8) Taḳı saḳnıng Tangrıdın, ay 'aḳl eyeleri; bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
101. Ay (9) anlar kim bittiler! Sormang nirselerdin; eger āşkārā ḳılınsa sizge, ḳaḏġurtġay sizge.[41] [120a/1] Taḳı eger sorsangız andın, ol vaḳtın kim indürülür Ḳur'ān, beyān ḳılınġay sizge. (2) Keçürdi Tangrı andın. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, ḳınamaḳġa iwmegen.
102. Sordı anı erenler, (3) sizdin aşnu; andın song boldılar anga küfr ketürgenler.
103. Ḳılmadı Tangrı, (4) ḳulaḳı yarılmışdın taḳı ıyınmış tiwedin, yā āzād ḳılınmış ḳuldın, taḳı ulaġandın taḳı arḳasın saḳlaġandın. Taḳı ançası bar (5) anlar kim küfr ketürdiler, çatarlar Tangrı üze yalġannı taḳı üküşleri (6) bilmezler.
104. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Keling ol nirse tapa kim indürdi Tangrı (7) taḳı yalavaç tapa"; aydılar: "Tap bizge ol kim bulduḳ anıng üze atalarımuznı." (8) Taḳı eger bolsa ataları, bilmesler nirseni taḳı könülmesler.
105. Ay (9) anlar kim bittiler! Sizning üze tenleringiz[42]; ziyān tegürmes sizge ol kim irse kim azdı, ol vaḳtın kim [120b/1] könülsengiz.[43] Tangrı tapa yanmaḳıngız ḳamuġ. Taḳı ḫaber birür sizge ol nirse birle kim (2) ḳılur irdingiz.
106. Ay anlar kim bittiler! Arangızning tanuḳluḳı, ol vaḳtın kim ḥāżır boldı (3) sizlerde biringizge ölüm; vaṣiyyet vaḳtında, iki tüzlük eyesi (4) sizdin; yā öngin iki, sizdin <irmes>; eger siz yörisengiz yirde, (5) tigse sizge ölümnüng tiggeni. Yıġar siz ol ikegüni namāzdın (6) song; taḳı ant içerler Tangrı atı tuta, eger tilesengiz: "'İvaż almas biz anıng birle bahā, (7) taḳı eger bolsa yawuḳluḳ eyesi. Taḳı örtmes miz Tangrının tanuḳluḳını; biz ol vaḳtın (8) yazuḳ ḳılġanlardın."

---

41 "Açıklanınca hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın."

42 tengleringiz: tengleringizni

43 "Siz kendinize bakın; doğru yolda iseniz sapanlar size zarar veremez."

107. Eger muṭṭali‘ bolunsa munung üze kim müstaḥiḳ boldılar yazuḳġa; iki tanuḳ öngin, (9) ḳoparlar ol ikisining ornında, anlardın <kim> sezā boldı anlar üze; tanuḳluḳġa sezāraḳ iki kim irse. [121a/1] Ant içerler ikegü Tangrı birle: "Bizning tanuḳluḳumız sezāraḳ ol ikisining tanuḳluḳından. (2) Taḳı ẓulm ḳılmaduḳ; biz, ol uġurda küç ḳılġanlardın."
108. Ol, yawuḳraḳ (3) kim kelseler tanuḳluḳ birle yöni üze; yā ḳorḳsalar kim (4) ḳaytarılsa antlar antlarından songra. Taḳı saḳnıng Tangrıdın taḳı eşiting. (5) Taḳı Tangrı köndürmes, buyruḳdın çıḳġan erenlerni.
109. Ol kün kim cem‘ ḳılur (6) Tangrı, yalawaçlarnı, taḳı aytur: "Neni cevāb bir<il>dingiz?" Aydılar: "Bilig yoḳ (7) bizge, ḥaḳīḳat üze sen sen örtüglüglerning bilgeni."
110. Ol vaḳtın kim aydı Tangrı: "Ay (8) Meryem oġlı ‘Īsā! Yāḏ ḳılġıl ni‘metimni sening üze taḳı anang üze, (9) ol vaḳtın kim küçlüg ḳıldım sini dīn birilgen söz birle. Sözleyür sen kişilerge bişik içinde [121b/1] taḳı orta yaşlıġ irken. Taḳı ol vaḳtın kim ögrettim sanga kitābnı taḳı ḥikmetni (2) taḳı Tevrītni taḳı İncīlni. Taḳı ol vaḳtın kim endāze ḳılur sen balçıḳdın, ḳuş (3) ṣüreti mengizlig, āsān ḳılmaḳım birle; ürer sen anıng içinde; bolur ḳuş, āsān ḳılmaḳım birle. Taḳı ongalturur sen (4) toġa közsüzni taḳı ala yinlig<ni>, āsān ḳılmaḳım birle. Taḳı ol vaḳtın kim çıḳarur sen ölügni, āsān ḳılmaḳım birle. (5) Taḳı ol vaḳtın kim yıġdım Ya‘ḳūb oġlanların sindin, ol vaḳtın kim kelding anlarġa açuḳ ḥüccetler birle; (6) aydı anlar kim küfr ketürdiler, anlardın: "İrmes bu, meger siḥr açuḳ."
111. (7) Taḳı ol vaḳtın kim buyurdum üḏründülerge kim "Biting manga taḳı yalavaçımġa"; (8) aydılar: "Bittük. Taḳı tanuḳ bolġul, ḥaḳīḳat üze biz munung birle kim boyun sügenlermüz."
112. Ol vaḳtın kim aydı (9) üḏründüler: "Ay Meryem oġulı ‘Īsā! Unu bilür mü [122a/1] İḏing kim indürse bizing üze aşlıġ tirgi, kökdin?" Aydı: "Saḳnıng (2) Tangrıdın, eger irsengiz bitgenler."
113. Aydılar: "Tileyür miz kim yise miz andın (3) taḳı ḳarār ḳılsa köngüllerimüz taḳı bilse miz kim rāst aydıng bizge taḳı bolsa miz (4) anıng üze tanuḳlardın."
114. Aydı Meryem oġlı ‘Īsā: "Ay tapunmaḳġa sezā Tangrı, (5) İḏimüz! İndürgil bizning üze aşlıġ tirgi, kökdin; bolsun bizge bayram, (6) öngümizge taḳı songımızge; taḳı nişān sindin. Taḳı rūzī birgil bizge, taḳı sen rūzī birgen- (7) lerning yaḫşıraḳı."
115. Aydı Tangrı: "Men anıng indürgeni men sizing üze. Kim küfr ketürse, (8) mundın song; ḥaḳīḳat üze men ḳınayur men, ḳınamaḳı kim, ḳına<ma>z men birni, (9) ‘ālemlerdin."
116. Taḳı ol vaḳtın kim aydı Tangrı: "Ay Meryem oġlı ‘Īsā! Sen mü [122b/1] aydıng kişilerge: 'Tutung mini taḳı anamnı, iki tangrı, Tangrıdın bisre'?" (2) Aydı: "Arıġlıḳ sanga, bolmaz manga kim aysam anı kim irmes manga (3) ḥaḳ. Eger aydım irse anı, bilding anı. Bilür sen anı kim könglüm içinde (4) taḳı bilmes men anı kim nefsüng içinde. Ḥaḳīḳat üze sen sen örtüglüglerni bilgeni."
117. (5) "Aymadım anlarġa, meger anı kim buyurdung manga anıñ birle kim: 'Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa, menim İḏimge (6) taḳı sizing İḏingizge.' Taḳı irdim anlar üze tanuḳ, mādām

kim irdim anlarnıng içinde. Ol vaḳtın kim (7) öldürdüng mini, irding sen saḳçı anlar üze. Taḳı sen tigme bir nirse üze (8) tanuḳ."

118. "Eger ḳınasang anlarnı, ḥaḳīḳat üze anlar ḳullarıng. Taḳı eger yarlıḳasang (9) anlarġa, ḥaḳīḳat üze sen sen yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan."
119. Aydı Tangrı: "Bu menfa'at ḳılur [123a/1] küni turur rāst ayġanlarġa, rāstlıḳları. Anlarġa būstānlar, aḳar (2) astınındın arıḳlar; cāvidāneler anıng içinde ulaşu. Ḫoşnūd boldı Tangrı anlardın taḳı ḫoşnūd boldılar andın. Ol, uluġ ẓafer."
120. Tangrıġa (3) köklerning mülki taḳı yirning, taḳı ol kim içinde turur. Taḳı ol, (4) tigme bir nirse üze yaraġlıġ.

(6)

SŪRETÜ'L-EN'ĀM

[123b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ögmek Tangrıġa, ol kim yarattı köklerni taḳı yirni, taḳı ḳıldı (3) ḳarangḳuluḳlarnı taḳı yaruḳluḳnı. Andın song, anlar kim küfr ketürdiler anlarnıñ İdisi birle, teng[44] ḳılurlar.
2. (4) Ol ol kim yarattı sizni balçıḳdın, andın song ḥükm ḳıldı vaḳtnı. Taḳı vaḳt kim (5) atanmış anıng ḳatında, andın songra siz şeklig bolur siz.
3. Taḳı ol Tangrı (6) kökler içinde taḳı yirde; bilür örtüglügüngizni taḳı āşkārāngızını, [124a/1] taḳı bilür anı kim ḳazġanur siz.
4. Taḳı kelmez anlarġa āyetdin, anlarnıng İdisining (2) āyetlerindin, meger irdiler andın yüz ewürgenler.
5. Yalġanġa nisbet ḳıldılar (3) ḥaḳ birle, ol vaḳtın kim keldi anlarġa. Kelgey anlarġa ol nirsening ḫaberleri kim, (4) irdiler anıng birle maşḥara ḳılurlar.
6. Körmediler mü, niçe yoḳattuḳ (5) aşnularındın zamāne kişilerindin? Ornattuḳ anlarnı yirde, anı kim ornatmadımız, (6) ya'nī orun ḳılmaduḳ sizge. Taḳı ıdduḳ kökni, yā yaġmurnı, yā bulıtnı anlar üze, aḳġan; (7) taḳı ḳılduḳ arıḳlarnı, aḳar astınlarındın. Taḳı yoḳattuḳ anlarnı (8) yazuḳları birle; taḳı yangıla yarattuḳ anlardın song, öngin zamāne kişilerini.

---

44 teng: تعالى

7. (9) Takı eger indürse irdük sening üze kitāb, bitinmiş kāğıd üze, takı sıḳasalar irdi anı [124b/1] eligleri birle, ayġay irdi anlar kim küfr ketürdiler: "İrmes bu, meger sihr (2) açuḳ."
8. Takı aydılar: "Eger indürülse irdi anıng üze firişte." Takı indürse irdük (3) firişte, ḥükm ḳılınġay irdi iş; andın song küyülmesler.
9. Takı eger ḳılsa irdük anı (4) firişte, ḳılġay irdük anı er; takı ḳarışturġay irdük anlar üze anı kim ḳarıştururlar.
10. (5) Takı masḫara ḳılındı yalawaçlar birle sindin aşnu; ḳapsadı anlarnı kim (6) masḫara ḳıldılar, anlardın, ol kim irdiler anıng birle masḫara ḳılurlar.
11. Ayġıl: "Yörüng (7) yirde, andın song baḳıng neteg boldı yalġanġa nisbet ḳılġanlarnıng songı."
12. (8) Ayġıl: "Kimge turur kim kökler içinde takı yirde?" Ayġıl: "Tangrıġa." Bitidi (9) özi üze raḥmetni, yıġġay sizni ḳıyāmet küninge; [125a/1] yoḳ şek anıng içinde. Anlar kim ziyān ḳıldılar özleringe, anlar bitmezler.
13. (2) Takı anga ol kim ḳarār ḳıldı tün içinde takı kündüz içinde. Takı ol işitgen, (3) bilgen.
14. Ayġıl: "Tangrınıng önginini mü tutunur men dost, köklerning yaratġanı (4) takı yirning, takı ol yitürür takı yitürülmes?" Ayġıl: "Men buyruldum (5) kim bolsam boyun sügenlerning evveli." Takı bolmang ortaḳ ḳoşġanlardın.
15. (6) Ayġıl: "Men ḳorḳar men, eger yazsam İḏimge, uluġ künnüng ḳınındın."
16. (7) Kim kim ewrülse[45] andın, ol kün; raḥmet ḳıldı anga. Takı ol, (8) açuḳ ḳurtulmaḳ.
17. Takı eger sıḳasa sini <Tangrı> sökellik birle; (9) yoḳ açġan anga, meger ol. Takı eger sıḳasa sini edgülük birle; [125b/1] ol ḳamuġ nirse üze yaraġlıġ.
18. Takı ol ḳahr ḳılġan ḳulları üstüninde. (2) Takı ol ḥikmetlig, bilgen.
19. Ayġıl: "Ḳayu nirse uluġraḳ tanuḳluḳ yanından?" (3) Ayġıl: "Tangrı tanuḳ menim aramda takı sizing arangızda. Takı vaḥy ḳılındı menim tapa bu Ḳur'ān, (4) munung üçün kim ḳorḳutsam sizni munung birle takı ol kim irseyi kim tegdi. Siz mü tanuḳluḳ birür siz, ḥaḳīḳat üze (5) Tangrı birle öngin ma'būdlar?" Ayġıl: "Tanuḳluḳ birmes men." Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze ol bir (6) Tangrı turur. Takı ḥaḳīḳat üze men bīzār men, ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşar siz."
20. Anlar kim birdük anlarġa (7) kitābnı, bilürler anı, neteg kim bilürler oġullarını. Anlar kim (8) ziyān ḳıldılar özleringe, anlar bitmesler.
21. Takı kim küç ḳılġanraḳ (9) ol kim irsedin kim çattı Tangrı üze yalġannı, yā yalġanġa nisbet ḳıldı āyetlerini? [126a/1] Ḥaḳīḳat üze ol ḳurtulmas küç ḳılġanlar.
22. Takı ol kün kim yıġar miz anlarnı ḳamuġ; (2) andın song aytur miz anlarġa, ortaḳ ḳoştılar: "Ḳayda ortaḳlarıngız, anlar kim (3) aytur irdingiz?"
23. Andın song bolmadı fitneleri, meger kim aydılar: (4) "Tangrı tuta andıḳar miz[46], irmedük ortaḳ ḳoşġanlar."

---

[45] ewrülse: ewürse

[46] andıḳar miz: andıḳar men

24. Baḳġıl, neteg yalġan aydılar (5) özleri üze; azdı, ya'nī ġāyib boldı anlardın, ol kim irdiler yalġan çatarlar.
25. (6) Taḳı anlardın kim irseyi ḳulaḳ tutar sening tapa. Taḳı ḳılduḳ köngülleri üze örtügler (7) kim uḳsalar anı, taḳı ḳulaḳları içinde ağırlıḳ. Taḳı eger körseler tigme bir (8) āyetni, bitmesler anga; ançaġa tegi kim ol vaḳtın kim keldiler sanga, cedel ḳılışurlar. (9) Ayturlar anlar kim küfr ketürdiler: "İrmes bu, meger burunḳılarnıng bāṭıl sözleri."
26. Taḳı anlar [126b/1] yıġarlar andın taḳı yıraḳ bolurlar andın. Taḳı yoḳatmazlar meger özlerini, (2) taḳı bilmesler.
27. Taḳı eger körseng, ol uġurda kim turuḳtur<ul>salar ot üze; (3) taḳı aydılar: "Ay kāşkī biz ḳaytarılsa miz taḳı yalġanġa nisbet[47] ḳılmasa miz İḏimüzning āyetlerini (4) taḳı bolsa miz bitgenlerdin."
28. Belgürdi anlarġa, anı kim irdiler (5) örterler aşnudın. Taḳı eger ḳaytarılsalar irdi, ḳaytġaylar irdi ol nirsege kim yıġıldılar andın. (6) Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar yalġan sözlegenler.
29. Taḳı aydılar: "İrmes bu, meger yaḳınraḳ (7) tiriglikimüz. Taḳı irmes biz ḳopġarılmışlar."
30. Taḳı eger körseng, ol uġurda kim (8) turuḳturulsalar anlarnıng İḏisi üze! Aydı: "İrmes mü bu ḥaḳ birle?" Aydılar: (9) "İrür, İḏimüzni tuta ant yāḏ ḳılur miz." Aydı: "Tatıng ḳınnı, mununung birle kim küfr ketrür irdingiz."
31. [127a/1] Ziyān ḳıldı anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar Tangrınıng satġaşmaḳını; ançaġa tegi ol vaḳtın kim (2) keldi anlarġa ḳıyāmet kün, nā-gāh; aydılar: "Ay bizing ḥasretimüz, anıng üze kim (3) taḳṣīr ḳılduḳ anıng içinde!" Taḳı anlar kötrürler yazuḳlarını arḳa- (4) ları üze. Āgāh bolġul, neme yawuz ol nirse kim kötrürler!
32. İrmes bu yaḳın tiriglik, (5) meger oyun taḳı oyun. Taḳı songraḳı sarāy, yaḫşıraḳ anlarġa kim saḳınurlar. (6) Bilmez mü siz?
33. Bilür miz, ḥaḳīḳat üze ol ḳaḏġurtur sini ol kim (7) ayturlar. Ḥaḳīḳat üze anlar yalġanġa nisbet ḳılmaslar sini, velī ẓālimler (8) Tangrınıng āyetlerinġa inkār ḳılurlar.
34. Taḳı yalġanġa nisbet ḳılındı yalawaçlar, (9) sindin aşnu; taḳı ṣabr ḳıldılar munung üze yalġanġa nisbet ḳılındılar; taḳı āzārlandılar, ançaġa tegrü kim [127b/1] keldi anlarġa yārimiz. Taḳı aynatġan yoḳ Tangrınıng kelimeleringe. Taḳı (2) keldi sanga ıyınmışlarnıng ḫaberindin.
35. Taḳı eger uluġ boldı irse (3) sening üze, yüz ewürmekleri; eger unu bilseng kim isteseng ötelik, (4) yir içinde, yā üzengü kök içinde; taḳı kelseng anlarġa āyet birle. Taḳı eger tilese irdi (5) Tangrı, yıġġay irdi anlarnı köni yol üze; bolmaġıl cāhillerdin.
36. (6) Ḥaḳīḳat üze icābet ḳılur anlar kim eşitürler. Taḳı ölügler, ḳopġarur anlarnı (7) Tangrı; andın song anıng tapa ḳaytarılurlar.

---

47 nisbet: نسبت

37. Taḳı aydılar: "Eger indürülse irdi anıng üze (8) nişān, İḏisindin." Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı, yaraġlıġ munung[48] üze kim indürse āyet; (9) velī üküşrekleri bilmesler."
38. Taḳı yoḳ yörigendin [128a/1] yir içinde taḳı yoḳ uçġandın uçar iki ḳanatı birle, meger ümmetler sizing mengzeşikleringiz. (2) Ḳoḏudmaduḳ kitāb içinde nirsedin, andın song anlarnıng İḏisi tapa yıġlurlar.
39. (3) Taḳı anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni; saġırlar taḳı aġınlar, ḳarangḳuluḳlar içinde. (4) Kimni kim tilese Tangrı, azdurur anı; taḳı kimni kim tilese, ḳılur anı köni (5) yol üze.
40. Aygıl: "Ḫaber biring manga, eger kelse sizge Tangrınıng ḳını, (6) yā kelse sizge ḳıyāmet kün; Tangrıdın önginni mü ündeyür siz; eger irsengiz (7) rāst ayġanlar?"
41. Anı yoḳ ündeyür siz; taḳı aça anı kim ündeyür siz (8) anıng tapa, eger tilese; taḳı unutur siz anı kim ortaḳ ḳoşar siz.
42. Taḳı ıḏduḳ (9) ümmetler tapa, aşnungdın; taḳı tuttuḳ anlarnı ḳatıġlıḳ birle taḳı sökellik birle; [128b/1] bolġay kim anlar zārīlıḳ ḳılġaylar.
43. Ne üçün taẕarru' ḳılmadılar, ol vaḳtın kim keldi anlarġa 'aẕābumız, (2) zārī ḳıldılar? Velī ḳatıġ boldı köngülleri taḳı bezedi anlarġa (3) iblīs anı kim ḳılur irdiler.
44. Ol vaḳtın kim unuttılar anı kim (4) angduruldılar anıng birle, açtuḳ anlar üze tigme bir nirsening ḳapuġların; ançaġa tegrü kim (5) ol vaḳtın kim sewündiler ol nirse birle kim birildiler, tuttuḳ anlarnı nā-gāh; ol vaḳtın kim anlar (6) nevmīḏ bolġanlar.
45. Kesildi ḳavmnung songı, anlar kim küç ḳıldılar. Taḳı ögmek (7) Tangrıġa, 'ālemlerning erkliginge.
46. Aygıl: "Kördüngüz mü, eger alsa Tangrı (8) ḳulaḳıngızını taḳı közleringizni, taḳı mühr ursa köngülleringiz üze; kim turur (9) tapunġu, Tangrıdın öngin, kelür sizge anıng birle?" Baḳġıl neteg ewrür miz āyetlerni, [129a/1] andın song anlar yüz ewrerler.
47. Aygıl: "Ḫaber biring manga, eger kelse sizge Tangrı- (2) nıng ḳını, nā-gāh, yā āşkārā; helāk ḳılnur mu, meger küç ḳılġan erenler?"
48. (3) Taḳı ıḏmas miz ıyınmışlarnı, meger müjde birigliler taḳı ḳorḳutuġlılar. Kim kim (4) bitse taḳı ongarsa; yoḳ ḳorḳunç anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmazlar.
49. (5) Taḳı anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni, sıḳayur anlarnı ḳın, munung birle kim (6) buyruḳdın çıḳar irdiler.
50. Aygıl: "Aymaz men sizge, menim ḳatımda Tangrınıng ẖazīneleri; (7) taḳı bilmez men örtüglügni. Taḳı aymaz men sizge men, firişte men tip, (8) uymaz men meger ol nirsege kim vaḥy ḳılnur menim tapa." Aygıl: "Berāber bolur mu közsiz taḳı (9) körgen; endişe ḳılmaz mu siz?"
51. Taḳı ḳorḳutġul anlarnı kim, ḳorḳarlar [129b/1] kim yıġılsalar anlarnıng İḏisi tapa; yoḳ anlarġa andın bisre yārīçi, dost (2) taḳı şefā'at ḳılġan; bolġay kim anlar saḳınġaylar.

---

48 munung: mununung

52. Taḳı sürmegil anlarnı kim ündeyürler (3) anlarnıng İḏisini, irte birle taḳı kiçe birle, tileyürler İḏisining ẕātını. Yoḳ (4) sening üze saḳışlarındın, nirsedin; taḳı yoḳ sening saḳışıngdın (5) anlar üze nirsedin, taḳı sürseng anlarnı taḳı bolsang küç ḳılġanlardın.
53. (6) Taḳı anıng mengizlig sınaduḳ pārelerini pāre birle, aysunlar üçün: "Munlar mu, (7) eḏgülük ḳıldı Tangrı anlar üze, aramızdın?" İrmes mü Tangrı bilgenrek (8) şükr ḳılġanlarnı?
54. Taḳı ol vaḳtın kim kelse sanga, anlar kim bittiler (9) āyetlerimüzġa; ayġıl: "Esenlik sizing üze. Bitidi İḏingiz [130a/1] özi üze raḥmetni. Ḥaḳīḳat üze ol, kim kim ḳılsa sizdin yawuzluḳ, bilmemek birle; (2) andın songra tevbe ḳılsa andın song, taḳı ongarsa; ḥaḳīḳat üze ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
55. (3) Taḳı anıng mengizlig ayırtlayur miz āyetlerni, açuḳ bolsun üçün yazuḳ ḳılġanlarnıng yolı.
56. (4) Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men yıġıldım kim ḳulluḳ ḳılsam anlarġa kim ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın bisre." (5) Ayġıl: "Uymaz men hevālarıngızġa; azdım ol uġurda taḳı irmes men (6) könülgenlerdin."
57. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men, açuḳ ḥüccet üze İḏimdin; taḳı yalġanġa nisbet ḳıldıngız (7) anı. İrmez menim ḳatımda, ol kim iwe tileyür siz anıñ birle. İrmez ḥükm, meger Tangrıġa; (8) uyar ḥaḳġa. Taḳı ol ḥükm ḳılġanlarnıng yaḫşıraḳı.
58. Ayġıl: "Eger ḥaḳīḳat üze (9) menim ḳatımda, ol kim iwe tileyür siz anıng birle; ḥükm ḳılınġay irdi iş, menim aramda [130b/1] taḳı sizing arangızda." Taḳı Tangrı bilgenrek küç ḳılġanlarnı.
59. Taḳı anıng ḳatında ġaybnung (2) kiritleri; bilmez ol kiritlerni meger ol. Taḳı bilür anı kim yaban içinde taḳı tengiz içinde. (3) Taḳı tüşmes yapurġaḳdın, meger bilür anı. Taḳı yoḳ bir ewündin (4) yirning ḳarangḳuluḳları içinde, taḳı öldin taḳı ḳuruġdın; meger belgülüg (5) kitāb içinde.
60. Taḳı ol ol kim öldürür sizni tünle taḳı bilür anı kim (6) ḳazġandıngız kündüz. Andın song ıḏar sizni anıng içinde, ḥükm ḳılsun üçün vaḳt (7) atanmış. Andın song anıng tapa yanışıngız, andın songra ḫaber birür sizge ol nirse birle kim (8) ḳılur irdingiz.
61. Taḳı ol ḳahr ḳılġan ḳulları üstüninde. Taḳı ıḏar sizing üze (9) saḳçılar; ançaġa tegrü kim ḳayu vaḳtın kim kelse biringizge ölüm, tükel aldı anı [131a/1] yalawaçlarımuz; taḳı anlar taḳṣīr ḳılmazlar.
62. Andın songra ḳaytarıldılar Tangrı tapa; (2) erkligleri tapa, rāst. Bilgil anga ḥükm taḳı ol ḥisāb ḳılġanlarnıng iwgenreki.
63. (3) Ayġıl: "Kim ḳutġarur sizni yaban ḳarangḳuluḳlarındın taḳı tengizning? (4) Ündeyür siz anı zārī ḳılu taḳı örtüglüg: 'Eger ḳurtarsang bizni mundın, (5) bolġay miz şükr ḳılġanlardın.'"
64. Ayġıl: "Tangrı ḳutġarur sizni (6) andın taḳı tigme bir ḳaḍġudın; andın songra siz ortaḳ ḳoşar siz."
65. (7) Ayġıl: "Ol yaraġlıġ munung üze kim ıḏsa sizing üze ḳın, (8) üstüngüzdin, yā aḏaḳlarıngız astındın; yā ḳarıştursa sizni (9) türlüg türlüg ögürlerge taḳı tatursa

pārengizġa pārening ‘aẕābın." Baḳġıl, neteg [131b/1] ewrer biz āyetlerni, bolġay kim uḳġaylar.

66. Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldı anı sening ḳavmung; (2) taḳı ol ḥaḳ, tölengen. Aygıl: "İrmez men sizing üze saḳçı."
67. Tigme bir ḥaberġa ḳarār ḳılġu vaḳt bar, (3) taḳı bilgey siz.
68. Taḳı ol vaḳtın kim körseng anlarnı kim kirürler (4) āyetlerimüzġa; yüz ewürgil anlardın, ançaġa tegi kim kirseler andın öngin sözge. Taḳı eger unuttursa sanga iblīs; oturmaġıl (5) angmışdın songra, küç ḳılġan erenler birle.
69. Taḳı yoḳ anlarnıng üze kim (6) saḳınurlar, saḳışlarındın nirsedin; taḳı ançası bar angdurmaḳ, bolġay kim anlar (7) saḳınġaylar.
70. Taḳı ḳoḏġul anlarnı kim tutundılar dīnlerini oyun taḳı oyun, (8) taḳı arsıḳturdı anlarnı bu yaḳınraḳ tiriglik. Taḳı angdurġıl anıng birle kim ḥabs ḳılınsa ten, (9) ol nirse birle kim ḳazġandı. Yoḳ anga Tangrıdın bisre, dost taḳı şefā‘at ḳılġan. [132a/1] Taḳı eger yuluġ birseng, tigme bir yuluġ birmekni, alınmaġay andın. Anlar anlar kim (2) ḥabs ḳılındılar, ol nirse birle kim ḳazġandılar. Anlarġa içgü nirse, isig suwdın taḳı iglig ḳın, (3) munung birle kim irdiler küfr ketürgen."
71. Aygıl: "Ḳulluḳ ḳılur mu biz Tangrıdın (4) bisre ol nirsege kim asıġ ḳılmaz bizge taḳı ziyān ḳılmas bizge? Taḳı ḳaytarılur miz ökçelerimüz üze, (5) ol vaḳtın kim köndürdi bizni Tangrı; ol kim irse mengizlig kim alıp bardı anı iblīsler (6) yirde, müteḥayyir; anga ḳoldaşlar bar, ündeyürler anı köni yolġa: (7) 'Kelgil bizge.'" Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze Tangrınıng köni yolı, ol oḳ turur köni yol. Taḳı buyrulduḳ kim boyun süse miz (8) ‘ālemler erkliginge."
72. "Taḳı kim ḳılıng[49] namāznı taḳı saḳnıng andın." Taḳı ol (9) ol kim anıng tapa yıġlur siz."
73. (9) Taḳı ol ol kim yarattı köklerni [132b/1] taḳı yirni, ḥaḳ birle; taḳı ol kün kim aytur: "Bolġul!"; bolur. Anıng sözi (2) rāst. Taḳı angar oḳ erkliglik, ol kün kim ürlür ḳıyāmet borġusı içinde. Ġaybnung bilgeni (3) taḳı açuḳnung. Taḳı ol ḥikmetlig, bilgen.
74. Taḳı ol vaḳtın kim aydı İbrāhīm, (4) atasınġa Āzerġa: "Tutar mu sen[50] butlarnı tapunġu nirseler? Ḥaḳīḳat üze men körer men sini taḳı ḳavmungnı, (5) açuḳ azmaḳ içinde."
75. Taḳı anıng mengizlig körküzür miz İbrāhīmġa, köklerning (6) mülkini taḳı yirning; taḳı bolsun üçün yaḳīn bilgenlerdin.
76. (7) Ol vaḳtın kim ḳarangḳu boldı anıng üze tün, kördi yulduznı, aydı: "Bu (8) İḏim." Ol vaḳtın kim battı, aydı: "Sewmez men batġanlarnı."
77. Ol vaḳtın kim kördi aynı, (9) toġġan, aydı: "Bu İḏim." Ol vaḳtın kim battı, aydı: "Eger köndürmese mini İḏim, [133a/1] bolġay men azġun erenlerdin."
78. Ol vaḳtın kim kördi künni, (2) toġġan, aydı: "Bu İḏim. Bu uluġraḳ." Ol vaḳtın kim battı, aydı: "Ay (3) ḳavmum! Men bīzār men ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşar siz."

---

[49] ḳılıng: ḳılġıl

[50] tutar mu sen: tutar mu men

79. "Ḥaḳīḳat üze men ḳarşu ḳoḏdum yüzümni, (4) anga kim yangıla yarattı köklerni taḳı yirni; rāst müsülmān. Taḳı irmez men (5) ortaḳ ḳoşġanlardın."
80. Taḳı ḥüccetleşti ḳavmı, aydı: "Ḥüccetleşür mü siz menim birle (6) Tangrı içinde; taḳı Tangrı köndürdi mini? Taḳı ḳorḳmaz men ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşar siz anga, (7) meger kim tilese İḏim nirseni. King boldı İḏim ḳamuġ nirsege, bilig yanındın; (8) angmaz mu siz?"
81. "Taḳı neteg ḳorḳar men <ol nirsedin kim> ortaḳ ḳoştungız; taḳı (9) ḳorḳmaz siz, ḥaḳīḳat üze kim ortaḳ ḳoştunguz Tangrıġa, ol nirseni kim indürmedi anıñ birle sizning üze [133b/1] ḥüccet? Taḳı iki ögürde ḳayusı sezāraḳ, īminlik birle, eger (2) bilür irsengiz?"
82. Anlar kim bittiler taḳı ḳarışturmadılar bitmeklerini küç birle, ya'nī yazuḳ birle; (3) anlar, anlarġa ḳurtulmaḳ. Taḳı anlar könülgenler.
83. Taḳı ol ḥüccetimüz, (4) birdük anı İbrāhīmġa ḳavmı üze. Kötrür <miz> mertebeler, (5) ol kim irseni kim tileyür miz. Ḥaḳīḳat üze İḏing ḥikmetlig, bilgen.
84. Taḳı birdük anga (6) İsḥāḳnı taḳı Ya'ḳūbnı, tigme birni köndürdük. Taḳı Nūḥnı köndürdük (7) aşnudın, taḳı oġlanlarındın Dāvudnı taḳı Süleymānnı taḳı Eyyūbnı (8) taḳı Yūsufnı taḳı Mūsānı taḳı Hārūnnı. Taḳı mundaġoḳ (9) cezā birür miz eḏgülük ḳılġanlarġa.
85. Taḳı Zekeriyyānı taḳı Yaḥyā taḳı 'Īsānı taḳı İlyāsnı, [134a/1] tigme biri yaḫşılardın.
86. Taḳı İsmā'īlni taḳı Yesa'nı taḳı Yūnusnı (2) taḳı Lūṭnı, tigme birni arturdımız 'ālemler üze.
87. Taḳı (3) atalarındın taḳı oġlanlarındın taḳı ḳarındaşlarındın; taḳı üḏürdük anlarnı taḳı köndürdük (4) anlarnı yol tapa, köni.
88. Ol, Tangrının yolı; (5) köndürür anıng birle kimni tilese, ḳullarındın. Taḳı eger ortaḳ ḳoşsalar irdi, bāṭıl bolġay irdi (6) anlardın, ol nirse kim irdiler ḳılurlar.
89. Anlar anlar kim birdük anlarġa (7) kitābnı taḳı ḥükmni taḳı peyġāmberlıḳnı. Eger küfr ketürse anga bu erenler; (8) vekīl ḳılduḳ anga erenler, irmezler anga küfr ketürgenler.
90. (9) Anlar anlar kim köndürdi Tangrı, anlarnıng köni yolınġa uyġul. Ayġıl: [134b/1] "Tilemez men sizdin anıñ üze ter; irmez ol, meger angdurmaḳ 'ālemlerġa."
91. (2) Taḳı bilmediler Tangrını, bilmekining ḥaḳḳınça; ol vaḳtın kim aydılar: (3) "İndürmedi Tangrı yaratılmış üze nirsedin." Ayġıl: "Kim indürdi kitābnı, (4) ol kim keldi anıng birle Mūsā, yaruḳluḳ taḳı köni yol kişilerġe; ḳılur siz anı (5) kāġıdlar, belgürtür siz anı taḳı örter siz üküşni? Taḳı ögretildingiz (6) anı kim bilmedingiz, siz taḳı atalarıngız." Ayġıl: "Tangrı." Andın songra (7) ḳoḏġul anlarnı bāṭılları içinde, oynayurlar.
92. Taḳı bu kitāb, indürdük anı; (8) bereketlig, menfa'atleri köp aġġan; <rāstlaġan> ol nirseni kim ileyinde turur; taḳı munung üçün kim ḳorḳutsang Mekkeni (9) taḳı ol kim irselerni kim anıng tegresinde. Taḳı anlar kim biterler ol cihānġa, biterler [135a/1] anga; taḳı anlar namāzları üze saḳlayurlar, ya'nī peyvestelik ḳılurlar.
93. Taḳı kim küç ḳılġanraḳ (2) ol kim ersedin kim çattı Tangrı üze yalġannı, yā aydı: "Vaḥy ḳılındı menim tapa." (3) Taḳı vaḥy ḳılınmadı anıng tapa nirse taḳı ol kim aydı:

"İndürgey men Tangrı indürmişi (4) mengizlig." Takı eger körse irding, ol uğurda kim küç kılğanlar ölümnüng katığlıkları içinde; (5) takı firişteler, eligleri yayğanları: "Çıkarıng cänlarıngızını! (6) Bu kün cezā birilür siz ḫorluk kınını, munung birle kim (7) aytur irdingiz Tangrı üze ḥakdın öngin takı irdingiz āyetlerindin (8) uluğsınur siz."

94. Takı keldingiz bizge yalğuzlar, neteg kim yarattuk sizni (9) evvel kezde. Takı koddunguz anı kim birdük sizge, arkalarıngız artında. [135b/1] Takı körmes biz sizing birle şefī'leringizni, anlar kim, aydıngız (2) ḥakīkat üze anlar sizing içingizde ortaklar; kesildi arangızda takı azdı sizdin (3) ol kim aytur irdingiz.
95. Ḥakīkat üze Tangrı ewünnüng yarğanı takı ḫurmā çekirdekining. Çıkarur (4) tirigni ölügdin takı çıkarğan ölügni tirigdin. Ol Tangrı, (5) neteg ewrülür siz?
96. Tangrı tangnıng yarğanı takı tünnüng kılğanı, karār kılğu; (6) takı künni takı aynı, sakış kılmak. Ol, ġālib bolğannıng endāze kılmakı, bilgen.
97. (7) Takı ol ol kim kıldı sizge yulduzlarnı, munung üçün kim könülsengiz anıng birle, (8) suwsuz yirning karangkulukları içinde takı tengizning. Ayırtladuk āyetlerni, ol erenler üçün kim (9) bilürler.
98. Takı ol ol kim yangıla tüzetti sizni bir tendin, [136a/1] karār kılğu yir takı kodğu yir. Ayırtladuk āyetlerni, ol erenlerge kim (2) ukarlar.
99. Takı ol ol kim indürdi kökdin suwnı. Takı çıkarduk (3) anıng birle tigme bir nirsening üngen otını. Takı çıkarduk andın yaşnı; çıkarur miz (4) andın ewünni, müngeşgen; takı ḫurmā yığaçındın çiçekindin, (5) salkumlar yakın; takı büstānlar üzümlerdin; takı zeytünnı takı enārnı, (6) oḫşaş takı oḫşaşmağan. Bakıng meyvesinğa, ol vaktın kim meyve çıkardı (7) takı bişmekinge tegdi. Ḥakīkat üze anıñ içinde sizge āyetler, ol erenlerge <kim> bittiler.
100. Takı kıldılar (8) Tangrığa ortaklar, perīler, ya'nī firiştelerni; takı yarattı anlarnı. Takı çattılar anga oğullar (9) takı kızlar, biligsiz. Arığlık anga takı yüksek boldı ol nirsedin kim şıfat kılurlar.
101. [136b/1] Kökleri tangsuk takı yiri. Neteg bolur anga oğlan takı (2) bolmadı anga cüft? Takı yarattı tigme bir nirseni takı ol tigme bir nirseni (3) bilgen.
102. Ol Tangrı İḏingiz, yok tapunğu meger ol, tigme bir nirsening (4) yaratğanı. Takı kulluk kılıng anga takı ol tigme bir nirse üze saklağan.
103. Yitmez anga (5) köz nūrları takı ol yiter köz nūrlarınğa. Takı ol laṭīf, ya'nī köz yitmes, bilgen.
104. (6) Keldi sizge köngül közleri İḏingizdin; kim kim körse, özinge ök; (7) takı kim kim közsüz bolsa, anıng üze ök. Takı irmes men sizing üze saklağan.
105. Takı anıng mengizlig (8) ewrer miz āyetlerni; takı aysunlar üçün, okudung tip; takı beyān kılalıng üçün ol erenlerge kim (9) bilürler.
106. Uyğul ol nirsege kim vaḥy kılındı sening tapa, İḏingdin; yok tapunğu meger ol. [137a/1] Takı yüz ewürgil ortak koşğanlardın.
107. Takı eger tilese irdi Tangrı, ortak koşmağaylar irdi. (2) Takı kılmaduk sini anlar üze sakçı takı irmez sen anlar üze (3) sakçı.

108. Sögmeng anlarġa kim ḳulluḳ ḳılurlar Tangrıdın bisre (4) kim söggeyler Tangrıġa, küç yanındın, bilmedin. Anıng mengizlig bezedük tigme bir (5) ögürge, işlerini. Andın song anlarnıng İḏisi tapa ḳaytışları. Ḫaber birür anlarġa, (6) ol nirse birle kim irdiler ḳılurlar.
109. Taḳı ant içtiler Tangrı birle, antlarınıng ḳatığın: (7) Eger kelse anlarġa āyet, nişān, bitgeyler anga. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze āyetler Tangrı (8) ḳatında." Taḳı ne neng bildürür sizge, ḥaḳīḳat üze ol ol vaḳtın kim kelse, bitmezler?
110. (9) Taḳı ewrer miz köngüllerini taḳı közlerini, neteg kim bitmediler anga [137b/1] ilk kezigde; taḳı ḳoyar miz anlarnı boynaġuluḳları içinde, müteḥayyir bolurlar.
111. Taḳı eger biz (2) indürse irdük anlar tapa firişteler taḳı sözlese irdi anlarġa ölügler taḳı yıġsa irdük (3) anlar üze tigme bir nirseni, oġḳa kirgen; bolmaġaylar irdi munung üçün kim bitseler, meger tilese (4) Tangrı. Velī köprekleri bilmesler.
112. Taḳı anıng mengizlig ḳılduḳ, (5) tigme bir peyġāmberġa düşman, ādemīlerning iblīslerindin taḳı perīning; işāret ḳılur (6) pāreleri pāreġa söznüng bezekini, aldamaḳ. Taḳı eger (7) tilese Tangrı, ḳılmaġaylar irdi anı; ḳoḏġul anlarnı taḳı ol nirseni kim çatarlar.
113. Taḳı munung üçün kim ḳışsa (8) anıñ tapa anlarnıñ köngülleri kim bitmezler ol cihānḳa, taḳı ḫoşnūd bolsalar (9) taḳı ḳazġansunlar üçün anı kim anlar ḳazġanġanlar.
114. "Tangrınıng önginini mü isteyür men, [138a/1] ḥākim; taḳı ol ol kim indürdi sizing tapa kitābnı, ayırtlanmış?" Taḳı anlar kim (2) birdük anlarġa kitābnı; bilürler ḥaḳīḳat üze ol indürülmiş İḏingdin, (3) ḥaḳ birle; taḳı bolmaġıl şek tutuġlılardın.
115. Taḳı tükel boldı İḏingning (4) sözi, rāst taḳı tüz. Yoḳ tegşürgen kelimeleringe. Taḳı ol (5) işitgen, bilgen.
116. Taḳı eger boyun süseng ol kim irselerning köprekinge kim yir içinde, (6) azdurġaylar sini Tangrı yolından. Uymaslar, meger sizigge; (7) taḳı irmez anlar, meger taḳdīr ḳılurlar, yā yalġan sözleyürler.
117. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ol bilgenrek (8) ol kim erseni kim azar yolından. Taḳı ol bilgenrek, könülgenlerni.
118. Ying (9) ol nirsedin kim yāḏ ḳılındı Tangrınıñ atı anıñ üze, eger irsengiz āyetleringe bitgenler.
119. [138b/1] Taḳı ne ol sizge kim yimes siz[51] andın kim yāḏ ḳılındı Tangrınıng atı anıng üze taḳı (2) ayırtladı sizge anı kim ḥarām ḳılındı sizning üze, meger ol nirse kim ḳısarlandıngız anıng tapa? (3) Taḳı ḥaḳīḳat üze köp, azdururlar hevāları birle, biligsiz. Ḥaḳīḳat üze (4) İḏing, ol bilgenrek ḥaddın keçgenlerni.
120. Taḳı ḳoḏung yazuḳnung āşkāresini (5) taḳı örtüglüsini. Ḥaḳīḳat üze anlar kim ḳazġanurlar yazuḳnı, cezā birilgeyler (6) ol nirse birle kim irdiler ḳazġanurlar.
121. Taḳı yimeng ol nirsedin kim yāḏ ḳılınmadı (7) Tangrınıng atı anıng üze taḳı ḥaḳīḳat üze ol buyruḳdın çıḳmaḳ. Ḥaḳīḳat üze iblīsler (8) vesvese ḳılurlar dostlarınġa, munung

---

[51] yimes siz: yimesengiz

üçün kim cedel ḳılsalar sizing birle. Taḳı eger boyun süsengiz anlarġa, (9) ḥaḳīḳat üze siz ortaḳ ḳoşġanlar siz.

122. Ol kim irse mü kim irdi ölüg, tirgüzdük anı; [139a/1] taḳı ḳılduḳ anga yaruḳ, yöriyür anıng birle kişiler içinde; ol kim irse mengizlig kim anıng ṣıfatı (2) ḳarangḳuluḳlar içinde, irmes çıḳġan andın? Anıng mengizlig bezenildi kāfirlerġa, (3) ol kim irdiler ḳılurlar.
123. Taḳı anıng mengizlig ḳılduḳ, tigme bir (4) ḳonum içinde yazuḳ ḳılġanlarnıng uluġraḳlarını; munung üçün kim ḥīle ḳılsalar anıng içinde. Taḳı ḥīle ḳılmaslar (5) meger özleri birle, taḳı bilmesler.
124. Taḳı ol vaḳtın kim keldi anlarġa āyet, ya'nī nişān, aydılar: (6) "Bitmegey miz, ançaġa tegrü kim birilse miz ol mengizlig nirse kim birildi Tangrınıng yalawaçları." (7) Tangrı bilgenrek, ḳayda ḳılur risāletlerini. Teggey (8) anlar kim yazuḳ ḳıldılar; ḫorluḳ Tangrı ḳatında taḳı ḳın ḳatıġ, (9) munung birle kim mekr ḳılur irdiler.
125. Kimni kim tilese Tangrı kim köndürse anı, [139b/1] açar köngülini müsülmānlıḳġa; taḳı kimni kim tilese kim azdursa anı, ḳılur (2) kögüzini, ya'nī könglini tar, tar; tamām kökke aşar mengizlig. Anıng mengizlig (3) ḳılur Tangrı 'aẕābnı, anlarnıng üze kim bitmesler.
126. Taḳı bu (4) İḏing yolı, tüz. Ayırtladuḳ āyetlerni, erenlerge kim (5) ögüt alurlar.
127. Anlarġa uçmaḳ, selāmetlıḳ sarāyı, anlarnıng İḏisi ḳatında. Taḳı ol, dostları; (6) ol nirse birle kim irdiler ḳılurlar.
128. Taḳı ol kün kim yıġar miz anlarnı ḳamuġ: "Ay (7) perīlerning ögüri! Köp ḳılmaḳ tiledingiz ādemīlerdin." Taḳı aydı (8) dostları, ādemīlerdin: "İḏimüz! Menfa'at aldı pāremiz pāre birle (9) taḳı tegdi bizge, ol vaḳtımuzġa kim belgülüg ḳıldıng bizge." Aydı: "Ot, iḳāmet ḳılġu yiringiz; [140a/1] cāviḏāneler anıng içinde, meger ol kim tiledi Tangrı." Ḥaḳīḳat üze İḏing ḥikmetlig, bilgen.
129. (2) Taḳı anıng mengizlig dost ḳılur miz küç ḳılġanlarnıng pāresin pāreġa, ol nirse birle kim irdiler (3) ḳazġanurlar.
130. Ay ādemīlerning taḳı perīlerning ögüri! Kelmedi mü sizge (4) yalawaçlar sizdin; ayturlar sizing üze āyetlerimni taḳı ḳorḳuturlar sizlerni (5) bu kününgizge satġaşmaḳdın?" Aydılar: "Tanuḳluḳ birdük özlerimüz üze." Taḳı arsıḳturdı anlarnı (6) yaḳınraḳ tiriglik taḳı tanuḳluḳ birdiler özleri üze, ḥaḳīḳat üze anlar irdiler (7) küfr ketürgenler."
131. Ol kim bolmadı İḏing ḳonumlarnıng (8) yoḳatġanı, küç birle; taḳı anıng eyeleri ġāfiller.
132. Taḳı tigme birge mertebeler, (9) ol nirsedin kim ḳıldılar. Taḳı irmez İḏing ġāfil, ol nirsedin kim ḳılurlar.
133. Taḳı İḏing [140b/1] bay, raḥmet eyesi. Eger tilese, iltgey sizni; taḳı song ḳoḏġay (2) songunguzdın, ol nirseni kim tileyür; neteg kim yarattı sizni öngin eren- (3) lerning oġlanlarındın.
134. Ḥaḳīḳat üze ol nirse üze kim va'de ḳılnur siz, kelgen; taḳı irmez siz (4) 'āciz ḳılġanlar.

135. Aygıl: "Ay ḳavmum! Ḳılıng özüngüz üze, (5) ḥaḳīḳat üze men ḳılġan men. Bilgey siz kim turur ol kim bolur anga bu sarāy- (6) nung songı. Ḥaḳīḳat üze ol, ḳurtulmas küç ḳılġanlar."
136. Taḳı ḳıldılar Tangrıġa ol nirsedin kim yarattı (7) ekindin taḳı en'āmdın, ülüş; taḳı aydılar: "Bu Tangrıġa"; aymaḳları birle: (8) "Taḳı bu ortaḳlarımuzġa." Taḳı ne kim bolsa ortaḳlarınġa, ulanmas (9) Tangrı tapa; taḳı ne kim bolsa Tangrıġa, ol ulanur, teger ortaḳlarınġa. [141a/1] Neme yawuz ḥükm ḳılurlar!
137. Taḳı anıng mengizlig bezedi[52] üküşke (2) ortaḳ ḳoşġanlardın, oġlanları öldürmekin: ortaḳları; munung üçün kim yoḳatsalar anlarnı (3) taḳı munung üçün kim örtseler anlar üze dīnlerin. Taḳı eger tilese irdi Tangrı, ḳılmaġaylar irdi anı. (4) Ḳoḍġul anlarnı taḳı ol nirseni kim çatarlar.
138. Taḳı aydılar: "Bu tiweler, ḳoylar, sıġırlar, keçiler, taḳı ekin (5) men' ḳılınmış; yimes anı meger ol kim tileyür miz"; aymaḳları birle: "Taḳı tiweler, (6) ḥarām ḳılındı arḳaları." Taḳı tiweler, sıġırlar, ḳoylar, keçiler; yāḍ ḳılmaslar Tangrının (7) atı anıng üze, yalġan çatmaḳ anıng üze. Cezā birgey anlarġa, ol nirse birle kim irdiler çatarlar.
139. (8) Taḳı aydılar: "Ol kim bu tiwelerning ḳarınları içinde bar, ḫāliṣ, ya'nī ḳatıġsız irkeklerimüzge (9) taḳı ḥarām ḳılınmış turur cüftlerimüz üze. Taḳı eger bolsa ölüg, anlar anıng içinde [141b/1] ortaḳlar." Cezā birgey anlarġa ṣıfat ḳılmaḳlarını, ya'nī ṣıfat ḳılduḳlarının cezāsını. Ḥaḳīḳat üze ol ḥikmetlig, bilgen.
140. (2) Ziyān ḳıldı anlarġa kim öldürdiler oġlanlarını yüngül usluġluḳdın, biligdin öngin birle (3) taḳı ḥarām ḳıldı<lar> anı kim rūzī ḳıldı anlarġa Tangrı, çatmaḳ yanındın Tangrı üze. (4) Azdılar taḳı bolmadılar könülgenler.
141. Taḳı ol ol kim yarattı (5) būstānlar, kötrülmişler taḳı kötrülmemişler; taḳı ḫurmā yıġaçları; (6) taḳı ekinni, türlüg türlüg meyvesi; taḳı zeytūnnı; taḳı enārnı; (7) oḫşaşġan taḳı oḫşaşmaġan. Ying meyvesindin, ol vaḳtın kim (8) meyve ḳılsa, çıḳarsa taḳı biring ḥaḳḳını biçmekining küninde taḳı isrāf ḳılmang. Ḥaḳīḳat üze ol, (9) sewmes isrāf ḳılġanlarnı.
142. Taḳı tiwelerdin taḳı sıġırlardın taḳı ḳoylardın taḳı keçilerdin, yük kötürgen [142a/1] taḳı töşengen. Ying andın kim rūzī ḳıldı sizge Tangrı taḳı uymang iblīs (2) adımlarınġa; ḥaḳīḳat üze ol, sizge açuḳ düşman.
143. Sekiz cüft: (3) Ḳoylardın iki taḳı keçilerdin iki. <Aygıl>: "İki erkekin mü (4) ḥarām ḳıldı, yā iki tişini mü, yā ol nirseni mü kim ḳapsadı anıng üze iki tişining (5) raḥimleri? Ḫaber biring manga 'ilm birle, eger irsengiz rāst ayganlar."
144. (6) Taḳı tiwelerdin iki taḳı sıġırlardın iki. Aygıl: "İki irkekin mü (7) ḥarām ḳıldı, yā iki tişini mü, yā ol nirseni mü kim ḳapsadı anıng üze iki tişining (8) raḥimleri? Yā irdingiz mü tanuḳlar, ol vaḳtın kim vaṣiyyet ḳıldı sizge Tangrı (9) munung birle?" Kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim çattı Tangrı üze yalġannı; [142b/1] munung üçün kim

---

52 bezedi: bezenildi

azdursa kişilerni, ‘ilmdin öngin birle? Ḥaḳīḳat üze Tangrı köndürmes küç ḳılġan (2) erenlerni.

145. Aygıl: "Bulmas men ol nirse içinde kim vaḥy ḳılındı menim tapa, ḥarām ḳılınmış, (3) yigen üze kim yiyür anı; meger kim bolsa ölügse, yā tökülmiş (4) ḳan, yā tonguz eti. Ḥaḳīḳat üze ol arıġsız, yā buyruḳdın çıḳmaḳ, (5) ün kötrüldi Tangrıdın önginge anıñ birle. Kim kim ḳısarlansa, küç ḳılmadın taḳı ḥaddın keçmeyin; (6) ḥaḳīḳat üze İḏing yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
146. Taḳı anlarnıng üze kim cuhūd boldılar, (7) ḥarām ḳılduḳ tigme bir tırnaḳlıġnı. Taḳı sıġırlardın taḳı ḳoylardın ḥarām ḳılduḳ (8) anlar üze, iç yaġlarını; meger ol kim kötürdi ol ikisining arḳaları, yā (9) çoz baġarsuḳlar, yā ol nirse kim ḳarıştı süngük birle. Anı, cezā birdük anlarġa [143a/1] küç ḳılmaḳları birle. Taḳı biz rāst ayġanlar.
147. Eger yalġanġa nisbet ḳılsalar sini, aygıl: (2) "İḏingiz king raḥmet iḏisi. Taḳı ḳaytarılmas anıng ‘aẕābı, yazuḳ ḳılġan (3) erenlerdin."
148. Aytġay anlar kim ortaḳ ḳoştılar: "Eger tilese Tangrı, (4) ortaḳ ḳoşmaġay irdük taḳı atalarımuz; taḳı ḥarām ḳılmaġay irdük nirsedin." Anıng mengizlig (5) yalġanġa nisbet ḳıldı anlar kim anlardın aşnu, ançaġa tegrü kim tattılar ‘aẕābumuznı. Aygıl: (6) "Bar mu sizing ḳatıngızda biligdin, çıḳarsangız anı bizge? Uymas siz (7) meger sizigge taḳı irmes siz, meger yalġan sözleyür siz."
149. Aygıl: "Tangrıġa (8) yitiz ḥüccet. Eger tilese, köndürgey irdi sizni ḳamuġ."
150. (9) Aygıl: "Ketürüng tanuḳlarıngızını, anlar kim tanuḳluḳ birürler: 'Ḥaḳīḳat üze Tangrı ḥarām ḳıldı [143b/1] munı.'" Eger tanuḳluḳ birseler, tanuḳluḳ birmegil anlar birle; taḳı uymaġıl anlarnıng (2) hevālarınġa, yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni. Taḳı anlar kim bitmesler ol cihānḳa (3) taḳı anlar anlarnıng İḏisi birle teng ḳılurlar.
151. Aygıl: "Keling, oḳuġayın ol nirseni kim ḥarām ḳıldı (4) Tangrıngız[53] sizing üze kim ortaḳ ḳoşmang anga nirseni, taḳı ata anaḳa (5) eḏgülükni taḳı öldürmeng oġlanlarıngızını dervişlikdin. Biz (6) rūzī birür miz sizge taḳı anlarḳa. Taḳı yawumang körksüz işlerge, ol kim açuḳ boldı (7) andın taḳı ol kim örtüglüg boldı. Taḳı öldürmeng ol tenni kim ḥarām ḳıldı Tangrı, (8) meger ḥaḳ birle. Ol vaṣiyyet ḳıldı sizge anıng birle, bolġay kim siz bilgey siz.
152. (9) Taḳı yawumang öksüz mālınġa, meger ol nirse birle kim ol körklügrek; ançaġa tegrü kim teggey [144a/1] ‘aḳlı yitiz bolmaḳınġa. Taḳı tükel ḳılıng saġunı taḳı terāzūnı, tüzlük birle. Teklīf ḳılmaz miz (2) tenge, meger yaraġınçanı. Taḳı ol vaḳtın kim aysangız, rāstlıḳ ḳılıng; taḳı eger bolsa (3) yawuḳluḳ eyesi. Taḳı Tangrının ‘ahdinge vefā ḳılıng. Ol vaṣiyyet ḳıldı sizge (4) anıng birle, bolġay kim siz ögüt alġay siz.
153. Taḳı ḥaḳīḳat üze bu yolum tüz, (5) uyung anga. Taḳı uymang yollarġa kim taḳılsa, yā taḳıtsa sizni sizing birle (6) yolındın. Ol vaṣiyyet ḳıldı sizge anıng birle, bolġay kim saḳınġay siz.

---

[53] Tangrıngız: تنكرى ينكيز

154. Andın song (7) birdük Mūsāġa kitābnı, tükel, ol nirse üze kim körklüglük ḳıldı; (8) taḳı ayırtlamaḳ, tigme bir nirseni; taḳı köni yol; taḳı raḥmet; bolġay kim anlarnıng (9) İḏisining satġaşmaḳı birle biterler.
155. Taḳı bu kitāb; indürdük anı, menfa'atleri köp. [144b/1] Uyung anga taḳı ḳorḳung, bolġay kim siz raḥmet ḳılınġay siz.
156. Kim aysangız: (2) "Ḥaḳīḳat üze indürüldi kitāb iki ögür üze, bizdin aşnu; taḳı (3) ḥaḳīḳat üze irdük anlarnıng oḳumaḳındın ġāfiller."
157. Yā aysangız: "Eger ḥaḳīḳat üze biz, (4) indürülse irdi bizing üze kitāb; bolġay irdük könirek anlardın." Keldi (5) sizge açuḳ ḥüccet, İḏingizdin, taḳı köni yol taḳı raḥmet. Kim küç ḳılġanraḳ (6) ol kim irsedin kim yalġanġa nisbet ḳıldı Tangrının āyetlerini taḳı yıġdı andın? (7) Cezā birgey miz anlarġa kim yıġarlar āyetlerimüzdin, ḳınnıng körksüzini; (8) anıng birle kim irdiler yıġarlar.
158. Baḳarlar mu, meger kim kelse anlarġa (9) firişteler, yā kelse İḏing, yā kelse İḏingning āyetlerining pāresi? [145a/1] Ol kün kim kelür İḏingning āyetlerining pāresi, asıġ ḳılmas tenge anıng bitmeki, (2) bitmiş irmez irdi aşnudın, yā ḳazġan<ma>dı īmānı içinde (3) eḏgülük. Ayġıl: "Küyüng, biz küygenler miz."
159. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (4) ḳoydılar dînlerini taḳı irdiler bölük bölük, irmes sen anlardın (5) nirse içinde. Ḥaḳīḳat üze işleri Tangrı tapa; andın songra ḫaber birür anlarġa, munung birle kim irdiler (6) ḳılurlar.
160. Kim kelse eḏgülük birle, anga anıng mengzeşining onı; taḳı kim (7) kelse yawuzluḳ birle, cezā birilme<s> meger anıng mengzeşi taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
161. (8) Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men, köndürdi mini İḏim, köni yol tapa; rāst (9) dīnġa; İbrāhīm dininge, rāst müsülmān taḳı irmedi ortaḳ ḳoşġanlardın."
162. [145b/1] Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze namāzım taḳı 'ibādetim, ḳulluḳum, taḳı tiriglikim taḳı ölür vaḳtım Tangrıġa, (2) 'ālemlerning İḏisinge."
163. "Yoḳ ortaḳ anga, taḳı anıng birle buyruldum taḳı men (3) boyun sügenlerning evveli."
164. Ayġıl: "Tangrıdın özgeni mü ister men iḏi, taḳı ol (4) tigme bir nirsening İḏisi? Taḳı ḳazġanmas tigme bir nefs, meger anıng üze; (5) taḳı kötürmez yük kötürgen, önginnüng yükin. Andın song İḏingiz tapa ḳaydışıngız; (6) ḫaber birür sizge, ol nirse birle kim irdingiz anıng içinde ḫilāf ḳılışur irdingiz."
165. Taḳı ol ol kim (7) ḳıldı sizni yirning ḫalīfeleri; taḳı kötürdi pārengizni pāre (8) üze, mertebeler; munung üçün kim sınasa sizni, ol nirse içinde kim birdi sizge. Ḥaḳīḳat üze İḏing (9) ḳını iwek. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.

(7)

SŪRETÜ'L-A'RĀF

[146a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) انا الله اعلم و افصل
2. Kitāb, indürüldi sening tapa; bolmasun kögüzüng içinde, ya'nī könglüng içinde (3) şek andın; munung üçün kim ḳorḳutsang anıng birle taḳı angdurmaḳ mü'minlerġa.
3. Uyung [146b/1] ol nirsege kim indürüldi sizing tapa, İḏingizdin; taḳı uymang andın bisre dostlarġa; (2) ingen az ögüt alur siz.
4. Taḳı neçe niçe ḳonumdın, yoḳattuḳ anı; (3) taḳı keldi anga 'aẕābumız tünle, yā anlar kündüz uyuġanlar.
5. Bolmadı da'vāları, (4) ol vaḳtın kim keldi anlarġa 'aẕābumız, meger kim aydılar: "Ḥaḳīḳat üze biz irdük küç ḳılġanlar."
6. (5) Sorġay miz anlarġa kim ıḏıldı anlar tapa taḳı sorġay miz ıḏılmışlarġa.
7. (6) Taḳı ḳıṣṣa ḳılġay miz anlar üze, 'ilm birle; taḳı irmedük ġāyibler.
8. Taḳı ölçmek (7) ol kün ḥaḳ. Kim kim aġır bolsa terāzūları, anlar anlar (8) ḳurtulġanlar.
9. Taḳı kim yüngül bolsa terāzūları, anlar anlar (9) ziyān ḳıldılar özleringe; munung birle kim irdiler āyetlerimüzġa ẓulm ḳılurlar.
10. Taḳı [147a/1] ornattuḳ sizni yirde taḳı ḳılduḳ sizge anıng içinde tirilgü nirse. (2) İngen az şükr ḳılur siz.
11. Taḳı yarattuḳ sizni, andın song ṣüret ḳılduḳ sizni, (3) andın song ayduḳ firiştelerge: "Secde ḳılıng Ādemġa." Secde ḳıldılar, meger (4) iblīs, bolmadı secde ḳılġanlardın.
12. Aydı: "Ne yıġdı sini (5) kim secde ḳılsang, ol uġurda kim buyurdum sanga?" Aydı: "Men yaḫşıraḳ andın, yarattıng mini (6) otdın taḳı yarattıng anı balçıḳdın."
13. Aydı: "İngil andın, bolmas (7) sanga kim uluġsınsang anıñ içinde. Çıḳġıl, ḥaḳīḳat üze sen (8) ḫorlardın."
14. Aydı: "Mühlet birgil manga, ol künge tegi kim ḳoparılurlar."
15. Aydı: (9) "Ḥaḳīḳat üze sen, mühlet birilmişlerdin sen."
16. Aydı: "Munung birle kim azdurdung mini, oturġay men [147b/1] anlarġa köni yolungda."
17. "Andın song kelgey men anlarġa iley- (2) lerindin taḳı songlarındın, taḳı saġlarındın taḳı sollarındın; (3) taḳı bulmas sen üküşreklerini, şükr ḳılġanlar."
18. Aydı: "Çıḳġıl andın, (4) yirilmiş, sürülmiş. Ol kim irse kim uydı sanga anlardın, toldurġay men (5) tamuġnı sizdin ḳamuġ."

19. Taḳı ay Ādem! Ḳarār ḳılġıl sen (6) taḳı cüftüng uçmaḳda; ying ḳaydın kim tilesengiz taḳı (7) yawumang bu yıġaçġa, bolġay siz küç ḳılġanlardın.
20. (8) Aḳru sözledi ol ikisinge iblīs, munung üçün kim açsa ol ikisinge, anı kim örtüldi (9) ol ikisindin, ‘avretlerindin; taḳı aydı: "Yıġmadı siz ikegüni İḏingiz [148a/1] bu yıġaçdın, meger kim bolsangız iki firişte, yā bolsangız (2) cāviḏānelerdin."
21. Taḳı ant içti ol ikisinge: "Ḥaḳīḳat üze men, siz ikegüge ögüt birgenlerdin."
22. (3) Yawuttı indürdi arsıḳturmaḳ birle. Ol vaḳtın kim tattılar yıġaçnı, açıldı ol ikisinge (4) ‘avretleri. Taḳı başladılar tike, ol ikisi üze uçmaḳ yapurġaḳındın. (5) Taḳı ḳıḳırdı ol ikisini, ol ikisining İḏisi: "Yıġmadım mu siz ikegüni ol yıġaçdın? (6) Taḳı aymadım mu sizge, ḥaḳīḳat üze iblīs sizge açuḳ düşman?"
23. (7) Aydılar: "İḏimüz! Küç ḳılduḳ özlerimüzge. Taḳı eger yarlıḳamasang bizge taḳı raḥmet ḳılmasang bizge, (8) bolġay miz ziyān ḳılġanlardın."
24. Aydı: "İning pārengiz (9) pāreġa düşman. Taḳı sizge yirde, ḳarār ḳılġu yir bar taḳı menfa‘at alġu nirse, [148b/1] uzaḳ vaḳtġa tegrü."
25. Aydı: "Anıng içinde tirilür siz taḳı anıng içinde ölür siz, taḳı andın (2) çıḳarılur siz."
26. Ay Ādem oġlanları! İndürdük sizing üze ton, (3) örter ‘avretleringizni; taḳı bezek tonı taḳı saḳnuḳluḳ tonı. Ol (4) yaḫşıraḳ. Ol Tangrının āyetlerindin, bolġay kim anlar ögüt alġaylar.
27. (5) Ay Ādem oġlanları! İbtilā ḳılmasun sizni, ya‘nī sınamasun sizni iblīs, neteg kim çıḳardı (6) atangız anangızını uçmaḳdın; tartar, ya‘nī soyar ol ikisindin tonlarını, (7) munung üçün kim körküzse ol ikisinge ‘avretlerini. Ḥaḳīḳat üze ol körer sizni ol taḳı ögüri, (8) ol yirdin kim körmez siz anlarnı. Biz ḳılduḳ iblīslerni dostlarnı, (9) anlarġa kim bitmesler.
28. Taḳı ol vaḳtın kim ḳıldılar körksüz iş, aydılar: [149a/1] "Bulduḳ anıng üze atalarımuznı taḳı Tangrı buyurdı bizge anıng birle." Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı (2) buyurmas körksüzlük birle, aytur mu siz Tangrı üze anı kim bilmez siz?"
29. (3) Ayġıl: "Buyurdı İḏim tüzlük birle. Taḳı rāst ḳılıng yüzleringizni, tigme bir (4) secde ḳılġu yirde. Taḳı ḳulluḳ ḳılıng anga, ḫāliṣ ḳılıġlılar anga dīnni. (5) Neteg kim başladı sizni, ḳaytur siz.
30. Bir ögürni köndürdi, taḳı bir ögürni, vācib boldı (6) anlarnıng üze azġunluḳ. Ḥaḳīḳat üze anlar tutundılar iblīslerni dostlar, (7) Tangrıdın bisre; taḳı sizinürler, ḥaḳīḳat üze anlar könülgenler.
31. (8) Ay Ādem oġulları! Tutung bezekleringizni, tigme bir secde ḳılġu yir ḳatında. (9) Taḳı ying taḳı içing; taḳı isrāf ḳılmang, ḥaḳīḳat üze ol sewmez isrāf ḳılġanlarnı.
32. [149b/1] Ayġıl: "Kim ḥarām ḳıldı Tangrının bezekini, ol kim çıḳardı ḳulları üçün; (2) taḳı arıġlarnı rüzīdin?" Ayġıl: "Ol anlarġa <kim> bittiler, (3) bu yaḳınraḳ tiriglik içinde, ḫāliṣ ḳatıġsız ḳıyāmet künge." Anıng mengizlig (4) tafṣīl ḳılur miz āyetlerni, ol erenlerge kim bilürler.
33. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze ḥarām ḳıldı (5) İḏim körksüz işni, ol nirse kim açuḳ boldı andın taḳı örtüglüg boldı; taḳı yazuḳnı; (6) taḳı küçni, ḥaḳdın öngin birle; taḳı kim ortaḳ

ḳoşsangız Tangrıġa, anı kim (7) indürmedi anıng birle ḥüccet; taḳı kim aysangız Tangrı üze anı kim (8) bilmes siz."

34. Taḳı tigme bir ögürge vaḳt bar; ol vaḳtın kim keldi vaḳtları, (9) song ḳalmaslar bir sā'at taḳı burun keçmezler.
35. Ay Ādem [150a/1] oġulları! Eger kelse sizge yalawaçlar, sizdin, ḳıṣṣa ayturlar (2) sizing üze āyetlerimni; kim kim saḳınsa taḳı ongarsa, yoḳ ḳorḳunç anlar üze (3) taḳı anlar ḳaḏġurmazlar.
36. Taḳı anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni taḳı uluġsındılar (4) andın; anlar ot eyeleri, anlar anıng <içinde> cāviḏāneler.
37. Kim (5) küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim çattı Tangrı üze yalġan, yā yalġanġa nisbet ḳıldı āyetlerini? (6) Anlar, teger anlarġa ülüşleri, kitābdın. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim keldi anlarġa (7) yalawaçlarımuz, öldürür anlarnı, aydılar: "Ḳayda ol nirse kim ḳulluḳ ḳılur irdingiz, (8) Tangrıdın bisre?" Aydılar: "Azdılar bizdin." Taḳı tanuḳluḳ birdiler özleri üze, (9) ḥaḳīḳat üze anlar irdiler küfr ketürgenler.
38. Aydı: "Kiring ümmetler içinde keçti [150b/1] sizlerdin aşnu, perīlerdin taḳı ādemīlerdin, ot içinde." Tigme bir kez kim kirdi (2) bir ögür, la'net ḳıldı uyasını, ya'nī işlerini; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim ulaşsalar anıng içinde ḳamuġ, (3) aydı songları, öngleringe: "İḏimüz! Munlar azdurdılar bizni. (4) Ketürgil anlar<ġa> ḳın, ḳat ḳat otdın." Aydı: "Tigme birge ḳat taḳı ançası bar (5) bilmez siz."
39. Taḳı aydı öngleri songlarınġa: "Bolmadı (6) sizlerge bizing üze artuḳluḳdın. Tatıng ḳınnı, munung birle (7) kim ḳazġanur irdingiz."
40. Ḥaḳīḳat üze anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni (8) taḳı uluġsındılar andın; açılmas anlarġa köknüng ḳapuġları (9) taḳı kirmesler uçmaḳġa, ançaġa tegrü kim kirgey tiwe igne yurdusınga. [151a/1] Taḳı anıng mengiz cezā birür miz yazuḳ ḳılġanlarġa."
41. Anlarġa tamuġdın töşek (2) taḳı üstünlerindin örtügler. Taḳı anıñ mengizlig cezā birür miz küç ḳılġanlarġa.
42. (3) Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; teklīf ḳılmas miz tenge, (4) meger yaraġını; anlar uçmaḳ eyeleri, anlar anıng içinde (5) cāviḏāneler.
43. Taḳı tarttuḳ anı kim kögüzleri içinde, ya'nī köngülleri içinde, kīnedin. (6) Aḳar altınındın, astınlarındın arıḳlar. Taḳı aydılar: "Ögmek Tangrıġa, ol kim (7) köndürdi bizge munga. Taḳı irmedük munung üçün kim könülse miz, eger bolmasa irdi bu kim köndürdi bizni Tangrı. (8) Keldi İḏimüznüng yalawaçları, ḥaḳ birle." Taḳı ḳıḳrıldılar kim: "Ol uştmaḥ, (9) birildingiz anı; munung birle kim ḳılur irdingiz."
44. Taḳı ḳıḳırdı uçmaḳ eyeleri [151b/1] tamuġ eyeleringe kim: "Bulduḳ biz anı kim va'de ḳıldı bizge (2) İḏimüz, ḥaḳ. Buldunguz mu siz anı kim va'de ḳıldı İḏingiz, ḥaḳ?" (3) Aydılar: "Bulduḳ." Ḳıḳırdı ḳıḳırġan aralarında kim: "Tangrının la'neti (4) küç ḳılġanlar üze."
45. "Anlar kim yıġarlar, yā yıġlurlar Tangrı yolındın (5) taḳı isteyürler anga egrilikni. Taḳı anlar ol cihānḳa küfr ketürgenler."

46. Takı ol ikisi arasında (6) tutuġ, ya'nī ḥişār. Takı ol ḥişārnung üstünleri üze, erenler; bilürler nişānları birle. (7) Takı ḳıḳırdılar uçmaḳ eyelerini kim: "Selāmetlıḳ sizing üze." (8) Kirmediler anga takı anlar ṭama' tutarlar.
47. Takı ol vaḳtın kim ewrüldi közleri, (9) tamuġ eyelerige ḳarşu, aydılar: "İḍimüz! Ḳılmaġıl bizge küç ḳılġan [152a/1] erenler birle."
48. Takı ḳıḳırdı ḥişārnıng üstünlerining erenleri, erenlerni (2) bilürler anı, nişānları birle; aydılar: "Ne neng menfa'at ḳıldı sizdin yıġmaḳıngız (3) takı bu kim uluġsındıngız?"
49. "Munlar mu anlar kim, ant içtingiz, (4) yitmez anlarġa Tangrı raḥmet birle?" "Kiring uçmaḳḳa, yoḳ ḳorḳunç sizing üze (5) takı ḳaḍġurmas siz."
50. Takı ḳıḳırdı ot eyeleri uçmaḳ (6) eyeleringe kim: "Tökünġ bizing üze suwdın, yā ol nirsedin kim rüzī ḳıldı Tangrı sizge." (7) Aydılar: "Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḥarām ḳıldı küfr ketürgenler üze."
51. Anlar kim (8) tutundılar dīnlerini oyun takı oyun, takı arsıḳturdı anlarnı yaḳınraḳ tiriglik. (9) Bu kün unutmış tig ḳılur miz, neteg kim unutmış tig ḳıldılar bu künleringe satġaşmaḳnı, takı bu kim [152b/1] irdiler bizing āyetlerimüzḳa inkār ḳılurlar.
52. Takı keldük anlarġa kitāb birle. (2) Ayırtladuḳ anı bilmek üze, köndürmek takı raḥmet, ol erenlerge <kim> biterler.
53. (3) Baḳarlar mu, meger 'āḳıbetin? Kelürining küninde 'āḳıbetinġa, aytur (4) anlar kim unuttılar anı, aşnudın: "Keldi İḍimüznüng yalawaçları, ḥaḳ birle. (5) Bar mu bizge şefā'at ḳılġanlardın kim şefā'at ḳılsalar bizge, yā ḳaytarılur mu biz kim ḳılsa miz ol nirsening (6) önginini kim ḳılur irdük?" Ziyān ḳıldılar özleringe takı azdı anlardın (7) ol <kim> çatar irdiler.
54. Ḥaḳīḳat üze İḍingiz Tangrı, ol kim yarattı köklerni (8) takı yirni, altı kün içinde, andın songra erklendi 'arş üze. Tegrür (9) tünni kündüzge, isteyür anı iwe. Takı kün takı ay takı yulduzlar, [153a/1] musaḫḫarlar buyruḳı birle. Bilgil, anga yaratmaḳ takı iş. Yüksek boldı Tangrı, (2) 'ālemlerning İḍisi.
55. Ündeng İḍingizni ḫorluḳ ḥālı üze takı örtüglüg ḥālı üze. Ḥaḳīḳat üze ol (3) sewmes ḥaddın keçgenlerni.
56. Takı fesād ḳılmang yirde, ongarmışındın (4) song. Takı ündeng anı ḳorḳunçluḳ ḥālı üze takı ṭama' ḳılu. Ḥaḳīḳat üze Tangrının raḥmeti, (5) yawuḳ körklüglük ḳılġanlarġa.
57. Ol ol kim ıḍar yillerni, (6) müjde birgenler, raḥmetining ileyinde; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim kötürdi aġır bulutlarnı, (7) suvġarduḳ[54] anı ölüg il üçün; indürdük anıñ birle suwnı; takı çıḳarduḳ anıng birle (8) meyvelerning ḳamuġını. Anıng mengizlig çıḳarur miz ölüglerni, bolġay kim (9) saḳınġay siz.
58. Takı toprakı yaḫşı il, ya'nī yir, çıḳarur otını İḍisining [153b/1] āsān ḳılmaḳı birle. Takı ol kim asıġsız boldı, ya'nī tepüz, çıḳmas meger ḫayrsız. Anıng mengizlig ewrer miz (2) āyetlerni, ol erenlerge kim şükr ḳılurlar.

---

[54] Arapçası سَاقَ şeklinde olan ve "sürmek, sevketmek" manasına gelen bu kelime muhtemelen mütercim tarafından "sulamak" anlamını ihtiva eden سَقَى fiili ile karıştırıldığı için *suvġar-* fiili ile tercüme edilmiştir.

59. Iḍduḳ Nūḥnı ḳavmınġa, (3) aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa, yoḳ sizge tapunġudın andın öngin. (4) Men ḳorḳar men sizning üze uluġ künnüng ḳınındın."
60. Aydı ḥürmetligler, (5) ḳavmındın: Biz körer miz sini açuḳ azmaḳ içinde."
61. Aydı: "Ay ḳavmum! Yoḳ (6) menim birle bir azmaḳ; velī men yalawaç men, ʻālemlerning erkligindin."
62. "Tegrür men sizge (7) İḍimnüng risāletlerini taḳı ögüt birür men sizge. Taḳı bilür men Tangrıdın, anı kim (8) bilmes siz."
63. "Tangladıngız mu kim keldi sizge yāḍ ḳılmaḳ, İḍingizdin, (9) bir er üze sizdin; munung üçün kim ḳorḳutsa sizni taḳı munung üçün kim saḳınsangız; bolġay kim siz raḥmet ḳılınġay siz?"
64. [154a/1] Yalġanġa nisbet ḳıldılar anı. Taḳı ḳutġarduḳ anı taḳı anlarnı kim anıng birle kemi içinde. Taḳı baturduḳ (2) anlarnı kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni. Ḥaḳīḳat üze anlar, irdiler erenler közsüz.
65. Taḳı (3) ʻĀd tapa, uyaları Hūdnı; aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa; yoḳ sizge (4) tapunġudın, andın öngin. Saḳınmaz mu siz?"
66. Aydı ḥürmetligler, anlar kim küfr ketürdiler, (5) ḳavmındın: "Biz körer miz sini yüngül usluġluġ içinde taḳı ḥaḳīḳat üze biz sizer miz sini (6) yalġan sözlegenlerdin."
67. Aydı: "Ay ḳavmum! Yoḳ menim birle yüngül usluġluḳ; velī men (7) yalawaç, ʻālemlerning erkligindin."
68. "Tegrür men sizge İḍimnüng risāletlerini. (8) Taḳı men sizge ögüt birgen, emānetlıġ."
69. "Tangladıngız mu kim keldi sizge yāḍ ḳılmaḳ, (9) İḍingizdin, bir er üze sizdin; munung üçün kim ḳorḳutsa sizni? Taḳı angıng, [154b/1] ol uġurda kim ḳıldı sizni ḫalīfeler, Nūḥ ḳavmının songındın. Taḳı arturdı sizni (2) ḫalḳ içinde, kinglik uzunluḳ. Yāḍ ḳılıng Tangrının niʻmetlerin, bolġay kim siz (3) ḳurtulġay siz."
70. Aydılar: "Kelding mü bizge, munung üçün kim ḳulluḳ ḳılsa miz Tangrıġa, yalġuz; taḳı ḳoḍsa miz (4) anı kim ḳulluḳ ḳılur irdi atalarımuz?" Ketürgil bizge anı kim vaʻde ḳılur sen bizge, eger irseng (5) rāst ayġanlardın."
71. Aydı: "Tüşti sizing üze İḍingizdin (6) ʻaẕāb taḳı öfke. Cedel ḳılışur mu siz menim birle, atlar içinde kim adadıngız anı, (7) siz taḳı atalarıngız; indürmedi Tangrı anıng birle ḫüccetdin? Küyüng, (8) ḥaḳīḳat üze men sizning birle küygenlerdin."
72. Ḳutġarduḳ anı taḳı anlarnı kim (9) anıng birle, raḥmet birle bizdin. Taḳı kestük anlarnıng songını kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni [155a/1] taḳı bolmadılar bitgenler.
73. Taḳı Ṣemūd tapa, uyaları (2) Ṣāliḥni; aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa. Yoḳ sizge tapunġudın, (3) andın öngin. Keldi sizge açuḳ ḫüccet İḍingizdin; bu Tangrının ingeni, (4) sizge nişān. Ḳoḍung anı, yisün Tangrının yiri içinde. Taḳı sıḳamang anı (5) yawuzluḳ birle, tutġay sizni iglig ḳın."

74. Taḳı yāḏ ḳılıng, ol vaḳtın kim (6) ḳıldı sizge ḫalīfeler, ʻĀddın songra.[55] Taḳı indürdi sizni yir içinde. (7) Tutar siz[56] yumşaḳ yirlerindin köşkler taḳı yonar siz tağlarnı (8) iwler. Yāḏ ḳılıng Tangrınıng niʻmetlerin. Taḳı mübālaġat ḳılmang fesād içinde yirde, (9) fesād ḳılġanlar.
75. Aydı ḫürmetligler, anlar kim uluġsındılar, ḳavmındın; [155b/1] anlarġa kim żaʻīf körüldiler, ol kim irsege kim bitti anlardın: "Bilür mü siz, (2) ḥaḳīḳat üze Ṣāliḥ ıḏılmış İḏisindin?" Aydılar: "Biz ol nirse birle kim ıyındı (3) anıng birle, bitgenler."
76. Aydı anlar kim uluġsındılar: "Ḥaḳīḳat üze biz, anga kim (4) bittingiz, anga küfr ketürgenler."
77. Taḳı singirin kestiler ingenning. Taḳı boynaġuluḳ ḳıldılar, (5) anlarnıng İḏisining buyruḳındın; taḳı aydılar: "Ay Ṣāliḥ! Ketürgil bizge anı kim vaʻde ḳılur sen bizge, eger (6) irseng ıḏılmışlardın."
78. Taḳı tuttı anlarnı ol ün kim anıng birle yir teprenür taḳı (7) irtelediler sarāyları içinde çoḳġanlar.
79. Ewrüldi anlardın, (8) aydı: Ay ḳavmum! Tegürdüm sizge İḏimnüng risāletlerini taḳı ögütledim (9) sizge, veli sewmez siz ögütlegenlerni."
80. Taḳı Lūṭ [156a/1] ol uġurda kim aydı ḳavmınga: "Kelür mü siz körksüz işke, ozmadı sizni (2) anıng birle bir kim irsedin, ʻālemlerdin?"
81. "Ḥaḳīḳat üze siz kelür mü siz erenlerge, (3) ārzūlamaḳ üçün tişilerdin bisre? Sizler ḥaddın keçgen erenlerdin."
82. (4) Taḳı bolmadı ḳavmınıng yanutı, meger kim aydılar: "Çıḳarıng anlarnı (5) ḳonumlarıngızdın, ḥaḳīḳat üze anlar kişileri turur arınurlar."
83. Ḳutġarduḳ anı (6) taḳı ḫāṣ kişilerini, meger anıng tişisini; irdi ḳalġanlardın.
84. (7) Taḳı yaġdurduḳ anlar üze yaġmurnı. Baḳġıl, neteg boldı yazuḳ ḳılġanlarnıng (8) songı!
85. Taḳı Medyen tapa, uyaları Şuʻaybnı; aydı: "Ay (9) ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa. Yoḳ sizge tapunġudın, andın öngin. [156b/1] Keldi sizge açuḳ ḥüccet İḏingizdin. Tükel ḳılıng saġunı (2) taḳı terāzünı. Taḳı ekismeng kişilerge nirselerini. Taḳı (3) fesād ḳılmang yirde, anıng ongarmaḳındın song. Ol (4) yaḫşıraḳ sizge, eger irsengiz bitgenler.
86. "Taḳı olturmang (5) tigme bir yolda; ḳaḳıyur siz taḳı yıġar siz (6) Tangrı yolındın ol kim irseyi kim bitti anga taḳı isteyür siz anga egrilik. (7) Taḳı yāḏ ḳılıng, ol vaḳtın kim irdingiz az, üküş ḳıldı sizni. Taḳı (8) baḳıng, neteg boldı fesād ḳılġanlarnıng songı!"
87. "Taḳı eger (9) bolsa bir ögür sizdin, bittiler ol nirsege kim ıḏıldım anıng birle; [157a/1] taḳı bir ögür, bitmediler; ṣabr ḳılıng ançaġa tegrü kim ḥükm ḳılġay (2) Tangrı aramızda. Taḳı ol, ḥükm ḳılġanlarnıng yaḫşıraḳı."

---

55 "Düşünün ki (Allah) Ad kavminden sonra, yerlerine sizi getirdi."
56 siz: sizni

88. Aydı ḫürmetligler, (3) anlar kim uluġsındılar, ḳavmındın: "Çıḳarġay miz sini, (4) ay Şu'ayb taḳı anlar kim bittiler sening birle, ḳonumumızdın, (5) yā ḳaytġay siz bizing dīnimizġa." Aydı: "Eger yigrengenler bolsa miz mü?"
89. (6) "Çattuḳ biz Tangrı üze yalġannı, eger ḳaytsa miz dīningizge; (7) ol vaḳtdın song kim ḳutġardı bizni Tangrı andın. Taḳı bolmas bizge kim (8) ḳaytsa anga, meger kim tilese Tangrı, İḏimüz. King boldı İḏimüz (9) tigme bir nirsege, bilig yanındın. Tangrı üze tevekkül ḳılduḳ. İḏimüz! Ḫükm ḳılġıl aramızda [157b/1] taḳı ḳavmumız arasında, ḫaḳ birle. Taḳı sen ḫükm ḳılġanlarnıng yaḫşıraḳı."
90. (2) Taḳı aydı ḫürmetligler, anlar kim küfr ketürdiler, ḳavmındın: "Eger uysangız (3) Şu'aybge, ḫaḳīḳat üze siz ol vaḳtın, ziyān ḳılġanlar."
91. Tuttı anlarnı ol ün kim anıng birle yir teprenür, (4) boldılar sarāyları içinde çoḳġanlar.
92. Anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar (5) Şu'aybnı, tamām muḳīm bolmadılar mengizlig anıng içinde. Anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar Şu'aybnı, (6) irdiler anlar ziyān ḳılġanlar.
93. Ewrüldi anlardın taḳı aydı: "Ay ḳavmum! (7) Tegürdüm sizge İḏimnüng risāletlerini taḳı ögüt birdim sizge; (8) neteg ḳaḏġurur men, küfr ketürgen erenler üze?"
94. Taḳı ıḏmaduḳ (9) ḳonum içinde peyġāmberdin, meger tuttuḳ eyesini dervīşlik birle taḳı sökellik birle; [158a/1] bolġay kim anlar zārīlik ḳılġaylar.
95. Andın songra tegşürdük küçeylik ornında, āsānlıḳnı; (2) ançaġa tegrü kim köp boldılar taḳı aydılar: "Sıḳadı atalarımuznı küçeylik taḳı āsānlıḳ." (3) Tuttuḳ anlarnı nā-gāh, taḳı anlar bilmesler.
96. Taḳı eger ḫaḳīḳat üze ḳonumlar (4) eyeleri, bitseler irdi taḳı saḳınsalar irdi; açġay irdük anlar üze bereketler, (5) kökdin taḳı yirdin. Velīkin yalġanġa nisbet ḳıldılar, tuttuḳ anlarnı ol nirse birle kim (6) ḳazġanur irdiler.
97. Ḳorḳunçsız mu boldılar ḳonumlar eyeleri kim kelse anlarġa (7) 'aẕābumız tünle, taḳı anlar uyuġanlar?
98. Ḳorḳunçsız mu boldılar ḳonumlar eyeleri kim kelse anlarġa (8) 'aẕābumız ḳuşluḳ vaḳtında, taḳı anlar oynayurlar?
99. Ḳorḳunçsız mu boldılar Tangrınıng örtüglüg ḫīlesindin? (9) Ḳorḳunçsız bolmas Tangrınıng örtüglüg ḫīlesindin, meger ziyān ḳılġan erenler.
100. [158b/1] Belgülüg bolmadı mu anlarġa kim mīrāṣ alurlar yirni eyesindin songra (2) kim tilese irdük, teggey irdük anlarġa yazuḳları birle. Taḳı mühr urur biz köngülleri üze, (3) anlar eşitmesler.
101. Ol ḳonumlar, ḳıṣṣa aytur miz sening üze (4) anlarnıng ḫaberlerindin. Taḳı keldi anlarġa yalawaçları, açuḳ ḫüccetler birle. Taḳı bolmadılar (5) kim bitseler ol nirsege kim yalġanġa nisbet ḳıldılar aşnudın. Anıng mengizlig mühr urur Tangrı, (6) küfr ketürgenlerning köngülleri üze.
102. Taḳı bulmaduḳ üküşrekleringe, (7) 'ahddin. Taḳı ḫaḳīḳat üze bulduḳ üküşreklerini, buyruḳdın çıḳġanlar.

103. (8) Andın songra ıdduḳ songlarından Mūsānı, āyetlerimüz birle, Fir'avn tapa (9) taḳı ḥürmetligleringe. Taḳı küç ḳıldılar anıng birle. Baḳġıl, neteg boldı [159a/1] fesād ḳılġanlarnıng songı!
104. Taḳı aydı Mūsā: "Ay Fir'avn! Ḥaḳīḳat üze men yalawaç men, (2) 'ālemlerning erkligindin."
105. Sezā munung üze kim aymasam (3) Tangrı üze, meger ḥaḳnı. Keldim sizge açuḳ ḥüccet birle, İḏingizdin. (4) Iḏġıl menim birle Ya'ḳūb oġlanlarını.
106. Aydı: "Eger kelding irse āyet birle; (5) kelgil anıng birle, eger irseng rāst ayġanlardın."
107. Taḳı kemişti tayaḳını, (6) ol vaḳtın ol uluġ yılan açuḳ.
108. Tarttı ya'nī çıḳardı elgini, ol uġurda ol aḳ baḳġan- (7) larġa.
109. Aydı ḥürmetligler, anlar Fir'avn ḳavmından: "Ḥaḳīḳat üze bu (8) sāḥir bilgen."
110. "Tileyür kim çıḳarsa sizni yiringizdin." "Ne (9) işāret ḳılur siz?"
111. Aydılar: "Te'ḫīr ḳılġıl anı taḳı uyasını, taḳı ıḏġıl iller içinde [159b/1] yıġġanlar."
112. "Kelgeyler sanga tigme bir bilgen cāḏūlar <birle>.
113. Taḳı keldi cāḏūlar (2) Fir'avnḳa, aydılar: "Ḥaḳīḳat üze yanut bar mu bizge, eger bolsa miz yinggenler?"
114. (3) Aydı: "Ter bar, ḥaḳīḳat üze siz yawuḳ ḳılınmışlardın."
115. Aydılar: "Ay Mūsā! Yā kim (4) kemişgey sen, taḳı yā bolġay miz biz kemişgenler."
116. Aydı: (5) "Kemişing." Ol vaḳtın kim kemiştiler, baġladılar ḫalḳlarnıng közlerin taḳı ḳorḳuttılar[57] (6) taḳı keldiler uluġ cāḏūluḳ birle.
117. Taḳı vaḥy ḳılduḳ Mūsā tapa kim: (7) "Kemişgil tayaḳıngnı"; ol vaḳtın, ol yutar anı kim ewrerler.
118. Tüşti (8) ḥaḳ. Taḳı bāṭıl boldı, ol kim irdiler ḳılurlar.
119. Yingildiler anda (9) taḳı ewrüldiler ḫorlar.
120. Taḳı kemşildiler sāḥirler, secde ḳılġanlar.
121. [160a/1] Aydılar: "Bittük, 'ālemlerning erkligi;
122. Mūsānung taḳı Hārūnnung İḏisi."
123. (2) Aydı Fir'avn: "Bittingiz mü anga, mundın aşnu kim destūr birsem sizge? Ḥaḳīḳat üze (3) bu örtüglüg ḥīle, ḳıldıngız anı (4) il içinde, munung üçün kim çıḳarsangız andın eyelerini. Bilgey siz."
124. (5) "Kesgey men eligleringizni taḳı aḏaḳlarıngızını, tigme bir yandın birin; andın song (6) asġay men sizni ḳamuġ."
125. Aydılar: "Biz İḏimüz tapa ewrülgey miz."
126. (7) "Taḳı 'ayb ḳılmas sen bizdin, meger kim bittük İḏimüznüng āyetlerinġa, ol vaḳtın kim keldi bizge. İḏimüz! (8) Ḳuyġul bizing üze ṣabrnı taḳı öldürgil, boyun sügenler."
127. Taḳı aydı ḥürmetligler, (9) Fir'avn ḳavmından: "Ḳoyar mu sen Mūsānı taḳı ḳavmını, munung üçün kim fesād ḳılsalar [160b/1] yirde, taḳı ḳoysa sini taḳı tapunġu

---

[57] ḳorḳuttılar: ḳorḳtılar

nirseleringni?" Aydı: "Öldürgey miz oġullarını taḳı tirig ḳoḏġay miz (2) tişilerini. Taḳı biz anlarnıng üzelerinde ḳahr ḳılġanlar."

128. Aydı Mūsā ḳavmınġa: "Yārī tileng (3) Tangrıdın taḳı ṣabr ḳılıng. Ḥaḳīḳat üze yir Tangrıġa, mīrāṣ birür anı kimge kim tilese ḳullarındın. (4) Taḳı song, saḳınġanlarġa."
129. Aydılar: "Āzār ḳıl<ın>duḳ, mundın aşnu kim kelseng bizge; (5) taḳı mundın song kim kelding bizge." Aydı: "Bolġay kim İḏingiz kim yoḳatsa düşmanıngızını (6) taḳı song ḳoḏsa sizni yirde, taḳı baḳsa neteg ḳılur siz."
130. (7) Taḳı tuttuḳ Fir'avn ḫaylın, ḳaḥṭ yılları birle taḳı eksütmek birle meyvelerdin; (8) bolġay kim anlar ögüt alġaylar.
131. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa eḏgülük, aydılar: "Bizge bu." (9) Taḳı eger tegse anlarġa yawuzluḳ, asıġsız fāl tutarlar Mūsā birle taḳı ol kim irseler birle kim anıng birle tururlar. Āgāh bolġul, [161a/1] ḥaḳīḳat üze eḏgülüklerining, yawuzluḳlarının sebebi Tangrı ḳatında; taḳı velī üküşrekleri bilmezler.
132. (2) Taḳı aydılar: "Ne kim kelseng bizge anıng birle, āyetdin, munung üçün kim sihr ḳılsang bizge anıng birle; irmes miz (3) sanga bitgen."
133. Iḏduḳ anlar üze yinggen suwnı (4) taḳı çekürgeni taḳı yayaġ çekürgeni, yā uluġ yapsunı taḳı baḳalarnı taḳı ḳannı; ayırtlanmış āyetler. Uluġsındılar (5) taḳı boldılar yazuḳ ḳılġan erenler.
134. Taḳı ol vaḳtın kim tüşti anlar üze 'aẕāb, aydılar: (6) "Ay Mūsā! Du'ā ḳılġıl bizge İḏingge, ol nirse birle kim 'ahd ḳıldı sening ḳatıngda. Eger açsang (7) bizdin 'aẕābnı, bitgeymüz sanga taḳı ıḏġaymuz sening birle Ya'ḳūb (8) oġullarını."
135. Ol vaḳtın kim açtuḳ anlardın 'aẕābnı, ol vaḳtġa tegrü kim anlar (9) anıng teggenleri; ol vaḳtın anlar yüz ewrerler.
136. Öç alduḳ anlardın taḳı baturduḳ anlarnı [161b/1] tengiz içinde, munung birle kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni taḳı irdiler andın ġāfiller.
137. (2) Taḳı birdük ol erenlerge kim irdiler ża'īf tutulurlar, yirnüng kün toġuş yanlarındın (3) taḳı kün batış yanlarındın; ol kim bereketlig ḳılduḳ anıng içinde. Taḳı tükel boldı İḏingning (4) körklügrek sözi, Ya'ḳūb oġlanları üze; munung birle kim ṣabr ḳıldılar. Taḳı yoḳattuḳ (5) ol kim, ḳılur irdi Fir'avn taḳı ḳavmı, taḳı ol nirse kim kötrür (6) irdiler.
138. Taḳı keçtük Ya'ḳūb oġulları birle tengizni. Taḳı keldiler, ya'nī keçtiler (7) erenler üze, peyvestelik ḳılurlar butlar üze anlarġa; aydılar: "Ay Mūsā! (8) Ḳılġıl bizge tapunġu, neteg kim anlarġa tapunġu." Aydı: "Ḥaḳīḳat üze siz bilmez erenler."
139. (9) "Ḥaḳīḳat üze munlar, yoḳatılmış ol kim anlar anıng içinde; taḳı bāṭıl, anı kim ḳılur irdiler."
140. [162a/1] Aydı: "Tangrıdın öngin mü isteyür men sizge tapunġu? Taḳı ol arturdı sizni (2) 'ālemler üze."
141. Taḳı ol vaḳtın kim ḳurtarduḳ sizni Fir'avnnıng ḫāṣlarındın, teklīf ḳılurlar (3) sizge 'aẕābnung ḳatığını. Öldürürler oġullarıngızını taḳı tirig ḳoḏmaḳ tileyürler (4) tişileringizni. Taḳı ol nirse içinde sizge aytur men sınaġ bar, İḏingizdin, uluġ.

142. Taḳı va'de ḳılıştuḳ (5) Mūsā birle, otuz tünni; taḳı tükel ḳılduḳ anı on birle. Tükel boldı İḏisining belgülüg ḳılınmış vaḳtı, (6) ḳırk tün. Taḳı aydı Mūsā, ḳarındaşı Hārūnġa: (7) "Ḫalīfe bolġul mindin ḳavmum içinde.[58] Taḳı ongarġıl taḳı uymaġıl fesād ḳılġanlarnıng yolınġa."
143. (8) Taḳı ol vaḳtın kim keldi Mūsā, bizniñ belgülüg ḳılınmış vaḳtımuzge taḳı sözledi anga İḏisi. Aydı: "İḏim! Körküzgül manga, (9) baḳayın sening tapa." Aydı: "Körmegey sen mini; velī baḳġıl taġ tapa, [162b/1] taḳı eger ḳarār ḳılsa ornında, körgey sen mini." Ol vaḳtın kim ẓāhir boldı İḏisi (2) taġġa, ḳıldı anı tögülmiş. Taḳı yüzün tüşti Mūsā, bī-hūş; ol vaḳtın kim ayıldı, (3) aydı: "Arıġlıḳ sanga, tevbe ḳıldım sening tapa taḳı men bitgenlerning evveli."
144. (4) Aydı: "Ay Mūsā! Ḥaḳīḳat üze men üḏürdüm sini ḫalḳlar üze, risāletlerim birle (5) taḳı sözüm birle. Tutġul anı kim birdim sanga taḳı bolġul şükr ḳılġanlardın."
145. (6) Taḳı bitidük anga taḫtalar içinde, tigme bir nirsedin ögüt (7) taḳı ayırtlamaḳ tigme bir nirsedin. "Tutġul anı küç birle. Taḳı buyurġul ḳavmunġga, (8) tutsunlar yaḫşıraḳı birle. Körküzgey men sizge buyruḳdın çıḳġanlarnıng sarāyındın."
146. Ewürgey men (9) āyetlerimdin anlarnı kim uluġsınurlar yir içinde, ḥaḳdın [163a/1] öngin birle. Taḳı eger körseler tigme bir āyetni, bitmezler anga. Taḳı eger körseler, (2) könilik yolını, tutmazlar anı yol. Taḳı eger körseler, azġunluḳ yolını, (3) tutarlar anı yol. Ol, ḥaḳīḳat üze munlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni taḳı irdiler (4) andın ġāfiller.
147. Taḳı anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni taḳı ol cihānnıng satġaşmaḳını, (5) bāṭıl boldı 'amelleri. Cezā birilürler mü, meger anı kim ḳılur irdiler?
148. (6) Taḳı tuttı Mūsānıng ḳavmı, andın song, itiglerindin, buzaġu ten; (7) anga bögürmek. Körmediler mü, ḥaḳīḳat üze ol sözlemes anlarġa taḳı köndürmes anlarnı yolġa? (8) Tutundılar anı taḳı irdiler işni yirsiz ḳılġanlar.
149. Taḳı ol vaḳtın kim tüşüldi, ya'nī ökündiler eligleri içinde; (9) taḳı bildiler, ḥaḳīḳat üze anlar azdılar; aydılar: "Eger raḥmet ḳılmasa İḏimüz taḳı yarlıḳamasa [163b/1] bizge, bolġay miz ziyān ḳılġanlardın."
150. Taḳı ol vaḳtın kim ḳayttı Mūsā (2) ḳavmı tapa, öfkelig, ḳatıġ ḳaḏġuluġ; aydı: "Neme yawuz bu kim ḫalīfe boldunguz mindin, mindin (3) song! İwdüngiz mü İḏingiz işindin." Taḳı kemişti taḫtalarnı; taḳı tuttı başını (4) uyasının, süriyür anı anıng tapa. Aydı: "Anam oġlı! Ḥaḳīḳat üze ḳavm, ża'īf tuttılar mini. (5) Taḳı yawuḳ boldılar öldürü mini, ya'nī öldürü yazdılar. Taplatmaġıl mini düşmanlarġa taḳı ḳılmaġıl mini (6) küç ḳılġan erenler birle.
151. Aydı: "İḏim! Yarlıḳaġıl manga taḳı uyamġa. (7) Taḳı kiwürgil bizni raḥmeting içinge taḳı sen raḥmet ḳılġanlarnıng raḥmet ḳılġanraḳı."

---

58 "Kavmimin içinde benim yerime geç."

152. Ḥaḳīḳat üze (8) anlar kim tuttılar buzaġunı; teggey anlarġa öfke, anlarnıng İḏisindin, (9) taḳı ḫorluḳ bu yaḳınraḳ tiriglik içinde. Taḳı anıng mengizlig cezā birür miz çatġanlarġa.
153. [164a/1] Taḳı anlar kim ḳıldılar yawuzluḳlar, andın song tevbe ḳıldılar anıng songındın, taḳı bittiler; (2) ḥaḳīḳat üze İḏing anıng songındın yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
154. Taḳı ol vaḳtın kim tingdi (3) Mūsādın öwke, aldı taḫtalarnı; taḳı bitinmişi içinde, (4) köni yol taḳı raḥmet, anlarġa kim anlar anlarnıng İḏisinge ḳorḳarlar.[59]
155. Taḳı üyürdi (5) Mūsā, erenlerindin yitmiş erni, belgülüg ḳılınmış vaḳtımuzġa. Taḳı ol vaḳtın kim tuttı anlarnı (6) teprenmek, aydı: "İḏim! Eger tilese irding, yoḳatġay irding anlarnı aşnudın taḳı mini. (7) Yoḳatur mu sen bizni, anıñ birle kim ḳıldı yüngül usluġlar bizdin? İrmes ol meger sınamaḳıng; (8) azdurur sen anıng birle kimni tileseng taḳı köndürür sen kimni tileseng. Sen erkligimüz sen, yarlıḳaġıl (9) bizge taḳı raḥmet ḳılġıl. Taḳı sen yarlıḳaġanlarnıng yaḫşıraḳı."
156. "Taḳı bitigil bizge, [164b/1] bu dünyā içinde eḏgülük taḳı ol cihānda. Biz ḳayttuḳ seniñ tapa." (2) Aydı[60]: "Ḳınım, teger men anıng birle kimni tilesem. Taḳı raḥmetim, yitti (3) tigme bir nirsege. Bitigey men anı anlarġa kim saḳnurlar taḳı birürler (4) zekātnı, taḳı anlar kim anlar āyetlerimizġa biterler."
157. Anlar kim uyarlar (5) yalawaçġa; peyġāmber, bitimek bilmegen; ol kim bulurlar anı bitinmiş, anlar ḳatında, (6) Tevrīt içinde taḳı İncīl içinde. Buyrur anlarġa körklüglük birle taḳı yıġar anlarnı (7) körksüz işdin taḳı ḥelāl ḳılur anlarġa arıġ nirselerni taḳı ḥarām ḳılur anlar üze (8) asıġsız nirselerni. Taḳı ḳoyar anlardın aġır yüklerni taḳı aġır iyişlerni, ol kim (9) irdi anlar üze. Taḳı anlar kim bittiler anga taḳı ḳuvvetlendürdiler anı taḳı yārī birdiler anga [165a/1] taḳı uydılar ol nūrġa kim indürüldi anıng birle; anlar, anlar ḳurtulġanlar.
158. (2) Ayġıl: "Ay kişiler! Ḥaḳīḳat üze men, Tangrınıng yalawaçı men sizing tapa ḳamuġ; ol kim (3) anga turur köklerning mülki taḳı yirning mülki. Yoḳ tapunġu meger ol; tirgüzür (4) taḳı öldürür. Biting Tangrıġa taḳı yalawaçınġa; peyġāmberġa, ḫaṭ bilmezge; ol kim biter (5) Tangrıġa taḳı kelimeleringe. Taḳı uyung anga, bolġay kim siz könülgey siz."
159. Taḳı (6) Mūsā ḳavmındın bir ögür, köndürürler ḥaḳ birle taḳı anıng birle rāstlıḳ ḳılurlar.
160. (7) Taḳı kestük anlarnı, on iki sıbṭlar, ögürler. Taḳı vaḥy ḳılduḳ (8) Mūsā tapa, ol vaḳtın kim suw içürmek tiledi andın ḳavmı kim "Urġul tayaḳıng birle (9) taşġa." Açıldı andın on iki yul, bildi tigme bir [165b/1] kişiler içgü yirlerini. Taḳı kölige ḳılduḳ anlar üze bulutnı, taḳı indürdük (2) anlar üze yandaḳ şekeri taḳı buldurçın. "Ying ol nirsening yaḫşıraḳlarından kim (3) rūzī ḳılduḳ sizge." Taḳı küç ḳılmadılar bizge, velī irdiler özleringe (4) ẓulm ḳılurlar.

---

[59] "Musa öfkesi dinince, Rablerinden korkanlara doğru yol ve rahmet yazılı olan levhaları aldı."
[60] aydı: aydıng

161. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Ḳarār ḳılıng bu ḳonumda. (5) Taḳı ying andın, ḳayda tilesengiz; taḳı aytıng: "Yazuḳ kemşing." Taḳı kiring (6) ḳapuġġa, egilip; yarlıḳaġalıng sizge yazuḳlarıngızını, arturġay miz (7) eḏgülük ḳılġanlarġa."
162. Tegşürdi anlar kim küç ḳıldılar anlardın, sözni, andın (8) öngin kim aytıldı anlarġa. Iḏduḳ anlar üze ḳın, kökdin; (9) munung birle kim irdiler küç ḳılurlar.
163. Taḳı sorġul anlarġa ol ildin kim [166a/1] irdi tengizning ḥāżırı. Ol vaḳtın kim ḥaddın keçtiler şenbetlemek içinde. Ol vaḳtın kim (2) kelür anlarġa balıḳları, şenbelemeklerining küninge, körünü. Taḳı ol kün kim şenbelemesler, (3) kelmez anlarġa. Anıng mengizlig sınayur miz anı, munung birle kim irdiler buyruḳdın çıḳġanlar.
164. Taḳı ol vaḳtın kim (4) aydı bir ögür anlardın: "Ne üçün ögütleyür siz erenlerni, Tangrı anlarnıng yoḳatġanı turur, yā (5) anlarnıng ḳınaġanı turur, ḳatıġ ḳın?" Aydılar: "'Öẕr aymaḳ İḏingiz tapa taḳı bolġay kim anlar (6) saḳınġaylar."
165. Taḳı ol vaḳtın kim, unuttılar anı kim angduruldılar anıng birle; ḳutġarduḳ anlarnı kim (7) yıġarlar yawuzluḳdın, taḳı tuttuḳ anlarnı kim ẓulm ḳıldılar, 'aẕāb birle (8) ḳatıġ; munung birle kim irdiler buyruḳdın çıḳġanlar.
166. Taḳı ol vaḳtın kim ḥaddın keçtiler ol nirsedin kim yıġıldılar (9) andın, ayduḳ anlarġa: "Bolunglar biçinler, sürülmişler."
167. Taḳı ol vaḳtın kim ḳaṣd ḳıldı [166b/1] İḏing; ıḏġayoḳ anlar üze ḳıyāmet künge tegi, ol kim irseni kim teklīf ḳılur anlarġa, (2) ḳınnıng ḳatıġını. Ḥaḳīḳat üze İḏing ḳını iwgen taḳı ḥaḳīḳat üze yarlıḳaġan, (3) raḥmet ḳılġan.
168. Taḳı kestük anlarnı yir içinde, ögürler; anlardın eḏgüler (4) taḳı anlardın, andın bisre. Taḳı sınaduḳ anlarnı eḏgülükler birle taḳı yawuzluḳlar birle, (5) bolġay kim anlar ḳaytġaylar.
169. Song ḳaldı anlardın songra, yawuz songlar; mīrāṯ aldılar (6) kitābnı. Alurlar bu yaḳınraḳ nirsening fāyidesin taḳı ayturlar: (7) "Yarlıḳaġay bizge." Taḳı eger kelse anlarġa dünyā fāyidesi, anıng mengizlig alurlar anı. (8) Alınmadı mu anlar üze kitābnung 'ahdi kim aymasalar Tangrı üze (9) meger ḥaḳnı? Taḳı oḳudılar anıng içinde. Taḳı ol cihān sarāyı, yaḫşıraḳ anlarġa kim saḳınurlar. [167a/1] Bilmez mü siz?
170. Taḳı anlar kim tutarlar kitāb birle (2) taḳı ḳıldılar namāznı; biz żāyi' ḳılmaz miz ongarġanlarnıng yanutın.
171. Taḳı ol vaḳtın kim (3) kötürdük taġnı anlar üze, tamām ol taġ kölige ḳılġan nirse mengizlig; taḳı sizdiler ḥaḳīḳat üze ol tüşgen (4) anlarġa. "Tutung anı kim birdük sizge, küç birle. Taḳı yāḏ ḳılıng anı kim anıng içinde, (5) bolġay kim saḳınġay siz."
172. Taḳı ol vaḳtın kim aldı İḏing Ādem oġullarından, (6) arḳalarından oġlanlarını. Taḳı tanuḳ ḳıldı anlarnı, özleri üze: (7) "İrmez mü men İḏingiz?" Aydılar: "İrür sen, tanuḳluḳ birdük"; kim aysangız ḳıyāmet kün: (8) "Biz irdük mundın ġāfiller."
173. Taḳı aysangız: "Ḥaḳīḳat üze ortaḳ ḳoştı atalarımuz, (9) aşnudın. Taḳı irdük oġlanlar, anlardın song. Yoḳatur mu sen bizni, ol nirse birle kim [167b/1] ḳıldı bāṭıl ḳılġanlar?"
174. Taḳı anıng mengizlig ayırtlayur miz āyetlerni taḳı bolġay kim anlar (2) ḳaytġaylar anlar.

175. Taḳı oḳuġul anlar üze ol kim irsening ḫaberini kim birdük anga āyetlerimüzni. Taḳı çıḳtı (3) andın taḳı tegdi anga iblīs, boldı azġunlardın.
176. Taḳı eger (4) tilese irdük, kötürgey irdük anı anıng birle; ançası bar kim ol ḳıştı yir tapa taḳı uydı (5) hevāsınġa. Anıng ṣıfatı, it ṣıfatı mengizlig: Eger ḫamle ḳılsang anıng üze, tilin çıḳarur; (6) yā ḳoḍsang anı, tilin çıḳarur. Ol ol erenlerning ṣıfatı kim yalġanġa nisbet ḳıldılar (7) āyetlerimüzni. Ḳıṣṣa ḳılġıl bu sözni, bolġay kim anlar endīşe ḳılġaylar.
177. Yawuz boldı ṣıfat yanındın ol erenler kim yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni taḳı özleringe irdiler ẓulm ḳılurlar.
178. Kimni köndürse Tangrı, (8) ol könülgen. Taḳı kimni azdursa, anlar anlar ziyān ḳılġanlar.
179. (9) Taḳı yarattuḳ tamuġ üçün, üküşni; perīlerdin taḳı ādemīlerdin. Anlarġa [168a/1] köngüller bar, uḳmazlar anıng birle; taḳı anlarġa közler bar, körmezler (2) anıng birle; taḳı anlarġa ḳulaḳlar bar, işitmesler anıng birle. Anlar sığırlar mengizlig, (3) anlar azġunraḳ. Anlar anlar ġāfiller.
180. Taḳı Tangrıġa körklüg (4) atlar, ündeng anı anıng birle. Taḳı ḳoḍung anlarnı kim ḳışurlar (5) atları içinde. Yanut birilgeyler anı kim irdiler ḳılurlar.
181. Tāḳı ol kim irsedin kim (6) yarattuḳ, bir ögür, köndürürler ḫaḳ birle taḳı anıng birle tüzlük ḳılurlar.
182. Taḳı anlar kim (7) yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni, derece derece iltgey miz anlarnı, ol yandın kim bilmezler.
183. (8) Taḳı mühlet birgey miz anlarġa, ḫaḳīḳat üze ḫiyelim küçlüg.
184. Endīşe ḳılmadılar mu, yoḳ (9) anlarnıng işinde dīvānelıḳdın; ermez ol, meger ḳorḳutġan açuḳ.
185. [168b/1] Baḳmadılar mu köklerning mülki içinde taḳı yirlerning, taḳı ol nirseni kim yarattı (2) Tangrı nirsedin; taḳı kim bolġay kim bolsa, yawuḳ boldı (3) <anlarnıng> eceli? Ḳayu sözge, andın song biterler?
186. Kimni azdursa Tangrı, (4) yoḳ köndürgen anga. Taḳı ḳoyar anlarnı boynaġuluḳları içinde müteḥayyir bolurlar.
187. Sorarlar sanga (5) ḳıyāmet kündin, ḳaçan turur tölendürmekining vaḳtı. Ayġıl: "Ḫaḳīḳat üze anıng bilmeki İḏim (6) ḳatında. Açmas anı vaḳtınġa meger ol. Aġır boldı kökler içinde taḳı yir içinde, (7) kelmes sizge, meger nā-gāh." Sorarlar sanga, ançaḳlı tamām sen yaḫşı sorġan andın; (8) ayġıl: "Ḫaḳīḳat üze anıng bilmeki Tangrı ḳatında, velī ḫalḳnıng üküşreki (9) bilmesler."
188. Ayġıl: "Erklenmes men özümge, asıġ taḳı ziyān, meger anı kim tiledi [169a/1] Tangrı. Taḳı eger bilür bolsa irdim ġaybnı, üküş ḳılġay irdim (2) ḫayrnı taḳı sıḳamaġay irdi mini yawuzluḳ. İrmez men, meger ḳorḳutġan taḳı müjde birgen, ol erenlerge <kim> (3) biterler."
189. Ol ol kim yarattı sizni bir tendin (4) taḳı ḳıldı andın cüftini, ḳarār ḳılsun üçün anıng tapa. Ol vaḳtın kim keldi anga, (5) kötürdi kötürmek yüngül; taḳı keçti anıng birle. Ol

vaḳtın kim aġır bolası vaḳtı boldı, du'ā ḳıldı ol ikegü (6) Tangrıġa ikkisining İḏisinge: "Eger birseng eḏgüni, bolġay miz (7) şükr ḳılġanlardın."

190. Ol vaḳtın kim birdi ol ikisinge, eḏgüni; ḳıldılar anga ortaḳlar, (8) ol nirse içinde kim birdi ol ikisinge. Yüksek boldı Tangrı, ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
191. Ortaḳ ḳoşarlar mu (9) ol nirseni kim yaratmas nirseni taḳı anlar yaratılurlar?
192. Taḳı unmaslar [169b/1] anlarġa yārī taḳı özleringe yārī birmesler.
193. Taḳı eger ündesengiz anlarnı (2) köni yol tapa, uymaslar sizge. Berāber sizing üze, ündedingiz mü anlarnı, (3) yā sizge tek turġanlar.[61]
194. Ḥaḳīḳat üze anlarġa kim ḳulluḳ ḳılur siz, Tangrıdın (4) bisre; ḳullar turur mengzeşikler. Ündeng anlarnı, icābet ḳılsunlar (5) sizge; eger irsengiz rāst ayġanlar.
195. Anlarġa mu aḏaḳlar bar, yöriyürler anıng birle; (6) yā anlarġa mu eligler bar kim tutarlar anıng birle; yā anlarġa mu közler bar, körerler (7) anıng birle; yā anlarġa mu ḳulaḳlar bar kim eşitürler anıng birle? Ayġıl: "Ündeng ortaḳlarıngızını; (8) andın song keyd ḳılınglar <manga>, taḳı küymeng, ya'nī mühlet birmeng <manga>.
196. Ḥaḳīḳat üze yārī birgüçim, Tangrı; ol kim (9) indürdi kitābnı. Taḳı ol, yārī birür eḏgülerge.
197. Taḳı anlar kim [170a/1] ḳulluḳ ḳılur siz[62], andın bisre; unmaslar yārīngizġa taḳı (2) özleringe yārī birmesler.
198. Taḳı eger ündesengiz anlarnı köni yol tapa, (3) eşitmezler. Taḳı körer sen anlarnı, baḳarlar seniñ tapa, taḳı anlar körmezler.
199. (4) Alġıl āsān bolġan nirseni taḳı buyurġul eḏgülük birle taḳı yüz ewürgül bilmegenlerdin.
200. (5) Taḳı eger sançar bolsa sini, iblīsdin sançmaḳ; sıġınġıl Tangrıġa. (6) Ḥaḳīḳat üze ol işitgen, bilgen.
201. Ḥaḳīḳat üze anlar kim saḳındılar, ol vaḳtın kim sıḳadı anlarnı (7) tezgingen, yā közge ilergen iblīsdin; saḳındılar, ol vaḳtın kim anlar körgenler.
202. (8) Taḳı anlarnıng dostları, meded birürler anlarġa, azġunluḳ içinde; andın song yıġılmaslar.
203. Taḳı ol vaḳtın kim (9) kelmeding anlarġa āyet birle, aydılar: "Eger cem' ḳılsa irding anı." Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men uyar men ol nirsege kim vaḥy ḳılnur [170b/1] menim tapa, İḏimdin. Bu açuḳ nirseler İḏingizdin taḳı köni yol taḳı raḥmet, (2) erenlerge kim biterler.
204. Taḳı ol vaḳtın kim oḳındı Ḳur'ān, eşiting anga (3) taḳı tek turung; bolġay kim siz raḥmet ḳılınġay siz.
205. Taḳı yāḏ ḳılġıl İḏingni, (4) özüng içinde; yalbaru taḳı ḳorḳa; taḳı ḳatıġdın bisre, sözdin; (5) irtelemek vaḳtında taḳı kiçelerde; taḳı bolmaġıl ġāfillerdin.
206. Ḥaḳīḳat üze (6) anlar kim İḏing ḳatında, uluġsınmazlar ḳulluḳındın. Taḳı arıġlayurlar anı taḳı anga (7) secde ḳılurlar.

---

61 "Onları çağırsanız da, sussanız da sizin için birdir."
62 ḳılur siz: ḳılurlar

(8)

SŪRETÜ'L-ENFĀL

[171a/1] **Āġāz ḳıldım Tangrı atı birle; dünyāda yarlıḳaġan, ol cihānda yarlıḳaġan.**

1. (2) Sorarlar sanga ġanīmetlerdin, ayġıl: "Ġanīmetler Tangrıġa taḳı yalawaçġa." (3) Saḳnıng Tangrıdın taḳı ongarıng aralarıngızını. Taḳı boyun süng Tangrıġa (4) taḳı yalawaçınġa, eger irsengiz bitgenler.
2. Ḥaḳīḳat üze bitgenler anlar kim, (5) ol vaḳtın kim ẕikr ḳılındı Tangrı, ḳorḳtı köngülleri; taḳı ol vaḳtın kim oḳundı anlar üze (6) āyetleri, arturdı anlarġa bitmekni; taḳı anlarnıng İḏisi üze tevekkül ḳılurlar.
3. Anlar [171b/1] ḳılurlar namāznı; taḳı ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ anlarġa, ḫarc ḳılurlar.
4. Anlar (2) bitgenler rāst. Anlarġa mertebeler, anlarnıng İḏisi ḳatında; taḳı yarlıḳamaḳ (3) taḳı rūzī yaḫşı.
5. Neteg kim çıḳardı sini İḏing iwüngdin, (4) ḥaḳ birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze bir ögür bitgenlerdin, yigrengenler.
6. (5) Cedel ḳılurlar sanga ḥaḳ içinde, mundın song kim belgülüg boldı; tamām sürülürler[63] mengizlig (6) ölüm tapa, taḳı anlar baḳarlar.
7. Taḳı ol vaḳtın kim va'de ḳılur sanga Tangrı, iki (7) ögürnüng birisini, ḥaḳīḳat üze ol sizge. Taḳı ārzūlayur siz, ḥaḳīḳat üze tiriglikning (8) önginni bolsa sizge. Taḳı tileyür Tangrı kim tölendürse ḥaḳnı, (9) kelimeleri birle; taḳı kesse kāfirlerning songın.
8. Munung üçün kim tölendürse ḥaḳnı taḳı yoysa [172a/1] bāṭılnı; taḳı eger yigrense yazuḳ ḳılġanlar.
9. Ol vaḳtın kim ḳurtġarmaḳ tileyür siz (2) İḏingizdin taḳı icābet ḳıldı sizge: "Ḥaḳīḳat üze men meded birgüçingiz men, ming birle (3) firişṭelerdin, uydurġanlar."
10. Taḳı ḳılmadı anı Tangrı, meger müjde; (4) taḳı ḳarār ḳılsun üçün anıng birle köngülleringiz. Taḳı yoḳ yārī, meger Tangrı ḳatındın. (5) Ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
11. Ol vaḳtın kim örter sizni ımızġanmaḳ, ḳurtulmaḳ üçün (6) andın. Taḳı indürür sizing üze kökdin suwnı; munung üçün kim arıġ ḳılsa sizni anıng birle (7) taḳı iletse sizdin

---

63 sürülürler: sürerler

şeyṭānnıng vesvesesin taḳı bağlasa köngülleringiz üze (8) taḳı tölendürse anıng birle ayaḳlarnı.

12. Ol uġurda vaḥy ḳılur İding firişṭelerge: "Ḥaḳīḳat üze men (9) sizing birle. Tölendürüng anlarnı kim bittiler. Kemişgey men anlarnıng köngülleri içinde kim [172b/1] küfr ketürdiler, ḳorḳuġnı. Urung boyunları üzesinde taḳı urung (2) anlardın tigme bir barmaḳnı."
13. Ol munung birle, anlar ḫilāf ḳıldılar Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. (3) Taḳı kim ḫilāf ḳılsa Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, ḥaḳīḳat üze Tangrı ḳını ḳatıġ.
14. (4) Ol, taḳı tatıng anı; taḳı ḥaḳīḳat üze kāfirlerġa otnung ḳını.
15. (5) Ay anlar kim bittiler! Ḳaçan kim satġaşsangız anlarġa kim küfr ketürdiler, (6) aġır çerig bolmış ḥālda; ewürmeng anlarġa songlarnı.
16. Taḳı kim ewürse anlarġa ol kün songını, (7) meger ḳışu toḳuş üçün, yā yananu bir ögürge; sezā boldı öfkege (8) Tangrıdın. Taḳı sığıngu yiri, tamuġ. Taḳı neme yawuz ḳaytġu yir!
17. Öldürme<di>ngiz (9) anlarnı, velī Tangrı öldürdi anlarnı. Taḳı atmadıng, ol vaḳtın kim attıng; [173a/1] velī Tangrı attı; taḳı munung üçün kim birse bitgenlerge andın, körklüg baḫşiş. (2) Ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, bilgen.
18. Ol; ḥaḳīḳat üze Tangrı sust ḳılġan, (3) kāfirlerning keydini.
19. Eger feṯḥ tilesengiz, keldi sizge nuṣret. (4) Taḳı eger yıġlınsangız, ol yaḫşıraḳ sizge. Taḳı eger ḳaytsangız, ḳaytġay miz. (5) Taḳı niyābet ḳılmaġay sizdin ögürüngüz, nirseni; taḳı eger niçeme üküş bolsa. Ḥaḳīḳat üze (6) Tangrı bitgenler birle.
20. Ay anlar kim bittiler! Boyun süng (7) Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Taḳı ewrülmeng andın, taḳı sizler eşitür siz.
21. (8) Taḳı bolmang anlar mengizlig, aydılar: "Eşittük"; taḳı anlar eşitmezler.
22. (9) Ḥaḳīḳat üze yir üze yörigenlerning asıġsızraḳı, Tangrı ḳatında; saġırlar, aġınlar; anlar kim [173b/1] bilmesler.
23. Taḳı eger bilse irdi Tangrı anlarnıng içinde yaḫşılıḳnı, eşittürgey irdi anlarġa. (2) Taḳı eger eşittürse anlarġa, ewrülgeyler irdi; taḳı anlar yüz ewürgenler.
24. Ay anlar kim (3) bittiler! İcābet ḳılıng Tangrıġa taḳı yalawaçġa, ol vaḳtın kim ündedi sizni (4) ol nirsege kim tirgüzür sizni. Taḳı biling, ḥaḳīḳat üze Tangrı ayırt kemşür, erni taḳı köngli (5) arasında; taḳı ḥaḳīḳat üze ol, anıng tapa yıġlur siz[64].
25. Taḳı saḳnıng yazuḳdın, (6) tegmesün anlar kim küç ḳıldılar sizdin, ḫāṣ. Taḳı biling, (7) ḥaḳīḳat üze Tangrı ḳını ḳatıġ.
26. Taḳı yāḏ ḳılıng, ol vaḳtnı kim siz (8) az irdingiz, ża'īf körülmişler yir içinde; ḳorḳar siz (9) kim ḳapsa sizni kişiler. Taḳı sığındurdı sizni [174a/1] taḳı berkitti yārīsi birle taḳı rūzī ḳıldı sizge arıġlardın; bolġay kim siz (2) şükr ḳılġay siz.
27. Ay anlar kim bittiler! Ḫıyānet ḳılmang Tangrıḳa (3) taḳı yalawaçġa. Taḳı ḫıyānet ḳılmang emānetlerin<giz>ġa, taḳı sizler bilür siz.

---

[64] yıġlur siz: yıġlurlar

28. (4) Taḳı biling, ḥaḳīḳat üze māllarıngız taḳı oġlanlarıngız, sınaġ turur. Taḳı (5) Tangrı, anıng ḳatında uluġ ṣevāb.
29. Ay anlar kim bittiler! (6) Eger saḳınsangız Tangrıdın, ḳılġay sizge nuṣret, yārī. Taḳı kitergey (7) sizdin yazuḳlarıngızını taḳı yarlıḳaġay sizge. Taḳı Tangrı, uluġ (8) faẓl eyesi.
30. Taḳı ol vaḳtın kim örtüglüg ḥīle ḳılur sanga, anlar kim (9) küfr ketürdiler; munung üçün teprenmez ḳılsalar sini, yā öldürseler sini, yā çıḳarsalar sini. [174b/1] Taḳı ḥīle ḳılurlar taḳı Tangrı ḥīle ḳılġanlar 'amelin ḳılur. Taḳı Tangrı, mekr ḳılġanlarnıng yaḫşıraḳı.
31. (2) Taḳı ol vaḳtın kim oḳunur anlar üze āyetlerimiz, aydılar: "İşittük. Eger tilese irdük, (3) ayġay irdük munung mengizlig. İrmez bu, meger burunḳılarnıng sözleri."
32. Taḳı ol vaḳtın kim (4) aydılar: "Ay tapunmaḳġa sezā! Eger bolsa bu, ol ḥaḳ (5) ḳatıngdın; yaġdurġul bizing üze taşlar kökdin, yā (6) kelgil bizge iglig 'aẕāb birle."
33. Taḳı bolmadı Tangrı, munung üçün kim ḳınasa, (7) taḳı sen anlarnıng içinde. Taḳı bolmadı Tangrı anlarnıng ḳınaġanı taḳı anlar (8) yarlıḳayu tileyürler.
34. Taḳı ne turur anlarġa kim ḳınasa anlarnı Tangrı, taḳı anlar (9) yıġarlar Mescid-i Ḥarāmdın? Taḳı bolmadılar [175a/1] anıng erkligleri; irmez anıng erkligleri, meger saḳınġanlar. Velī üküşrekleri (2) bilmezler.
35. Taḳı bolmadı anlarnıng namāzı, ew ḳatında, meger (3) sıḳırmaḳ taḳı aya birle ün ḳılmaḳ. Tatıng ḳınnı, ol nerse birle kim küfr ketrür irdingiz.
36. (4) Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler, ḫarc ḳılurlar māllarını, munung <üçün kim> yıġsalar (5) Tangrı yolındın. Ḫarc ḳılġaylar anı; andın song bolur anlar üze (6) ḥasret, andın song yingilürler. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, tamuġ tapa (7) yıġlurlar.
37. Munung üçün kim seçse Tangrı asıġsızını arıġdın taḳı ḳılsa (8) arıġsızını, pāresini pāre üze. Taḳı biri biri üze ḳoysa anı ḳamuġ (9) taḳı ḳılsa anı tamuġ içinde. Anlar anlar ziyān ḳılġanlar.
38. Ayġıl [175b/1] anlarġa kim küfr ketürdiler: Eger yıġlınsalar, yarlıḳanġay anlarġa, ol kim kiçti. (2) Taḳı eger ḳaytsalar, kiçti burunḳılarnıng sünneti.
39. Taḳı öldürüng anlarnı, (3) ançaġa tigrü kim bolmasun fitne taḳı ortaḳ ḳoşmaḳ; taḳı bolsa dīn ḳamuġı, Tangrıġa. (4) Eger yıġılsa, ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol nerseni kim ḳılur siz körgen turur.
40. Taḳı eger (5) ewrülseler, biling ḥaḳīḳat üze Tangrı erkligingiz. Neme yaḫşı yārī birgüçi taḳı neme körklüg (6) yārī birgen!
41. Taḳı biling, ḥaḳīḳat üze ol kim awıp aldıngız, nersedin; ḥaḳīḳat üze (7) Tangrıġa bişde biri, taḳı yalawaççġa taḳı yawuḳluḳ eyeleringe taḳı öksüzlerge (8) taḳı dervīşlerge taḳı yol erenleringe; eger bittingiz erse (9) Tangrıġa taḳı anga kim indürdük ḳullarımuz üze, ayırt kemişmek küninde, iki ögürnüng [176a/1] satġaştuḳı küninde. Taḳı Tangrı tigme bir nerse üze yaraġlıġ.
42. Ol vaḳtın kim siz (2) ḳolnung yaḳınraḳ ḳırıġında taḳı anlar ḳolnung yıraḳraḳ ḳırıġında; taḳı münügliler, (3) astınraḳ sizdin. Taḳı eger va'de ḳılışsa irdingiz, ḫilāf ḳılışġay irdingiz va'de içinde; (4) velī munung üçün kim ḥükm ḳılsa Tangrı işni, irdi ḳılınmış;

yoḳalsun üçün (5) ol kim erse kim yoḳaldı, ḥüccetdin; taḳı tirilsün üçün ol kim erse kim tirildi, ḥüccetdin. (6) Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı eşitgen, bilgen.

43. Ol vaḳtın kim körküzür sanga anlarnı Tangrı, (7) uyḳung içinde az. Taḳı eger körkütse irdi anlarnı üküşni, yüreksiz bolġay irdingiz (8) taḳı tartışġay irdingiz iş içinde; velī Tangrı saḳladı. Ḥaḳīḳat üze ol (9) bilgen köngüller eyesini, ya'nī kögüzleri içindeki nirseni.
44. Ol vaḳtın kim körküzür sizlerge anlarnı, ol vaḳtın kim satġaştıñız; [176b/1] közleringiz içinde az; taḳı az ḳılur siz<ni>, közleri içinde; munung üçün kim ḥükm ḳılsa (2) Tangrı işni, irdi ḳılınmış. Taḳı Tangrı tapa ḳaytarılur (3) işler.
45. Ay anlar kim bittiler! Ol vaḳtın kim satġaştıngız, (4) tölening taḳı yāḏ ḳılıng Tangrını üküş; bolġay kim siz (5) ḳurtulġay siz.
46. Taḳı boyun süng Tangrıġa taḳı resūlınġa. Taḳı tartışmang (6) kim yüreksiz bolġay siz taḳı barġay yilingiz, ya'nī devletingiz. Taḳı ṣabr ḳılıng, ḥaḳīḳat üze Tangrı (7) ṣabr ḳılġanlar birle.
47. Taḳı bolmang anlar mengiz̈lig, çıḳtılar (8) sarāylarındın, raġbet içinde ḥaddın kiçmek üçün taḳı kişilerning körmeki üçün. Taḳı yıġarlar (9) Tangrı yolındın. Taḳı Tangrı ol nerseni kim ḳılurlar ḳapsaġan.
48. Taḳı ol vaḳtın kim bezedi [177a/1] anlarġa iblīs 'amellerini taḳı aydı: "Yoḳ yinggen sizge bu kün (2) kişilerdin taḳı ḥaḳīḳat üze men ḳongşı men sizge." Ol vaḳtın kim körüşti iki ögür, ḳayttı (3) iki ökçesi üze taḳı aydı: "Ḥaḳīḳat üze men bīzār men sizdin, ḥaḳīḳat üze men körer men anı kim sizler körmez siz. (4) Ḥaḳīḳat üze men ḳorḳar men Tangrı<dın> taḳı Tangrı ḳını ḳatıġ."
49. Ol vaḳtın kim aytur (5) münāfıḳlar taḳı anlar kim köngülleri içinde sökellik bar: "Arsıḳturdı munlarnı (6) anlarnıng dīnleri." Taḳı kim tevekkül ḳılsa Tangrı üze, ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, (7) ḥikmetlig.
50. Taḳı eger körse irding, ol vaḳtın kim öldürür anlarnı kim küfr ketürdiler; (8) firişteler, ururlar yüzleringe taḳı songlarınġa. (9) "Taḳı tatıng ört ḳının."
51. Ol munung birle kim aşnu kiçürdi eligleringiz, [177b/1] ḥaḳīḳat üze Tangrı, irmes küç ḳılġan ḳullarġa.
52. Fir'avn kökiniñ 'ādeti mengiz- (2) lig taḳı anlar aşnularındın. Küfr ketürdiler Tangrınıng āyetlerinġa (3) taḳı tuttı anlarnı Tangrı yazuḳları birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı küçlüg, ḳını ḳatıġ.
53. (4) Ol munung birle kim Tangrı, bolmadı öngin ḳılġan eḏgülükni, eḏgülük ḳıldı anı (5) erenler üze; ançaġa tigrü kim öngin ḳılsalar anı kim özler birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı (6) işitgen, bilgen.
54. Fir'avn kökining 'ādeti mengizlig taḳı anlar kim (7) aşnularındın. Yalġanġa nisbet ḳıldılar anlarnıng İḏisiniñ āyetlerin taḳı yoḳattuḳ anlarnı yazuḳları birle. (8) Taḳı baturduḳ Fir'avnnıng ehlini, taḳı tigme biri irdiler küç ḳılġanlar.
55. (9) Ḥaḳīḳat üze köliklerde yawuzraḳı Tangrı ḳatında, anlar kim küfr ketürdiler. Anlar [178a/1] bitmezler.

56. Anlar kim ‘ahd ḳılıştıng anlardın, andın song bozarlar (2) ‘ahdlerini tigme bir kez. Taḳı anlar saḳınmazlar.
57. Eger bulsang anlarnı (3) toḳuş içinde, taḳıtġıl anlarnı ol kim erselerni kim songlarında tururlar; bolġay kim ögüt alġaylar.
58. (4) Taḳı eger ḳorḳsang, ya‘nī bilseng erenlerdin, ḫıyānetni; bıraḳġıl anlar tapa, (5) tüzlük üze. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmez ḫıyānet ḳılġanlarnı.
59. Taḳı sizmegil anlarnı kim (6) küfr ketürdiler, ozdılar; ḥaḳīḳat üze anlar ‘āciz ḳılmazlar.
60. Taḳı anuḳ ḳılıng anlarġa (7) ol nerseni kim küçüngüz yitti, küçdin, taḳı aṭlarnıng bağlanmışlarındın; ḳorḳutur siz (8) anıng birle Tangrınıng düşmanını taḳı düşmanıngız, taḳı önginlerni anlardın bisre, (9) bilmez siz anlarnı, Tangrı bilür anlarnı. Taḳı ne kim ḫarc ḳılsangız nersedin, [178b/1] Tangrı yolı içinde; tükel tegürülgey sizing tapa taḳı siz küç ḳılınmaz siz.
61. (2) Taḳı eger ḳışsalar illeşmekke, ḳaytġıl anga taḳı tevekkül ḳılġıl (3) Tangrı üze. Ḥaḳīḳat üze ol ol işitgen, bilgen.
62. Taḳı eger tileseler kim (4) aldasalar sini, ḥaḳīḳat üze tap sanga Tangrı. Ol, ol ḳuvvetlendürdi yārī birmeki birle (5) taḳı bitgenler birle.
63. Taḳı yaraşturdı anlarnıng köngülleri arasında. Eger ḫarc ḳılsang anı kim yir içinde (6) ḳamuġ, yaraşturmaġay sen köngüllerining arasını; velī Tangrı yaraşturdı (7) anlar arasında. Ḥaḳīḳat üze yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
64. Ay peyġāmber! Tap sanga (8) Tangrı, taḳı ol kim ersege kim uydı sanga, bitgenlerni.
65. Ay peyġāmber! (9) Yöndürgil bitgenlerni toḳuş üze. Eger bolsa sizdin [179a/1] yigirmi, ṣabr ḳılġanlar; yinggeyler iki yüzni. Taḳı eger bolsa (2) sizdin yüz, yinggeyle<r> mingni, anlardın kim küfr ketürdiler; munung birle kim anlar (3) erenler uḳmazlar.
66. Emdi yüngül ḳıldı Tangrı sizdin (4) taḳı bildi ḥaḳīḳat üze içingizde sustluḳ bar. Taḳı eger bolsa sizdin yüz, (5) ṣabr ḳılġan; ġālib bolġaylar iki yüzge. Taḳı eger bolsa sizdin ming, ġālib bolġaylar (6) iki mingge, Tangrınıng āsān ḳılmaḳı birle. Taḳı Tangrı ṣabr ḳılġanlar birle.
67. Bolmadı (7) peyġāmberġa kim bolsa anga bulunlar, ançaġa tigrü kim köp öldürse yir içinde. (8) Tileyür siz dünyā fāyidesini taḳı Tangrı tileyür ol cihānnı. Taḳı Tangrı (9) yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
68. Eger bolmasa irdi kitāb Tangrıdın, ozdı; [179b/1] sıḳaġay erdi ol nerse içinde <kim> aldıngız, uluġ ḳın.
69. Ying (2) ol nersedin kim awıp aldıngız, ḥelāl, arıġ. Taḳı saḳnıng Tangrıdın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (3) yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
70. Ay peyġāmber! Ayġıl ol kim ersege kim eligleringizde turur, (4) esirlerdin: "Eger bilse Tangrı köngülleringiz içinde eḏgülük, birgey sizge (5) eḏgürekni ol nersedin kim alındı sizdin taḳı yarlıḳaġay sizge." Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, (6) raḥmet ḳılġan.
71. Taḳı eger tileseler ḫıyānetingni, ḫıyānet ḳıldı<lar> Tangrıġa, (7) aşnudın; yaraġlıġ ḳıldı anlardın. Taḳı Tangrı bilgen, ḥikmetlig.

72. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler; taḳı hicret ḳıldılar; taḳı cihād ḳıldılar mālları birle (9) taḳı tenleri birle, Tangrı yolında; taḳı anlar kim sığındurdı taḳı yārī birdiler; [180a/1] anlar, pāreleri pārening velīleri. Taḳı anlar kim bittiler taḳı (2) hicret ḳılmadılar; yoḳ sizge velīlīḳlarındın, nersedin; ançaġa tigrü kim (3) hicret ḳıldılar. Taḳı eger yārī birmek tileseler sizdin, dīn içinde; (4) sizing üze yārī birmek, meger ol erenler üze kim sizing arangızda taḳı anlarnıng arasında (5) 'ahd bar. Taḳı Tangrı anı kim ḳılur siz körgen.
73. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, (6) anlarnıng pāresi pārening velīleri; meger ḳıl<ma>sangız anı, bolġay fitne (7) yir içinde taḳı fesād uluġ.
74. Taḳı anlar kim bittiler taḳı hicret ḳıldı (8) taḳı cihād ḳıldılar Tangrı yolı içinde taḳı anlar kim sığındurdılar taḳı yārī birdiler; (9) anlar, anlar bitgenler rāst. Anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı rūzī yaḫşı.
75. [180b/1] Taḳı anlar kim bittiler songradın taḳı hicret ḳıldılar taḳı toḳuş ḳıldılar (2) sizing[65] birle, anlar sizdin. Taḳı ḳayaşlıḳ eyeleri, anlarnıng pāresi (3) sezārāḳ pāre birle Tangrınıng kitābı içinde. Ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirseni bilgen.

(9)

SŪRETÜ'T-TEVBE

1.(4) Bīzārlıḳ Tangrıdın taḳı yalawaçındın, anlarnıng tapa 'ahd ḳıldıngız, (5) ortaḳ ḳoşġanlardın.
2. Yörüng yirde tört [181a/1] ay. Taḳı biling, siz Tangrınıng 'āciz ḳılġanları irmes. Taḳı ḥaḳīḳat üze (2) Tangrı, kāfirlerning ḫor ḳılġanı.
3. Taḳı bildürmek Tangrıdın taḳı yalawaçındın, (3) kişiler tapa, uluġraḳ ḥac küninde; ḥaḳīḳat üze Tangrı bīzār turur (4) ortaḳ ḳoşġanlardın, taḳı yalawaçı. Eger tevbe ḳılsangız, ol yaḫşıraḳ (5) sizge. Taḳı eger ewrülsengiz, biling, ḥaḳīḳat üze siz Tangrınıng 'āciz ḳılġanı irmez siz. (6) Taḳı müjde birgil anlarġa kim küfr ketürdiler, iglig ḳın birle.
4. Meger anlar kim (7) 'ahd ḳılıştıngız, ortaḳ ḳoşġanlardın; andın song ekismediler sizdin (8) nirse taḳı yārī birişmediler sizing üze bir kim erse; tükel ḳılıng anlar tapa (9) 'ahdlerini, uzaḳ vaḳtlarınġa tegi. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer saḳınġanlarnı.
5. [181b/1] Ol vaḳtın kim kiçti ḥarām aylar; öldürüng ortaḳ ḳoşġanlarnı, (2) ḳayda kim buldunguz anlarnı. Taḳı tutunguz anlarnı, taḳı men' ḳılıng anlarnı (3) taḳı otrung anlarnıng üçün tigme bir köçgü yirde. Eger tevbe ḳılsalar taḳı ḳılsalar (4) namāznı taḳı

---

[65] sizing: anlar

birseler zekātnı, ḳoya biring yollarını. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (5) yarlıḳaġan taḳı raḥmet ḳılġan.

6. Taḳı eger bir kim erse ortaḳ ḳoşġanlardın, (6) ḳurtarmaḳ tilese; ḳurta<r>ġıl anı, ançaġa tigrü işitse Tangrınıng sözini; (7) andın song tegürgil anı ḳurtulġu yiringe. Ol munung birle kim, erenler bilmezler.
7. (8) Neteg bolur ortaḳ ḳoşġanlarġa 'ahd, Tangrı ḳatında (9) taḳı yalawaçı ḳatında; meger anlar kim 'ahd ḳılıştıngız Mescid-i Ḥarām ḳatında. [182a/1] Kurtulmışlarınça sizge, tüz bolung anlarġa. (2) Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer saḳınġanlarnı.
8. Neteg; taḳı eger ġālib bolsalar (3) sizing üze, saḳlamaġaylar sizing içingizde antnı taḳı 'ahdni. Ḫoşnūd ḳılurlar sizni, (4) aġızları birle, taḳı unamaz köngülleri. Taḳı üküşrekleri buyruḳdın çıḳġanlar.
9. (5) Bedel ḳıldılar Tangrınıng āyetleri birle az bahānı taḳı yıġdılar yolındın. (6) Ḥaḳīḳat üze anlar, yawuz boldı ol kim ḳılur irdiler.
10. Saḳlamazlar bitgen içinde (7) ant taḳı 'ahdni. Taḳı anlar anlar ḥaddın keçgenler.
11. (8) Eger tevbe ḳılsalar taḳı ḳılsalar namāznı taḳı birseler zekātnı; (9) ḳarındaşlarıngız dīn içinde. Taḳı ayırtlayur miz āyetlerni, erenlerge kim [182b/1] bilürler.
12. Eger bozsalar antlarını, 'ahdlering songındın, (2) taḳı ṭa'n ḳılsalar dīniñiz içinde; öldürüng küfrnüng uluġları. (3) Ḥaḳīḳat üze anlar, yoḳ anlarġa antlar, bolġay kim anlar yıġlınġaylar.
13. Toḳuşmaz mu siz (4) anlar birle kim bozdılar 'ahdlerini taḳı uġradılar resūlnıng çıḳarmaḳınġa (5) taḳı anlar başlayurlar sizge ilk kezde? Ḳorḳar mu siz anlardın? Tangrı sezārak (6) kim ḳorḳsangız andın, eger irsengiz bitgenler.
14. Öldürüng anlarnı; (7) ḳınasun anlarnı Tangrı, eligleringiz birle, taḳı ḫor ḳılsun anlarnı. Taḳı yārī birsün sizge (8) anlar üze taḳı şifā birsün bitgen erenler köngülleringe.
15. Taḳı iletsün köngül- (9) lering öfkesin. Taḳı ḳaytur, ya'nī tevbesin ḳabūl ḳılur Tangrı, ol kim erse üze kim tileyür. Taḳı Tangrı bilgen [183a/1] taḳı ḥikmet birle iş ḳılġan.
16. Saḳındıngız mu kim ḳoyulsangız; taḳı oḳ bilmedi (2) Tangrı anlarnı kim toḳuş ḳıldılar sizdin; taḳı tutmadılar (3) Tangrıdın bisre taḳı yalawaçındın taḳı bitgenlerdin; iç dost? Taḳı Tangrı bilgen (4) anı kim ḳılur siz.
17. Bolmadı ortaḳ ḳoşġanlarġa kim 'imāret ḳılsalar (5) Tangrınıng mescidlerin; tanuḳluḳ birgen ḥālda özleri üze, küfr birle. (6) Anlar bāṭıl boldı 'amelleri taḳı ot içinde anlar (7) cāvidāneler.
18. Ḥaḳīḳat üze 'imāret ḳılur Tangrınıng mescidlerin, ol kim erse kim bitti Tangrıġa (8) taḳı song künge, taḳı ḳıldı namāznı taḳı birdi zekātnı, (9) taḳı ḳorḳmadı meger Tangrıdın. Bolġay kim, anlar kim bolsalar [183b/1] könülgenlerdin.
19. Ḳıldıngız mu ḥac ḳılġanlarnıng suv içürmekini taḳı Mescid-i Ḥarāmnung (2) 'imāretini; ol kim erse mengizlig kim bitti Tangrıġa taḳı song künge, (3) taḳı toḳuş ḳıldı Tangrı yolında? Berāber irmesler Tangrı ḳatında. (4) Taḳı Tangrı köndürmez, küç ḳılġan erenlerni.

20. Anlar kim bittiler (5) taḳı hicret ḳıldılar taḳı toḳuş ḳıldılar Tangrı yolında, mālları birle (6) taḳı tenleri birle; uluġraḳ mertebe yanından, Tangrı ḳatında. Taḳı anlar (7) anlar ḳurtulġanlar.
21. Müjde birür anlarġa anlarnıng İḍisi, raḥmet birle andın taḳı ḫoşnūdluḳ birle (8) taḳı bustānlar birle. Anlarġa anıng içinde, ni'metler ulaşu.
22. Cāviḍāneler anıng içinde ulaşu. (9) Ḥaḳīḳat üze Tangrı, anıng ḳatında uluġ ẏanut bar.
23. Ay anlar kim bittiler! [184a/1] Tutmang atalarıngızını taḳı ḳarındaşlarıngızını, dostlar; eger sewseler (2) küfrni īmān üze. Taḳı ol kim dost tutsa anlarnı, sizdin; anlar (3) anlar küç ḳılġanlar.
24. Ayġıl: "Eger bolsa atalarıngız taḳı oġullarıngız (4) taḳı ḳarındaşlarıngız taḳı cüftleringiz taḳı yawuḳlarıngız taḳı māllar kim (5) ḳazġandıngız anı taḳı bāzergānlik kim ḳorḳar siz kāsidlikindin taḳı turġu yirler kim (6) unayur siz anı; sewüglügrek sizing tapa, Tangrıdın taḳı yalawaçındın taḳı toḳuş (7) yolı içinde; taḳı küyüng, ançaġa tigrü kim kelgey Tangrı işi birle, ya'nī ḳını birle. Taḳı Tangrı (8) köndürmez buyruḳdın çıḳġan erenlerni.
25. Yārī birdi sizlerge Tangrı, (9) yirlerde üküş taḳı Ḥuneyn küninde; ol waḳtın kim tangḳa ketürdi sizni [184b/1] üküşlüküngüz. Niyābet ḳılmadı sizdin nirse; taḳı dar boldı sizing üze (2) yir, munung birle kim king boldı. Andın song i'rāż ḳıldıngız songlarıngız çewrü.
26. Andın songra indürdi Tangrı (3) raḥmetini yalawaçı üze taḳı bitgenler üze; taḳı indürdi (4) çerigni, körmedingiz anı; taḳı ḳınadı anlarnı kim küfr ketürdiler. Taḳı ol, (5) küfr ketürgenlerning yanutı.
27. Andın songra, ḳaytur Tangrı andın songra, ol kim erse (6) üze kim tileyür. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
28. Ay anlar kim (7) bittiler! Ḥaḳīḳat üze ortaḳ ḳoşġanlar, arıġsızlar; yawumasunlar Mescid-i (8) Ḥarāmġa, bu yıllarındın songra. Eger ḳorḳsangız dervīşlikdin, bayıtġay (9) sizni Tangrı, artuḳlıḳındın, eger tilese. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen, [185a/1] ḥikmet birle iş ḳılġan.
29. Öldürüng anlarnı kim bitmezler Tangrıġa taḳı (2) song künge, taḳı ḥarām ḳılmazlar anı kim ḥarām ḳıldı Tangrı taḳı (3) yalawaçı, taḳı tutunmazlar ḥaḳ dīnni; anlardın kim birildi (4) kitābnı; ançaġa tigrü kim birseler kesig, eligdin; taḳı anlar (5) ḫor bolġanlardın.
30. Taḳı aydı cuhūdlar: "'Üzeyr Tangrınung oġlı." (6) Taḳı aydı tersālar: "Mesīḥ 'Īsā Tangrınıng oġlı." Ol, anlarnıng sözi (7) aġızları birle; mengzeyürler anlarnıng sözinge, küfr ketürdiler (8) aşnudın. Öldürdi anlarnı Tangrı; neteg ewrülürler!
31. Tutundılar (9) dānişmendlerin taḳı zāhidlerin, iḍiler, Tangrıdın bisre, [185b/1] taḳı Meryem oġlı 'Īsānı. Taḳı buyrulmadılar, meger kim ḳulluḳ ḳılsalar tapunġuġa yalġuzġa. (2) Yoḳ tapunġu meger ol. Arıġlıḳ anga, ol nersedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
32. Tileyürler (3) kim söndürseler Tangrınung nūrını, aġızları birle. Taḳı unamas Tangrı, meger kim (4) tükel ḳılsa nūrını, taḳı eger niçeme kim yigrense küfr ketürgenler.
33. Ol ol kim ıḍdı (5) yalawaçını köni yol birle taḳı ḥaḳnung dīni birle; munung üçün kim yārī birse dīn üze (6) ḳamuġı, eger niçeme yigrense müşrikler.

34. Ay anlar kim bittiler! (7) Ḥaḳīḳat üze üküş dānişmendlerdin taḳı zāhidlerdin, yiyürler (8) kişilerning mālların bāṭıl birle taḳı yıġarlar Tangrı yolındın. (9) Taḳı anlar kim yıġarlar altunnı taḳı kümişni, taḳı [186a/1] ḫarc ḳılmazlar anı Tangrı yolı içinde; müjde birgil anlarġa iglig ḳın birle.
35. Ol kün ḳızıtılur anıng üze, tamuġ (2) otı içinde; taġlanur anıng birle alınları taḳı yanları taḳı arḳaları. (3) "Bu anı kim yıġdıngız, özüngüz üçün. Tatıng anı kim irdingiz yıġar siz."
36. (4) Ḥaḳīḳat üze aylarnıng sanı Tangrı ḳatında, on iki ay, (5) Tangrı yolı içinde; ol kün kim yarattı köklerni taḳı yirni. Andın tört (6) ḥarām ay. Ol rāst dīn. Küç ḳılmang anıng içinde özüngüzge. (7) Taḳı öldürüng ortaḳ ḳoşġanlarnı ḳamuġ, neteg kim öldürürler sizni ḳamuġ. (8) Taḳı biling, ḥaḳīḳat üze Tangrı saḳınġanlar birle.
37. Ḥaḳīḳat üze te'ḫīr ḳılmaḳ, artmaḳ (9) küfr içinde. Azdurur anıng birle, anlar kim küfr ketürdiler. Ḥelāl ḳılurlar anı bir yıl [186b/1] taḳı ḥarām ḳılurlar anı bir yıl; munung üçün kim muvāfaḳat ḳılsalar ol nersening sanınġa kim ḥarām ḳıldı Tangrı; (2) ḥelāl ḳılsalar anı kim ḥarām ḳıldı Tangrı. Bezenildi anlarġa 'amellerining yawuzluḳı. Taḳı Tangrı köndürmez küfr ketürgen (3) erenlerni.
38. Ay anlar kim bittiler! Ne turur sizge, ol vaḳtın kim aytıldı (4) sizge: "Barıng Tangrı yolı içinde"; ḳıştıngız, ya'nī keçtingiz yir tapa? (5) Yaḳın boldunguz mu yaḳınraḳ tiriglik birle, ol cihāndın? Yaḳınraḳ tiriglikning fāyidesi, (6) āḫiret içinde, meger az.
39. Eger barmasangız ḳınaġay sizni, (7) iglig ḳın birle; taḳı bedel ḳılġay sizdin öngin erenler. Taḳı ziyān tegürmegey siz anga (8) nerse taḳı Tangrı tigme bir nerse üze yaraġlıġ.
40. Eger yārī birmesengiz, uş (9) yārī birdi anga Tangrı. Ol vaḳtın kim çıḳardı anı, anlar kim küfr ketürdiler; ikining ikinçisi; [187a/1] ol vaḳtın kim ol ikisi üngür içinde; ol vaḳtın kim aytur ḳoldaşınġa: "Ḳorḳmaġıl, ḥaḳīḳat üze (2) Tangrı bizing birle." Taḳı indürdi Tangrı ārāmını anıng üze taḳı ḳuvvetlendürdi anı çerigler birle, (3) körmedingiz anı. Taḳı ḳıldı anlarnıng kelimesin kim küfr ketürdi, astınraḳ; taḳı Tangrınıng (4) kelimesi, ol yüksek. Taḳı Tangrı yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
41. Yıġlıp barıng (5) yüngüller taḳı aġırlar. Taḳı toḳuş ḳılıng māllarıngız birle taḳı tenleringiz birle, (6) Tangrı yolı içinde. Ol yaḫşıraḳ sizge, eger bilür ersengiz.
42. (7) Eger bolsa irdi dünyā fāyidesi yawuḳ taḳı orta sefer, uyġaylar irdi sanga; (8) velī yıraḳ boldı anlar üze, küçey yol. Taḳı ant içgeyler Tangrı birle: (9) "Eger yaraġlıġ bolsa irdük, çıḳġay irdük sizing birle." Yoḳaturlar özlerini, [187b/1] taḳı Tangrı bilür, ḥaḳīḳat üze anlar yalġanlar.
43. Kiçürdi Tangrı sindin; (2) ne üçün destūr birding anlarġa, ançaġa tigrü kim açuḳ bolsa sanga anlar kim (3) rāst aydılar taḳı bilseng yalġan sözlegenlerni?
44. Destūr tilemes sindin, anlar kim (4) bittiler Tangrıġa taḳı song künge kim toḳuşsalar mālları (5) birle taḳı tenleri birle? Taḳı Tangrı bilgen saḳınġanlarnı.
45. Ḥaḳīḳat üze destūr tileyür sindin, (6) anlar kim bitmesler Tangrıġa taḳı song künge, taḳı şeklig boldı köngülleri, (7) anlar şekleri içinde müteḥayyir bolurlar.

46. Takı eger tileseler irdi çıkmaknı, (8) anuk kılgaylar irdi anga anukluk. Velī tilemedi anı Tangrı, kopmakları<nı>; (9) kiçürdi anlarnı. Takı aytıldı: "Olturung, olturganlar birle."
47. Eger çıksalar irdi [188a/1] sizing içingizde, arturmagaylar irdi sizge meger fesād. Takı sa'y kılgaylar irdi arangızda, (2) isteyürler fitneni. Takı sizing içingizde eşitgenler anlarga. Takı Tangrı (3) bilgen küç kılganlar<nı>.
48. İstediler fitneni aşnudın. Takı ewürdiler (4) sanga işlerni, ançaga tigrü kim keldi hak takı açuk boldı Tangrının̄g işi takı anlar (5) yigrengenler.
49. Takı anlar<dın> kim erseni aytur: "Destūr birgil manga takı fitnege kemişmegil mini." (6) Meger fitne içinde tüştiler. Takı hakīkat üze kapsagan tamug, kāfirlerni.
50. (7) Eger tigse sanga edgülük, kadgurtur anlarnı; eger tigse sanga muşībet, (8) ayturlar: "Uş alduk işimizni aşnudın." Takı ewrülürler, takı anlar sewüngenler.
51. (9) Aygıl: "Tigmegey bizge, meger anı kim bitidi Tangrı bizge. Ol erkligimüz takı Tangrı üze [188b/1] tevekkül kılsun bitgenler."
52. Aygıl: "Küder mü siz bizge, meger (2) iki edgürek işning birisini? Takı biz küyer miz sizing birle kim tegse sizge (3) Tangrı kın birle, anıng katındın, yā eliglerimüz birle. Küyüng, biz (4) sizing birle küygenler miz."
53. Aygıl: "Harc kılıng boyun süyü, yā köngülsüz. Kabūl kılınmagay (5) sizdin. Siz irdingiz erenler buyrukdın çıkganlar."
54. Takı yıgmadı anlarnı (6) kim kabūl kılınsa anlardın harc kılgan nerseleri, meger hakīkat üze anlar küfr ketürdi Tangrı takı yalawaçınga. (7) Takı kelmesler namāzga, meger takı anlar kāhiller; takı harc kılmazlar, (8) meger takı anlar yigrengenler.
55. Tangka ketürmesün seni mālları takı oglan- (9) ları. Hakīkat üze Tangrı tileyür kim kınasa anlarnı, anıng birle, yakınrak tiriglik içinde. Takı çıksa [189a/1] cānları, takı anlar küfr ketürgenler.
56. Takı ant içerler Tangrı birle, hakīkat üze anlar (2) sizdin; takı anlar sizdin <irmes>, velī anlar erenler korkarlar.
57. (3) Eger bulsalar irdi sıgıngu, yā tag üngürleri, yā kirgü yir; ewürgeyler irdi (4) anıng tapa, takı anlar iwerler.
58. Takı anlardın ol kim erse kim 'ayb kılur sini sadaka- (5) lar içinde. Eger birilseler andın, hoşnūd boldılar; takı eger birilmeseler (6) andın, ol vaktın kim anlar öwke kılurlar.
59. Takı eger hakīkat üze anlar hoşnūd bolsalar irdi, anı kim birdi (7) Tangrı anlarga takı yalawaçı; takı aydılar: "Tap bizge Tangrı. Birgey bizge Tangrı (8) fazlıdın takı yalawaçıdın. Biz Tangrı tapa ragbet kılganlar."
60. Hakīkat üze (9) sadakalar, çıgaylarga takı dervişlerge, takı işlegenlerge anıng üze, [189b/1] anı kim ol kim erseler yaraşturulmış tururlar köngülleri, takı mükātebler içinde takı borç lāzım bolmışlar içinde (2) takı Tangrının̄g yolı erenleri içinde; farīza (3) Tangrıdın. Takı Tangrı bilgen, hikmet birle iş kılgan.

61. Takı anlardın anlar kim āzārlaturlar (4) peyġāmberni takı ayturlar: "Ol ḳulaḳ." Aygıl: "Yaḫşının ḳulaḳı sizge; biter (5) Tangrıġa takı biter[66] rāst bitgenlerge; takı raḥmet anlarġa <kim> bittiler, (6) sizdin." Takı anlar āzārlaturlar Tangrınung yalawaçını, anlar<ġa> ḳın (7) iglig.
62. Ant içerler Tangrı birle sizge, munung üçün kim ḫoşnūd ḳılsalar sizni. Takı Tangrı (8) takı yalawaçı, sezāraḳ kim ḫoşnūd ḳılsalar, eger bolsalar bitgenler.
63. (9) Bilmediler mü, ḥaḳīḳat üze ol kim muḫālefet ḳılsa Tangrı takı yalawaçınġa; ḥaḳīḳat üze [190a/1] anga tamuġ otı, cāvidāne anıng içinde. Ol, uluġ ḫorluḳ.
64. (2) Ḳorḳarlar münāfıḳlar kim indürülse anlar üze sūre, ḫaber birür anlarġa (3) anıng birle kim köngülleri içinde. Aygıl: "Yobılang, ḥaḳīḳat üze Tangrı çıḳarġan anı kim ḳorḳar siz."
65. (4) Takı eger sorsang anlarġa, aygay anlar[67]: "Ḥaḳīḳat üze irdük sözge kirür irdük takı oynayur irdük." (5) Aygıl: "Tangrı birle mü takı āyetleri birle mü takı yalawaçı birle mü irdingiz yobılayur?"
66. 'Özr aymang, (6) küfr ketürdüngüz bitmişingizdin song. Eger keçürse miz[68] bir ögürdin (7) sizdin, ḳınaġay miz bir ögürni, munung birle kim irdiler yazuḳ ḳılġanlar.
67. (8) Münāfıḳ erenler takı münāfıḳ tişiler, pāreleri pāredin. Buyurlar (9) körksüz iş birle takı yıġarlar edgü işdin takı tügerler [190b/1] eliglerini. Unuttılar Tangrını, ḳoydı anlarnı. Ḥaḳīḳat üze münāfıḳlar, anlar buyruḳdın çıḳġan.
68. (2) Takı va'de ḳıldı Tangrı münāfıḳ erenlerge takı münāfıḳ tişilerge takı kāfirlerġa; (3) tamuġ otın, cāvidāneler anıng içinde. Ol tap anlarġa. Takı sürdi anlarnı (4) Tangrı takı anlarġa ḳın ulaşu.
69. Anlar mengizlig kim aşnunguzdın; (5) irdiler ḳatıġraḳ sizdin, küç yanındın takı üküşrek, māl yanındın takı oġlanlar yanındın. (6) Menfa'at aldılar ülüşleri birle; menfa'at aldıngız ülüşleringiz birle, (7) neteg kim menfa'at aldı anlar aşnunguzdın, ülüşleri birle. Takı kirdingiz bāṭılġa, (8) ol kim erseler mengizlig kim bāṭılġa kirdiler. Anlar, bāṭıl boldı 'amelleri dünyā içinde (9) takı ol cihānda. Takı anlar anlar ziyān ḳılġanlar.
70. Kelmedi mü anlarġa [191a/1] anlarnıng ḫaberi kim aşnularından: Nūḥ ḳavmının takı 'Ādnıng takı Şemūdnıng (2) takı İbrāhīm ḳavmının takı Medyen eyelerining takı Lūṭ ḳavmının, (3) keldi anlarġa yalawaçları açuḳ ḫüccetler birle. Bolmadı Tangrı, munung üçün kim anlarġa küç ḳılsa; (4) velī irdiler özleringe ẓulm ḳılurlar.
71. Takı bitgenler (5) takı bitgen tişiler, pāreleri pārening dostları. Buyrurlar (6) edgülük birle takı yıġarlar körksüz işdin takı ḳılurlar (7) namāznı takı birürler zekātnı takı boyun sürler Tangrıġa (8) takı yalawaçınġa. Anlar, raḥm ḳılġay anlarġa Tangrı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, (9) ḥikmet birle iş ḳılġan.

---

[66] biter: biterler
[67] anlar: anlarġa
[68] keçürse miz: كجورماسميز

72. Va'de ḳıldı Tangrı bitgen erenlerge taḳı bitgen tişilerge, büstānlar; [191b/1] aḳar altınıdın arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde taḳı turġu yir (2) arıġ, 'Adnnung büstānları içinde. Taḳı ḫoşnūdluḳ Tangrıdın, uluġraḳ. (3) Ol, ol ḳurtulmaḳ uluġ.
73. Ay peyġāmber! (4) Toḳuşġul kāfirler birle taḳı münāfıḳlar birle, taḳı iriglik ḳılġıl anlar üze. (5) Taḳı sıġınġu yirleri tamuġ taḳı neme yawuz ḳaytġu yir!
74. Ant içerler (6) Tangrı birle, taḳı ay<ma>dılar. Taḳı aydılar küfr kelimesini. Taḳı küfr ketürdiler, (7) müsülmān bolmışlarından song. Taḳı uġradılar ol nirse birle kim bulmadılar. Taḳı 'ayb ḳılmadılar (8) anlardın, meger kim bayıttı anlarnı Tangrı taḳı yalawaçı, faẓlındın. (9) Eger tevbe ḳılsalar, bolġay ḫayr anlarġa; taḳı eger ewrülseler, ḳınaġay anlarnı [192a/1] Tangrı, iglig ḳın, dünyāda taḳı ol cihānda. Taḳı yoḳ anlarġa (2) yirde, dostdın taḳı yārī birgendin.
75. Taḳı anlardın kim 'ahd ḳıldı (3) Tangrıḳa: "Eger birse bizge faẓlındın, ṣadaḳa ḳılġay miz taḳı bolġay miz (4) eḏgülerdin."
76. Ol vaḳtın kim birdi anlarġa faẓlındın, baḫīllıḳ ḳıldılar (5) anıng birle taḳı ewrüldiler, taḳı anlar yüz ewürgenler.
77. Song birdi anlarġa münāfıḳlıḳnı, (6) köngülleri içinde, satġaşurlarınıng küninge tegrü; munung birle kim ḫilāf ḳıldılar Tangrıġa, anı kim va'de ḳıldılar anga (7) taḳı munung birle kim irdiler yalġan sözleyürler.
78. Bilmediler mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür (8) örtüglüg nirselerini taḳı rāzlarını? Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, örtüglüglerning bilgeni.
79. Anlar kim (9) 'ayb ḳılurlar, artuḳsı ḳılġanlarnı bitgenlerdin, ṣadaḳalar içinde; [192b/1] taḳı anlar kim bulmazlar, meger ṭāḳatlarını; taḳı yobılayurlar anlardın, (2) yobılamış teg ḳıldı Tangrı anlardın. Taḳı anlarġa iglig ḳın.
80. Yarlıḳayu tileng (3) anlarġa, yā yarlıḳayu tilemegil anlarnıng üçün. Eger yarlıḳayu tileseng anlarġa, yitmiş (4) kez; yarlıḳamaġay Tangrı anlarġa. Ol munung birle kim tandılar Tangrıḳa (5) taḳı yalawaçınġa. Taḳı Tangrı köndürmes buyruḳdın çıḳġan erenlerni.
81. Sewündi (6) song ḳoy<ul>mışlar, oturmaḳları birle Tangrınıng yalawaçınıng songında. (7) Taḳı yigrendiler kim toḳuş ḳılsalar mālları birle taḳı tenleri birle, (8) Tangrı yolında; taḳı aydılar: "Barmang isig içinde." Aygıl: "Tamuġ otı (9) ḳatıġraḳ, isig yanındın." Eger bolsalar irdi uḳarlar!
82. Külsünler [193a/1] az taḳı yıġlasunlar üküş, yanut munung birle kim irdiler ḳazġanur irdiler.
83. (2) Eger ḳaytarsa sini Tangrı, bir ögür tapa anlardın, taḳı destūr tileseler sindin, (3) çıḳmaḳġa; aygıl: "Çıḳmaġay siz menim birle ulaşu taḳı uruşmaġay siz (4) menim birle düşmanġa. Ḥaḳīḳat üze siz ḫoşnūd boldunguz olturmaḳġa ilk kez. (5) Olturung, song ḳalġanlar birle."
84. Taḳı namāz ḳılmaġıl, bir kim irse üze anlardın (6) öldi ulaşu taḳı turuḳmaġıl gorı üze. Ḥaḳīḳat üze anlar küfr ketürdiler Tangrıġa (7) taḳı yalawaçınġa; taḳı öldiler, taḳı anlar buyruḳdın çıḳġanlar.

85. Taḳı tangḳa ketürmesün sini (8) mālları taḳı oġlanları. Ḥaḳīḳat üze tileyür Tangrı kim ḳınasa anlarnı (9) anlar birle, dünyā içinde; taḳı çıḳsa cānları, taḳı anlar küfr ketürgenler.
86. [193b/1] Taḳı ol vaḳtın kim indürüldi sūre kim, "Biting Tangrıġa taḳı toḳuş ḳılıng (2) yalawaçı birle"; destūr tiledi sindin, kinglik eyeleri anlardın; taḳı aydılar: (3) "Ḳoḏġul bizni, bolalıng olturġanlar birle."
87. Ḫoşnūd boldılar kim bolsalar (4) song ḳalġanlar birle. Taḳı mühr ur<ul>dı köngülleri üze, anlar uḳmazlar.
88. (5) Velī yalawaç, taḳı anlar kim bittiler anıng birle, toḳuş ḳıldılar (6) mālları birle taḳı tenleri birle. Taḳı anlar, anlarġa eḏgülükler taḳı anlar (7) anlar ḳurtulġanlar.
89. Anuḳ ḳıldı Tangrı anlarġa būstānlar, aḳar (8) astından arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde. Ol, ḳurtulmaḳ uluġ.
90. (9) Taḳı keldi taḳṣīr ḳılġanlar, bedevī 'Arablardın, munung üçün kim destūr birilse anlarġa. Taḳı oturdı [194a/1] anlar kim, yalġanġa nisbet ḳıldılar Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Teggey anlarġa kim (2) küfr ketürdiler, anlardın, iglig ḳın.
91. Yoḳ ża'īfler üze taḳı (3) sökeller üze taḳı yoḳ anlar üze kim bulmazlar anı kim ḫarc ḳılurlar, (4) tarlıḳ; ol vaḳtın kim eḏgülük ḳıldılar Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Yoḳ eḏgülük ḳılġanlar üze (5) yoldın. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
92. Taḳı yoḳ anlar üze, (6) ol vaḳtın kim keldile<r> sanga kim yükleseng anlarnı, aydıng[69]: "Bulmaz men anı kim yükleyür men sizni (7) anıñ üze." Ewrüldiler taḳı közleri töklür yaşdın, ḳaḏġudın kim (8) bulmazlar anı kim ḫarc ḳılurlar.
93. Ḥaḳīḳat üze yol anlar üze kim destūr tileyürler sindin, (9) taḳı anlar baylar; rāżī boldılar kim bolsalar song ḳalġanlar birle. Taḳı mühr urdı [194b/1] Tangrı köngülleri üze, anlar bilmezler.
94. 'Öẕr ayturlar (2) sizniñ tapa, ol vaḳtın kim ḳayttıngız anlar tapa. Aygıl: "'Öẕr ḳılmang, bitmegey miz, ya'nī rāstlamaġay miz (3) sizge. Ḫaber birdi bizge Tangrı, ḫaberleringizdin. Taḳı körgey Tangrı (4) işingizni, taḳı yalawaçı. Andın song ḳaytarılur siz örtüglügnüñ taḳı āşkārānıñ bilgeninge, (5) ḫaber birür sizge anıñ birle kim ḳılur irdingiz.
95. Ant içgeyler Tangrını tuta (6) sizge, ol vaḳtın kim ewrüldüngüz, ya'nī ḳayu vaḳtın ewrülsengiz anlar tapa; munuñ üçün kim yüz ewürsengiz. Yüz ewrüng (7) anlardın, ḥaḳīḳat üze arıġsız. Taḳı sıḳınġu yirleri tamuġ, yanut munuñ birle kim (8) ḳazġanur irdiler.
96. Ant içerler sizge, munuñ üçün kim ḫoşnūd bolsangız anlardın. Eger ḫoşnūd bolsangız (9) anlardın, ḥaḳīḳat üze Tangrı ḫoşnūd bolmas buyruḳdın çıḳġandın.
97. [195a/1] Bedevī 'Arablar ḳatıġraḳ, küfr yanındın taḳı münāfıḳlıḳ yanındın. Taḳı sezāraḳ kim bilmesler (2) ol nerselerniñ ḥadlarını kim indürdi Tangrı, resūlı üze. Taḳı Tangrı bilgen (3) taḳı ḥikmet birle iş ḳılġan.

---

69 aydıng: aydım

98. Takı bedevī 'Arablardın kim erseni tutunur anı kim ḫarc ḳılur, (4) ġarāmet, ziyān; takı küyer sizniñ birle, zamāneniñ tezgingenleringe. Anlar üze yawuzluḳnung tizgingeni! (5) Takı Tangrı eşitgen, bilgen.
99. Takı bedevī 'Arablardın kim erseni (6) biter Tangrıġa takı song künge, takı tutunur anı kim ḫarc ḳılur; (7) yawuzluḳlar, Tangrı ḳatında takı resūlnuñ du'āların. Āgāh bolġıl, ḥaḳīḳat üze ol yawuzluḳ turur (8) anlarġa! Kiwürgey anlarġa Tangrı, raḥmetinge. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
100. (9) Takı ozġanlar burunḳı, hicret ḳılġanlardın takı yārī birgenlerdin [195b/1] takı anlardın uydılar anlarġa körklüglük birle; ḫoşnūd boldı Tangrı anlardın takı ḫoşnūd boldılar (2) andın. Takı anuḳ ḳıldı anlarġa būstānlar, aḳar astından arıḳlar, cāvidāneler (3) anıñ içinde ulaşu. Ol, uluġ ḳurtulmaḳ.
101. Takı ol kim erselerdin kim tegrengizde, (4) bedevī 'Arablardın; münāfıḳlar takı Medīne eyelerindin, ögrendiler (5) münāfıḳlıḳ üze. Bilmes siz anlarnı, biz bilür miz anlarnı. Ḳınaġay miz anlarnı (6) iki kez, andın song ḳaytarılurlar uluġ ḳın tapa.
102. Takı önginler, (7) iḳrār ḳıldılar yazuḳlarınġa. Ḳarışturdılar yaḫşı 'amelni, takı öngin (8) asıġsız işni. Bolġay kim Tangrı kim ḳabūl ḳılsa tevbelerini anlar üze. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, (9) raḥmet ḳılġan.
103. Alġıl māllarından ṣadaḳa, arıtsun anlarnı anıñ birle, ziyāde arıtsun anlarnı.
104-109. .....[70]
110. [197a/1] bilgen, ḥikmetlig.
111. Ḥaḳīḳat üze Tangrı satġın aldı bitgenlerdin tenlerini takı māllarını, (2) munung birle kim anlarġa uçmaḳ; öldürüşürler Tangrı yolı içinde, öldürürler (3) takı öldürülürler. Va'de ḳılmaḳ anıng üze ṣābit, ya'nī tölengen Tevrīt içinde takı İncīl içinde (4) takı Ḳur'ān içinde. Takı kim vefā ḳılġanraḳ 'ahdinge, Tangrıdın? Sewününg (5) satığıngız birle, ol kim satıġ ḳılıştıngız anıng birle. Takı ol, ol uluġ ḳurtulmaḳ.
112. (6) Tevbe ḳılġanlar, ḳulluḳ ḳılġanlar, öggenler, rüze tutġanlar, rükū' ḳılġanlar, (7) secde ḳılġanlar, buyurġanlar körklüglük birle takı yıġġanlar (8) körksüz işdin, takı saḳlaġanlar Tangrının ḥadların. Takı müjde birgil bitgenlerge.
113. (9) Bolmadı peyġāmberġa takı anlarġa kim bittiler kim yarlıḳatu tileseler ortaḳ ḳoşġanlarġa; [197b/1] takı eger bolsalar yawuḳluḳ eyeleri; mundın song kim belgülüg boldı anlarġa, (2) ḥaḳīḳat üze anlar tamuġ eyeleri.
114. Takı irmedi İbrāhīmnüng yarlıḳatu tilemeki, (3) atasınġa; meger va'de ḳılmaḳdın, va'de ḳıldı anı anga. Ol vaḳtın kim belgülüg boldı anga, ḥaḳīḳat üze ol (4) düşman Tangrıġa; bīzār boldı andın. Ḥaḳīḳat üze İbrāhīm köp evveh tigen, ḳınamaḳġa iwmegen.

---

[70] 103. ayetin devamı ve takip eden ayetlerin Arapçaları verilmiş, fakat tercümeleri yapılmamıştır. 196a-196b sayfaları bu şekilde tercümesiz olarak bırakılıp, 197a'da 110. ayetin son iki kelimesinden itibaren tercümeye devam edilmiştir.

115. Taḳı (5) bolmadı Tangrı, munung üçün kim azdursa erenlerni, ol vaḳtın kim köndürdi anlarnı; beyān ḳılġınça (6) anlarġa, anı kim saḳınurlar. Ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirseni bilgen.
116. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, anga (7) köklernüng mülki taḳı yirning. Tirgüzür taḳı öldürür. Taḳı yoḳ sizge, (8) Tangrıdın bisre dostdın taḳı yārī birgendin.
117. Tevbesin ḳabūl ḳıldı (9) Tangrı peyġāmber üze, taḳı hicret ḳılġanlar üze taḳı yārī birgenler, taḳı anlar kim uydılar anga [198a/1] küçeylik vaḳtı içinde; mundın songra kim yawuḳ boldı kim ḳışsa bir ögürnüng köngülleri (2) anlardın. Andın song tevbesin ḳabūl ḳıldı anlar üze; ḥaḳīḳat üze ol, anlarġa raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
118. Ol (3) üçegü üze kim anlar song ḳoyuldılar; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim tar boldı anlar üze (4) yir, munung birle kim king boldı; taḳı tar boldı anlar üze köngülleri taḳı sizdiler, ya'nī bildiler (5) kim yoḳ sığınġu yir Tangrıdın, meger anıng tapa; andın song tevbelerin ḳabūl ḳıldı anlar üze, munung üçün kim tevbeleri üze tölenseler. (6) Ḥaḳīḳat üze Tangrı ol tevbelerni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
119. Ay anlar kim bittiler! (7) Ḳorḳung Tangrıdın taḳı bolung rāst ayġanlar birle.
120. Bolmadı (8) Medīne eyeleringe taḳı ol kim irselerge kim bedevī 'Arablardın kim (9) song ḳalsalar Tangrının yalawaçındın taḳı bolmadı kim raġbet ḳılsalar özleri birle [198b/1] anıng nefsindin. Ol munung birle kim anlar tigmes anlarġa suvsamaḳ taḳı emgek taḳı (2) açlıḳ Tangrı yolı içinde; taḳı basmazlar basġu yirni, öfkege ketrür (3) kāfirlerni; taḳı ekismesler düşmandın ekismek; meger bitildi anlarġa anıng birle, iş (4) edgü. Ḥaḳīḳat üze Tangrı żāyi' ḳılmas körklüg ḳılġanlarnıng yanutın.
121. Taḳı ḫarc ḳılmaslar (5) ḫarc kiçig taḳı uluġ; taḳı kesmesler yirni, (6) meger bitildi anlarġa; munung üçün kim yanut birse anlarġa Tangrı, ol nirsening körklügrekin kim irdiler ḳılurlar.
122. (7) Taḳı bolmadı kim bitgenler kim yığlıp tursalar ḳamuġ. Eger irse irdi (8) tigme bir ögürdin anlardın bir pāre, munung üçün tekellüf ḳılsalar oḳımaḳnı dīn içinde (9) taḳı munung üçün kim ḳorḳutsalar ḳavmlarını, ol vaḳtın kim ḳayttılar anlar tapa; bolġay kim ḳorḳġaylar.
123. [199a/1] Ay anlar kim bittiler! Öldürüng anlarnı, yaḳın bolurlar sizge, (2) kāfirlerdin. Taḳı bulsunlar içingizde iriglik. Taḳı biling, ḥaḳīḳat üze Tangrı (3) saḳnuḳlar birle.
124. Taḳı ol vaḳtın kim indürüldi sūre, anlardın kim irseyi (4) aytur: "Ḳayungız arturdungız bu bitmek?"[71] Anlar kim (5) bittiler, arturdı anlarġa bitmek; taḳı anlar sewnürler.
125. Taḳı (6) anlar kim köngülleri içinde sökellik, arturdı anlarġa, arıġsızlıḳ arıġsızlıḳları tapa. (7) Taḳı öldiler, taḳı anlar küfr ketürgenler.
126. Körmezler mü, ḥaḳīḳat üze anlar (8) ibtilā ḳılnurlar tigme bir yıl içinde, bir kez yā iki kez? Andın song, tevbe ḳılmaslar (9) taḳı anlar i'tibār almaslar.

---

[71] "Hanginiz bununla imanınızı artırdınız?", veya "Bu, hanginizin imanını artırdı?"

127. Taḳı ol vaḳtın kim indürüldi sūre, [199b/1] baḳtı pāreleri pāreġa: "Körer mü sizni[72], bir ögürdin?" Andın song ewrüldiler. Ewürdi Tangrı köngüllerini, (2) munung birle kim, erenler uḳmazlar.
128. Keldi sizge yalawaç, özleringizdin; (3) küçey kelgen turur anıng üze bu kim emgendingiz, ḥarīṣ sizing üze, bitgenler birle (4) raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan.[73]
129. Eger ewrülseler, ayġıl: "Tap manga Tangrı. Yoḳ tapunġu, meger (5) ol. Anıng üze tevekkül ḳıldım taḳı ol uluġ 'arş eyesi."

(10)

SŪRETÜ YŪNUS

[200a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2)انا الله اری. Ol, ḥakīm kitābnung āyetleri.
2. Boldı mu ḫalḳġa (3) tang kim vaḥy ḳılduḳ bir erge anlardın kim: "Ḳorḳutġıl kişilerni (4) taḳı müjde birgil anlarġa kim bittiler, ḥaḳīḳat üze anlarġa rāstlıḳ ayaḳı bar, anlarnıng İḍisi ḳatında." (5) Aydı kāfirler: "Ḥaḳīḳat üze bu siḥr <ḳılġan> açuḳ, belgülüg."
3. Ḥaḳīḳat üze İḍingiz (6) Tangrı, ol kim yarattı köklerni taḳı yirni, altı kün içinde; (7) andın song erklig boldı 'arş üze. Taḳdīr ḳılur işni. Yoḳ şefā'at ḳılġandın, [200b/1] meger destūrınung songındın. Ol, Tangrı İḍingiz; ḳulluḳ ḳılıng anga. (2) Saḳınmas mu siz?
4. Anıng tapa ḳaytġu yiringiz ḳamuġ. Tangrının va'de ḳılmaḳı rāst. (3) Ḥaḳīḳat üze ol başlayur ḫalḳnı; andın song ḳaytarur anı, munung üçün kim yanut birse anlarġa kim bittiler taḳı (4) ḳıldılar eḍgülükni tüzlük birle. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, anlarġa (5) içgü isig suwdın taḳı ḳındın iglig; munung birle kim irdiler küfr ketrürler.
5. (6) Ol ol kim ḳıldı künni yaruḳ taḳı aynı yaruḳ, (7) taḳdīr ḳıldı anga menzillerni; munung üçün kim bilsengiz yıllarnıng sanını taḳı saḳışnı. (8) Yaratmadı Tangrı ol, meger ḥaḳ birle. Ayırtlayur miz āyetlerni, ol erenlerge kim bilürler.
6. (9) Ḥaḳīḳat üze tünnüng kündüznüng biri biri songınça yörimeki içinde, taḳı ol kim yarattı Tangrı [201a/1] kökler içinde taḳı yir içinde; āyetler bar ol erenlerge kim saḳnurlar.
7. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (2) ümenmesler satġaşmaḳımuznı taḳı ḫoşnūd boldılar bu yaḳınraḳ tiriglik birle taḳı ḳarār ḳıldılar anıng birle (3) taḳı anlar kim anlar āyetlerimüzdin ġāfiller.
8. Anlar, sığınġu yirleri (4) ot; munung birle kim irdiler ḳazġanurlar.

---

72 sizni: siz anı

73 "Size içinizden, sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, inananlara şefkatli ve merhametli bir peygamber gelmiştir."

9. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar (5) eḏgü işlerni; köndürür anlarnı anlarnıng İḏisi, bitmekleri birle. Aḳar astınlarındın (6) arıḳlar, ni'metlernüng büstānları içinde.
10. Du'āları anıng içinde: "Arıġlıḳ sanga, (7) ay tapunmaḳḳa sezā Tangrı! Taḳı selāmları anıng içinde: "Selām." Taḳı du'ālarınung songı (8) kim: "Ögmek Tangrıġa, 'ālemlerning erkliginge."
11. Taḳı eger iwdürse Tangrı kişilerge, (9) yawuzluḳnı, iwe tilemişleri tig ḫayr birle; ḥükm ḳılınġay irdi anlar tapa, belgülüg vaḳtları. [201b/1] Taḳı ḳoyar miz anlarnı kim ümenmesler satġaşmaḳımızını, ṭāġılıḳları içinde müteḥayyir bolurlar.
12. (2) Taḳı ol vaḳtın kim sıḳadı kişini ziyān, ündedi bizni yanın, yā olturup, (3) yā öre turup. Ol vaḳtın kim açtuḳ andın ziyānını, keçti, tamām ündemedük teg bizni, (4) ziyān tapa sıḳadı anı. Anıng mengizlig bezenildi ḥaddın keçgenlerge, ol kim irdiler (5) ḳılurlar.
13. Taḳı yoḳattuḳ zamāne kişilerin, aşnunguzdın; ol vaḳtın kim (6) küç ḳıldılar taḳı keldi anlarġa yalawaçları açuḳ ḥüccetler birle taḳı bolmadılar kim īmān ketürseler. (7) Anıng mengizlig yanut birür miz yazuḳ ḳılġan erenlerge.
14. Andın song ḳılduḳ sizni (8) ḫalīfeler, yirde, anlarnıng songındın; munung üçün kim baḳsa miz neteg ḳılur siz.
15. (9) Taḳı ol vaḳtın kim oḳunur anlarnıng üze āyātımuz[74], açuḳlar, aydı anlar kim ümenmesler [202a/1] satġaşmaḳımızını: "Kelgil Ḳur'ān birle, mundın öngin, yā tegşürgil." Aygıl: "Bolmas manga (2) kim bedel ḳılsam anı öz yanımdın, uymas men meger ol nirsege kim vaḥy ḳılnur menim tapa. (3) Ḥaḳīḳat üze men ḳorḳar men, eger yazsam İḏimge, uluġ künnüng ḳınındın."
16. (4) Aygıl: "Eger tilese Tangrı, oḳumaġay irdim anı sizing üze taḳı bildürmegey irdi[75] sizge anıng birle. (5) Kiçtim sizing içingizde uzun yaş, aşnusındın. Bilmes mü siz?"
17. Taḳı kim (6) küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim çattı Tangrı üze yalġannı, yā yalġanġa nisbet ḳıldı āyetlerini? (7) Ḥaḳīḳat üze ol, ḳurtulmas yazuḳ ḳılġanlar.
18. Taḳı ḳulluḳ ḳılurlar Tangrıdın bisre (8) ol nirsege kim ziyān tegürmes anlarġa taḳı asıġ tegürmes anlarġa, taḳı ayturlar: "Munlar şefā'at ḳılġuçılarımuz (9) Tangrı ḳatında." Aygıl: "Ḫaber birür mü siz Tangrıġa ol nirse birle kim bilmes[76], kökler içinde [202b/1] taḳı yir içinde?" Arıġlıḳ anga taḳı yüksek boldı ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
19. (2) Taḳı irmedi kişiler, meger bir ögür; ḫilāf ḳılıştılar. (3) Taḳı eger bolmasa irdi bir söz kim ozdı İḏingdin, ḥükm ḳılınġay irdi aralarında ol nirse içinde kim (4) anıng içinde ḫilāf ḳılışurlar.
20. Taḳı ayturlar: "Eger indürülse irdi anıng üze āyet, (5) İḏisindin." Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze örtüglüg nirse Tangrıġa. Küyüng, ḥaḳīḳat üze men sizing birle (6) küygenlerdin."

---

[74] āyātımuz: āyātımuzını
[75] irdi: irdim
[76] bilmes: bilmes siz

21. Taḳı ol vaḳtın kim tatturduḳ kişilerge raḥmet, küçeylikdin song (7) sıḳadı anlarnı; ol vaḳtın kim, anlarġa örtüglüg ḥile bar āyetlerimüz içinde. Ayġıl: "Tangrı iwgen turur, mekr yanındın. (8) Ḥaḳīḳat üze yalawaçlarımuz, bitiyürler anı kim mekr ḳılur siz."
22. Ol ol kim yöritür sizni (9) suwsuz yirde taḳı tengizde. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim irdingiz kemi içinde; taḳı yöridiler [203a/1] anlar birle, ḫoş yil birle; taḳı sewündiler anıng birle; keldi anlarġa yil ḳatıġ esgen (2) taḳı keldi anlarġa ḳom tigme bir orundın; taḳı sizdiler, ḥaḳīḳat üze anlar ḳapsandı (3) anlar birle; ündediler Tangrını, ḫāliş ḳılġanlıḳ ḥālda anga dīnni: "Eger ḳurtarsang bizni (4) mundın, bolġay miz şükr ḳılġanlardın."
23. Ol vaḳtın kim ḳutardı anlarnı, (5) ol vaḳtın kim anlar fesād ḳılurlar yirde, ḥaḳdın öngin birle. Ay kişiler! (6) Ḥaḳīḳat üze fesādıngız özüngiz üze, yaḳınraḳ tiriglikning fāyidesi. Andın song (7) bizing tapa ḳaytġu yiringiz. Ḫaber birür miz sizge ol nirse birle kim ḳılur irdingiz.
24. (8) Ḥaḳīḳat üze bu yaḳınraḳ tiriglikning ṣıfatı, ol suw mengizlig kim indürdük anı kökdin, ḳarıştı (9) anıng birle yirning yaşarġan nirsesi, ol nirsedin kim yiyür kişiler taḳı kölükler. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim [203b/1] aldı yir bezekini taḳı bezendi; taḳı sizdi anıng eyeleri, ḥaḳīḳat üze anlar (2) yaraġlıġlar anıng üze; keldi anga buyruḳumız tünle, yā kündüzle, ḳılduḳ anı (3) biçilmiş, tamām turmaduḳ tig tün. Anıng mengizlig ayırtlayur miz (4) āyetlerni, ol erenlerge kim endīşe ḳılurlar.
25. Taḳı Tangrı ündeyür selāmetlıḳ (5) sarāyınġa taḳı köndürür kimni kim tilese köni yol tapa.
26. Anlarġa kim (6) körklüglük ḳıldılar, körklügni taḳı artuḳ. Taḳı kelmez yüzleringe (7) toġ taḳı ḫorluḳ. Anlar uçmaḳ eyeleri, anlar anıng içinde cāvidāneler.
27. (8) Taḳı anlar kim ḳazġandılar yawuzluḳlarnı, yawuzluḳ yanutı anıng mengizlig birle. Taḳı (9) kelür anlarġa ḫorluḳ. Yoḳ anlarġa Tangrıdın saḳlaġandın. Tamām [204a/1] örtülmiş tig yüzleri pāreler, tündin ḳarangḳu ḳılġan. Anlar (2) ot eyeleri, anlar anıng içinde cāvidāneler.
28. Taḳı ol <kün kim> yıġar miz anlarnı (3) ḳamuġ, andın song aytur miz anlarġa kim ortaḳ ḳoştılar: "Ornunguzġa, siz (4) taḳı ortaḳlarıngız." Ayırt kemiştük aralarında taḳı aydı ortaḳları: (5) "İrmedingiz bizge ḳulluḳ ḳılur siz."
29. "Tap Tangrı, tanuḳ, aramızda taḳı arangızda. (6) Ḥaḳīḳat üze irdük ḳulluḳungızdın ġāfiller."
30. Anda sınayur tigme bir (7) ten anı kim burun keçürdi. Taḳı ḳaytarıldılar Tangrı tapa, anlarnıng erkliginge rāst. (8) Taḳı azdı anlardın anı kim irdiler çatarlar.
31. Ayġıl: "Kim rūzī birür sizge (9) kökdin taḳı yirdin? Yā kim erklenür ḳulaḳlarġa taḳı közlerge? [204b/1] Taḳı kim çıḳarur tirigni ölügdin taḳı çıḳarur ölügni tirigdin? (2) Taḳı kim tedbīr ḳılur işni?" Ayġaylar: "Tangrı!" Ayġıl: "Saḳınmaz mu siz?"
32. (3) Ol, sizge men Tangrı İḏingiz, ṣābit tölengen. Ne turur ol, ḥaḳdın song, meger azmaḳ? (4) Neteg ewrülür siz?

33. Anıñ mengizlig tölendi İḏingnüng sözi, (5) anlar üze kim buyruḳdın çıḳtılar, ḥaḳīḳat üze anlar bitmesler.
34. Aygıl: "Bar mu ortaḳ- (6) larıngızdın, ol kim irse kim başlayur ḥalḳnı, andın song ḳaytarur anı?" Aygıl: "Tangrı başlayur (7) ḥalḳnı, andın song ḳaytarur anı. Neteg ewrülür siz?"
35. Aygıl: "Bar mu ortaḳlarıngızdın, (8) ol kim irse kim köndürür ḥaḳ tapa?" Aygıl: "Tangrı köndürür ḥaḳġa. Ol kim irse mü kim köndürür (9) ḥaḳġa, sezāraḳ kim uyulsa; yā ol kim irse kim könülmez, meger kim köndürülse? [205a/1] Ne ol sizge, neteg ḥükm ḳılur siz?"
36. Taḳı uymaz üküşrekleri, (2) meger sizig. Ḥaḳīḳat üze sizig, mungsuz ḳılmas, ḥaḳdın nirse.[77] Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen (3) ol nirseni kim ḳılurlar.
37. Taḳı bolmadı bu Ḳur'ān kim çatılsa, (4) Tangrıdın bisre; velī ol nirsening rāstlamaḳı kim ileyinde (5) taḳı kitābnung ayırtlamaḳı. Yoḳ şek anıng içinde, 'ālemlerning erkligindin.
38. (6) Ayturlar mu, çattı tip anı? Aygıl: "Kelgil anıng mengzeşi <birle>. Taḳı ündeng (7) ol kim irseni kim yaraġıngız yitti, Tangrıdın bisre, eger irdingiz irse rāst ayġanlar."
39. (8) Yalġanġa nisbet ḳıldılar ol nirseni kim ḳapsamadılar bilmeki birle taḳı yoḳ kelmedin anlarġa tefsīri. (9) Anıng mengizlig yalġanġa nisbet ḳıldı anlar kim aşnularındın. Baḳġıl, neteg boldı [205b/1] küç ḳılġanlarnıng songı!
40. Taḳı anlardın kim irseyi bar, biter anga taḳı anlardın (2) kim irseni bitmes anga. Taḳı erkliging bilgenrek fesād ḳılġanlarnı.
41. Taḳı eger (3) yalġanġa nisbet ḳılsalar sini, aygıl: "Manga menim işim taḳı sizge işingiz. Siz bīzārlar (4) ol nirsedin kim ḳılur men taḳı men bīzār men ol nirsedin kim ḳılur siz."
42. Taḳı anlardın kim irseler (5) eşitürler seniñ tapa. Sen mü eşit<tür>ür sen saġırlarġa, taḳı eger bolsalar (6) bilmesler?
43. Taḳı anlardın kim irseyi baḳar sening tapa. Sen mü köndürür sen (7) közsüzni, taḳı eger bolsalar körmezler?
44. Ḥaḳīḳat üze Tangrı küç ḳılmas kişilerge, (8) nirse; velī kişiler özleringe küç ḳılurlar.
45. Taḳı ol kün (9) yıġar miz anlarnı, tamām keçmediler mengizlig, meger bir sā'at [206a/1] kündüzdin; bilişürler aralarında. Ziyān ḳıldı anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar satġaşmaḳını (2) Tangrınıñ taḳı bolmadılar könülgenler.
46. Taḳı eger körküzse biz singe ol nirse[78] pāresini kim (3) va'de ḳılur miz[79] anlarġa, yā öldürse miz sini[80]; bizning tapa ḳaytmaḳları. Andın song, Tangrı tanuḳ turur (4) ol nirse üze kim ḳılurlar.
47. Taḳı tigme bir ögürge yalawaç. Ol vaḳtın kim keldi yalawaçları, (5) ḥükm ḳılındı aralarında, 'adl birle. Taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
48. Taḳı ayturlar: "Ḳaçan (6) bu va'de, eger ersengiz rāst ayġanlar?"

---

77 "Şüphesiz zan, hakikat karşısında bir şey ifade etmez."

78 nirse: نيراسا

79 ḳılur miz: ḳılur siz

80 sini: sizni

49. Aygıl: "Erklenmes men[81] özümge, (7) ziyān takı asıg, meger anı kim tiledi Tangrı. Tigme bir ögürge vaḳt bar. Ol vaḳt kim keldi (8) vaḳtları, song ḳalmas bir sā'at taḳı burun keçmes."
50. Aygıl: (9) "Kördüngüz mü, eger kelse sizge anıng 'aẕābı, tünle yā kündüz? Ne ol iwe tileyür [206b/1] andın, yazuḳ ḳılġanlar?"
51. Tüştüki vaḳttın songra mu bittingiz anga? Emdi mü? Taḳı (2) irdingiz anıng birle iwe tileyür.
52. Andın song aytıldı anlarġa kim küç ḳıldılar: "Tatıng (3) cāviḏānelıḳ ḳınını. Cezā birilür mü siz, meger ol nirse birle kim ḳazġanur irdingiz?"
53. (4) Taḳı ḫaber birmek tileyürle<r> sindin: "Rāst mu ol?" Aygıl: "Rāst turur, İḏimni tuta ant içer men, ḥaḳīḳat üze ol rāst turur. (5) Taḳı irmez siz 'āciz ḳılġanlar."
54. Taḳı eger ḥaḳīḳat üze ol tigme bir tenge küç ḳıldı, ol nirse kim (6) yir içinde; yulunġay irdi anıng birle. Taḳı örttiler ökünçni, ol vaḳtın kim kördiler ḳınnı. (7) Taḳı ḥükm ḳılındı aralarında tüzlük birle taḳı anlar küç ḳılınmazlar.
55. Āgāh bolġıl, ḥaḳīḳat üze (8) Tangrıġa ol nirse kim köklerde taḳı yir içinde. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze Tangrının va'desi rāst turur, (9) velī üküşrekleri bilmesler.
56. Ol tirgüzür taḳı öldürür, taḳı anıng tapa [207a/1] ḳaytarılur <siz>.
57. Ay kişiler! Keldi sizge ögüt (2) İḏingizdin taḳı şifā ol nirsege kim kögüzler içinde turur taḳı köni yol taḳı raḥmet, (3) bitgenlerge.
58. Aygıl: "Tangrınıñ faẓlı birle taḳı raḥmeti birle, anıñ birle sewünsün<ler>. (4) Ol, yaḫşıraḳ ol nirsedin kim yıġar siz."
59. Aygıl: "Kördüngüz mü anı kim indürdi Tangrı (5) sizge, rūzīdin; taḳı ḳıldıngız andın ḥarām taḳı ḥelāl?" (6) Aygıl: "Tangrı <mu> destür birdi sizge, yā Tangrı üze çatar siz?"
60. Taḳı ne ol (7) anlarnıñ sizigi, çatarlar Tangrı üze yalġannı, (8) ḳıyāmet kün? Ḥaḳīḳat üze Tangrı faẓl eyesi kişiler üze, velī üküşrekleri (9) şükr ḳılmaslar.
61. Taḳı bolmas sin iş içinde taḳı oḳumas <sen> [207b/1] andın Ḳur'āndın. Taḳı ḳılmas siz işdin, meger irdük sizing üze (2) tanuḳlar, ol vaḳtın kim şürū' ḳılur siz anıñ içinde. Taḳı yıraḳ bolmas İḏingdin, (3) ẕerre endāzesindin, yir içinde taḳı kök içinde. Taḳı yoḳ kiçigrek (4) andın taḳı yoḳ uluġraḳ, meger kitāb içinde açuḳ.
62. Bilgil, ḥaḳīḳat üze Tangrının (5) dostları, yoḳ ḳorḳunç anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmas.
63. Anlar kim bittiler (6) taḳı boldılar saḳnurlar.
64. Anlarġa müjde, bu yaḳınraḳ tiriglikdin taḳı (7) ol cihānda. Yoḳ aynatmaḳ Tangrının kelimeleringe. Ol, ol ḳurtulmaḳ (8) uluġ.
65. Taḳı ḳaḏġurtmasun sini, anlarnıng sözi. Ḥaḳīḳat üze 'azīzlik Tangrıḳa ḳamuġ. (9) Ol işitgen, bilgen.
66. Bilgil, ḥaḳīḳat üze Tangrıḳa ol kim irse <kim> kökler içinde taḳı ol kim [208a/1] yir içinde. Taḳı uymas anlar kim ündeyürler Tangrı- (2) dın bisre, ortaḳlar; uymaslar meger sizigge. Taḳı irmes (3) anlar, meger endāze ḳılurlar.

---

[81] erklenmes men: erklenmesler

67. Ol ol kim ḳıldı sizge tünni, munung üçün kim ḳarār ḳılsalar (4) anıng içinde; taḳı kündüzni, yaruḳ. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde āyetler, ol erenlerge kim eşitürler.
68. (5) Aydılar: "Tutundı Tangrı oġlan." Arıġlıḳ anga. Ol bay. Anga, ol nirse kim (6) kökler içinde taḳı ol nirse kim yir içinde. Yoḳ sizing ḳatıngızda ḥüccetdin, (7) munung. Aytur mu siz Tangrı üze, anı kim bilmez siz?
69. Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze anlar kim (8) çatarlar Tangrı üze yalġannı, ḳurtulmaslar."
70. Menfa'at dünyā içinde, (9) andın songra ḳaytmaḳları. Andın songra taturur miz anlarġa ḳınnı ḳatıġ, anıñ birle kim [208b/1] küfr ketürür irdiler.
71. Taḳı oḳuġul anlar üze Nūḥ ḫaberin, ol vaḳtın kim aydı ḳavmınġa: (2) "Ay ḳavmum! Eger uluġ boldı erse sizing üze ornum, yā turmaḳım taḳı angdurmaḳım Tangrınıñ āyetleri birle; (3) Tangrı üze tevekkül ḳıldım. Uġrang işingizge taḳı ortaḳlarıngız birle; (4) andın song, bolmasun işingiz sizing üze ḳaḍġu. Andın song tegrüng menim tapa, (5) mühlet birmeng manga."
72. "Eger yüz ewürsengiz, tilemedim sizdin terdin; (6) ermez terim meger Tangrı üze. Taḳı buyruldum kim bolsam boyun sügenlerdin."
73. (7) Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar, taḳı ḳutġarduḳ anı taḳı ol kim irseni kim anıñ birle irdi kemi içinde. Taḳı ḳılduḳ anlarnı (8) ḫalīfeler. Taḳı baturduḳ anlarnı kim yalġanġa nisbet ḳıldı āyetlerimizni. Baḳġıl, neteg (9) boldı ḳorḳutulmışlarnıñ songı.
74. Andın song ıḍduḳ anıñ songındın yalawaçnı, [209a/1] ḳavmlarınġa; keldi anlarġa açuḳ ḥüccet birle. Bolmadılar kim bitseler (2) ol nirsege kim yalġanġa nisbet ḳıldılar anı, aşnudın. Anıñ mengizlig mühr urdumız, ḥaddın kiçgenlerniñ (3) köngülleri üze.
75. Andın song ıḍtuḳ songlarındın Mūsānı taḳı Hārūnnı, (4) Fir'avn tapa taḳı ḥürmetlig kişileringe, āyetlerimiz birle. Uluġsındılar taḳı boldılar (5) yazuḳ ḳılġan erenler.
76. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa ḥaḳ, ḳatımuzdın, (6) aydılar: "Ḥaḳīḳat üze bu açuḳ siḥr."
77. Aydı Mūsā: "Aytur mu siz (7) ḥaḳġa, ol vaḳtın kim keldi sizge? Siḥr mü bu? Taḳı ḳurtulmas sāḥirler."
78. (8) Aydılar: "Kelding mü bizge, munung üçün kim ewürseng bizni, ol nirsedin kim bulduḳ biz anıñ üze atalarımız taḳı bolsa (9) sizge uluġluḳ, yirde? Taḳı irmes biz, sizge bitgenler."
79. [209b/1] Taḳı aydı Fir'avn: "Keldürüñler tegme bir bilgen sāḥirni."
80. Ol vaḳtın kim keldi sāḥir<ler>, (2) aydı anlarġa Mūsā: "Kemşing anı kim kemişgenler siz."
81. Ol vaḳtın kim kemiştiler, aydı (3) Mūsā: "Ol kim keldingiz anıñ birle, siḥr. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bāṭıl ḳılġanı anı. (4) Ḥaḳīḳat üze Tangrı ongarmaz fesād ḳılġanlarnıñ işini."
82. (5) Taḳı tölendürü<r> Tangrı ḥaḳnı, kelimeleri birle; taḳı eger yigrense yazuḳ ḳılġanlar.
83. Bitmedi (6) Mūsāġa, meger oġlanlar ḳavmından, ḳorḳunç üze (7) Fir'avndın taḳı ḥürmetlig kişilerindin kim ḳınasalar anlarnı[82]. Taḳı ḥaḳīḳat üze Fir'avn, ḳahr ḳılġan (8) yirde. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, isrāf ḳılġanlardın.

---

82 anlarnı: anı

84. Taḳı aydı Mūsā: "Ay ḳavmum! (9) Eger bittingiz erse Tangrıġa, anıñ üze tevekkül ḳılıng, eger irsengiz boyun sügenler."
85. [210a/1] Aydılar: "Tangrı üze tevekkül ḳılduḳ. İḏimiz! Ḳılmaġıl bizni sınaġ, küç ḳılġan (2) erenlerge."
86. "Ḳutġarġıl bizni raḥmeting <birle>, küfr ketürgen erenlerdin."
87. (3) Taḳı vaḥy ḳılduḳ Mūsā tapa taḳı ḳarındaşı tapa kim: "Ḳılıng ḳavmunguzġa Mışrda (4) ewler taḳı ḳılıng ewleriñizni ḳible taḳı ḳılıng namāznı. Taḳı müjde birgil (5) bitgenlerge."
88. Taḳı aydı Mūsā: "İḏimiz! Ḥaḳīḳat üze sen birding Fir'avnġa taḳı ḥürmetlig kişileringe (6) bezek taḳı māllar, taḳı yaḳınraḳ tiriglik içinde. İḏimiz! Munung üçün kim azdursalar yolungdın. (7) İḏimiz! Taşġa ewürgil māllarını. Taḳı ḳatıġ ḳılġıl köngüllerini; (8) bitmesünler, ançaġa tigrü kim körseler iglig ḳınnı."
89. Aydı: "İcābet ḳılındı (9) ikingizniñ du'āsı. Töleniñ taḳı uymang anlarnıñ yolınġa kim bilmesler."
90. [210b/1] Taḳı keçtük Ya'ḳūb oġulları birle tengizni. Tegdi anlarġa Fir'avn taḳı çerigleri; (2) küç taḳı ḥaddın keçmek. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın tegdi anga batmaḳ, aydı: (3) "Bittim. Ḥaḳīḳat üze ol, yoḳ tapunġu, meger ol kim bitti anga Ya'ḳūb oġlanları. (4) Taḳı men boyun sügenlerdin."
91. Emdi mü? Taḳı yazdıng aşnudın taḳı boldung (5) fesād ḳılġanlar.
92. Bu kün ḳutġarur miz sini, tening birle; munuñ üçün kim bolsang, (6) ol kim erse kim songda turur, nişān. Taḳı ḥaḳīḳat üze üküş kişilerge, āyetlerimüzdin (7) ġāfiller.
93. Taḳı anuḳ ḳılu birdük Ya'ḳūb oġlanlarınġa, ṣālih orun. (8) Taḳı rūzī ḳıl<d>uḳ anlarġa, arıġlardın. Ḫilāf ḳılışmadılar, ançaġa tegrü kim keldi anlarġa (9) 'ilm. Ḥaḳīḳat üze İḏing ḥükm ḳılur aralarında, ḳıyāmet kün, ol nirse içinde kim irdiler [211a/1] anıñ içinde ḫilāf ḳılışurlar.
94. Eger bolsang şek içinde ol nirsedin kim indürdük sening tapa, (2) sorġıl anlarġa kim oḳıyurlar kitābnı aşnungdın. Keldi sanga (3) ḥaḳ, İḏingdin, taḳı bolmaġıl şek tutġanlardın
95. Taḳı (4) bolmaġıl anlardın kim yalġanġa nisbet ḳıldılar Tangrının āyetlerini, taḳı bolsang (5) ziyān ḳılġanlardın.
96. Ḥaḳīḳat üze anlar kim sezā boldı anlarnıng üze İḏingning (6) kelimesi, bitmesler;
97. taḳı eger kelse anlarġa tigme bir āyet, (7) ançaġa tegrü kim körseler ḳınnı iglig.
98. Eger īmān ketürse irdi bir ḳonum (8) taḳı menfa'at ḳılsa irdi bitmekleri. Meger Yūnus ḳavmı, ol vaḳtın kim bittiler; açtuḳ (9) anlardın ḫorluḳnung ḳının bu yaḳınraḳ tiriglik içinde taḳı ber-ḫ^{v}ārdārlıḳ birdük [211b/1] uzaḳraḳ vaḳtġa tegrü.
99. Taḳı eger tilese irdi İḏing, bitgey irdi, ol kim irse kim yirde, ḳamuġları ḳamuġ. (2) Sen mü küçemleyür sen kişilerni, ançaġa tegrü kim bolsalar bitgenler?
100. (3) Taḳı bolmadı tenge kim bitse, meger Tangrı buyruḳı birle. Taḳı ḳılur (4) arıġsızlıḳnı, anlar üze kim bilmesler.

101. Aygıl: "Bakıng, ne ol (5) kökler içinde takı yirde." Takı mungsuz kılmas äyetler takı korkutmaklar, (6) erenlerdin bitmesler.
102. Küyerler mü, meger anlarnıng künleri (7) mengizlig keçtiler aşnularındın? Aygıl: "Küyüng, haḳīḳat üze men sizing birle (8) küygenlerdin."
103. Andın song kurtarur miz[83] yalawaçlarımuznı takı anlar kim bittiler. Anıng mengizlig (9) vācib bolmak bizning <üze>, kurtarur miz bitgenlerni.
104. Aygıl: "Ay kişiler! Eger irsengiz [212a/1] şek içinde dînimdin, kulluk kılmas men anlarga kim kulluk kılur siz, (2) Tangrıdın bisre. Velī kulluk kılur men Tangrıga, ol kim öldürür sizni. (3) Takı buyruldum kim bolsam bitgenlerdin."
105. "Takı kim rāst kılgıl yüzüngni (4) dînge, rāstlık yanındın. Takı bolmagıl ortak koşganlardın."
106. "Takı ündemegil (5) Tangrıdın bisre, anı kim asıg tegürmes sanga takı ziyān tegürmes sanga. Eger (6) kılsang, haḳīḳat üze sen ol vaktın küç kılganlardın."
107. Takı eger sıkasa sini (7) Tangrı ziyān birle, yok açgan anga meger ol. Takı eger tilese sanga edgülük, (8) yok kaytargan artuksı edgülükinge. Teger anıng birle kim tilese kullarındın. Takı ol (9) yarlıkagan, rahmet kılgan.
108. Aygıl: "Ay kişiler! Keldi sizge hak, [212b/1] İdingizdin. Kim könülse, haḳīḳat üze könlür özi üçün; takı kim (2) azsa, haḳīḳat üze azar anıng üze. Takı irmez men, sizing üze saklagan."
109. Takı uygul, (3) ol nirse kim vahy kılnur sening tapa. Takı sabr kılgıl, hükm kılgınçagа tegrü Tangrı. Takı ol, hükm kılganlarnıng yahşırakı.

[83] kurtarur miz: kurtarur siz

(11)

SŪRETÜ HŪD

(4) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [213a/1] الر انا الله Kitāb, muḥkem ḳılındı āyetleri, andın song ayırtlandı; (2) ḥikmetlig ḳatındın, bilgen;
2. kim ḳulluḳ ḳılmang meger Tangrıḳa. Ḥaḳīḳat üze men (3) sizge andın ḳorḳutġan taḳı müjde birgen.
3. Taḳı kim yarlıḳayu tileng (4) İḍingizdin, andın song tevbe ḳılıng anıng tapa; menfa'at tegürsün sizge, menfa'at körklüg, (5) atanmış vaḳtġa tegrü taḳı birsün tigme bir artuḳluḳ eyesinge, artuḳluḳnı. Taḳı eger ewrülsengiz, (6) ḥaḳīḳat üze men ḳorḳar men sizing üze, uluġ künnüng ḳınından.
4. Tangrı tapa (7) ḳaytġu yiringiz. Taḳı ol tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
5. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze anlar (8) egerler kögüzlerin, munung üçün kim örtülseler andın. Āgāh bolġul, ol vaḳtın kim örtülürler (9) tonlarını; bilür anı kim kizleyürler taḳı anı kim āşkārā ḳılurlar. Ḥaḳīḳat üze ol bilgen kögüzler [213b/1] eyesini.
6. Taḳı yoḳ yörigendin, yirde, meger Tangrı üze (2) anıng rūzīsi. Taḳı bilür ḳarār ḳılġu yirini taḳı ḳoḍġu yirini; tigme bir, kitāb içinde (3) açuḳ.
7. Taḳı ol ol kim yarattı köklerni taḳı yirni, (4) altı kün içinde; taḳı irdi 'arşı, suw üze; munung üçün kim sınasa sizni, ḳayungız (5) körklügrek iş yanından. Taḳı eger aysang: "Ḥaḳīḳat üze siz ḳoparılmışlar, (6) ölüm songından"; ayġaylar anlar kim küfr ketürdiler: "İrmez bu, meger (7) sihr açuḳ."
8. Taḳı eger song ḳoḍsa miz anlardın ḳınnı, (8) sanamış vaḳtġa tegrü; ayġaylar: "Ne neng yıġar anı?" Āgāh bolġul, ol kün, kelür anlarġa, (9) irmez ewrülmiş anlardın. Taḳı ḳapsadı anlarnı, ol kim irdiler anıng birle masḫara ḳılurlar.
9. [214a/1] Taḳı eger tatursa miz kişige bizdin raḥmet, andın song tartsa miz anı andın; ḥaḳīḳat üze ol, (2) nevmīḍ bolġan, küfr ketürgen.
10. Taḳı eger tatursa miz anga ni'metni, ziyāndın song, sıḳadı anı; (3) ayġay: "Bardı muṣībet mindin." Ḥaḳīḳat üze ol sewüngen, ḳuwanġan.
11. Meger (4) anlar kim ṣabr ḳıldılar taḳı ḳıldılar eḍgü 'amellerni; anlar, anlarġa (5) yarlıḳamaḳ taḳı ṣevāb uluġ.
12. Bolġay kim, sen ḳoḍġay sen ol nirsening pāresin kim vaḥy ḳılnur (6) seniñ tapa taḳı tar bolġay anıng birle kögüzüng kim aysalar: "Eger indürülse irdi (7) anıng üze genc, yā

kelse anıng birle firişte." Ḥaḳīḳat üze sen ḳorḳutġan. Taḳı Tangrı (8) tigme bir nirse üze saḳlaġan.

13. Yā ayturlar mu, çattı anı tip? Aygıl: "Keling (9) on sūre birle anıng mengizlig, çatılmış. Taḳı ündeng ol kim irseni kim yaraġıngız yitti, [214b/1] Tangrıdın bisre, eger irsengiz rāst ayġan."
14. Eger icābet ḳılmasalar (2) siz<ge>, biling ḥaḳīḳat üze ol indürüldi, Tangrının bilmeki birle. Taḳı kim yoḳ tapunġu meger (3) ol. Erür mü siz boyun sügenler?
15. Kim tileyür irse bu yaḳınraḳ (4) tiriglikni taḳı bezekini; tükel tegürgey miz anlarġa 'amellerini anlarġa, anıng içinde; taḳı anlar, (5) anıng içinde eksilmesler.
16. Anlar anlarnıng, yoḳ anlarġa ol cihānda (6) meger ot. Taḳı bāṭıl boldı ol kim ḳıldılar anıng içinde taḳı bāṭıl boldı ol kim irdiler (7) ḳılurlar.
17. Ol kim irse mü kim irdi açuḳ ḥüccet üze İḏisindin; taḳı uyar anga tanuḳ, (8) andın; taḳı aşnusındın Mūsānıng kitābı, unġu kitāb taḳı raḥmet. (9) Anlar, biterler anga. Taḳı kim küfr ketürse anga, ögürlerdin; [215a/1] ot, va'desi. Bolmaġıl şek içinde andın. Ḥaḳīḳat üze ol ḥaḳ, (2) İḏingdin; velī ḫalḳlarnıng üküşreki bitmezler.
18. Taḳı kim (3) küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim çattı Tangrı üze yalġannı? Anlar (4) ḥabs ḳılnurlar anlarnıng İḏisi üze taḳı aytur tanuḳlar: "Munlar (5) anlar kim yalġan aydılar anlarnıng İḏisi üze." Āgāh bolġul, Tangrının la'neti (6) küç ḳılġanlar üze.
19. Anlar üze yıġarlar Tangrının yolıdın taḳı (7) isteyürler anga egrilik. Taḳı anlar, ol cihānġa, anlar küfr ketürgenler.
20. (8) Anlar bolmadılar 'āciz ḳılġan yirde taḳı (9) bolmadı anlarġa Tangrıdın bisre dostlardın, ya'nī erkliglerdin. Ḳat ḳılnur [215b/1] anlarġa ḳın. Unmas irdiler işitmekke (2) taḳı körmes irdiler.
21. Anlar anlar kim ziyān ḳıldılar (3) özleringe. Taḳı azdı anlardın, ol kim irdiler çatarlar.
22. (4) Çāre yoḳ, ḥaḳīḳat üze anlar, ol cihānda, anlar ziyān ḳılġanraḳ.
23. Ḥaḳīḳat üze (5) anlar kim bittiler taḳı ḳıldıla<r> eḏgü 'amellerni taḳı ḳarār ḳıldılar (6) anlarnıng İḏisi tapa; anlar uçmaḳ eyeleri, anlar anıñ içinde cāviḏāneler.
24. (7) İki ögürnüng ṣıfatı, közsüz mengizlig taḳı saġırlar mengizlig, (8) taḳı körgen mengizlig taḳı işitgen mengizlig. Teng bolurlar mu ṣıfat yanındın? (9) Saḳınmas mu siz?
25. Taḳı ıḏḏuḳ Nūḥnı, ḳavmınġa. "Ḥaḳīḳat üze men [216a/1] sizge ḳorḳutġan açuḳ, ya'nī açuḳ ḳorḳutġan;
26. kim ḳulluḳ ḳılmang meger Tangrıġa. Ḥaḳīḳat üze men ḳorḳar men (2) sizing üze, iglig künnüng ḳınındın."
27. Taḳı aydı ḥürmetlig kişiler, anlar kim küfr ketürdiler, (3) ḳavmındın: "Bilmez miz sini, meger yaratılmış bizing mengizlig. Taḳı bilmez miz sini, uydı sanga (4) meger anlar kim anlar bizing ḳadrsızraḳlarımız, rāynıñ ẓāhirinde. Taḳı körmez miz sizge, (5) bizing üze, artuḳluḳdın. Sizer miz sizni, yalġanlar.
28. Aydı: "Ay ḳavmum! (6) Ḫaber biring, eger bolsam açuḳ ḥüccet üze <İḏimdin>, taḳı birdi irse manga raḥmet, (7) ḳatındın, örtüldi sizing üze; yapuşturur mu biz sizge anı, taḳı siz (8) anga yigrengenler?"

29. "Taḳı ay ḳavmum! Tilemez men sizdin anıñ üze māl, (9) irmes ṣevābum meger Tangrı üze. Taḳı irmez men anlarnıñ sürgeni, bittiler; [216b/1] ḥaḳīḳat üze anlar, anlarnıñ İḏisiniñ satġaşġanları; velī körer men sizni, erenlerni kim bilmez siz, ya'nī sefāhat ḳılur siz."
30. (2) "Taḳı ay ḳavmum! Kim yıġar mini Tangrınıñ ḳatındın, eger sürsem anlarnı? (3) Saḳınmaz mu siz?"
31. "Taḳı aymaz men sizge, menim ḳatımda Tangrınıñ ḫazīneleri. Taḳı (4) aymaz men kim bilür men tip, ġaybnı. Taḳı aymaz men, ḥaḳīḳat üze men firişte men. Taḳı aymaz men anlarġa kim (5) yüngüller közle<r>ingiz, birmegey anlarġa tip, Tangrı ḫayrnı. Tangrı (6) bilgenrek ol nerseni kim özleri içinde. Ḥaḳīḳat üze men andaġ irse küç ḳılġanlardın."
32. Aydılar: (7) "Ay Nūḥ! Taḳı cedel ḳılmaḳ tileding bizing birle, üküş ḳıldıng cedel ḳılışmaḳımızı. Kelgil bizge anıñ birle kim va'de ḳılur sen bizge, (8) eger irseng rāst ayġanlardın."
33. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze kelür sizge anıñ birle (9) Tangrı, eger tilese taḳı irmez siz 'āciz ḳılġanlar."
34. "Taḳı asıġ ḳılmas sizge ögütüm, [217a/1] eger tilesem kim ögütlesem sizge; eger bolsa Tangrı tilegen (2) kim azdursa sizni. Ol İḏingiz taḳı anıñ tapa ḳaytarılur siz."
35. Ayturlar mu, (3) çattı anı tip? Ayġıl: "Eger çattım irse anı, menim üze yazuḳ ḳılmaḳım. Taḳı men bīzār men (4) andın kim yazuḳ ḳılur siz."
36. Taḳı vaḥy ḳılındı Nūḥ tapa: "Ḥaḳīḳat üze ol, bitmegey (5) ḳavmungdın, meger ol kim irse kim bitti. Ḳaḏġurmaġıl munung birle kim irdiler (6) ḳılurlar."
37. "Taḳı ḳılḳıl kemini, közlerimüz birle taḳı vaḥyımuz birle. (7) Taḳı sözlemegil manga ol kim irseler içinde kim küç ḳıldılar, ḥaḳīḳat üze anlar baturmaḳ birle ḥükm ḳıl<ın>mışlar."
38. Taḳı ḳılur (8) kemini; tigme bir kez kim keçti anıñ üze ḥürmetlig kişiler, ḳavmından, masḫara ḳılurlar[84] (9) andın[85]. Aydı: "Eger masḫara ḳılsangız bizdin, biz masḫara ḳılur miz sizdin, neteg kim [217b/1] masḫara ḳılur siz."
39. "Bilgey siz ol kim irseni kim kelür anga ḳın, ḫor ḳılur anı; (2) taḳı vācib bolur anıñ üze, ulaşu ḳın."
40. Ançaġa tigrü kim ol vaḳtın kim keldi buyruḳumuz taḳı çıḳtı suw; (3) ayduḳ: "Kötergil anıñ içinde tigme bir iki cüftin iki taḳı ewüng ḫalḳını, (4) meger ol kim irse kim ozdı anıñ üze söz taḳı ol kim irse kim bitti." Taḳı bitmedi anıñ birle, (5) meger az.
41. Taḳı aydı: "Mününg anıñ içinge Tangrınıñ atı birle (6) yörütmeki taḳı tingdürmeki. Ḥaḳīḳat üze İḏim yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
42. Taḳı ol (7) yöriyür anlar birle, ḳom içinde taġlar mengizlig. Taḳı ḳıḳırdı Nūḥ oġlınġa taḳı irdi (8) yıraḳda: "Ay oġulçuḳum! Müngül bizing birle taḳı bolmaġıl küfr ketürgenler birle."

---

[84] ḳılurlar: ḳılur miz
[85] andın: sizdin

43. (9) Aydı: "Sıḳınġay men taġ tapa, saḳlayur mini suwdın." Aydı: "Yoḳ [218a/1] saḳlaġan bu kün Tangrı buyruḳından, meger raḥmet ḳıldı." Taḳı ayırt kemişti ikisi arasında, (2) ḳom taḳı boldı batrulmışlardın.
44. Taḳı aytıldı: "Ay yir, yutġul suwungnı! (3) Taḳı ay kök, yıġılġıl!" Taḳı eksildi suw taḳı ḥükm ḳılındı iş taḳı ḳarār ḳıldı (4) Cūdī taġı üze, taḳı aytıldı: "Yoḳalmaḳ, küç ḳılġan erenlerge!"
45. Taḳı ḳıḳırdı (5) Nūḥ İḏisinge taḳı aydı: "İḏim! Ḥaḳīḳat üze oġlum ehlimdin turur, ḥaḳīḳat üze va'ding (6) ḥaḳ. Taḳı sen ḥükm ḳılġanlarnıñ ḥükm ḳılġanraḳı."
46. Aydı: "Ay Nūḥ! Ḥaḳīḳat üze ol (7) irmez seniñ ehlingdin. Ḥaḳīḳat üze ol iş turur, yaḫşıdın öngin; tilemegil manga, anı kim (8) yoḳ sanga anıñ birle bilig. Ḥaḳīḳat üze men ögüt birür men sanga kim bolsang bilmegenlerdin."
47. (9) Aydı: "İḏim! Ḥaḳīḳat üze men sıġnur men sanga kim tilesem sindin anı kim, yoḳ [218b/1] manga anıñ birle bilig. Taḳı eger yarlıḳamasan manga taḳı raḥmet ḳılmasang, bolġay men ziyān ḳılġanlardın."
48. (2) Aytıldı: "Ay Nūḥ! İngil selāmetlıḳ birle bizdin taḳı bereketler birle seniñ üze taḳı (3) ögürler üze ol kim ersedin kim seniñ birle. Taḳı bir işlig ögürler, ber-ḫürdārlıḳ birgey miz anlarġa. Andın song sıḳaġay anlarnı bizdin (4) iglig ḳın."
49. Ol, örtüglügnüng ḫaberlerindin kim vaḥy ḳılur miz seniñ tapa. (5) Bilmes irding anı, sen taḳı ḳavmung, mundın aşnu. Ṣabr ḳılġıl, (6) ḥaḳīḳat üze song, saḳnuḳlarġa.
50. Taḳı 'Ād tapa, uyalarını Hūdnı; aydı: (7) "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa. Yoḳ sizge tapunġudın, andın öngin; irmez siz (8) meger yalġan çatarlar."
51. "Ay ḳavmum! Tilemez men sizdin anıñ üze yanut. İrmes (9) menim yanutum, meger ol kim erse üze kim yarattı mini. Bilmes mü siz?"
52. "Taḳı ay [219a/1] ḳavmum! Yarlıḳayu tileng İḏingizdin. Andın song, tevbe ḳılıng anıñ tapa, ıḏsun bulut (2) sizing üze, ḳuyġan; taḳı artursun sizge küç, küçüngüzge. Taḳı (3) ewrülmeng, yazuḳ ḳılġanlar."
53. Aydılar: "Ay Hūd! Kelmeding bizge açuḳ ḥüccet birle taḳı ermez biz, (4) biz tapunġularımuznung ḳoḏġanları, seniñ sözüngdin; irmez biz, biz sanga (5) bitgenler."
54. "Aymas biz, meger tegdi sanga tapunġularımuznung pāresi, yawuzluḳ birle." (6) Aydı: "Ḥaḳīḳat üze men tanuḳ ḳılur men Tangrını. Taḳı tanuḳ bolung, ḥaḳīḳat üze men bīzār men ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşar siz,
55. (7) andın bisre. Keyd ḳılıng manga ḳamuġ, andın song mühlet birmeng[86] manga."
56. "Ḥaḳīḳat üze men tevekkül ḳıldım (8) Tangrı üze, İḏim taḳı İḏingiz. Yoḳ yirde yörigendin, meger ol tutġan (9) bürçekini. Ḥaḳīḳat üze İḏim, yol üze köni."
57. "Eger ewrülsengiz, [219b/1] tegürdüm sizge anı kim ıḏıldım anıñ birle sizge. Taḳı song ḳoḏar (2) İḏim, erenler sizdin öngin. Taḳı ziyān tegürmes siz anga nirse. Ḥaḳīḳat üze İḏim, (3) tigme bir nirse üze saḳlaġan."

---

[86] birmeng: birmegeyler

58. Taḳı ol vaḳtın kim keldi buyruḳumuz, ḳutarduḳ Hūdnı (4) taḳı anlar kim bittiler anıñ birle; raḥmet birle bizdin. Taḳı ḳutarduḳ anlarnı ḳındın (5) irig.
59. Taḳı ol ʻĀd, tandılar İḏisiniñ āyetlerinġa taḳı yazdılar (6) yalawaçlarınġa taḳı uydılar tigme bir boynaġunung işinge.
60. Taḳı uyduruldılar bu (7) dünyā içinde, laʻnetni yaʻnī sürmekni, taḳı ḳıyāmet kün. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze ʻĀd, küfr ketürdiler (8) anlarnıñ İḏisinge. Āgāh bolġul, yoḳalmaḳ ʻĀdġa, Hūd ḳavmı.
61. Taḳı Ṣemūd tapa, uyaları (9) Ṣāliḥni. Aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa. Yoḳ sizge tapunġudın, andın öngin. [220a/1] Ol yarattı sizni yirdin taḳı ʻimāret buyurdı sizge anıñ içinde. Yarlıḳatu tileng andın, (2) andın song tevbe ḳılıng anıñ tapa. Ḥaḳīḳat üze İḏim yawuḳ, icābet ḳılġan."
62. Aydılar: "Ay Ṣāliḥ! (3) <İrding> bizing içimüzde ümenç tutulmış, mundın aşnu. Yıġar mu sen bizni, ḳulluḳ ḳılsa miz anga kim (4) ḳulluḳ ḳılur atalarımız? Taḳı biz şek içinde miz ol nirsedin kim ündeyür sen bizni anıñ tapa, şeklig ḳılġan."
63. (5) Aydı: "Ay ḳavmum! Ḫaber biring, eger bolsam açuḳ ḥüccet üze İḏimdin taḳı birdi manga (6) andın raḥmet; kim yıġar mini Tangrı ḳatındın, eger yazsam? (7) Arturmas siz manga, bāṭıl ḳılmaḳdın öngin."
64. "Taḳı ay ḳavmum! Bu Tangrınıñ (8) ingeni, sizge nişān. Ḳoḏung anı, yisün Tangrınıñ yiri içinde. Taḳı (9) sıḳamang anı yawuzluḳ birle, tutġay sizni ḳın yawuḳ."
65. Singrin kestiler anıñ, [220b/1] taḳı aydı: "Menfaʻat alıng ilingiz içinde, üç kün. Ol, vaʻde, (2) yalġan aytılmışdın öngin."
66. Ol vaḳtın kim keldi buyruḳumuz, ḳutarduḳ Ṣāliḥni taḳı anlar kim (3) bittiler anıñ birle, raḥmet birle bizdin; taḳı ol künnüng ḫorluḳındın. Ḥaḳīḳat üze İḏing, (4) ol küçlüg, yinggen.
67. Taḳı tuttı anlarnı <kim> küç ḳıldılar, ḳatıġ ün; (5) boldılar sarāyları içinde çoḳġanlar.
68. Tamām muḳīm bolmadılar mengizlig (6) anıñ içinde. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze Ṣemūd, küfr ketürdiler anlarnıñ İḏisinge. Āgāh bolġul, yoḳalmaḳ Ṣemūdġa.
69. (7) Taḳı keldi yalawaçlarımız İbrāhīmġa, müjde birle; aydılar: "Selām!" (8) Aydı: "Selām!" Kiçmedi kim keldi sögülmiş buzaġu birle.
70. Ol vaḳtın kim kördi (9) eliglerini, ulanmas anıñ tapa; bilmedi anlarnı, taḳı içinge ḳattı anlardın ḳorḳuġnı. [221a/1] Aydılar: "Ḳorḳmaġıl, biz ıḏılduḳ Lūṭ ḳavmı tapa."
71. Taḳı anıñ tişisi, (2) örü turġan; küldi. Müjde birdük anga İsḥāḳ birle, İsḥāḳnıñ sonındın (3) Yaʻḳūb birle.
72. Aydı: "Ay bī-çārelıḳ! Toġrur mu men taḳı men ḳarı men (4) taḳı bu küḏegüm ḫʷāce? Ḥaḳīḳat üze bu tang nirse."
73. Aydılar: "Tanglayur mu sen (5) Tangrınıñ işindin? Tangrınıñ raḥmeti taḳı berekātı sizing üze, iw (6) eyeleri! Ḥaḳīḳat üze ol ögülmiş, kerīm."
74. Ol vaḳtın kim kitti İbrāhīmdin (7) ḳorḳunç taḳı keldi anga müjde; cedel ḳılușur bizing birle, Lūṭ ḳavmı içinde.
75. Ḥaḳīḳat üze (8) İbrāhīm tölek, köp evveh tigen, tevbe ḳılġan.

76. "Ay İbrāhīm! Yüz ewürgil (9) mundın. Ḥaḳīḳat üze ol, keldi İḏingniñ buyruḳı. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar, anlarnıñ kelgeni turur ḳın, [221b/1] ḳaytarılġandın öngin."
77. Taḳı ol vaḳtın kim keldi yalawaçlarımuz Lūṭġa, ḳayġurtuldı anıñ birle taḳı tar boldı (2) anlarnıñ birle köngül yanındın. Taḳı aydı: "Bu ḳatıġ kün."
78. Taḳı keldi anga ḳavmı, iwerler (3) anıñ tapa. Taḳı aşnudın, irdile<r> ḳılurlar yawuzluḳlarnı. Aydı: "Ay ḳavmum! (4) Munlar ḳızlarım, anlar arıġraḳ sizge. Taḳı ḳorḳung Tangrıdın. Taḳı ḫor ḳılmang mini, (5) ḳonuḳlarım içinde. Yoḳ mu sizdin er, köni yolluġ?"
79. Aydılar: "Bilding, (6) yoḳ bizge ḳızlarıng içinde ḥaḳdın. Ḥaḳīḳat üze sen bilür sen anı kim tileyür miz."
80. Aydı: (7) "Eger bolsa irdi manga sizing birle küç, yā sığınsa irdim ḳatıġ küçlügge."
81. Aydılar: (8) "Ay Lūṭ! Biz İḏingniñ yalawaçları, tigmegey irdiler seniñ tapa. Tünle barġıl ehling birle, (9) bir pāre tündin. Taḳı ewrülmesün sizdin bir kim irse, meger tişing. [222a/1] Ḥaḳīḳat üze ol tiggen anıng, ol kim tegdi anlarġa.[87] Ḥaḳīḳat üze va'delerining vaḳtı tang turur. İrmes mü (2) tang yawuḳ?"
82. Ol vaḳtın kim keldi buyruḳumız, ḳılduḳ üstünini, astınını. (3) Taḳı yaġdurduḳ anıng üze taşlar, balçıḳ taşdın,
83. biri biri songınça ıḏılmış, nişānlıġ (4) İḏing ḳatında. Taḳı irmez ol, küç ḳılġanlardın yıraḳ.
84. Taḳı Medyen tapa, (5) uyalarını Şu'aybnı; aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa. Yoḳ sizge (6) tapunġudın, andın öngin. Taḳı ekismeng saġunı taḳı terāzūnı. Ḥaḳīḳat üze men (7) körer men sizni, ḫayr birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze men ḳorḳar men sizning üze, ḳapsaġan künnüng ḳınındın."
85. (8) "Taḳı ay ḳavmum! Tükel ḳılıng saġunı taḳı terāzūnı, tüzlük birle. Taḳı (9) ekismeng kişilerge nirselerini. Taḳı fesād ḳılmang yirde, fesād ḳılġanıñız ḥālda."
86. [222b/1] "Tangrınıng ḳalġanı, yaḫşıraḳ sizge, eger irsengiz bitgenler. Taḳı irmes men, (2) sizing üze saḳlaġan."
87. Aydılar: "Ay Şu'ayb! Namāzlarıng mu buyrur sanga kim (3) ḳoḍsa miz anı kim ḳulluḳ ḳılur atalarımuz, yā ḳılsa miz māllarımuz içinde anı kim (4) tileyürmüz? Ḥaḳīḳat üze sen, sen tölek, köni."
88. Aydı: "Ay ḳavmum! Ḫaber biring, (5) eger bolsam açuḳ ḥüccet üze İḏimdin; taḳı rūzī ḳıldı manga andın, rūzī körklüg? (6) Taḳı tilemez men kim muḫālefet ḳılsam ol nirsege kim yıġar men sizni andın. Tilemez men, (7) meger ongarmaḳnı, küçüm yitmişinçe. Taḳı irmes tevfīḳim, meger Tangrı birle. Anıng üze (8) tevekkül ḳıldım taḳı anıng tapa ḳaytur men."
89. "Taḳı ay ḳavmum! Ḳazġanu birmesün sizge ḫilāf ḳılmaḳım (9) kim tegse sizge, ol nirse mengizlig kim tegdi Nūḥ ḳavmınġa, yā Hūd [223a/1] ḳavmınġa, yā Ṣāliḥ ḳavmınġa. Taḳı irmes Lūṭ ḳavmı, sizdin yıraḳ."

---

[87] "Doğrusu onların başına gelen, onun başına da gelecektir."

90. (2) "Taḳı yarlıḳayu tileng İḏingizge, andın song tevbe ḳılıng anıng tapa. Ḥaḳīḳat üze İḏim raḥmet ḳılġan, (3) dost tutġan."
91. Aydılar: "Ay Şu'ayb! Uḳmaz miz üküşni, ol nirsedin kim aytur sen. (4) Taḳı ḥaḳīḳat üze biz körer biz sini, içimüzde küçsüz. Taḳı eger bolmasa irdi ögürüng, taşlaġay irdük <sini>. (5) Taḳı irmes sen, bizing üze 'azīz."
92. Aydı: "Ay ḳavmum! Ögürüm mü 'azīzrek sizing üze, (6) Tangrıdın taḳı tutundunguz anı artıngızda, unutulmış? Ḥaḳīḳat üze İḏim, ol nirseni kim (7) ḳılur siz ḳapsaġan."
93. "Ay ḳavmum! Ḳılıng ornunguz üze, (8) ḥaḳīḳat üze men ḳılġan men. Song bilgen siz, ol kim irse kim kelür anga ḳın, ḫor ḳılur anı (9) taḳı ol kim irse kim yalġan ayġan. Taḳı küyüng, ḥaḳīḳat üze men sizing birle [223b/1] saḳçı, küygen."
94. Taḳı ol vaḳtın kim keldi buyruḳumız, ḳutġarduḳ Şu'aybnı taḳı anlar kim bittiler anıng birle, (2) raḥmet birle bizdin. Taḳı tuttı anlarnı kim küç ḳıldılar, ḳatıġ ün. (3) Taḳı boldılar, sarāyları içinde, çoḳġanlar.
95. Tamām muḳīm bolmadılar mengizlig anıng içinde. (4) Āgāh bolġıl, yoḳalmaḳ Medyenge, neteg kim yoḳaldı Şemūd.
96. Taḳı ıḏduḳ (5) Mūsānı, āyetlerimiz birle taḳı açuḳ ḥüccet birle,
97. Fir'avn tapa (6) taḳı ḥürmetlig kişileringe. Uydılar Fir'avn buyruḳınġa. Taḳı irmes Fir'avnnung buyruḳı, (7) könilik <üze>.
98. Oza kiçer ḳavmından, ḳıyāmet kün taḳı ketürdi anlarnı otḳa. (8) Taḳı nime yawuz kelgü yir, kelinmiş.
99. Taḳı uyduruldılar bu dünyā içinde (9) la'netni, taḳı ḳıyāmet kün. Nime yawuz yārī, yārī birilmiş.
100. [224a/1] Ol, ḳonumlarnıng ḫaberlerindin; ḳıṣṣa ḳılur miz anı seniñ üze. Andın turġan (2) taḳı biçilmiş taḳı ḫarāb.
101. Taḳı küç ḳılmaduḳ anlarġa, velī küç ḳıldılar özle<r>inge. (3) Mungsız ḳılmadı anlardın anlarnıng tapunġuları, ḳulluḳ ḳılurlar Tangrıdın bisre, (4) nirsedin; ol vaḳtın kim keldi İḏingniñ buyruḳı. Taḳı arturmadılar anlarġa, yoḳatmaḳdın öngin.
102. (5) Taḳı anıng mengizlig İḏingniñ tutmaḳı, ol vaḳtın kim tuttı ḳonumları taḳı ol küç ḳılġan. (6) Ḥaḳīḳat üze anıng tutmaḳı, ḳatıġ, iglig.
103. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān, ol kim irsege kim ḳorḳtı (7) ol cihān ḳınından. Ol kün, yıġlınmış anga kişiler. Taḳı ol kün, (8) ḥāżır bolunmış.
104. Taḳı song ḳoḏmas miz anı, meger sananmış vaḳtġa tigrü.
105. Ol <kün> kelür, (9) sözlemes ten, meger destūrı birle. Anlardın bed-baḫt taḳı nīk-baḫt.
106. [224b/1] Anlar kim bed-baḫt boldılar, ot içinde. Anlarġa anıng içinde ingremek taḳı aḳırmaḳ.
107. (2) Cāviḏāneler anıng içinde, peyveste bolmışça kökler taḳı yir, meger (3) anı kim tiledi İḏing. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ḳılġan ol nirseni kim tileyür.
108. Anlar kim (4) nīk-baḫt boldılar, uştmaḥ içinde. Cāviḏāneler anıng içinde, peyveste bolmışınça kökler (5) taḳı yir, meger anı kim tiledi İḏing; baḫşiş kesilmemişler.

109. (6) Bolmaġıl şek içinde ol nirsedin kim ḳulluḳ ḳılur munlar; ḳulluḳ ḳılmazlar, meger neteg kim (7) ḳulluḳ ḳılur ataları, aşnudın. Taḳı ḥaḳīḳat üze men, tükel tegürgeni anlarnıng ülüşlerini, (8) eksilmişdin öngin.
110. Taḳı birdük Müsāġa kitābnı, (9) ḫilāf ḳılındı anıng içinde. Taḳı eger bolmasa irdi kelime kim ozdı, İḏingdin; ḥükm ḳılınġay irdi [225a/1] aralarında. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar, şek içinde andın, şeklig ḳılġan.
111. Taḳı ḥaḳīḳat üze ḳamuġ, (2) tükel tegürgey anlarġa İḏing, 'amellerini. Ḥaḳīḳat üze ol, anı kim ḳılurlar bilgen.
112. (3) Rāst bolġul, neteg kim buyruldung; taḳı ol kim irse kim tevbe ḳıldı sening birle; taḳı ḥaddın keçmengler. (4) Ḥaḳīḳat üze ol, anı kim ḳılur siz körgen.
113. Taḳı ḳışmang anlar tapa kim küç ḳıldılar, (5) sıḳaġay sizni ot. Taḳı yoḳ sizge, Tangrıdın bisre (6) dostlardın. Andın song yārī birilmes siz.
114. Taḳı ḳılġıl namāznı, kündüznüng iki ṭarafında (7) taḳı pāreler tündin. Ḥaḳīḳat üze eḏgülükler, kiterürler yawuzluḳlarnı. (8) Ol, angdurmaḳ ögüt angġanlarġa, ögüt alġanlarġa.
115. Taḳı ṣabr ḳılġıl. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, (9) żāyi' ḳılmas eḏgülük ḳılġanlarnıng yanutın.
116. Bolsa irdi zamāne kişilerindin, [225b/1] aşnungızdın, ḳalġanlarnıng eyeleri; yıġarlar fesāddın, (2) yirde. Meger az anlardın kim ḳurtarduḳ, anlardın. Taḳı uydı anlar kim (3) küç ḳıldılar, ol nirsege kim ni'met birildiler anıng içinde taḳı boldılar yazuḳ ḳılġanlar.
117. Taḳı (4) bolmadı İḏing, munung üçün kim yoḳatsa ḳonumlarnı, küç birle, taḳı ol ḳonumnung eyeleri ongarġanlar.
118. (5) Taḳı eger tilese İḏing, ḳılġay irdi kişilerni bir dīn eyesi. Taḳı (6) ḳışmazlar ḫilāf ḳılışġanlar,
119. meger ol kim irse kim raḥmet ḳıldı İḏing taḳı anıng üçün (7) yarattı anlarnı. Taḳı tükel boldı İḏingning kelimesi: "Toldurġay men tamuġnı, perīlerdin (8) taḳı kişilerdin, ḳamuġ."
120. Taḳı tigme birni ḳıṣṣa ḳılur miz sening üze, yalawaçlar (9) ḫaberlerindin, ol nirseni kim tölendürür miz anıng birle könglüngni. Taḳı keldi sanga munung içinde ḥaḳ; [226a/1] taḳı ögüt taḳı angdurmaḳ, bitgenlerge.
121. Taḳı aygıl anlarġa kim (2) bitmezler: "Ḳılıng ornunguz üze, biz ḳılġanlar."
122. (3) "Taḳı küyüng, ḥaḳīḳat üze biz küygenler."
123. Taḳı Tangrıġa köklerning örtüglügi (4) taḳı yirning. Taḳı anıng tapa ḳaytarılur iş ḳamuġı. Ḳulluḳ ḳılġıl anga taḳı (5) tevekkül ḳılġıl anıng üze. Taḳı irmez İḏing ġāfil, ol nirsedin kim ḳılur siz.

(12)

SŪRETÜ YŪSUF

(6) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [226b/1] Ol, kitābnung āyetleri, açuḳ.
2. Ḥaḳīḳat üze biz indürdük (2) Ḳur'ān, Tāzī; bolġay kim siz, bilgey siz.
3. Biz ḳıṣṣa ḳılur miz sening üze, (3) ḳıṣṣa ḳılmaḳnıng körklügrekini, munung birle kim vaḥy ḳılduḳ sening tapa bu Ḳur'ānnı. (4) Taḳı ḥaḳīḳat üze irding aşnusındın, ġāfillerdin.
4. Ol vaḳtın kim aydı Yūsuf, (5) atasınġa: "Ay atam! Ḥaḳīḳat üze men kördüm on bir yulduz taḳı kün (6) taḳı ay; kördüm anlarnı, manga secde ḳılġanlar."
5. Aydı: "Ay oġulçuḳum! Ḳıṣṣa ḳılmaġıl (7) tüşüngni ḳarındaşlarıng üze. Keyd ḳılġaylar sanga, keyd ḳılmaḳ. Ḥaḳīḳat üze (8) iblīs, kişige düşman açuḳ."
6. "Anıng mengizlig (9) iẖtiyār ḳılur sini İḏing. Taḳı ögretür sini, sözlerning te'vīlindin. [227a/1] Taḳı tükel ḳılur ni'metini sening üze taḳı Ya'ḳūb köki üze; neteg kim tükel ḳıldı anı (2) iki atang üze, aşnudın, İbrāhīmġa taḳı İsḥāḳġa. Ḥaḳīḳat üze İḏing (3) bilgen, ḥikmet birle iş ḳılġan."
7. Boldı Yūsuf içinde taḳı ḳarındaşları içinde, (4) nişānlar, sorġanlar<ġa>.
8. Ol vaḳtın kim aydılar: "Yūsuf taḳı ḳarındaşı, sewüglügrek (5) atamızġa bizdin, taḳı biz bir ögür. Ḥaḳīḳat üze atamız, azġunluḳ içinde açuḳ."
9. (6) "Öldürüng Yūsufnı, yā kemşing anı bir yirge; ẖālī bolsun sizge atangızning (7) yüzi. Taḳı bolung songındın, yaẖşı erenler."
10. Aydı (8) aytġan anlardın: "Öldürmeng Yūsufnı taḳı kemşing ḳuyuġnung körünmez yiri içinde. (9) Kötürsün anı kārvānlarning pāresi, eger irsengiz ḳılġanlar."
11. [227b/1] Aydılar: "Ay atamız! Ne ol sanga kim emīn tutmas sen bizni Yūsuf üze? Taḳı ḥaḳīḳat üze biz (2) anga eḏgü saḳınġanlar biz."
12. "Iḏġıl anı bizning birle, irte meyve yimek içinde kinglik ḳılalıng taḳı oynaġalıng. (3) Taḳı ḥaḳīḳat üze biz, anga saḳlaġanlar biz."
13. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze men, ḳaḏġurtur mini kim barsangız (4) anıñ birle. Taḳı ḳorḳar men kim yise anı ḳurt, taḳı siz andın osanglar."
14. (5) Aydılar: "Eger yise anı ḳurt, taḳı biz bir ögür; ḥaḳīḳat üze biz, ol vaḳtın (6) yoḳalġanlar."
15. Ol vaḳtın kim bardılar anıng birle taḳı ḳaṣd ḳıldılar kim ḳılsalar anı (7) ḳuḏuġnung körünmez yiri içinde. Taḳı vaḥy ḳılduḳ anıng tapa: "Ḫaber birgey sen anlarġa, işleri birle (8) bu; taḳı anlar bilmezler."

16. Taḳı keldiler atalarınġa, kiçe, (9) yıġlayu.
17. Aydılar: "Ay atamuz! Ḥaḳīḳat üze biz barduḳ ozuşu [228a/1] taḳı ḳoḍduḳ Yūsufnı kālelerimüz ḳatında. Taḳı yidi anı ḳurt. Taḳı (2) irmez sen rāstlaġan bizni, taḳı eger bolsa miz rāst ayġanlar."
18. Taḳı keldiler (3) köngleki üze yalġan ḳan birle, aydı: "Āsān ḳılu birdi sizge (4) özleringiz, işni; ṣabr, körklüg. Taḳı Tangrı yārī tilenmiş turur (5) ol nirse üze kim ṣıfat ḳılur siz."
19. Taḳı keldi kārvān; ıḍḍılar, suwġa kelgüçiler. (6) Kemişti ḳowasını, aydı: "Ay müjde, bu oġlan!" Taḳı örttiler anı, (7) biżā'at. Taḳı Tangrı bilgen anı kim ḳılurlar.
20. Taḳı sattılar anı eksük (8) bahā birle, sanlıġ yarmaḳlar taḳı irdiler anıng içinde, raġbetsizlerdin.
21. (9) Taḳı aydı ol kim satġın aldı anı Mışrdın, tişisinge: "Yaḫşı ḳılġıl [228b/1] turġu yirini, bolġay kim asıġ ḳılsa bizge, yā tutunġay miz anı oġlan." Anıng mengizlig (2) orun ḳılu birdük Yūsufġa yirde taḳı munung üçün ögretse <miz> anga tüşler (3) ta'bīrindin. Taḳı Tangrı yinggen işi üze, velī kişilerning (4) üküşrekleri bilmezler.
22. Taḳı ol vaḳtın kim tegdi on sekiz yaşġa, yā yigirmisinge, yā otuz üçinge, yā ḳırḳınġa; birdük anga (5) ḥikmet taḳı bilig. Taḳı anıng mengizlig cezā birür miz eḍgülük ḳılġanlarġa.
23. (6) Taḳı aldadı anı ol kim, ol ewinde irdi, özindin. Taḳı baġladı (7) ḳapuġlarnı taḳı aydı: "İwgül!" Aydı: "Sıġnur men Tangrıġa. Ḥaḳīḳat üze ol (8) iḍim, körklüg ḳıldı turġu yirimni. Ḥaḳīḳat üze ol, ḳurtulmas küç ḳılġanlar."
24. (9) Taḳı uġradı anga taḳı uġradı anga; eger bol<ma>sa irdi kim kördi İḍisining ḥüccetin. [229a/1] Anıng mengizlig, munung üçün kim ewürse miz andın yawuzluḳnı taḳı körksüz işni. Ḥaḳīḳat üze ol, (2) ḫāliṣ ḳılġan ḳullarımuzdın.
25. Taḳı ozuştılar ikisi ḳapuġġa taḳı yırttı (3) könglekini songındın. Taḳı buldılar uluġını, ḳapuġ ḳatında. Aydı: (4) "Ne ol ol kim irsening yanutı kim tiledi ehling birle yawuzluḳ, meger kim zindānġa ḳatılsa, yā (5) ḳın iglig!"
26. Aydı: "Ol aldadı mini özümdin." Taḳı tanuḳluḳ birdi (6) tanuḳluḳ birgen, anıng ehlindin: "Eger bolsa köngleki, yırtıldı ileydin, (7) rāst aydı; taḳı ol, yalġanlardın."
27. "Taḳı eger bolsa köngleki, yırtıldı songındın, yalġan aydı; taḳı ol rāst ayġanlardın."
28. Ol vaḳtın kim kördi (8) könglekini, yırtıldı songdın; aydı: "Ḥaḳīḳat üze ol, sizing keydingizdin. Ḥaḳīḳat üze (9) sizing keydingiz uluġ."
29. "Yūsuf, yüz ewürgil mundın. Taḳı yarlıḳayu tilegil, yazuḳungnı. [229b/1] Ḥaḳīḳat üze sen irding yazuḳ ḳılġanlardın."
30. Taḳı aydı tişiler, il içinde: (2) "'Azīzning tişisi, aldar yigitini özindin. Yırttı yürekining perdesin, (3) sewüg yanındın. Ḥaḳīḳat üze biz körer miz anı, azmaḳ içinde açuḳ."
31. Ol vaḳtın kim eşitti ġıybet ḳılduḳların, (4) ıḍḍı anlar tapa taḳı anuḳ ḳıldı anlarġa tayanġu nirse taḳı birdi tigme birisinge (5) anlardın bıçaḳ, taḳı aydı: "Çıḳġıl, anlar üze!" Ol vaḳtın kim kördiler anı, (6) uluġladılar taḳı kestiler eliglerini. Taḳı aydılar: "Arıġlıḳ Tangrıġa. (7) İrmez bu yaratılmış; irmez bu, meger firişte körklüg."

32. Aydı: (8) "Ol turur, ol kim melāmet ḳıldıngız mini anıng içinde. Taḳı aldadım anı (9) özindin, saḳlandı. Taḳı eger ḳılmasa anı kim buyrur men anga, zindānġa ḳatılġay, [230a/1] bolġay ḫorlardın.
33. Aydı: "İḏim! Zindān sewüglügrek (2) menim tapa, ol nersedin kim indeyürler meni anıng tapa. Taḳı eger ewürmeseng mendin anlarnıng keydini, (3) ḳışġay men anlar tapa. Taḳı bolġay men bilmegenlerdin."
34. İcābet ḳıldı (4) anga İḏisi taḳı ewürdi andın, anlarnıng keydini. Ḥaḳīḳat üze ol işitgen, (5) bilgen.
35. Andın song açıldı anlarġa, mundın song kim kördiler āyetlerni, zindānġa ḳatġay anı, (6) ançа tigrü kim bir vaḳtġa tigrü.
36. Taḳı kirdi anıng birle zindānġa iki yigit, aydı ikisinde biri: (7) "Ḥaḳīḳat üze men körer men, sıḳar men ḫamr." Taḳı aydı taḳı biri: "Ḥaḳīḳat üze men körer men, (8) kötrür men başım üze etmek, yiyür ḳuş andın. (9) Ḫaber birgil bizge anıng ta'bīri birle; ḥaḳīḳat üze biz körer miz sini, körklüglük ḳılġanlardın."
37. Aydı: [230b/1] "Kelmes siz ikingizge, ṭa'ām kim rūzī birlür siz anı, meger ḫaber birdim siz ikingizge tefsīri birle, mundın (2) aşnu kim kelse siz ikingizge. Ol sizge aytur men ol nersedin kim ögretti mini İḏim. Ḥaḳīḳat üze men ḳoḏdum (3) ol erenler dīnini kim bitmesler Tangrıḳa taḳı anlar, ol cihānḳa, anlar küfr ketürge[nler]."
38. (4) "Taḳı uydum atalarım dīninġa, İbrāhīmnüng taḳı İsḥāḳnung taḳı Ya'ḳūbnung. (5) Bolmadı bizge kim ortaḳ ḳoşsa miz Tangrıġa, nersedin. Ol, (6) Tangrı faẓlındın bizning üze taḳı kişiler üze; velī ḫalḳlarnıng (7) üküşrekleri şükr ḳılmaslar."
39. "Ay zindānnıng iki eyesi! Daḳuḳ (8) iḏiler mü yaḫşıraḳ, yā Tangrı mu kim bir, yinggen?"
40. (9) "Ḳulluḳ ḳılmas siz andın bisre, meger atlarġa; atadıngız anga, [231a/1] siz taḳı atalarıngız. İndürmedi Tangrı anıng birle ḥüccetdin. (2) İrmes ḥükm meger Tangrıġa, buyurdı kim ḳulluḳ ḳılmangız meger anga. Ol, (3) rāst dīn; velī kişilerning üküşreki bilmesler."
41. (4) "Ay zindānnıng iki eyesi! İkingizde biri içrür uluġınġa, çaḳırnı; (5) taḳı bir aslur, yiyür ḳuş başındın. (6) ḥüküm ḳılındı iş, ol kim anıng içinde, cevāb tileyür siz."
42. Aydı ol kim irsege kim, (7) sizdi ḥaḳīḳat üze ol ḳurtulġan, ol ikisindin: "Yāḏ ḳılġıl mini uluġung ḳatında." (8) Unutturdı iblīs, uluġınıñ yāḏ ḳılmaḳını; kiçti zindān içinde, (9) yıllarnıng pāresi.
43. Taḳı aydı melik: "Ḥaḳīḳat üze men körer men yiti sıġır- [231b/1] lar semüz, yiyür anlarnı yiti aruḳ; taḳı yiti yaş buġday başları (2) içinde taḳı öngin ḳuruġlar içinde. Ay ḥürmetlig kişiler! Cevāb biring manga (3) tüşüm içinde, eger tüşke ta'bīr ḳılur irsengiz."
44. Aydıla<r>: "Tüşlerning (4) ḳatış ḳarışları taḳı biz irmes biz, tüşlerning ta'bīrini bilgenler."
45. Taḳı aydı (5) ol kim ḳurtuldı, ol ikegüde biri taḳı saḳındı uzaḳ vaḳtdın song: "Ḫaber birür men sizge (6) ta'bīri birle. Iḏıng mini."

46. "Yūsuf, ay yitiz rāst sözlüg! Cevāb birgil bizge (7) yiti semüz sığırlar içinde, yiyür anlarnı yiti aruḳ; (8) taḳı yiti yaş buġday başları içinde, taḳı öngin ḳuruġlar içinde. Bolġay kim men ḳaytġay men (9) kişilerge, bolġay kim anlar bilgeyler."
47. Aydı: "Eker siz, ya'nī ekingiz yiti [232a/1] yıl, peyveste. Neni biçsengiz, ḳodung anı başı içinde, meger (2) az ol nirsedin kim yiyür siz."
48. "Andın song, kelür andın song yiti ḳatığlar; yiyürler anı kim keçürd[üngüz] anlarġa, meger az ol nirsedin kim ḥışnḳa ḳatar siz."
49. "Andın song, kelür anıng songındın (3) yıl, anıng içinde yaġmur yaġdurulur kişiler, taḳı anıng içinde sıḳarlar."
50. Taḳı aydı (4) melik: "Keling manga anıng birle." Ol vaḳtın kim keldi anga (5) yalawaç, aydı: "Ḳaytġıl İḏing tapa. Sorġul anga, ne ol ol tişilerning (6) ḥālı, kestiler eliglerin. Ḥaḳīḳat üze İḏim, anlarnıng keydini bilgen."
51. Aydı: "Ne ol tilekingiz ol vaḳtın kim tartınadıngız[88] Yūsufnı özindin?" Aydılar: "Arığlıḳ Tangrıḳa, bilmedük (7) anıng üze yawuzluḳdın." Aydı 'Azīzning tişisi: "Emdi tölendi (8) ḥaḳ. Men aldadım anı özindin taḳı ḥaḳīḳat üze ol rāst ayġanlardın."
52. (9) "Ol, munung üçün kim bilse, ḥaḳīḳat üze men ḫıyānet ḳılmadım anga, örtüglüg birle taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı [232b/1] köndürmes, ḫıyānet ḳılġanlarnıng keydini."
53. "Taḳı bīzārlıḳ birle tanuḳluḳ birmez men özümge. Ḥaḳīḳat üze ten (2) buyurġan yawuzluḳ birle, meger ol nirse kim raḥmet ḳıldı İḏim. Ḥaḳīḳat üze İḏim yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
54. (3) Taḳı aydı melik: "Keling manga anıng birle, ḫāṣ ḳılayın anı özüm üçün." (4) Ol vaḳtın kim sözledi anga, aydı: "Ḥaḳīḳat üze sen, bu kün bizing ḳatımuzda orunluġ, i'timādlıġ."
55. (5) Aydı: "Ḳılġıl mini yirning ḫazīneleri üze; men saḳlaġan, bilgen."
56. (6) Taḳı anıng mengizlig orun ḳılu birdük Yūsufġa yir içinde; orun tutar andın, (7) ḳayda tilese[89]. Tegrür miz raḥmetimüzni kimni tilese miz. Taḳı żāyi' ḳılmas miz (8) eḏgülük ḳılġanlarnıng yanutın.
57. Taḳı ol cihānnung yanutı yaḫşıraḳ anlarġa kim (9) bittiler taḳı irdiler saḳnurlar.
58. Taḳı keldi Yūsufnung ḳarındaşları [233a/1] taḳı kirdiler anıng üze. Taḳı bildi anlarnı, taḳı anlar anga bilmegenler.
59. (2) Taḳı ol vaḳtdın kim ongardı anlarnı, anuḳlukları birle; aydı: "Keling manga ḳarındaş birle, sizge (3) atangızdın. Körmez mü siz, men tükel birür men saġunı taḳı men, indürgenlerning (4) yaḫşıraḳı."
60. "Taḳı eger kelmesengiz manga anıng birle, yoḳ saġulamaḳ sizge, (5) menim ḳatımda, taḳı yawumang."
61. Aydılar: "Aldaġay miz anı[90] atasındın[91]. (6) Taḳı ḥaḳīḳat üze biz, ḳılġanlar biz."

---

88 Muhtemelen *tart-* "çekmek" fiilinin bir türemişidir.
89 tilese: tilese miz
90 anı: andın
91 atasındın: atasını

62. Taḳı aydı yigitleringe: "Ḳılıng biżā'atlarını, (7) yükleri içinde. Bolġay kim anlar bilgeyler anı, ol vaḳtın kim ewrülseler ehlleri tapa, (8) bolġay kim anlar ḳaytġaylar."
63. Ol vaḳtın kim ḳayttılar ataları tapa, aydılar: (9) "Ay atamız! Yıġıldı bizdin saġulamaḳ. Iḍġıl bizim birle ḳarındaşımızını, keyl alalıng. [233b/1] Taḳı biz, anga saḳlaġanlar miz."
64. Aydı: "Emīn tutar mu men sizni anıng üze, meger (2) neteg kim emīn tuttum sizni uyası üze, aşnudın? Taḳı Tangrı yaḫşıraḳı, (3) saḳlaġanlıḳ yanındın. Taḳı ol raḥmet ḳılġanlarnıng raḥmet ḳılġanraḳı."
65. Taḳı ol vaḳtdın kim açtılar (4) kālelerini, buldılar biżā'atlarını, ḳaytarıldı anlar tapa; aydılar: (5) "Ay atamız! Ne isteyür miz, bu biżā'atımız, ḳaytarıldı bizim tapa. Taḳı aşlıḳ ketrür miz (6) ehlimiz tapa taḳı saḳlar miz uyamızını taḳı artar ımız tiwe yüki yanındın; ol, (7) az saġulanmış turur."
66. Aydı: "Iḍmaġay men anı sizing birle, ançaġa tigrü kim (8) birgey siz manga 'ahd Tangrıdın, kelgey ök siz manga anıng birle, meger (9) kim ḳapsanılsa sizing birle." Ol vaḳtın kim birdiler anga 'ahdlerini, aydı: "Tangrı, [234a/1] ol nirse üze kim aytur miz, saḳlaġan."
67. Taḳı aydı: "Ay oġullarım! Kirmeng (2) bir ḳapuġdın taḳı kiring taḳuḳ ḳapuġlardın. (3) Taḳı menfa'at <ḳılmas men> sizdin, Tangrıdın nirse. İrmez ḥükm (4) meger Tangrıġa. Anıng üze tevekkül ḳıldım taḳı anıng üze tevekkül ḳılsun, tevekkül ḳılġanlar."
68. (5) Taḳı ol vaḳtın kim kirdiler, ol yirdin kim buyurdı anlarġa ataları. Menfa'at ḳılmaz (6) irdi anlardın, Tangrıdın nirsedin; meger bir ḥācet, (7) Ya'ḳūb teni içinde, ötedi anı. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol 'ilm eyesi, ol nirsege kim (8) ögrettük anga; velī kişilerning üküşreki bilmesler.
69. Taḳı ol vaḳtın kim (9) kirdiler Yūsuf üze, sığındurdı anıng tapa, ḳarındaşını; aydı: "Ḥaḳīḳat üze men, [234b/1] men ḳarındaşıng men. Ḳaḍġurmaġıl ol nirse birle kim ḳılur irdiler."
70. (2) Ol vaḳtın kim ongardı anuḳluḳları birle, ḳıldı içgü nirseni (3) ḳarındaşınıng yüki içinde; andın song ḳıḳırdı ḳıḳırġan: "Ay kārvān! (4) Ḥaḳīḳat üze siz oġrılar siz."
71. Aydılar taḳı ḳarşu keldiler anlar üze: "Neni (5) yitrür siz?"
72. Aydılar: "Yitrür miz melikning saġusın; ol kim irsege kim (6) keldi anıng birle, tiwe yüki. Taḳı men anıng birle men oġġa kirgen men."
73. Aydılar: "Tangrı tuta ant içer men! (7) Bildingiz, kelmedük munung üçün kim fesād ḳılsa miz yir içinde. Taḳı irmedük (8) oġrılar."
74. Aydılar: "Ne ol yanutı, eger bolsangız yalġanlar?"
75. (9) Aydılar: "Anıng yanutı; ol kim irse kim bulundı yüki içinde, ol cezāsı.[92] [235a/1] Anıng mengizlig yanut birür miz küç ḳılġanlarġa."
76. Başladı iḍişleri birle, (2) uyasınıng iḍişidin aşnu. Andın song çıḳarmaḳ tiledi anı, ḳarındaşı iḍişindin. (3) Anıng mengizindin keyd ḳılduḳ Yūsufḳa. Bolmadı kim alsa

---

92 "Onun cezası, kimin yükünde (hırsızlık malı) bulunursa, o kimseye el konulmasıdır."

ḳarındaşını (4) melik dini içinde, meger kim tilese Tangrı. Kötrür miz derecelerni, (5) ol kim irseni kim tileyür miz. Taḳı tigme bir ʻilm edesi üstinde, bilgen.

77. Aydılar: "Eger (6) oġurladı irse, oġurladı ḳarındaş anga, aşnudın. Örütti anı (7) Yūsuf özi içinde taḳı āşkārā ḳılmadı anı anlarġa; aydı: "Siz asıġsızraḳ, (8) orun yanındın. Taḳı Tangrı bilgenrek ol nerseni kim ṣıfat ḳılur siz."
78. Aydılar: "Ay (9) ʻAzīz! Ḥaḳīḳat üze anga ḳarı ata bar, uluġ. Alġıl birimizni [235b/1] ornınga. Ḥaḳīḳat üze körer miz sini, eḏgülük ḳılġanlardın."
79. Aydı: "Sıġnur men Tangrıġa (2) kim alsa miz, meger ol kim erseni kim bulduḳ kālemizni anıng ḳatında; biz, andaġ irse (3) küç ḳılġanlar miz."
80. Ol vaḳtın kim nevmīḏ boldılar andın, saçıldılar rāzlaşu; aydı (4) anlarnıng uluġraḳı: "Bilmedingiz <mü>, ḥaḳīḳat üze atalarıngız aldı sizning üze (5) ʻahd, Tangrıdın; taḳı aşnudın taḳṣīr ḳıldıngız Yūsuf içinde? (6) Aḏrılmaġay men[93] bu yirdin, ança tigrü kim destür birse manga atam, yā ḥükm ḳılġınça manga (7) Tangrı taḳı ol ḥükm ḳılġanlar yaḫşıraḳı."
81. Ḳaytıng (8) atangız tapa, taḳı aytıng: "Yā ay atamız! Ḥaḳīḳat üze oġlung oġurladı. Taḳı (9) tanuḳluḳ birmedük, meger anıng birle bildük. Taḳı irmedük ö<r>tüglügge saḳlaġanlar."
82. [236a/1] "Taḳı sorġul ol ḳonumġa kim irdük anıng içinde; taḳı ol kārvānġa kim ḳarşu keldük (2) anıng içinde; taḳı biz rāst ayġanlar miz."
83. Aydı: "Āsān ḳılu birdi sizge (3) özleringiz, işni; körklüg ṣabr. Bolġay kim Tangrı kelse (4) manga anlar birle ḳamuġ. Ḥaḳīḳat üze ol, ol bilgen, ḥikmetlig."
84. (5) Taḳı ewrüldi anlardın taḳı aydı: "Ay ḳatıġ ḳaḏgum Yūsuf üze!" Taḳı aḳardı (6) anıng iki közi, ḳaḏgudın, ol öfke birle toluġ turur.
85. Aydılar: "Ant içer men Tangrı birle, (7) ḳayışmas sen, ẕikr ḳılur sen Yūsufnı; bolġınçaġa tigrü ölmeçi, yā bolġay sen yoġalġanlardın."
86. (8) Aydı: "Ḥaḳīḳat üze şikāyet ḳılur men, ṣabr ḳılu bilmegen ḳaḏgumnı taḳı ḳaḏgumnı, Tangrı tapa. Taḳı bilür men (9) Tangrıdın, anı kim bilmes siz."
87. "Ay oġlanlarım! Barıng, [236b/1] ḫaber isteng Yūsufdın taḳı uyasıdın. Taḳı nevmīḏ bolmang Tangrınıñ (2) rāḥatındın. Ḥaḳīḳat üze ol, nevmīḏ bolmas Tangrının rāḥatındın, meger küfr ketürgen (3) erenler."
88. Ol vaḳtın kim kirdiler anıng üze, aydılar: "Ay ʻAzīz! (4) Sıḳadı bizni taḳı ehlimizḳa, aruḳluḳ. Keldük defʻ ḳılġan biżāʻat birle. (5) Tükel birgil bizge saġunı taḳı ṣadaḳa ḳılġıl bizing üze. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, cezā birür (6) ṣadaḳa ḳılġanlarġa."
89. Aydı: "Bildingiz mü, ne ḳıldıngız Yūsuf birle (7) taḳı uyası birle, ol vaḳtın kim siz bilmegenler?"
90. Aydılar: "Sen mü sen (8) Yūsuf?" Aydı: "Men Yūsuf taḳı bu ḳarındaşım. Eḏgülük ḳıldı Tangrı, (9) bizim üze. Ḥaḳīḳat üze kim saḳınsa taḳı ṣabr ḳılsa, ḥaḳīḳat üze Tangrı żāyiʻ ḳılmas [237a/1] eḏgülük ḳılġanlarnıng yanutın."

---

[93] aḏrılmaġay men: aḏrılmaġay miz

91. Aydılar: "Tangrı tuta ant içer miz, üḏürdi sini Tangrı (2) bizing üze. Ḥaḳīḳat üze irdük ḫaṭā ḳılġanlar."
92. Aydı: "Öwke yoḳ sizning üze (3) bu kün. Yarlıḳayur Tangrı sizge taḳı ol raḥmet ḳılġanlarnıng raḥmet ḳılġanraḳı."
93. (4) "Barıng könglekim birle, bu. Kemişing anı atam yüzi üze, (5) bolsun körgen. Taḳı keling manga ehlingiz birle, ḳamuġ."
94. Taḳı ol vaḳtın kim (6) çıḳtı kārvān, aydı ataları: "Ḥaḳīḳat üze men bulur men Yūsuf yıḏığını, (7) eger bolmasa irdi kim munmaḳḳa nisbet ḳılur siz."
95. Aydılar: "Tangrı tuta ant yāḏ ḳılur miz, sen aşnuḳı azġunluḳung içinde."
96. (8) Ol vaḳtın kim keldi müjde birgen, kemişti anı yüzi üze, (9) ḳayıştı körgen; aydı: "Aymadım mu sizge, ḥaḳīḳat üze men, bilür men Tangrıdın [237b/1] ol nerseni kim bilmes siz?"
97. Aydılar: "Ay atamız! Yarlıḳayu tilegil bizge, yazuḳlarımızını; (2) biz irdük ḫaṭā ḳılġanlar."
98. Aydı: "Yarlıḳayu tilegey men sizge, (3) İḏimdin. Ḥaḳīḳat üze ol, ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
99. Ol vaḳtın kim kirdiler (4) Yūsuf üze, sığındurdı anıng tapa atasın anasın, taḳı aydı: "Kiring Mışrġa, (5) eger tilese Tangrı, ḳurtulġan bolup."
100. Taḳı kötürdi atasın anasın taḫt üze. (6) Taḳı yüzün tüştiler anga, secde ḳılığlılar, taḳı aydı: "Ay atam! Bu tüşümnüng ta'bīri, (7) aşnudın. Ḳıldı anı İḏim, rāst. Taḳı eḏgülük ḳıldı manga, (8) ol vaḳtın kim çıḳardı mini zindāndın taḳı keldi sizning <birle> (9) bādiyedin; mundın song fesād kemişti iblīs menim aramda taḳı [238a/1] ḳarındaşlarım arasında. Ḥaḳīḳat üze İḏim, luṭf ḳılġan ol nersege kim tilese. Ḥaḳīḳat üze ol, ol bilgen, (2) ḥikmetlig."
101. "İḏim, birding manga mülkdin taḳı ögretting manga (3) tüşler ta'bīrindin. Köklerning yaratġanı taḳı yirning! (4) Sen erkligim sen, dünyā içinde taḳı ol cihānda. Öldürgil mini, boyun sügen, (5) taḳı tegürgül mini eḏgülerge."
102. Ol, ġaybnung ḫaberlerindin; (6) vaḥy ḳılur miz anı seniñ tapa. Taḳı irmeding anlarnıng ḳatında, ol vaḳtın kim ḳaṣd ḳıldılar (7) işleringe, taḳı anlar örtüglüg ḥīle ḳılurlar.
103. İrmez ḫalḳlarnıng üküşreki, (8) taḳı eger suḳluḳ ḳılsang, bitgenler.
104. Taḳı tilemes sen anlardın, anıng üze ṣevābdın. (9) İrmez ol meger ögüt, 'ālemlerġa.
105. Taḳı niçe köp āyetdin, [238b/1] kökler içinde taḳı yirde, keçerler anıng üze; taḳı anlar, andın (2) yüz ewürgenler.
106. Taḳı bitmez üküşrekleri, Tangrıġa, meger anlar (3) taḳı ortaḳ ḳoşġanlar.
107. Ḳurtuldılar mu kim kelse anlarġa ö<r>tgen, (4) Tangrınıng ḳınıdın; yā kelse anlarġa ḳıyāmet kün, nā-gāh, taḳı anlar (5) bilmezler?
108. Ayġıl: "Bu yolum. Ünder men Tangrı tapa, açuḳ ḥüccet (6) üze men taḳı ol kim irse kim uydı manga. Taḳı arıġlıḳ Tangrıġa taḳı irmez (7) men ortaḳ ḳoşġanlardın."
109. Taḳı ıḏmaduḳ aşnungdın, meger (8) erenler, vaḥy ḳılur miz anlar tapa; ḳonum eyelerindin. Yörimediler mü (9) yirde; baḳsalar, neteg boldı anlarnıng songı kim

[239a/1] anlarnıng aşnusındın? Ol cihān sarāyı yaḫşıraḳ anlarġa kim saḳındılar. (2) Bilmez mü siz?

110. Ança tigrü ol vaḳtın kim nevmīḍ boldı yalawaçlar taḳı sizdiler, (3) ḥaḳīḳat üze anlar yalġanġa nisbet ḳılındılar; keldiler anlarġa yārīmiz. Ḳurtarıldı ol kim irse kim tileyür miz. (4) Taḳı ḳaytarılmas ʻaẕābumız, yazuḳ ḳılġan erenlerdin.

111. Boldı (5) anlarnıng sözi içinde, iʻtibār alġu nirse, ʻaḳllar eyeleringe. İrmedi sözī kim (6) çatlur, velī ol nersening rāstlamaḳı <kim> ileyinde turur (7) taḳı tigme bir nerse ayırtlamaḳı taḳı köni yol taḳı raḥmet, ol erenlerge kim biterler.

(13)

SŪRETÜ'R-RAʻD

[239b/1] **Tangrınıng atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ol, kitāb āyetleri. Taḳı ol kim indürüldi seniñ tapa, (3) İḍingdin, ḥaḳ; velī kişilerning üküşreki bitmezler.
2. (4) Tangrı ol kim kötürdi köklerni örelersiz, körer siz anı; andın song [240a/1] erklig boldı ʻarş üze. Taḳı musaḫḫar ḳıldı kün taḳı aynı, tigme biri (2) yörür atanmış vaḳtġa tigrü. Tedbīr ḳılur işni. Ayırtlayur āyetlerni, bolġay kim siz (3) İḍingizning satġaşmaḳını yaḳīn bilür siz.
3. Taḳı ol ol kim tarttı yirni (4) taḳı ḳıldı anıng içinde tölengen taġlar taḳı arıḳlar; taḳı tigme bir meyvelerdin, ḳıldı (5) anıng içinde iki cüft; keydürür tünni kündüzge. Ḥaḳīḳat üze (6) anıng içinde āyetler bar, ol erenlerge kim endişe ḳılurlar.
4. Taḳı yir içinde (7) pāreler, ḳongşılar; taḳı bustānlar, üzümlerdin taḳı ekinlerdin taḳı ḫurmā yıġaçlarıdın; (8) bir tüpdin çıḳmış butaḳlar taḳı bir tüpdin öngin; içrülür bir suw birle. Taḳı arturur miz (9) pāresini pāre üze, meyve içinde. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar, [240b/1] ol erenlerge kim bilürler.
5. Taḳı eger tanglasang, tang sözleri: "Toprāḳ bolmışımız (2) vaḳtda mu, biz mü yangı yaratmaḳ içinde?" Anlar, anlar kim (3) küfr ketürdiler anlarnıng İḍisinge. Taḳı anlar, ġullar[94] boyunlarında. (4) Taḳı anlar ot iḍileri, anlar anıñ içinde cāviḍāneler.
6. Taḳı (5) iwdürürler sini, yawuzluḳ birle, edgülük<din> aşnu; taḳı keçti (6) aşnularından, ʻuḳūbetler. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḍing, yarlıḳamaḳ eyesi kişilerge, (7) küç ḳılmaḳları üze. Ḥaḳīḳat üze İḍing, ḳını ḳatıġ.

---

94 ġullar: غول لار

7. Taḳı aytur (8) anlar kim küfr ketürdiler: "Eger indürülmese irdi anıng[95] üze āyet, İḍisindin." Ḥaḳīḳat üze (9) sen ḳorḳutġan, tigme bir erenlerge köndü<r>gen.
8. Tangrı bilür anı kim kötrür [241a/1] tigme bir tişi, taḳı anı kim ekisür raḥimler taḳı artuḳ alur[96]. Taḳı tigme bir (2) nerse anıñ ḳatında endāze birle.
9. Örtüglügniñ bilgeni taḳı açuḳnung; uluġ, yüksek.
10. (3) Berāber turur sizdin, ol kim irse kim örtti sözni taḳı ol kim irse kim ḳatıġ ayttı (4) anı, taḳı ol kim irse kim ol örtülgen tün birle taḳı körüngen kündüz.
11. (5) Anga nevbetleşġan bar, ileyindin taḳı songındın; saḳlayurlar anı (6) Tangrı buyruḳındın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı aynatmas ol nerseni kim erenler birle, ançaġa tigrü kim aynatsalar anı (7) kim özleri birle. Ol vaḳtın kim tilese Tangrı yawuzluḳnı, yoḳ ḳaytarmaḳ anga. (8) Taḳı yoḳ anlarġa andın bisre erklig bolġandın.
12. Ol ol kim körküzür sizge (9) yıldırımnı, ḳorḳutur taḳı ṭama' ḳıldurur, taḳı ḳoparur aġır bulutlarnı.
13. [241b/1] Arıġlayur ötgün, ögmeki birle; taḳı firişteler, ḳorḳunçındın. Taḳı ıḍar (2) ḳatıġ ünlerni taḳı tigrür anı kimge kim tilese, taḳı anlar cedel ḳıluşurlar (3) Tangrı içinde. Taḳı ol mekr ḳılışmaḳı ḳatıġ bolur.
14. Anga ḥaḳning du'āsı. Taḳı anlar kim (4) ündeyürler andın bisre, icābet ḳılmaslar anlarġa bir nerse birle; meger iki elgin (5) yayġan mengizlig, suwġa, munung üçün kim tigse aġzınġa, taḳı irmez ol tiggeni. Taḳı irmez (6) kāfirlerning du'āsı, meger azmaḳ içinde.
15. Taḳı Tangrıġa secde ḳılur, ol kim irse kim kökler içinde (7) taḳı yir içinde; boyun süyü taḳı boyun sümeyü; taḳı köligeleri, irtelerde taḳı kiçelerde.
16. (8) Aygıl: "Kim irür köklerning erkligi taḳı yirning?" Aygıl: "Tangrı." Aygıl: "Tutundunguz mu (9) andın bisre dostlar; erklenmezler özleringe, menfa'atni taḳı ziyānnı?" [242a/1] Aygıl: "Berāber bolur mu közsüz taḳı közlüg, yā berāber bolur mu (2) ḳarangḳuluḳlar taḳı yaruḳ?" Yā ḳıldılar mu Tangrıġa ortaḳlar, yarattılar (3) anıng yaratmışı mengizlig; oḫşaştı yaratıġ anlar üze? Aygıl: "Tangrı tigme bir (4) nirsening yaratġanı. Taḳı ol bir, ḳahr ḳılġan."
17. İndürdi kökdin (5) suwnı, aḳturdı ögüzler endāzesi birle. Kötürdi aḳın, ḳabarġan (6) artġan. Taḳı andın kim yandurur siz anıng üze ot içinde, bezekning istemeki üçün, (7) yā menfa'at; köpük anıng mengizlig. Anıng mengizlig urur Tangrı, ḥaḳnı (8) taḳı bāṭılnı: Ol nirse kim köpük, barur, suw bıraḳġan çöp çör; taḳı ol nirse kim asıġ ḳılur (9) kişilerge, kiçer yir içinde. Anıng mengizlig urur [242b/1] Tangrı, meṣellerni.
18. Anlarġa kim icābet ḳıldılar, anlarnıng İḍisinge; körklügrek. (2) Taḳı anlar kim icābet ḳılmadılar anga; eger ḥaḳīḳat üze anlarġa, ol nirse kim yir içinde (3) ḳamuġ taḳı anıng mengzeşiki anıng birle; yulunġaylar irdi anıng birle. Anlar, anlarġa (4) ḥisābnıng yawuzı. Taḳı sığınġu yirleri tamuġ. Taḳı neme yawuz töşek!

---

[95] anıng: seniñ

[96] *artuḳ al-* şeklinde çevrilen kelimenin Arapçasının "artırmak" manasının yanı sıra "artmak" manası da bulunmakla beraber burada "artırmak" manasına gelen bir kelimeyle çevrilmesi daha uygun düşerdi.

19. Ol kim irse mü kim (5) bilür; ḥaḳīḳat üze indürüldi sening tapa İḏingdin, ḥaḳ; ol kim irse mengizlig kim (6) közsüz? Ḥaḳīḳat üze ol, saḳınur ‘aḳl eyeleri.
20. Anlar kim vefā ḳılurlar (7) Tangrınıng ‘ahdi birle taḳı bozmaslar ‘ahdni.
21. Taḳı anlar kim ulayurlar (8) anı kim buyurdı Tangrı anıng birle kim ulansa taḳı ḳorḳarlar anlarnıng İḏisindin (9) taḳı ḳorḳarlar saḳış yawuzındın.
22. Taḳı anlar kim ṣabr ḳıldılar, anlarnıng [243a/1] İḏisining rıżāsını isteyü taḳı ḳıldılar namāznı taḳı ḫarc ḳıldılar ol nirsedin kim (2) rūzī ḳılduḳ anlarġa, örtüglüg taḳı āşkāre taḳı def‘ ḳılurlar eḏgülük birle, yawuzluḳnı. (3) Anlar, anlarġa bu sarāynung songı.
23. İḳāmet būstānları, kirürler anga, (4) taḳı ol kim irse kim ṣāliḥ boldı atalarındın taḳı cüftlerindin taḳı oġlanlarındın. (5) Taḳı firişteler, kirürler anlar üze, tigme bir ḳapuġlarındın.
24. "Selāmetlıḳ (6) sizing üze, munung birle kim ṣabr ḳıldıngız. Neme körklüg sarāynıng songı!"
25. Taḳı anlar kim (7) bozarlar Tangrınıng ‘ahdini, ‘ahd ḳılmışındın song taḳı keserler (8) anı kim buyurdı Tangrı anıng birle kim ulansa taḳı fesād ḳılurlar yirde; (9) anlar, anlarġa la‘net taḳı anlarġa sarāynıng yawuzı.
26. Tangrı [243b/1] yayar rūzīni kimge kim tilese taḳı tar ḳılur. Taḳı sewündiler bu yaḳınraḳ (2) tiriglik birle; taḳı irmez bu yaḳınrek tiriglik, ol cihānda, meger menfa‘at.
27. Taḳı aytur (3) anlar kim küfr ketürdiler: "Eger indürülse irdi anıng üze āyet, İḏisindin." Ayġıl: (4) "Ḥaḳīḳat üze Tangrı azduru<r> kimni tilese taḳı köndürür anıng tapa ol kim irse kim ḳarşu keldi."
28. (5) Anlar kim bittiler taḳı ḳarār ḳılur köngülleri Tangrınıng ẕikri birle. Āgāh bolġul, (6) Tangrınıng ẕikri birle ḳarār ḳılur köngüller.
29. Anlar kim bittiler taḳı (7) ḳıldılar eḏgü ‘amellerni; mengliglik bolsun anlarġa taḳı ḳaytmaḳnung körklüglüki.
30. (8) Anıng mengizlig ıḏduḳ sini bir ögür ḫalḳ içinde, keçti aşnusındın ögürler; (9) munung üçün kim oḳusang anlar üze anı kim vaḥy ḳılduḳ sening tapa, taḳı anlar küfr ketrürler [244a/1] Tangrıġa; ayġıl: "Ol İḏim, yoḳ tapunġu meger ol. Anıng üze tevekkül ḳıldım (2) taḳı anıng tapa ḳaytmaḳım."
31. Taḳı eger ḥaḳīḳat üze Ḳur’ān, yörütüldi anıng birle taġlar, (3) yā kesildi anıng birle yirler, yā sözlendi anıng birle ölügler. Tangrıġa (4) iş ḳamuġ. Bilmedi mü kim nevmīḏ boldı anlar kim bittiler, eger (5) tilese irdi Tangrı, köndürgey irdi kişilerni ḳamuġ? Taḳı ḳışmas anlar kim (6) küfr ketürdiler, teger anlarġa, munung birle kim ḳıldılar, belā; yā iner (7) yaḳın, sarāylarındın; ançaġa tegrü kim kelse Tangrınıng va‘desi. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (8) ḫilāf ḳılmas va‘deni.
32. Taḳı masḫara ḳılındı yalawaçlar birle, (9) aşnungdın. Mühlet birdim anlarġa kim küfr ketürdiler, andın song tuttum anlarnı. Neteg [244b/1] irdi ḳınım?

33. Ol kim irse mü kim ol saḳçı tigme bir ten üze, anıng birle kim ḳazġandı?[97] (2) Taḳı ḳıldılar Tangrıġa ortaḳlar; ayġıl: "Atang anlarnı. Yā (3) ḫaber birür mü siz anga ol nirse birle kim bilmes yirde; yā ẓāhir birle (4) sözdin?" Bezenildi anlarġa kim küfr ketürdiler, örtüglüg ḥīleleri (5) taḳı yıġıldılar yoldın. Taḳı kimni azdursa Tangrı, yoḳ anga (6) köndürgendin.
34. Anlarġa ḳın, bu yaḳınraḳ tiriglik içinde taḳı ol cihān- (7) nıng ḳını ḳatıġraḳ. Taḳı yoḳ anlarġa, Tangrıdın saḳlaġandın.
35. (8) Ol uçmaḳnıng ṣıfatı kim va'de ḳılındı saḳınġanlar: Aḳar altınındın (9) arıḳlar; meyvesi ulaş taḳı anıng köligesi. Ol, anlarnıng songı kim [245a/1] saḳındılar. Taḳı käfirlerning songı ot.
36. Taḳı anlar kim birdük anlarġa (2) kitābnı, sewnürler ol nirse birle kim indürüldi sening tapa. Taḳı ögürlerdin (3) kim irseyi kim inkār ḳılur pārsı<nġa>. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze buyruldum kim ḳulluḳ ḳılsam Tangrıġa (4) taḳı ortaḳ ḳoşmaz men anga. Anıng tapa ündeyür men taḳı anıng tapa ḳaytmaḳım."
37. Taḳı anıng mengizlig (5) indürdük anı, ḥikmet Tāzī. Taḳı eger uysang hevālarınġa, (6) sanga kelmişindin song biligdin; yoḳ sanga Tangrıdın (7) erkligdin taḳı saḳlaġandın.
38. Taḳı ıḏduḳ yalawaçlar, aşnungdın, (8) taḳı ḳılduḳ anlarġa cüftler taḳı oġlanlar. Taḳı bolmadı yalawaçġa (9) kim kelse āyet birle, meger Tangrının buyruḳı birle. Tigme bir vaḳtġa kitāb.
39. [245b/1] Yoyar Tangrı anı kim tileyür taḳı tölendürür. Taḳı anıng ḳatında kitābnung aṣlı.
40. (2) Taḳı eger körkütse miz[98] <sanga> ol nirsening pāresini kim va'de ḳılur miz anlarġa, yā öldürse miz <sini>; (3) ḥaḳīḳat üze sening üze tegürmek taḳı bizing üze saḳış.
41. Körmediler mü, (4) biz kelür biz yirge, ekisür miz anı ḳırıġlarındın. Taḳı Tangrı (5) ḥükm ḳılur, ḳaytarġan yoḳ ḥükminge. Taḳı ol, saḳışı revān.
42. (6) Taḳı örtüglüg ḥīle ḳıldı anlar kim aşnularındın. Tangrıġa turur örtüglüg ḥīle (7) ḳamuġ. Bilür anı kim ḳazġanur tigme bir ten. Taḳı bilgey (8) käfirler, kimge sarāynıng songı.
43. Taḳı aytur anlar kim küfr ketürdiler: (9) "İrmes sen ıḏılmış." Ayġıl: "Tap boldı Tangrı, tanuḳ, menim aramda taḳı sizing arangızda, [246a/1] taḳı ol kim irse kim anıng ḳatında kitābnung bilmeki."

---

97 "Herkesin yaptığını gözetenle (hiç bir şeyden haberdar olmayan bir) midir?"
98 körkütse miz: körkütseng

(14)

SŪRETÜ İBRĀHĪM

(2) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Kitāb, indürdük anı sening tapa; munung üçün kim çıḳarsang kişilerni [246b/1] ḳarangḳuluḳlardın yaruḳ tapa, anlarnıng İḏisining destūrı birle; bilgen, ögülmiş Tangrınıng (2) yolınġa.
2. Ol kim, anga ol kim kökler içinde taḳı ol kim (3) yir içinde. Taḳı bī-çārelıḳ küfr ketürgenlerge, ḳatıġ ḳındın.
3. Anlar kim (4) sewerler bu yaḳınraḳ tiriglikni, ol cihān üze. Taḳı yıġarlar (5) Tangrı yolındın taḳı isteyürler egrilikni. Anlar (6) ıraḳ azmaḳ içinde.
4. Taḳı ıḏmaduḳ yalawaçdın, meger ḳavmınıng (7) tili birle, munung[99] üçün kim beyān ḳılsa[100] anlarġa. Taḳı azdurur Tangrı ol kim irseni kim tileyür taḳı köndürür (8) ol kim irseni kim tileyür. Taḳı ol yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
5. Taḳı ıḏduḳ (9) Mūsānı āyetlerimüz birle kim: "Çıḳarġıl ḳavmungnı ḳarangḳuluḳlardın [247a/1] yaruḳ tapa taḳı angdurġıl anlarġa Tangrınıng künleri birle." Ḥaḳīḳat üze anıng içinde (2) nişānlar bar, tigme bir ṣabr ḳılġanġa, şükr ḳılġanġa.
6. Taḳı ol vaḳtın kim aydı Mūsā, (3) ḳavmınġa: "Yāḏ ḳılıng Tangrınıng ni'metini sizing üze, ol vaḳtın kim ḳutardı sizni (4) Fir'avnnıng ehlindin; teklīf ḳılurlar sizge ḳınnıng ḳatığını, (5) taḳı boġazlayurlar oġullarıngızını taḳı tirig ḳoḏmaḳ tileyürler tişileringizni. (6) Taḳı anıng içinde sizge sınaġ bar, İḏingizdin, uluġ."
7. "Taḳı ol vaḳtın kim bildürdi (7) İḏingiz: 'Eger şükr ḳılsangız, arturġay miz sizge. Taḳı eger küfr ketürsengiz, (8) ḥaḳīḳat üze menim ḳınım ḳatığ.'"
8. Taḳı aydı Mūsā: "Eger küfr ketürsengiz, (9) sizler taḳı ol kim irse kim yir içinde ḳamuġ, ḥaḳīḳat üze Tangrı mungsuz, ögülmiş."
9. [247b/1] Kelmedi mü sizge anlarnıng ḫaberi kim aşnungızdın, Nūḥ ḳavmınıng taḳı 'Ādnıng (2) taḳı Ṣemūdnıng, taḳı anlar kim songlarındın, bilmes anlarnı meger Tangrı? Keldi anlarġa (3) yalawaçlar açuḳ ḥüccetler birle, ḳaytardılar eliglerini aġızlarınġa; taḳı aydılar: (4) "Biz küfr ketürdük, ol nirse birle kim ıḏıldıngız anıng birle. Taḳı biz şek içinde ol nirsedin <kim> ündeyür siz bizni (5) anıng tapa, şeklig ḳılġan."
10. Aydı yalawaçları: "Tangrı içinde mü şek, köklerning yaratġanı (6) taḳı yirning; ündeyür sizni, munung üçün kim yarlıḳasa sizge yazuḳlarıngızdın taḳı te'ḫīr ḳılsa sizni, (7)

---

[99] munung: mununung
[100] ḳılsa: ḳılsang

atanmış vaḳtġa tegrü?" Aydılar: "İrmez siz, meger yaratılmış bizing mengizlig. Tileyür siz kim (8) yığsangız bizni ol nirsedin kim irdi ḳulluḳ ḳılur atalarımuz. Keling bizge ḥüccet birle, (9) açuḳ."

11. Aydı anlarġa yalawaçları: "İrmez biz, meger yaratılmış sizing mengizlig. Velī [248a/1] Tangrı edgülük ḳılur ol kim irse üze kim tileyür, ḳullarından. Taḳı bolmadı bizge kim (2) kelse miz sizge ḥüccet birle, meger Tangrı tileki birle. Taḳı Tangrı üze tevekkül ḳılsun (3) bitgenler."
12. Taḳı <ne> ol bizge, meger tevekkül ḳılsa miz Tangrı üze; taḳı köndürdi bizni, (4) yollarımuzġa? Taḳı ṣabr ḳılġayoḳ miz ol nirse üze kim āzārlattıngız bizni. Taḳı Tangrı üze tevekkül ḳılsun (5) tevekkül ḳılġanlar."
13. Taḳı aydı anlar kim küfr ketürdiler, yalawaçlarınġa: "Çıḳarġay miz sizni (6) yirimizdin, yā bolġay siz dīnimiz içinde." Vaḥy ḳıldı anlar tapa, anlarnıng İḏisi: (7) "Yoḳatġay miz küç ḳılġanlarnı."
14. "Taḳı ḳarār ḳıldurġay miz sizni yirde, (8) songlarındın. Ol, ol kim irsege kim ḳorḳtı mindin taḳı ḳorḳtı ḳaḳığımdın."
15. Taḳı (9) taṣarruf istediler taḳı nevmīḏ boldı tigme bir boyun sümegenler.
16. İleyindin tamuġ; [248b/1] taḳı içrülür suwdın, tamuġluġlardın.
17. Teklīf birle ıymaz anı taḳı singrü yazmas anı. (2) Taḳı kelür anga ölüm, tigme bir orundın, taḳı irmez ol ölgen. Taḳı (3) ileyindin ḳın irig.
18. Anlarnıng ṣıfatı kim küfr ketürdiler İḏisinge: (4) 'Amelleri kül mengizlig, ḳatıġ boldı anıng birle yil, ḳatıġ kün içinde. (5) Yaraġlıġ bolu bilmesler andın kim ḳazġandılar, nirse üze. Ol, ol yıraḳ (6) azġunluḳ.
19. Körmeding mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı yarattı köklerni taḳı yirni, (7) ḥaḳ birle. Eger tilese, iltgey sizni taḳı kelgey yangı ḫalḳ birle.
20. Taḳı irmes (8) ol, Tangrı üze küçey.
21. Taḳı çıḳtılar Tangrıġa ḳamuġ; aydı (9) ża'īfler, anlarġa kim uluġsındılar: "Biz ḥaḳīḳat üze irdük sizge uyġanlar; [249a/1] irür mü siz sizler, menfa'at ḳılġanlar bizdin, Tangrının ḳınından nirsedin?" Aydılar: (2) "Eger köndürse irdi bizni Tangrı, köndürgey irdük sizni. Berāber bizing üze ṣabrsizlik ḳılduḳ mu, yā ṣabr mu ḳılduḳ; (3) yoḳ bizge, ḳurtulmaḳ."
22. Taḳı aydı iblīs, ol vaḳtın kim kesildi iş: (4) "Ḥaḳīḳat üze Tangrı va'de ḳıldı sizge, ḥaḳ va'desin. Taḳı va'de ḳıldım sizge, ḫilāf ḳıldım sizge. (5) Taḳı bolmadı manga sizing üze ḥüccetdin, meger kim ündedim sizlerni, (6) icābet ḳıldıngız manga. Melāmet ḳılmang mini, melāmet ḳılıng özüngüzni. (7) İrmes men ḳurtarġanıngız taḳı irmes siz ḳurtarġanlarım. Ḥaḳīḳat üze men küfr ketürdüm (8) munga kim ortaḳ ḳoştungız mini, aşnudın. Ḥaḳīḳat üze küç ḳılġanlar, anlarġa ḳın (9) iglig."

23. Takı kiwrüldi, anlar[101] kim bittiler takı kıldılar edgü 'amellerni; [249b/1] büstānlar, akar altından arıklar, cāvidāneler anıng içinde, anlarnıng (2) İdisining buyrukı birle. Selāmları, anıng içinde, selām turur.
24. Körmeding mü, neteg urdı Tangrı meşel: (3) Arıg kelime, arıg yıgaç mengiz; anıng köki tölengen takı anıng butakı (4) kök içinde.
25. Birür meyvesini tigme bir vaktda, İdisining buyrukı birle. Takı urur (5) Tangrı meşellerni, kişilerge; bolgay kim anlar ögüt algaylar.
26. Takı arıgsız (6) kelimening şıfatı, arıgsız yıgaç mengizlig; kongruldı yir üstünindin, (7) yok anga tölenmekdin.
27. Tölendürdi Tangrı anlarga kim bittiler, (8) tölengen söz birle, bu yakınrak tiriglik içinde takı ol cihānda.[102] Takı azgurur (9) Tangrı küç kılganlarnı. Takı kılur Tangrı anı kim tileyür.
28. Körmeding mü [250a/1] anlar tapa kim tegşürdiler Tangrınıng ni'metini şükrini, küfrge; takı indürdiler erenlerini (2) yokalmak sarāyınga;
29. tamugga, köyerler anga? Neme yawuz karār!
30. Takı kıldılar (3) Tangrıga teng tuşlar, munung üçün kim azdursalar yolından. Aygıl: "Menfa'at alıng, hakīkat üze sizing kaytmakıngız (4) ot tapa."
31. Aygıl kullarımga, anlar kim bittiler: "Kılsunlar namāznı; (5) takı harc kılsunlar ol nirsedin kim rūzī kılduk anlarga, örtüglüg takı āşkārā; mundın aşnu kim kelse (6) künī kim yok satıg anıng içinde takı yok dostlaşmak.
32. Tangrı ol kim yarattı köklerni (7) takı yirni, takı indürdi kökdin suwnı takı çıkardı anıng birle meyvelerdin (8) rūzī, sizge. Takı musahhar kıldı sizge kemini, yöritsengiz tengiz içinde buyrukı birle. (9) Takı musahhar kıldı sizge arıklarnı.
33. Takı musahhar kıldı sizge künni takı aynı, peyvestelik kılganlar. [250b/1] Takı musahhar kıldı sizge tünni takı künni.
34. Takı birdi sizge tigme bir nersedin kim tiledingiz anı. (2) Takı eger sanasangız Tangrınıng ni'metini, kapsayumagay siz. Hakīkat üze kişi, (3) küç kılgan, küfr ketürgen.
35. Takı ol vaktın kim aydı İbrāhīm: "İdim! Kılgıl bu (4) ilni, amānlıg. Takı saklagıl mini takı ogullarımnı kim kulluk kılsa miz butlarga[103]."
36. "İdim! Hakīkat üze anlar (5) azdurdılar üküşni, kişilerdin. Kim uysa manga, hakīkat üze ol mindin. (6) Takı kim yazsa manga, hakīkat üze sen yarlıkagan, rahmet kılgan."
37. "İdimiz! Hakīkat üze karār kıldurdum (7) oglanla<r>ımdın, bir kolda, ekinligdin öngin; harām kılınmış ewüng katında. (8) İdimiz! Peyveste kılsalar[104] namāznı. Takı kılgıl köngüllerni kişilerdin, (9) iwer anlar tapa. Takı rüzī birgil anlarga, meyvelerdin; b<ol>gay kim şükr kılgaylar."

---

101 anlar: anlarga

102 "Allah inananları, dünya hayatında da, ahirette de sağlam (bir) söz üzerinde tutar."

103 butlarga: بوت لارغا

104 kılsalar: kılsangız

38. [251a/1] "Iḍimiz! Ḥaḳīḳat üze sen bilür sen anı kim örter miz taḳı anı kim āşkārā ḳılur miz. Taḳı örtülmez Tangrı üze, (2) nersedin, yirde taḳı kökde."
39. "Ögmek Tangrıġa, ol kim (3) birdi manga uluġluḳ üze, İsmā'īlni taḳı İsḥāḳnı. Ḥaḳīḳat üze Iḍim, (4) du'ānı işitgen turur."
40. "Iḍim! Ḳılġıl mini namāznıng peyveste ḳılġanı, taḳı oġlanlarım. (5) Iḍim! Taḳı ḳabūl ḳılġıl du'āmnı."
41. "Iḍim! Yarlıḳaġıl manga taḳı atamġa anamġa (6) taḳı bütgenlerge, saḳış ḳopar küninde."
42. Taḳı saḳınmaġıl Tangrını (7) ġāfil, ol nersedin kim ḳılur küç ḳılġanlar; ḥaḳīḳat üze te'ḫīr ḳılur anlarnı, ol künge kim (8) ḳopar anıng içinde közler;
43. iwgenler, başlarının kötürgenleri. (9) Ḳışmaz anlar tapa, közleri. Taḳı köngülleri ḫālī.
44. Taḳı ḳorḳutġul kişilerge, [251b/1] ol kün kim kelür anlarġa ḳın; aytur anlar kim küç ḳıldılar: "Iḍimüz! Te'ḫīr ḳılġıl (2) yaḳın vaḳtġa tigrü, icābet ḳılalıng ündemekinge taḳı uyalıng yalawaçlarġa." "Ant (3) içmedingiz mü irdi aşnudın, yoḳ sizge ḳışmaḳdın?"
45. Taḳı ḳarār ḳıldıngız (4) ol kim irse<ler>ning ḳarār ḳılġu yirlerinde, küç ḳıldılar özleringe. Taḳı bilgülüg boldı sizge, neteg ḳılduḳ anlar birle. Taḳı urduḳ sizge meṣellerni.
46. (5) Taḳı örtüglüg ḥīle ḳıldılar, örtüglüg ḥīlelerni. Taḳı Tangrı ḳatında örtüglüg ḥīleleri; taḳı eger (6) bolsa örtüglüg ḥīleleri, munung üçün kim ḳışsa andın taġlar.
47. Saḳınmaġıl Tangrını, (7) va'desining ḫilāf ḳılġannı, yalawaçlarınġa. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, öç almaḳ eyesi.
48. (8) Ol kün kim tegşürülgey yir, öngin yirge, taḳı kökler. Taḳı çıḳtılar (9) Tangrıḳa; bir, ḳahr ḳılġan.
49. Taḳı körer sen yazuḳluġlarnı, ol kün, [252a/1] ḳoldaş ḳılınmışlar buḳaġular içinde.
50. Könglekleri üldürükdin taḳı kelür (2) yüzleringe ot.
51. Munung üçün kim cezā birse Tangrı tigme bir tenge, anı kim ḳazġandı. (3) Ḥaḳīḳat üze Tangrı saḳışı revān.
52. Bu, kifāyet kişilerge; taḳı munung üçün kim ḳorḳutulsalar (4) anıng birle taḳı munung üçün kim bilseler, ḥaḳīḳat üze ol tapunġu bir, taḳı munung üçün kim ögüt alsalar 'aḳllar eyeleri.

(15)

SŪRETÜ'L-ḤİCR

(5) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (6) Ol, kitābnung āyetleri taḳı açuḳ Ḳur'ānnıng.
2. Bir az ārzūlayur [252b/1] anlar kim küfr ketürdiler, eger kāşkī boyun sügen bolsalar irdi.
3. Ḳoḏġul anlarnı, yisünler (2) taḳı menfa'at alsunlar, taḳı meşġūl ḳılsun anlarnı ümenç; bilgeyler.
4. Taḳı (3) yoḳatmaduḳ ḳonumdın, meger taḳı anga bitinmiş kitāb.
5. Ozmas (4) ögürdin, belgülüg vaḳtını; taḳı song ḳalmaslar.
6. Taḳı aydılar: "Ay ol kim (5) indürüldi anıng üze Ḳur'ān! Ḥaḳīḳat üze sen dīvāne."
7. "Eger kelse irding bizge firişteler birle, (6) eger irseng rāst ayġanlardın."
8. İndürmez biz firiştelerni, meger[105] (7) ḥaḳ birle. Taḳı bolmadılar, andaġ irse, öyülmişler.
9. Biz ḥaḳīḳat üze indürdük Ḳur'ānnı (8) taḳı biz anga saḳlaġanlar.
10. Iḏduḳ aşnungdın, (9) burunḳılarnıng ögürleri içinde.
11. Taḳı kelmez anlarġa yalawaçdın, meger irdiler [253a/1] anıng birle masḫara ḳılurlar.
12. Anıng mengizlig kiwrür miz anı, yazuḳ ḳılġanlarnıng köngülleri üze.
13. (2) Bitmesler anga taḳı keçti burunḳılarnıng yolı.
14. Taḳı eger açsa irdük (3) anlar üze ḳapuġnı, kökdin; taḳı kün keçürseler, anıng içinde aşarlar;
15. ayġaylar irdi: (4) "Ḥaḳīḳat üze müteḥayyir ḳılındı közlerimüz, biz erenler siḥr ḳılınmışlar."
16. Taḳı (5) ḳılduḳ kökde burclar taḳı bezedük anı baḳġanlarġa.
17. Taḳı saḳladuḳ anı (6) tigme bir iblīsdin, atılmış.
18. Meger ol kim irse kim oġurladı işitmekni, (7) uydı anga açuḳ körülgen yulduz.
19. Taḳı yirni, tarttuḳ anı; taḳı kemiştük (8) anıng içinde tölengen taġlar. Taḳı ündürdük anıng içinde, tigme nirsedin ölçülmiş.
20. (9) Taḳı ḳılduḳ sizge anıng içinde, tiriglikler, taḳı ol kim irse kim irmes siz anga rūzī birgen.
21. [253b/1] Taḳı yoḳ nirsedin, meger ḳatımuzda ḫazīneleri. Taḳı indürmes biz anı, meger (2) bilinmiş endāze birle.

---

105 meger: eger

22. Takı ıdduḳ yillerni, yıġaçlarnı meyvelendürgen. Takı indürdük (3) kökdin suwnı takı içgü nirse ḳılduḳ anı. Takı irmez siz anga kizlegenler.
23. Takı ḥaḳīḳat üze (4) biz tirgüzür miz takı öldürür miz, takı biz ḳalġanlar.
24. Takı bildük (5) burun keçgenlerni sizdin takı bildük song ḳalġanlarnı.
25. Takı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol yıġar anlarnı. Ḥaḳīḳat üze ol ḥikmetlig, bilgen.
26. Takı (6) yarattuḳ kişilerni ḳuruġ balçıḳdın, öyük balçıḳdın ṣüret ḳılınmış.
27. Takı perīler atasını, (7) yarattuḳ anı aşnudın, ḳatıġ isig, yitig otdın.
28. Takı ol vaḳtın kim aydı İḏing, (8) firiştelerge: "Men yaratġan yaratılmışnı, ḳuruġ balçıḳdın, öyük balçıḳdın (9) ṣüret ḳılınmış."
29. "Ol vaḳtın kim tüzettim anı takı ürdüm anıng içinge rūḥumdın; tüşüng, [254a/1] anga secde ḳılġanlar."
30. Secde ḳıldı firişteler ḳamuġları ḳamuġ,
31. (2) meger iblīs; unamadı kim bolsa secde ḳılġanlar birle.
32. Aydı: "Ay iblīs! (3) Ne bar sanga kim bolmadıng secde ḳılġanlar birle?"
33. Aydı: "Bolmadım (4) munung üçün kim secde ḳılsam yaratılmışġa kim yarattıng anı ḳuruġ balçıḳdın, öyük balçıḳdın ṣüret ḳılınmış."
34. (5) Aydı: "Çıḳġıl andın, ḥaḳīḳat üze sen la'net ḳılınmış."
35. "Takı ḥaḳīḳat üze sening üze la'net, (6) cezā küninge tegrü."
36. Aydı: "İḏim! Mühlet birgil manga, ḳoparılur küninge tegrü."
37. (7) Aydı: "Ḥaḳīḳat üze sen mühlet birilmişlerdin,
38. bilinmiş küninge tegrü."
39. (8) Aydı: "İḏim! Ant içer men munung birle kim azdurdung mini, bezegey men anlarġa yir içinde; takı (9) azdurġay men anlarnı ḳamuġ,
40. meger ḳullarıngnı anlardın, ḫāliṣ ḳılınmışlar."
41. [254b/1] Aydı: "Bu yolī turur, menim üze, köni."
42. "Ḥaḳīḳat üze ḳullarım, yoḳ (2) sanga anlar üze ḥüccet, meger ol kim irse kim uydı sanga, azġunlardın."
43. (3) Takı ḥaḳīḳat üze tamuġ, va'deleri turur, ḳamuġ.
44. Anga yiti ḳapuġ; (4) tigme bir ḳapuġġa anlardın, pāre ülüş ḳılınmış.
45. Ḥaḳīḳat üze saḳınġanlar, (5) būstānlar içinde takı çeşmeler içinde.
46. Kiring anga, selāmetlıḳ birle.
47. Takı tarttuḳ anı kim (6) kögüzleri içinde, kīnedin; ḳarındaşlar, taḫtlar üze ḳarşu ḳarşu.
48. (7) Sıḳamas anlarġa, anıng içinde, emgek. Takı irmes anlar, andın çıḳarılmışlar.
49. Ḫaber birgil (8) ḳullarımġa: Ḥaḳīḳat üze men, men yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
50. Takı ḥaḳīḳat üze ḳınım, ol (9) ḳın iglig.
51. Takı ḫaber birgil anlarġa, İbrāhīm ḳonuḳlarındın.
52. [255a/1] Ol vaḳtın kim kirdiler anıng üze, aydılar: "Selām!" Aydı: "Biz sizdin ḳorḳġanlar."
53. (2) Aydılar: "Ḳorḳmaġıl, biz müjde birdük sanga oġlan birle, bilgen."

54. Aydı: "Müjde birdüngiz mü manga, (3) munung üze kim sıḳadı mini uluġluḳ? Ne birle müjde birür siz manga?"
55. Aydılar: "Müjde birdük sanga ḥaḳ birle, (4) bolmaġıl nevmīḏlerdin."
56. Aydı: "Kim nevmīḏ bolur (5) İḏisining raḥmetindin, meger azġunlar?"
57. Aydı: "Ne ol tilekingiz, ay (6) ıḏılmışlar?"
58. Aydılar: "Biz ıḏḏurulduḳ yazuḳ ḳılġan erenler tapa,
59. meger (7) Lūṭnung ḫāṣ kişileri. Biz ḳurtarġanları biz, ḳamuġ,
60. meger tişisini. Taḳdīr ḳılduḳ, ḥaḳīḳat üze ol, (8) ḳalġanlardın."
61. Ol vaḳtın kim keldi Lūṭnung ḫāṣ kişileringe, ıḏılmışlar;
62. aydı: (9) "Ḥaḳīḳat üze siz, erenler bilinmemişler."
63. Aydılar: "Keldük sanga munung birle kim irdiler [255b/1] anıng içinde şek tutarlar."
64. "Taḳı keldük sanga ḥaḳ birle taḳı biz rāst ayġanlar."
65. (2) "Tünle yörigil ehling birle, pāre birle tündin, taḳı uyġıl songlarınġa. Taḳı ewrülmesün (3) sizdin bir kim irse. Taḳı barıng ol yirde kim buyrulur siz."
66. Taḳı vaḥy ḳılduḳ (4) anıng tapa ol işni, ḥaḳīḳat üze munlarnıng songı kesilmiş turur, irtelegenler.
67. (5) Taḳı keldi il eyeleri, sewnürler.
68. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze munlar ḳonuḳlarım, (6) faẓīḥet ḳılmang mini."
69. "Taḳı saḳnıng Tangrıdın taḳı ḫor ḳılmang mini."
70. Aydılar: (7) "Yıġmaduḳ mu sini ʻālemlerdin?"
71. Aydı: "Munlar ḳızlarım, eger (8) irsengiz ḳılġanlar."
72. Ant içer sening beḳāng birle, ḥaḳīḳat üze anlar azġunluḳları içinde müteḥayyir bolurlar.
73. (9) Tuttı anlarnı ḳatıġ ün, kün toġar vaḳtġa kirgen ḥālda.
74. Ḳılduḳ üstünini astınını; [256a/1] taḳı yaġdurduḳ anlar üze taşlar, balçıḳ taşdın.
75. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar, (2) endīşe ḳılġanlarġa.
76. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, yolda tölengen.
77. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān, (3) bitgenlerge.
78. Taḳı ḥaḳīḳat üze irdi Şuʻayb ḳavmı, küç ḳılġanlar.
79. (4) Öç alduḳ anlardın. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol iki, açuḳ yolda.
80. Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldı (5) Ṣāliḥ ḳavmı, ıḏılmışlar.
81. Taḳı birdük anlarġa āyetlerimüzni, boldılar (6) andın yüz ewürgenler.
82. Taḳı irdiler, yonarlar taġlardın iwler, (7) ḳorḳunçsuzlar.
83. Tuttı anlarnı ḳatıġ ün, irtelegenleri ḥālda.
84. Mungsuz ḳılmadı (8) anlardın, ol kim irdiler ḳazġanurlar.
85. Taḳı yaratmaduḳ köklerni (9) taḳı yirni, taḳı ol nirseni kim ikisining arasında, meger ḥaḳ birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze ḳıyāmet kün kelgen turur. [256b/1] İʻrāż ḳılġıl, körklüg iʻrāżnı.
86. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ol key yaratġan turur, (2) bilgen.
87. Taḳı birdük sanga yitini, mükerrer oḳunġandın; taḳı uluġ (3) Ḳurʼānnı.

88. Tartmağıl iki közüngni ol nirse tapa kim ber-ḫürdārlıḳ birdük anıng birle, (4) türlüg türlüglerge anlardın. Taḳı ḳaḏğurmağıl anlar üze. Taḳı aşaḳ ḳılğıl (5) ḳanatıngnı, bitgenlerge.
89. Taḳı ayğıl: "Men men ḳorḳutğan (6) açuḳ."
90. Neteg kim indürdük ülüş ḳılğanlar üze,
91. anlar kim ḳıldılar (7) Ḳur'ānnı bölük bölük.
92. İḏing birle ant içer men, sorğay miz anlarġa, ḳamuġğa,
93. (8) ol nirsedin kim ḳılur irdiler.
94. Āşkāre ḳılğıl ol nirse birle kim buyrulur sen. Taḳı yüz ewürgil (9) ortaḳ ḳoşğanlardın.
95. Ḥaḳīḳat üze biz yitrü birdük sanga masḫara ḳılğanlarnı,
96. [257a/1] anlar kim ḳılurlar Tangrı birle, tapunğu öngin; (2) bilgeyler.
97. Taḳı bilür miz, ḥaḳīḳat üze tar bolur kögüzüng, ya'nī könglüng ol nirse birle kim (3) ayturlar.
98. Arığlağıl İḏingning ögmeki birle taḳı bolğul secde ḳılğanlardın.
99. (4) Taḳı ḳulluḳ ḳılğıl İḏingge, kelgınçege tegrü sanga ölüm.

(16)

SŪRETÜ'N-NAḪL
(NAḪLNING SŪRESİ)

[257b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Keldi Tangrının buyruḳı, iwmeng. Arığlıḳ anga taḳı yüksek boldı ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
2. (3) İndürür firiştelerni tiriglik birgen nirse birle, buyruḳındın, ol kim irse üze kim tileyür (4) ḳullarındın kim: "Ḳorḳutung; ḥaḳīḳat üze ol, yoḳ tapunğu meger men; saḳnıng mindin."
3. (5) Yarattı köklerni taḳı yirni, ḥaḳ birle; yüksek boldı ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
4. (6) Yarattı kişini nuṭfedin. Ol vaḳtın kim, o ḫuṣūmet ḳılğan, açuḳ beyān ḳılğan.
5. (7) Taḳı tiwelerni, yarattı anı sizge. Anıng içinde ısınğu bar taḳı asığlar. Taḳı andın yiyür siz.
6. (8) Taḳı sizge anıng içinde körk bar, ol vaḳtın kim kiçe ketrür siz taḳı ol vaḳtın kim ıḏar siz.
7. (9) Taḳı kötrür yükleringizni ilge, irmedingiz teggenleri, meger nefsler [258a/1] emgetmeki birle. Ḥaḳīḳat üze İḏingiz raḥmet ḳılğan, raḥmet ḳılğan.

8. Takı atlarnı takı ḫatırlarnı (2) takı eşeklerni, munung üçün kim münsengiz anı takı bezek üçün. Takı yaratur anı kim bilmez siz.
9. Takı (3) Tangrı üze yolnung rāstı. Takı andın egri, ya'nī qışġan. Takı eger tilese, köndürgey irdi sizni, (4) qamuġ.
10. Ol ol kim indürdi kökdin suwnı, sizge. Andın (5) içgü; takı andın yaş yıġaç, anıng içinde otlatur siz.
11. Ündürür sizge anıñ birle ekinni (6) takı zeytün yıġaçını takı ḫurmā yıġaçlarını takı üzümlerni takı meyvelerning tigme birindin. (7) Ḥaqīqat üze anıng içinde nişān bar, ol erenlerge kim endişe qılurlar.
12. Takı musaḫḫar qıldı sizge (8) tünni takı kündüzni takı künni takı aynı takı yulduzlarnı; musaḫḫar qılınmış ḥālda, (9) buyruqı birle. Ḥaqīqat üze anıng içinde nişānlar bar, ol erenlerge kim bilürler.
13. Takı ol nirse kim yarattı [258b/1] sizge, yir içinde türlüg rengleri. Ḥaqīqat üze anlar <içinde> nişān bar, erenlerge kim (2) angarlar.
14. Takı ol ol kim musaḫḫar qıldı tengizni, munung üçün kim yisengiz andın (3) tāze etni; takı çıqarsangız andın bezek, keḏer siz anı. Takı körer sen (4) kemini, yarġanlar anıng içinde; takı munung üçün kim istesengiz faẓlındın, takı bolġay kim siz (5) şükr qılġay siz.
15. Takı kemişti yirde tölengen taġlar kim qışsa sizing birle, (6) takı arıqlar takı yollar; bolġay kim siz könülgey siz.
16. Takı nişānlar; takı yulduz birle, (7) anlar könülürler.
17. Ol kim irse mü kim yaratur, ol kim irse mengizlig kim yaratmas?[106] Saqınmas mu siz?
18. (8) Takı eger sanasangız Tangrınıng ni'metini, sanayu bilmegey siz anı. Ḥaqīqat üze Tangrı (9) yarlıqaġan, raḥmet qılġan.
19. Takı Tangrı bilür anı kim örter siz takı anı kim āşkārā qılur siz.
20. [259a/1] Takı anlar kim ündeyürler Tangrıdın bisre, yaratmaslar nirseni, (2) takı anlar yaratılurlar.
21. Ölügler, tiriglerdin öngin; takı bilmesler, (3) qayu vaqtın qoparılurlar.
22. Tapunġungız, tapunġu bir. Anlar kim bitmesler (4) ol cihānqa, köngülleri inkār qılġan takı anlar uluġsınġanlar.
23. (5) Ḥaqqā, ḥaqīqat üze Tangrı bilür anı kim örterler takı anı kim āşkārā qılurlar. (6) Ḥaqīqat üze ol, sewmez uluġsınġanlarnı.
24. Takı ol vaqtın kim aytıldı anlarġa: "Neni (7) indürdi İḏingiz?" Aydılar: "Burunqılarnıng bitinmişleri."
25. Munung üçün kim kötürseler (8) yazuqlarını, tükel, qıyāmet kün; takı anlarnıng yazuqlarından kim (9) azdururlar anlarnı, 'ilmdin öngin birle. Āgāh bolġul, neme yawuz bu kim yazuq kötrürler!

---

106 "Yaratan, yaratmayan gibi midir?"

26. Mekr ḳıldı, [259b/1] anlar kim aşnularındın. Keldi Tangrınıng işi tamlarınġa, ullarındın; (2) tüşti anlar üze köge, üstünlerindin. Taḳı keldi anlarġa ʻazāb, (3) ol yirdin kim bilmesler.
27. Andın song ḳıyāmet kün ḫor ḳılur anlarnı (4) taḳı aytur: "Ḳayda ortaḳlarım, anlar kim ḫuşūmet ḳılur irdingiz anlarnıng içinde?" (5) Aydı anlar kim birildiler ʻilmni: "Ḥaḳīḳat üze ḫorluḳ, bu kün, taḳı yawuzluḳ, (6) küfr ketürgenler üze."
28. Anlar kim öldürür anlarnı firişteler, (7) özlerining küç ḳılġanları ḥālda, kemiştiler yaraşmaḳnı: "Ḳılmas irdük (8) yawuzluḳdın." Ḳılur irdiler; ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen, anı kim ḳılur irdingiz."
29. Kiring (9) tamuġ ḳapuġlarınġa, cāviḏāneler anıng içinde. Neme yawuz iḳāmet ḳılġu yir, uluġsınġanlarġa!
30. [260a/1] Taḳı aytıldı anlarġa kim saḳındılar: "Neni indürdi İḏingiz?" Aydılar: "Eḏgülük." (2) Anlarġa kim körklüglük ḳıldılar bu dünyā içinde, körklüglük. Taḳı ol cihān (3) sarāyı yaḫşıraḳ. Neme körklüg, saḳnuḳluġlar sarāyı!
31. İḳāmet büstānları, (4) kirürler anga; aḳar astınındın arıḳlar. Anlarġa anıng içinde, ol kim (5) tileyürler. Anıng mengizlig yanut birür Tangrı, saḳınġanlarġa.
32. Anlarġa kim (6) öldürür anlarnı firişteler, arıġlar, aytur<lar>: "Selāmetlıḳ (7) sizning üze! Kiring uçmaḳġa, ol nirse birle kim ḳılur irdingiz."
33. (8) Baḳarlar mu meger kim kelse anlarġa firişteler, yā kelse (9) İḏingning buyruḳı? Anıng mengizlig ḳıldı anlar kim aşnularındın. Taḳı [260b/1] küç ḳılmadı anlarġa Tangrı, velī irdiler özleringe küç ḳılġanlar.
34. (2) Tegdi anlarġa, ol nirsening yawuzları kim ḳıldılar taḳı ḳapsadı anlarnı ol kim irdiler (3) anıng birle mashara ḳılurlar.
35. Taḳı aydı anlar kim ortaḳ ḳoştılar: "Eger tilese Tangrı, (4) ḳulluḳ ḳılmaġay irdük andın bisre, nirsedin, biz taḳı atalarımuz. Taḳı ḥarām ḳılmaġay irdük andın bisre, nirsedin." Anıng mengizlig ḳıldı anlar kim (5) aşnularındın. İrür mü yalawaçlar üze, meger açuḳ tegürmek?
36. Taḳı (6) ıḏduḳ tigme bir ögür içinde yalawaç kim: "Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıḳa taḳı saḳnıng (7) şeyṭāndın." Anlardın kim irseyi kim köndürdi Tangrı taḳı anlardın (8) kim irseyi kim tölendi anıng üze azmaḳ. Yörüng yir içinde; (9) baḳıng, neteg boldı yalġanġa nisbet ḳılġanlarnıng songı.
37. Eger suḳluḳ ḳılsang [261a/1] köndürmekleri üze, ḥaḳīḳat üze Tangrı köndürmes ol kim irseni kim azdurur. Taḳı yoḳ anlarġa, (2) yārī birgenlerdin.
38. Taḳı ant içtiler Tangrı birle antlarınıng ḳatığını, (3) ḳoparmas Tangrı ol kim irseni kim ölür. Ḳoparur; vaʻde ḳılmaḳ anıng üze vācib, velī (4) kişilerning üküşreki bilmesler.
39. Munung üçün kim beyān ḳılsa anlarġa, ol kim ḫilāf ḳılışurlar (5) anıng içinde; taḳı munung üçün kim bilse anlar kim küfr ketürdiler, ḥaḳīḳat üze anlar irdiler yalġanlar.
40. (6) Ḥaḳīḳat üze sözümiz nirsege, ol vaḳtın kim tiledük anı kim aysa miz anga: "Bolġul"; bolur.

41. (7) Taḳı anlarġa kim hicret ḳıldılar Tangrı yolında, andın song kim ẓulm ḳılındılar; (8) anuḳ ḳılu birgey miz anlarġa dünyā içinde, körklüglük. Taḳı ol cihānnung yanutı uluġraḳ, (9) eger bilür irseler.
42. Anlar kim ṣabr ḳıldılar taḳı anlarnıng İḏisi üze [261b/1] tevekkül ḳılurlar.
43. Taḳı ıḏmaduḳ aşnungdın, meger erenler; vaḥy ḳılnur anlar tapa. (2) Sorung kitāb eyeleringe, eger bilmes irsengiz.
44. Açuḳ ḥüccetler birle (3) taḳı kitāblar birle; taḳı indürdük sening tapa kitābnı, munung üçün kim beyān ḳılsang kişilerge ol nirsedin kim indürüldi (4) anlar tapa. Taḳı bolġay kim endīşe ḳılġaylar.
45. Ḳurtuldı mu anlar kim örtüglüg ḥīle ḳıldılar (5) körksüzlüklerni kim yottursa Tangrı anlarnı yirge; yā kelse anlarġa (6) ḳın ol yirdin kim bilmesler;
46. yā tutsa anlarnı ewrülmekleri içinde, (7) irmes anlar ‘āciz ḳılġanlar;
47. yā tutsa anlarnı ḳorḳunç üze? Ḥaḳīḳat üze (8) İḏingiz raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
48. Körmediler mü ol nirseni kim yarattı Tangrı (9) nirsedin? Ewrülür köligeleri, saġlardın taḳı sollardın, [262a/1] secde ḳılıġlı bolup Tangrıḳa; taḳı anlar ḫorlar.
49. Taḳı Tangrıḳa secde ḳılur, ol nirse kim (2) kökler içinde taḳı ol nirse kim yir içinde yörigendin, taḳı firişteler, (3) taḳı anlar uluġsınmaslar.
50. Ḳorḳarlar İḏilerindin, üstünlerindin; (4) taḳı ḳılurlar anı kim buyrulurlar.
51. Taḳı aydı Tangrı: "Tutunmang iki (5) tapunġu. Ḥaḳīḳat üze ol, tapunġu bir. Mindin ök, ḳorḳung mindin."
52. (6) Taḳı anga ol nirse kim kökler içinde taḳı yirde; taḳı anga dīn ṭā‘at, vācib. (7) Tangrıdın öngindin mü ḳorḳar siz?
53. Taḳı ol nirse kim sizing birle ni‘metdin, Tangrıdın. (8) Andın song ol vaḳtın kim sıḳadı sizni ziyān, anıng tapa ün kötrüp yalbarur siz.
54. Andın song ol vaḳtın kim açtı (9) ziyānnı sizdin, ol vaḳtın kim bir ögür sizdin, anlarnıng İḏisinge ortaḳ ḳoşarlar.
55. [262b/1] Munung üçün kim küfr ketürseler, ol nirse birle kim birdük anlarġa. Menfa‘at alıng, bilgey siz.
56. (2) Taḳı ḳılurlar ol nirsege kim bilmesler, ülüş, ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ anlarġa. Tangrı tuta ant içer men, (3) sorulġay siz, ol nirsedin kim çatar irdingiz.
57. Taḳı ḳılurlar Tangrıġa ḳızlar, (4) arıġlıḳ anga. Taḳı anlarġa ol nirseni kim ārzūlayurlar.
58. Ol vaḳtın kim müjde birildi anlarda biri, tişi birle, (5) boldı yüzi ḳara, taḳı ol öwkelig.
59. Örtünür (6) erenlerdin, ol nirsening yawuzluḳındın kim müjde birildi anıng birle. Tutar mu anı ḫorluḳ üze, yā kömer mü anı (7) toprāḳ içinde? Āgāh bolġul, neme yawuz bu kim ḥükm ḳılurlar!
60. Anlarġa kim bitmesler (8) ol cihānḳa, yawuzluḳnung ṣıfatı. Taḳı Tangrıġa yüksekreki ṣıfat. Taḳı ol yinggen, (9) ḥikmet birle iş ḳılġan.
61. Taḳı eger tutsa irdi Tangrı, kişilerge, küç ḳılmaḳları <birle>; ḳoḏmaġay irdi [263a/1] anıng üze yörigendin. Velī te’ḫīr ḳılur anlarnı, atanmış vaḳtġa tegrü. (2) Ol vaḳtın kim keldi vaḳtları, song ḳalmaslar bir sā‘at taḳı keçmesler.

62. (3) Takı ḳılurlar Tangrıġa anı kim yigrenürler. Takı ṣıfat ḳılur tilleri (4) yalġannı, ḥaḳīḳat üze anlarġa körklügreki. Ḥaḳḳā, ḥaḳīḳat üze anlarġa ot (5) takı ḥaḳīḳat üze anlar burun keçürmişler.
63. Ant içer men Tangrı tuta, ıḍḍuḳ ögürlerge, (6) aşnungdın. Bezedi anlarġa iblīs, ‘amellerini. Ol, ḳoldaşları (7) bu kün. Takı anlarġa iglig ḳın.
64. Takı indürmedük sening üze (8) kitābnı, meger munung üçün kim beyān ḳılsang anlarġa, ol kim ḫilāf ḳılıştı anıng içinde; takı köni yol (9) takı raḥmet, erenlerge bitgen.
65. Takı <Tangrı> indürdi kökdin [263b/1] suwnı, tirgüzdi anıng birle yirni, ölmişindin song. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān bar, erenlerge (2) işitürler.
66. Takı ḥaḳīḳat üze sizge tiweler içinde i‘tibār alġu nirse bar. İçrür miz sizge ol nirsedin kim (3) ḳarınları içinde, içegüde turġan nirse takı ḳan arasından, süt ṣāfī, boġazġa revān barġan (4) içgenlerge.
67. Takı ḫurmā yıġaçlarının meyvesindin takı üzümlerdin; tutunur siz (5) andın ḫamr takı rūzī körklüg. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān, ol erenlerge kim (6) bilürler.
68. Takı ilhām birdi İḍing bal arısınġa kim: "Tutunġul tağlardın (7) ewler takı yıġaçlardın takı ol nirsedin kim kötrürler."
69. "Andın song yigil meyvelerning ḳamuġındın; (8) kirgil İḍingning yollarınġa, boyun sügli." Çıḳar ḳarınlarındın içgü, (9) türlüg rengleri; anıng içinde şifā, kişilerge. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān bar, [264a/1] erenlerge kim endīşe ḳılurlar.
70. Takı Tangrı yarattı sizni, andın song öldürür sizni. (2) Takı anlardın kim irseyi ḳaytarılur ‘ömrnüng ḫasīsraḳınġa; munung üçün kim bilmese, bilmekdin (3) song, nirseni. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen, yaraġlıġ.
71. Takı Tangrı arturdı pārengizni (4) pāre üze, rūzī içinde. İrmez anlar kim arturuldılar, rūzīlerining ḳaytarġanları, (5) ol nirse üze kim erklendi saġ eligleri; anlar anıng içinde berāber. Tangrının ni‘meti birle mü (6) tanarlar?
72. Takı Tangrı ḳıldı sizge özleringizdin cüftler. (7) Takı ḳıldı sizge cüftleringizdin oġullar takı oġlan oġlanları. Takı rūzī ḳıldı sizge (8) arıġlardın. Bāṭılġa mu biterler, Tangrının (9) ni‘metinge mü anlar küfr ketrürler?
73. Takı ḳulluḳ ḳılurlar Tangrıdın bisre, anı kim [264b/1] erklenmes anlarġa rüzī, köklerdin takı yirdin, nirseni; takı unmaslar.
74. (2) Urmang Tangrıġa meṣellerni. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür takı siz bilmes siz.
75. (3) Urdı Tangrı meṣel, ḳulnı erklenilmiş, yaraġlıġ bolmas nirse üze; takı ol kim irseni kim (4) rūzī birdük anga bizdin, rūzī körklüg, ol ḫarc ḳılur andın, örtüglüg takı āşkārā. Teng (5) bolurlar mu? Ögmek Tangrıġa, üküşrekleri bilmesler.
76. Takı urdı (6) Tangrı meṣel, iki erni: İkisinde birisi aġın turur, yaraġlıġ bolmas nirse üze; takı ol (7) ‘ıyāl, erkligi üze, nirge kim ewürse kelmegey edgülük birle. Berāber bolur mu (8) ol, takı ol kim irse kim buyrur tüzlük birle, takı ol, yol üze köni?
77. (9) Takı Tangrıġa, köklerning örtüglügi takı yirning. Takı irmes ḳıyāmetnüng işi, meger [265a/1] köznüng baḳmaḳı mengizlig, yā ol yawuḳraḳ. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, tigme bir nirse üze (2) yaraġlıġ.

78. Takı Tangrı çıkardı sizni analarıngızının ḳarınlarından, (3) bilmez siz nirseni. Takı ḳıldı sizge ḳulaḳlarnı takı közlerni takı köngüllerni, (4) bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
79. Körmediler mü ḳuşlarnı, musaḫḫar ḳılınmış ḥālda, (5) köknüng havāsında? Tutmas anlarnı meger Tangrı. Ḥaḳīḳat üze munung içinde nişānlar bar, (6) ol erenlerge kim biterler.
80. Takı Tangrı ḳıldı sizge, iwleringizdin (7) ḳarār ḳılġu yir. Takı ḳıldı sizge, tiweler könlerindin iwler, (8) yüngül körer siz anı köçmekingiz küninde takı muḳīm bolmaḳıngız küninde; takı (9) ḳoy yünglerindin takı tiwe yünglerindin takı çöpürlerindin, ew meṣālilıleri takı menfa'at alġu nirse, [265b/1] bir vaḳtġa tegi.
81. Takı Tangrı ḳıldı sizge ol nirsedin kim yarattı, köligeler. Takı ḳıldı (2) sizge taġlardın, toḳlanġu nirse. Takı ḳıldı sizge könglekler, saḳlayur sizni[107] (3) isigdin; takı könglekler, saḳlayur siz<ni> toḳuşungızdın. Anıng mengizlig tükel ḳılur ni'metini (4) sizning üze, bolġay kim siz boyun sügey siz.
82. Eger ewrülseler, ḥaḳīḳat üze sening üze (5) tegürmek açuḳ.
83. Bilürler Tangrının ni'metini, andın song inkār ḳılurlar anı. (6) Takı üküşrekleri küfr ketürgenler.
84. Takı ḳopġarur miz tigme bir ögürdin (7) tanuḳ. Andın song destūr birilmes anlarġa kim küfr ketürdiler takı anlar ḫoşnūd ḳılmaḳ tilenmezler.
85. (8) Takı ol vaḳtın kim kördi anlar kim küç ḳıldılar, ḳınnı; yüngül ḳılınmas anlardın (9) takı anlar zamān birilmesler.
86. Takı ol vaḳtın kim kördi anlar kim ortaḳ ḳoştılar, ortaḳlarını; [266a/1] aydılar: "İḍimüz! Munlar ortaḳlarımuz, anlar kim ḳulluḳ ḳılur irdük, (2) sindin bisre." Kemişti<ler> anlar tapa sözni: "Ḥaḳīḳat üze siz yalġan sözlegenler."
87. Takı kemiştiler (3) Tangrı tapa, ol kün, boyun sümekni. Takı azdı anlardın, ol nirsedin kim çatar irdiler.
88. (4) Anlar kim küfr ketürdiler takı yıġdılar Tangrı yolından; arturduḳ anlarġa ḳın, (5) ḳın üze, munung birle kim fesād ḳılur irdiler.
89. Takı ol kün kim ıḍar miz (6) tigme bir ögürdin, tanuḳ anlar üze, özlerindin. Takı keldük sening birle tanuḳ, (7) munlar üze. Takı indürdük sening üze kitābnı; ziyāde beyān ḳılmaḳ üçün tigme bir nirsege, takı köni yol (8) takı raḥmet takı müjde, boyun sügenlerge.
90. Ḥaḳīḳat üze Tangrı buyrur tüzlük birle (9) takı eḍgülük, takı birmek yawuḳluḳ eyesinge, takı yıġar ḥaddın keçgen körksüz işdin [266b/1] takı yawuz işdin takı ẓulmdın. Ögüt birür sizge, bolġay kim siz ögüt alġay siz.
91. Takı vefā ḳılıng (2) Tangrının 'ahdi birle, ol vaḳtın kim 'ahd ḳılıştıngız. Takı bozmang antlarnı, anı berkitmişdin song; (3) takı ḳıldıngız Tangrını, sizning üze saḳçı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, bilür anı kim (4) ḳılur siz.

---

[107] sizni: siz anı

92. Taḳı bolmang ol kim irse mengizlig kim bozdı yiplükin, berkitmiş- (5) din song, çözülgen nirseler. Tutunur siz antlarıngızını, fesād arangızda (6) kim bolsa bir ögür, ol artuḳraḳ bir ögürdin. Ḥaḳīḳat üze sınayur sizni (7) Tangrı anıng birle; taḳı munung üçün kim beyān ḳılsa sizge ḳıyāmet kün, anı kim ḫilāf ḳılışur (8) irdingiz anıng içinde.
93. Taḳı eger tilese Tangrı, ḳılġay irdi sizni bir ögür. (9) Velī azdurur kimni tilese taḳı köndürür kimni tilese. Taḳı sorulur siz ol nirsedin kim [267a/1] ḳılur irdingiz.
94. Taḳı tutunmang antlarıngızını, fesād arangızda (2) kim tayınsa taban, tölenmişindin song. Taḳı tatsangız ʻaẕābnı, munung birle kim yıġdıngız (3) Tangrı yolındın. Taḳı sizge ḳın uluġ.
95. Taḳı satġın almang (4) Tangrınıng ʻahdini, az bahānı. Ḥaḳīḳat üze ol Tangrı ḳatında, ol yaḫşıraḳ sizge, (5) eger bilür irsengiz.
96. Ol nirse kim sizing ḳatıngızda, tükenür; taḳı ol nirse kim Tangrı (6) ḳatında, ḳalġan. Taḳı yanut birgey miz anlarġa kim ṣabr ḳıldılar, yanutlarını, (7) anıng körklügreki birle kim ḳılur irdiler.
97. Kim ḳıldı irse eḏgülük, (8) irkekdin yā tişidin, taḳı ol bitgen; tirgüzgey miz anı, tiriglik ḫoş. (9) Taḳı yanut birgey miz, terlerini, anıng körklügreki birle kim ḳılur irdiler.
98. [267b/1] Ol vaḳtın kim oḳusang Ḳur'ānnı, sığınġıl Tangrıġa, iblīsdin laʻnet ḳılınmış.
99. (2) Ḥaḳīḳat üze ol, yoḳ anga ḥüccet, anlar üze kim bittiler, taḳı anlarnıng İḏisi üze tevekkül ḳılurlar.
100. (3) Ḥaḳīḳat üze anıng erklenmeki, anlar üze kim dost tutarlar anı; taḳı anlar kim anlar anıng birle ortaḳ ḳoşġanlar.
101. (4) Taḳı ol vaḳtın kim bedel ḳılduḳ bir āyetni, bir āyet ornında, taḳı Tangrı bilgenrek ol nirseni kim indürür; aydılar: (5) "Ḥaḳīḳat üze çatġan sen." Üküşrekleri bilmesler.
102. Ayġıl: "İndürdi anı (6) Cebreyil, İḏingdin, ḥaḳ birle; munung üçün kim tölendürse anlarnı kim bittiler, (7) taḳı köni yol taḳı müjde, boyun sügenlerge.
103. Taḳı bilür miz, ḥaḳīḳat üze anlar ayturlar: (8) "Ḥaḳīḳat üze ögretür anga yaratılmış." Ol kim irsening tilini kim ḳışurlar anıng tapa, belgüsüz; (9) taḳı bu til, Tāzī açuḳ.
104. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bitmesler [268a/1] Tangrınıng āyetlerinġa, köndürmez anlarnı Tangrı. Taḳı anlarġa ḳın iglig.
105. (2) Ḥaḳīḳat üze çatar yalġannı, anlar kim bitmesler Tangrınıng āyetlerinġa. (3) Taḳı anlar, anlar yalġançılar.
106. Kim küfr ketürse Tangrıġa bitmişindin (4) song, meger ol kim irse kim küçemlendi taḳı anıng köngüli ḳarār ḳılġan īmān birle; velī (5) ol kim irse kim açtı küfr birle kögüzini, yaʻnī köngülini; anlarnıng üze öfke, Tangrıdın. Taḳı anlarġa ḳın (6) uluġ.
107. Ol munung birle kim anlar dost tuttılar bu yaḳınraḳ tiriglikni, ol cihān (7) üze; taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı köndürmes küfr ketürgen erenlerni.
108. (8) Anlar anlar kim mühr urdı Tangrı köngülleri üze taḳı ḳulaḳları üze (9) taḳı közleri üze. Taḳı anlar, anlar ġāfiller.
109. Ḥaḳḳā, ḥaḳīḳat üze anlar, [268b/1] ol cihānda, anlar ziyān ḳılġanlar.

110. Andın song, ḥaḳīḳat üze İḏing, anlarġa kim (2) hicret ḳıldılar, mundın song kim ḳınandılar; andın song cihād ḳıldılar taḳı ṣabr ḳıldılar. (3) Ḥaḳīḳat üze İḏing, mundın song kim yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
111. Ol kün kim kelür, tigme bir (4) ten cedel ḳılışur özindin; taḳı tükel birlür tigme bir ten (5) anı kim 'amel ḳıldı taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
112. Taḳı urdı Tangrı meṣel (6) ḳonumnı, irdi ḳorḳunçsuz, ḳarār ḳılġan. Kelür anga rūzīsi, king, tigme bir (7) yirdin. Küfr ketürdi Tangrınıng ni'metleringe, taturdı Tangrı anga (8) açlıḳ tonın taḳı ḳorḳunç tonın; munung birle kim ḳılur irdiler.
113. (9) Taḳı keldi anlarġa yalawaç, anlardın; yalġanġa nisbet ḳıldılar anı. Tuttı anlarnı ḳın, [269a/1] taḳı anlar küç ḳılġanlar.
114. Taḳı ying ol nirsedin kim rūzī ḳıldı sizge Tangrı, ḥelāl, (2) arıġ; taḳı şükr ḳılıng Tangrınıng ni'metinge, eger irsengiz angaoḳ ḳulluḳ ḳılur siz.
115. (3) Ḥaḳīḳat üze ḥarām ḳıldı sizing üze ölügseni taḳı ḳannı taḳı tonguz etini taḳı ol nirseni kim (4) ün kötrüldi Tangrınıng atıdın öngin birle anıng birle. Kim ḳısarlansa, küç ḳılmayın taḳı ḥaddın keçmeyin; (5) ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
116. Taḳı aymang ol nirsege kim ṣıfat ḳılur (6) tilleringiz birle yalġannı: "Bu ḥelāl taḳı bu ḥarām"; (7) munung üçün kim çatsangız Tangrı üze yalġannı. Ḥaḳīḳat üze anlar kim çatarlar (8) Tangrı üze yalġannı, ḳurtulmaslar.
117. Menfa'at az taḳı anlarġa (9) ḳın iglig.
118. Taḳı anlar üze kim cuhūd boldılar, ḥarām ḳılduḳ anı kim [269b/1] ḳıṣṣa ḳılduḳ sening üze, aşnudın. Taḳı küç ḳılmaduḳ anlarġa, velī (2) irdiler özleringe küç ḳılurlar.
119. Andın song ḥaḳīḳat üze İḏing, anlarġa kim ḳıldılar (3) yawuzluḳnı, biligsizlik birle; andın song, tevbe ḳıldılar andın song taḳı ongardılar. Ḥaḳīḳat üze (4) İḏing, andın song, yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
120. Ḥaḳīḳat üze İbrāhīm (5) irdi uymaḳḳa sezā, ṭā'at ḳılġan Tangrıḳa, rāst müsülmān; taḳı irmedi ortaḳ ḳoşġanlardın.
121. (6) Şükr ḳılġan ni'metleringe; üḏürdi anı, köndürdi anı köni yolġa.
122. (7) Taḳı birdük anga dünyāda, körklüglük; taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ol cihānda uçmaḳlıġlardın.
123. (8) Andın song vaḥy ḳılduḳ sening tapa kim: "Uyġul İbrāhīm dīninġa, rāst müsülmān. (9) Taḳı irmedi ortaḳ ḳoşġanlardın."
124. Ḥaḳīḳat üze ḳılındı şenbetlemek [270a/1] ol kim irselerge kim ḫilāf ḳılıştılar anıng içinde. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ḥükm ḳılur aralarında (2) ḳıyāmet kün, ol nirse içinde kim irdiler anıng içinde ḫilāf ḳılışurlar.
125. Ündeng (3) İḏingning yolı tapa dürüst söz birle, taḳı körklüg ögüt birle. Taḳı cedel ḳılışġıl anlarnıng birle, (4) ol yol birle <kim> ol körklügrek. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ol bilgenrek ol kim irseni kim azdı (5) yolındın taḳı ol bilgenrek könülgenlerni.
126. Taḳı eger ḳınasangız, 'uḳūbet ḳılıng, (6) ol nirsening mengzeşiki birle kim 'uḳūbet ḳılındıngız anıñ birle. Taḳı eger ṣabr ḳılsangız, ol yaḫşıraḳ ṣabr ḳılġanlarġa.

127. Taḳı ṣabr ḳılġıl; taḳı irmes ṣabrung, meger Tangrı birle. Taḳı ḳaḍġurmaġıl anlar üze. (8) Taḳı bolmaġıl tarlıḳda ol nirsedin kim örtüglüg ḥile ḳılurlar.
128. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, anlar birle kim (9) saḳındılar taḳı anlar kim anlar körklüglük ḳılġanlar.

(17)

SŪRETÜ BENĪ İSRĀ'ĪL

[270b/1] **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Arıġlıḳ anga kim tünle iletti ḳulını, tünle, Ka'be yöresindeki (3) mesciddin Beytü'l-Muḳaddes tapa, ol kim bereketlig ḳılduḳ yöresini; (4) munung üçün kim körküzse miz anga nişānlarımızdın. Ḥaḳīḳat üze ol, ol işitgen, körgen.
2. Taḳı birdük Mūsāġa (5) kitābnı taḳı ḳılduḳ anı köni yol Ya'ḳūb oġlanlarınġa kim: "Tutmang [271a/1] mindin songra erklig."
3. Ol kim irsening oġlanlarını kim kötürdük Nūḥ birle. (2) Ḥaḳīḳat üze ol, irdi şükr ḳılġan ḳul.
4. Taḳı vaḥy ḳılduḳ Ya'ḳūb oġlanlarınġa, (3) kitāb içinde: "Fesād ḳılġay siz yir içinde ikki kez. Taḳı ġālib bolġay siz, (4) ġālib bolmaḳ uluġ."
5. Ol vaḳtın kim keldi ikisinde burunraḳının va'desi, ıḍduḳ sizing üze (5) ḳullarnı bizge, ḳatıġ toḳuş eyeleri; tezgindiler sarāylar arasında. (6) Taḳı irdi va'de, ḳılınmış.
6. Andın song ḳaytarduḳ sizge devletni, (7) anlar üze. Taḳı meded ḳılduḳ sizge māllar birle taḳı oġullar birle, taḳı ḳılduḳ sizni (8) köprek, ögür yanındın.
7. Eger eḍgülük ḳılsangız, körklüglük ḳıldıngız özleringizge. (9) Taḳı eger yawuzluḳ ḳılsangız, angaoḳ. Ol vaḳtın kim keldi songraḳı sarāyning va'desi, munung üçün kim āşkāre ḳılsa [271b/1] ḳaḍġunı yüzleringizde; taḳı munung üçün kim kirse mescidge, neteg kim kirdiler anga ilk kez; (2) taḳı munung üçün kim yoḳatsalar anı <kim> yingdiler[108], yoḳatmaḳ[109].
8. Bolġay kim, İḍingiz kim raḥmet ḳılsa sizge. (3) Taḳı eger ḳaytsangız, ḳayttuḳ. Taḳı ḳılduḳ tamuġnı, kāfirlerġa ḥabs ḳılur yir.
9. (4) Ḥaḳīḳat üze bu Ḳur'ān[110], köndürür anga kim, ol rāstraḳ; taḳı müjde birür bitgenlerge, (5) anlar kim ḳılurlar eḍgü 'amellerni, ḥaḳīḳat üze anlarġa ṣevāb uluġ.

---

[108] yingdiler: yingildiler
[109] yoḳatmaḳ: yoḳalmaḳ
[110] Ḳur'ān: Ḳur'ānnı

10. (6) Takı ḥaḳīḳat üze anlar kim bitmesler ol cihānġa, anuḳ ḳılduḳ anlarġa ḳın (7) iglig.
11. Takı ündeyür kişiler, şer birle, ündemişi mengizlig ḫayr birle. Takı irdi (8) kişi, iwek.
12. Takı ḳılduḳ tünni takı künni, iki nişān. (9) Yoyduḳ tünnüng nişānın takı ḳılduḳ kündüznüng nişānın körgen, [272a/1] munung üçün kim istesengiz artuḳluḳ İḏingizdin, takı munung üçün kim bilsengiz yıllarnıng sanın (2) takı saḳışnı. Takı tigme bir nirseni ayırtladuḳ[111] anı, ayırtlamaḳ.
13. Takı tigme bir kişige, (3) yapşurduḳ 'amelini boynınġa. Takı çıḳarur miz anga ḳıyāmet kün, (4) bitig; satġaşur anga, yayılmış.
14. "Oḳuġul bitigingni. Tap özüng (5) bu kün, sening üze, saḳış ḳılġan."
15. Kim kim könülse, ḥaḳīḳat üze könülür (6) özi üçün; takı kim azsa, ḥaḳīḳat üze azar anıng üze. Takı kötürmez kötürgen, takı birning (7) yazuḳını. Takı ir[me]dük ḳınaġanlardın, ançaġa tegrü kim ıḏdımız yalawaç.
16. Takı ol vaḳtın kim (8) tiledük kim yoḳatsa miz ḳonumnı, buyurduḳ ni'met birilmişleringe; buyruḳdın çıḳtılar (9) anıng içinde. Sezā boldı anıng üze söz. Yoḳattuḳ anı, yoḳatmaḳ.
17. Takı niçe [272b/1] yoḳattuḳ zamāne kişilerindin, Nūḥdın song. Takı tap İḏing ḳullarınıng (2) yazuḳlarını bilgen, körgen.
18. Kim kim tileyür bu cihānnı, (3) iwe birdük anga anıng içinde, anı kim tileyür miz, ol kim irsege kim tileyür miz. Andın song ḳılduḳ anga tamuġnı. (4) Köyer anga yirilmiş, sürülmiş.
19. Takı kim tilese ol cihānnı, takı sa'y ḳılsa (5) anga, sa'ynı; takı ol bitgen; anlar, irdi anlarnıng sa'yı (6) yanut birilmiş.
20. Tigme birge ziyāde ḳılur miz, bu erenlerge takı bu erenlerge, İḏing baḫşişindin. (7) Takı irmedi İḏingning baḫşişi, men' ḳılınmış.
21. Baḳġıl, neteg arturduḳ (8) pārelerini pāre üze. Takı ol cihān uluġraḳ, mertebeler yanındın; takı uluġraḳ, (9) arturmaḳ yanındın.
22. Ḳılmaġıl Tangrı birle öngin tapunġu kim bolsang yirilmiş, [273a/1] ḳoyulmış.
23. Takı ḥükm ḳıldı İḏing kim ḳulluḳ ḳılmang meger anga, takı ataġa anaġa (2) eḏgülük. Eger tegse sening ḳatıngda uluġluḳḳa, ikisinde biri, yā (3) ikegüsi; takı aymaġıl ikisinge öf tip takı sarsmaġıl ol ikkisini takı ayġıl ol ikisinge, söz (4) kerīm.
24. Takı aşaḳ ḳılġıl ol ikisinge, ḫorluḳnung ḳanatın, raḥmetdin; (5) takı ayġıl: "İḏim! Raḥmet ḳılġıl ikisinge, neteg kim terbiyet ḳıldılar manga kiçiglikde."
25. İḏingiz (6) bilgenrek anı kim tenleringiz içinde. Eger bolsangız eḏgüler, (7) ḥaḳīḳat üze ol irdi tevbe ḳılġanlarġa yarlıḳaġan.
26. Takı birgil yawuḳluḳ eyesinge (8) ḥaḳḳını takı dervīşke takı yol eringe; takı taḳıtmaġıl, taḳıtmaḳ.
27. (9) Ḥaḳīḳat üze taḳıtġanlar, irdiler iblīslerning dostları; takı irdi [273b/1] iblīs İḏisinge küfr ketürgen.

---

111 ayırtladuḳ: ayırtladı

28. Takı eger i'rāż ḳılsang anlardın, raḥmet (2) isteyü İḏingdin, ümenür sen anı; aygıl anlarġa, söz āsān.
29. (3) Takı ḳılmaġıl elgingni, baġlanmış boynung tapa; takı yaymaġıl anı yaymaḳ- (4) nung ḳamuġını kim bolġay sen melāmet ḳılınmış, kesilmiş.
30. Ḥaḳīḳat üze İḏing yayar rūzīni (5) ol kim irsege kim tileyür takı tar ḳılur; ḥaḳīḳat üze irdi ḳullarını bilgen, körgen.
31. (6) Takı öldürmeng oġlanlarıngızını, dervīşlik ḳorḳuġında. Biz rūzī birür miz anlarġa (7) takı sizge. Ḥaḳīḳat üze öldürmekleri, irdi yazuḳ uluġ.
32. Takı yawumang (8) zināġa, ḥaḳīḳat üze ol irdi körksüz iş. Takı neme yawuz yol!
33. Takı öltürmeng (9) ol tenni kim ḥarām ḳıldı Tangrı, meger ḥaḳ birle. Takı kim öldürülse, küç ḳılınmış; [274a/1] ḳılduḳ ḳanın istegüçisinge erklenmek. İsrāf ḳılmaġıl öldürmek içinde. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi (2) yārī birilmiş.
34. Takı yawumang yetīmnüng mālınġa, meger anıng birle kim ol körklügrek; ançaġa tegrü kim (3) tegse 'aḳlınung bolmaḳınġa. Takı vefā ḳılıng[112] 'ahdge; ḥaḳīḳat üze 'ahd, irdi sorulmış.
35. (4) Takı vefā ḳılıng saġunı, ol vaḳtın kim saġuladıngız; takı ölçüngiz, tüz terāzü birle. (5) Ol yaḫşıraḳ takı körklügrek, song yanındın.
36. Takı uymaġıl ol nirsege kim yoḳ sanga anıng birle (6) bilig. Ḥaḳīḳat üze ḳulaḳ takı köz takı köngül, anlarnıng ḳamuġı irdi (7) andın sorulmış.
37. Takı yörimegil yirde neşāṭ birle. Ḥaḳīḳat üze sen, yırtmaġay sen (8) yirni; takı tegmegey sen taġlarġa, uzamaḳın.
38. Anıng ḳamuġı, irdi yawuzı, (9) İḏing ḳatında, nā-ḫoş körülmiş.
39. Ol, ol nirsedin kim vaḥy ḳıldı sening tapa İḏing, [274b/1] ḥikmetdin. Takı ḳılmaġıl Tangrı birle öngin tapunġu. Kemşilgey sen (2) tamuġ içinge, melāmet ḳılınmış, sürülmiş.
40. İḫtiyār mu ḳıldı sizni İḏingiz, oġullar birle; takı tutundı (3) firiştelerdin, tişiler? Ḥaḳīḳat üze siz, aytur siz söz uluġ.
41. (4) Takı ewürdük bu Ḳur'ān içinde, munung üçün kim ögüt alsalar. Takı arturmaz anlarġa (5) meger ḳaçmaḳ.
42. Aygıl: "Eger bolsa irdi anıng birle tapunġu, neteg kim ayturlar; (6) istegeyler irdi 'arş İḏisi tapa yol."
43. Arıġlıḳ anga takı yüksek boldı ol nirsedin kim ayt[urlar], uluġ, yüksek.
44. Tesbīḥ ḳılur anga yiti kökler takı yir, (7) takı ol kim irsedin kim anıng içinde. Takı yoḳ nirsedin, meger tesbīḥ ḳılur, ögmeki birle; velī (8) uḳmas siz tesbīḥlerini. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi ḳınamaḳġa iwmegen, yarlıḳaġan.
45. Takı ol vaḳtın kim (9) oḳudung Ḳur'ānnı, ḳılduḳ sening arangda takı anlarnıng arasında <kim> bitmezler [275a/1] ol cihānġa, tutuġ örtüglüg.

---

112 ḳılıng: ḳılmang

46. Taḳı ḳılduḳ köngülleri üze ḳuytular (2) kim uḳsalar anı, taḳı ḳulaḳları içinde saġırlıḳ. Taḳı ol vaḳtın kim yāḏ ḳıldıng İḏingni (3) Ḳur'ān içinde, yalġuz; i'rāż ḳıldılar songları üze, i'rāż ḳılmaḳ.
47. Biz (4) bilgenrek ol nirsedin kim işitürler anıng birle, ol vaḳtın kim ḳulaḳ tutarlar sening tapa; taḳı ol vaḳtın kim (5) anlar rāzlaşmaḳ eyeleri, ol vaḳtın aytur ẓālimler: "Uymas siz, meger erge kim (6) sihr ḳılınmış."
48. Baḳġıl, neteg urdılar sanga meṣellerni; azdılar, (7) unmazlar yolġa.
49. Taḳı aydılar: "Ol vaḳtın mu kim bolduḳ süngükler (8) taḳı uşanmış; biz mü ḳopġarılmışlar, yaratmaḳ yangı?"
50. Ayġıl: "Bolung (9) taşlar, yā temür,
51. yā yaratılmış ol nirsedin kim uluġ bolur kögüzleringiz içinde." [275b/1] Ayġaylar: "Kim ḳaytarur bizni?" Ayġıl: "Ol kim yarattı sizni, ilk (2) kez." Tepretgeyler sening tapa başlarını taḳı ayġay<lar>: "Ḳaçan ol?" (3) Ayġıl: "Bolġayoḳ kim, bolsa yawuḳ."
52. Ol kün kim ündeyür sizni, icābet ḳılur siz[113] (4) ögmeki birle; taḳı sizer siz[114], kiçmedingiz meger az.
53. Taḳı ayġıl ḳullarımġa, (5) aysunlar anı kim ol körklügrek. Ḥaḳīḳat üze iblīs <fesād kemşür> anlarnıng arasında. (6) Ḥaḳīḳat üze iblīs, irdi kişige düşman açuḳ.
54. (7) İḏingiz bilgenrek sizni. Eger tilese, raḥmet ḳılur sizge; yā eger tilese, (8) ḳınayu<r> sizni. Taḳı ıḏmaduḳ sini, anlar üze saḳçı.
55. Taḳı İḏing (9) bilgenrek, ol kim irse kim kökler içinde taḳı yirde. Taḳı arturduḳ pāresin [276a/1] peyġāmberlerning, pāre üze. Taḳı birdük Dāvudġa, Zebūrnı.
56. Ayġıl: (2) "Ündeyingiz anlarnı kim aydıngız andın bisre; erklenmezler ziyānnung (3) açmaḳını sizdin, taḳı ewürmekke."
57. Anlar anlar kim ündeyürler, (4) isteyürler anlarnıng İḏisi tapa yawuḳluḳnı; ol kim yawuḳraḳ. Taḳı ümenürler (5) raḥmetini taḳı ḳorḳarlar 'aẕābındın. Ḥaḳīḳat üze İḏingning 'aẕābı irdi ḳorḳulmış.
58. (6) Taḳı yoḳ ḳonumdın, meger biz anıng yoḳatġanlar<ı> ḳıyāmetdin aşnu; (7) yā anıng ḳınaġanları, ḳın ḳatıġ. İrdi ol, kitāb içinde (8) bitinmiş.
59. Taḳı yıġmadı bizni kim ıḏsa miz āyetler birle, meger kim yalġanġa nisbet ḳıldı (9) anı burunḳılar. Taḳı birdük Ṣemūdḳa ingenni, açuḳ; küç ḳıldılar [276b/1] anga. Taḳı ıḏmas miz āyetler birle, meger ḳorḳutmaḳ üçün.
60. Taḳı ol vaḳtın kim ayduḳ sanga: (2) "Ḥaḳīḳat üze İḏing ḳapsadı kişilerni." Taḳı ḳılmaduḳ ol tüşni kim (3) körküzdük sanga, meger sınaġ kişilerge; taḳı la'net ḳılınmış yıġaç, (4) Ḳur'ān içinde. Taḳı ḳorḳutur miz anlarnı; arturmaz anlarġa, meger ḥaddın kiçmek uluġ.
61. Taḳı ol vaḳtın kim ayduḳ (5) firiştelerge: "Secde ḳılıng Ādemġa." Secde ḳıldılar, meger iblīs; aydı: (6) "Secde ḳılur mu men ol kim irsege kim yarattıng balçıḳlıḳ ḥālında?"

---

113 ḳılur siz: ḳılurlar
114 sizer siz: sizerler

62. Aydı: "Ḫaber birgil manga mundın kim (7) arturdung menim üze. Eger song ḳoḍsang mini, ḳıyāmet künge tegrü; (8) tüplegey men oġlanlarını, meger az.
63. Aydı: "Barġıl! Kim kim (9) uysa sanga anlardın, ḥaḳīḳat üze tamuġ yanutunguz, yanut tükel."
64. [277a/1] "Taḳı yüngüllegil ol kim irseni kim yaraġıng yitti anlardın, ününg birle. Taḳı çoġu ḳılġıl (2) anlar üze, aṭlıġlarıng birle taḳı yaḍaġlarıng birle. Taḳı ortaḳ bolġul anlarġa, māllar içinde (3) taḳı oġlanlar içinde. Taḳı va'de ḳılġıl anlarġa." Taḳı va'de ḳılmaz iblīs, meger arsıḳturmaḳ.
65. (4) "Ḥaḳīḳat üze ḳullarım, irmes sanga anlar üze ḥüccet, erkliglik. Taḳı tap (5) İḍing, saḳçı."
66. İḍingiz, ol kim yöritür sizing üçün (6) kemini, tengiz içinde; munung üçün kim istesengiz artuḳlukından. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi (7) sizge raḥmet ḳılġan.
67. Taḳı ol vaḳtın kim sıḳadı sizni ḳorḳunç, tengiz içinde; azdı, ya'nī kitti vehmüngizdin (8) ol kim irse kim ündeyür siz[115], meger anga. Ol vaḳtın kim ḳurtardı sizni suvsız yirge, yüz ewürdüngiz. (9) Taḳı irdi kişi, küfr ketürgen.
68. Īmin boldunguz mu kim yottursa[116] [277b/1] sizni suwsuz yirning yabanınġa, yā ıḍsa sizing üze uşaḳ taş atġan yil? Andın song bulmasangız (2) sizing üze saḳçı.
69. Yā īmin boldungız mu kim ḳaytarsa sizni anıng içinde, taḳı bir kez; yā ıḍsa sizning üze ḳatıġ esgen yilni, yildin; taḳı batursa sizni ol nirse birle kim küfr ketürdüngiz? Andın song bulmaġay siz sizge, bizing üze, anıng birle istegen.
70. Taḳı arturduḳ Ādem oġlanlarını, taḳı kötürdük anlarnı (3) suwsuz yirde taḳı tengiz içinde. Taḳı rūzī birdük anlarġa, arıġlardın. Taḳı arturduḳ anlarnı (4) üküş üze ol kim irselerni kim yarattuḳ, arturmaḳ.
71. Ol kün kim ündeyür miz tigme bir kişini, (5) imāmları birle. Kim kim birilse bitigini saġında, anlar oḳıyurlar (6) bitiglerini. Taḳı küç ḳılınmaslar, az nirseni.
72. Taḳı kim bolsa bu dünyā içinde közsüz, (7) ol, ol cihānda közsüz; taḳı azġunraḳ, yoldın.
73. Taḳı ḥaḳīḳat üze yawuḳ boldılar (8) kim fitne ḳılsalar sini, ol nirsedin kim vaḥy ḳılduḳ sening tapa; munung üçün kim çatsang (9) bizing üze önginini. Taḳı andaġ irse tutġaylar irdi sini dost.
74. Taḳı eger [278a/1] tölendürmese irdük[117] sini, ḳışu yawudung anlar tapa, nirse az.
75. Andaġ irse tatursa irdük sanga, tiriglikning ḳatını (2) taḳı ölmeknüng ḳatını. Andın song bulmas sen bizing üze, yārīçi.
76. Taḳı ḥaḳīḳat üze (3) yawuḳ boldılar ḳarārsız ḳılur sini, yirdin; munung üçün kim çıḳarsalar sini (4) andın; taḳı andaġ irse kiçmezler songungda meger az.
77. Ol kim irsening yolı kim (5) ıḍduḳ sindin aşnu yalawaçlarımuzdın taḳı bulmaz sen sünnetimüzge ewürmek.

---

115 ündeyür siz: ündeyür sen
116 yottursa: yottursa miz
117 tölendürmese irdük: tölendürdük

78. (6) Peyveste ḳılġıl namāznı künnüng batmaḳḳa yawuḳ bolmış vaḳtında, tünnüng ḳaranggusınġa tegrü; taḳı tang (7) namāzını, ḥaḳīḳat üze tang namāzı irdi ḥāżır bolunmış.
79. Taḳı tündin (8) oyaġlıḳ ḳılġıl, ya'nī artuḳsı namāz ḳılġıl anıng birle, artuḳsı ṭā'at sanga. Bolġay kim ıḍsa sini İḍing, maḳāmda (9) ögülmiş.
80. Taḳı ayġıl: "İḍim! Kiwürgil mini rāstlıḳnıng kiwürmekini [278b/1] taḳı çıḳarġıl mini rāstlıḳnıng çıḳarmaḳını. Taḳı ḳılġıl mini ḳatıngdın, (2) ḥüccetī, yārī birgen.[118]
81. Taḳı ayġıl: "Keldi ḥaḳ taḳı bardı bāṭıl. Ḥaḳīḳat üze (3) bāṭıl, irdi żāyi' bolġan, barġan."
82. Taḳı indürür miz Ḳur'āndın anı kim, ol (4) şifā taḳı raḥmet mü'minlerge. Taḳı arturmas küç ḳılġanlarġa, meger (5) yoḳalmaḳ, yā noḳṣān.
83. Taḳı ol vaḳtın kim edgülük ḳılduḳ kişilerge ,yüz ewürdi taḳı yıraḳ boldı (6) yanı birle. Taḳı ol vaḳtın kim sıḳadı anga yawuzluḳ, irdi nevmīḍ.
84. Ayġıl: "Ḳamuġ (7) ḳılur yolı üze. İḍingiz bilgenrek ol kim irseni <kim> ol könülgenrek, (8) rāstraḳ."
85. Taḳı sorarlar sanga cāndın, ayġıl: "Cān, (9) İḍimnüng işindin, ya'nī vaḥyındın. Taḳı birilmedingiz biligdin, meger az."
86. Taḳı eger tilese miz, [279a/1] iltgey miz ol nirseni kim vaḥy ḳılduḳ sening tapa, andın song bulmaz sen sanga (2) bizing üze saḳçı.
87. Meger raḥmet İḍingdin; ḥaḳīḳat üze artuḳlukı, irdi (3) sening üze uluġ.
88. Ayġıl: "Eger yıġılsa kişiler taḳı perīler, (4) munung üze kim kelseler bu Ḳur'ān mengzeşi birle; kelmezler mengzeşi birle, (5) taḳı eger bolsa pāreleri pāreġa yārīçi."
89. Taḳı ewürdük (6) kişilerge bu Ḳur'ān içinde tigme bir ma'nādın. Unamadı kişilerning (7) üküşreki, meger tanmaḳnı.
90. Taḳı aydılar: "Bitmegey miz sanga, ançaġa tegrü kim (8) açsang bizge yirdin çeşme."
91. "Yā bolsa sanga būstān, (9) ḫurmā yıġaçlarındın taḳı üzümdin; açsang arıḳlarnı aralarında, açmaḳ."
92. [279b/1] "Yā tüşürseng kökdin, neteg kim aydıng bizning üze, pāre pāre; yā kelseng (2) Tangrı birle taḳı firişteler birle, oġġa kirgen."
93. "Yā bolsa sanga ew, (3) altundın, yā aşsang kökke; taḳı bitmegey miz aşmaḳınġġa, (4) ançaġa tegrü kim indürseng bizing üze bitigni, oḳıyur miz anı." Ayġıl: "Arıġlıḳ İḍimge. İrdim (5) mü, meger yaratılmış yalawaç?"
94. Taḳı yıġmadı kişilerge kim bitseler, (6) ol vaḳtın kim keldi anlarġa köni yol, meger kim aydılar: "Iḍdı mu Tangrı yaratılmış (7) yalawaç?"
95. Ayġıl: "Eger bolsa irdi yirde firişteler, yöriyürler (8) ḳarār ḳılġanlar; indürgey irdük anlar üze kökdin firişte, yalawaç."
96. (9) Ayġıl: "Tap Tangrı, tanuḳ, menim aramda taḳı sizing arangızda. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi [280a/1] ḳullarını bilgen, körgen."

---

118 "Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver."

97. Taḳı kimni köndürse Tangrı, ol könülgen; (2) taḳı kimni azdursa, bulmaġay sen anlarġa yārīçiler, andın bisre. (3) Taḳı yıġar miz anlarnı ḳıyāmet kün, yüzleri üze; közsüzler taḳı aġınlar (4) taḳı saġırlar. Sıġıngu yirleri tamuġ; tigme bir kez kim ḳurtuldı, arturduḳ anlarġa tamuġ.
98. (5) Ol, yanutları, munung birle kim anlar küfr ketürdiler āyetlerimüzġa, taḳı aydılar: "Ol vaḳtın kim bolduḳ (6) süngükler taḳı uşanmış süngükler; biz mü ḳoparılmışlar, yaratmaḳ yangı?"
99. Körmedi- (7) ler mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol kim yarattı köklerni taḳı yirni; (8) yaraġlıġ, munung üze kim yaratsa anlar mengizlig? Taḳı ḳıldı anlarġa vaḳt, yoḳ şek (9) anıñ içinde. Unamadı küç ḳılġanlar, meger tanmaḳnı.
100. Ayġıl: "Eger sizler erklensengiz, [280b/1] İḍimnüng raḥmetining ḫazīneleri, andaġ irse yıġġay irdingiz, ya'nī baḫīllıḳ ḳılġay irdingiz ḫarc ḳılmaḳ ḳorḳunçında." (2) Taḳı irdi kişi, baḫīl.
101. Taḳı birdük Mūsāġa, toḳuz (3) āyetler açuḳ ḥüccetler. Sorġıl Ya'ḳūb oġlanlarınġa, ol vaḳtın kim keldi anlarġa, aydı anga (4) Fir'avn: "Men sizer men sini, ay Mūsā, siḥr ḳılınmış."
102. Aydı: (5) "Bilding, indürmedi munlarnı, meger köklerning erkligi taḳı yirning, (6) açuḳ ḥüccetler. Taḳı men sizer men sini, ay Fir'avn, yoḳatılmış."
103. Tiledi (7) kim yüngüllese anlarnı yirdin. Taḳı baturduḳ anı taḳı ol kim irselerni kim anıng birle, (8) ḳamuġ.
104. Taḳı ayduḳ andın song, Ya'ḳūb oġlanlarınġa: "Ḳarār ḳılıng (9) yirde; ol vaḳtın kim keldi ol cihānnıng va'desi, keldük sizing birle, ḳatış ḳarış."
105. [281a/1] Taḳı ḥaḳ birle indürdük anı taḳı ḥaḳ birle indi. Taḳı ıḍmaduḳ sini, (2) meger müjde birigli taḳı ḳorḳutġulı.
106. Taḳı Ḳur'ānnı, taḳıttuḳ anı munung üçün kim oḳusang anı kişiler üze, (3) āhestelıḳ üze. Taḳı indürdük anı, indürmek.
107. Ayġıl: "Biting anga, yā (4) bitmeng anga. Ḥaḳīḳat üze anlar kim birildiler biligni, aşnusındın; ol vaḳtın kim (5) oḳunur anlar üze, yüzün tüşerler engekler üze, secde ḳılıġlılar."
108. Taḳı ayturlar: (6) "Arıġlıḳ İḍimüzge; ḥaḳīḳat üze irdi İḍimüznüng va'desi, ḳılınmış."
109. Taḳı yüzün tüşerler (7) engeklerġa, ıġlayurlar; taḳı arturur anlarġa, köngül yumşaḳlıḳın.
110. Ayġıl: "Adang (8) Allāh lafẓın, yā adang Raḥmān lafẓın; ḳayusın adasangız, anga atlar körklügrek." (9) Taḳı ḳatıġ ḳılmaġıl[119] namāznung oḳımaḳın, taḳı aḳru oḳumaġıl anıng birle; taḳı istegil anıng [281b/1] arasında yol.
111. Taḳı ayġıl: "Ögmek Tangrıġa, ol kim tutunmadı oġlan; taḳı (2) bolmadı anga ortaḳ, mülk içinde; taḳı bolmadı anga yārīçi, ḫorluḳdın." (3) Taḳı uluġlaġıl anı, uluġlamaḳ.

---

[119] ḳılmaġıl: ḳılmang

(18)

SŪRETÜ'L-KEHF

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [282a/1] Ögmek Tangrıġa, ol kim indürdi ḳulı üze kitābnı taḳı (2) ḳılmadı anga egrilik,
2. rāst köni; munung üçün kim ḳorḳutsa ḳatıġ ḳındın, (3) ḳatındın; taḳı müjde birse bitgenlerge, anlar kim ḳılurlar eḏgü 'amellerni, (4) ḥaḳīḳat üze anlarġa yanut körklüg,
3. kiçgenler anıng içinde ulaşu;
4. taḳı ḳorḳutsa (5) anlarnı kim aydılar: "Tutundı Tangrı oġlan."
5. Yoḳ anlarġa anıng birle biligdin (6) taḳı yoḳ atalarınġa. Uluġ boldı kelime yanındın, çıḳar aġızlarındın. (7) Aymaslar meger yalġan.
6. Bolġay kim sen öldürgen sen özüngni, (8) izleri üze, eger bitmeseler bu sözge; ḳatıġ ḳaḏġu üçün.
7. Biz (9) ḳılduḳ ol nirseni kim yir üze, bezek anga, munung üçün kim sınasa miz anlarnı; ḳayuları anlarda [282b/1] körklügrek, iş yanındın.
8. Taḳı biz ḳılġanlar biz anı kim anıng üze, aḳ yir mengizlig (2) yaşsız.
9. Saḳındıng mu, ḥaḳīḳat üze üngürnüng eyeleri taḳı raḳīmnüng, (3) irdiler nişānlarımuzdın tang?
10. Ol vaḳtın kim sıġındı yigitler üngürge, (4) aydılar: "İḏimüz! Birgil bizge ḳatıngdın raḥmet. Taḳı anuḳ ḳılġıl bizge (5) işimüzdin, köni yolluġ bolmaḳ."
11. Taḳı urduḳ ḳulaḳları üze, üngürde, yıllar (6) sanlıġ.
12. Andın song ḳoparduḳ anlarnı, munung üçün kim bilse miz iki ögürnüng ḳayusı sanadı anı kim (7) kiçtiler, oruḳnı.
13. Biz ḳıṣṣa ḳılur miz sening üze ḫaberlerini, ḥaḳ birle: Ḥaḳīḳat üze anlar (8) yigitler, bittiler anlarnıng İḏisinge. Taḳı arturduḳ anlarġa, köni yolnı.
14. Taḳı ḳavī ḳılduḳ (9) köngülleri üze. Ol vaḳtın kim ḳoptılar, aydılar: "İḏimüz, köklernüng İḏisi taḳı yirning. [283a/1] Ündemez miz andın bisre tapunġu; ayduḳ, andaġ irse, ḫaddın kiçmeklik."
15. (2) "Munlar erenlerimüz, tutundılar andın bisre tapunġular. Kelseler irdi (3) anlar üze açuḳ ḥüccet birle. Kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim çattı (4) Tangrı üze yalġannı?"
16. "Taḳı ol vaḳtın kim saçıldıngız anlardın taḳı ol nirsedin kim tapunurlar, (5) meger Tangrıdın. Sıġnıng üngürge, yaysun sizge İḏingiz (6) raḥmetindin taḳı anuḳ ḳılsun sizge işingizdin, menfa'at alġu nirse."

17. Takı körer sen (7) künni, ol vaḳtın kim toġdı, ḳışur üngürlerindin saġ (8) yanġa; takı ol vaḳtın kim battı, keser anlarnı sol yanġa. Takı anlar, (9) king yirde andın. Ol, Tangrınıng nişānlarındın. Kimni köndürse [Tangrı], ol könülgen; [283b/1] takı kimni azdursa, bulmaġay sen anga dost, köndürgen.
18. Takı sizer sen anlarnı oyaġlar (2) takı anlar uyuġanlar. Takı ewrür miz anlarnı, saġ yanġa takı sol yanġa. (3) Takı itleri, yayġan iki ḳarışını, ḳapuġda. Eger muṭṭali' bolsa irding anlar üze, (4) i'rāż ḳılġay irding anlardın, ḳaça; takı toldurġay irding anlardın, ḳorḳuġ.
19. Takı anıng mengizlig (5) ḳopġarduḳ anlarnı, munung üçün kim soruşsalar aralarında. Aydı ayġan anlardın: "Niçe kiçtingiz?" (6) Aydılar: "Kiçtük bir kün, yā bir künnüng pāresi." Aydılar: "İḍingiz bilgenrek turur (7) mundın kim kiçtingiz. Iḍıng biringizni, yarmaḳıngız birle, bu (8) ilge. Baḳsun eyelerinüng ḳayusı ḥelālraḳ, ṭa'ām yanındın. Kelsün sizge (9) rūzī birle andın. Takı tekellüf birle uzluḳ ḳılsun[120] takı bildürmesün sizni bir kim irsege."
20. [284a/1] "Ḥaḳīḳat üze eger muṭṭali' bolsalar sizing üze, öltürgeyler taşlayu sizni; yā kiwürgeyler sizni (2) dīnleringe. Takı ḳurtulmaġay siz, andaġ irse, ulaşu."
21. Takı anıng mengizlig muṭṭali' ḳılduḳ (3) anlar üze, munung üçün kim bilseler, ḥaḳīḳat üze Tangrınıng va'desi ḥaḳ; takı ḥaḳīḳat üze ḳıyāmet kün, (4) yoḳ şek anıng içinde. Ol vaḳtın kim tartışurlar aralarında, işlerini; aydılar: (5) "Ḳoparıng anlar üze dam." Anlarnıng İḍisi bilgenrek turur anlarnı. Aydı anlar kim ġalebe ḳıldılar (6) işleri üze: "Tutunġay miz anlar üze mescid."
22. Ayġaylar: "Üç, (7) törtinçiler itleri"; takı ayġaylar: "Biş, altınçıları itleri"; (8) örtüglüg nirseni ata. Takı ayġaylar: "Yiti takı seksinçileri itleri." Ayġıl: (9) "İḍim bilgenrek sanlarını. Bilmes anlarnı meger az." Cedel ḳılmaġıl anlarnıng içinde, [284b/1] meger cedel ḳılışmaḳ uçuz açuḳ. Takı istemegil anlarnıng içinde, anlardın bir kim irsedin.
23. Takı (2) aymaġıl nirsege: "Men ḳılġan men anı, irte."
24. Meger kim tilese (3) Tangrı. Takı yāḍ ḳılġıl İḍingni, ol vaḳtın kim unutsang; takı ayġıl: "Bolġay kim köndürgey mini (4) İḍim, yaḳınraḳġa mundın, köni yol yanındın."
25. Takı kiçtiler üngürleri içinde üç yüz (5) yıl takı arttı toḳuz.
26. Ayġıl: "Tangrı bilgenrek munı kim (6) kiçtiler. Anga köklerning örtüglügi takı yirning. Neme körgen ol takı neme eşitgen! (7) Yoḳ anlarġa, andın bisre erkligdin. Takı ortaḳ ḳoşmaz ḥükmi içinde (8) bir kim irseni."
27. Takı oḳuġul anı kim vaḥy ḳılındı sening tapa, İḍing kitābındın; (9) taġyīr ḳılġan yoḳ kelimelerini. Takı bulmaġay sen, andın bisre ḳışġu.
28. [285a/1] Takı ḥabs ḳılġıl özüngni anlar birle kim ündeyürler İḍisini irte birle (2) takı kiçe birle, tileyürler rıżāsın. Takı keçmesün iki közüng anlardın, tileyür sen[121] (3) bu yaḳınraḳ tiriglik bezekini. Takı boyun sümegil ol kim irsege kim ġāfil ḳılduḳ köngülini yāḍımuzdın (4) takı uydı hevāsınġa, takı irdi işi burun keçmek.

---

[120] ḳılsun: ḳılsunlar
[121] tileyür sen: tileyür siz

29. Taḳı aygıl: "Ḥaḳ (5) İḏingizdin. Kim tilese, bitsün; taḳı kim tilese, küfr ketürsün." Biz anuḳ ḳılduḳ (6) küç ḳılġanlarġa ot, ḳapsadı anlarnı ḳapsaġan nirsesi. Taḳı eger ḳurtġarmaḳ tileseler, (7) ḳurtarılġaylar suw birle, eritmiş baḳır mengizlig, söglür yüzlerni. Neme yawuz içgü, taḳı yawuz boldı (8) tayanġu nirse yanındın!
30. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; biz (9) żāyi' ḳılmas biz ol kim irsenüng yanutın kim körklüg ḳıldı işni.
31. Anlar, anlarġa iḳāmet [285b/1] büstānları, aḳar astınlarındın arıḳlar. İtig u<r>nurlar anıng içinde, (2) bilezüklerdin altundın. Taḳı keḏerler tonlar yaşıl, yufḳa barçındın (3) taḳı ḳalıng barçındın; tayanġanlar anıng içinde, taḫtlar üze. Neme körklüg şevāb, (4) taḳı körklüg boldı tayanġu nirse yanındın!
32. (5) Taḳı urġul meşel, iki erni: Ḳılduḳ ikisinde biringe, iki büstān, (6) üzümlerdin. Taḳı ḳapsaduḳ[122] ikisini ḫurmā yıġaçı birle taḳı ḳılduḳ ikisi arasında ekin.
33. (7) İki büstān, birdi meyvesi, taḳı ekismedi andın nirseni. (8) Taḳı aḳturduḳ ol ikisi arasında arıḳ.
34. Taḳı irdi anga türlüg māl. Aydı (9) ḳoldaşınġa, taḳı ol cevāb ḳaytarur: "Men köprek sindin māl yanındın taḳı 'azīzrek ögür yanındın."
35. [286a/1] Taḳı kirdi büstāninġa, taḳı ol küç ḳılġan özinge; aydı: "Sizmes men (2) kim yoḳalsa bu, ulaşu."
36. "Taḳı sizmes men ḳıyāmetni ḳopġan. Taḳı eger (3) ḳaytarılsam İḏim tapa, bulġay men yaḫşıraḳ andın, ḳaytġu yir yanındın."
37. Aydı (4) anga ḳoldaşı, taḳı ol cevāb ḳaytarur anga: "Küfr ketürdüng mü anga kim yarattı sini, (5) toprakdın; andın song tamzumdın; andın song tüzetti sini er?"
38. "Velī men, (6) ol Tangrı İḏim. Taḳı ortaḳ ḳoşmaz men İḏim birle bir kim irseni."
39. "Taḳı aytsa irding ol vaḳtın kim (7) kirding büstāninġġa, aydıng: 'Ol nirse kim tiledi Tangrı, yoḳ küç, meger Tangrı birle.' (8) Eger körseng mini, men azraḳ sindin, māl yanındın taḳı oġlan yanındın;
40. bolġay İḏim kim (9) birse manga, yaḫşıraḳ büstāningdın; taḳı ıḏġay anıng üze endāze, [286b/1] kökdin, taḳı bolġay aḳ yir tayınçaḳ."
41. "Yā bolġay anıng suwı, (2) suġulġan; uymaġay sen anga istemekke."
42. Taḳı ḳapsanıldı meyvesi birle. Boldı (3) ewrür iki ayasını, ol nirse üze kim ḫarc ḳıldı anıng içinde, taḳı ol tüşgen (4) baġları üze; taḳı aytur: "Ay kāşkī men, ortaḳ ḳoşmasa irdim İḏim<ge> bir kim irseni."
43. (5) Taḳı bolmadı anga ögürī kim yārī birürler anga, Tangrıdın bisre; taḳı (6) bolmadı yıġlınġan.
44. Anda nuṣret Tangrıġa, (7) ḫaḳ. Ol, yaḫşıraḳ yanut yanındın taḳı yaḫşıraḳ song yanındın.

---

122 ḳapsaduḳ: ḳapsadı

45. Takı urġıl anlar<ġa> (8) bu yaḳınraḳ tiriglikning ṣıfatı: Neteg kim suw, indürdük anı kökdin; ḳarıştı (9) anıng birle yirning yaş otı, boldı ḳuruġan, savrur anı yiller. [287a/1] Takı irdi Tangrı, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
46. Māl takı oġlanlar, (2) bu yaḳınraḳ tirigliknüng bezeki. Takı ḳalġan edgü işler, edgürek (3) İḏing ḳatında yanut yanındın takı yaḫşıraḳ ümenç yanındın.
47. Takı ol kün kim yöritür miz taġlarnı (4) takı körer sen yirni açuḳ. Takı yıġduḳ anlarnı, ḳoḏmaduḳ (5) anlardın bir kim irseni.
48. Takı 'arża ḳılındılar İḏing üze, ṣaf bolup. Keldingiz bizge, (6) neteg kim yarattuḳ sizni ilk kez. Aydıngızla<r> kim (7) ḳılmaġay miz sizge va'de ḳılġanıñızning tegrür vaḳtını.
49. Takı ḳoyuldı kitāb, körer sen (8) yazuḳ ḳılġanlarnı, ḳorḳġanlar ol nirsedin kim anıng içinde; takı ayturlar: "Ay bī-çārelıḳımız! (9) Ne ol bu kitābge, ḳoymaz kiçigni takı uluġnı, [287b/1] meger sadı anı!" Takı buldılar anı kim ḳıldılar, anuḳ. Takı küç ḳılmas (2) İḏing, bir kim irseni.
50. Takı ol vaḳtın kim ayduḳ firiştelerge: "Secde ḳılıng Ādemġa." (3) Secde ḳıldılar meger iblīs. İrdi perīlerdin, (4) çıḳtı İḏisining buyruḳındın. Tutunur mu siz anı takı oġlanlarını, (5) dostlar, mindin bisre; takı anlar sizge düşman? Neme yawuz küç ḳılġanlarġa, (6) 'ivaż!
51. Tanuḳ ḳılmadım anlarnı, köklernüng yaratmaḳınġa takı yirning. (7) Takı tanuḳ ḳılmadım anlarnı, özlerining yaratmaḳınġa. Takı irmedim azdurġanlarnıng tutġanı, (8) yārīçi.
52. Takı ol kün kim aytur: "Ḳıḳrıng ol ortaḳlarımuznı, anlar kim (9) aydıngız." Ündediler, icābet ḳılmadılar anlarġa. Takı ḳılduḳ [288a/1] aralarında, yoḳalmaḳ yiri.
53. Takı kördiler yazuḳ ḳılġanlar, otnı. Yaḳīn bildiler, ḥaḳīḳat üze anlar (2) anıng ḳarışġanları; takı bulmadılar andın ewrülgü yir.
54. Takı ewürdük (3) bu Ḳur'ānnı, kişilerge, tigme bir meṣeldin. Takı irdi kişi, (4) nirsedin köpreki, cedel yanındın.
55. Takı yıġmadı kişilerni kim bitseler, (5) ol vaḳtın kim keldi anlarġa köni yol, takı yarlıḳayu tileseler anlarnıng İḏisindin, meger (6) kelse anlarġa burunḳılarnıng yolı, yā kelse anlarġa ḳın türlüg türlüg.
56. (7) Takı ıḏmaduḳ ıḏılmışlarnı, meger müjde birgenler takı ḳorḳutġanlar. (8) Takı cedel ḳılışur anlar kim küfr ketürdiler, bāṭıl birle, munung üçün kim ḳıştursalar (9) anıng birle ḥaḳnı. Takı tutundılar nişānlarımnı takı ol nirseni kim ḳorḳutuldılar, yobı.
57. [288b/1] Takı kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim angduruldı İḏisining nişānları birle takı yüz ewürdi andın takı unuttı (2) anı kim burun keçürdi iki elgi? Biz ḳılduḳ köngülleri üze ḳuytular kim uḳsalar anı, (3) takı ḳulaḳları içinde saġırlıḳ. Takı eger ündeseng köni yol tapa; könülmegeyler, (4) andaġ irse, ulaşu.
58. Takı İḏing yarlıḳaġan, raḥmetlig. Eger tutsa anlarnı (5) ol nirse birle <kim> ḳazġandılar, iwütgey irdi anlarġa ḳınnı. Anlarġa va'de vaḳtı bar. Bulmaġaylar (6) andın bisre ḳonġu yir.

59. Takı ol ḳonumlar, yoḳattuḳ anlarnı ol vaḳtın kim (7) küç ḳıldılar; takı ḳılduḳ yoḳalmaḳlarınġa, va'de vaḳtı.
60. Takı ol vaḳtın kim aydı Mūsā, (8) yigitinge: "Ḳışmaz men, ançaġa tegrü kim tegsem iki tengiz cem' bolur yirge, yā yörügey men (9) uzun zamāne."
61. Ol vaḳtın kim tegdiler ikisining arası cem' bolur yirge, unuttılar balıḳlarını, tutundı [289a/1] yolını tengiz içinde ṭāḳ mengizlig nirse.
62. Ol vaḳtın kim keçtiler, aydı yigitinge: "Ketür bizge irte aşımuznı. (2) Satġaştuḳ, seferimüzdin bu, emgekke."
63. Aydı: "Ḫaber birgil, ol vaḳtın kim sığınduḳ (3) taşġa, ḥaḳīḳat üze men unuttum balıḳnı. Takı unutturmadı manga anı, meger (4) iblīs kim yāḏ ḳılsam anı. Takı tutundı yolını tengiz içinde, (5) tang."
64. Aydı: "Ol kim isteyür irdük." Ḳayttılar eṣerleri üze, (6) uymaḳ.
65. Buldılar ḳul, ḳullarımuzdın; birdük anga raḥmet, ya'nī peyġāmberlıḳ, (7) ḳatımuzdın; takı ögrettük anga ḳatımuzdın, bilig.
66. Aydı anga Mūsā: (8) "Uyar mu men sanga, munung üze kim ögretseng manga ol nirsedin kim ögretilding, köni yol?"
67. (9) Aydı: "Ḥaḳīḳat üze sen, unmaġay sen menim birle ṣabrġa."
68. "Takı neteg ṣabr ḳılur sen [289b/1] ol nirse üze kim ḳapsamadıng anıng birle bilig yanındın?"
69. Aydı: "Bulġay sen mini, eger tilese Tangrı, (2) ṣabr ḳılġan; takı yazmaġay men sanga, işke."
70. Aydı: "Eger uysang manga, (3) sormaġıl manga nirsedin, ançaġa tegrü yangı ḳılsam sanga andın yāḏ ḳılmaḳ."
71. (4) Bardılar; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim mündiler kemige, yırttı anı. Aydı: (5) "Yırttıng mu anı, munung üçün kim batursang ehlini? Ḳıldıng nirseni, uluġ."
72. Aydı: (6) "Aymadım mu, ḥaḳīḳat üze sen uymaġay sen menim birle ṣabrġa?"
73. Aydı: "Tutmaġıl mini (7) ol nirse birle kim unuttum takı teklīf ḳılmaġıl manga işimdin küçeylik."
74. Bardılar; (8) ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim satġaştılar oġlanġa, öldürdi anı. Aydı: "Öldürdüng mü tenni arıġ, (9) tendin öngin birle? Kelding, ḳıldıng körksüz işke."
75. [290a/1] Aydı: "Aymadım mu sanga, ḥaḳīḳat üze sen uymaġay sen menim birle ṣabrġa?"
76. (2) Aydı: "Eger sorsam sanga nirsedin, mundın song; ḳoldaşlıḳ ḳılmaġıl manga. (3) Tegding ḳatımdın, 'özrge."
77. Bardılar; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim keldiler (4) ḳonum eyeleringe, yitürmek tilediler eyelerindin. Unamadılar kim ḳonaḳlasalar ol ikisini. (5) Buldılar anıng içinde tam, tileyür kim iwe tüşse; turuḳturdı anı. (6) Aydı: "Eger tilese irding, alġay irding anıng üze ter."
78. Aydı: "Bu, menim aram- (7) nung takı sening arangnung ayrılmaḳı. Ḫaber birgey men sanga ol nirsening tefsīri birle kim unmadıng anıng üze (8) ṣabrġa."

79. "Kemi; irdi dervīşlerge, işleyürler (9) tengiz içinde. Tiledim kim 'ayblig ḳılsam anı; taḳı irdi ileylerinde, yā artlarında pādşāh, [290b/1] alur tigme bir eḏgü kemini, küçeyü."
80. "Taḳı oğlan; irdi atası anası (2) iki bitgen. Ḳorḳtuḳ kim tegürse ol ikisinge, yā ketürse ḥaddın keçmek taḳı küfr."
81. (3) "Tiledük kim bedel ḳılu birse ol ikisinge, ikisining İḏisi, eḏgürek andın, arıġ yanındın; taḳı yawuḳraḳ, (4) raḥmet yanındın."
82. "Taḳı tam; irdi iki oğlanḳa iki öksüz, (5) il içinde. Taḳı irdi astında genc, ikisinge. Taḳı irdi ataları (6) eḏgü. Tiledi İḏing kim tegürse ol ikisini 'aḳl yitiz bolmaḳlarınġa, taḳı çıḳarsa ol ikisi (7) ikisining gencini; raḥmet İḏingdin. Taḳı ḳılmadım anı, rāyımdın. (8) Ol nirsening tefsīri kim unmadıng anıng üze ṣabrġa."
83. Taḳı sorarlar sanga (9) İskenderdin, ayġıl: "Oḳuġay men sizing üze andın yāḏ."
84. [291a/1] Biz orun ḳılu birdük anga yirde. Taḳı birdük anga tigme bir nirsedin, yol.
85. (2) Uydı yolġa.
86. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim tegdi künnüng batar yiringe, buldı anı (3) batar, isig çeşme içinde. Taḳı buldı anıng ḳatında erenlerni. Ayduḳ: (4) "Ay İskender! Yā kim ḳınasang anlarnı, taḳı yā kim tutunsang anlarnıng içinde (5) körklüg."
87. Aydı: "Kim küç ḳılsa, ḳınaġay miz anı. Andın song ḳaytarılur (6) İḏisi tapa, ḳınayur anı körksüz ḳın birle."
88. "Taḳı kim bitti taḳı ḳıldı (7) eḏgü 'amelni; anga körklügreknüng yanutı. Taḳı ayġay miz anga buyruḳumızdın, (8) āsānlıḳ."
89. Andın song uydı yolġa.
90. Ançaġa tegrü ol vaḳtın kim tegdi künnüng toġar yiringe, buldı anga (9) toġar, erenler üze; ḳılmaduḳ anlarġa, andın bisre tutuġ.
91. Anıng mengizlig. [291b/1] ḳapsaduḳ ol nirseni kim anıng ḳatında, bilmek yanındın.
92. Andın song uydı yolġa.
93. Ançaġa tegrü kim (2) ol vaḳtın kim tegdi iki taġnıng arasınġa taḳı buldı ileyindin erenlerni, (3) uḳa yawumazlar sözni.
94. Aydılar: "Ay İskender! (4) Ḥaḳīḳat üze Ye'cūc taḳı Me'cūc, fesād ḳılġanlar yirde. (5) Ḳılur mu biz sanga ter, munung üze kim ḳılsang aramızda taḳı aralarında taġ?"
95. (6) Aydı: "Ol nirse kim yaraġlıġ ḳıldı mini anıñ içinde İḏim, yaḫşıraḳ. Yārī biring manga küç birle, ḳılayın (7) arangızda taḳı aralarında ḥicāb."
96. "Keldürüng manga temür pārelerindin." Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim (8) berāber boldı taġnung iki yanının arası, aydı: "Ürüng!" Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim (9) ḳıldı anı ot, aydı: "Keldürüng manga, ḳuyayın anıng üze eritmiş baḳırnı."
97. Yaraġlıġ bolmadılar [292a/1] kim aşsalar anga taḳı yaraġlıġ bolmadılar anga telmekke.
98. Aydı: "Bu, raḥmet (2) İḏimdin. Ol vaḳtın kim keldi İḏimnüng va'desi, ḳıldı anı tüz yir. Taḳı irdi İḏimnüng va'desi, rāst."
99. Taḳı ḳoḏduḳ anlarnıng pāresini (3) ol kün, ḳatış ḳarış bolurlar pāre içinde. Taḳı ürüldi borġu içinde, yıġduḳ anlarnı (4) yıġmaḳ.
100. Taḳı çıḳarduḳ tamuġnı ol kün, küfr ketürgenlerge, çıḳarmaḳ;

101. anlar kim (5) irdi közleri örtüg içinde, yāḍımdın; taḳı irdiler (6) unmaslar, işitmekke.
102. Sizdi mü anlar kim küfr ketürdiler (7) kim tutunsalar ḳullarımnı mindin bisre dostlar? Biz anuḳ ḳılduḳ (8) tamuġnı küfr ketürgenlerge[123], tuzġu.
103. Ayġıl: "Ḫaber birür mü biz sizge, ziyān ḳılġanraḳlar birle (9) işler birle?"
104. Anlar kim azdı, ya'nī żāyi' boldı sa'yları, bu yaḳınraḳ tiriglik içinde. Taḳı anlar [292b/1] sizerler, ḥaḳīḳat üze anlar körklüg ḳılurlar işlemek<ni>.
105. Anlar anlar kim (2) küfr ketürdiler anlarnıng İḍisining āyetleri birle, taḳı satġaşmaḳınġa. Bāṭıl boldı 'amelleri. (3) Ḳopġarmaz miz anlarġa ḳıyāmet kün, endāze.
106. Ol; yanutları (4) tamuġ, ol nirse birle kim küfr ketürdiler, taḳı tutundılar āyetlerimni taḳı yalawaçlarımnı, (5) masḫara.
107. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḍgü 'amellerni; (6) irdi anlarġa Firdevs bustānları, tuzġu.
108. Cāviḍāneler (7) anıng içinde, istemesler andın ewrülmek.
109. Ayġıl: "Eger bolsa tengiz (8) midād, İḍimnüng kelimeleringe; tükengey irdi tengiz, mundın aşnu kim tükense (9) İḍimnüng kelimeleri; taḳı eger kelse <miz> anıng mengzeşi <birle> meded yanındın."
110. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men [293a/1] yaratılmış, mengzeşikingiz. Vaḥy ḳılnur menim tapa, ḥaḳīḳat üze tapunġunguz, tapunġu (2) bir. Kim ümenür irse İḍisining satġaşmaḳını, ḳılsun 'amel (3) eḍgü. Taḳı ortaḳ ḳoşmasun İḍisining ḳulluḳı birle, biregüni."

(19)

SŪRETÜ MERYEM[124]

[293b/1] **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. İḍingning raḥmeti, yāḍ ḳılmaḳı, ḳulınġa (3) Zekeriyyā.
3. Ol vaḳtın kim ḳıḳırdı İḍisini, ḳıḳırmaḳ örtüglüg.
4. Aydı: (4) "İḍim! Ḥaḳīḳat üze men, sust boldı süngük mindin. Taḳı tutaştı baş (5) aḳlıḳ yanındın. Taḳı bolmadım du'āng birle, İḍim, emgengen nevmīḍ!"

---

[123] ketürgenlerge: ketürgenlerni

[124] Bu surenin adı 293a'da *Sūretü Meryem* şeklinde, 293b'de ise çerçeve içine *Sūretü'l-Meryem* şeklinde yazılmıştır. Doğrusu *Sūretü Meryem* olduğu için biz onu tercih ettik.

5. "Taḳı men ḳorḳtum (6) ḳayaşlardın, songumdın. Taḳı irdi cüftüm ḳısır. Birgil [294a/1] manga ḳatıngdın, velī."
6. "Mīrāṣ alur mindin taḳı mīrāṣ alur Ya'ḳūb kökindin. (2) Ḳılġıl İḏim, ḫoşnūd."
7. "Ay Zekeriyyā! Biz müjde birür miz sanga oġlan birle, atı (3) Yaḥyā. Ḳılmaduḳ anga aşnudın, adaş."
8. Aydı: "İḏim! Neteg (4) bolur manga oġlan, taḳı irdi tişim ḳısır taḳı tegdim (5) uluġluḳdın[125] ḳurumaḳġa?"
9. Aydı: "Anıng mengizlig; aydı İḏing: 'Ol (6) menim üze āsān. Taḳı yarattım sini aşnudın taḳı irmeding[126] nirse.'"
10. (7) Aydı: "İḏim! Ḳılġıl manga nişān." Aydı: "Nişānıng kim sözlemeseng (8) kişige üç tün, tüz."
11. Çıḳtı ḳavmı üze (9) miḥrābdın, işāret ḳıldı anlarġa kim: "Tesbīḥ ḳılıng, yā namāz, irtede taḳı zevāldin song."
12. [294b/1] "Ay Yaḥyā! Tutġıl kitābnı küç birle." Taḳı birdük anga ḥikmetni, oġlanlıḳ ḥālda;
13. (2) taḳı raḥmet, ḳatımuzdın; taḳı arıġlıḳ. Taḳı irdi saḳnuḳ,
14. taḳı eḏgülük ḳılġan atasınġa anasınġa, (3) taḳı irmedi mütekebbir, yazġan.
15. Taḳı selāmetlıḳ anıng üze, ol kün kim toġruldı (4) taḳı ol kün kim ölür, taḳı ol kün kim ḳopġarılur, tirig.
16. Taḳı yāḏ ḳılġıl kitāb içinde (5) Meryemni, ol vaḳt kim saçlındı ḫāṣ kişilerindin, kün toġuşı sıngar orundın.
17. Tutundı (6) anlarnıng ileyindin, tutuġ. Iḏduḳ anıng tapa rūḥumızını, ya'nī Cebreyil; ṣüret boldı anga, (7) yaratılmış tüz.
18. Aydı: "Men sıġnur men Tangrıġa sindin, eger (8) irse<ng> saḳnuḳ."
19. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze men İḏingning yalawaçı, munung üçün kim birsem (9) sanga, oġlan arıġ."
20. Aydı: "Neteg bolur manga oġlan, [295a/1] taḳı sıḳamadı mini yaratılmış taḳı irmedim zinā ḳılġan?"
21. Aydı: "Anıng mengizlig; (2) aydı İḏing: 'Ol menim üze āsān; taḳı munung üçün kim ḳılsa miz[127] anı nişān, kişilerge, (3) taḳı raḥmet bizdin.'" Taḳı irdi iş, taḳdīr ḳılınmış.
22. Kötürdi anı taḳı saçlındı (4) anıng birle yıraḳ yirge.
23. Ḳısarladı anı oġlan igi, ḫurmā yıġaçının (5) özeninge. Aydı: "Ay, kāşkī men ölse irdim, mundın aşnu; taḳı bolsa irdim (6) ḫor nirse, unutulmış!"
24. Ḳıḳırdı anı astındın kim: "Ḳaḏġurmaġıl; (7) ḳıldı İḏing astıngda yap."
25. "Taḳı tepretgil sening tapa, ḫurmā yıġaçınung (8) özeni birle; tüşsün sening üze, tāze ḫurmā tāze yolunmış."

---

125 uluġluḳdın: uluġluḳluḳdın
126 irmeding: irmedim
127 ḳılsa miz: ḳılsang

26. "Taḳı ying taḳı (9) içing. Taḳı yarıġıl, köz yanındın. Eger körseng yaratılmışdın bir kim irseni, [295b/1] ayġıl: 'Men nezr ḳıldım İḏimge, tek turmaḳnı; sözlemegey men bu kün, (2) kişige.'"
27. Keldi anıng birle ḳavmınġa, kötrür anı; aydılar: "Ay Meryem! (3) Kelding tang nirsege."
28. "Ay Hārūnnung ḳız ḳarındaşı! İrmedi atang (4) yawuzluḳnung eri taḳı irmedi anang zinā ḳılġan."
29. İşāret ḳıldı anıng tapa, (5) aydılar: "Neteg sözleyür miz ol kim irse kim irdi bişik içinde oġlan?"
30. Aydı: (6) "Men Tangrınung ḳulı. Birdi manga kitābnı taḳı ḳıldı mini peyġāmber."
31. (7) "Taḳı ḳıldı mini bereketlig, nirde kim bolsam. Taḳı vaṣiyyet ḳıldı manga namāz birle (8) taḳı zekāt birle, bolmışımça tirig."
32. "Taḳı eḏgülük ḳılġan anamġa. Taḳı ḳılmadı mini (9) mütekebbir, emgengen."
33. "Taḳı selāmetlıḳ menim üze, ol kün kim toġruldum taḳı ol kün kim ölür men, [296a/1] taḳı ol kün kim ḳopġarılur men, tirig."
34. Ol, Meryem oġlı 'Īsā, ḥaḳnung (2) sözini; ol kim anıng içinde şeklig bolurlar.
35. Bolmadı Tangrıġa kim tutunsa (3) oġlandın. Arıġlıḳ anga. Ol vaḳtın kim ḥükm ḳıldı işni, ḥaḳīḳat üze aytur anga (4) bolġul tiyü, bolur.
36. "Taḳı munung üçün kim Tangrımız, İḏim taḳı sizing İḏingiz. Ḳulluḳ ḳılıng anga. (5) Bu yol köni."
37. Ḫilāf ḳılıştı ögürler, aralarındın. (6) Bī-çārelıḳ anlarġa kim küfr ketürdiler, uluġ künnüng ḥāżır bolmaḳındın!
38. Neme işitgen (7) anlar taḳı neme körgen, ol kün kim kelürler bizge! Velī küç ḳılġanlar, bu kün, (8) azmaḳ içinde açuḳ.
39. Taḳı ḳorḳutġul anlarnı, nedāmet künindin, ol vaḳtın kim ḥükm ḳılındı (9) iş. Taḳı anlar osanglıḳ içinde, bitmesler.
40. Biz biz mīrāṣ alurmuz [296b/1] yirni taḳı ol kim irselerni kim anıng üze, taḳı bizing tapa ḳaytarılurlar.
41. Taḳı yāḏ ḳılġıl (2) kitāb içinde İbrāhīmni, ḥaḳīḳat üze ol irdi rāst sözlüg peyġāmber.
42. Ol vaḳtın kim aydı (3) atasınġa: "Ay atam! Ne üçün ḳulluḳ ḳılur sen ol nirsege kim işitmez taḳı körmez, taḳı kifāyet ḳılmas sindin (4) nirseni?"
43. "Ay atam! Men, keldi manga biligdin, ol nirse kim kelmedi sanga. (5) Uyġul manga, köndüreyin tüz yolġa."
44. "Ay atam! Tapunmaġıl (6) iblīsge, ḥaḳīḳat üze iblīs irdi Tangrıġa yazġan."
45. "Ay atam! (7) Men ḳorḳar men kim sıḳasa sini ḳın, Tangrıdın; bolsang (8) iblīske dost."
46. Aydı: "Raġbetsizlıḳ ḳılġan mu sen, tapunġularımdın, (9) ay İbrāhīm? Eger yıġlınmasang, taşlaġay men sini. Taḳı ḳoḏġul mini, bir uzun zamān."
47. [297a/1] Aydı: "Selām seniñ üze! Yarlıḳayu tilegey men sanga, İḏim<din>. Ḥaḳīḳat üze ol irdi manga (2) yitiz eḏgülük ḳılġan."
48. "Taḳı saçlınur men sizdin taḳı ol nirsedin kim ḳulluḳ ḳılur siz, Tangrıdın bisre. Taḳı ḳulluḳ ḳılur men (3) İḏimge, bolġay kim bolmasam İḏimge ḳulluḳ ḳılmaḳ birle baḫtsız."

49. Ol vaḳtın kim (4) saçlındı anlardın taḳı ol nirsedin kim tapnurlar, Tangrıdın bisre; birdük (5) anga İsḥāḳnı taḳı Ya'ḳūbnı. Taḳı tigme birini ḳılduḳ peyġāmber.
50. Taḳı birdük (6) anlarġa, raḥmetimüzdin. Taḳı ḳılduḳ anlarġa, rāstlıḳ tilini (7) yüksek.
51. Taḳı yāḏ ḳılġıl kitāb içinde Mūsānı. Ḥaḳīḳat üze ol irdi (8) ḫāliṣ ḳılġan; taḳı irdi yalawaç, peyġāmber.
52. Taḳı ḳıḳırduḳ anı Ṭūrnıng (9) saġ yanındın. Taḳı yaḳın ḳılduḳ, rāzlaşgen.
53. Taḳı birdük anga [297b/1] raḥmetimüzdin, ḳarındaşını Hārūn; peyġāmber.
54. Taḳı yāḏ ḳılġıl kitāb içinde (2) İsmā'īlni. Ḥaḳīḳat üze ol irdi va'desi rāst; taḳı irdi yalawaç, peyġāmber.
55. (3) Taḳı irdi buyrur ḫāṣ kişileringe namāz birle taḳı zekāt birle, taḳı irdi İḏisi ḳatında (4) rāżī bolunmış.
56. Taḳı yāḏ ḳılġıl kitāb içinde İdrīsni. Ḥaḳīḳat üze ol irdi rāst sözlüg (5) peyġāmber.
57. Taḳı kötürdük anı orunġa yüksek.
58. Anlar anlar kim eḏgülük ḳıldı Tangrı anlar üze, (6) peyġāmberlerdin; Ādem (7) oġlanlarındın, taḳı anlardın kim kötürdük Nūḥ birle, İbrāhīm oġlanlarındın, (8) taḳı Ya'ḳūb oġlanlarındın, taḳı ol kim irsedin kim köndürdük taḳı ürdük. Ol vaḳtın kim oḳunur anlar üze (9) Tangrının āyetleri, yüzün tüştiler secde ḳılġanlar taḳı yıġlaġanlar.
59. Song ḳaldı, [298a/1] songlarındın, yawuz ḳalġanlar; żāyi' ḳılġanlar namāznı taḳı uydılar ārzūlarġa. (2) Satġaşġaylar azġunluḳġa.
60. Meger ol kim irse kim tevbe ḳıldı taḳı bitti taḳı ḳıldı eḏgü 'amelni; (3) anlar kiwrülmişler uçmaḳġa taḳı küç ḳılınmaslar nirseni.
61. İḳāmet (4) büstānları, ol kim va'de ḳıldı Tangrı ḳullarınġa, örtüglüg birle. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi va'desi (5) ḳılınmış.
62. Eşitmezler anıng içinde artuḳsı söz, meger selāmnı. Taḳı anlarġa rüzīleri, (6) anıng içinde, irtede taḳı kiçede.
63. Ol büstān kim, ol kim mīrāṣ birür miz (7) ḳullarımuzdın, ol kim irsege kim irdi saḳnuḳ.
64. Taḳı inmez miz, meger İḏing buyruḳı birle. Anga (8) ol nirse kim ileyimüzde taḳı songumızda, taḳı ol nirse kim anıng arasında. Taḳı irmedi (9) İḏing, unutġan.
65. Köklernüng İḏisi taḳı yirning, taḳı ol nirse kim ikisining arasında. Ḳulluḳ ḳılġıl anga [298b/1] taḳı ṣabr ḳılġıl ḳulluḳınġa. Bilür mü sen anga adaş?
66. Taḳı aytur kişi: (2) "Ol vaḳtın mu kim öldüm, çıḳarılġay men tirig?"
67. Saḳınmas mu kişi, (3) biz yarattuḳ anı aşnudın, taḳı irmedi[128] nirse?
68. İḏing birle ant içer men, yıġġay miz (4) anlarnı taḳı iblīslerni; andın song ḥāżır ḳılġay miz anlarnı, tamuġ yöresinde çökgenler.
69. (5) Andın song tartġay miz tigme bir ögürdin, ol kim irseni kim ḳatıġraḳ Tangrı (6) üze çökgen boynaġuluḳ yanındın.
70. Andın song biz bilgenrek anlardın, anlar sezāraḳ anıng birle (7) köymek yanındın.
71. Taḳı yoḳ sizdin, meger kelgeni anıng; irdi İḏing üze vācib, (8) ḥükm ḳılınmış.

---

[128] irmedi: irmeding

72. Andın song ḳurtarur miz anlarnı kim saḳındılar; taḳı ḳoḏar miz küç ḳılġanlarnı anıng içinde, (9) çökgenler.
73. Ol vaḳtın kim oḳunur anlar üze āyetlerimüz, açuḳ ḥüccetler; aydı anlar kim [299a/1] küfr ketürdiler, anlarġa kim bittiler: "İki ögürnüng ḳayusı yaḫşıraḳ orun yanındın (2) taḳı körklügrek oturġu yir yanındın?"
74. Taḳı niçe yoḳattuḳ aşnularındın, zamāne kişilerindin, (3) anlar körklügrek ew metā'ı yanındın taḳı yüz yanındın.
75. Ayġıl: "Ol kim irse kim irdi azmaḳ içinde, (4) tartsun anga Tangrı, tartmaḳ; ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim kördiler anı kim va'de ḳılnurlar, (5) yā ḳın, taḳı yā ḳıyāmet; bilgeyler, kim ol yawuzraḳ (6) orun yanındın taḳı ża'īfraḳ çerig yanındın."
76. Taḳı arturur Tangrı anlarġa kim könüldiler, (7) köndürmek. Taḳı ḳalġan eḏgü 'ameller, eḏgürek İḏing ḳatında yanut yanındın (8) taḳı eḏgürek ḳaytarmaḳ yanındın.
77. Kördüng mü anı kim küfr ketürdi āyetlerimüzġa taḳı aydı: (9) "Birilgey men māl taḳı oġlan"?
78. Muṭṭali' boldı mu örtüglügge, yā tutundı mu Tangrı ḳatında [299b/1] 'ahd?
79. Andaġ irmes; bitigey miz anı kim aytur taḳı uzatur miz anga ḳındın (2) uzatmaḳ.
80. Yā yıġar miz anı, anı kim aytur; taḳı kelür bizge, yalġuz.
81. Taḳı tutundılar (3) Tangrıdın bisre tapunġular, munung üçün kim bolsalar anlarġa 'azīzlik.
82. Andaġ irmes; küfr ketürgeyler, (4) ḳulluḳlarınġa; taḳı bolġaylar anlarnıng üze mengzeşmegen, ya'nī ḫorluḳ.
83. Körmeding mü, biz ıḏduḳ (5) iblīslerni kāfirler üze; ḳarārsız ḳılur anlarnı, ḳarārsız ḳılmaḳ?
84. İwmegil (6) anlar üze, ḥaḳīḳat üze sar miz anlarġa, samaḳ.
85. Ol kün kim yıġar miz saḳınġanlarnı (7) İḏi tapa, uluġġa barġanlar mengizlig.
86. Taḳı sürer miz yazuḳ ḳılġanlarnı tamuġ tapa, suvsaġanlar.
87. (8) Erklenmesler şefā'atḳa, meger tutundı Tangrı ḳatında 'ahd.
88. (9) Taḳı aydılar: "Tutundı Tangrı oġlan."
89. Keldingiz tang nirsege.
90. Yawuḳ bolur [300a/1] kökler, yarılurlar andın, taḳı yarılur yir, taḳı yüzün tüşer (2) taġlar, yıḳılmaḳ;
91. kim adadılar Tangrıḳa oġlan.
92. Taḳı kerekmes Tangrıġa (3) kim tutunsa oġlan.
93. İrmes kökler içindekining ḳamuġı taḳı yirning, meger (4) Tangrının kelgeni, ḳulluḳ ḥālında.
94. Żabṭ ḳıldı anlarnı; taḳı sanadı anlarnı, sanamaḳ.
95. Taḳı ḳamuġları (5) kelgeni anıng ḳıyāmet kün, yalġuz.
96. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar (6) eḏgü 'amellerni; ḳılġay anlarġa Tangrı, dostluḳ.

97. Ḥaḳīḳat üze āsān ḳılduḳ (7) tiling birle, munung üçün kim müjde birseng anıng birle saḳınġanlarġa taḳı ḳorḳutsang anıng birle erenlerni (8) ḳatıġ ḫuṣūmetlıġ.
98. Taḳı niçe yoḳattuḳ aşnudın, zamāne kişilerindin. Bilür mü sen (9) anlardın birdin, yā işitür mü sen anlarġa örtüglüg tun?

(20)

SŪRETÜ ṬĀHĀ

[301a/1] **Tangrınıng atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. İndürmedük sening üze Ḳur'ānnı, munung üçün kim emgenseng;
3. meger angdurmaḳ üçün (3) ol kim ḳorḳar;
4. indürmek ol kim irsedin kim yarattı yirni taḳı köklerni yüksek.
5. (4) Tangrı 'arş üze erklig boldı.
6. Anga ol kim kökler içinde taḳı ol kim yir (5) içinde, taḳı ol kim ikisining arasında, taḳı ol nirse kim oylum topraḳ astında, ya'nī yir astında.
7. Taḳı eger ḳatıġ ḳılsang sözni; (6) ḥaḳīḳat üze ol bilür, örtüglügni taḳı örtüglügrekni.
8. Tangrı, yoḳ tapunġu meger ol. Anga körklügrek (7) atlarnı.
9. Taḳı keldi mü sanga Mūsānung sözi?
10. Ol vaḳtın kim kördi otnı (8) taḳı aydı ḫāṣ kişileringe: "Muḳīm bolung, men kördüm ot. Bolġay kim men kelgey men sizge [301b/1] andın, alınmış ot birle, yā bulġay men ot üze köndürgenler."
11. Ol vaḳtın kim keldi anga, ḳıḳrıldı: (2) "Ay Mūsā!"
12. "Ḥaḳīḳat üze men, men İḏing. Suçulġul na'leyningni; sen ḳolda, (3) arıġ ḳılınmış Ṭuvāda."
13. "Taḳı men üḏürdüm sini, işitgil anı kim vaḥy ḳılnur."
14. (4) "Ḥaḳīḳat üze men, men Tangrı. Yoḳ tapunġu meger men. Ḳulluḳ ḳılġıl manga. Taḳı peyveste ḳılġıl namāznı, (5) ẕikrim üçün."
15. "Ḥaḳīḳat üze ḳıyāmet kün kelgen turur. Örte yazar men anı, munung üçün kim cezā birilse (6) tigme bir ten munung birle."
16. "Yıġmasun sini andın ol kim irse kim (7) bitmes anga, taḳı uydı hevāsınġa kim yoḳalsang."
17. "Taḳı ne ol saġ elgingde, (8) ay Mūsā?"

18. Aydı: "Ol tayaḳım. Tayanur men anıng üze taḳı yapraḳ silker men (9) anıng birle, ḳoylarım üze. Taḳı manga anıng içinde, ḥācetler öngin."
19. Aydı: "Kemişgil anı, [302a/1] ay Mūsā!"
20. Kemişti anı; ol vaḳtın, ol yılan iwe yöriyür.
21. Aydı: "Tutġul anı (2) taḳı ḳorḳmaġıl, ḳaytarġay miz anı burunḳı yolınġa."
22. "Taḳı yanaġıl elgingni ḳanatıngḳa, (3) ya'nī yanıngġa; çıḳsun aḳ, yawuzluḳsızın, ya'nī alasızın, öngin āyet;
23. (4) munung üçün kim körküzse miz sanga uluġraḳ āyetlerimüzdin."
24. "Barġıl Fir'avn tapa, (5) ḥaḳīḳat üze ol ḥaddın keçti."
25. Aydı: "İḏim! Açġıl manga kögüzümni."
26. "Taḳı āsān ḳılġıl manga (6) işim içinde."
27. "Taḳı yeşgil tügünni tilimdin,
28. uḳsunlar sözümni."
29. "Taḳı ḳılġıl (7) manga vezīr, ḫāṣ kişilerimdin;
30. uyam Hārūnnı."
31. Baġlaġıl, ya'nī ḳuvvetlıġ ḳılġıl anıng birle ḳuvvetimni."
32. (8) "Taḳı ortaḳ ḳılġıl işim içinde."
33. "Munung üçün kim tesbīḥ ḳılsa miz sanga köprek,
34. taḳı yāḏ ḳılsa miz sini (9) köprek."
35. "Sen irding bizni körgen."
36. Aydı: "Birilding tilekingni, [302b/1] ay Mūsā!"
37. "Taḳı eḏgülük ḳılduḳ sening üze, öngin kez;
38. ol vaḳtın kim vaḥy ḳılduḳ, ya'nī peyġāmber tili birle ıḏduḳ (2) anang tapa anı kim vaḥy ḳılnur,
39. kim: 'Atġıl anı tābūt içinde. Atġıl anı (3) tengiz içinde, atsun anı tengiz ḳırıġḳa. Alsun anı düşman manga taḳı düşman (4) anga.' Taḳı kemiştim sening üze sewüg mindin, taḳı munung üçün kim terbiyet ḳılınsang közüm üze."
40. (5) Ol vaḳtın kim yöriyür ḳız ḳarındaşıng taḳı aytur: "Yönderür mü men sizni ol kim irse üze kim yanar anı?" (6) Ḳaytarduḳ sini anang tapa, munung üçün kim yarusa anıng közi taḳı ḳaḏġurmasa. Taḳı öldürdüng (7) tenni, ḳutarduḳ sini ḳaḏġudın. Taḳı sınaduḳ sini, sınamaḳ. Kiçting (8) yıllar Medyen eyeleri içinde. Andın song kelding taḳdīr üze, ay Mūsā!
41. (9) Taḳı ḳıldım sini özüm üçün.
42. Barġıl sen taḳı uyang, āyetlerim birle. [303a/1] Taḳı sust bolmang, ẓikrim içinde.
43. Barıng ikegü Fir'avn tapa, ḥaḳīḳat üze ol ḥaddın keçti.
44. (2) Aytıng ikegü anga, söz yumşaḳ; bolġay kim ol angġay, yā ḳorḳġay.
45. Aydılar: "İḏimüz! (3) "Biz ḳorḳar miz kim iwe 'uḳūbet ḳılsa bizing üze, yā kim ḥaddın keçse."
46. Aydı: (4) "Ḳorḳmang ikegü, ḥaḳīḳat üze men siz ikegü birle. Eşitür men taḳı körer men."

47. "Keling anga, aydıng: (5) 'Biz İḏingning iki yalawaçı, ıḏġıl bizing birle Ya'ḳūb oġlanlarını. Taḳı ḳınamaġıl anlarnı. (6) Keldük sanga nişān birle, İḏingdin. Taḳı selām ol kim irse üze kim uydı (7) köni yolġa.'
48. 'Biz, vaḥy ḳılındı bizing tapa, ḥaḳīḳat üze ḳın ol kim irse (8) üze kim yalġanġa nisbet ḳıldı taḳı yüz ewürdi.'"
49. Aydı: "Kim İḏingiz, ay Mūsā?"
50. (9) Aydı: "İḏimüz ol <kim> birdi tigme bir nirseni yaratılmışlarınġa, andın song köndürdi."
51. [303b/1] Aydı: "Ne ol burunḳı keçgenlerning ḥālı?"
52. Aydı: "Anıng bilmeki İḏim ḳatında, kitāb (2) içinde. Azmas, ḫaṭā ḳılmas İḏim taḳı unutmas, ḳoḏmas."
53. "Ol kim ḳıldı sizge (3) yirni töşek taḳı ḥāṣıl ḳıldı sizge anıng içinde yollar taḳı indürdi kökdin (4) suwnı." Çıḳarduḳ anıng birle türlügler, yaş otdın daḳuḳ.
54. Ying taḳı otlatıng (5) tawarlarıngızını. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde āyetler bar, 'aḳl eyeleringe.
55. Andın (6) yarattuḳ sizni taḳı anıng içinde ḳaytarur miz sizni taḳı andın çıḳarur miz sizni öngin (7) kez.
56. Taḳı körküttük anga āyetlerimüzni ḳamuġnı, yalġanġa nisbet ḳıldı taḳı unamadı.
57. (8) Aydı: "Kelding mü bizge, munung üçün kim çıḳarsang yirimüzdin siḥring birle, ay Mūsā?"
58. (9) "Kelgey miz sizge, siḥr birle anıng mengizlig. Ḳılġıl bizing aramızda taḳı sizing arangızda, va'de ḳılmaḳ; [304a/1] ḫilāf ḳılmaz miz anı, biz taḳı sen, tüz orta yir."
59. Aydı: "Va'de ḳılmaḳıngız (2) bezek küni, ya'nī 'Īd kün, taḳı kim cem' ḳılınsa kişiler, ḳuşluḳda."
60. Ewrüldi (3) Fir'avn; yıġdı keydini, andın song keldi.
61. Aydı anlarġa Mūsā: (4) "Bī-çārelıḳ sizge! Çatmang Tangrı üze yalġannı kim yoylaġay sizni ḳın birle. (5) Taḳı nevmīḏ boldı ol kim irse kim çattı."
62. Tartıştılar işlerini aralarında (6) taḳı örttiler rāznı.
63. Aydılar: "Ḥaḳīḳat üze bu iki er, iki sāḥir; (7) tileyürler kim çıḳarsalar sizni yiringizdin ikisi siḥri birle (8) taḳı iltü birseler yolungızını artuḳraḳ."
64. "Uġrang keydingizge, (9) andın song keling ṣaf bolup. Taḳı ḳurtuldı bu kün ol kim irse kim ġālib boldı."
65. Aydılar: [304b/1] "Ay Mūsā! Yā kim bıraḳġay sen, taḳı yā kim bolġay miz ol bıraḳġan kim irsening öngi."
66. (2) Aydı: "Kemşingiz." Ol vaḳtın kim urḳanları taḳı tayaḳları, taḫyīl ḳılnur anıng tapa (3) siḥrlerindin, ḥaḳīḳat üze ol yöriyür."
67. Kiwürdi teninge ḳorḳunç, Mūsā.
68. (4) Ayduḳ: "Ḳorḳmaġıl; sen, sen yinggenrek."
69. "Taḳı kemişgil anı kim saġ elgingde, (5) yutar anı kim ḳıldılar. Ḥaḳīḳat üze ol nirse kim çattılar, siḥr ḳılġannıng keydi. Taḳı ẓafer bulmas (6) siḥr ḳılġan, ḳayda kim keldi."

70. Kemşildi sāḥirler, secde ḳılıġlılar; aydılar: (7) "Bittük Hārūn İḏisinge, taḳı Mūsānıng."
71. Aydı: "Bittingiz mü anga, mundın aşnu kim (8) destūr birsem sizge? Ḥaḳīḳat üze ol uluġunguz, ol kim ögretti sizge sihrni. (9) Kesgey men eligleringizni taḳı aḏaḳlarıngızını, bir saġdın bir soldın. Taḳı asġay men sizni, [305a/1] ḫurmā yıġaçınung özenindin. Taḳı bilgey siz, ḳayumız ḳatıġraḳ ḳın yanındın taḳı ḳalġanraḳ."
72. Aydılar: (2) "İḫtiyār ḳılġay miz sini, ol nirse üze kim keldi bizge, açuḳ ḥüccetlerdin, taḳı ol kim yarattı bizni. (3) Ḥükm ḳılġıl anı kim sen ḥükm ḳılġan sen. Ḥaḳīḳat üze ḥükm ḳılur sen, bu yaḳınraḳ tiriglik içinde."
73. (4) "Biz bittük İḏimüzge, munung üçün kim yarlıḳasa bizge yazuḳlarımuzını, taḳı ol nirsege kim küçeding bizni (5) anıng üze, sihrdin. Taḳı Tangrı eḏgürek taḳı ḳalġanraḳ."
74. Ḥaḳīḳat üze kim kelse (6) İḏisinge, yazuḳluġ, ḥaḳīḳat üze anga tamuġ. Ölmes anıng içinde taḳı (7) tirilmes.
75. Taḳı kim kelse anga, bitgen, ḳıldı eḏgü 'amellerni; anlar, (8) anlarḳa mertebeler yüksekrek;
76. iḳāmet būstānları, aḳar (9) astınındın arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde. Taḳı ol, kim irsening yanutı <kim> [305b/1] arıġ boldı.
77. Taḳı vaḥy ḳılduḳ Mūsā tapa kim: "Tünle barġıl ḳullarım birle. (2) Ḳılġıl anlarġa yol, tengiz içinde, ḳuruġ. Ḳorḳmas <sen> yitmek yanındın (3) taḳı ḳorḳmas sen.
78. Uydı anlarġa Fir'avn, çerigleri birle. Keldi anlarġa (4) tengizdin, anı kim keldi anlarġa.
79. Taḳı azdurdı Fir'avn, ḳavmını. Taḳı (5) köndürmedi.
80. Ay Ya'ḳūb oġlanları! Ḳutġarduḳ düşmanıngızdın. (6) Taḳı va'de ḳılıştuḳ sizing birle, Ṭūrnung saġ yanında. Taḳı indürdük sizning üze (7) yandaḳ şekerin taḳı buldurçın.
81. Ying ol nirseler arıġlarındın <kim> rūzī ḳılduḳ sizge. (8) Taḳı ḥaddın keçmeng anıng içinde kim vācib bolsa sizing üze öfkem. Taḳı kim kim (9) vācib bolsa anıng üze öfkem, yoḳaldı.
82. Taḳı men yarlıḳaġan ol kim irsege kim tevbe ḳıldı [306a/1] taḳı bitti taḳı ḳıldı eḏgü 'amel, andın song könüldi.
83. Taḳı ne neng iwütti sini, (2) ḳavmungdın, ay Mūsā?
84. Aydı: "Anlarġa, bu erenler (3) izim üze. Taḳı iwdüm sening tapa, İḏim, munung üçün kim ḫoşnūd bolsang."
85. Aydı: "Biz (4) sınaduḳ ḳavmungnı, sindin song. Taḳı azdurdı anlarnı Sāmirī."
86. (5) Ḳayttı Mūsā, ḳavmı tapa, öfkelig, ḳatıġ öfkelig; aydı: (6) "Ay ḳavmum! Va'de ḳılmadı mu sizge İḏingiz, körklüg va'de? Uzadı mu (7) sizing üze zamāne, yā tiledingiz kim vācib bolsa sizing üze (8) öfke İḏingizdin, ḫilāf ḳıldıngız va'dimge?"
87. Aydılar: (9) "Ḫilāf ḳılmaduḳ va'dingge, erklenmekimiz[129] birle. Velī biz yüklenildük yüklerni, ya'nī yazuḳlarnı, [306b/1] bu erenlerning bezekindin. Kemiştük anı, anıng mengizlig kemişti (2) Sāmirī."

---

129 erklenmekimiz: erklenmekingiz

88. Çıḳardı anlarḳa, buzaġu ten; anga (3) bögürmek. Aydılar: "Bu tapunġunguz, taḳı Mūsānıng tapunġusı, unuttı."
89. (4) Körmezler mü kim ḳaytarmas anlar tapa söz, taḳı erklenmes anlarġa (5) ziyān taḳı asıġ?
90. Taḳı aydı anlarġa Hārūn, aşnudın: (6) "Ay ḳavmum! Ḥaḳīḳat üze sına<n>dıngız anıng birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏingiz Tangrı. Uyung manga (7) taḳı boyun süng buyruḳumġa."
91. Aydılar: "Ḳışmaġay miz anıng üze peyvestelik ḳılġanlar, ançaġa tegrü kim (8) ḳaytsa bizning tapa Mūsā."
92. Aydı: "Ay Hārūn! Ne yıġdı sini, (9) ol vaḳtın kim kördüng anlarnı azdılar,
93. kim uysang? Yazdıng mu buyruḳumġa?"
94. [307a/1] Aydı: "Ay anam oġlı! Tutmaġıl saḳalımnı taḳı başımnı, men (2) ḳorḳtum kim aysang: 'Ayırt kemişting[130] Ya'ḳūb oġlanları arasında (3) taḳı saḳlamadıng sözümni.'"
95. Aydı: "Ne ol tileking, ay Sāmirī?"
96. (4) Aydı: "Kördüm ol nirseni kim körmediler anı. Aldım bir almaḳ, (5) yalawaç izindin; attım anı. Taḳı anıng mengizlig āsān ḳılu birdi manga (6) tenim."
97. Aydı: "Barġıl; ḥaḳīḳat üze sanga tiriglik içinde kim aysang: (7) 'Yoḳ sıḳaşmaḳ.' Taḳı ḥaḳīḳat üze sanga va'de, ḫilāf ḳılınmaġay sen. Taḳı baḳġıl (8) tapunġungġa, ol kim boldung anıng üze peyvestelik ḳılġanlar; köydürgey miz anı, (9) andın song ḳom teg ḳılġay miz anı, tengiz içinde ḳom tig ḳılmaḳ."
98. Ḥaḳīḳat üze tapunġungız ol <Tangrı> kim yoḳ [307b/1] tapunġu meger ol. Yitti tigme bir nirsege, bilig yanındın.
99. Anıng mengizlig ḳıṣṣa ḳılur miz sening üze (2) ol nirselerning ḫaberlerindin kim ozdı. Birdük sanga ḳatımuzdın, yāḏ.
100. (3) Kim yüz ewürse andın, ol kötrür ḳıyāmet kün 'uḳūbet.
101. (4) Cāviḏāneler anıng içinde, taḳı yawuz boldı anlarġa ḳıyāmet kün, yük yanındın.
102. Ol kün (5) ürülür borġuġa, taḳı yıġar miz yazuḳ ḳılġanlarnı ol kün, (6) çüngürler.
103. Aḳru sözleşürler aralarında: "Kiçmedingiz meger on."
104. Biz (7) bilgenrek biz ol nirseni kim ayturlar, ol vaḳtın kim aytur artuḳraḳları yol yanındın: "Kiçmedingiz (8) meger bir kün."
105. Taḳı sorarlar sanga taġlardın, ayġıl: "Ḳom tig ḳılur anı İḏim, (9) ḳom tig ḳılmaḳ."
106. "Taḳı ḳoyar anı tüz yazı."
107. "Körmes sen anıng içinde egrilik, [308a/1] az yükseklik."
108. Ol kün uyarlar ündegenge, <yoḳ> egrilik anga. (2) Taḳı aşaḳ boldı ünler, Tangrıġa; eşitmes siz meger çüşemek.
109. (3) Ol kün asıġ ḳılmas şefā'at, meger destūr birdi anga Tangrı (4) taḳı unadı anıng üçün söz.
110. Bilür anı kim ileylerinde taḳı anı kim songlarında. (5) Taḳı ḳapsamaslar anı bilig yanındın.

---

[130] kemişting: kemişgil

111. Taḳı boyun südi yüzler, tirigge, (6) peyveste örelig ḳılġanġa. Taḳı nevmīḍ boldı ol kim irse kim kötürdi küç.
112. Taḳı kim kim ḳıldı (7) eḍgü 'amellerindin, taḳı ol bitgen; ḳorḳmas küçdin taḳı (8) ekismekdin.
113. Taḳı anıng mengizlig indürdük Ḳur'ānnı, Tāzī. Taḳı çewürdük anıñ içinde (9) ḳaḳıġdın; bolġay kim anlar saḳınġaylar, yā yangı ḳılġay anlarġa, ẕikr.
114. [308b/1] Yüksek boldı Tangrı; erklig, rāst. Taḳı iwmegil Ḳur'ān birle, mundın (2) aşnu kim tegrülür sening tapa vaḥyı; taḳı ayġıl: "İḍim! Arturġul (3) bilig."
115. Taḳı 'ahd ḳılduḳ Ādemġa, aşnudın; unuttı taḳı (4) bulmaduḳ anga yimemek üze bolmaġan.
116. Taḳı ol vaḳtın kim ayduḳ firiştelerge: "Secde ḳılıng (5) Ādemġa." Secde ḳıldılar meger iblīs, unamadı.
117. Ayduḳ: "Ay Ādem! Ḥaḳīḳat üze (6) bu düşman sanga taḳı cüftüngge. Çıḳarmasun ikingizni uçmaḳdın (7) kim emgengey siz."
118. "Ḥaḳīḳat üze sanga kim açmasang anıng içinde taḳı yalıng bolmasang."
119. "Taḳı sen (8) suvsamas sen anıng içinde taḳı çoġḳa çıḳmas sen."
120. Vesvese ḳıldı anıng tapa iblīs, (9) aydı: "Ay Ādem! Yöndürür mü men sanga cāviḍānelıḳ yıġaçı üze, taḳı mülkke kim eskirmes?"
121. [309a/1] Yidiler ikegü, andın. Açıldı ikisinge 'avretleri. Taḳı yapuşturu başladılar (2) ol ikisi üze uçmaḳ yapurġaḳındın. Taḳı yazdı Ādem İḍisinge taḳı azdı.
122. (3) Andın song üḍürdi anı İḍisi, tevbesin ḳabūl ḳıldı anıng üze taḳı köndürdi.
123. Aydı: "İning ikegü, (4) andın, ḳamuġ; pārengiz pāreġa düşman. Eger kelür ök bolsa sizge (5) mindin, köni yol. Kim kim uysa köni yolumġa, azmas taḳı bed-baḫt bolmas.
124. (6) Taḳı kim kim yüz ewürse ẕikrimdin, ḥaḳīḳat üze anga tiriglik (7) tar. Taḳı yıġar miz anı ḳıyāmet kün, közsüz.
125. Aydı: "İḍim! Ne üçün (8) yıġdıng mini közsüz, taḳı irdim körgen?"
126. Aydı: "Anıng mengiz; (9) keldi sanga āyetlerimüz, unuttung anı. Taḳı anıng mengizlig, bu kün unutulur sen."
127. Taḳı anıng mengizlig [309b/1] yanut birür miz ol kim irsege kim ḥaddın keçti taḳı bitmedi İḍisining āyetleringe. Taḳı ol cihān (2) ḳını ḳatıġraḳ taḳı ḳalġanraḳ.
128. Köndürmedi mü anlarnı; neçe yoḳattuḳ aşnularında (3) zamāne kişilerindin, yöriyürler turġu yirlerinde? Ḥaḳīḳat üze anıng içinde (4) nişānlar bar, 'aḳl eyeleringe.
129. Taḳı eger bolmasa irdi kelime kim ozdı İḍingdin, (5) bolġay irdi yapuşmaḳ; taḳı vaḳt atanmış.
130. Ṣabr ḳılġıl ol nirse üze kim ayturlar. (6) Taḳı tesbīḥ ḳılġıl İḍingnüng ögmeki birle, kün toġmaḳının aşnusında taḳı batmaḳının (7) aşnusında. Taḳı tünnüng sā'atlarından, tesbīḥ ḳılġıl, taḳı kündüznüng ṭaraflarından; (8) bolġay kim sen ḫoşnūd bolġay sen.
131. Tartmaġıl iki közüngni ol nirsege kim ber-ḫūrdārlıḳ birdük anıng birle, (9) türlügler anlardın, bu yaḳınraḳ tiriglikning bezeklerini; munung üçün kim sınasa miz anlarnı, anıng içinde. [310a/1] Taḳı İḍingning rūzīsi yaḫşıraḳ taḳı ḳalġanraḳ.

132. Taḳı buyurġul ḫāṣ kişileringe, namāz birle; (2) taḳı ṣabr ḳılġıl anıng üze. Tilemez miz sanga rūzī, biz rūzī birür miz sanga. Taḳı song (3) saḳnuḳluḳġa.
133. Taḳı aydılar: "Eger kelse irdi bizge āyet birle, İḏisindin." Kelmedi <mü> anlarġa (4) ol nirsening ḥücceti kim burunḳı defterler içinde?
134. Taḳı eger biz yoḳattuḳ anlarnı ḳın birle, (5) aşnusındın; ayġaylar irdi: "İḏimüz! Eger ıḏsang bizing tapa yalawaç kim uysa irdük (6) āyetleringġa, mundın aşnu kim ḫor bolsa miz taḳı ḫor bolsa miz."
135. Ayġıl: "Tigme bir küygen, (7) küyüng. Bilgey siz, kim turur tüz yol eyeleri taḳı kim könüldi."

(21)

SŪRETÜ'L-ENBİYĀ'

[310b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Yawuḳ boldı kişilerge saḳışları, taḳı anlar osanglıḳ içinde yüz ewürgenler.
2. (3) Kelmes anlarġa ẓikrdin, anlarnıng İḏisindin, yangı ḳılınmış; meger işittiler anı, (4) taḳı anlar oynayurlar,
3. oynaġanlar köngülleri. Taḳı örttiler rāznı, (5) anlar kim küç ḳıldılar: "İrür mü bu, meger yaratılmış sizing mengizlig? Kelür mü siz (6) siḥrge, taḳı siz körer siz?"
4. Ayġıl: "İḏim bilür sözni, kök içinde (7) taḳı yirde. Taḳı ol işitgen, bilgen."
5. Aydılar: "Tüşlerning [311a/1] ḳatış ḳarışları. Çattı anı, ol şā'ir. Kelsün bizge āyet birle, neteg kim ıḏıldı (2) burunḳılar."
6. Bitmedi aşnularında ḳonumdın, yoḳattuḳ anı; (3) anlar mu biterler?
7. Taḳı ıḏmaduḳ aşnungdın meger erenler, vaḥy ḳılnur anlar tapa. (4) Sorung ẓikr eyeleringe, eger bilmes irsengiz.
8. Taḳı (5) ḳılmaduḳ anlarnı ten, yimesler yigü nirseni; taḳı bolmadılar (6) cāviḏāneler.
9. Andın song rāst ayduḳ anlarġa, va'deni. Ḳurtarduḳ anlarnı taḳı ol kim irseni kim (7) tileyür miz. Taḳı yoḳattuḳ ḥaddın keçgenlerni.
10. İndürdük sizing tapa (8) kitābnı, anıng içinde ḥürmetingiz. Bilmes mü siz?
11. Taḳı niçe sındurduḳ (9) ḳonumdın, irdi küç ḳılġan. Taḳı yarattuḳ biz songında, erenler öngin.
12. [311b/1] Ol vaḳtın kim bildiler ḳınımızını, ol vaḳtın kim anlar andın tepünürler.
13. "Tepünmeng. (2) Taḳı ḳaytıng ol nirse tapa kim ni'metlig ḳılındıngız anıng içinde, taḳı turġu yirleringizge; bolġay kim siz (3) sorulġay siz."

14. Aydılar: "Ay bī-çārelıḳ bizge! Biz irdük küç ḳılġanlar."
15. (4) Ḳışmadı ol ündemekleri, ançaġa tegrü kim ḳılduḳ anlarnı biçilmiş, ḫor bolġanlar.
16. (5) Taḳı yaratmaduḳ kökni taḳı yirni, taḳı ol nirseni kim ikisi arasında, oynaġanlar.
17. Eger (6) tilese irdük kim tutunsa miz oyunnı, tutunġay irdük anı ḳatımuzdın, eger irse irdük (7) ḳılġanlar.
18. Atar miz ḥaḳ birle bāṭıl üze, yoḳatur anı; (8) ol vaḳtın kim ol yoḳalġan. Taḳı sizge bī-çārelıḳ, ol nirsedin kim ṣıfat ḳılur siz.
19. Taḳı anga, (9) ol kim irse kim kökler içinde taḳı yir içinde. Taḳı ol kim irse kim anıng ḳatında, uluġsınmaslar [312a/1] ḳulluḳından taḳı armaslar.
20. Tesbīḥ ḳılurlar tünle (2) taḳı kündüz, sust bolmazlar.
21. Yā tutundılar mu tapunġular yirdin, (3) anlar tirgüzürler?
22. Eger bolsa irdi ikisi içinde tapunġular, Tangrıdın öngin, bozulġay irdi ikisi. (4) Arıġlıḳ Tangrıġa, ‘arş erkligi, ol nirsedin kim ṣıfat ḳılurlar.
23. Sorulmaz (5) ol nirsedin kim ḳılur, taḳı anlar sorulurlar.
24. Yā tutundılar mu andın bisre tapunġular? (6) Ayġıl: "Ketrüng ḫüccetleringizni. Bu, ol kim irse ögüti kim menim birle taḳı ol kim irse ögüti (7) kim aşnumdın." Üküşrekleri bilmesler ḥaḳnı, anlar yüz ewürgenler.
25. (8) Taḳı ıḍmaduḳ aşnungdın yalawaçdın, meger vaḥy ḳılur miz anıng tapa: "Ḥaḳīḳat üze ol, (9) yoḳ tapunġu, meger men. Ḳulluḳ ḳılıng manga."
26. Taḳı aydılar: "Tutundı Tangrı oġlan." [312b/1] Arıġlıḳ anga; ḳullar aġırlanmış.
27. Ozmaslar anı söz birle, (2) taḳı anlar buyruḳı birle ḳılurlar.
28. Bilür anı kim ileylerinde taḳı anı kim (3) songlarında. Taḳı şefā‘at ḳılmaslar, meger ol kim irsege kim unadı. Taḳı anlar ḳorḳuġından ḳorḳġanlar.
29. (4) Taḳı kim kim aysa anlardın: "Ḥaḳīḳat üze men tapunġu, andın bisre"; ol, yanut birür miz anga (5) tamuġ. Anıng mengizlig cezā birür miz küç ḳılġanlarḳa.
30. Körmedi mü anlarnı kim (6) küfr ketürdiler, ḥaḳīḳat üze kökler taḳı yir, irdi ikisi yapuşmış, ayırduḳ ol ikisini; (7) taḳı ḳılduḳ suwdın, tigme bir nirseni tirig? Bitmezler mü?
31. Taḳı ḳılduḳ (8) yirde tölengen taġlar kim ḳışmasa anlar birle. Taḳı ḳılduḳ anıng içinde king (9) yollar, bolġay kim anlar könülgeyler.
32. Taḳı ḳılduḳ kökni, köge saḳlanmış. [313a/1] Taḳı anlar āyetlerindin yüz ewürgenler.
33. Taḳı ol ol kim yarattı tünni (2) taḳı kündüzni, taḳı künni taḳı aynı; tigme biri felek içinde yüzerler.
34. Taḳı (3) ḳılmaduḳ yaratılmışda, sindin aşnu, cāviḍānelıḳ. Eger ölseng mü, anlar cāviḍāneler?
35. (4) Tigme bir ten ölümnüng tatġanı. Taḳı sınayur miz sizni şer birle taḳı ḫayr birle, sınamaḳ. (5) Taḳı bizing tapa ḳaytarılurlar.
36. Taḳı ol vaḳtın kim kördi sini anlar kim küfr ketürdiler, (6) tutunmaslar sini meger yobı: "Bu mu, ol kim ẓikr ḳılur tapunġularıngızını?" (7) Taḳı anlar, Tangrınıng ẓikri birle, anlar küfr ketürgenler.

37. Yaratıldı kişi, (8) iwmeklikdin. Körküzgey men sizge äyetlerimni, iwmeng.
38. Taḳı ayturlar: (9) "Ḳaçan bu va'de, eger irsengiz rāst ayġanlar?"
39. Eger bilse irdi anlar kim [313b/1] küfr ketürdiler, ol vaḳtın kim yıġmazlar yüzlerindin otnı taḳı (2) arḳalarındın, taḳı anlar yārī birilmes.
40. Kelür anlarġa nā-gāh (3) yinger anlarnı. Unmaslar anıng ḳaytarmaḳınġa taḳı anlar yārī birilmes.
41. (4) Taḳı masḫara ḳılındı yalawaçlar birle, sindin aşnu; ḳapsadı anlarnı <kim> (5) masḫara ḳıldılar anlardın, ol kim masḫara ḳıldılar anıng birle.
42. Ayġıl: "Kim saḳlayur sizni (6) tünle taḳı kündüz, Tangrıdın?" Anlarnıng İḏisi yāḏındın (7) yüz ewürgenler.
43. Anlarġa mu tapunġular, yıġar anlarnı, bizdin bisre? Unmaslar (8) özlerining yārīsinġa taḳı anlar ḳoldaşlıḳ ḳıl<ın>maslar bizdin.
44. Menfa'at birdük anlarġa (9) taḳı atalarınġa, ançaġa tegrü kim uzun boldı anlar üze 'ömr. Körmezler mü, biz kelür miz [314a/1] yirge, ekser miz anı ḳırıġlarındın? Anlar mu yinggenler?
45. Ayġıl: (2) "Ḥaḳīḳat üze ḳorḳutur miz sizni vaḥy birle." Taḳı eşitmez saġırla<r> du'ānı, ol vaḳtın kim (3) ḳorḳutulurlar.
46. Taḳı eger sıḳasa anlarnı, az nirse İḏingning (4) ḳınındın; ayġaylar: "Ay bī-çārelıḳ bizge! Biz irdük küç ḳılġanlar."
47. Taḳı ḳoḏar miz (5) terāzülarnı tüz, ḳıyāmet künge. Küç ḳılınmas bir ten, (6) nirseni. Taḳı eger bolsa ḥabbe endāzesinçe ispendāndın, keldük anıng birle. (7) Tap biz[131], ḥisāb ḳılġanlar.
48. Taḳı birdük Mūsāġa taḳı Hārūnḳa, (8) Tevrītni; taḳı yaruḳ taḳı ẕikr, saḳınġanlarġa.
49. Anlar kim ḳorḳarlar (9) İḏisindin, ġaybda. Taḳı anlar ḳıyāmet kündin ḳorḳġanlar.
50. Taḳı bu, [314b/1] ẕikr bereketlig, indürdük anı. Siz mü anga inkār ḳılġanlar siz?
51. Taḳı (2) birdük İbrāhīmġa, köni yollıġ bolmaḳnı, aşnudın. Taḳı irdük anı bilgenler.
52. (3) Ol vaḳtın kim aydı atasınġa taḳı ḳavmınġa: "Ne ol bu ḳılınmış ṣüretler kim siz anga (4) peyvestelıḳ ḳılurlar?"
53. Aydılar: "Bulduḳ atalarımuznı, anga ḳulluḳ ḳılġanlar."
54. Aydı: (5) "İrdingiz siz taḳı atalarıngız, açuḳ azġunluḳ içinde."
55. Aydılar: (6) "Kelding mü sen bizge ḥaḳ birle, yā sen oynaġanlardın?"
56. Aydı: "İḏingiz (7) köklerning İḏisi taḳı yirning, ol kim yarattı anlarnı. Taḳı men (8) anıng üze tanuḳlardın."
57. "Taḳı Tangrı tuta ant içer men, keyd ḳılġay men butlarıngızġa, (9) mundın song kim i'rāż ḳılsangız, song çewürgenler."
58. Ḳıldı anlarnı pāre pāre, meger uluġnı [315a/1] anlarġa; bolġay kim anlar, anıng tapa ḳaytġaylar.
59. Aydılar: "Kim ḳıldı munı tapunġularımuzḳa? (2) Ḥaḳīḳat üze ol küç ḳılġanlardın."

---

131 biz: bizge

60. Aydı<lar>: "İşittük yigitī, zikr ḳılur[132] anlarnı[133], (3) aytılur anga İbrāhīm."
61. Aydılar: "Keling anıng birle kişilerning közleri üze, (4) bolġay kim anlar tanuḳluḳ birgeyler."
62. Aydılar: "Sen mü ḳıldıng bu tapunġularımuzġa, (5) ay İbrāhīm?"
63. Aydı: "Ḳıldı anı, uluġları bu; sorung anlarġa, (6) eger irseler sözleyürler."
64. Ḳayttılar özleringe, aydılar: (7) "Ḥaḳīḳat üze siz, siz küç ḳılġanlar."
65. Andın songra töngderildiler başları üze: (8) "Bilding mü, munlar sözlemesler?"
66. Aydı: "Ḳulluḳ mu ḳılur siz (9) Tangrıdın bisre ol nirsege kim asıġ tegürmes sizge bir nirse taḳı ziyān tegürmes sizge?"
67. "Ah [315b/1] sizge taḳı ol nirsege kim ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın bisre! Bilmes mü siz?"
68. Aydılar: (2) "Köydürüng anı taḳı yārī biringiz tapunġularıngızge, eger irsengiz ḳılġanlar."
69. Ayduḳ: "Ay (3) ot! Bolġul sowuḳ taḳı ḳurtulmaḳ, İbrāhīm üze."
70. Taḳı tilediler anıng birle (4) keydni, ḳılduḳ anlarnı yoḳalġanlar.
71. Taḳı ḳutġarduḳ anı taḳı Lūṭnı, (5) yir tapa, ol kim bereketlig ḳılduḳ anıng içinde ʻālemlerġa.
72. Taḳı birdük anga İsḥāḳnı, (6) taḳı Yaʻḳūbnı oġul oġlı. Taḳı ḳamuġnı ḳılduḳ eḏgüler.
73. Taḳı ḳılduḳ anlarnı (7) imāmlar, köndürürler buyruḳumız birle. Taḳı vaḥy ḳılduḳ anlarnıng tapa eḏgülerning ḳılmaḳını (8) taḳı namāznung peyveste ḳılmaḳını taḳı zekātnung birmekini. Taḳı irdiler bizge ḳulluḳ ḳılġanlar.
74. (9) Taḳı Lūṭġa, birdük anga ḥikmet taḳı bilig. Taḳı ḳurtarduḳ anı ol ḳonumdın kim [316a/1] irdi ḳılur asıġsız işlerni. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler yawuzluḳnung erenleri, buyruḳdın çıḳġanlar.
75. (2) Taḳı kiwürdük anga raḥmetimüzge, ḥaḳīḳat üze ol eḏgülerdin.
76. Taḳı Nūḥnı, (3) ol vaḳtın kim ḳıḳırdı aşnudın, icābet ḳılduḳ anga. Ḳurtarduḳ anı taḳı ḫāṣ kişilerini, (4) ḳaḏġudın uluġ.
77. Taḳı yārī birdük anga, ol erenlerdin kim (5) yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler yawuzluḳnung erenleri, baturduḳ anlarnı (6) ḳamuġ.
78. Taḳı Dāvudġa taḳı Süleymānġa; ol uġurda kim ḥükm ḳılurlar (7) ekin içinde, ol vaḳtın kim tünle yayıldı anıng içinde erenlerning ḳoyunları, taḳı irdük ḥükmleringe (8) ḥāżırlar.
79. Uḳturduḳ anı Süleymānġa. Taḳı tigme biringe birdük ḥikmet (9) taḳı bilig. Taḳı musaḫḫar ḳılduḳ Dāvud birle, taġlarnı, tesbīḥ ḳılurlar, taḳı ḳuşlarnı. [316b/1] Taḳı irdük ḳılġanlar.
80. Taḳı ögrettük anga, keḏgü nirseniñ pīşesini, sizge; munung üçün kim ḥıṣn içinde ḳılsa miz sizni (2) küçeylikingizdin. İrür mü siz şükr ḳılġanlar?
81. Taḳı Süleymānġa, yilni, (3) ḳatıġ esgen; yöriyür buyruḳı <birle> ol yirge kim bereketlig ḳılduḳ anıñ içinde. (4) Taḳı irdük tigme bir nirseni bilgenler.

---

132 ḳılur: ḳılurlar
133 anlarnı: anı

82. Taḳı iblīslerdin kim erseleri (5) inerler anga taḳı işlerler işni, andın bisre. Taḳı irdük (6) anlarġa saḳlaġanlar[134].
83. Taḳı Eyyūbnı, ol vaḳtın kim nidā ḳıldı İdisinge: "Ḥaḳīḳat üze sıḳadı (7) sökellik. Taḳı sen, raḥmet ḳılġanlarnıñ raḥmet ḳılġanraḳı."
84. İcābet ḳılduḳ anga, açtuḳ anı kim (8) anıñ birle sökellikdin. Taḳı birdük anga ḫāṣ kişilerni, taḳı anlarnıñ mengzeşi anlar birle; raḥmet üçün (9) ḳatımuzdın taḳı angmaḳ üçün ḳulluḳ ḳılġanlarġa.
85. Taḳı İsmā'īlni taḳı İdrīsni [317a/1] taḳı Ẕü'l-Kiflni; tigme biri ṣabr ḳılġanlardın.
86. Taḳı kiwürdük anlarnı raḥmetimüzge, (2) ḥaḳīḳat üze anlar eḏgülerdin.
87. Taḳı Ẕe'n-Nün, ya'nī Yūnusnı; ol vaḳtın kim bardı öfkelig, (3) sizdi kim taḳdīr ḳılmaġay miz anıng üze. Ḳıḳırdı ḳarangḳuluḳ içinde kim: (4) "Yoḳ tapunġu meger sen, arıġlıḳ sanga. Men boldum küç ḳılġanlardın."
88. (5) Taḳı icābet ḳılduḳ anga taḳı ḳutarduḳ anı ḳaḏġudın. Taḳı anıng mengizlig ḳurtarur miz (6) bitgenlerni.
89. Taḳı Zekeriyyānı; ol vaḳtın kim ḳıḳırdı İḏisinge: "İḏim! Ḳoḏmaġıl mini (7) yalġuz taḳı sen mīrāṯ alġanlarda yaḫşıraḳı."
90. İcābet ḳılduḳ anga taḳı birdük (8) anga Yaḥyānı. Taḳı ongarduḳ anga cüftini. Ḥaḳīḳat üze anlar, irdiler iwerler (9) eḏgü işler içinde. Taḳı ündeyürler bizge, raġbet ḳılu taḳı ḳorḳa; taḳı irdi bizge ḳorḳġan, alçaġlıḳ ḳılġanlar.
91. [317b/1] Taḳı ol kim saḳladı fercini, ürdük biz[135] anıng içinde rūḥumızdın. (2) Taḳı ḳılduḳ anı taḳı oġlını, nişān 'ālemlerḳa.
92. Ḥaḳīḳat üze bu dīningiz, (3) bir dīn. Taḳı men İḏingiz, ḳulluḳ ḳılıng manga.
93. Taḳı kestiler (4) işlerini, aralarında. Ḳamuġ bizing tapa ḳaytġanlar.
94. Kim kim 'amel ḳılsa (5) eḏgülükdin, taḳı ol bitgen; yoḳ küfr ketürmek 'amelinge, ya'nī ṣevābdın maḥrūm bolmaḳ yoḳ. Taḳı biz (6) anı bitigenler.
95. Taḳı yıġlınmış turur ol ḳonum üze kim yoḳatmaḳġa uġraduḳ anı, ḥaḳīḳat üze anlar (7) ḳaytmaslar.
96. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim açıldı Ye'cūc taḳı Me'cūc, (8) taḳı anlar tigme bir yüksek yirdin iwerler;
97. taḳı yawuḳ boldı rāst (9) va'de, ol vaḳtın kim ol ḳopġan anlarnıng közleri kim küfr ketürdiler: "Ay [318a/1] bī-çārelıḳ bizge! İrdük osanglıḳ içinde mundın, irdük ẓulm ḳılġanlar."
98. Ḥaḳīḳat üze siz taḳı ol nirse kim (2) ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın bisre, tamuġnung tamduḳı. Siz anga (3) kelgenler.
99. Eger bolsa irdi bular tapunġula<r>, kelmegeyler irdi. Taḳı ḳamuġ, anıñ içinde (4) cāviḏāneler.
100. Anlarġa anıñ içinde ingremek taḳı anlar anıñ içinde işitmesler.

---

134 saḳlaġanlar: saḳlanġanlar
135 biz: bizge

101. Ḥaḳīḳat üze (5) anlar <kim> ozdı anlarġa bizdin, körklügrek; anlar, andın (6) yıraḳ ḳılınmışlar.
102. İşitmesler anıñ ünin. Taḳı anlar, anıñ birle <kim> (7) ārzūladı tenleri, cāvidāneler.
103. Ḳadġurtmas anlarnı, uluġraḳ (8) ḳorḳunç. Taḳı satġaşur firişteler: "Bu kününgüz, ol kim (9) va'de ḳılnur irdingiz."
104. Ol kün kim türer miz kökni, ṣaḥīfeniñ türmişi mengizlig, [318b/1] ya'nī ṭomārnıng. Neteg kim başladuḳ yaratmaḳnıñ ilkini, ḳaytarur miz anı; va'de ḳılmaḳ bizing üze. Biz irdük (2) ḳılġanlar.
105. Taḳı bitidük Zebūr içinde, Tevrīt songındın: Ḥaḳīḳat üze (3) yir, mīrāṣ alur anı edgü ḳullarım.
106. Ḥaḳīḳat üze munung içinde kifāyet, (4) ḳulluḳ ḳılġan erenlerge.
107. Taḳı ıdmaduḳ sini, meger raḥmet üçün 'ālemlerge.
108. (5) Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze vaḥy ḳılnur menim tapa, ḥaḳīḳat üze tapunġunguz bir tapunġu. İrür mü (6) siz boyun sügenler?"
109. Eger i'rāż ḳılsalar, aygıl: "Bildürdüm sizge, tüzlük üze. (7) Eger bilse men, yawuḳ mu yā yıraḳ mu, anı kim va'de ḳılnur siz."
110. "Ḥaḳīḳat üze ol bilür, (8) ḳatıġnı sözdin, taḳı bilür anı kim örter siz."
111. "Taḳı eger bilse men, bolġay kim ol (9) sınaġ sizge taḳı menfa'at birmek bir vaḳtġa tigrü."
112. Aygıl: "İdim! Ḥükm ḳılġıl ḥaḳ birle. İdimüz Tangrı, yārī birilmiş[136] ol nirse üze kim ṣıfat ḳılur siz."

136 Arapçası *müste'ān* ve anlamı "kendisinden yardım istenilenen, yardımına muhtaç olunan" olan kelimenin bu şekilde çevrilişi manayı bozuyor.

(22)

SŪRETÜ'L-ḤACC

[319a/1] **Tangrınıñ atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ay kişiler! Ḳorḳung İḏingizdin. Ḥaḳīḳat üze ḳıyāmetniñ tepretmeki, nirse uluġ.
2. (3) Ol kün kim körer siz anı, müteḥayyir bolup turur tigme bir emdürgen ol nirsedin <kim> emdürdi; taḳı ḳoyar (4) tigme bir yüklüg, yükini. Taḳı körer sen kişilerni esrükler. Taḳı irmes anlar [319b/1] esrükler, velī Tangrınıñ ḳını ḳatıġ.
3. Taḳı kişilerdin (2) kim irseyi cedel ḳılur Tangrı içinde 'ilmdin öngin birle taḳı uyar (3) tigme bir boynaġu iblīsge.
4. Bitindi anıñ üze: Ḥaḳīḳat üze kim kim dost tutsa anı, ḥaḳīḳat üze ol azdurur anı (4) taḳı köndürür anı tamuġ ḳını <tapa>.
5. Ay kişiler! Eger irsengiz (5) şek içinde, ḳopġarmaḳdın, biz yarattuḳ sizni toprāḳdın, andın song (6) tamzumdın, andın song ḳoyuġ ḳandın, andın song bir çaynam etdin tüzetilmiş taḳı tüzetilmemiş; (7) munung üçün kim beyān ḳılsa miz sizge. Taḳı ḳarār ḳıldurur miz raḥimler içinde anı kim tileyür miz, atanmış vaḳtġa tigrü. (8) Andın song çıḳarur miz sizni nā-resīde, ya'nī kenç; andın song, munung üçün kim tigsengiz 'aḳlıngız yitiz bolmaḳınġa. Taḳı sizdin kim erseni kim ölür, (9) taḳı sizdin <kim irseni kim> ḳaytarılur 'ömrniñ ḥasīsraḳınġa, munung üçün kim bilmese [320a/1] bilmekdin song, nirse. Taḳı körer sen yirni ḳurumış, ölmiş. Ol vaḳtın kim indürdük anıñ üze (2) suwnı, teprendi taḳı ḳabardı; taḳı ündürdi tigme bir türlügdin, sewündürgen.
6. (3) Ol munung birle kim Tangrı, ol ḥaḳ. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol tirgüzür ölüglerni (4) taḳı ḥaḳīḳat üze ol tigme bir nerse üze yaraġlıġ.
7. Taḳı ḥaḳīḳat üze ḳıyāmet kelgen turur, yoḳ şek (5) anıñ içinde. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḳopġarur ol kim erseni kim gorlar içinde.
8. Taḳı kişilerdin (6) ol kim erseyi <kim> cedel ḳılur Tangrı içinde, 'ilmsiz taḳı könilikşiz taḳı kitābsız (7) yarutġan;
9. bir yanınıñ eggeni, ya'nī tekebbür ḳılur, munung üçün kim azdursa Tangrı yolından. Anga (8) dünyāda ḫorluḳ. Taḳı taturur miz anga, ḳıyāmet kün, otnung ḳınını.
10. (9) "Ol munung birle kim burun keçürdi iki elging." Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, irmes küç ḳılġan ḳullarġa.
11. [320b/1] Taḳı kişilerdin kim erseyi ḳulluḳ ḳılur Tangrıġa, ḳırıġ üze. Eger tigse anga eḏgülük, (2) ḳarār ḳıldı anıñ birle; eger tigse anga sınaġ, ewrüldi yöni üze. Ziyān ḳıldı (3) dünyāda taḳı āḫiretde. Ol, ol açuḳ ziyān.

12. Ündeyür (4) Tangrıdın bisre anı kim ziyān ḳılmas anga taḳı anı kim asıġ ḳılmas anga. Ol, ol (5) yıraḳ azġunluḳ.
13. Ündeyür ol kim erse kim ziyānı, yawuḳraḳ asıġındın. (6) Taḳı neme yawuz yārīçi taḳı neme yawuz ḳoldaş!
14. Ḥaḳīḳat üze Tangrı kiwrür anlarnı kim (7) bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'ameller, būstānlar, aḳar astındın arıḳlar. (8) Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḳılur anı <kim> tiler.
15. Kim sizer erse kim yārī birmegey anga Tangrı, (9) dünyāda taḳı āḫiretde; tartsun urḳan birle kök tapa, ya'nī kökke, andın song boġunsun; [321a/1] baḳsun, kiterür mü keydi, anı kim öwkege ketrür?
16. Taḳı anıñ mengizlig indürdük anı, (2) açuḳ ḥüccetler. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, köndürür ol kim erseni kim tileyür.
17. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (3) bittiler taḳı anlar kim cuḥūd boldılar taḳı dīndin çıḳġan taḳı tersālar taḳı mūġlar (4) taḳı anlar kim ortaḳ ḳoştılar; ḥaḳīḳat üze Tangrı ayırt kemişür anlarnıñ arasında, ḳıyāmet kün. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, (5) tigme bir nerse üze tanuḳ.
18. Körmedüng mü, ḥaḳīḳat üze Tangrıġa, secde ḳılur anga, ol <kim> erse kim kökler içinde (6) taḳı yir içinde, taḳı kün taḳı ay taḳı yulduzlar taḳı taġlar (7) taḳı yaş yıġaçlar taḳı yir yüzinde yörigenler taḳı köp kişilerdin? Taḳı köp, vācib boldı (8) anıñ üze ḳın. Taḳı kimni ḫorlasa Tangrı, yoḳ anga aġırlaġandın. Ḥaḳīḳat üze (9) Tangrı, ḳılur neni kim tileyür.
19. Bu iki ḫuṣūmet ḳılġan, ḫuṣūmet ḳılıştılar anlarnıñ İḏisining bilig dīni içinde. [321b/1] Anlar kim küfr ketürdiler, kesildi anlarġa tonlar, otdın; başlarınıñ üstünindin, (2) isig suw.
20. Eritilür anıñ birle, ol kim ḳarınları içinde taḳı könler.
21. Taḳı anlarġa ḳamçı, (3) temürdin.
22. Tigme bir kez kim tilediler kim çıḳsalar andın, ḳaḏġudın; ḳaytarıldılar (4) anıñ içinde: "Taḳı tatıng yayılġan otnung ḳının."
23. Ḥaḳīḳat üze Tangrı kiwrür anlarnı kim (5) bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'ameller, būstānlar, aḳar astındın (6) arıḳlar. İtig urnurlar anıng içinde, bilezüklerdin, altundın taḳı yünçülerni. (7) Taḳı tonları anıñ içinde çuz.
24. Taḳı köndürüldiler yaḫşıġa, sözdin. (8) Taḳı köndürüldiler ögülmişniñ yolınġa.
25. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler; taḳı yıġarlar, yā yıġlurlar (9) Tangrı yolındın, taḳı Mescid-i Ḥarāmdın, ol kim ḳılduḳ anı kişilerge [322a/1] berāber, peyvestelik ḳılġan anıñ içinde taḳı andın taş turġan. Taḳı kim kim tilese anıñ içinde ḳışmaḳ birle, küç birle; (2) taturġay miz kim iglig ḳındın.
26. Taḳı ol vaḳtın kim ḳayıtġu[137] yir ḳılu birdük İbrāhīmġa Ka'beniñ ornını (3) kim: "Ortaḳ ḳoşmaġıl manga nirse. Taḳı arıġ ḳılġıl iwümni ṭavāf ḳılġanlarġa, taḳı ayaḳın turġanlarġa (4) taḳı rükū' ḳılġanlarġa taḳı sücūd ḳılġanlarġa."

---

[137] ḳayıtġu: قيبيغر

27. "Taḳı ḳıḳırġıl kişiler içinde, ziyāret birle; kelsünler sanga (5) yaḍaġın, taḳı tigme bir /// yinçge üze, kelürler tigme bir king tering yoldın."
28. "Munung üçün kim ḥāżır bolsalar (6) menfa'atlerge kim anlarġa. Taḳı ẕikr ḳılsalar Tangrınıñ atını, bilinmiş künler içinde, ya'nī Ẕü'l-Ḥicceniñ onı; ol nirse üze kim (7) rūzī birdi anlarġa, ne'amlarnıñ tört aḍaḳlıġlarındın. Ying andın, taḳı yitürüng (8) küçeylik teggenge, dervişke."
29. "Andın song ḳażā ḳılsunlar kirlerini taḳı vefā ḳılsunlar nezrleringe (9) taḳı ṭavāf ḳılsunlar Ka'bege."
30. Ol; kim uluġlasa Tangrınıñ ḥürmetlerin, [322b/1] ol yaḫşıraḳ anga İḍisi ḳatında. Taḳı ḥelāl ḳılındı sizge tiwe, sıġır, ḳoy, kiçi; (2) meger ol kim oḳunur sizing üze. Saḳlanıñ murdārdın, butlardın. Taḳı saḳlanıñ (3) yalġannıñ sözindin;
31. rāst müsülmānlar Tangrıġa, ortaḳ ḳoşmaġanlar anıñ <birle>. Taḳı <kim> ortaḳ ḳoşsa (4) Tangrı<ġa>, tamām tüşti mengizlig kökdin, taḳı ḳapar anı ḳuş, yā (5) tüşrür anı yil, yıraḳ yirde.
32. Ol; taḳı kim uluġlasa (6) Tangrınıñ 'alāmetlerin, köngülleriniñ saḳnuḳlukındın, ya'nī saḳnuḳ köngülnüng işlerindin.
33. Sizge anıñ içinde (7) menfa'atler, atanmış vaḳtġa tigrü. Andın song boġazlamaḳı, vācib bolmaḳı Ka'be tapa.
34. (8) Taḳı tigme bir ögürge, ḳılduḳ ḳurbān ḳılmaḳ; munung üçün kim ẕikr ḳılsalar Tangrınıñ atını (9) ol nirse üze kim rūzī birdi anlarġa ne'amlarnıñ tört aḍaḳlıġından. Tapunġunguz [323a/1] bir tapunġu, angaoḳ ḫāliş ḳılıng ẕikrini. Taḳı müjde birgil, mütevāżı'lar.
35. Anlar kim ol vaḳtın kim ẕikr ḳılındı (2) Tangrı, ḳorḳtı köngülleri. Taḳı ṣabr ḳılġanlarġa, ol nirse üze kim tigdi; (3) taḳı namāznıñ ḳılġanlarınġa; taḳı andın kim rūzī birdük anlarġa, ḫarc ḳılurlar.
36. Taḳı tiwelerni, (4) ḳılduḳ anı sizge Tangrınıñ 'alāmetlerindin. Sizge anıñ içinde eḍgülük. (5) Ẕikr ḳılıng Tangrınıñ atın anıñ üze, örü turuḳmışlar ḥālda. Ol vaḳtın kim tüşti (6) yanları, ying andın, taḳı yitrüng tilegenge taḳı arḳurup tilemegenge. (7) Anıñ mengizlig musaḫḫar ḳılduḳ anı sizge, bolġay kim şükr ḳılġay siz.
37. (8) Bulmaġay Tangrını, etleri taḳı ḳanları; velī bulur anı saḳnuḳluḳ, (9) sizdin. Anıñ mengizlig musaḫḫar ḳıldı sizge, munung üçün kim tekbīr ḳılsangız Tangrıġa, ol nirse üze kim [323b/1] köndürdi sizni. Taḳı müjde birgil körklüg ḳılġanlarġa.
38. Ḥaḳīḳat üze Tangrı def' ḳılur, anlardın kim (2) bittiler. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, sewmes tigme bir ḫıyānet ḳılġan, küfr ketürgen.
39. Destür birildi anlarġa kim (3) öldürşürler, munung birle kim küç ḳılındılar. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı yārīleri üze yaraġlıġ.
40. (4) Anlar kim çıḳarıldı sarāylarındın ḥaḳdın öngin birle, meger aysalar: (5) "İḍimüz Tangrı." Taḳı eger bolmasa irdi def' Tangrınıñ, kişilerni, pārelerini pāre birle; (6) yıḳılġay irdi ṣavma'alar taḳı tersālar mescidi taḳı cuhūdlarnıñ kenīseleri taḳı mescidler

kim ẕikr ḳılnur (7) anıñ içinde Tangrınıñ atı, üküş. Taḳı yārī birgey Tangrı ol kim irsege kim yārī birür. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (8) küçlüg, yinggen.

41. Anlar kim, eger ornatsa miz anlarnı yir içinde, peyveste ḳıldılar (9) namāznı taḳı birdiler zekātnı taḳı buyurdılar eḏgülük birle taḳı yıġdılar [324a/1] körksüz işdin. Taḳı Tangrıġa işlerniñ songı.
42. Eger yalġanġa nisbet ḳılsalar sini, yalġanġa nisbet ḳılındı (2) anlarnıñ aşnusında, Nūḥ ḳavmı taḳı ʻĀd taḳı Ṣemūd,
43. taḳı İbrāhīm ḳavmı taḳı (3) Lūṭ ḳavmı,
44. taḳı Medyen eyeleri; taḳı yalġanġa nisbet ḳılındı Mūsā. Taḳı mühlet birdim (4) kāfirlerġa, andın song tuttum anlarnı. Neteg irdi aynatmaḳım?
45. Neçe köp (5) ḳonumdın, yoḳattuḳ anı, taḳı ol ẓulm ḳılġan. Taḳı ol tüşgen (6) kögeleri üze taḳı eyesi ḳalmamışı üçün kelinmegen ḳuyuġ taḳı yüksek köşk.
46. Yörimedi mü (7) yir içinde kim bolsa anlarġa köngüller, bilürler anıñ birle; yā ḳulaḳlar, (8) işitürler anıñ birle? Ḥaḳīḳat üze ol, körmes bolmas közler[138], velī közsüz bolur (9) ol köngüller, <an>lar kim kögüzler içinde.
47. Taḳı iwütürler sini ḳın birle. [324b/1] Taḳı ḫilāf ḳılmaġay Tangrı vaʻdesini. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol kün, İḏing ḳatında ming yıl mengizlig, (2) andın kim sanayur siz.
48. Taḳı neçe köp ḳonum, mühlet birdim anga, taḳı o (3) küç ḳılġan; andın song tuttum anı. Taḳı menim tapa yanmaḳ.
49. Ayġıl: "Ay kişiler! (4) Ḥaḳīḳat üze men sizge, ḳorḳutġan açuḳ."
50. Anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü ʻameller; (5) anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı yaḫşı rüzī.
51. Taḳı anlar kim saʻy ḳıldı (6) āyātlarımuz içinde <ʻaczḳa nisbet ḳılu>, anlar tamuġ eyeleri.
52. (7) Taḳı ıḏmaduḳ aşnungdın, yalawaçdın taḳı peyġāmberdin; meger ol vaḳtın kim ümendi, yā oḳundı, (8) kemişti iblīs ʻaleyhi'l-laʻne ümenmeki içinde. Bāṭıl ḳılur Tangrı, anı kim kemişür iblīs. (9) Andın song tölendürür <Tangrı> āyātlarını. Taḳı Tangrı bilgen, ḥikmetlig.
53. Munung üçün kim ḳılsa anı kim kemişür [325a/1] iblīs, sınaġ anlarġa, köngülleri içinde sökellik, taḳı anlar kim ḳatıġ turur (2) köngülleri. Taḳı ḥaḳīḳat üze küç ḳılġanlar, yıraḳ ḫilāf içinde.
54. Munung üçün kim bilse (3) anlar kim birildi biligni, ḥaḳīḳat üze ol ḥaḳ İḏingdin; taḳı bitseler anga, (4) alçaḳ bolsa anga köngülleri. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, anlarnıñ köndürgeni anlar kim bittiler, (5) köni yol tapa.
55. Taḳı ḳışmaz anlar kim küfr ketürdiler, şek içinde (6) andın; ançaġa tigrü kim kelse anlarġa ḳıyāmet nā-gāh, yā kelse anlarġa ḳısır kün- (7) nüng ḳını.
56. Mülk ol kün Tangrıġa, ḥükm ḳılur aralarında. Anlar kim bittiler (8) taḳı ḳıldılar eḏgü ʻameller, niʻmetler būstānları içinde.

---

138 közler: köngüller

57. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler (9) taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar āyātlarımuznı; anlar, anlarġa ḳın ḫor ḳılġan.
58. Taḳı anlar, [325b/1] hicret ḳıldı Tangrı yolı içinde, andın songra öldürüldile<r>, yā öldiler; rūzī birgey anlarġa (2) Tangrı, körklüg rūzī. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol Tangrı, ol rūzī birgenlerniñ yaḫşıraḳı.
59. (3) Kiwürgey anlarnı kirgü yirge, unayurlar anı. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen, ḳınaḳġa iwmegen.
60. (4) Ol; taḳı kim ḳınasa ol mengizlig nirse birle kim ḳınandı anıñ birle, andın song ẓulm ḳılındı (5) anıñ üze; yārī birgey Tangrı anga. Ḥaḳīḳat üze Tangrı kiçürgen, yarlıḳaġan.
61. Ol munung birle, Tangrı (6) kiwrür tünni kündüzge taḳı kiwrür kündüzni tünge. Taḳı ḥaḳīḳat üze (7) Tangrı işitgen, körgen.
62. Ol munung birle, Tangrı, ol ḥaḳ; taḳı ḥaḳīḳat üze ol nirse kim (8) ündeyürler andın bisre, ol bāṭıl. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol yüksek, (9) uluġ.
63. Körmeding mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı indürdi kökdin suwnı, boldı [326a/1] yir yaşarġan? Ḥaḳīḳat üze Tangrı körklüg işlig, bilgen.
64. Anga, ol kim kökler içinde (2) taḳı ol kim yir içinde. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol bay, ögülmiş.
65. Körmeding (3) mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı musaḫḫar ḳıldı sizge ol nirseni kim yir içinde taḳı kemini yöritür (4) tengiz içinde buyruḳı birle? Taḳı yıġar kökni kim tüşse yir üze, (5) meger buyruḳı birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı kişilerge raḥmet ḳılġan, raḥmeti lāzım.
66. Taḳı ol ol kim (6) tirgüzdi sizni, andın song öldürdi sizni, andın song tirgürdi sizni. Ḥaḳīḳat üze kişi küfr ketürgen.
67. (7) Tigme bir ögürge ḳılduḳ ‘ibādet, anlar anıng birle ‘ibādet ḳılġuçılar; tartışmasun (8) sening birle iş içinde. Taḳı ündegil İḍing tapa. Ḥaḳīḳat üze sen, köni (9) yol üze.
68. Taḳı eger cedel ḳılsalar seniñ birle, ayġıl: "Tangrı bilgenrek anı kim ḳılur siz."
69. [326b/1] Tangrı ḥükm ḳılur arangızda ḳıyāmet kün, ol nirse içinde kim irdingiz anıng içinde (2) ḫilāf ḳılışur siz.
70. Bilmeding mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür anı kim kök içinde taḳı yirde? (3) Ḥaḳīḳat üze ol, kitāb içinde; ḥaḳīḳat üze ol, Tangrı üze āsān.
71. Taḳı ḳulluḳ ḳılurlar (4) Tangrıdın bisre, anga kim indürmedi anga ḥüccet taḳı ol nirsege kim yoḳ anlarġa (5) anıng birle bilig. Taḳı yoḳ küç ḳılġanlarġa, yārī birgendin.
72. Taḳı ol vaḳtın kim oḳunur anlar üze (6) āyetlerimüz açuḳ, bilür sen anlarnıng yüzlerinde kim küfr ketürdiler, (7) körksüz işdin. Yawuḳ bolurlar, ya‘nī siñre yazarlar ol kim irsege kim oḳıyurlar anlar üze (8) āyetlerimüzni. Ayġıl: "Ḫaber birür mü men sizge, ḫayrsızraḳ birle andın? Ot!" Va‘de ḳıldı anı (9) Tangrı, anlarġa kim küfr ketürdiler. Taḳı neme yawuz yanış!
73. Ay kişiler! Uruldı [327a/1] meṡel, ḳulaḳ tutung anga: Ḥaḳīḳat üze anlar kim ündeyür siz Tangrıdın bisre, (2) yaratmaġaylar ḳara ḳuyġunı, eger niçeme yıġılsalar anga. Taḳı eger ḳapsa anlardın (3) ḳara ḳuyġu nirseni, ḫalāṣ ḳılu bilmegeyler anı andın. Ża‘īf boldı istegen (4) taḳı istenmiş.

74. Bilmediler Tangrını, bilmekining sezāsınça. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (5) küçlüg, yinggen.
75. Tangrı üyrer firiştelerdin, yalawaçlar, (6) taḳı kişilerdin. Ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, körgen.
76. Bilür anı kim (7) ileylerinde taḳı anı kim artlarında. Taḳı Tangrı tapa ḳaytarılur işler.
77. (8) Ay anlar kim bittiler! Rükū' ḳılıng taḳı secde ḳılıng taḳı ḳulluḳ ḳılıng (9) İḏingizge taḳı ḳılıng eḏgü işni, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
78. Taḳı cihād ḳılıng [327b/1] Tangrı içinde, cihādnıng ḥaḳḳınça. Ol üḏürdi sizni, taḳı ḳılmadı (2) sizing üze dīn içinde tarlıḳdın, atangız İbrāhīm dīnin king ḳılmış mengizlig. (3) Ol atadı sizge boyun sügenler, aşnudın taḳı munung içinde; munung üçün kim bolsa (4) yalawaç tanuḳ sizning üze taḳı bolsangız tanuḳlar kişiler üze. (5) Peyveste ḳılıng namāznı taḳı biring zekātnı taḳı yapuşung (6) Tangrıġa. Ol erkligingiz. Neme yaḫşı erklig taḳı neme yaḫşı yārīçi!

(23)

SŪRETÜ'L-MÜ'MİNŪN

[328a/1] **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ḳurtuldı bitgenler.
2. Anlar kim, anlar namāzları içinde ḳorḳġanlar.
3. (3) Taḳı anlar kim, anlar bāṭıl sözdin yüz ewürgenler.
4. Taḳı anlar kim, anlar (4) zekātnı ḳılġanlar.
5. Taḳı anlar kim, anlar uvut yinleri saḳlaġanlar;
6. (5) meger cüftleri üze, yā ol nirse üze kim erklendi saġ eligleri. Ḥaḳīḳat üze anlar melāmet ḳılınmış- (6) larnıng önginleri.
7. Kim kim istese anıng angrusını, anlar anlar ḥaddın keçgenler.
8. (7) Taḳı anlar kim, anlar emānetlerini taḳı 'ahdlerini saḳlaġanlar.
9. Taḳı anlar kim, (8) anlar namāzları üze saḳlayurlar.
10. Anlar anlar mīrāṣ alġanlar.
11. [328b/1] Anlar kim mīrāṣ alurlar uçmaḳnı, anlar anıng içinde cāviḏāneler.
12. Taḳı (2) yarattuḳ kişini süzükdin balçıḳdın.
13. Andın song ḳılduḳ anı tamzum, (3) ornaġan ḳarār ḳılġu yir içinde.
14. Andın song yarattuḳ tamzumnı, ḳoyuġ ḳan. Taḳı yarattuḳ ḳoyuġ ḳannı, (4) bir çaynam et. Taḳı yarattuḳ çaynam etni, süngük. Keyürdük süngükke (5) et. Andın song yarattuḳ anı, öngin yaratmaḳ. Yüksek boldı Tangrı, taḳdīr ḳılġanlar- (6) nıng körklügreki.

15. Andın song ḥaḳīḳat üze siz, andın song ölügler.
16. Andın song (7) siz, ḳıyāmet kün ḳoparılur siz.
17. Taḳı yarattuḳ üzengizde (8) yiti kökni, taḳı irmedük yaratmaḳdın ġāfiller.
18. Taḳı indürdük (9) kökdin suwnı endāze birle, ḳarār ḳıldurduḳ anı yirde. Taḳı biz barmaḳ üze [329a/1] anıng birle yaraġlıġlar.[139]
19. Taḳı yarattuḳ sizge anıng birle būstānlar, ḫurmā yıġaçlarındın (2) taḳı üzümlerdin; sizge anıng içinde meyvelerdin üküş, taḳı andın yiyür siz.
20. (3) Taḳı yıġaçlar, çıḳar Ṭūr-ı Sīnādın; üner yaġ birle (4) taḳı banıp yigesi nirse birle, yigenlerge.
21. Taḳı ḥaḳīḳat üze sizge, tiweler, sıġırlar, ḳoylar, keçigler içinde i'tibār alġu nirse bar. (5) İçrür miz sizge ol nirsedin kim ḳarınları içinde. Taḳı sizge anıng içinde asıġlar bar, üküş. (6) Taḳı andın yiyür siz.
22. Taḳı anlar üze, taḳı kemi üze kötrülür siz.
23. Taḳı (7) ıḏduḳ Nūḥnı ḳavmı tapa, aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıḳa. (8) Yoḳ sizge tapunġu, andın öngin. Ḳorḳmas mu siz?"
24. Aydı ḥürmetligler, (9) anlar kim küfr ketürdiler, ḳavmındın: "İrmes bu, meger yaratılmış sizing mengizlig. [329b/1] Tileyür kim artuḳluḳ ḳılsa sizing üze. Taḳı eger tilese irdi Tangrı, indürgey irdi firişteler. (2) Eşitmedük munı, burunḳı atalarımuz içinde."
25. "İrmez ol, meger er, anıng birle dīvānelıḳ. (3) Küyüng anıng birle, ançaġa tegrü bir vaḳtġa tegrü."
26. Aydı: "İḏim! Yārī birgil manga, yalġanġa nisbet ḳılġaylar mini."
27. (4) Taḳı vaḥy ḳılduḳ anıng tapa kim: "Ḳılġıl kemini, közlerimüz birle taḳı vaḥyımuz birle. (5) Ol vaḳtın kim keldi buyruḳumız, taḳı suw çıḳtı tennürdın, kiwürgil anıng içinge tigme bir türlügdin iki (6) cüft, taḳı ḫāṣ kişileringni, meger ol kim irse kim ozdı anıng üze söz anlardın. Taḳı sözleşmegil menim birle (7) anlarnıng içinde kim küç ḳıldılar, ḥaḳīḳat üze anlar batrulmışlar."
28. Ol vaḳtın kim ḳarār ḳıldıng sen (8) taḳı ol kim irse kim sening birle kemi üze, aygıl: "Ögmek Tangrıġa, ol kim ḳutġardı bizni (9) küç ḳılġan erenlerdin."
29. Taḳı aygıl: "İḏim! İndürgül mini indürgü yirge, bereketlig. [330a/1] Taḳı sen indürgenlerning yaḫşıraḳı."
30. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar taḳı irdük belā tegrülgenler.
31. (2) Andın song yarattuḳ songlarındın zamāne kişileri, önginler.
32. Iḏduḳ anlar içinde yalavaç, (3) anlardın kim: "Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa, yoḳ sizge tapunġudın andın öngin. Ḳorḳmaz mu siz?"
33. (4) Taḳı aydı ḥürmetlig kişiler ḳavmındın, anlar kim küfr ketürdiler taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar ol cihānnung satġaşmaḳı birle, (5) taḳı ni'metlig ḳılduḳ anlarnı bu yaḳınraḳ

---

139 "Biz onu gidermeğe muktediriz."

tiriglik içinde: "İrmez bu, meger yaratılmış mişlingiz. (6) Yiyür ol nirsedin kim yiyür siz andın taḳı içer ol nirsedin kim içer siz."

34. "Taḳı eger (7) boyun süsengiz yaratılmışġa sizing mengizlig, ḥaḳīḳat üze siz, andaġ irse ziyān ḳılġanlar."
35. "Va'de ḳılur mu sizge, (8) ḥaḳīḳat üze siz ol vaḳtın kim öldüngüz, taḳı boldunguz topraḳ taḳı süngükler, ḥaḳīḳat üze siz çıḳarılmışlar?"
36. (9) "Yıraḳ boldı, yıraḳ boldı ol nirsege kim va'de ḳılnur siz."
37. "İrmes ol, meger yaḳınraḳ [330b/1] tiriglik içinde. Ölür miz taḳı tirilür miz. Taḳı irmez biz ḳoparılġanlar."
38. "İrmes ol meger erī, (2) çatar Tangrı üze yalġan. Taḳı irmez biz anga bitgenler."
39. Aydı: "İḏim! (3) Yārī birgil manga, munung birle kim yalġanġa nisbet ḳıldılar mini."
40. Aydı: "Azdın, bolġaylar öküngenler."
41. (4) Taḳı tuttı anlarnı ḳatıġ ün, ḥaḳ birle; ḳılduḳ anlarnı suw üze ıḳġan çöp köpük. Yoḳalmaḳ, (5) küç ḳılġan erenlerge.
42. Andın song yarattuḳ zamāne kişileri, öngin.
43. (6) Ozmas bir ögürdin vaḳtını taḳı ḳalmaslar.
44. Andın song ıḏduḳ (7) yalawaçlarımuzni, ulaşu. Tigme bir kez keldi ögürge yalawaçı, yalġanġa nisbet ḳıldılar anı. Uydurduḳ (8) pārelerini pāreġa, taḳı ḳılduḳ anlarnı sözler. Yoḳalmaḳ ol erenlerge kim (9) bitmesler.
45. Andın song ıḏduḳ Mūsānı taḳı uyası Hārūnnı, āyetlerimüz birle [331a/1] taḳı açuḳ ḥüccet birle;
46. Fir'avn tapa, taḳı ḥürmetlig kişileri birle. Uluġsındılar taḳı irdiler (2) erenler mütekebbir.
47. Aydılar: "Biter mü biz iki yaratılmışġa bizing mengizlig, taḳı ikisining ḳavmı bizge (3) ḳulluḳ ḳılġanlar?"
48. Yalġanġa nisbet ḳıldılar ol ikisini, irdiler yoḳatılmışlardın.
49. Taḳı (4) birdük Mūsāġa kitābnı, bolġay kim anlar könülgeyler.
50. Taḳı ḳılduḳ (5) Meryem oġlını taḳı anasını, nişān. Taḳı sıġındurduḳ ol ikisini tepege, ḳarārlıġ (6) taḳı suwluġ.
51. Ay yalawaçlar! Ying arıġlardın taḳı ḳılıng eḏgü 'amellerni. (7) Ḥaḳīḳat üze men, anı kim ḳılur siz bilgen.
52. Taḳı ḥaḳīḳat üze sizing bu dīningiz, bir dīn. (8) Taḳı men İḏingiz, saḳnıng mindin.
53. Kestiler işlerini aralarında, kitāblar. (9) Tigme bir ögür, ol nirse birle kim anlarnıng ḳatında turur sewüngenler.
54. Ḳoḏġul anlarnı tarlıḳları içinde, [331b/1] bir vaḳtġa tegrü kim.
55. Sizerler mü, ḥaḳīḳat üze bu kim meded birür miz anlarġa anıng birle, māldın (2) taḳı oġullardın;
56. iwer miz anlarġa eḏgü işler içinde? Bilmesler.
57. (3) Ḥaḳīḳat üze anlar kim, anlar İḏisining ḳorḳunçındın ḳorḳarlar.
58. Taḳı anlar kim, (4) anlar anlarnıng İḏisining āyetlerinġa biterler.
59. Taḳı anlar kim, anlar İḏileringe ortaḳ ḳoşmazlar.

60. (5) Taḳı anlar kim birürler anı kim birdiler, taḳı köngülleri ḳorḳġan, ḥaḳīḳat üze anlar (6) İḏileri tapa ḳaytġanlar.
61. Anlar iwerler eḏgü işler içinde taḳı anlar (7) anga ozġanlar.
62. Teklīf ḳılmaz miz tenge, meger yaraġınça. Taḳı ḳatımuzda kitāb, (8) sözleyür ḥaḳ birle. Taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
63. Köngülleri küçeylik içinde (9) mundın. Taḳı anlarġa işler bar, andın bisre, anlar anga ḳılġanlar.
64. [332a/1] Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim tuttuḳ ni'met birilmişlerni ḳın birle, ol vaḳtın kim anlar ün kötrüp yalwarurlar.
65. (2) Yalbarmang bu kün; ḥaḳīḳat üze siz, bizdin yārī birilmes siz.
66. İrdi āyetlerim, (3) oḳunur sizing üze; irdingiz, ökçeleringiz üze ḳaytur irdingiz,
67. (4) uluġsınġanlar anıng birle, tünle sözleşü bī-hūḏe sözleyür siz.
68. Tedbīr ḳılmadılar mu (5) bu sözni? Keldi mü anlarġa ol nirse birle kim kelmedi burunḳı atalarınġa?
69. Yā bilmediler mü (6) yalawaçların, anlar, anga bilmegenler?
70. Yā ayturlar mu: "Anıng birle dīvānelıḳ." (7) Keldi anlarġa ḥaḳ birle, taḳı üküşrekleri ḥaḳġa yigrengenler.
71. Taḳı eger uysa irdi (8) ḥaḳ, hevālarınġa; bozulġay irdi kökler taḳı yir, taḳı ol kim irse kim anıng içinde. (9) Birdük anlarġa kitāb birle taḳı ẕikrler birle; anlar ẕikrlerindin yüz ewürgenler.
72. Yā [332b/1] tileyür mü siz anlardın ḫarāc? İḏingning ḫarācı yaḫşıraḳ. Taḳı ol, yaḫşıraḳı (2) rūzī birgenlerning.
73. Taḳı ḥaḳīḳat üze sen ündeyür sen anlarnı köni yol tapa.
74. (3) Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar kim bitmezler ol cihānġa, yoldın ḳışġanlar.
75. (4) Taḳı eger raḥmet ḳılsa irdük anlarġa, taḳı açsa irdük ol nirseni kim anlarnıng birle, ḳaḥṭdın; üngeyler irdi (5) ḥaddın keçmekleri içinde, müteḥayyir bolurlar.
76. Taḳı tuttuḳ anlarnı ḳın birle, (6) ḫużū' ḳılmadılar İḏileringe taḳı zārīlıḳ ḳılmaslar.
77. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim açtuḳ (7) anlar üze ḳapuġ, ḳınlıġ ḳatıġ, ol vaḳtın kim anlar anıng içinde nevmīḏ bolġanlar.
78. (8) Taḳı ol ol kim yarattı sizge ḳulaḳnı taḳı közlerni taḳı köngüllerni. Az (9) şükr ḳılur siz.
79. Taḳı ol ol kim yarattı sizni yirde taḳı anıng tapa [333a/1] yıġlur siz.
80. Taḳı ol ol kim tirgüzür taḳı öldürür. Taḳı anga tünnüng taḳı künnüng (2) biri birining songınça yörimeki. Bilmes mü siz?
81. Aydılar, anıng mengizlig kim aydı (3) burunḳılar.
82. Aydılar: "Ol vaḳtın mu kim öldük, taḳı bolduḳ toprāḳ taḳı süngükler, biz mü (4) ḳoparılmışlar?"
83. "Va'de ḳılınduḳ biz taḳı atalarımuz bu, aşnudın; (5) irmez bu, meger burunḳılarnung bitigleri."
84. Aygıl: "Kimge yir, taḳı ol kim irse kim anıng içinde; (6) eger bilür irsengiz?"

85. Aygaylar: "Tangrıga." Aygıl: (7) "Angmaz mu siz?"
86. Aygıl: "Kim yiti köknüng erkligi takı erkligi (8) uluġ ‘arşnung?"
87. Aygaylar: "Tangrıka." Aygıl: "Korkmaz mu siz?"
88. (9) Aygıl: "Kim turur ol, anıng elginde tigme bir nirsening mülki takı ol kurtarur takı kurtarılmaz [333b/1] anıng üze; eger bilür irsengiz?"
89. Aygaylar: "Tangrıka." Aygıl: "Neteg (2) aldanur siz?"
90. Keldük anlarga hak birle, takı hakīkat üze anlar yalgan sözlegenler.
91. Tutunmadı (3) Tangrı oglandın. Takı bolmadı anıng birle tapunġudın; andaġ irse bargay irdi tigme bir (4) tapunġu ol nirse birle kim yarattı, takı yinggey irdi pāreleri pāre üze. Arıglık (5) Tangrı<ga>, ol nirsedin <kim> sıfat kılurlar.
92. Örtüglügnüng bilgeni takı āşkārānıng, yüksek boldı (6) mundın kim ortak koşarlar.
93. Aygıl: "İdim! Körküzseng manga anı kim va‘de kılnurlar,
94. (7) İdim, kılmagıl mini küç kılgan erenlerde!"
95. Takı biz, munung üze kim (8) körküzse miz sanga anı kim va‘de kılur miz anlarga, yaraglıglar.
96. Def‘ kılgıl anıng birle kim ol körklügrek, (9) yawuzlukını. Biz bilgenrek miz anı kim sıfat kılurlar.
97. Takı aygıl: "İdim! Sıgnur men [334a/1] sanga, iblīslernüng sançmaklarındın."
98. "Takı sıgnur men sanga, İdim kim hāzır bolsalar manga!"
99. (2) Ançaġa tegrü kim ol vaktın kim keldi anlarda biringe ölüm, aydı: "İdim! Kaytarıng mini."
100. (3) "Bolgay kim men kılsam edgü ‘amelni, ol nirse içinde kim koddum." Yıgılgıl, kaytarmak istemekdin. Ol sözī turur, ol (4) anıng ayganı. Takı ileylerindin yıggan bar, kopgarılurlarının küninge tegrü.
101. Ol vaktın kim (5) ürüldi şūrga, nisbetler yok aralarında ol kün, takı soruşmazlar.
102. (6) Kim kim agır bolsa anıng ölçülmişleri, anlar anlar kurtulganlar.
103. Takı kim kim (7) yüngül boldı ölçülmişleri, anlar anlar kim ziyān kıldılar özleringe, (8) tamuġ içinde cāvidāneler.
104. Köyrür yüzlerini ot takı anlar anıng içinde (9) tudakları ewrülgenler.
105. İrmedi mü āyetlerim okınur sizing üze, yalganga nisbet kılur [334b/1] irdingiz?
106. Aydılar: "İdimüz! Erklig boldı bizing üze songumız asıgsızlıkı takı irdük (2) azgun erenler."
107. "İdimüz! Çıkargıl bizni mundın; eger kaytsa miz, biz (3) küç kılganlar."
108. Aydı: "Hor bolung anıng içinde takı sözlemeng manga."
109. Hakīkat üze ol irdi bir ögür (4) kullarımdın, ayturlar: "İdimüz! Bittük, yarlıkagıl bizge takı rahmet kılgıl. (5) Takı sen rahmet kılganlarnıng yahşırakı."
110. Tutundungız anlarnı yobılamak; ançaġa tegrü kim (6) unutturdılar sizge zikrimni. Takı siz irdingiz anlardın küler irdingiz."
111. Men (7) cezā birdim anlarga bu kün, munung birle kim sabr kıldılar. Hakīkat üze anlar, anlar zafer bulganlar.

112. Aydı: (8) "Niçe kiçtingiz yir içinde, yıllar sanındın?"
113. Aydılar: "Kiçtük bir kün, yā (9) bir künnüng pāresi. Sorġul sanaġanlarġa."
114. Aydı: "Kiçmedingiz meger az, eger [335a/1] bilür irdingiz irse."
115. "Sizindingiz mü, ḥaḳīḳat üze yarattuḳ sizni oynayu (2) taḳı siz bizing tapa ḳaytarılmazlar?"
116. Yüksek boldı Tangrı erklig, ol kim mülk anga (3) vācib bolur. Yoḳ tapunġu meger ol. 'Arşnıng erkligi, kerīm.
117. Taḳı kim kim ündese (4) Tangrı birle öngin tapunġu, yoḳ ḥüccet anga anıng birle; ḥaḳīḳat üze saḳışı İḏisi ḳatında. (5) Ḥaḳīḳat üze ol, ḳurtulmas küfr ketürgenler.
118. Taḳı ayġıl: "İḏim! Yarlıḳaġıl taḳı raḥmet ḳılġıl. Taḳı sen raḥmet ḳılġanlar- (6) nıng yaḫşıraḳı."

(24)

SŪRETÜ'N-NŪR

(7) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [335b/1] Sūre; indürdük anı taḳı kestük anı. Taḳı indürdük anıng içinde açuḳ nişānlar, (2) bolġay kim siz angġay siz.
2. Zinā ḳılġan tişi taḳı zinā ḳılġan er, ḳamçılang tigme birini (3) ol ikisindin, yüz ḳamçı. Taḳı tutmasun sizni ol ikisi birle (4) raḥmet, Tangrınıng dīni içinde, eger biter irsengiz Tangrıġa taḳı ol (5) cihānġa. Taḳı ḥāżır bolsun ol ikisining ḳınınġa, bir ögür bitgenlerdin.
3. (6) Zinā ḳılġan er; nikāḥ ḳılmas, meger zinā ḳılġan tişini, yā ortaḳ ḳoşġan tişi. Taḳı zinā ḳılġan tişi; (7) nikāḥ ḳılmas anı, meger zinā ḳılġan er, yā ortaḳ ḳoşġan er. Taḳı ḥarām ḳılındı ol, bitgenler üze.
4. (8) Taḳı anlar kim sögerler pārsā tişilerge, andın song kelmediler tört (9) tanuḳ birle; ḳamçılang anlarnı seksen ḳamçı. Taḳı ḳabūl ḳılmang anlarġa [336a/1] tanuḳluḳ, ulaşu. Taḳı anlar, anlar buyruḳdın çıḳġanlar.
5. Meger anlar kim (2) tevbe ḳıldılar andın song, taḳı ongardılar. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, (3) raḥmet ḳılġan.
6. Taḳı anlar kim sögerler cüftleringe, taḳı bolmadı (4) anlarḳa tanuḳlar meger özleri; anlarnıng birining tanuḳluḳı, tört tanuḳluḳ (5) Tangrı birle; ḥaḳīḳat üze ol rāst ayġanlardın.
7. Taḳı bişinçi; ḥaḳīḳat üze Tangrınıng (6) la'neti anıng üze, eger bolsa yalġanlardın.

8. Taḳı def‘ ḳılur andın ‘aẕābnı (7) kim tanuḳluḳ birse, tört tanuḳluḳ Tangrı birle; ḥaḳīḳat üze ol yalġanlardın.
9. (8) Taḳı bişinçi; ḥaḳīḳat üze Tangrınıng öwkesi anıng üze, eger bolsa rāst ayġanlardın.
10. (9) Taḳı eger bolmasa irdi Tangrınıng faẓlı sizing üze taḳı raḥmeti; taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı tevbeni ḳabūl ḳılġan, ḥikmet birle iş ḳılġan.
11. [336b/1] Ḥaḳīḳat üze anlar kim keldiler yalġan birle, bir ögür sizdin. Saḳınmang anı (2) yawuz sizge, ol yaḫşıraḳ sizge. Tigme bir erge anlardın, ol kim (3) ḳazġandı yazuḳdın; taḳı ol kim erklendi uluġını, anlardın, (4) anga ḳın uluġ.
12. Eger ol vaḳtın kim eşittingiz anı, sizdi bitgenler (5) taḳı bitgen tişi, özleri birle eḏgülükni, taḳı aydılar: "Bu yalġan açuḳ."
13. (6) Eger kelseler irdi anıng üze tört tanuḳ birle; ol vaḳtın kim kelmediler tanuḳlar birle, (7) anlar Tangrı ḳatında, anlar yalġan sözlegenler.
14. Taḳı eger bolmasa irdi Tangrınıng faẓlı (8) sizing üze taḳı raḥmeti, dünyā içinde taḳı ol cihānda; sıḳaġay irdi sizni ol nirse (9) içinde kim şürū‘ ḳıldıngız anıng içinde, ḳın uluġ.
15. Ol vaḳtın kim alursuz anı tilleringiz birle, [337a/1] taḳı aytur siz aġızlarıngız birle anı kim yoḳ sizge anıng birle bilig. (2) Taḳı saḳınur siz anı āsān, taḳı ol Tangrı ḳatında uluġ.
16. Taḳı eger aytsa irdingiz (3) ol vaḳtın kim eşittingiz anı, aydıngız: "Bolmas bizge kim sözlese miz munung birle. (4) Arıġlıḳ sanga, bu buhtān uluġ."
17. Ögütleyür sizge Tangrı kim (5) ḳaytsangız anıng mengizligge ulaşu, eger irsengiz bitgenler.
18. Taḳı beyān ḳılur (6) Tangrı sizge āyetlerni. Taḳı Tangrı bilgen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
19. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (7) sewerler kim yayılsa körksüz iş, anlarnıng içinde kim bittile<r>; anlarġa (8) ḳın iglig, dünyāda taḳı ol cihānda. Taḳı Tangrı bilür taḳı siz (9) bilmes siz.
20. Taḳı eger bolmasa irdi Tangrınıng faẓlı sizing üze, taḳı raḥmeti; [337b/1] taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
21. Ay anlar kim bittiler! Uymang (2) iblīs adımlarınġa. Taḳı kim kim uysa şeyṭānnıng adımlarınġa, (3) ḥaḳīḳat üze ol buyrur yawuz iş birle taḳı körksüz iş birle. Taḳı eger bolmasa irdi Tangrınıng faẓlı sizing üze, (4) taḳı raḥmeti; arınmaġay irdi sizdin birdin ulaşu, velī Tangrı arıġ ḳılur (5) kimni tilese. Taḳı Tangrı eşitgen, bilgen.
22. Taḳı andıḳmasun artuḳluḳ eyeleri (6) sizdin, taḳı kinglik eyeleri kim birseler yawuḳluḳ eyeleringe taḳı dervīşlerge (7) taḳı hicret ḳılġanlarġa Tangrı yolında. Taḳı kiçürsünler taḳı ‘afv ḳılsunlar. (8) Sewmez mü siz kim yarlıḳasa Tangrı sizge? Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
23. (9) Ḥaḳīḳat üze anlar kim sögerler pārsā tişilerge, köngülleri arıġ tişilerge, [338a/1] bitgen tişilerge; la‘net ḳılındılar dünyāda taḳı ol cihānda, taḳı anlarġa ḳın uluġ.
24. (2) Ol kün kim tanuḳluḳ birür anlar üze tilleri taḳı eligleri taḳı aḏaḳları, ol nirse birle kim (3) ḳılur irdiler.

25. Ol kün tükel birür anlarġa Tangrı, vācib bolġan cezālarını. (4) Taḳı bilürler, ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol ḥaḳ, açuḳ tölengen.
26. Asıġsız sözler (5) ḥabīṣ kişilerge, taḳı ḥabīṣ kişiler[140] asıġsız sözlerge. Taḳı yaḫşı sözler[141] yaḫşı kişilerge, (6) taḳı yaḫşı kişiler[142] yaḫşı sözlerge. Anlar bīzār ḳılınmışlar andın kim ayturlar. (7) Anlarġa yarlıḳamaḳ, taḳı rūzī yaḫşı.
27. Ay anlar kim bittiler! Kirmeng (8) ewlerge ewleringizdin öngin, ançaġa tegrü kim bilmek tilemekingizge tegrü, taḳı selām ḳılsangız eyeleri üze. (9) Ol yaḫşıraḳ sizge, bolġay kim siz angġay siz.
28. Eger bulmasangız anıng içinde [338b/1] bir kim irseni, kirmeng anga ançaġa tegrü kim destūr birginçe sizge. Taḳı eger aytılsa sizge: (2) "Ḳaytıng"; ḳaytıng. Ol arıġraḳ sizge. Taḳı Tangrı, ol nirseni kim ḳılur siz (3) bilgen.
29. Yoḳ sizing üze yazuḳ kim kirsengiz ewlerge (4) turulmamış, anıng içinde menfa'at sizge. Taḳı Tangrı bilür anı kim āşkāre ḳılur siz taḳı anı kim (5) örter siz.
30. Aygıl bitgenlerge, aşaḳ ḳılsunlar közlerindin taḳı saḳlasunlar (6) uvut yinleri. Ol, arıġraḳ anlarġa. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen anı kim ḳılurlar.
31. (7) Taḳı aygıl bitgen tişilerge, aşaḳ ḳılsunlar közlerindin taḳı saḳlasunlar (8) uvut yinlerini. Taḳı açmasunlar bezeklerini, meger ol kim ẓāhir boldı andın. (9) Taḳı ursunlar bürünçükleri yaḳaları üze. Taḳı açmasunlar [339a/1] bezeklerini, meger küḍegüleringe, yā atalarınġa, yā küyegülerining atalarınġa, (2) yā oġlanlarınġa, yā cüftlerining oġlanlarınġa, yā ḳarındaşlarınġa, yā ḳarındaşının oġlanlarınġa, (3) yā ḳız ḳarındaşının oġlanlarınġa, yā tişileringe, yā ol nirsege kim (4) erklendi saġ eligleri, yā uyġanlarġa ḥācetlıġlarnıng öngini (5) erenlerdin, yā nā-resīde oġlanlarġa anlar kim muṭṭali' bolmadılar tişilerning (6) 'avretleri üze. Taḳı urmasunlar ayaḳları birle, munung üçün kim bilinse ol kim örterler, (7) bezeklerindin. Taḳı ḳaytıng Tangrı tapa ḳamuġ, ay bitgenler, (8) bolġay kim siz ḳurtulġay siz!
32. Taḳı cüftlendürüng küḍegüsiz tişilerni sizdin, taḳı eḍgülerni (9) ḳullarıngızdın, taḳı ḳara başlarıngızdın. Eger bolsalar dervīşler, bay ḳılsa anlarnı Tangrı, [339b/1] faẓlındın. Taḳı Tangrı king, bilgen.
33. Taḳı saḳınsun ḳatıġlansun anlar kim (2) bulmaslar nikāḥġa yaraġ yitmekni, ançaġa tegrü kim bay ḳılsa anlarnı Tangrı faẓlındın. (3) Taḳı anlar kim isteyürler kitābnı ol nirsedin kim erklig boldı saġ eligleringiz, (4) bitigleşing anlar birle, eger bilsengiz anlar içinde yaraġ. Taḳı biring anlarġa Tangrının (5) mālındın, ol kim birdi sizge. Taḳı küçemle<me>ng yigit tişileringizni zinā üze, (6) eger tileseler saḳınmaḳ; munung üçün kim istesengiz bu yaḳınraḳ tiriglikning fāyidesini. (7) Taḳı kim küçemlese anlarnı, ḥaḳīḳat üze Tangrı anlarnıng küçemlemekining songındın (8) yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
34. Taḳı indürdük sizing tapa āyetler açuḳ, (9) taḳı teng ṣıfat anlardın kim keçtiler aşnunguz, taḳı ögütlemek saḳnuḳlarġa.

---

[140] kişiler: kişilerge
[141] sözler: sözlerge
[142] kişiler: kişilerge

35. [340a/1] Tangrı köklernüng nūrı takı yirning yarukluknıng eyesi. Anıng nūrınıng sıfatı, tamda öteliksiz çırāġ kodgutlük, (2) anıng içinde çırāġ. Takı yangan çırāġ, sırça içinde. Sırça, (3) tamām ol yaruk yulduz, yaşıġan. Yandurulur üküş hayrlıġ yıġaçnıng çırāġındın, (4) zeytündın; maşrıkġa nisbetlig irmes takı maġribġa nisbetlig irmes. Yawuk bolur yağı, yaruk yulduz, (5) takı niçeme kim yokamasa anga ot. Yarukluk yarukluk üze. Köndürür Tangrı yarukluġınġa (6) ol kim irseni kim tileyür. Takı urur Tangrı meşellerni kişilerge takı Tangrı tigme bir (7) nirseni bilgen.
36. Ewler içinde, buyurdı Tangrı kim kötrülse, takı zikr kılınsa (8) anıng içinde atı. Tesbīh kılur[143] anga anıng içinde, irtelerde takı kiçelerde,
37. erenler; (9) meşgūl kılmas anlarnı bāzergānlik takı bey', Tangrı yādındın takı namāznung peyveste kılmakındın [340b/1] takı zekātnıng birmekindin. Korkarlar ol kündin kim ewrülür anıng içinde köngüller takı közler.
38. (2) Munung üçün kim cezā birse anlarġa Tangrı kılġanlarınıng cezāsınıng körklügrekini, takı munung üçün kim artursa anlarġa fażlındın. (3) Takı Tangrı rüzī birür ol kim irsege kim tileyür, sakışsız.
39. Takı anlar kim küfr ketürdiler, (4) 'amelleri salġım mengizlig tüz yirde. Sakınur anı suwsaġan, suw; (5) ançaġa tegrü ol vaktın kim keldi anga, bulmadı anı nirse. Takı buldı Tangrını anıng katında, (6) tükel birdi anga, yā tegürdi hisābını. Takı Tangrı revān sakışı.
40. Yā karangkuluklar mengizlig (7) tengiz içinde tering, kelür anga kom. Üstünindin kom, üstünindin (8) bulut. Karanggulukлar, pāresi pāre üze. Ol vaktın kim çıkardı (9) elgini, köre yawumadı anı. Takı kim kim kılmadı irse Tangrı anga yarukluk, yok [341a/1] anga yarukludın.
41. Körmeding mü, hakīkat üze Tangrı, arıglayur anga ol kim irse kim kökler içinde (2) takı yirde, takı kuşlar şaf kılganlar? Tigme biri bildi du'āsını (3) takı tesbīhini. Takı Tangrı bilgen anı kim kılurlar.
42. Takı Tangrıġa köklerning mülki (4) takı yirning, takı Tangrı tapa kaytmak.
43. Körmeding mü, (5) hakīkat üze Tangrı sürer bulutnı, andın song cem' kılur anıng arasında, andın song kılur anı (6) biri biringe müngeşmiş? Körer sen yağmurnı, çıkar yarukларından. Takı indürür (7) kökdin, tağlardın, anıng içinde dolıdın. Tegrür anı (8) ol kim irsege kim tileyür takı ewrer anı ol kim irsedin kim tileyür. Yawuk bolur yıldırımının yarukı, (9) barur közler birle.
44. Ewrer Tangrı tünni takı kündüzni. Hakīkat üze anıng içinde [341b/1] i'tibār alġu nirse bar, közler eyeleringe.
45. Takı Tangrı yarattı tigme bir yörigen cānvarlarnı (2) suwdın. Takı anlardın kim irseyi kim yöriyür karnı üze takı anlardın kim irseyi yöriyür (3) iki adak üze takı anlardın kim irseyi yöriyür tört adak üze. Yaratur Tangrı anı kim (4) tileyür, hakīkat üze Tangrı kamuġ nirse üze yaraġlıġ.

---

143 kılur: kılnur

46. İndürdük açuḳ āyetler. (5) Taḳı Tangrı köndürür kimni kim tiler, köni yol tapa.
47. Taḳı ayturlar: (6) "Bittük Tangrıḳa taḳı yalawaçġa, taḳı boyun südük." Andın song i'rāż ḳılur bir ögür anlardın, (7) andın song. Taḳı irmez anlar bitgenler.
48. Taḳı ol vaḳtın kim (8) ünildiler Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, munung üçün kim ḥükm ḳılsa aralarında; ol vaḳtın kim bir ögür anlardın (9) yüz ewürgenler.
49. Taḳı eger bolsa anlarġa ḥaḳ, kelgeyler anıng tapa boyun süglilik ḥālı üze.
50. [342a/1] Köngülleri içinde mü sökellik bar, yā şeklig mü boldılar, yā ḳorḳarlar mu kim ẓulm ḳılsa (2) Tangrı anlar üze taḳı yalawaçı? Anlar, anlar küç ḳılġanlar.
51. Ḥaḳīḳat üze (3) irdi bitgenler sözi, ol vaḳtın kim ündenildiler Tangrı tapa taḳı yalawaçı tapa, munung üçün kim ḥükm ḳılsa (4) aralarında, kim aysalar: "İşittük taḳı boyun südük." Taḳı anlar, anlar ḳurtulġanlar.
52. (5) Taḳı kim boyun süse Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, taḳı ḳorḳsa Tangrıdın taḳı saḳınsa. Anlar, (6) anlar ẓafer bulġanlar.
53. Taḳı ant içtiler Tangrı tuta, antlarının ḳatığını, eger (7) buyursang anlarġa çıḳġaylar[144]. Aygıl: "Ant içmeng, ṭā'at bilinmiş. (8) Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen anı kim ḳılur siz."
54. Aygıl: "Boyun süng Tangrıġa taḳı boyun süng (9) yalawaçınġa." Eger i'rāż ḳılsangız[145], ḥaḳīḳat üze anıng üze anı kim yüklenildi, taḳı sizing üze anı kim [342b/1] yüklenildingiz. Taḳı eger boyun süsengiz anga, könülgey siz. Taḳı yoḳ yalawaç üze, meger tegürmek (2) açuḳ.
55. Va'de ḳıldı Tangrı anlarġa kim bittiler sizdin taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; (3) ḫalīfe ḳılġay anlarnı yirde, neteg kim ḫalīfe ḳıldı anlarnı aşnularından. (4) Taḳı ornatur anlarġa ol dīnlerini kim ol kim unadı anlarġa. Taḳı bedel ḳılġay anlarġa (5) ḳorḳunçlarından songra īminlikni. Ḳulluḳ ḳılurlar manga, ortaḳ ḳoşmanglar manga nirseni. (6) Taḳı kim kim küfr ketürse andın song, anlar anlar buyruḳdın çıḳġanlar.
56. Taḳı peyveste ḳılıng (7) namāznı taḳı biring zekātnı taḳı boyun süng yalawaçġa, bolġay kim siz raḥmet ḳılınġay siz.
57. (8) Sizinmeng anlarnı kim küfr ketürdiler, 'āciz ḳılġanlar yirde. Taḳı sıġınġu yirleri (9) ot. Taḳı neme yawuz yanġu yir!
58. Ay anlar kim bittiler! Destūr tilesün sizdin [343a/1] anlar kim erklendi saġ eligleringiz taḳı anlar kim tigmediler iḥtilāmġa, sizdin; (2) üç kez, tang namāzının aşnusından, taḳı ol vaḳtın kim ḳoyar siz (3) tonlarıngızını öyleg isigindin, taḳı yatsu namāzının songındın. Üç (4) 'avret birle sizge. Yoḳ sizing üze taḳı yoḳ anlar üze, yazuḳ, anlarnıng songında; (5) tezgingenler sizing pārengiz pāre üze. Anıng mengizlig beyān ḳılur (6) Tangrı sizge āyetlerini. Taḳı Tangrı bilgen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
59. Taḳı ol vaḳtın kim tegdi (7) nā-resīde oġlanlar sizdin, iḥtilāmġa; destūr tilesünler, neteg kim destūr tilediler anlar kim (8) aşnularından. Anıng mengizlig beyān ḳılur Tangrı sizge āyetlerini. Taḳı Tangrı bilgen, (9) ḥikmet birle iş ḳılġan.

---

144 çıḳġaylar: çıḳarġaylar
145 ḳılsangız: ḳılsalar

60. Taḳı uluġluḳdın ḥayż körmegenler tişilerdin, anlar kim ümenmesler, ya'nī ṭama' tutmaslar nikāḥnı; [343b/1] yoḳ anlarnıng üze yazuḳ kim ḳoysalar tonlarını, iẓhār ḳılġanlardın öngin (2) bezekni. Taḳı bu kim ḳatıġlansalar, yaḫşıraḳ anlarġa. Taḳı Tangrı eşitgen, (3) bilgen.
61. Yoḳ közsüz üze tarlıḳ taḳı yoḳ aḫsaḳ üze tarlıḳ taḳı yoḳ (4) sökel üze tarlıḳ. Taḳı yoḳ özleringiz kim yisengiz ewleringizdin, (5) yā atalarıngız ewlerindin, yā analarıngız ewlerindin, yā uyalarıngız ewlerindin, (6) yā ḳız ḳarındaşlarıngız ewlerindin, yā atalarıngız er ḳarındaşınıng ewlerindin, yā atalarıngız ḳız ḳarındaşı- (7) nıng ewlerindin, yā analarıngız er ḳarındaşınıng ewlerindin, yā analarıngız ḳız ḳarındaşınıng ewlerindin, yā (8) ol nirse kim erklendingiz kiritlerini, yā dostungız. Yoḳ sizning üze yazuḳ kim (9) yisengiz yıġılıp, yā taḳılıp. Ol vaḳtın kim kirdingiz ewlerge, selām ḳılıng [344a/1] özleringiz üze, selām Tangrı ḳatındın, bereketlig, ḫoş. Anıng mengizlig (2) beyān ḳılur Tangrı sizge āyetlerni, bolġay kim siz bilgey siz.
62. Ḥaḳīḳat üze bitgenler, (3) anlar kim bittiler Tangrıġa taḳı yalawaçınġa; taḳı ol vaḳtın kim boldılar anıng birle, yıġġanlar (4) iş üze; barmadılar, ançaġa tegrü kim destūr tileseler andın. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (5) destūr tileyürler sindin, anlar anlar kim biterler Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Ol vaḳtın kim (6) destūr tileyürler sindin işlerining pāresi üçün, destūr birgil ol kim irsege kim tileding anlardın. Taḳı yarlıḳayu tilegil (7) anlarġa Tangrıdın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
63. Ḳılmang yalawaçnıng ündemekini (8) arangızda, pārengizning ündemeki mengizlig pāreġa. Bilür Tangrı (9) anlarnı kim çıḳarlar sizdin, sıġnışu. Ḳorḳsun anlar kim [344b/1] ḫilāf ḳılışurlar buyruḳındın kim tigse anlarġa sınaġ, yā tegse anlarġa ḳın (2) iglig.
64. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze Tangrıḳa ol kim kökler içinde taḳı yirde. Bilür anı kim siz (3) anıng üze. Taḳı ol kün kim ḳaytarılurlar anıñ tapa, ḫaber birür anlarġa munung birle kim ḳıldılar. Taḳı Tangrı tigme bir nirseni bilgen.

(25)

SŪRETÜ'L-FURḲĀN

(4) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Üküş ḫayrlıġ boldı, ol kim indürdi Ḳur'ānnı ḳulı üze, munung üçün kim bolsa 'ālemlerġa (6) ḳorḳutġan.
2. Ol kim anga köklernüng mülki taḳı yirning. Taḳı tutunmadı oġlan. [345a/1] Taḳı bolmadı anga ortaḳ, mülk içinde. Taḳı yarattı tigme bir nirseni; endāze ḳıldı anı, endāze ḳılmaḳ.
3. (2) Taḳı tutundılar andın bisre tapunġular; yaratmaslar nirseni taḳı anlar (3) yaratılurlar. Taḳı erklenmesler özleringe, ziyānnı taḳı asıġnı. Taḳı (4) erklenmesler ölümni taḳı tiriglikni taḳı tirilmekni.
4. Taḳı aydı anlar kim (5) küfr ketürdiler: "İrmez bu, meger yalġan, çattı anı; taḳı yārī birdi anıng üze (6) erenler, önginler." Ḳıldılar ẓulmnı taḳı yalġannı taḳı buhtānnı.
5. Taḳı aydılar: (7) "Burunḳılarnıng bitigleri, özi üçün bitidi anı; ol imlā ḳılnur anıng üze, irtede (8) taḳı kiçede."
6. Ayġıl: "İndürdi anı ol kim bilür örtüglügni kökler içinde (9) taḳı yirde. Ḥaḳīḳat üze ol irdi yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
7. Taḳı aydılar: "Ne turur [345b/1] bu yalawaçġa, yiyür yigü nirseni taḳı yöriyür bāzārlar içinde? (2) İndürülse irdi anıng tapa firişte, bolsa anıng birle ḳorḳutġan."
8. "Yā bıraḳılsa anıng tapa (3) genc, yā bolsa anga būstānı kim yiyür andın." Taḳı aydı küç ḳılġanlar: (4) "Uymas siz meger erge, sihr ḳılnıp 'aḳlı üze ġalebe ḳılınmış."
9. Baḳġıl, neteg urdılar (5) sanga meṣellerni. Azdılar, unmaslar yolġa.
10. Yüksek boldı (6) ol kim eger tilese, ḳıldı sanga eḏgürek andın, būstānlar, (7) aḳar altınındın arıḳlar. Taḳı ḳılġay sanga köşkler.
11. (8) Yalġanġa nisbet ḳıldılar ḳıyāmetni. Taḳı anuḳ ḳılduḳ ol kim irsege kim yalġanġa nisbet ḳıldı ḳıyāmetni, (9) ḳatıġ yanġan otnı.
12. Ol vaḳtın kim kördi anlarnı yıraḳ orundın, işittiler anga [346a/1] öfkelenmek taḳı ingremek.
13. Taḳı ol vaḳtın kim kemşildiler andın, yirde tar, ḳoşulmışlar; (2) ündediler anda yoḳalmaḳnı.
14. "Ündemeng bu kün yoḳalmaḳnı, bir. (3) Taḳı ündeng yoḳalmaḳnı, üküş."
15. Ayġıl: "Ol mu yaḫşıraḳ, yā cāviḏānelıḳ uçmaḳı, (4) ol kim va'de ḳılındı saḳınġanlar; boldı anlarġa yanut taḳı yanġu yir?"
16. Anlarġa anıng içinde, (5) anı kim tileyürler, cāviḏāneler. İrdi İḏing üze va'de tilenmiş.

17. Takı ol kün kim (6) yıġar[146] anlarnı takı ol nirseni kim ḳulluḳ ḳılurlar Tangrıdın bisre, aytur: "Sizler mü (7) azdurdunguz ḳullarımnı uşbu, yā anlar mu azdılar yolnı?"
18. Aydılar: (8) "Arıġlıḳ sanga; dost bolmas irdi bizge kim tutunsa miz sindin bisre (9) dostlardın; velī ber-ḫ^{v}ārdārlıḳ birding anlarġa takı atalarınġa, ançaġa tegrü kim unuttılar angmaḳnı, yā yāḍ ḳılmaḳnı. [346b/1] Takı boldılar, erenler yoḳalġanlar."
19. Yalġanġa nisbet ḳıldılar sizni munung birle kim ayturlar, (2) unmaslar ewürmekke takı yārī birmekke. Takı kim küç ḳılsa sizdin, (3) taturġay miz anga ḳınnı uluġ.
20. Takı ıḍmaduḳ aşnungdın ıḍılmışlardın, (4) meger anlar yiyürler yigü nirseni takı yöriyürler bāzārlar içinde. (5) Takı ḳılduḳ pāreleringizni pāreġa sınaġ, ṣabr ḳılur mu siz? Takı irdi (6) İḍing körgen.
21. Takı aydı anlar kim ümenmesler satġaşmaḳımuznı: "Eger (7) indürülse irdi bizing üze firişteler, yā körse irdük İḍimüzni." Uluġsındılar (8) özleri içinde. Takı ḥaddın keçtiler ẓulm içinde, keçmek uluġ.
22. Ol kün kim körerler firiştelerni, (9) yoḳ müjde ol kün yazuḳ ḳılġanlarġa. Takı ayturlar: "Yıġılmış, yıġılmaḳ."
23. [347a/1] Takı keldük ol nirse tapa kim ḳıldılar işdin, ḳılduḳ anı toġ saçılmış.
24. (2) Uçmaḳ eyeleri ol kün yaḫşıraḳ, ḳarār ḳılġu yir yanındın takı körklügrek ..... yanındın.
25. Takı ol kün (3) yarılur kök bulıt birle takı indürüldi firişteler indürülmek.
26. (4) Mülk ol kün ḥaḳ tölengen, İḍige. Takı irdi kün, kāfir- (5) ler üze küçey.
27. Takı ol kün ısrur ẓālim iki elgi üze, (6) aytur: "Ay kāşkī men tutunsa irdim yalawaç birle yol!"
28. "Ay bī-çārelıḳ, (7) kāşkī men tutunmasa irdim fulānnı dost!"
29. "Azdurdı mini Tangrını (8) yāḍ ḳılmaḳdın, ol vaḳtdın songra kim keldi manga. Takı irdi şeyṭān, ya'nī iblīs, (9) kişige ḳoḍġan."
30. Takı aydı yalawaç: "Ay İḍim! Ḥaḳīḳat üze ḳavmum, [347b/1] tutundılar bu Ḳur'ānnı ḳonmış."
31. Takı anıng mengizlig ḳılduḳ tigme bir (2) peyġāmberni düşman, yazuḳ ḳılġanlardın. Takı tap boldı İḍing köndürgen takı yārī birgen.
32. (3) Takı aydı anlar kim küfr ketürdiler: "Eger indürülse irdi anıñ üze Ḳur'ān, birçe ök." (4) Anıng mengizlig, munung üçün kim tölendürse miz anıng birle könglüngni. Takı āyet songınça āyet, vaḳf songınça vaḳf ḳılduḳ.
33. Takı kelmezler sanga (5) tang su'āllar birle, meger keldük sanga ḥaḳ birle, takı körklügrek, açmaḳ yanındın.
34. Anlar kim yıġlurlar (6) yüzleri üze, tamuġ tapa; anlar yawuzraḳ orun yanındın takı azġunraḳ (7) yol yanındın.
35. Takı birdük Mūsāġa kitābnı. Takı ḳılduḳ anıng birle (8) ḳarındaşı Hārūnnı vezīr.

---

146 yıġar: yıġar miz

36. Ayduḳ: "Barıng ikegü, ol erenlerge kim anlar (9) yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni." Yoḳattuḳ anlarnı, yoḳatmaḳ.
37. Taḳı Nūḥ ḳavmı, ḳaçan kim [348a/1] yalġanġa nisbet ḳıldılar yalawaçlarını, baturduḳ anlarnı. Taḳı ḳılduḳ anlarnı kişilerge nişān. (2) Taḳı anuḳ ḳılduḳ küç ḳılġanlarġa, ḳın iglig.
38. Taḳı ʿĀdnı taḳı Şemūdnı, taḳı (3) örülmedük ḳuḍuġ eyelerini taḳı zamāne kişilerini anıng arasında üküş.
39. Taḳı tigme birini, (4) urduḳ anga meṣellerni; taḳı tigme birini uşattuḳ, uşatmaḳ.
40. Taḳı keldiler (5) ol ḳonum üze kim yaġduruldı yawuzluḳ yaġmurı. İrmediler mü körerler anı? (6) İrdiler ümenmesler tirgüzmekni.
41. Taḳı ol vaḳtın kim kördiler sini, tutunmazlar sini (7) meger maṣḥara: "Bu mu, ol kim ıḍdı Tangrı yalawaç?"
42. "Ḥaḳīḳat üze yawuḳ boldı (8) azdurur bizni tapunġularımuzdın, eger bol<ma>sa irdi kim ṣabr ḳılduḳ anıng üze." Taḳı (9) bilgeyler, ol vaḳtın kim körerler ḳınnı, kim azġunraḳ yol yanındın.
43. Kördüng mü [348b/1] ol kim irseni kim tutundı tapunġusını hevāsı? Sen mü bolur sen anıng üze vekīl?
44. Yā (2) saḳınur mu sen, ḥaḳīḳat üze üküşrekleri eşitürler, yā bilürler? İrmez (3) anlar meger yılḳı ḳara mengizlig, anlar azġunraḳ yol yanındın.
45. Körmeding mü İḍing tapa, (4) neteg tarttı köligeni? Taḳı eger tilese irdi ḳılġay irdi anı tek turġan. Andın song ḳılduḳ (5) künni, anıng üze ḳulavuz.
46. Andın song alduḳ anı bizim tapa, almaḳ āsān.
47. (6) Taḳı ol ol kim ḳıldı sizge tünni örtgen taḳı uyḳunı ölüm (7) taḳı ḳıldı kündüzni tirgüzmek.
48. Taḳı ol ol kim ıḍdı yillerni, (8) müjde birgenler, raḥmetining ileyinde. Taḳı indürdük kökdin suwnı, arıġ ḳılġan.
49. (9) Munung üçün kim tirgürse miz anıng birle yirni ölüg; taḳı içürse miz anı, ol nirsedin kim yarattuḳ, tört aḍaḳlıġlarġa [349a/1] taḳı kişilerge üküş.
50. Taḳı ewürdük anı anlarnıng arasında, munung üçün kim ögüt alsalar. (2) Unamadı kişilerning üküşrekleri, meger inkār ḳılmaḳnı.
51. Taḳı eger tilese irdük, ıḍġay irdük (3) tigme bir ḳonumdın ḳorḳutġan.
52. Boyun sümegil küfr ketürgenlerge; taḳı cihād ḳılġıl anlar birle, (4) uluġ cihād ḳılmaḳ.
53. Taḳı ol ol kim ıḍdı iki köp uluġ suwnı; (5) bu süçüg tatlıġ taḳı bu şor tıḫır. Taḳı ḳıldı ol ikisi arasında (6) ayırt, taḳı yıġılmış yıġlınmaḳ.
54. Taḳı ol ol kim yarattı (7) suwdın, yaratılmış; ḳıldı anı nisbet ḳılġan erkekler taḳı muṣāhere ḳılġan tişiler. Taḳı irdi İḍing yaraġlıġ.
55. (8) Taḳı ḳulluḳ ḳılurlar Tangrıdın bisre ol nirsege kim asıġ ḳılmas anlarġa taḳı ziyān ḳılmas anlarġa. (9) Taḳı irdi küfr ketürgen, İḍisi üze yārī birgen.[147]

---

147 "İnkâr eden, Rabbinin aleyhine (şeytana) yardımcıdır."

56. Takı ıḍmaduḳ sini, meger müjde birgen [349b/1] takı ḳorḳutġan.
57. Ayġıl: "Tilemez men sizdin anıng üze yanutdın, meger ol kim irseni kim tiledi kim (2) tutunsa İḍisi tapa yol."
58. Takı tevekkül ḳılġıl tirigge, ol kim (3) ölmes. Takı arıġlaġıl ögmeki birle. Takı tap boldı ol, ḳullarnıng yazuḳlarını bilgen.
59. (4) Ol kim yarattı köklerni takı yirni, takı ol nirse kim ol ikisi arasında, (5) altı kün içinde. Andın song erklendi 'arş üze, Tangrı. Sorġul (6) anı, bilgenge.
60. Takı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Secde ḳılıng Tangrıġa." (7) Aydılar: "Ne ol Raḥmān? Secde ḳılur mu biz ol nirsege kim buyrur sen bizge?" Takı arturdı anlarġa (8) ḳaçmaḳnı.
61. Yüksek boldı ol kim ḳıldı kök içinde yulduz orunlarını, (9) takı ḳıldı anıng içinde künni takı aynı yarutġan.
62. Takı ol ol kim ḳıldı [350a/1] tünni takı kündüzni, biri biri songınça; ol kim erse kim tiledi kim angsa, yā tiledi şükr ḳılmaḳnı.[148]
63. (2) Takı Tangrınıng ḳulları, anlar kim yöriyürler yir üze, yumşaḳ tölek. Takı ol vaḳtın kim (3) sözleşti anlarnıñ birle bilmegenler, ya'nī yüngül usluġlar; aydılar: "Ḳurtulmaḳ!"
64. Takı anlar tüneyürler, anlar İḍisinge (4) secde ḳılġanlıḳ ḥālında takı öre turġanlıḳ ḥālında.
65. Takı anlar kim ayturlar: "İḍimüz! Ewürgil bizdin (5) tamuġ ḳınını, ḥaḳīḳat üze ḳını irdi yoḳalmaḳ."
66. "Ḥaḳīḳat üze ol yawuz boldı ḳarār ḳılġu yir yanından (6) takı iḳāmet ḳılġu yir yanından."
67. Takı anlar ol vaḳtın kim ḫarc ḳıldılar, ḥaddın kiçmediler takı darlıḳ ḳılmadılar, (7) takı irdi anıñ arasında tüz.
68. Takı anlar kim ündemezler Tangrı birle (8) öngin tapunġu. Takı öldürmezler ol tenni kim ol ḥarām ḳıldı Tangrı, meger ḥaḳ birle. (9) Takı zinā ḳılmazlar. Takı kim ḳılsa anı, satġaşġay yazuḳ yanutınġa.
69. Ḳat ḳılınġay anga [350b/1] ḳın, ḳıyāmet kün. Takı cāviḍāne bolur anıñ içinde, ḫorlanmış.
70. Meger ol kim erse kim tevbe ḳıldı (2) takı bitti takı ḳıldı edgü 'amel; anlar, tegşürür Tangrı anlarnıñ yawuzluḳlarını edgülüklerge. (3) Takı irdi Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
71. Takı kim tevbe ḳılsa takı edgü 'amel ḳılsa; (4) ḥaḳīḳat üze ol ḳayıtur Tangrıġa, ḳaytmaḳ.
72. Takı anlar kim bolmazlar (5) yalḳanġa. Takı ol vaḳtın kiçtiler bāṭılġa, kiçtiler kerīmlüg ḥālı üze.
73. Takı anlar ol vaḳtın kim (6) angduruldılar anlarnıñ İḍisiniñ āyetleri birle, yüzün tüşmediler anıñ üze saġırlıḳ ḥālı üze takı közsüzlük ḥālı üze.

---

148 "O, düşünüp ibret almak veya şükretmek isteyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getirir."

74. (7) Taḳı anlar kim ayturlar: "<İḏimüz!> Birgil bizge cüftlerimüzdin taḳı oġlanlarımuzdın, (8) közler yaruḳluḳından. Taḳı ḳılġıl bizni saḳnuḳlarġa uyġu kim irse."
75. Anlar yanut bir<il>ürler (9) ḥücreni, munung birle kim ṣabr ḳıldılar. Taḳı satġaşurlar anıñ içinde, <selāmġa> taḳı selāmġa.
76. Cāviḏāneler [351a/1] anıñ içinde; körklüg, ḳarār ḳılġu yir yanından taḳı iḳāmet ḳılġu yir yanından.
77. Ayġıl: "Ni i'tibār ḳılur sizge İḏim, eger bolmasa irdi (2) ḳulluḳ ḳılmaḳıngız? Yalġanġa nisbet ḳıldıngız, bolġay yapuşmaḳ."

(26)

SŪRETÜ'Ş-ŞU'ARĀ'

(3) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [351b/1] .....
2. Ol, açuḳ kitābnung āyetleri.
3. Bolġay kim sen öldürgen sen (2) özüngni kim bolmasalar bitgenler.
4. Eger tilese miz indürgey miz anlarnıñ üze (3) kökdin nişān, boldı boyunları anga alçaġla<r>.
5. Taḳı (4) kelmes anlarġa ögütdin Tangrıdın, yangı, meger boldılar andın yüz ewürgenler.
6. (5) Yalġanġa nisbet ḳıldılar, kelgey anlarġa ol nirseniñ ḫaberleri kim irdiler anıñ birle yobılayurlar.
7. (6) Körmediler mü yirni, neçe ündürdük anıñ içinde tigme bir yaḫşı nev'din, (7) ya'nī körklügdin?
8. Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān bar, taḳı bolmadı üküşrekleri bitgenler.
9. (8) Taḳı ḥaḳīḳat üze ol İḏing, ol yinggen, raḥmetlig.
10. Ol vaḳtın kim nidā ḳıldı İḏing Mūsānı (9) kim: "Kelgil, küç ḳılġan erenlerge,
11. Fir'avn ḳavmınġa. Saḳınmaslar <mu>?"
12. [352a/1] Aydı: "İḏim! Ḳorḳar men kim yalġanġa nisbet ḳılġaylar mini."
13. "Taḳı tar boldı kögüzüm, ya'nī könglüm, (2) taḳı barmas tilim. Iḏġıl Hārūn tapa."
14. "Taḳı anlarġa menim üze (3) yazuḳ bar, ḳorḳar men kim öldürseler mini."
15. Aydı: "Yıġılġıl! Barıng āyetlerimüz birle, biz (4) sizing birle işitgenler."

16. "Keling[149] Fir'avn tapa, aydıng: 'Biz 'ālemlerniñ (5) erkligi<ning yalawaçı biz>,
17. kim ıḏġıl bizing birle Ya'ḳūb oġlanlarını.'"
18. Aydı: "Terbiyet (6) ḳılmaduḳ mu sini içimüzde, oġlanlıḳ ḥālda? Taḳı kiçting içimüzde, 'ömrüngdin yıllar."
19. "Taḳı ḳıldıng (7) ol ḳılmaḳıngnı kim ḳıldıng. Taḳı sen nū-sipāslıḳ ḳılġanlardın."
20. Aydı: "Ḳıldım anı (8) ol vaḳtın, taḳı men azġunlardın."
21. "Ḳaçtım sizdin, ol vaḳtın kim ḳorḳtum sizdin. (9) Birdi manga İḏim peyġāmberlıḳ taḳı ḳıldı manga ıḏılmışlardın."
22. "Taḳı ol [352b/1] eḏgülük kim minnet ḳılur sen anı menim üze kim kim ḳullar ḳıldıng Ya'ḳūb oġlanları."
23. Aydı Fir'avn: (2) "Taḳı ne turur 'ālemlerniñ erkligi?"
24. Aydı: "Köklerniñ erkligi taḳı yirniñ, taḳı ol nirse kim (3) ikisiniñ arasında; irsengiz yaḳīn bilgenler."
25. Aydı ol kim erse<lerge> kim <anıng yöresinde turur>: "İşitmes mü siz?"
26. (4) Aydı: "Erkligiñiz taḳı burunḳı atalarıngız erkligi."
27. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze yalawaçıngız, ol kim (5) ıḏıldı sizing tapa, dīvāne."
28. Aydı: "Maġribnüng erkligi[150] taḳı maşrıḳnıñ, (6) taḳı ne kim ol ikisiniñ arasında bar; eger bilür ersengiz."
29. Aydı: "Eger tutsang tapunġu (7) mindin öngin, ḳılġay men sini zindānġa ḳatılmışlardın."
30. Aydı: "Eger kelsem taḳı mu (8) nirse birle, açuḳ?"
31. Aydı: "Kelgil anıñ birle, eger irseng rāst ayġanlardın."
32. Kemişti (9) tayaḳını, ol vaḳtın ol uluġ yılan açuḳ.
33. Taḳı tarttı elgini, ol vaḳtın ol aḳ [353a/1] baḳġanlarġa.
34. Aydı ḥürmetlig kişilerge, tegresinde: "Ḥaḳīḳat üze bu, bilgen sāḥir."
35. (2) "Tileyür kim çıḳarsa sizni yiringizdin siḥri birle, ne buyrur siz?"
36. (3) Aydılar: "Te'ḫīr ḳılġıl anı taḳı uyasını, taḳı ıḏġıl iller içinde yayġanlar."
37. (4) "Kelsünler sanga tigme bir bilgen sāḥirler <birle>.
38. Yıġıldı sāḥirler, bilinmiş künnüng (5) belgülüg ḳılınmışınġa.
39. Taḳı aytıldı kişilerge: "İrür mü siz yıġılġanlar?"
40. "Bolġay kim uyġay miz (6) sāḥirlerge, eger bolsala<r> anlar yinggenler."
41. Ol vaḳtın kim keldi sāḥirler, aydılar (7) Fir'avnġa: "Dürüstluḳ üze bar mu bizge ter, eger bolsa miz biz yinggenler?"
42. Aydı: (8) "Anıñ teng, taḳı siz andaġ irse yawuḳ ḳılınmışlardın."
43. Aydı anlarġa Mūsā: "Kemişing (9) anı kim kemişgenler."
44. Kemiştiler urḳanların taḳı tayaḳların, taḳı aydılar: [353b/1] "Fir'avn 'azīzliki birle, biz biz yinggenler!"

---

149 keling: kelgil

150 erkligi: اركلليك

45. Kemişti Mūsā (2) tayaḳını, ol vaḳtın kim ol yutar anı kim çatarlar.
46. Kemşildi sāḥirler, (3) secde ḳılġanlar.
47. Aydılar: "Bittük ʻālemler erkliginge,
48. Mūsānıñ (4) taḳı Hārūn İḏisinge."
49. Aydı: "Bittingiz mü anga, mundın aşnu kim destūr birsem sizge? Ḥaḳīḳat üze (5) ol uluġunguz, ol kim ögretti sizge siḥrni. Bilgey siz. (6) Kesgey men eligleringizni taḳı aḏaḳla<r>ıngızını saġdın soldın, taḳı asġay men sizni (7) ḳamuġnı."
50. Aydılar: "Yoḳ ziyān; biz[151] İḏimüz<ge> ewrülgen."
51. "Biz (8) ṭamaʻ tutar miz kim yarlıḳasa bizni İḏimiz, yazuḳlarımuz kim bolduḳ bitgenlerniñ (9) evveli."
52. Taḳı vaḥy ḳılduḳ Mūsā tapa kim: "Tünle yörigil ḳullarım birle, [354a/1] siz uyulmışlar."
53. Iḏdı Firʻavn illerde, yayġanlar.
54. "Ḥaḳīḳat üze (2) munlar az ögür."
55. "Taḳı anlar bizni öwkege ketürgenler."
56. "Taḳı biz (3) ḳamuġ ḳorḳġanlar, yaʻnī iş içinde oyaġlar."
57. Çıḳarduḳ anlarnı būstānlardın taḳı çeşmelerdin,
58. (4) taḳı genclerdin taḳı yaḫşı orunlardın.
59. Anıñ mengizlig birdük anı Yaʻḳūb oġlanlarınġa.
60. (5) Kitti anlarġa kün toġar vaḳtġa kirür vaḳt ḥālda.
61. Ol vaḳtın kim körüşti iki ögür, aydı Mūsā- (6) nıñ ḳoldaşları: "Biz yitilmişler."
62. Aydı: "Andaġ ermes; ḥaḳīḳat üze menim birle İḏim. Köndürgey mini."
63. (7) Vaḥy ḳılduḳ Mūsāġa kim: "Urġul tayaḳıng birle tengizni." (8) Yarıldı; boldı tigme bir pāre, uluġ taġ mengizlig.
64. Taḳı yawuttuḳ (9) anda önginlerni.
65. Taḳı ḳutarduḳ Mūsānı, taḳı ol kim erseler kim anıñ birle, ḳamuġını.
66. [354b/1] Andın song baturduḳ önginlerni.
67. Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān, taḳı bolmadı üküşrekleri (2) bitgenler.
68. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol yinggen, raḥmet ḳılġan.
69. Oḳuġul anlar üze (3) İbrāhīm ḫaberin.
70. Ol vaḳtın kim aydı atasınġa taḳı ḳavmınġa: "Nege tapunur siz?"
71. Aydı: (4) "Tapunur miz butlarġa; kün keçrür miz, anga peyvestelik ḳılġanlar."
72. Aydı: "İşitü<r>ler mü duʻāngızını, (5) ol vaḳtın kim duʻā ḳılur siz?"
73. "Yā asıġ tegrürler mü sizge, yā ziyān tegrürler mü?"
74. Aydılar: "Bulduḳ, yaʻnī bildük (6) atalarımuz anıñ mengizlig ḳılurlar."
75. Aydı: "Kördüngüz mü anı kim ḳulluḳ ḳılur (7) irdingiz,
76. siz taḳı atalarıngız burunḳı?"
77. "Ḥaḳīḳat üze anlar düşman (8) manga, meger ʻālemlerniñ erkligi."
78. "Ol kim yarattı mini, ol köndürür mini."

---

[151] biz: bizge

79. (9) "Taḳı ol kim yitürür manga taḳı içrür manga."
80. "Ol vaḳtın kim sökel bolsam, [355a/1] ol şifā birür manga."
81. "Taḳı ol kim öldürür mini, andın song tirgüzür mini."
82. "Taḳı ol kim ṭama' tutar men (2) kim yarlıḳasa manga yazuḳumnı, cezā küninde."
83. "İḏim! Birgil manga (3) ḥikmet taḳı tegürgül mini eḏgülerge."
84. "Taḳı ḳılġıl manga rāstlıḳ (4) tilini, songlar içinde."
85. "Taḳı ḳılġıl mini uçmaḳnıñ mīrāṣ alġan- (5) larındın."
86. "Taḳı yarlıḳaġıl atamġa, ḥaḳīḳat üze ol irdi azġunlardın."
87. "Taḳı (6) ḫor ḳılmaġıl mini ḳopġarılur künde."
88. "Ol kün kim asıġ ḳılmas māl taḳı oġullar,
89. (7) meger ol kim erse kim keldi Tangrıġa selāmetlıġ köngül birle."
90. Taḳı yawuḳ ḳılındı uçmaḳ, (8) saḳnuḳlarġa.
91. Taḳı çıḳarıldı tamuġ, azġunlarġa.
92. Taḳı aytıldı anlarġa: (9) "Ḳayda ol nirse kim ḳulluḳ ḳılur irdingiz,
93. Tangrıdın bisre? Yārī birürler mü sizge, [355b/1] yā öç alurlar mu?"
94. Yüzün kemşildiler anlar, taḳı azġunlar,
95. taḳı iblīsing (2) çerigleri, ḳamuġlar.
96. Aydılar, taḳı anlar anıñ içinde ḫuṣūmet ḳılurlar:
97. (3) "İḏi tuta andıḳar men, ḥaḳīḳat üze irdük açuḳ azmaḳ içinde."
98. "Ol uġurda kim berāber ḳılur irdük <sizni> (4) 'ālemlerniñ erkligi <birle>.
99. "Taḳı azdurmadı bizni meger yazuḳ ḳılġanlar."
100. "Yoḳ bizge (5) şefā'at ḳılġanlardın,
101. taḳı yaḳın dostdın."
102. "Eger bolsa bizge bir kez kim bolsa miz (6) bitgenlerdin."[152]
103. Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān, taḳı bolmadı üküşrekleri (7) bitgenler.
104. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol yinggen, raḥmetlig.
105. Yalġanġa nisbet ḳıldı (8) Nūḥ ḳavmı, ıḏılmışlarnı.
106. Ol vaḳtın kim aydı anlarġa, uyaları Nūḥ: (9) "Saḳınmaz mu siz?"
107. "Ḥaḳīḳat üze men sizge yalawaç emānetlıġ."
108. "Saḳınıñ Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
109. [356a/1] "Taḳı tilemez men sizdin, anıñ üze yanutdın. Ermez yanutum, meger 'ālemlerniñ (2) erkligi üze."
110. "Saḳınıñ Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
111. Aydılar: "Büter mü biz sanga, (3) taḳı uydı sanga ḥasīsraḳlar?"
112. Aydı: "Ne turur bilgim anıñ birle kim ḳılur irdiler?"
113. (4) "İrmez saḳış, meger İḏim üze; eger bilsengiz."
114. "Taḳı irmes men mü'minler- (5) niñ sürgeni."
115. "İrmez men, meger açuḳ ḳorḳutġan."

---

152 "Keşke bizim için bir (geriye dönüş) olsa da inananlardan olsak."

116. Aydılar: "Eger yıġlınmasang, (6) yā Nūḥ, bolġay sen taşlanmışlardın!"
117. Aydı: "İḏim! Ḥaḳīḳat üze ḳavmum (7) yalġanġa nisbet ḳılur mini."
118. "Ḥükm ḳılġıl menim aramda taḳı anlarnıñ arasında, ḥükm ḳılmaḳ. Taḳı ḳutarġıl mini taḳı ol kim erse kim (8) menim birle bitgenlerdin."
119. Ḳutarduḳ anı taḳı ol kim erseler kim anıñ birle, toldurmış kemi içinde.
120. (9) Andın song baturduḳ, song ḳalġanlarnı.
121. Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān, taḳı bolmadı [356b/1] üküşrekleri bitgenler.
122. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol yinggen, raḥmetlig.
123. (2) Yalġanġa nisbet ḳıldı ʻĀd, ıḏılmışlarnı.
124. Ol vaḳtın kim aydı anlarġa, uyaları Hūd: (3) "Saḳınmaz mu siz?"
125. "Men ḥaḳīḳat üze sizge yalawaç emānetlig."
126. "Saḳınıñ, ḳorḳung Tangrıdın, (4) taḳı boyun süng <manga>."
127. "Taḳı tilemez men sizdin, anıñ üze yanutdın. İrmez yanutum, (5) meger ʻālemlerniñ erkligi üze."
128. "Binā ḳılur mu siz tigme bir yüksek yirde nişān, oynayur siz?"
129. (6) "Taḳı tutunur siz suv irgesi yirler, bolġay siz cāviḏāne ḳalġay siz."
130. "Taḳı ol vaḳtın kim ḳatıġ tuttunguz, (7) ḳatıġ tuttunguz, cebbārlıḳ üze."
131. "Saḳınıñ Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
132. "Taḳı saḳınıñ, (8) ol kim meded birdi sizge anıñ birle kim bilür siz."
133. "Meded birdi sizge tört aḏaḳlıġlar birle (9) taḳı oġullar birle,
134. taḳı būstānlar birle taḳı çeşmeler birle."
135. "Men ḳorḳar men, sizing üze [357a/1] uluġ künnüng ḳını."
136. Aydılar: "Berāber turur bizing üze, ögütleding mü, yā bolmadıng mu (2) ögütlegenlerdin."
137. "Ermez bu, meger burunḳılarnıñ ḳılıḳı."
138. "Taḳı irmes biz (3) ḳına<n>ġanlardın."
139. Yalġanġa nisbet ḳıldılar, yoḳattuḳ anlarnı. Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān, taḳı (4) bolmadı üküşrekleri bitgenler.
140. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol yinggen, (5) raḥmetlig.
141. Yalġanġa nisbet ḳıldı Şemūd, ıḏılmışlarnı.
142. Ol vaḳtın kim aydı anlarġa, uyaları (6) Ṣāliḥ: "Saḳınmas mu siz?"
143. "Men sizge yalawaç emānetlig."
144. "Saḳınıñ Tangrıdın (7) taḳı boyun süng manga."
145. "Taḳı tilemez men sizdin, anıñ üze yanutdın. İrmez yanutum, (8) meger ʻālemlerniñ erkligi üze."
146. "Ḳonur mu siz ol nirse içinde kim munda, (9) ḳurtulġanlıḳ ḥālında;
147. būstānlar içinde taḳı çeşmeler içinde,
148. taḳı ekinler içinde taḳı ḫurmā yıġaçı çiçeki [357b/1] nāzük[153]?"

---

153 nāzük: نازوك

149. "Yonar siz tağlardın iwler, rağbetlığlıḳ ḥālı üze."
150. "Saḳınıñ (2) Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
151. "Taḳı boyun sümeng ḥaddın kiçgenlerniñ buyruḳınġa,
152. anlar kim (3) fesād ḳılurlar yirde taḳı ongarmaslar."
153. Aydılar: "Ḥaḳīḳat üze sen, (4) sihr ḳılınmışlardın sen."
154. "İrmez sen, meger yaratılmış bizing mengizlig. Kelgil āyetler birle, eger (5) bolsang rāst ayġanlardın."
155. Aydı: "Bu ingen; anga ülüş suwdın, taḳı sizge (6) belgülüg künnüng suw ülüşi."
156. "Taḳı sıḳamang anı yawuzluḳ birle, tutġay sizni (7) uluġ künnüng ḳını."
157. Singrin kestiler, irteledileri ökünç bolup.
158. Tuttı anlarnı (8) ḳın. Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān, taḳı bolmadı üküşrekleri bitgenler.
159. (9) Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol yinggen, raḥmetlig.
160. Yalġanġa nisbet ḳıldı Lūṭ ḳavmı, ıḏılmışlarnı.
161. [358a/1] Ol vaḳtın kim aydı anlarġa, uyaları Lūṭ: "Saḳınmas mu siz?"
162. "Ḥaḳīḳat üze men sizge yalawaç emānetlıġ."
163. (2) "Saḳnıng Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
164. "Taḳı tilemez men sizdin, anıng üze yanutdın. (3) İrmes yanutum, meger ʻālemlerning erkligi üze."
165. "Kelür mü siz erkeklerge, (4) ʻālemlerdin?"
166. "Taḳı ḳoyar mu siz anı kim yarattı sizge İḏingiz, (5) cüftleringizdin? Siz erenler ḥaddın keçgenler."
167. Aydılar: "Eger yığılmasang, (6) ay Lūṭ, bolġay sen çıḳarılmışlardın!"
168. Aydı: "Men işingiz üçün (7) yigrengenlerdin."
169. "İḏim! Ḳurtarġıl mini taḳı ehlimni, ol nirsedin kim ḳılurlar."
170. Ḳutarduḳ anı (8) taḳı ehlini, ḳamuġını;
171. meger ḳurtġanı, ḳalġanlar içinde.
172. Andın song yoḳattuḳ (9) önginlerni.
173. Taḳı yaġdurduḳ anlar üze yaġmurnı. Yawuz boldı, ḳorḳutulmışlarnıng yaġmurı.
174. [358b/1] Ḥaḳīḳat üze anıñ içinde nişān, taḳı bolmadı üküşrekleri bitgenler.
175. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing, ol (2) yinggen, raḥmetlig.
176. Yalġanġa nisbet ḳıldı bük eyeleri, ıḏılmışlarnı.
177. (3) Ol vaḳtın kim aydı anlarġa Şuʻayb: "Saḳınmas mu siz?"
178. "Men sizge yalawaç emānetlıġ."
179. (4) "Saḳnıng Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
180. "Taḳı tilemez men anıng üze yanutdın. (5) İrmez yanutum, meger ʻālemlerning erkligi üze."
181. "Tükel ḳılıng saġulamaḳnı (6) taḳı bolmang ekisgenlerdin."
182. "Taḳı ölçüng tüz terāzū birle."
183. (7) "Taḳı ekismeng kişilerge, nirselerini. Taḳı ḥaddın kiçmeng yirde, fesād ḳılġanlıḳ <ḥālda>."

184. (8) "Taḳı saḳının andın kim yarattı sizni taḳı burunḳı yaratıġ eyelerini."
185. Aydılar: "Ḥaḳīḳat üze sen, (9) sen sihr ḳılınmışlardın."
186. "Taḳı irmes sen, meger yaratılmış bizing mengizlig. Taḳı [359a/1] sizer miz sini, yalġan sözlegenlerdin."
187. "Tüşürgil bizing üze, pāre bulıt kökdin, eger (2) irseng rāst ayġanlardın."
188. Aydı: "İḍim bilgenrek ol nirseni kim ḳılur siz."
189. Yalġanġa nisbet ḳıldılar anı, (3) tuttı anlar<nı> kölige ḳılġan nirsening künining ḳını. Ḥaḳīḳat üze ol irdi, uluġ künnüng ḳını.
190. (4) Ḥaḳīḳat üze ol anıñ içinde nişān, taḳı bolmadı üküşrekleri bitgenler.
191. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḍing, (5) ol yinggen, raḥmetlig.
192. Taḳı ḥaḳīḳat üze <ol>, ʻālemlerniñ erkliginiñ indürgeni.
193. (6) İndi anıñ birle Cebreyil,
194. könglüng üze kim bolsang ḳorḳutġanlardın,
195. (7) açuḳ Tāzī til birle.
196. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, burunḳılarnıng kitābları içinde.
197. Bolmadı (8) mu anlarġa nişān kim bilse anı Benī İsrāyilning ʻālimleri?
198. Taḳı eger indürse irdük anı (9) ʻArabī bolmaġanlarnıng baʻžısının tili üze,
199. taḳı oḳusa irdi anlar üze; bolmaġaylar irdi anga bitgenler.
200. [359b/1] Anıñ mengizlig kiwürdük anı yazuḳ ḳılġanlarnıñ köngülleringe.
201. Bitmesler anıñ birle, ançaġa tigrü kim (2) körseler iglig ḳınnı.
202. Kelse anlarġa nā-gāh, taḳı anlar bilmesler.
203. (3) Taḳı aysalar: "İrür mü biz mühlet birilmişler?"
204. Bizim ḳınımuznı mu iwe tileyürler?
205. (4) Kördüng mü; eger menfaʻat birse miz anlarġa yıllar,
206. andın song kelse anlarġa ol nirse kim vaʻde ḳılnurlar irdi;
207. (5) kifāyet ḳıl<ma>dı anlarġa, ol kim ber-ḫūrdārlıḳ birilür irdiler?
208. Taḳı yoḳatmaduḳ ḳonumdın, (6) meger anga ḳorḳutġanlar,
209. angduruġlı. Taḳı irmedük küç ḳılġanlar.
210. Taḳı inmedi anıñ birle (7) iblīsler.
211. Taḳı müyesser bolmas anlarġa taḳı unmaslar.
212. Ḥaḳīḳat üze anlar (8) işitmekdin saçılmışlar.
213. Ḳulluḳ ḳılmaġıl, ündemegil Tangrı birle öngin tapunġu; (9) bolġay sen ḳınanılmışlardın.
214. Taḳı ḳorḳutġıl yawuḳraḳ uyalarıngnı.
215. [360a/1] Taḳı aşaḳ ḳılġıl ḳanatıngnı, ol kimlerge kim uydı sanga bitgenlerdin.
216. Eger yazsalar sanga, (2) ayġıl: "Men bīzār men ol nirsedin kim ḳılur siz."
217. Taḳı tevekkül ḳılġıl yinggen, raḥmet ḳılġan üze.
218. (3) Ol kim körer sini, ol vaḳtın kim ḳopar sen,
219. taḳı ewrülmekingni secde ḳılġanlardın.
220. Ḥaḳīḳat üze ol, (4) ol eşitgen, bilgen.

221. Ḫaber birür mü men sizge, kimnüng üze kim iner (5) iblīsler?
222. İner tigme bir yalġan sözlegen, köp yazuḳ ḳılġan <üze>.
223. Kemşürler eşitmiş nirseni, (6) taḳı üküşrekleri yalġanlar.
224. Taḳı şā'irler, uyar anlarġa azġunlar.
225. Bilmeding mü, (7) anlar tigme bir yön içinde yüzinge ḳarşu yörirler?
226. Taḳı anlar, ayturlar anı kim (8) ḳılmazlar.
227. Meger anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar edgü 'amellerni taḳı zikr ḳıldılar (9) Tangrını üküş taḳı intiḳām aldılar küç ḳılınmışlarındın song. Taḳı bilgey anlar kim [360b/1] küç ḳıldılar, ḳayu ewrülgüge ewrülürler.

(27)

SŪRETÜ'N-NEML

(2) **Tangrınıñ atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ol, Ḳur'ānnıñ āyetleri taḳı açuḳ kitābnıñ.
2. Köndürgenlik taḳı müjde birgenlik ḥālı üze (4) bitgenlerge.
3. Anlar kim peyveste ḳılurlar namāznı taḳı birürler zekātnı; taḳı anlar, (5) ol cihānḳa, anlar yaḳīn bilürler.
4. Ḥaḳīḳat üze anlar bitmesler ol cihānḳa, bezedük (6) anlarġa işlerini; anlar müteḥayyir bolurlar.
5. Anlar anlar kim anlarġa ḳınnıñ asıġsızı; [361a/1] taḳı anlar, ol cihānda, anlar ziyān ḳılġanraḳlar.
6. Taḳı ḥaḳīḳat üze sen, birilür sen Ḳur'ānnı, (2) ḥikmetligning taḳı 'ilmligning ḳatındın.
7. Ol vaḳtın kim aydı Mūsā, ehlinge: "Men kördüm (3) otnı; kelgey men sizge andın ḫaber birle, yā kelgey men sizge yanġan alınmış ot birle, bolġay kim siz (4) çonġay siz."
8. Ol vaḳtın kim keldi anga, nidā ḳılındı kim: "Bereket birildi ol kim irse kim ot içinde (5) taḳı ol kim yöresinde. Taḳı arıġlıḳ Tangrıġa, 'ālemlerning erkligi."
9. "Ay Mūsā! (6) Ḥaḳīḳat üze ol, men Tangrı yinggen, ḥikmetlig."
10. "Taḳı kemişgil tayaḳıngnı." Ol vaḳtın kim kördi anı (7) teprenür, ḥaḳīḳat üze yılan mengizlig; i'rāż ḳıldı songın çewr<ü> taḳı ḳaytmadı. "Ay Mūsā, (8) ḳorḳmaġıl! Men, ḳorḳmaz menim ḳatımda ıyınmışlar."
11. "Meger ol kim erse kim küç ḳıldı. Andın song (9) bedel ḳıldı tevbeni yazuḳnung songı birle; ḥaḳīḳat üze men yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."

12. "Taḳı kiwürgil elgingni [361b/1] yaḳangġa, çıḳġay aḳ, yawuzluḳsuzın, toḳuz āyet içinde, Fir'avn tapa (2) taḳı ḳavmınġa. Anlar irdiler buyruḳdın çıḳġan erenler."
13. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa açuḳ āyetlerimüz, (3) aydılar: "Bu açuḳ sihr."
14. Taḳı tandılar anga, taḳı yaḳīn bildi anı özleri, (4) küç yanındın taḳı uluġsınmaḳ yanındın. Baḳġıl, neteg boldı fesād ḳılġanlarnıñ songı!
15. Taḳı birdük (5) Dāvudġa taḳı Süleymānġa bilig, taḳı aydılar: "Ögmek Tangrıġa, ol kim arturdı[154] <bizni>, (6) üküşni bitgen ḳullarındın."
16. Taḳı mīrāṣ aldı Süleymān Dāvuddın, (7) taḳı aydı: "Ay kişiler! Ögretildük ḳuşlarnıñ sözin taḳı birildük tigme nirsedin. (8) Ḥaḳīḳat üze ol açuḳ faẓl."
17. Taḳı yıġıldı Süleymānḳa çerigleri, (9) perīlerdin taḳı ādemīlerdin taḳı ḳuşlardın. Anlar ḥabs ḳılnurlar.
18. Ançaġa tegrü ol vaḳtın kim keldiler [362a/1] ḳarınçalar ḳolı üze, aydı bir ḳarınça: "Ay ḳarınçalar! Kiring turġu yirleringizge. (2) Sındurmasun sizni Süleymān taḳı çerigi, taḳı anlar bilmesler."
19. Bısḳırdı küle, (3) ya'nī şürü' ḳılu külmekke anıng sözindin, taḳı aydı: "İḏim! İlhām birgil manga kim şükr ḳılsam ni'metinge, (4) ol kim edgülük ḳıldıng menim taḳı atam anam üze; taḳı kim ḳılsam edgü işni, unayursun anı. (5) Taḳı kiwürgil mini raḥmeting birle, edgü ḳullarıng arasınġa."
20. İstedi ḳuşnı, (6) taḳı aydı: "Ne turur manga, körmez men üpükni? Yā boldı mu ġāyiblerdin?"
21. "Ḳınaġay men anı (7) ḳatıġ ḳınmaḳ, yā boġazlaġay men anı; yā kelgey manga açuḳ ḥüccet birle."
22. (8) Kiçti, yıraḳdın öngin. Aydı: "Ya'nī bildim ḳapsadım ol nirseni kim ḳapsamadıng anıñ birle. Taḳı keldim sanga (9) Sebedin yaḳīn ḫaber birle."
23. "Ḥaḳīḳat üze men buldum tişi, erklenür anlarnı. Taḳı birildi [362b/1] tigme bir nirsedin, taḳı anga 'arş uluġ."
24. "Buldum anı taḳı ḳavmını, secde ḳılurlar (2) künge, Tangrıdın bisre. Taḳı bezedi anlarġa iblīs 'amellerini, (3) yıġdı anlarnı yoldın. Anlar könülmezler."
25. "Munung üçün kim secde ḳılmasalar (4) Tangrıġa, ol kim çıḳarur kizlenmişni kökler içinde taḳı yirde, taḳı bilür (5) anı kim örterler taḳı anı kim āşkāre ḳılurlar."
26. "Tangrı, yoḳ tapunġu meger ol. 'Arşnıñ erkligi, (6) uluġ.
27. Aydı: "Baḳġay miz, rāst mu aydıng, yā irding mü yalġanlardın?"
28. (7) "Barġıl bu bitigim birle, kemişgil anlar tapa; andın songra ewrülgül anlardın, baḳġıl (8) neni ḳaytarurlar."
29. Aydı: "Ay ḥürmetlig kişiler! Ḥaḳīḳat üze kemşildi manga yaḫşı (9) kitāb."
30. "Ḥaḳīḳat üze ol Süleymāndın. 'Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, Tangrının atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım."
31. [363a/1] "Uluġsınmang menim üze taḳı keling manga boyun süyü.'"

---

154 arturdı: arturduḳ

32. Aydı: "Ay ḫürmetlig kişiler! Cevāb aytıng manga (2) işim içinde; irmedim kesgen işni, ançaġa tegrü kim ḥāżır bolsangız."
33. Aydılar: (3) "Biz küç eyeleri biz taḳı ḳatıġ toḳuş eyeleri biz. Taḳı iş sening tapa, baḳġıl, (4) ne neng buyrur sen."
34. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze pādşāhlar, ol vaḳtın kim kirdiler ḳonumġa; bozdılar anı, (5) taḳı ḳıldılar ʻazīzlerini eyelerining ḫorlar. Taḳı anıng mengizlig ḳılurlar."
35. "Taḳı ḥaḳīḳat üze men (6) ıḏġan men anlar tapa hediyye birle taḳı baḳġan men ne birle ḳaytur ıḏılmışlar."
36. (7) Ol vaḳtın kim keldi Süleymānġa, aydı: "Meded birür mü siz manga māl birle? Ol kim birdi manga Tangrı, (8) yaḫşıraḳ ol nirsedin kim birdi sizge. Siz hediyyengiz birle sewnür siz."
37. (9) "Ḳaytġıl anlar tapa. Kelgey miz anlarġa çerig birle, yoḳ küç anlarġa anıng birle; taḳı çıḳarġay miz anlarnı [363b/1] andın, ḫorlar, taḳı anlar ḫorlar."
38. Aydı: "Ay ḫürmetlig kişiler! Ḳayungız kelür manga (2) anıng taḫtı birle, mundın aşnu kim kelseler manga boyun sügenler?"
39. Aydı küçlüg perīlerdin: (3) "Men kelür men sanga anıng birle, mundın aşnu kim ḳopsang ornungdın. Taḳı men anıng üze küçlüg, (4) emīn."
40. Aydı ol kim anıng ḳatında bilig, kitābdın: "Men kelür men sanga anıng birle, mundın (5) aşnu kim ḳaytsa seniñ tapa közüng." Ol vaḳtın kim kördi anı, ḳarār ḳılġan anıng ḳatında; aydı: "Bu (6) İḏimnüng faẓlındın; munung üçün kim sınasa mini, şükr mü ḳılur men, yā nū-sipāslıḳ mu ḳılur men. Taḳı kim kim şükr ḳılsa, (7) ḥaḳīḳat üze şükr ḳılur özinge. Taḳı kim küfr ketürse, ḥaḳīḳat üze İḏim bay, keremlüg."
41. (8) Aydı: "Aynatıng anga taḫtını; baḳalıng, könülür mü[155], yā bolur mu anlardın kim (9) könülmesler."
42. Ol vaḳtın kim keldi, aytıldı: "Munung tig mü taḫtıng?" Aydı: "Tamām ol oloḳ. [364a/1] Taḳı birildük bilig, andın aşnu, taḳı irdük boyun sügenler."
43. Taḳı yıġdı anı ol nirsedin kim irdi (2) ḳulluḳ ḳılur Tangrıdın bisre, ḥaḳīḳat üze ol irdi küfr ketürgen erenlerdin.
44. Aytıldı (3) anga: "Kirgil köşkke!" Ol vaḳtın kim kördi anı, sizdi anı tengiz ortası, taḳı açtı (4) iki yünçükindin. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze ol köşk, tayıġ ḳārūrelerdin." Aydı: "İḏim! (5) Ḥaḳīḳat üze men küç ḳıldım özümge. Taḳı boyun südüm Süleymān birle, Tangrıġa, ʻālemlerning erkligi."
45. (6) Taḳı ıḏduḳ Ṣemūd tapa, uyaları Ṣāliḥni kim: "Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıḳa." (7) Ol vaḳtın kim iki ögür tartışurlar.
46. Aydı: "Ay ḳavmum! Ne üçün iwer siz (8) ʻuḳūbet birle, tevbedin aşnu? Yarlıḳayu tilese irdingiz Tangrıġa, bolġay kim siz (9) raḥmet ḳılıngay siz."
47. Aydılar: "<Şom> fāl ḳılduḳ sening birle taḳı ol kim irseler birle kim sening birle." Aydı: "Sebebüngiz Tangrı ḳatında. [364b/1] Siz erenle<r> sınanur siz, yā ḳınanur siz."

---

155 könülür mü: könülür mü sen

48. Takı irdi il içinde toḳuz kişi, (2) fesād ḳılurlar yirde takı ongarmaslar.
49. Aydılar: "Ant içişing Tangrı birle, (3) tünle basġay miz anı takı ḫāṣ kişilerini, andın song ayġay miz erkliginge: 'Ḥāżır bolmaduḳ ehlining helāk bolmaḳınga, (4) takı biz rāst ayġanlar miz.'"
50. Takı örtüglüg ḥīle ḳıldılar örtüglüg ḥīle ḳılmaḳ, takı örtüglüg ḥīle ḳılduḳ örtüglüg ḥīle ḳılmaḳ; takı anlar (5) bilmesler.
51. Baḳġıl neteg boldı, örtüglüg ḥīle ḳılmaḳlarınıng songı! Biz (6) yoḳattuḳ anlarnı takı ḳavmlarını, ḳamuġ.
52. Ol iwleri tüşgen, munung birle kim (7) ẓulm ḳıldılar. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān, erenlerge kim bilürler.
53. Takı ḳurtarduḳ anlarnı kim (8) bittiler takı irdiler saḳınurlar.
54. Takı Lūṭnı, ol vaḳtın kim aydı ḳavmı<nġa>: "Kelür mü siz (9) körksüz işke, takı siz bilür siz?"
55. "Siz mü kelür siz erenlerge, [365a/1] şehvet yanındın, tişilerdin bisre? Siz erenler bilmes siz."
56. İrmedi (2) cevābı ḳavmınıng, meger kim aydılar: "Çıḳarıng Lūṭ kökini ḳonumungızdın, (3) ḥaḳīḳat üze anlar kişiler key arınurlar[156]."
57. Ḳurtarduḳ anı, takı ḫāṣ kişilerini meger tişisini, (4) taḳdīr ḳılduḳ anı ḳalġanlardın.
58. Takı yaġdurduḳ anlar üze yaġmurnı, yawuz boldı ḳorḳutulmış- (5) larnıng yaġmurı.
59. Ayġıl: "Ögmek Tangrıġa takı selāmetlıḳ ol ḳulları üze kim üḏürdi. (6) Tangrı mu yaḫşıraḳ, yā ol kim irse mü kim ortaḳ ḳoşarlar?"
60. Yā ol kim irse mü kim yarattı köklerni takı yirni, (7) takı indürdi sizge kökdin suwnı? Ündürdük anıng birle meyvelıġ būstānlar, körklüg, (8) bolmadı sizge kim ündürsengiz yıġaçlarını. Tapunġu mu bar Tangrı birle? (9) Anlar erenler, ḳışurlar.
61. Yā ol kim irse mü kim ḳıldı yirni ḳarār ḳılġu, takı ḳıldı [365b/1] aralarında arıḳlar takı ḳıldı anga tölengen taġlar takı ḳıldı iki tengiz arasında (2) ayırt? Tapunġu mu bar Tangrı birle? Üküşrekleri bilmesler.
62. Yā ol kim irse mü kim (3) icābet ḳılur ḳısarlanmışġa, ol vaḳtın kim ündedi anı; takı açar yawuzluḳnı takı ḳılur sizni (4) yirning ḫalīfeleri? Tapunġu mu bar Tangrı birle? Az anı kim angar siz.
63. Yā ol kim irse mü kim (5) köndürür sizni tengizning takı ḳuruġ yirning ḳarangḳuluḳları içinde, takı ol kim irse kim ıḍar yillerni (6) müjde birigli raḥmetining ileyinde? Tapunġu mu bar Tangrı birle? Yüksek boldı Tangrı, (7) ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
64. Yā ol kim irse mü kim başlayur yaratmaḳnı, andın song ḳaytarur anı? Takı kim (8) rūzī birür sizge kökdin takı yirdin? Tapunġu mu bar Tangrı birle? Ayġıl: "Ketrüng ḥüccetingizni, (9) eger irdingiz irse rāst ayġanlar."
65. Ayġıl: "Bilmes kim irse kökler içinde takı yirde, [366a/1] örtüglügni, meger Tangrı." Takı bilmesler ḳaçan ḳoparılurlar.

---

156 arınurlar: arıturlar

66. Yitişti (2) biligleri ol cihānda. Anlar gümān içinde andın, anlar andın közsüzler.
67. (3) Takı aydı anlar kim küfr ketürdiler: "Ol vaktın mu kim irdük toprak, takı atalarımuz; biz mü çıkarılmışlar?"
68. (4) "Va'de kılınduk munı, biz takı atalarımuz, aşnudın. İrmes bu, meger burunkılarnıng (5) bitigleri."
69. Aygıl: "Yörüng yirde, bakıng neteg boldı yazuk kılganlar- (6) nıng songı."
70. Takı kadgurmagıl anlar üze. Takı bolmagıl tarlık içinde, andın kim (7) örtüglüg hile kılurlar.
71. Takı ayturlar: "Kaçan bu va'de, eger irdingiz irse rāst aygānlar?"
72. (8) Aygıl: "Bolgay kim tegmiş bolsa sizge ol nirsening pāresi kim iwer siz."
73. (9) Takı hakīkat üze İding, fażl eyesi kişiler üze; velī üküşrekleri [366b/1] şükr kılmaslar.
74. Takı hakīkat üze İding, bilür anı kim örter kögüzleri takı anı kim (2) āşkāre kılurlar.
75. Takı yok örtülgendin kök içinde takı yirde, meger kitāb içinde (3) açuk.
76. Hakīkat üze bu Kur'ān kıssa kılur, Ya'kūb oglanlarınga ol nirsening (4) üküşrekini kim anlar anıng içinde hilāf kılışurlar.
77. Takı hakīkat üze ol, köni yol takı rahmet, bitgenlerge.
78. (5) Hakīkat üze İding hükm kılur aralarında, hükmi birle. Takı ol yinggen, bilgen.
79. Tevekkül kılgıl (6) Tangrı üze, sen hak üze açuk.
80. Sen eşittürmez sen ölüglerge. (7) Takı işittürmez sen sagırlarga ündemekni, ol vaktın kim yüz ewürdiler i'rāż kılıglı bolup.
81. Takı irmez sen (8) közsüzlerning köndürgeni, azgunluklarından. Eşittürmes sen meger ol kim irsege kim biter āyetlerimüzga, (9) anlar boyun sügenler.
82. Takı ol vaktın kim tüşti söz anlar üze; çıkarduk anlarga cānvar [367a/1] yirdin, sözleyür anlarga, hakīkat üze kişiler, irdiler āyetlerimüzga bitmezler.
83. (2) Takı ol kün kim yıgar miz tigme bir ögürdin bir uluğ cemā'atnı, ol kim irse kim yalganga nisbet kılur āyetlerimüzga. (3) Anlar habs kılnurlar.
84. Ançaga tegrü kim ol vaktın kim keldiler, aydı: "Yalganga <mu> nisbet kıldıngız āyetlerimni (4) takı kapsamadıngız anı 'ilm yanından? Yā ne kim kılur irdingiz?"
85. Takı tüşti (5) söz anlar üze, munung birle kim küç kıldılar. Anlar sözlemezler.
86. Körmediler mü, (6) biz kılduk tünni, munung üçün kim tursalar anıng içinde, takı kündüzni (7) körgen? Hakīkat üze anıng içinde nişānlar bar, bitgen erenlerge.
87. Takı ol kün kim (8) ürülür şūrga, korktı ol kim irseler kim kökler içinde takı ol kim irseler kim (9) yir içinde, meger ol kim irseni kim tiledi Tangrı. Takı kamuğ keldiler, horlar.
88. Takı körer sen [367b/1] tağlarnı, sakınur sen anlarnı teprenmegen, takı ol keçer bulut keçmeki mengizlig. Tangrının kılmakı, (2) ol yahşı bildi kamuğ nirseni. Hakīkat üze ol bilgen anı kim kılurlar.
89. Kim (3) kelse edgülük birle, anga yahşırak andın. Takı anlar, korkunçındın ol kün (4) kurtulganlar.

90. Taḳı kim kim kelse yawuzluḳ birle, yüzün kemşildi yüzleri ot içinde. (5) "Cezā birilür mü siz, meger anı kim ḳılur irdingiz?"
91. "Ḥaḳīḳat üze buyruldum kim (6) ḳulluḳ ḳılsam bu ilning erkliginge, ol kim ḥarām ḳıldı anı; taḳı anga tigme bir nirse. (7) Taḳı buyruldum kim bolsam boyun sügenlerdin,
92. taḳı kim oḳusam Ḳur'ānnı." (8) Kim kim könülse, ḥaḳīḳat üze könülür özinge. Taḳı kim azsa, aygıl: (9) "Ḥaḳīḳat üze men ḳorḳutġanlardın."
93. Taḳı aygıl: "Ögmek Tangrıġa. Kör<küz>gey sizge nişānlarını, [368a/1] bilgey siz anı." Taḳı irmes İḏing ġāfil, ol nirsedin kim ḳılur siz.

(28)

SŪRETÜ'L-ḲAṢAṢ

(2) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) .....
2. Ol, kitābnung āyetleri açuḳ.
3. Oḳıyur miz sening üze Mūsā (4) taḳı Fir'avn ḫaberindin ḥaḳ birle, erenlerge kim biterler.
4. Ḥaḳīḳat üze Fir'avn, (5) tekebbür ḳıldı yirde taḳı ḳıldı eyelerini ögür ögür. Ża'īfġa tutar [368b/1] bir ögürni anlardın, boġazlayur oġullarını taḳı tirig ḳoḏmaḳ tileyür tişilerini. Ḥaḳīḳat üze ol irdi (2) fesād ḳılġanlardın.
5. Taḳı tileyür miz kim eḏgülük ḳılsa miz anlar üze kim ża'īf körüldiler (3) yirde, taḳı ḳılsa miz anlarnı imāmlar, taḳı ḳılsa miz anlarnı mīrāṣ alġanlar,
6. taḳı orun ḳılu birse miz (4) anlarġa yirde, taḳı körküzse miz Fir'avnḳa taḳı Hāmānġa taḳı çerigleringe (5) anlardın, anı kim ḳorḳar irdiler.
7. Taḳı vaḥy ıḏduḳ Mūsā anasınġa kim: (6) "Emdürgil anı. Ol vaḳtın kim ḳorḳtung anıng üze, kemişgil anı tengizge. Taḳı ḳorḳmaġıl (7) taḳı ḳaḏġurmaġıl; biz ḳaytarġanları biz sening tapa, taḳı ḳılġanları biz ıḏılmışlardın."
8. (8) Kötürdi anı Fir'avnnung ḫāṣları, munung üçün kim bolsa anlarġa düşman taḳı ḳaḏġu. Ḥaḳīḳat üze (9) Fir'avn taḳı Hāmān taḳı çerigleri, irdiler ḫaṭā ḳılġanlar.
9. Taḳı aydı [369a/1] Fir'avnnung tişisi: "Köz yaruḳı manga taḳı sanga! Öldürmeng anı, bolġay (2) kim asıġ ḳılġay bizge, yā tutunġay miz anı oġul." Taḳı anlar bilmesler.
10. Taḳı boldı (3) Mūsā anasının köngüli, oḳ 'aḳldın. Dürüstluḳ üze yawuḳ boldı iẓhār ḳılu anıng birle, eger bolmasa irdi kim (4) ḳavī ḳılduḳ könglini, munung üçün kim bolsa bitgenlerdin.
11. Taḳı aydı, ḳız uyasınġa: (5) "Uyġul anga." Kördi anı yıraḳdın, taḳı anlar bilmesler.

12. (6) Taḳı ḥarām ḳılduḳ anıng üze emdürgenlerni, aşnudın. Aydı: "Yöndürür mü men sizni (7) iw eyeleri üze, kefil bolurlar anga sizge, taḳı anlar anga eḏgü ḳılġanlar?"
13. Ḳaytarduḳ anı (8) anasınġa, munung üçün kim yarusa közi taḳı ḳaḏġurmasa taḳı bilse, ḥaḳīḳat üze Tangrınıng va'desi (9) rāst. Velī üküşrekleri bilmesler.
14. Taḳı ol vaḳtın kim tegdi 'aḳlı yitiz bolmaḳınġa [369b/1] taḳı tüzüldi; birdük anga sünnet taḳı 'ilm. Taḳı anıng mengizlig cezā birür miz eḏgülük ḳılġanlarġa.
15. (2) Taḳı kirdi ilge, ġāfillıḳ vaḳtı üze eyesindin. Buldı anıng içinde (3) iki er, öldürüşürler; bu anıng teba'larındın taḳı bu düşmanlarındın. Ḳutarmaḳ tiledi anı, (4) ol kim anıng teba'larındın, ol kim irse üze kim düşmanlarındın. Yumruḳladı anı Mūsā, (5) öldürdi anıng üze. Aydı: "Bu iblīs işindin; ol düşman, azdurġan (6) açuḳ."
16. Aydı: "İḏim! Men küç ḳıldım özümge, yarlıḳaġıl manga." Yarlıḳadı anga. (7) Ḥaḳīḳat üze ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
17. Aydı: "İḏim! Munung birle kim eḏgülük ḳıldıng menim üze taḳı (8) bolmaġay men yārīçi, yazuḳ ḳılġanlarġa."
18. Boldı il içinde, ḳorḳġan, (9) küyer. Nā-gāh ol vaḳtın ol kim yārī tiledi andın tün, ḳurtarmaḳ tileyür. Aydı [370a/1] anga Mūsā: "Sen azġun açuḳ!"
19. Ol vaḳtın kim tiledi kim ḳatıġ tutsa ol kim irseni kim (2) ol düşman ol ikisinge, aydı: "Ay Mūsā! Tiler mü sen kim öldürseng mini, neteg kim öldürdüng (3) bir tenni tün? Tiler mü sen meger kim bolsang cebbār, ya'nī küçegen yirde? (4) Taḳı tilemez sen kim bolsang ongarġanlardın."
20. Taḳı keldi er, (5) il yıraḳlarındın, iwe yöriyü; aydı: "Ay Mūsā! Ḥaḳīḳat üze ḥürmetlig kişiler kengeşürler sening birle, (6) munung üçün kim öldürseler sini. Çıḳġıl, men sanga ögüt birgenlerdin."
21. Çıḳtı andın, (7) ḳorḳa, intiẓār ḳılu; aydı: "İḏim! Ḳutarġıl mini küç ḳılġan erenlerdin."
22. Taḳı ol vaḳtın kim (8) ḳarşundı Medyen sıngar, aydı: "Bolġay kim İḏim kim köndürgey mini yolnung (9) or<t>usınga."
23. Ol vaḳtın kim keldi Medyen suwınġa, buldı anıng üze bir ögür kişilerdin, [370b/1] içrürler. Taḳı buldı anlardın bisre, iki 'avrat, def' ḳılurlar. Aydı: "Ne ol (2) işingiz?" Aydı ol ikisi: "İçürmez miz, ançaġa tegrü kim ḳaytarsa ḳoymatlar; taḳı atamız uluġ, yaşlıġ."
24. (3) İçürdi ol ikisi üçün, andın song ewrüldi köligege. Aydı: "İḏim! Men, ne kim indürseng menim tapa (4) eḏgülükdin, muḥtāc."
25. Keldi anga ikide biri, yöriyür uftanmaḳ üze; aydı: (5) "Ḥaḳīḳat üze atam ündeyür sini, munung üçün kim cezā birse sanga munung yanutın kim içürdüng bizge." Ol vaḳtın kim keldi anga (6) taḳı ḳıṣṣa ḳıldı anıng üze bu sözni, aydı: "Ḳorḳmaġıl, ḳurtuldung küç ḳılġan (7) erenlerdin."
26. Aydı ikide biri: "Ay atam! Terge tutġıl anı; ḥaḳīḳat üze terge tutġan (8) kim irsede yaḫşıraḳı, küçlüg, emānetlıġ."
27. Aydı: "Men tileyür men kim nikāḥ ḳılu birsem sanga, (9) uşbu iki ḳızımda birini; munung üze kim ter eri bolsang manga, sekiz yıl. Eger tükel ḳılsang [371a/1] onın,

ḳatıngdın.[157] Taḳı tilemez men kim ḳatıġlıḳ ḳılsam sening üze. Bulġay sen mini, eger (2) tilese Tangrı, eḏgülerdin."

28. Aydı: "Ol, menim aramda taḳı sening arangda. İki vaḳtdın ḳayusını (3) ötesem, küç ḳılmaḳ yoḳ menim üze. Taḳı Tangrı, ol nirse üze kim aytur miz, vekīl."
29. Ol vaḳtın kim (4) ötedi Mūsā vaḳtını taḳı yöridi ehli birle; kördi Ṭūr yanındın (5) otnı, aydı ehlinge: "Kiçing, men kördüm ot. Bolġay kim kelgey men sizge (6) andın ḫaber birle, yā eksündü birle otdın; bolġay kim siz çonġay siz."
30. Ol vaḳtın kim (7) keldi anga, ḳıḳrıldı ḳolnung saġ yanındın, yir içinde bereketlıġ, (8) yıġaçdın kim: "Ay Mūsā! Men, men Tangrı 'ālemlerning erkligi."
31. "Taḳı kim (9) kemişgil tayaḳıngnı!" Ol vaḳtın kim kördi anı teprenür tamām yılan mengizlig, i'rāż ḳıldı songın çewrü, taḳı [371b/1] ḳaytmadı. "Ay Mūsā! Ḳarşu kelgil taḳı ḳorḳmaġıl. Sen īminlerdin."
32. (2) "Kiwürgil elgingni yaḳanġa, çıḳsun aḳ, yawuzluḳsuzun. Taḳı yanaġıl (3) sening tapa ḳanatıngnı, ḳorḳunçdın. Ol iki, iki ḫüccet İḏingdin, (4) Fir'avn tapa taḳı ḫürmetlig kişileringe. Anlar irdiler buyruḳdın çıḳġan erenler."
33. Aydı: "İḏim! Men (5) öldürdüm anlardın bir tenni, ḳorḳar men kim öldürseler mini."
34. "Taḳı uyam Hārūn, (6) ol faṣīḥraḳ mindin, til yanındın. Iḏġıl anı menim birle yārīçi, rāstlayur mini. Men (7) ḳorḳar men kim yalġanġa nisbet ḳılsalar mini."
35. Aydı: "Baġlaġay miz, ya'nī ḳuvvetlendürġay miz ḳolungnı, uyang birle. Taḳı ḳılur miz (8) ikingizge ḫüccet, ulanmaslar ikingizge, āyetlerimüz <birle>. İkingiz taḳı ol kim irse kim (9) uydı ikingizge, yinggenler."
36. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa Mūsā, āyetlerimüz birle açuḳluḳ ḥālda, [372a/1] aydılar: "İrmez bu, meger siḥr çatılmış. Taḳı işitmedük munı evvelḳı atalarımuz (2) arasında."
37. Taḳı aydı Mūsā: "İḏim bilgenrek, ol kim irseni kim keldi köni yol birle (3) ḳatındın, taḳı ol kim irse kim bolur anga sarāynıng songı. Ḥaḳīḳat üze ol, ḳurtulmas küç ḳılġanlar."
38. (4) Taḳı aydı Fir'avn: "Ay ḫürmetlig kişiler! Bilmedim sizge tapunġudın, mindin öngin. (5) Yapġıl menim üçün, ay Hāmān, balçıḳ üze! Ḳılġıl manga köşk, men aşġay men, (6) muṭṭali' bolġay men Mūsānıng Tangrısınġa. Taḳı men, sizer men anı yalġanlardın."
39. (7) Taḳı uluġsındı ol taḳı çerigi, yirde, ḥaḳdın öngin içinde. Taḳı sizdiler (8) anlar, bizing tapa ḳaytmaslar.
40. Tuttuḳ anı taḳı çerigleri, bıraḳtuḳ anlarnı (9) tengizge. Baḳġıl, neteg boldı küç ḳılġanlarnıng songı!
41. Taḳı ḳılduḳ anlarnı [372b/1] imāmlar, ündeyürler ot tapa. Taḳı ḳıyāmet kün yārī birilmesler.
42. (2) Taḳı uydurduḳ anlarġa bu dünyā içinde, la'netni; taḳı ḳıyāmet kün, anlar (3) sürülmişlerdin.

---

157 "Eğer (bu süreyi) on (yıla) tamamlarsan, artık o senin tarafındandır (senden bir iyiliktir)."

43. Taḳı birdük Mūsāġa kitābnı, mundın song kim (4) yoḳattuḳ burunḳı ḳarnlarnı, ya'nī zamāne kişileringe; yaruḳluḳları ḥālı üze kişilerge, taḳı köni yol (5) taḳı raḥmet; bolġay kim anlar angġaylar.
44. Taḳı irmeding maġribġa nisbetlig yirning yanında, (6) ol vaḳtın kim tegürdük Mūsāġa işni. Taḳı irmeding ḥāżırlardın.
45. (7) Velī biz yarattuḳ zamāne kişilerin, uzun boldı anlar üze 'ömr. Taḳı irmeding (8) muḳīm Medyen ehli içinde, oḳıyur sen anlar üze āyetlerimüzni; taḳı velī biz ıdġanlar.
46. (9) Taḳı irmeding[158] Ṭūr yanında, ol vaḳtın kim ḳıḳırduḳ. Taḳı raḥmet ine [373a/1] İḏingdin, munung üçün kim ḳorḳutsa ol erenlerni kim kelmedi anlarġa ḳorḳutġandın, aşnungdın; bolġay kim anlar (2) angġaylar.
47. Taḳı eger bolmasa irdi bu kim tegse anlarġa muṣībet, munung birle kim burun keçürdi (3) eligleri; aysalar: "İḏimüz! Iḏsa irding bizge yalawaç taḳı uysa irdük (4) āyetleringġa taḳı bolsa irdük bitgenlerdin.
48. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa ḥaḳ (5) ḳatımuzdın, aydılar: "Birilse irdi Mūsā birilmişi mengizlig." Küfr (6) ketürmediler mü ol nirsege kim birildi Mūsā aşnudın? Aydılar: "İki cāḏūluḳ eyesi, (7) yārī biriştiler." Taḳı aydılar: "Biz tigme birge küfr ketürgenler."
49. Ayġıl: "Keling kitāb birle (8) Tangrı ḳatındın, ol köndürgenrek ol ikisindin; uyayın, eger irsengiz rāst ayġanlar."
50. (9) Eger icābet ḳılmasalar sanga, bilgil, ḥaḳīḳat üze uyarlar hevālarınġa. Taḳı kim [373b/1] azġunraḳ, ol kim irsedin kim uydı hevāsınġa, köni yoldın öngin birle Tangrıdın? Ḥaḳīḳat üze Tangrı (2) köndürmes küç ḳılġan erenlerni.
51. Taḳı tegürdük anlarnıng üçün sözni, (3) bolġay kim anlar angġaylar.
52. Anlar kim birdük anlarġa kitābnı aşnusındın, (4) anlar anga biterler.
53. Taḳı ol vaḳtın kim oḳınur anlar üze, aydılar: "Bittük anga, ḥaḳīḳat üze ol (5) rāst İḏimüzdin. Biz irdük aşnusındın, boyun sügenler."
54. Anlar (6) birürler yanutların iki kez, munung birle kim ṣabr ḳıldılar. Taḳı def' ḳılurlar eḏgülük birle (7) yawuzluḳnı. Taḳı andın kim rūzī ḳılduḳ anlarġa, ḫarc ḳılurlar.
55. Taḳı ol vaḳtın kim işittiler bāṭılnı, (8) yüz ewürdiler andın, taḳı aydılar: "Bizge 'amellerimüz taḳı sizge 'amelleringiz. (9) Selāmetlıḳ sizing üze! İstemes miz cāhillerni."
56. Köndürmes sen ol kim irseni kim [374a/1] sewdüng, velī Tangrı köndürür ol kim irseni kim tileyür. Taḳı ol bilgenrek (2) könülgenlerni.
57. Taḳı aydılar: "Eger uysa miz köni yolġa sening birle, (3) ḳapulġay miz yirimüzdin." Orun ḳılu birmedük mü anlarġa Ḫaremni (4) amānlıġ, ketrülür anga tigme bir nirsening meyveleri, rūzī (5) ḳatımuzdın? Velī üküşrekleri bilmesler.
58. Taḳı neçe yoḳattuḳ (6) ḳonumdın, yüngül boldı tiriglikinde. Ol turġu yirleri, (7) bozulmadı songlarındın meger az. Taḳı irdük biz (8) mīrāṯ alġanlar.

---

158 irmeding: irmedük

59. Takı irmedi İḏing ḳonumlarnung yoḳatġanları, ıḏġınça (9) ḳonumlarının anası içinde yalawaç, oḳıyur anlar üze āyetlerimüzni. Takı irmedük [374b/1] ḳonumlarnıng yoḳatġanları, meger takı eyeleri küç ḳılġanlar.
60. Takı ne kim birildingiz irse (2) nirsedin, bu yaḳınraḳ tiriglikning menfa'at alġusı takı bezeki. Takı ol kim Tangrı (3) ḳatında, yaẖşıraḳ takı ḳalġanraḳ. Bilmes mü siz?
61. Ol kim irse kim va'de ḳılduḳ anga, (4) körklüg va'de, ol satġaşġanı; ol kim irse mengizlig <mü kim> menfa'at birdük anga bu yaḳınraḳ tiriglik- (5) ning fāyidesini, andın song ol ḳıyāmet kün ḥāżır ḳılınmışlardın?
62. Takı ol kün kim (6) ḳıḳrar anlarnı, takı aytur: "Ḳayda menim ḳoldaşım, anlar kim sizer (7) irdingiz?"
63. Aydı anlar kim vācib boldı anlar üze söz: "İḏimüz! (8) Munlar anlar kim azdurduḳ, azdurduḳ anlarnı neteg kim azduḳ. Bīzār bolduḳ (9) sening tapa, irmediler bizge ḳulluḳ ḳılurlar."
64. Takı aytıldı: "Ündeng [375a/1] ortaḳlarıngızını." Ündediler anlarnı, icābet ḳılmadılar anlarġa; takı kördiler ḳınnı. (2) Eger anlar könülür bolsalar irdi!
65. Takı ol kün kim ḳıḳrur anlarnı, aytur: (3) "Ne cevāb aydıngız ıḏılmışlarġa?"
66. Örtüglüg boldı anlar üze ẖaberler, (4) ol kün, anlar soruşmazlar.
67. Neyise ol kim irse kim tevbe ḳıldı takı bitti (5) takı ḳıldı eḏgü 'amellerni; bolġay kim bolsa ḳurtulġanlardın.
68. (6) Takı İḏing yaratur anı kim tileyür takı üyrer. Bolmadı anlarġa (7) iẖtiyār. Arıġlıḳ Tangrıḳa takı yüksek boldı andın kim ortaḳ ḳoşarlar.
69. (8) Takı İḏing bilür anı kim örter kögüzleri takı anı kim āşkāre ḳılurlar.
70. (9) Takı ol Tangrı, yoḳ tapunġu meger ol. Anga ögmek, bu cihānda takı ol cihānda. [375b/1] Takı anga ḥükm takı anıng tapa ḳaytarılur siz.
71. Ayġıl: "Ḫaber biring, eger ḳılsa (2) Tangrı sizing üze, tünni ulaşu, ḳıyāmet künge tegrü; (3) kim turur tapunġu, Tangrıdın öngin, kelür sizge yaruḳluḳ birle? İşitmes mü siz?"
72. (4) Ayġıl: "Ḫaber biring, eger ḳılsa Tangrı sizing üze, künni (5) ulaşu, ḳıyāmet künge tegrü; kim turur tapunġu, Tangrıdın öngin, kelür sizge (6) tün birle, ḳarār ḳılur siz anıng içinde? Körmez mü siz?"
73. Takı raẖmetindin, (7) ḳılur sizge tünni takı kündüzni, munung üçün kim ḳarār ḳılsangız anıng içinde takı munung üçün kim istesengiz (8) faẓlındın. Takı bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
74. Takı ol kün kim ḳıḳrar anlarnı, (9) takı aytur: "Ḳayda menim ḳoldaşlarım, anlar kim sizer irdingiz?"
75. [376a/1] Takı çıḳarduḳ tigme bir ögürdin tanuḳ, ayduḳ: "Ketrüng ẖüccetingizni." (2) Bildiler, ẖaḳīḳat üze Tangrıġa ẖaḳ takı ġāyib boldı anlardın anı kim çatar irdiler[159].

---

159 irdiler: irdingiz

76. (3) Ḥaḳīḳat üze Ḳārūn, irdi Mūsā ḳavmından; küç ḳıldı (4) anlar üze. Taḳı birdük anga genclerdin, ol nirseni kim ḥaḳīḳat üze kiritleri basar (5) ögürni küçlüg. Ol vaḳtın kim aydı anga ḳavmı: "Sewünmegil, (6) ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmez sewüngenlerni."
77. "Taḳı istegil, ol nirseni kim birdi sanga (7) Tangrı, song sarāynı. Taḳı unutmaġıl ülüşüngni dünyādın. (8) Taḳı körklüglük ḳılġıl, neteg kim körklüglük ḳıldı Tangrı sening tapa. Taḳı istemegil fesādnı, (9) yirde. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmes fesād ḳılġanlarnı."
78. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze <ol kim> [376b/1] birildim[160] anı, bilig üze ḳatımda." Bilmedi mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı (2) yoḳattı aşnusından zamāne kişilerindin, ol kim irse kim ol ḳatıġraḳ andın (3) küç yanından taḳı köprek yıġmaḳ yanından? Taḳı sorulmas yazuḳlarından yazuḳ ḳılġanlar.
79. (4) Çıḳtı ḳavmı üze, bezeki içinde. Aydı anlar kim tileyürler (5) bu yaḳınraḳ tiriglikni: "Kāşkī bizge, Ḳārūnġa birilmiş mengizlig! (6) Ḥaḳīḳat üze uluġ baḫtlıġ."
80. Taḳı aydı anlar kim birildiler biligni: (7) "Bī-çārelıḳ sizge! Tangrının ṣevābı yaḫşıraḳ, ol kim irsege kim bitti taḳı ḳıldı eḍgü 'amellerni. (8) Satġaşturulmas anga, meger ṣabr ḳılġanlar."
81. Yotturduḳ anı taḳı sarāyını, (9) yirge. Taḳı bolmadı anga ögürdin kim yārī birürler anga Tangrıdın [377a/1] bisre. Taḳı bolmadı intiḳām alġanlardın.
82. Taḳı boldı, anlar kim (2) ümendiler ornını tün, ayturlar: "Bilmes mü, ol Tangrı, (3) yayar rūzini ol kim irsege kim tileyür ḳullarından taḳı tar ḳılur? Eger bolmasa irdi (4) kim eḍgülük ḳıldı Tangrı bizing üze, yoyurġay irdi bizni. Velī ol ḳurtulmas küfr ketür- (5) genler."
83. Ol song sarāy, ḳılur miz anı anlarġa kim (6) tilemezler oġsınmaḳ yirde taḳı fesād. Taḳı song, (7) saḳnuḳlarġa.
84. Kim kelse eḍgülük birle, anga yaḫşıraḳ andın. Taḳı kim (8) kelse yawuzluḳ birle, cezā birilmes anlarġa kim ḳıldılar yawuzluḳlarnı, (9) meger anı kim ḳılur irdiler.
85. Ḥaḳīḳat üze ol[161] kim vācib ḳıldı sening üze Ḳur'ānnı, [377b/1] ḳaytarġanıng turur, ḳaytġu yirge. Aygıl: "İḍim bilgenrek kim ol kim keldi köni yol birle, (2) taḳı kim ol kim ol azġunluḳ içinde açuḳ."
86. Taḳı ümenür irmedingiz kim (3) kemşilse sening tapa kitāb; meger raḥmet İḍingdin. Bolmaġıl (4) yārīçi küfr ketürgenlerge.
87. Yıġmasunlar sini Tangrının āyātından, (5) ol vaḳttın song kim indürüldi sanga. Taḳı ündegil İḍing tapa. Taḳı bolmaġıl (6) ortaḳ ḳoşġanlardın.
88. Taḳı ḳulluḳ ḳılmaġıl (7) Tangrı birle, tapunġu öngin. Yoḳ tapunġu meger ol. Tigme bir nirse yoḳalġan, meger (8) anıng ẕātı. Anga ḥükm taḳı anıng ẕātı <tapa> ḳaytarılur siz.

---

160 birildim: birilmedim
161 ol: anlar

(29)

SŪRETÜ'L-'ANKEBŪT

[378a/1] **Tangrınıng atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. Saḳındı mu kişiler kim ḳonsalar kim aysalar: (3) "Bittük"; taḳı anlar fitne ḳılınmaslar?
3. Taḳı sınaduḳ anlarnı kim aşnularındın. (4) Bilgey Tangrı anlarnı kim rāst aydılar taḳı bilgey yalġan ayġanlarnı.
4. (5) Yā saḳındı mu anlar kim ḳılurlar yawuzluḳlarnı, ozsalar bizni? [378b/1] Neme yawuz ḥükm ḳılurlar!
5. Kim ümenür irse Tangrınıng satġaşmaḳını, (2) ḥaḳīḳat üze Tangrınıng taḳdīr ḳılmışı ecel kelgen. Taḳı ol işitgen, bilgen.
6. (3) Taḳı kim mücāhede ḳılsa, ḥaḳīḳat üze mücāhede ḳılur özinge. Ḥaḳīḳat üze Tangrı mungsuz (4) 'ālemlerdin.
7. Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; (5) tüşürgey miz anlardın yazuḳlarını taḳı cezā birgey miz anlarnı ol nirsening körklügrekini (6) kim ḳılur irdiler.
8. Taḳı vaṣiyyet ḳılduḳ kişige, atasınġa anasınġa (7) körklüglük. Taḳı eger cihād ḳılsalar sening birle, munung birle kim ortaḳ ḳoşsalar manga anı kim yoḳ sanga anıñ birle bilig; (8) boyun sümegil ol ikisinge. Menim tapa ḳaytmaḳıngız, ḫaber birür men sizge munung birle kim ḳılur (9) irdingiz.
9. Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; [379a/1] kiwürgey miz anlarnı eḏgü ḳullar cümlesinge.
10. Taḳı kişilerdin kim irseyi kim aytur: (2) "Bittük Tangrıġa." Ol vaḳtın kim āzārlandı Tangrı yolı içinde, ḳıldı ḫalḳ (3) fitnesini Tangrınıng ḳını mengizlig. Taḳı eger kelse yārī, İḏingdin, (4) ayġaylar: "Biz irdük sizing birle." İrmes mü Tangrı bilgenrek anı kim (5) 'ālemlerning kögüzleri içinde?
11. Taḳı bilgey Tangrı anlarnı kim (6) bittiler taḳı bilgey münāfıḳlarnı.
12. Taḳı aydı anlar kim küfr ketürdiler, (7) anlarġa kim bittiler: "Uyung yolumızġa taḳı kötereling yazuḳlarıngızını." (8) Taḳı irmez anlar kötürgenler yazuḳlarındın nirsedin, ḥaḳīḳat üze anlar (9) yalġan sözlegenler.
13. Taḳı kötergey yüklerini taḳı yükler yükleri birle. [379b/1] Taḳı sorulġay ḳıyāmet kün, ol nirsedin kim çatar irdiler.
14. Taḳı (2) ıḏduḳ Nūḫnı ḳavmı tapa, kiçti anlar içinde ming yıl, meger (3) elig yıl. Taḳı tuttı anlarnı ṭūfān, taḳı anlar (4) küç ḳılġanlar.

15. Ḳurtarduḳ anı taḳı keme eyelerini, taḳı (5) ḳılduḳ anı nişān ʻālemlerge.
16. Taḳı İbrāhīmni. Ol vaḳtın kim aydı (6) ḳavmınġa: "Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa taḳı saḳnıng anga. Ol yaḫşıraḳ sizge, (7) eger bilür irsengiz."
17. Ḥaḳīḳat üze ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın (8) bisre butlarġa taḳı çatar siz yalġannı. Ḥaḳīḳat üze anlar kim ḳulluḳ ḳılur siz[162], (9) Tangrıdın bisre, erklenmesler sizge rūzīdin. İsteng [380a/1] Tangrı ḳatında rūzīni. Taḳı ḳulluḳ ḳılıng anga taḳı şükr ḳılıng anga. (2) Anıng tapa ḳaytarılur siz.
18. Taḳı eger yalġanġa nisbet ḳılsangız[163], yalġanġa nisbet ḳılındı (3) ögürler aşnungızdın. Taḳı yoḳ yalawaç üze, meger tegürmek (4) açuḳ.
19. Körmediler mü, neteg āşkāre ḳılur[164] Tangrı yaratmaḳnı, (5) andın song ḳaytarur anı? Ḥaḳīḳat üze ol, Tangrı üze āsān.
20. Ayġıl: "Yörüng (6) yirde, baḳıng neteg başladı yaratmaḳnı." Andın song Tangrı (7) ḳopġarur song ḳopmaḳnı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
21. (8) Ḳınayur kimni tilese taḳı raḥmet ḳılur kimni tilese. Taḳı anıng tapa ewrülür siz.
22. (9) Taḳı irmes siz ʻāciz ḳılġanlar, yirde taḳı kök içinde. [380b/1] Taḳı yoḳ sizge Tangrıdın bisre dostdın taḳı yārī birgendin.
23. (2) Taḳı anlar kim küfr ketürdiler Tangrınıng āyetlerinġa taḳı satġaşmaḳınġa; anlar (3) nevmīḍ boldılar raḥmetimdin. Taḳı anlar, anlarġa ḳın iglig.
24. (4) Bolmadı ḳavmınung cevābı, meger kim aydılar: "Öldürüng anı, yā (5) köydürüng anı." Ḳurtardı anı Tangrı, otdın. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde āyetler bar, (6) bitgen erenlerge.
25. Taḳı aydı: "Ḥaḳīḳat üze tutundungız Tangrıdın (7) bisre, butlarnı, arangızning dostluḳı bu yaḳınraḳ tiriglik içinde. (8) Andın song ḳıyāmet kün kim küfr ketrür pārengiz pāreġa taḳı laʻnet ḳılur (9) pārengiz pāreġa. Taḳı sıġıngu yiringiz ot. Taḳı yoḳ sizge [381a/1] yārī birgendin."
26. Bitti anga Lūṭ. Taḳı aydı: "Ḥaḳīḳat üze men hicret ḳılġan (2) İḍim tapa. Ḥaḳīḳat üze ol yinggen, ḥikmetlig."
27. Taḳı bağışladuḳ anga (3) İsḥāḳnı taḳı Yaʻḳūbnı. Taḳı ḳılduḳ oġlanları içinde peyġāmberlıḳnı (4) taḳı kitābnı. Taḳı birdük anga yanutnı dünyā içinde. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, (5) ol cihānda edgülerdin.
28. Taḳı Lūṭnı. Ol vaḳtın kim aydı ḳavmınġa: (6) "Ḥaḳīḳat üze siz kelür siz körksüz işke; ozmadı sizni anıng birle, (7) birdin ʻālemlerdin."

---

162 ḳılur siz: ḳılurlar

163 ḳılsangız: ḳılsalar

164 Mütercim burada ابدأ (mastarı *ibdā'*, manası "yaratmak, ilk olarak yapmak, başlamak vs.") fiili ile ابدى (mastarı *ibdā'*, manası "açıklamak, açığa vurmak vs.) fiilini karıştırmış olmalı. Bu yanlışlık Arap harfli kısımda değil, çeviridedir. Adı geçen fiilin çekiminde ortaya çıkan hemze, muhtemelen mütercim tarafından farkedilmemiştir.

29. "Siz mü kelür siz erenlerge, (8) taḳı keser siz yolnı taḳı kelür siz otrur yiringizde körksüz işke?" (9) Bolmadı ḳavmınıng cevābı, meger kim aydılar: "Kelgil[165] bizge Tangrınıng [381b/1] ḳını birle, eger irseng rāst ayġanlardın."
30. Aydı: "İḏim! Yārī birgil manga, (2) fesād ḳılġan erenler üze."
31. Taḳı ol vaḳtın kim keldi yalawaçlarımuz İbrāhīmḳa, (3) müjde birle, aydılar: "Biz yoḳatġanı bu ḳonumnung eyesining, ḥaḳīḳat üze (4) eyeleri irdiler küç ḳılġanlar."
32. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze anıng içinde Lūṭ bar." Aydılar: (5) "Biz bilgenrek, kim irsege kim anıng içinde. Ḳurtarġay miz anı, taḳı ehlini meger (6) tişisini, irdi ḳalġanlardın."
33. Taḳı ol vaḳtın kim keldi (7) yalawaçlarımuz Lūṭġa, ḳaḏġurtuldı anlarġa, taḳı tar boldı anlarnıng birle ṭāḳat yanındın. Taḳı aydılar: (8) "Ḳorḳmaġıl taḳı ḳaḏġurmaġıl. Biz ḳurtarġanlarıng sini, taḳı ehlingni meger tişingni, (9) irdi ḳalġanlardın."
34. "Biz indürgenlermüz, bu ḳonumnung [382a/1] eyeleri üze ʻaẕāb, kökdin, munung birle kim irdiler buyruḳdın çıḳġanlar."
35. (2) Taḳı ḳoḏduḳ andın nişān açuḳ, erenlerge kim bilürler.
36. Taḳı (3) Medyen tapa, uyaları Şuʻaybnı; aydı: "Ay ḳavmum! Ḳulluḳ ḳılıng Tangrıḳa (4) taḳı ümening song künni. Taḳı ḥaddın keçmeng yirde, fesād ḳılġanlar."
37. (5) Yalġanġa nisbet ḳıldılar anı; tuttı anlarnı zelzele taḳı boldılar sarāyları içinde (6) dizleri üze çökgenler.
38. Taḳı ʻĀdnı taḳı Ṣemūdnı. Taḳı belgülüg boldı sizge turġu yirlerindin. (7) Taḳı bezedi anlarġa iblīs, ʻamellerini. Yıġdı anlarnı (8) yoldın, taḳı irdiler naẓarlıġlar.
39. Taḳı Ḳārūnnı (9) taḳı Firʻavnnı taḳı Hāmānnı. Taḳı keldi anlarġa Mūsā, açuḳ ḥüccetler birle; [382b/1] uluġsındılar yirde. Taḳı bolmadılar ozġanlar.
40. Tigme birni (2) tuttuḳ yazuḳı birle. Anlardın kim irseni, ıḏduḳ anıng üze taş atġan yilni; (3) taḳı anlardın kim irseni kim tuttı anı ḳatıġ ün; taḳı anlardın kim irseni kim yotturduḳ (4) anı yirge; taḳı anlardın kim irseni baturduḳ. Taḳı irmedi Tangrı, (5) munung üçün kim küç ḳılsa anlarġa; velī irdi özleringe küç ḳılurlar.
41. (6) Anlarnıng ṣıfatı kim tutundılar Tangrıdın bisre dostları, örümçük (7) meṣeli mengizlig, tutundı ew. Taḳı ḥaḳīḳat üze ewlerning sustraḳı, örümçük (8) ewi; eger bilürler irseler.
42. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür (9) anı kim ündeyürler andın bisre nirsedin. Taḳı ol yinggen, ḥikmetlig.
43. [383a/1] Taḳı ol meṣeller, urur miz anı kişilerge. Taḳı bilmez anı, meger (2) ʻālimler.
44. Yarattı Tangrı köklerni taḳı yirni, ḥaḳ birle. (3) Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān bar bitgenlerge.
45. Oḳuġul anı kim vaḥy ḳılındı sening tapa (4) kitābdın. Taḳı peyveste ḳılġıl namāznı; ḥaḳīḳat üze namāz yıġar (5) ḥaddın keçe körksüz işdin taḳı körksüz işdin. Taḳı Tangrınıng ẕikri uluġraḳ. (6) Taḳı Tangrı, bilür anı kim ḳılur siz.

---

165 kelgil: keling

46. Taḳı cedel ḳılışmang kitāb eyeleri (7) birle, meger anıng birle kim ol körklügrek; meger anlar kim küç ḳıldılar (8) anlardın. Taḳı aytıng: "Bittük ol nirsege kim indürüldi bizing tapa taḳı indürüldi sizing tapa. (9) Taḳı bizing tapunġumız taḳı sizing tapunġungız bir. Taḳı biz anga boyun sügenler."
47. Taḳı anıng mengizlig [383b/1] indürdük sening tapa kitābnı. Anlar kim birdük anlarġa kitābnı, biterler (2) anga; taḳı munlardın, biter anga. Taḳı inkār ḳılmas āyetlerimüzġa, (3) meger küfr ketürgenler.
48. Taḳı oḳıyur irmeding aşnusındın, kitābdın; (4) taḳı bilür irmeding saġ elging birle. Andaġ irse şeklig bolġay irdi bāṭıl işligler.
49. Ol (5) āyetler açuḳlar, anlarnıng köngli içinde, birildiler bilig. Taḳı inkār ḳılmaz (6) āyetlerimüzġa, meger küç ḳılġanlar.
50. Taḳı aydılar: "Eger indürülse irdi anıng üze nişān, (7) İḏisindin." Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze āyetler Tangrı ḳatında. Taḳı ḥaḳīḳat üze men ḳorḳutġan (8) açuḳ."
51. Tap bolmadı mu anlarġa, biz indürdük sening üze kitābnı, oḳunur (9) anlar üze? Ḥaḳīḳat üze anıng içinde raḥmet taḳı ögüt, ol erenlerge kim biterler.
52. [384a/1] Ayġıl: "Tap Tangrı, menim aramda taḳı sizing arangızda, tanuḳ. Bilür anı kim kökler içinde (2) taḳı yirde." Taḳı anlar kim bittiler bāṭılġa taḳı küfr ketürdiler Tangrıġa; (3) anlar, anlar ziyān ḳılġanlar.
53. Taḳı iwütürler sini ḳın birle. (4) Taḳı eger bolmasa irdi vaḳt atanmış, kelgey irdi anlarḳa ḳın. Taḳı kelgey anlarġa nā-gāh, taḳı anlar bilmesler.
54. İwütürler sini ḳın birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze tamuġ, ḳapsaġan (5) kāfirlerni.
55. Ol kün kim kelür anlarġa ḳın, üstünlerindin (6) taḳı aḏaḳları astındın. Taḳı aytur miz: "Tatıng anı kim ḳılur irdingiz."
56. (7) Ay ḳullarım, anlar kim bittiler! Ḥaḳīḳat üze yirim king, manga oḳ (8) ḳulluḳ ḳılıng manga.
57. Tigme bir ten ölümnüng tatġanı, andın song bizing tapa ḳaytarılur siz.
58. (9) Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; indürgey miz anlarnı uçmaḳdın [384b/1] ḥücrelerge; aḳar astınıdın arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde. Neme körklüg, (2) işlegenlerning yanutın!
59. Anlar kim ṣabr ḳıldılar, taḳı İḏileri üze tevekkül ḳılurlar.
60. (3) Taḳı niçe köp yir üze yörigendin, kötürmes rūzīsin. Tangrı rūzī birür anga taḳı sizge. (4) Taḳı ol eşitgen, bilgen.
61. Taḳı eger sorsang anlarġa: "Kim yarattı köklerni (5) taḳı yirlerni, taḳı musaḫḫar ḳıldı künni taḳı aynı?"; ayġaylar: "Tangrı!" Neteg (6) yalġanġa nisbet ḳılurlar.
62. Tangrı yayar rūzīni ol kim irsege kim tileyür ḳullarından (7) taḳı tar ḳılur anga. Ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirseni bilgen.
63. Taḳı eger sorsang anlarġa: (8) "Kim indürdi kökdin suwnı, tirgüzdi anıng birle yirni ölmişindin (9) song?"; ayġaylar: "Tangrı!" Ayġıl: "Ögmek Tangrıḳa." Üküşrekleri bilmesler.

64. [385a/1] Taḳı irmes bu yaḳınraḳ tiriglik, meger oyun taḳı oyun. Taḳı ḥaḳīḳat üze song (2) sarāy, ol tiriglik; eger bilür irsengiz.
65. Ol vaḳtın kim mündiler (3) kemige, ündediler Tangrını, ḫāliṣ ḳılığlı bolup anga ṭā'atnı. Ol vaḳtın kim ḳutardı anlarnı (4) suwsuz yirge, ol vaḳtın anlar ortaḳ ḳoşarlar.
66. Munung üçün kim küfr ketürseler ol nirse birle kim birdük anlarġa, (5) taḳı munung üçün kim menfa'at alsalar. Bilgeyler.
67. Bilmediler mü, biz ḳılduḳ (6) Ḥaremni emānetlıġ, taḳı ḳapulur kişiler tegrelerindin? Bāṭılġa mu (7) biterler, taḳı Tangrı ni'metinge küfr ketrürler?
68. Taḳı kim küç ḳılġanraḳ (8) ol kimlerdin kim çattı Tangrı üze yalġannı, yā yalġanġa nisbet ḳıldı ḥaḳnı, ol vaḳtın kim keldi anga? Yoḳ mu (9) tamuġ içinde muḳīm bolġu yir, küfr ketürgenlerge?
69. Taḳı anlar kim mücāhede ḳıldılar bizing ḥaḳḳımuzda, köndürgey miz anlarnı yollarımuzġa. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı körklüglük ḳılġanlar birle.

(30)

SŪRETÜ'R-RŪM

[385b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. Yingildi Rūm,
3. yirning yaḳınraḳında. Taḳı anlar ying<il>miş- (3) lerindin song yinggeyler[166],
4. yıl pāresi içinde, ya'nī yiti yıl içinde. Tangrıġa iş, (4) aşnudın taḳı songradın. Taḳı ol kün sewnür bitgenler,
5. (5) Tangrı yārīsi birle. Yārī birür ol kim irsege kim tileyür. Taḳı ol yinggen, raḥmet ḳılġan.
6. [386a/1] Tangrının va'de ḳılmaḳı. Ḫilāf ḳılmaz Tangrı va'desinge, velī kişilerning üküşrekleri (2) bilmesler.
7. Bilürler açuḳnı bu yaḳınraḳ tiriglikdin. Taḳı anlar, (3) ol cihāndın anlar ġāfiller.
8. Endīşe ḳılmadılar mu özleri içinde; (4) yaratmadı Tangrı köklerni taḳı yirni, taḳı ol nirselerni kim ikisining arasında, meger (5) ḥaḳ birle, taḳı atanmış vaḳtda? Taḳı ḥaḳīḳat üze üküş kişilerdin, anlarnıng İḍisining satġaşmaḳınġa (6) küfr ketürgenler.

---

166 yinggeyler: yingilgeyler

9. Yörümediler mü yirde kim baḳsalar neteg (7) boldı anlarnıng songı kim aşnularındın? İrdiler ḳatıġraḳ anlardın, (8) küç yanındın. Taḳı sürdiler yirni taḳı ābadān ḳıldılar, üküşrek mundın kim ābadān ḳıldılar anı. (9) Taḳı keldi anlarġa yalawaçları, açuḳ ḥüccetler birle. Taḳı bolmadı Tangrı munung üçün kim ẓulm ḳılsa anlarġa, [386b/1] velī irdiler özleringe ẓulm ḳılurlar.
10. Andın song boldı anlarnıng songı kim (2) yawuzluḳ ḳıldılar, yawuzraḳ 'uḳūbet kim yalġanġa nisbet ḳıldılar Tangrınıng āyetlerini, taḳı irdiler (3) anga masḫara ḳılurlar.
11. Tangrı başlayur yaratmaḳnı, andın song ḳaytarur anı. Andın song (4) anıng tapa ḳaytarılur siz.
12. Taḳı ol kün kim ḳopar ḳıyāmet, nevmīḍ bolur yazuḳ ḳılġanlar.
13. (5) Taḳı bolmadı anlarġa, ortaḳlarındın şefā'at ḳılġanlar; taḳı irdiler ortaḳ- (6) larınġa küfr ketürgenler.
14. Taḳı ol kün kim ḳopar ḳıyāmet, ol kün taḳılurlar.
15. (7) Anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḍgü 'amellerni; anlar (8) çimgen içinde sewündürülürler.
16. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar (9) āyetlerimüzni taḳı ol cihānnung satġaşmaḳını; anlar ḳın içinde ḥāẓır ḳılınmışlar.
17. [387a/1] Arıġlıḳ Tangrıġa, ol vaḳtın kim kiçege kirür siz taḳı ol vaḳtın kim irtege kirür siz.
18. (2) Taḳı anga ögmek, kökler içinde taḳı yirde, taḳı kiçede taḳı ol vaḳtın kim (3) öyleg vaḳtınġa kirür siz.
19. Çıḳarur tirigni ölügdin taḳı çıḳarur ölügni (4) tirigdin. Taḳı tirgüzür yirni ölmişindin song taḳı anıng mengizlig (5) çıḳarılur siz.
20. Taḳı āyetlerindin, yarattı sizni toprāḳdın. Andın song (6) ol vaḳtın kim siz yaratılmış ādemīler yayılur siz.
21. Taḳı āyetlerindin, yarattı (7) sizni özleringizdin cüftler, munung üçün kim ḳarār ḳılsangız anıng tapa. Taḳı ḳıldı (8) arangızda dostluḳ taḳı raḥmet. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar, ol erenlerge kim (9) endīşe ḳılurlar.
22. Taḳı āyetlerindin, köklerning yaratmaḳı taḳı yirning, [387b/1] taḳı tilleringiz muḫtelif bolmaḳı taḳı rengleringiz. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar (2) 'ālimlerge.
23. Taḳı anıng āyetlerindin, uyumaḳıngız tünle taḳı kündüz, (3) taḳı istemekingiz eḍgülükindin. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar, ol erenlerge kim (4) eşitürler.
24. Taḳı āyetlerindin, körküzür sizge yıldırımnı, ḳorḳa taḳı ṭama' ḳılu. (5) Taḳı indürür kökdin suwnı, tirgüzür anıng birle yirni ölmişindin song. (6) Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar, ol erenlerge kim bilürler.
25. Taḳı āyetlerindin kim (7) ḳopsa kök taḳı yir, buyruḳı birle. Andın song ol vaḳtın kim ündedi sizni, ündemek (8) yirdin; ol vaḳtın kim siz çıḳar siz.
26. Taḳı anga ol kim irseler kim kökler içinde (9) taḳı yirde; ḳamuġ anga ṭā'at ḳılġanlar.

27. Takı ol ol kim başlayur yaratmaknı, [388a/1] andın song kaytarur anı. Takı ol, āsānrak anıng üze. Takı anga yüksekrek sıfat, (2) kökler içinde takı yirde. Takı ol yinggen, hikmetlig.
28. Urdı, beyān kıldı (3) sizge mesel, özleringizdin: Bar mu sizge ol nirsedin kim erklendi (4) sağ eligleringiz, ortaklardın, ol nirse içinde kim rüzī kılduk sizge, siz anıng içinde (5) berāber, korkar siz anlardın korkmışıngız mengizlig özleringizdin? Anıng mengizlig (6) tafsīl kılur miz āyetlerni, ol erenlerge kim bilürler.
29. Uydı anlar kim (7) küç kıldılar özleringe, bilmedin. Kim köndürür ol kim irseni kim azdurdı (8) Tangrı? Takı yok anlarğa yārī birgendin.
30. Rāst kılğıl yüzüngni dinge, (9) rāst müsülmānlık üze; Tangrının yaratığınğa, ol kim yarattı kişilerge anıng üze. Yok [388b/1] aynamak Tangrının yaratığınğa. Ol dīn rāst, velī (2) kişilerning üküşrekleri bilmesler.
31. Kaytğanlar anıng tapa, takı saknıng andın (3) takı peyveste kılıng namāznı takı bolmang ortak koşğanlardın.
32. (4) Anlardın kim takıttılar dinlerin takı irdiler ögür ögür; tigme bir ögür, (5) ol nirse birle kim katlarında turur, sewüngenler.
33. Takı ol vaktın kim sıkadı kişilerge katığlık, ündediler (6) anlarnıng İdisini, kaytığlı bolup anıng[167] tapa. Andın song ol vaktın kim taturdı anlarğa andın, rahmetni; ol vaktın kim (7) bir ögür anlardın, anlarnıng İdisinge ortak koşarlar.
34. Munung üçün kim küfr ketürseler ol nirsege kim birdük anlarğa. (8) Asığ alıng, bilgey siz.
35. Yā indürdük mü anlar üze (9) hüccet, ol sözleyür ol nirse birle kim irdiler anıng birle ortak koşarlar?
36. Takı ol vaktın kim [389a/1] taturduk kişilerge rahmetni, sewündiler anıng birle. Takı eger tegse anlarğa (2) belā, ol nirse birle kim burun keçürdi eligleri, ol vaktın kim anlar nevmid bolurlar.
37. (3) Körmediler mü, hakīkat üze Tangrı yayar rüzīni kimge kim tileyür takı tar kılur? (4) Hakīkat üze anıng içinde āyetler bar, ol erenlerge kim biterler.
38. Birgil yawukluk eyesinge (5) hakkını, takı dervişlerge takı yol eringe. Ol yahşırak (6) anlarğa kim tileyürler Tangrının zātını. Takı anlar, anlar (7) kurtulğanlar.
39. Takı ne kim birdingiz asığdın, munung üçün kim artsa (8) kişilerning mālları içinde; artmas Tangrı katında. Takı ne kim birdingiz (9) zekātdın, tileyür siz Tangrının zātını. Anlar, anlar [389b/1] kat kat sevāb eyeleri.
40. Tangrı ol kim yarattı sizni, andın song rüzī birdi sizge, (2) andın song öldürür sizni, andın song tirgüzür sizni. Bar mu ortaklarıngızdın, ol kim irse kim kılur (3) andın nirsedin? Arığlık anga takı yüksek boldı ol nirsedin kim ortak koşarlar.

---

167 anıng: anlar

41. (4) Açıldı fesād, suvsuz yirde taḳı tengizde, munung birle kim ḳazġandı eligleri (5) kişilerning; munung üçün kim tatursa anlarġa ol nirsening pāresini kim ḳıldılar, bolġay kim anlar ḳaytġaylar.
42. (6) Aygıl: "Yörüng yirde, baḳıng neteg boldı songı (7) anlarnıng kim aşnudın, irdi üküşrekleri ortaḳ ḳoşġanlar?"
43. Rāst ḳılġıl yüzüngni (8) rāst dīnġa; aşnudın kim kelse künī kim yoḳ ḳaytarmaḳ anga (9) Tangrıdın, ol kün taḳılurlar.
44. Kim kim küfr ketürse, anıng üze küfri. [390a/1] Taḳı kim kim ḳılsa eḏgü ‘amellerni, özleringe ök tüzetürler.
45. Munung üçün kim yanut birse, (2) anlarġa kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü ‘amellerni, artuḳsı eḏgülükindin. Ḥaḳīḳat üze ol (3) sewmez küfr ketürgenlerni.
46. Taḳı āyetlerindin kim ıḏsa yillerni, (4) müjde birgenler; tā munung üçün kim tatursa raḥmetindin taḳı munung üçün kim yöritse (5) kemini buyruḳı birle taḳı munung üçün kim istesengiz artuḳluḳındın. Taḳı bolġay kim siz (6) şükr ḳılġay siz.
47. Taḳı ıḏduḳ aşnungdın yalawaçlar, (7) ḳavmlarınġa, keldiler anlarġa açuḳ ḥüccetler birle; öç alduḳ anlardın kim (8) yazuḳ ḳıldılar. Taḳı irdi vācib bizing üze, mü’minlerning yārī birmeki.
48. Tangrı (9) ol kim ıḏar yillerni, ḳopġarur bulıtnı, taḳı yayar anı [390b/1] kökde, neteg tilese; taḳı ḳılur anı pāre pāre, körer sen yaġmurnı (2) çıḳar aralarındın. Ol vaḳtın kim tegürdi anı ol kim irsege kim tilese ḳullarındın, (3) ol vaḳtın kim anlar sewnürler.
49. Taḳı ḥaḳīḳat üze irdiler, aşnudın kim indürse (4) anlar üze aşnusındın, nevmīḏler.
50. Baḳġıl Tangrınıng raḥmetining nişānlarınġa, (5) neteg tirgüzür yirni, ölmişindin song! Ḥaḳīḳat üze ol ölüglerning (6) tirgüzgeni taḳı ol tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
51. Taḳı eger ıḏsa miz (7) yilni taḳı körseler anı sarıġ; bolġaylar, andın song küfr ketürgenler.
52. (8) Ḥaḳīḳat üze sen eşittürmes sen ölüglerge taḳı işittürmes sen saġırlarġa ündemekni, ol vaḳtın kim (9) i‘rāż ḳıldılar songların çewrü.
53. Taḳı irmes sen közsüzlerning köndürgeni, azġunluḳlarındın; [391a/1] işittürmes sen, meger ol kim irsege kim īmān ketrür āyetlerimüzġa, taḳı anlar boyun sügenler.
54. Tangrı (2) ol kim yarattı sizni ża‘īfluḳdın, andın song ḳıldı ża‘īfluḳ songındın (3) küç, andın song ḳıldı ḳuvvedin song ża‘īfluḳ taḳı ḳarılıḳ. (4) Yaratur ol nirseni kim tileyür. Taḳı ol bilgen, yaraġlıġ.
55. Taḳı ol kün ḳopar (5) ḳıyāmet, ant içer yazuḳ ḳılġanlar: Kiçmediler bir sā‘atdın öngin. (6) Anıng mengizlig irdiler ṣarf ḳıl<ın>urlar, ya‘nī ewrülür irdiler.
56. Taḳı aydı anlar kim birildiler biligni (7) taḳı īmānnı: "Kiçtingiz Levḥü’l-Maḥfūẓ içinde, ḳopġarmaḳ küninge (8) tegrü. Bu ḳopġarmaḳ küni, velī sizler bilmes (9) irdingiz."
57. Ol künde asıġ ḳılmaz, anlar kim küç ḳıldılar, [391b/1] ‘öẕrleri, taḳı anlar ḫoşnūdluḳ tilenmezler.

58. Takı beyān ḳılduḳ kişilerge (2) bu Ḳur'ān içinde, tigme bir meṣeldin. Takı eger kelseng anlarġa açuḳ ḥüccet birle, ayġaylar (3) anlar kim küfr ketürdiler: "İrmes sizler, meger bāṭıl işligler."
59. Anıng mengizlig mühr urur (4) Tangrı, anlarnıng köngülleri üze kim bilmesler.
60. Ṣabr ḳılġıl, ḥaḳīḳat üze (5) Tangrınıng va'desi ḥaḳ. Takı yüngüllükke ḥaml ḳılmasun sini, anlar kim yaḳīn bilmezler.

(31)

SŪRETÜ LOḲMĀN

[392a/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. Ol, āyetleri kitābnung ḥikmetlig;
3. köni yol takı raḥmet, (3) eḏgülük ḳılġanlarġa.
4. Anlar kim peyveste ḳılurlar namāznı takı birürler (4) zekātnı; takı anlar, ol cihānġa, anlar yaḳīn bilür.
5. Anlar (5) köni yol <üze> anlarnıng İḏisindin; takı anlar, anlar ḳurtulġanlar.
6. Takı kişilerdin (6) kim irseni satġın alur söznüng bāṭılın, azdursa Tangrı yolındın, (7) bilmedin, takı tutsa anı yobı. Anlar, anlarġa ḳın ḫor ḳılġan.
7. (8) Takı ol vaḳtın kim oḳundı anlar üze āyetlerimüz, i'rāż ḳıldı uluġsınu; tamām (9) işitmedük mengizlig, tamām iki ḳulaḳında aġırlıḳ bar. Müjde birgil anga, ḳın birle [392b/1] iglig.
8. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bitti takı ḳıldılar eḏgü 'amellerni; anlarġa ni'metler (2) büstānlar,
9. cāviḏāneler anıng içinde. Tangrınıng va'de ḳılmaḳı tölengen. Takı ol yinggen, (3) ḥikmetlig.
10. Yarattı köklerni öreksiz, körer siz anı. Takı kemişti (4) yirde tölengen taġlar kim ḳışsa sizning birle, takı yaydı anıng içinde (5) tigme bir teprengendin. Takı indürdük kökdin suwnı takı ündü<r>dük anıng içinde tigme bir cüftdin (6) eḏgü.
11. Bu Tangrınıng yaratmışı. Körküzüng mini, ne ol kim yarattı anlar[168], (7) andın bisre? Ẓulm ḳılġanlar, açuḳ azmaḳ içinde.

---

168 anlar: anlarnı

12. Takı (8) birdük Loḳmānġa ḥikmetni kim: "Şükr ḳılġıl Tangrıḳa." Takı kim (9) şükr ḳılsa, ḥaḳīḳat üze şükr ḳılur özinge. Takı kim küfr ketürse, ḥaḳīḳat üze Tangrı [393a/1] bay, ögülmiş.
13. Takı ol vaḳtın kim aydı Loḳmān oġlınġa, takı ol ögütleyür anga: "Ay (2) oġulçuḳum! Ortaḳ ḳoşmaġıl Tangrıġa, ḥaḳīḳat üze ortaḳ ḳoşmaḳ ẓulm uluġ."
14. (3) Takı vaṣiyyet ḳılduḳ kişige, atası anası ḳatında. Kötürdi anı anası, sustluḳ üze (4) sust bolu. Takı aḏırmaḳı iki yıl içinde, kim: "Şükr ḳılġıl manga takı atangġa anangġa. (5) Menim tapa yanmaḳ."
15. Takı eger cihād ḳılışsalar, munung üze kim ortaḳ ḳoşsang manga, ol nirseni kim (6) yoḳ sanga anıng birle bilig; boyun sümegil anlarġa. Takı ḳoldaşlıḳ ḳılġıl[169] dünyāda, (7) körklüg ḳoldaşlıḳ ḳılmaḳ. Takı uyġıl ol kim irsening yolınġa kim ḳayttı menim tapa. Andın song menim tapa ḳaytışıngız. (8) Ḫaber birür mü men sizge ol nirse birle kim ḳılur irdingiz?
16. "Ay oġulçuḳum! Ḫaḳīḳat üze ol, eger bolsa (9) ewün endāzesinçe ispendāndın, takı bolsa taş içinde, yā [393b/1] kökler içinde, yā yirde; keldürgey anı Tangrı. Ḫaḳīḳat üze Tangrı, (2) 'ilmi örtüglügge ulanġannı bilgen."
17. "Ay oġulçuḳum! Peyveste ḳılġıl namāznı takı buyurġul eḏgülük birle (3) takı yıġılġıl körksüz işdin takı ṣabr ḳılġıl ol nirse üze kim tegdi sanga; ḥaḳīḳat üze ol, (4) işlerning uġraġularındın."
18. "Takı ḳışturmaġıl yangaḳıngnı kişilerge takı (5) yörimegil yir içinde küwenü; ḥaḳīḳat üze Tangrı sewmes tigme bir ḳuwanġannı."
19. (6) "Takı rāstlıḳ ḳılġıl yörimeking içinde takı aşaḳ ḳılġıl ününgdin. (7) Ḫaḳīḳat üze ünlerning körksüzreki, eşekler üni."
20. Körmeding mü; ḥaḳīḳat üze (8) Tangrı musaḫḫar ḳıldı sizge anı kim kökler içinde takı ol nirseni kim yir içinde, (9) takı tükel ḳıldı sizing <üze> ni'metni, açuḳ takı örtüglüg ni'metni? Takı kişilerdin [394a/1] kim irseyi cedel ḳılur Tangrı yolı içinde, biligsiz takı köni yolsız takı yaruḳ kitābsız.
21. (2) Takı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa[170]: "Uyung ol nirsege kim indürdi Tangrı"; aydılar: "Uyar miz ol nirsege kim (3) bulduḳ anıng üze atalarımuznı." Ündemedi mü anlarnı iblīs (4) tamuġ ḳınınġa?
22. Takı kim kim ḫāliş ḳılsa yüzini Tangrı tapa, (5) takı ol eḏgülük ḳılġan; yapuştı birkrek ilgükke. Takı (6) Tangrı tapa işlerning songı.
23. Takı kim kim küfr ketürse, ḳaḏġurtmasun sini anıng küfri. (7) Bizing tapa yanışları, ḫaber birür miz anlarġa ol nirse birle kim ḳıldılar. Ḫaḳīḳat üze Tangrı, bilgen (8) köngüldeki nirseni.
24. Ber-ḫ^{v}ārdārlıḳ birür miz anlarġa az; andın song ḳısarlayur miz anlarnı, (9) 'aẕāb tapa irig.

---

169 ḳılġıl: ḳılmaġıl

170 anlarġa: anga. Bu şekilde çevrilmesinin sebebi Arapçası'nın *lehu* olarak yazılmasıdır, sonra sayfanın kenarında *lehum* olarak düzeltilmiş, ama çevirisine dokunulmamıştır.

25. Takı eger sorsang anlarġa: "Kim yarattı köklerni [394b/1] takı yirni?"; ayġaylar: "Tangrı!" Ayġıl: "Ögmek Tangrıḳa." Üküşrekleri (2) bilmesler.
26. Tangrıġa, ol nirse kim kökler içinde takı yirde. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol bay, ögülmiş.
27. Takı eger dürüstluḳ üze, ol nirse kim yirde yaş yıġaçdın, (3) ḳalemler, takı tengiz meded birür, anga songındın yiti tengiz; tükenmedi irdi Tangrının (4) kelimeleri. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, ḥikmetlig.
28. İrmez yaratmaḳıngız takı ḳopmaḳıngız, meger (5) bir ten mengizlig. Ḥaḳīḳat üze Tangrı eşitgen, körgen.
29. Körmeding mü, ḥaḳīḳat üze (6) Tangrı kiwrür tünni kündüzge takı kiwrür kündüzni tünge? (7) Takı musaḫḫar ḳıldı künni takı aynı, tigme biri yöriyür atanmış (8) vaḳtġa tegrü. Takı ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol nirseni kim ḳılur siz bilür.
30. Ol munung birle kim, ḥaḳīḳat üze (9) Tangrı ol ḥaḳ; takı ḥaḳīḳat üze ol nirse kim ḳulluḳ ḳılur siz andın bisre, bāṭılġa. [395a/1] Takı ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol yüksek, uluġ.
31. Körmeding mü; ḥaḳīḳat üze kemi yöriyür (2) tengiz içinde Tangrının ni'meti birle, munung üçün kim körküzse sizge āyetlerindin? Ḥaḳīḳat üze (3) anıng içinde āyetler bar, tigme bir ṣabr ḳılġanġa, şükr ḳılġanġa.
32. Takı ol vaḳtın kim keldi anlarġa ḳom, (4) kölige ḳılġan nirseler mengizlig; ündediler Tangrıġa, ḫāliṣ ḳılıġlılar bolup anga dīnni. Ol vaḳtın kim (5) ḳurtardı suwsuz yirge, anlardın orta çaḳlıġ.[171] Takı inkār ḳılmas āyetlerimüzġa, (6) meger tigme bir körksüz ḫıyānet ḳılġan, küfr ketürgen.
33. Ay kişiler! Saḳnıng İḏingizdin. (7) Takı ḳorḳung ol kündin kim ötemes ata, oġlındın; (8) takı toġrulmış, ol ötegen atasındın, nirse. Ḥaḳīḳat üze Tangrının va'desi (9) rāst. Arsıḳturmasun sizni bu yaḳınraḳ tiriglik; takı arsıḳturmasun sizni, Tangrı birle, [395b/1] iblīs.
34. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, anıng ḳatında ḳıyāmetnüng bilmeki. Takı indürür yaġmurnı (2) takı bilür ol nirseni kim raḥimler içinde. Takı bilmez bir ten, neni ḳazġanur (3) irte. Takı bilmes ten, ḳayu yirde ölür. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen örtüglügni.

---

171 "Onları karaya çıkararak kurtardığı zaman, içlerinden bir kısmı orta yolu tutar."

(32)

SŪRETÜ'S-SECDE

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) .....
2. Kitābnung indürmeki, yoḳ şek anıng içinde, ʻālemlerning erkligindin.
3. [396a/1] Ayturlar mu: "Çattı anı"? Ol ḥaḳ İḏingdin; munung üçün kim ḳorḳutsang (2) kişilerge, tigmedi anlarġa ḳorḳutġandın, aşnungdın. Bolġay kim anlar köngeyler.
4. (3) Tangrı ol kim yarattı köklerni taḳı yirni, taḳı ol nirse kim ikisining arasında, (4) altı kün içinde. Andın song istilā ḳıldı ʻarş üze. Yoḳ sizge (5) andın bisre yārī birgendin taḳı şefāʻat ḳılġandın. Saḳınmas mu siz?
5. Tedbīr ḳılur (6) işni, kökdin yirge; andın song aşar anıng tapa, (7) kün içinde irdi endāzesi ming yıl, ol nirsedin kim sanar siz.
6. (8) Ol, örtüglügnüng bilgeni taḳı āşkārānıng, yinggen, raḥmet ḳılġan.
7. (9) Ol kim körklüg ḳıldı tigme bir nirseni kim yarattı anı; taḳı kişi yaratmaḳını, [396b/1] balçıḳdın.
8. Andın song ḳıldı oġlanlarını süzük balçıḳdın, suwdın ḳadrsız.
9. (2) Andın song rāst ḳıldı anı taḳı ürdi anıng içinde cānındın. Taḳı ḳıldı sizge ḳulaḳnı (3) taḳı körmekni taḳı köngüllerni. Az şükr ḳılur siz.
10. Taḳı aydılar: (4) "Ol vaḳtın mu kim ġāyib bolduḳ yirde, biz mü yaratmaḳ içinde yangı?" (5) Anlar, anlarnıng İḏisining satġaşmaḳınġa küfr ketürgenler.
11. Ayġıl: "Öldürür sizni ölüm (6) firiştesi, ol kim erklig ḳılındı sizge. Andın song İḏingiz tapa ḳaytarılur siz."
12. (7) Taḳı eger körse irding, ol vaḳtın kim yazuḳ ḳılġanlar başlarınıng ḳoyu ḳatġanları, anlarnıng (8) İḏisi ḳatında. "İḏimüz! Kördük taḳı eşittük; ḳaytarġıl bizni, ḳılalım eḏgü işni. (9) Biz yaḳın bilgenlermüz."
13. Taḳı eger tilese irdük, birgey irdük tigme bir tenge köni yolnı; [397a/1] velī ṣābit boldı söz mindin: "Toldurġay men tamuġnı, perīlerdin taḳı (2) kişilerdin, ḳamuġındın."
14. Tatıng, munung birle kim unuttungız bu kününgizning satġaşmaḳını, (3) biz unuttuḳ sizni. Taḳı tatıng cāviḏānelıḳ ḳınını, munung birle kim (4) ḳılur irdingiz.
15. Ḥaḳīḳat üze īmān ketrür āyetlerimüzġa anlar kim, ol vaḳtın kim angduruldılar (5) anıng birle, yüzün tüştiler secde ḳılu; taḳı arıġladılar anlarnıng İḏisining ögmeki birle; taḳı anlar (6) uluġsınmazlar;

16. yıraḳ bolur yanları, yatġu yirlerdin; (7) ḳulluḳ ḳılurlar anlarnıng İḏisinge, ḳorḳa taḳı ṭama‘ ḳılu; taḳı ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ anlarġa, ḫarc ḳılurlar.
17. (8) Bilmes ten, ol nirseni kim örtüldi anlarġa, közler yaruḳluḳındın; yanut, (9) munung birle kim ḳılur irdiler.
18. Ol kim irse mü kim irdi mü'min, ol kim irse mengizlig kim irdi buyruḳdın çıḳġan? [397b/1] Teng bolmaslar.
19. Anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü ‘amellerni; (2) anlarġa ḳarār ḳılġu yirning bustānları, tuzġu baḫşiş, munung birle kim irdiler ḳılurlar.
20. Taḳı (3) anlar kim buyruḳdın çıḳtılar, sığınġu yirleri ot. Tigme bir kez kim tilediler kim (4) çıḳsalar andın, ḳaytarıldılar anıng içinde. Taḳı aytıldı anlarġa: "Tatıng otnung (5) ḳının, ol kim yalġanġa nisbet ḳılur irdingiz anıng birle."
21. Taḳı taturġaymuz anlarġa (6) ḳındın yaḳınraḳ, uluġraḳ ‘aẕābdın bisre; bolġay kim anlar (7) ḳaytġaylar.
22. Taḳı kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim angduruldı İḏisining āyetleri birle, (8) andın song ewürdi andın? Biz yazuḳ ḳılġanlardın öç alġanlar.
23. (9) Taḳı birdük Mūsāġa kitābnı. Bolmaġıl şek içinde anıng [398a/1] satġaşmaḳındın. Taḳı ḳılduḳ anı köni yol, Ya‘ḳūb oġlanlarınġa.
24. Taḳı ḳılduḳ (2) anlardın imāmlar, köndürürler buyruḳumız birle, ol vaḳtın kim ṣabr ḳıldılar taḳı irdiler āyetlerimüzġa (3) yaḳīn bilürler.
25. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ol keser, ḥükm ḳılur aralarında ḳıyāmet kün, (4) ol nirse içinde kim irdiler anıng içinde ḫilāf ḳılur irdiler.
26. Belgülüg bolmadı mu anlarġa; niçe yoḳattuḳ biz (5) aşnularından, zamāne kişilerindin? Yöriyürler anlarnıng turġu yirlerinde. (6) Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānla<r> bar, işitmezler mü?
27. Körmediler mü; (7) biz sürer miz suwnı otsız suwsız yirge, çıḳarur biz anıng birle (8) ekinni, yiyür andın kölükleri taḳı özleri? Körmezler mü?
28. (9) Taḳı ayturlar: "Ḳaçan bu nuṣret ḥükm, eger irdingiz irse rāst ayġanlar?"
29. [398b/1] Ayġıl: "Ḳıyāmet küninde asıġ ḳılmaz anlarġa kim küfr ketürdiler, bitmekleri; taḳı anlar (2) zamān birilmesler."
30. Yüz ewürgül anlardın taḳı küygül, ḥaḳīḳat üze anlar küyügliler.

(33)

SŪRETÜ'L-AḤZĀB

(3) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Ay peyġāmber! Saḳınġıl Tangrıdın, taḳı boyun sümegil küfr ketürgenlerge taḳı münāfıḳlarġa. (5) Ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi bilgen, ḥikmetlig.
2. Taḳı uyġul ol nirsege kim vaḥy ḳılnur seniñ tapa (6) İḏingdin. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi anı kim ḳılur siz bilgen.
3. (7) Taḳı tevekkül ḳılġıl Tangrı üze; taḳı tap boldı Tangrı, saḳlaġan.
4. [399a/1] Ḳılmadı Tangrı bir erge, iki köngüldin, ḳarnı içinde. Taḳı (2) ḳılmadı cüftleringizni, anlarnı kim ẓıhār ḳılur siz anlardın kim, (3) analarıngız. Taḳı ḳılmadı oḳunmış oġlanlarıngızını, oġullarıngız. Ol (4) söz aymaḳıngız, aġızlarıngız birle. Taḳı Tangrı aytur ḥaḳnı. Taḳı ol, (5) köndürür yolġa.
5. Sebeb ḳılıng anlarġa atalarınġa, ol rāstraḳ tüzrek (6) Tangrı ḳatında. Eger bilmes irsengiz atalarını, ḳarındaşlarıngız (7) dīn içinde, taḳı dostlarıngız. Taḳı yoḳ sizing üze yazuḳ, (8) ol nirse içinde kim yangıldıngız anıñ birle; velī ol kim uġradı köngülleringiz. (9) Taḳı irdi Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
6. Peyġāmber sezāraḳ mü'minlerġa, [399b/1] tenlerindin; taḳı cüftlerindin, anaları. Taḳı ḳaḏaş eyeleri, (2) pāreleri sezāraḳ pāreġa, Levḥü'l-Maḥfūẓ içinde, bitgenlerdin (3) taḳı hicret ḳılġanlardın; meger kim ḳılsangız dostlarıngızġa eḏgülük. (4) İrdi ol, kitāb içinde bitilmiş.
7. Taḳı ol vaḳtın kim alduḳ (5) peyġāmberlerdin 'ahdlerin taḳı sening, taḳı Nūḥdın taḳı İbrāhīmdin (6) taḳı Mūsādın taḳı Meryem oġlı 'Īsādın; taḳı alduḳ anlardın, ḳatıġ (7) 'ahd.
8. Munung üçün kim sorsa rāst ayġanlarġa, rāstlıḳlarındın. Taḳı anuḳ ḳıldı (8) küfr ketürgenlerge, iglig ḳın.
9. Ay anlar kim bittiler! Ẕikr ḳılıng Tangrınıñ (9) ni'metleringe sizing üze, ol vaḳtın kim keldi sizge çerigler; ıḏtuḳ anlar üze yil [400a/1] taḳı çerigni, körmedingiz anı. Taḳı irdi Tangrı, anı kim ḳılur siz körgen.
10. (2) Ol vaḳtın kim keldi sizge aşnunguzdın, taḳı astın sizdin. Ol vaḳtın kim (3) ḳıştı közler taḳı tegdi köngüller boġaz başınġa, taḳı sizer siz (4) Tangrıġa sizigler.
11. Anda sınandı, ibtilā ḳılındı mü'minler; taḳı teprenildi, (5) ḳatıġ teprenmek.
12. Ol vaḳtın kim aytur münāfıḳ<lar> taḳı anlar kim (6) köngülleri içinde sökellik bar: "Va'de ḳılmadı bizge Tangrı taḳı yalawaçı, meger (7) arsıḳturmaḳ."

13. Ol vaḳtın kim aydı bir pāre anlardın: "Ay Yeṣrib eyeleri! (8) Yoḳ turuḳḳu yir sizge, ḳaydıng." Taḳı destūr tileyür bir ögür anlardın, (9) peyġāmber<din>; ayturlar: "Ḥaḳīḳat üze iwlerimüz ḫalellīġ turur." Taḳı irmez ol ḫalellīġ, [400b/1] tilemezler meger ḳaçmaḳ.
14. Taḳı eger kirilse irdi anlar üze (2) yönlerindin, andın song tilenseler irdi dīndin çıḳıp uruşmaḳnı; birgeyler irdi anı, taḳı kiçmegeyler (3) meger az.
15. Taḳı 'ahd ḳılıştılar irdi Tangrıġa aşnudın, (4) çewürmezler songlarını. Taḳı irdi Tangrınıñ 'ahdi, tilenmiş.
16. Ayġıl: (5) "Asıġ ḳılmaġay ḳaçmaḳ, eger ḳaçsangız ölümdin, yā öldürmekdin; taḳı ol vaḳtın kim (6) ber-ḫūrdārlıḳ birilmes siz, meger az."
17. Ayġıl: "Kim turur ol kim saḳlayur siz<ni> (7) Tangrıdın, eger tilese sizing birle yawuzluḳ, yā tilese sizing birle raḥmet?" (8) Taḳı bulmazlar anlarġa, Tangrıdın bisre yārī birgen taḳı nuṣret birgen.
18. (9) Bilür Tangrı, yıġa kiçiktürgenlerni sizdin, taḳı ayġanlardın ḳarındaşlarınġa: "Keling [401a/1] bizing tapa." Taḳı kelmez toḳuşġa meger az;
19. baḫīl ḥālı üze sizing üze. (2) Ol vaḳtın kim keldi ḳorḳunç, kördüng anlarnı baḳarlar sening tapa; tezginür (3) közleri, ol kim erse mengizlig <kim> bī-hūş bolur anıñ üze ölümdin. Ol vaḳtın kim bardı (4) ḳorḳunç, āzārlattılar sizni, tiller birle yitig, baḫīllıḳ ḥālı üze (5) māl üze. Anlar bitmezler, bāṭıl ḳıldı Tangrı 'amellerini. (6) Taḳı irdi ol, Tangrı üze āsān.
20. Sizerler ögürlerni, (7) barmadılar. Taḳı eger kelse ögürler, ārzūlaġaylar; kāşkī anlar (8) bādiyeġa çıḳarlar bedevī 'Arablar içinde, sorarlar ḫaberleringizdin. Taḳı eger (9) bolsalar irdi içingizde, toḳuşumaġaylar irdi meger az.
21. İrdi sizge, [401b/1] Tangrınıñ yalawaçı içinde, körklüg unġu nirse; ol kim erse kim ümenür irdi Tangrıdın (2) taḳı song künni, taḳı ẕikr ḳıldı Tangrını üküş.
22. Taḳı ol vaḳtın kim kördi mü'minler (3) ögürlerni, aydılar: "Bu ol nirse kim va'de ḳıldı Tangrı bizge taḳı yalawaçı, taḳı rāst aydı (4) Tangrı taḳı yalawaçı." Taḳı arturmadı, meger bitmek taḳı özin ısparlamaḳ.
23. (5) Mü'minlerdin erenler, rāst aydılar ol nirse içinde kim 'ahd ḳılıştılar Tangrıġa anıñ üze. Taḳı anlardın (6) öldi taḳı anlardın küyer; taḳı aynatmadı, aynatmaḳ.
24. (7) Munung üçün cezā birse Tangrı rāst ayġanlarġa, rāstları üçün; taḳı ḳınasa münāfıḳ-(8) larnı, eger tilese, yā tevbelerin ḳabūl ḳılsa anlar üze. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi yarlıḳaġan, (9) raḥmet ḳılġan.
25. Taḳı ḳaytardı Tangrı anlarnı kim küfr ketürdiler, öwkeleri birle, bulmadılar [402a/1] ḫayr. Yitrü birdi Tangrı, müsülmānlarġa toḳuşnı. Taḳı irdi Tangrı, küçlüg, (2) yinggen.
26. Taḳı indürdi anlarnı, yārī birdi anlarġa kitāb eyelerindin, berk yirlerindin. (3) Taḳı kemişti köngülleri içinde ḳorḳunçnı. Bir ögürni öldürür siz taḳı esīr ḳılur siz (4) bir ögürni.
27. Taḳı birdi sizge yirlerni taḳı sarāylarnı taḳı māllarnı, taḳı ol yirni kim (5) basmadıngız anı. Taḳı irdi Tangrı, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.

28. Ay peyġāmber! (6) Aygıl cüftleringge: "Eger tileyür irsengiz yaḳınraḳ tiriglikni (7) taḳı bezekini, keling müt'a bireyin sizge taḳı ıyġayın sizni körklüg (8) ıdmaḳ."
29. "Eger tileyür irsengiz Tangrını taḳı yalawaçını, taḳı song (9) sarāynı; ḥaḳīḳat üze Tangrı anuḳ ḳıldı, körklüg ḳılġanlarġa sizdin, uluġ ṣevāb."
30. [402b/1] Ay peyġāmberniñ cüftleri! Kim tilese sizdin açuḳ körksüz iş birle, ḳat ḳılınġay anga (2) ḳın iki ḳat. Taḳı irdi ol, Tangrı üze āsān.
31. Taḳı kim (3) ṭā'at ḳılsa sizdin, Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, taḳı ḳılsa eḏgü işni; birgey miz (4) ṣevābın iki kez, taḳı anuḳ ḳılduḳ anga yaḫşı rūzī.
32. Ay peyġāmber- (5) niñ cüftleri! İrmez siz tişilerdin birisi mengizlig. Eger saḳınsangız, yumşaḳlıḳ birle ketürmeñ (6) sözni; taḳı ṭama' ḳılsa ol kim erse kim köngli içinde sökellik bar. Taḳı aytıng (7) körklüg sözni.
33. Taḳı ḳarār ḳılıng ewleringiz içinde, taḳı bezenmeng burunḳı cāhiliyye- (8) niñ[172] bezenmekini, taḳı ḳılıng namāznı, taḳı biring zekātnı, (9) taḳı boyun süng Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Ḥaḳīḳat üze tileyür Tangrı, munung üçün kim iltse [403a/1] sizdin arıġsızlıḳnı, ew eyeleri, taḳı arıtsa sizni arıtmaḳ!
34. Taḳı yāḏ ḳılıng (2) anı kim oḳınur ewleringizde[173], Tangrınıñ āyetlerindin taḳı ḥikmetdin. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, (3) örtüglügge 'ilmi ötgen.
35. Ḥaḳīḳat üze müsülmān erenler taḳı müsülmān bolġan tişiler, (4) taḳı bitgen erenler taḳı bitgen tişiler, taḳı ṭā'at ḳılġan erenler taḳı ṭā'at ḳılġan tişiler, (5) taḳı rāst ayġan erenler taḳı rāst ayġan tişiler, taḳı ṣabr ḳılġan erenler taḳı ṣabr ḳılġan tişiler, (6) taḳı alçaġlıḳ ḳılġan erenler taḳı alçaġlıḳ ḳılġan tişiler, taḳı ṣadaḳa birgen erenler taḳı ṣadaḳa birgen tişiler, (7) taḳı rüze tutġan erenler taḳı rüze tutġan tişiler, taḳı saḳlaġan erenler ferclerini (8) taḳı saḳlaġan tişiler, taḳı ẕikr ḳılġan erenler Tangrıġa köp taḳı ẕikr ḳılġan tişiler; (9) anuḳ ḳıldı Tangrı anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı uluġ ṣevāb.
36. Taḳı irmedi mü'min erge [403b/1] taḳı mü'mine tişige, ol vaḳtın kim ḥükm ḳıldı Tangrı taḳı yalawaçı işni, kim bolsa (2) anlarġa iḫtiyār ḳılġan işlerindin. Taḳı kim yazsa Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, (3) azdı, açuḳ yazmaḳ.
37. Taḳı ol vaḳtın kim aytur sen ol kim ersege kim eḏgülük ḳıldı Tangrı (4) anıñ üze taḳı eḏgülük ḳıldı<ng> anıñ üze: "Tutġul seniñ üze cüftüngni taḳı saḳınġıl Tangrıdın." (5) Taḳı örter sen özüng içinde, ol nirseni <kim> Tangrı āşkārā ḳılġan turur. Taḳı ḳorḳar sen kişilerdin (6) taḳı Tangrı sezāraḳ kim ḳorḳsang. Ol vaḳtın kim ötedi Zeyd andın, ḥācetni; (7) cüftlendürdük anı <sanga>, munung üçün kim bolmasa mü'minler üze tarlıḳ, (8) oḳunmış oġlanları<nıng cüftleri içinde>; ol vaḳtın kim ḳażā ḳıldılar anlardın ḥācetni. Taḳı irdi, (9) Tangrınıñ işi ḳılınmış.
38. Bolmadı peyġāmber üze tarlıḳdın, [404a/1] ol nirse içinde kim farīża ḳıldı Tangrı anga. Tangrınıñ sünneti, anlarnıñ içinde kim keçtiler (2) aşnudın. Taḳı irdi Tangrı işi, kesikmiş ḥükm.

---

172 cāhiliyye: جاهلية

173 ewleringizde: ewleringizni

39. Anlar kim (3) tegrürler Tangrınıñ risāletlerini taḳı ḳorḳarlar; taḳı ḳorḳmazlar (4) bir kim ersedin, meger Tangrıdın. Taḳı <tap> boldı Tangrı, <saḳış ḳılġan>.
40. İrmedi Muḥammed, (5) bir kim erseniñ atası erenleringizdin; velī Tangrınıñ yalawaçı (6) taḳı peyġāmberniñ mühri. Taḳı irdi Tangrı tigme bir nirseni bilgen.
41. (7) Ay anlar kim bittiler! Yāḏ ḳılıng Tangrını, ẕikr ḳılmaḳ üküş.
42. (8) Taḳı arıġlang anı, irtede taḳı kiçede.
43. Ol ol kim ṣalavāt aytur sizing üze (9) taḳı firişteleri, munung üçün kim çıḳarsa ḳarangḳuluḳdın [404b/1] yaruḳluḳġa. Taḳı irdi bitgenlerge raḥmet ḳılġan.
44. Anlarnıñ taḥiyyetleri, ol kün kim satġaşurlar anga, (2) selām. Taḳı <anuḳ ḳıldı> anlarġa, eḏgü ṣevāb.
45. Ay peyġāmber! Biz (3) ıḏtuḳ sini tanuḳ taḳı müjde birigli taḳı ḳorḳuġlı,
46. taḳı ündegli Tangrı tapa, (4) āsān ḳılmaḳı birle; taḳı yaruḳ çırāġ.
47. Taḳı müjde birgil bitgenlerge, munung birle kim; anlarġa (5) Tangrıdın uluġ artuḳnı eḏgülük.
48. Taḳı boyun sümegil kāfirlerġa taḳı münāfıḳlarġa, (6) taḳı ḳoḏġul āzārlarını. Taḳı tevekkül ḳılġıl Tangrı üze. Taḳı tap Tangrı, saḳçılıḳġa.
49. (7) Ay anlar kim bittiler! Ol vaḳtın kim 'aḳd ḳıldıngız bitgen tişilerni, andın song (8) ṭalāḳ birdingiz mundın aşnu kim yawuḳluḳ ḳıldıngız; yoḳ sizge (9) anlarnıñ 'iddetdin kim sanayur siz anı, müt'a biring anlarġa. Taḳı ıḏıng anlarnı, [405a/1] körklüg ıḏmaḳ.
50. Ay peyġāmber! Biz ḥelāl ḳılduḳ sizge ol cüftleringni, (2) birding kābīnlerini; taḳı ol nirseni kim erklendi saġ elging, ol nirsedin kim (3) ġanīmet birdi Tangrı seniñ üze; 'ammung ḳızlarını, taḳı atangnıñ ḳız uyalarınıñ ḳızlarını, anang (4) er uyasınıñ ḳızları, taḳı anang ḳız uyalarınıñ ḳızları, anlar kim hicret ḳıldılar seniñ birle; (5) taḳı īmān ketürgen tişini, eger birse özini peyġāmberġa, eger tilese (6) peyġāmber kim nikāḥ ḳılmaḳ tilese anı -sāde sanga, mü'minlerdin bisre-. (7) Bildük anı kim farīża ḳılduḳ anlar üze, cüftleri içinde (8) taḳı ol nirse kim erklendi saġ eligleri, munung üçün kim bolmasa sening üze tarlıḳ. Taḳı irdi (9) Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
51. Te'ḫīr ḳılur sen ol kim erseni kim tileyür sen anlardın, taḳı sığındurur sen [405b/1] sening tapa ol kim erseni kim tileyür sen. Taḳı kimni tileseng, ol kim ersedin <kim> yıraḳ ḳıldıng; yoḳ yazuḳ (2) seniñ üze. Ol yaḳınraḳ kim yarusa közleri, taḳı ḳaḏġurmasalar; (3) taḳı ḫoşnūd bolsalar ol nirse birle kim birding anlarġa, ḳamuġları. Taḳı Tangrı bilür ol nirseni kim köngülleringiz içinde. (4) Taḳı irdi Tangrı bilgen, ḳınamaḳġa iwmegen.
52. Ḥelāl bolmas sanga tişiler munlardın song (5) taḳı ḥelāl bolmas kim bedel ḳılsa<ng> anlarnıñ birle cüftlerdin, eger tangḳa ketürse sini körkleri, (6) meger ol nirseni kim erklendi saġ elging. Taḳı irdi Tangrı, tigme bir nirse üze saḳçı.
53. (7) Ay anlar kim bittiler! Kirmeng peyġāmberniñ ewleringe, meger kim (8) destūr birilse sizge yigü nirse tapa; küymeyin, yā vaḳtınġa, yā bışmaġınġa; velī (9) ol vaḳtın kim ündenildingiz, kiring. Ol vaḳtın kim yidingiz, taḳılıng, taḳı kirmeng [406a/1] taḳı işitigli bolup sözge. Ḥaḳīḳat üze ol āzār ḳılur irdi (2) peyġāmberġa, taḳı uftanur sizdin. Taḳı

Tangrı uftanmas (3) ḥaḳdın. Taḳı ol vaḳtın kim tiledingiz anlardın ḥācet, tileng anlardın (4) tutuġ artındın. Ol arıġraḳ köngülleringizge taḳı anlarnıng köngülleringe. (5) Taḳı revā bolmadı sizge kim āzārlatsangız Tangrınıng yalawaçın, taḳı bolmadı sizge kim (6) nikāḥ ḳılsangız cüftlerini, andın song ulaşu. Ḥaḳīḳat üze ol, (7) irdi Tangrı ḳatında uluġ.

54. Eger āşkāre ḳılsangız nirseni, yā örtsengiz anı; (8) ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi tigme bir nirseni bilgen.
55. Yoḳ yazuḳ anlar üze (9) ataları içinde taḳı oġulları içinde taḳı ḳarındaşları içinde taḳı er uyalarınıng [406b/1] oġulları içinde taḳı ḳız uyanıng oġulları içinde taḳı dīn eyelerining tişileri içinde taḳı (2) ol nirse içinde kim erklendi saġ eligleri. Taḳı saḳnıng Tangrıdın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi (3) tigme bir nirse üze tanuḳ.
56. Ḥaḳīḳat üze Tangrı taḳı firişteleri, ṣalavāt ayturlar (4) peyġāmber üze. Ay anlar kim bittiler! Ṣalavāt ıḍıng anıng üze; taḳı selām ḳılıng, (5) selām ḳılmaḳ.
57. Ḥaḳīḳat üze anlar kim āzārlaturlar Tangrını taḳı resūlını, (6) sürdi anlarnı Tangrı, dünyāda taḳı ol cihānda. Taḳı anuḳ ḳıldı anlarġa (7) ḳınnı ḫor ḳılġan.
58. Taḳı anlar kim āzārlaturlar mü'min erenlerni (8) taḳı mü'mine tişilerni, ḳazġanmaġanı nirse birle; kötürdiler (9) buhtānnı taḳı āşkārā yazuḳnı.
59. Ay peyġāmber! Ayġıl cüftleringe [407a/1] taḳı ḳızlarınngġa taḳı mü'minlerning 'avratlarınga, ıḍsunlar özleri üze sarınġan nirselerindin. (2) Ol yaḳınraḳ kim bilinseler taḳı āzār ḳılınmasalar. Taḳı irdi Tangrı (3) yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
60. Eger yıġılmasa münāfıḳlar taḳı anlar kim (4) köngülleri içinde sökellik bar taḳı taḥḳīḳsiz ḫaber kemişgenler Medīne içinde; iġrā ḳılġay miz sini (5) anlarġa. Andın song ḳongşılıḳ ḳılmaġaylar sanga anıng içinde, meger az.
61. La'net ḳılınmış bolup; (6) nirde kim bulunsalar, tutuldılar; taḳı öldürüldiler, öldürülmek.
62. Tangrı sünneti, (7) anlarnıng içinde kim keçtiler aşnudın. Taḳı bulmaġay sen Tangrınıng sünnetinge (8) aynamaḳ.
63. Sorarlar sanga kişiler ḳıyāmetdin, ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze anıng 'ilmi (9) Tangrı ḳatında." Taḳı ne bildürür sanga, bolġay kim ḳıyāmet bolġay yawuḳ.
64. [407b/1] Ḥaḳīḳat üze Tangrı sürdi kāfirlerni taḳı anuḳ ḳıldı anlarġa tamuġnı.
65. (2) Cāviḍāneler anıng içinde ulaşu. Bulmaġaylar dost taḳı yārīçi.
66. (3) Ol kün kim ewrülür yüzleri ot içinde, ayturlar: "Ay kāşkī biz (4) boyun süse irdük Tangrıġa taḳı boyun süse irdük yalawaçġa!"
67. Taḳı aydılar: "İḍimüz! Biz (5) boyun südük seyyidlerimüzge taḳı uluġlarımuzge, taḳı azdurdıla<r> bizni yoldın."
68. (6) "İḍimüz! Birgil anlarġa iki ḳat ḳındın. Taḳı sürgül anlarnı, (7) sürmek uluġ."
69. Ay anlar kim bittiler! Bolmang anlar (8) mengizlig kim āzār ḳıldılar Mūsānı. Bīzār ḳıldı anı Tangrı ol nirsedin kim aydılar, (9) taḳı irdi Tangrı ḳatında ḥürmetlig.
70. Ay anlar kim bittiler! [408a/1] Saḳnıng Tangrıdın taḳı aytıng sözni rāst.
71. Ongarsun sizge (2) 'amelleringizni taḳı yarlıḳasun sizge yazuḳlarıngızını. Taḳı kim kim boyun süse Tangrıġa (3) taḳı yalawaçınġa; ḳurtuldı, ẓafer buldı, ẓafer uluġ.

72. Biz ‘arża ḳılduḳ (4) emānetni, ya‘nī ṭā‘atnı, kökler üze taḳı yir üze taḳı tağlar üze; unamadılar (5) kim kötürseler anı taḳı ḳorḳtılar andın. Taḳı kötürdi anı kişiler; (6) ḥaḳīḳat üze ol irdi küç ḳılġan, bilmegen.
73. Munung üçün kim ḳınasa Tangrı münāfıḳ erenlerni (7) taḳı münāfıḳ tişilerni, taḳı ortaḳ ḳoşġan erenlerni taḳı ortaḳ ḳoşġan tişilerni. Taḳı ḳabūl ḳılsa tevbesini (8) Tangrı mü’min erenlerning taḳı mü’mine tişilerning. Taḳı irdi Tangrı yarlıḳaġan, (9) raḥmet ḳılġan.

(34)

SŪRETÜ SEBE’

[408b/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ögmek Tangrıġa, ol kim, anga ol nirse kim kökler içinde taḳı ol nirse kim (3) yir içinde. Taḳı anga ögmek, ol cihānda. Taḳı ol ḥikmetlig, (4) bilgen.
2. Bilür ol nirseni kim kirür yirge taḳı ol nirseni kim çıḳar andın, (5) taḳı ol nirseni kim iner kökdin taḳı ol nirseni kim aşar anıng içinde. Taḳı ol raḥmet ḳılġan, (6) yarlıḳaġan.
3. Taḳı aydı anlar kim küfr ketürdiler: "Kelmes bizge ḳıyāmet." (7) Ayġıl: "İḏim birle ant içer men, kelgey ök sizge; örtüglügnüng bilgeni. Yıraḳ bolmas [409a/1] andın ẕerre endāzesinçe, kökler içinde taḳı yir içinde. (2) Taḳı yoḳ kiçigrek andın taḳı yoḳ uluġraḳ, meger Levḥü’l-Maḥfūẓ (3) içinde."
4. Munung üçün kim birse anlarġa kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü ‘amellerni; (4) anlar, anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı rūzī yaḫşı.
5. Taḳı anlar kim sa‘y ḳıldılar (5) āyetlerimüz içinde, ‘aczḳa nisbet ḳılu; anlar, anlarḳa ḳın, (6) ‘uḳūbetdin iglig.
6. Taḳı bilür anlar kim birildiler biligni; ol (7) indürüldi sening tapa İḏingdin, ol ḥaḳ, taḳı köndürür, (8) ‘azīz taḳı ögdülmiş Tangrınıng yolınġa.
7. Taḳı aydı anlar kim küfr ketürdiler: (9) "Yöndürür mü biz sizni erī üze kim ḫaber birür sizge; ol vaḳtın kim taḳıldıngız, tükel taḳılmaḳ, [409b/1] ḥaḳīḳat üze siz yaratıġ içinde yangı?"
8. Çattı mu Tangrı üze yalġannı, yā bar mu (2) anıng birle dīvānelik? Anlar kim bitmezler ol cihānġa, (3) ḳın içinde, taḳı azġunluḳ içinde ıraḳ.
9. Körmediler mü ol nirse kim (4) ileylerinde taḳı songlarında, kökdin taḳı yirdin? (5) Eger tilese miz, yotturġay miz anlarnı yirge, yā tüşürgey miz anlar üze pāreni (6) kökdin. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişān bar, tigme bir yanġan ḳulġa.

10. (7) Taḳı birdük Dāvudġa bizdin artuḳluḳ. "Ay taġla<r> ḳaytġıl, yā ḳaytarġıl anıng tapa, (8) taḳı ḳuşlar!" Taḳı yumşaḳ ḳılduḳ anga timürni,
11. kim "Ḳılġıl king yarıḳlar (9) taḳı taḳdīr ḳılġıl yarıḳ toḳımaḳ içinde." "Taḳı ḳılġıl edgü işni. Ḥaḳīḳat üze men, ol nirseni kim [410a/1] ḳılur siz körgen."
12. Taḳı Süleymānġa yilni; irte yörimeki bir ay taḳı kiçe yörimeki (2) bir ay. Taḳı aḳturduḳ anga eritmiş baḳırnıng çeşmesin. Taḳı perīlerdin kim irseyi kim (3) işleyür ileyinde, İḏisining buyruḳı birle. Taḳı kim kim ḳışsa anlardın (4) buyruḳımuzdın, taturur miz anga tamuġ ḳınındın.
13. Ḳılurlar anga anı kim (5) tileyür; yaḫşı turġu yirlerdin taḳı ṣüretlerdin taḳı kersānlardın uluġ ḥavżlar mengizlig (6) taḳı tölengen küweçlerdin. Ḳılıng Dāvud ḳabīlesini şükr üçün. Taḳı az (7) ḳullarımdın şükr ḳılġan.
14. Ol vaḳtın kim ḥükm ḳılduḳ anıng üze ölümni, (8) yöndürmedi anlarnı anıng ölümi üze, meger yıġaç ḳurtı yiyür tayaḳını. (9) Ol vaḳtın kim yüzün tüşti, bildi perīler kim bilür bolsalar irdi [410b/1] örtüglügni, kiçmegeyler irdi ḫor ḳılġan ḳın içinde.
15. İrdi (2) Sebege turġu yirleri içinde nişān. İki büstān, saġdın taḳı soldın. (3) "Ying İḏingizning rüzīsindin taḳı şükr ḳılıng anga. Ḫoş il (4) taḳı İḏi yarlıḳaġan."
16. Yüz ewürdiler, ıḏduḳ anlar üze erkek sıçġannıng aḳınını, yā ḳatıġ yaġmurnung aḳınını. (5) Taḳı bedel birdük anlar iki bustānları birle iki bustānnı, meyvelıġ erek yıġaçlıġ taḳı yılġunġa oḫşaş yanglıġ, (6) taḳı nirse sidrdin az.
17. Ol; cezā birdük anlarġa, munung birle kim küfr ketürdiler. (7) Taḳı cezā birilür mü, meger küfr ketürgen?
18. Taḳı ḳılduḳ aralarında taḳı ol (8) ḳonumlar arasında kim bereketlig ḳılduḳ anıng içinde ḳonumlar açuḳ. Taḳı taḳdīr ḳılduḳ (9) anıng içinde yörimekni. "Yörüng anıng içinde, tünlerde taḳı künlerde, ḳorḳunçsız."
19. Aydılar: [411a/1] "İḏimüz! Yıraḳ ḳılġıl seferlerimüz arasında." Taḳı küç ḳıldılar özleringe, taḳı ḳılduḳ anlarnı (2) sözler. Taḳı taḳıttuḳ anlarnı, tükel taḳıtmaḳ. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde nişānlar bar (3) tigme bir ṣabr ḳılġanġa, şükr ḳılġanġa.
20. Taḳı rāst tuttı anlar üze iblīs sizigini, (4) uydılar anga, meger bir ögür bitgenlerdin.
21. Taḳı bolmadı anga anlar üze (5) ḥüccetdin, meger munung üçün kim bilse miz ol kim irse kim biter ḳıyāmetġa, ol kim irsedin kim (6) ol andın gümān içinde. Taḳı İḏing tigme bir nirse üze saḳçı.
22. Ayġıl: (7) "Ündeng anlarnı kim aydıngız, Tangrıdın bisre. Erklenmesler (8) z̤erre endāzesinġa, kökler içinde taḳı yir içinde. Taḳı yoḳ anlarġa (9) ikisi içinde ortaḳlıḳdın. Taḳı yoḳ anga[174], anlardın yārīçidin."
23. Taḳı asıġ ḳılmas [411b/1] şefā'at anıng ḳatında, meger ol kim irsege kim destūr birdi anga. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim ḳorḳunç kitti (2) köngüllerindin, aydılar: "Ne ol aydı İḏingiz?" Aydılar: "Rāstnı." Taḳı ol yüksek, (3) uluġ.

---

[174] anga: anlarġa

24. Aygıl: "Kim rūzī birür sizge köklerdin takı yirdin?" Aygıl: (4) "Tangrı. Takı ḥaḳīḳat üze men yā siz, köni yol üze, yā azġunluḳ içinde açuḳ."
25. (5) Aygıl: "Sorulmas siz ol nirsedin kim yazuḳ ḳılduḳ takı sorulmas miz andın kim ḳılur siz."
26. (6) Aygıl: Yıġar aramızda İḏimüz, andın song ḥükm ḳılur aramızda rāstlıḳ birle. Takı ḥükm ḳılġan, (7) bilgen."
27. Aygıl: "Körküzüng manga, anlar kim tegürdüngüz anga ortaḳlar." Yıġlınġıl! (8) Ol, Tangrı yinggen, ḥikmetlig.
28. Takı ıḏmaduḳ sini meger ḳapsaġan (9) kişilerge, müjde birü takı ḳorḳutu; velī kişilerning üküşreki bilmesler.
29. [412a/1] Takı ayturlar: "Ḳaçan bu va'de, eger irdingiz irse rāst ayġanlar?"
30. (2) Aygıl: "Sizge künnüng va'de ḳılınmış vaḳtı bar; song ḳalmas siz andın bir sā'at takı (3) aşnu keçmez siz."
31. Takı aydı anlar kim küfr ketürdiler: "Bitmegey miz bu (4) Ḳur'ānge, takı bitmegey miz anga kim munung ileyinde." Takı eger körseng, ol vaḳtın kim (5) küç ḳılġanlar turuḳturulmışlar İḏileri ḳatında, ḳaytarur pāresi (6) pāreġa sözni. Aytur anlar kim ża'īf körüldiler, (7) anlarġa kim uluġsındılar: "Eger siz bolmasa irdingiz, bolġay irdük bitgenler."
32. (8) Aydı anlar kim uluġsındılar, anlarġa kim ża'īf körüldiler: "Biz mü (9) yıġduḳ sizni köni yoldın, ol vaḳtdın song kim keldi sizge? İrdingiz [412b/1] yazuḳ ḳılġanlar."
33. Takı aydı anlar kim ża'īf körüldiler, anlarġa kim uluġsındılar: (2) "Tünnüng takı kündüznüng örtüglüg ḥilesi. Ol vaḳtın kim buyrur siz bizge kim küfr ketürse miz Tangrıġa (3) takı ḳılsa miz anga muḫālif mişller." Takı örttiler ökünmekni, ol vaḳtın kim kördiler (4) ḳınnı. Takı ḳılduḳ ġullarnı anlarnıng boyunlarında kim küfr ketürdiler. (5) Cezā birilürler mü, meger anı kim ḳılur irdiler?
34. Takı ıḏmaduḳ (6) ḳonum içinde ḳorḳutġandın, meger aydı ni'met birilmişleri: "Biz, ol nirsege kim ıḏıldıngız anıng birle, (7) küfr ketürgenler."
35. Takı [a]ydılar: "Biz üküşrek māllar yanındın takı oġlanlar yanındın; takı (8) irmes miz ḳınanġanlar."
36. Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze İḏim yayar rūzīni (9) ol kim irsege kim tileyür, takı tar ḳılur; velī kişilerning üküşrekleri bilmesler."
37. Takı irmes [413a/1] māllarıngız takı oġlanlarıngız, ol nirsege kim yawutur sizni ḳatımuzda, yawumaḳ; (2) meger ol kim irse kim bitti takı ḳıldı eḏgü 'amelni. Anlar, anlarġa ḳat ḳatnıng yanut birmeki, (3) ol nirse birle kim ḳıldılar. Takı anlar, üstünki ḥücreler içinde īminler.
38. Takı anlar kim (4) sa'y ḳılurlar āyetlerimüz içinde, ozuġlılar bolup; anlar ḳın içinde (5) ḥāżır ḳılınmışlar.
39. Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze İḏim yayar rūzīni kimge kim tileyür, (6) ḳullarındın, takı tar ḳılur anga. Takı ne kim ḫarc ḳılsangız nirsedin, ol (7) 'ivaż birür. Takı ol rūzī birgenlerning yaḫşıraḳı."

40. Taḳı ol kün yıġar miz anlarnı, ḳamuġ; (8) andın song aytur miz firiştelerge: "Munlar mu sizlerge irdiler ḳulluḳ ḳılurlar?"
41. (9) Aydılar: "Arıġlıḳ sanga; sen dostumız, anlardın bisre. Ḳulluḳ ḳılur irdiler [413b/1] perīlerge; üküşrekleri, anlar birle bitgenler."
42. Bu kün erklenmes pārengiz (2) pāreġa, asıġnı taḳı ziyānnı. Taḳı aytur miz anlarġa kim küç ḳıldılar: "Tatıng (3) otnung ḳının, ol kim irdingiz anga tekẕīb ḳılur siz."
43. Taḳı ol vaḳtın kim oḳındı anlar üze (4) āyetlerimüz açuḳluḳ üze, aydılar: "İrmez bu meger erī turur, tileyür kim yıġsa sizlerni (5) ol nirsedin kim ḳulluḳ ḳılur irdi atalarıngız." Taḳı aydılar: "İrmez bu meger yalġan çatılmış." (6) Taḳı aydı anlar kim küfr ketürdiler ḥaḳġa, ol vaḳtın kim keldi anlarġa: "İrmes bu, meger siḥr (7) açuḳ."
44. Taḳı birmedük anlar<ġa> kitāblardın, oḳıyurlar anı; taḳı ıḏmaduḳ (8) anlar tapa, sindin aşnu, ḳorḳutġandın.
45. Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldı anlarnı kim aşnularındın, (9) taḳı tigmediler birgenimüz nirsening onda biringe. Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar yalawaçlarımuznı. Neteg irdi [414a/1] inkārım!
46. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze ögütleyür men sizni, bir iş birle kim ḳopsangız Tangrı üçün, (2) taḳı ikin ikin taḳı yalġuz yalġuz; andın song endīşe ḳılsangız, yoḳ ḳoldaşıngız dīvāne- (3) lıḳdın. Meger ol, meger ḳorḳutġan sizge, ḳınnıñ ileyinde ḳatıġ."
47. (4) Ayġıl: "Ne tiledim irse sizdin terdin, ol sizge! Ermez menim terim, meger (5) Tangrı üze. Taḳı ol tigme bir nirse üze tanuḳ."
48. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze İḏim atar (6) ḥaḳ birle; örtüglüglerniñ bilgeni."
49. Ayġıl: "Keldi ḥaḳ; taḳı yangıla ḳılmas[175] bāṭıl (7) taḳı ḳaytarmas."
50. Ayġıl: "Eger azsam, ḥaḳīḳat üze azar men öz nefsüm üze. Taḳı (8) könülsem, ol nirse birle kim vaḥy ḳılur[176] menim tapa İḏim. Ḥaḳīḳat üze ol işitgen, yaḳın."
51. (9) Eger körseng, ol vaḳtın ḳorḳtılar! Yoḳ ḳurtulmaḳ taḳı yotturuldılar Mekkening [414b/1] yawuḳında.
52. Taḳı aydılar: "Büttük anga." Taḳı neteg anlarġa sunmaḳ, yıraḳ yirdin?
53. (2) Taḳı küfr ketürdiler anıñ birle, aşnudın. Taḳı atarla<r> örtüglüg nirse birle, (3) yıraḳ yirdin.
54. Taḳı ayırt kemşildi anlarnıñ arasında, taḳı ol nirse arasında kim ārzūlar; neteg kim (4) ḳılındı mengzeşikleri birle, aşnudın. Ḥaḳīḳat üze anlar, irdiler şek içinde şekke kemişgen.

---

175 ḳılmas: ḳılmaḳ
176 ḳılur: ḳılnur

(35)

SŪRETÜ'L-MELĀ'İKE

(5) Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.

1. [415a/1] Ögmek Tangrıġa, köklerniñ yangıla yaratġanı taḳı yirniñ, firişteleriñ ḳılġanınġa (2) yalawaçlar, ḳanatlar eyeleri ikin ikin taḳı üçün üçün taḳı törtin törtin. Arturur (3) ḫalḳ içinde anı kim tileyür. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
2. Neni (4) açsa Tangrı kişilerge, raḥmetdin, yoḳ tutġan anı; taḳı neni (5) yıġsa, yoḳ ıḏġan anga, songındın. Taḳı ol yinggen, ḥikmetlig.
3. (6) Ay kişiler! Yāḏ ḳılıng Tangrınıñ ni'metini sizing üze. Bar mu (7) yaratġandın, Tangrıdın öngin, rūzī birür sizge kökdin taḳı yirdin? (8) Yoḳ tapunġu meger ol. Neteg ewrülür siz?
4. Eger yalġanġa nisbet ḳılsa<la>r sizni, yalġanġa nisbet ḳılındı (9) yalawaçlar, aşnungdın. Taḳı Tangrı tapa ḳaytarılur işler.
5. [415b/1] Ay kişiler! Ḥaḳīḳat üze Tangrınıñ va'desi rāst. Arsıḳturmasun sizni bu yaḳınraḳ (2) tiriglik; taḳı arsıḳturmasun, Tangrı <birle>, iblīs.
6. Ḥaḳīḳat üze iblīs sizge (3) düşman, tutung anı düşman. Ḥaḳīḳat üze ündeyür ögürini, munung üçün kim bolsalar (4) tamuġ eyelerindin.
7. Anlar kim küfr ketürdiler, anlarġa ḳatıġ ḳın. (5) Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı ṣevāb (6) uluġ.
8. Ol kim erse mü kim bezenildi anga 'ameliniñ körksüzlüki, kördi anı körklüg? Ḥaḳīḳat üze Tangrı (7) azdurur kimni tilese taḳı köndürür kimni tilese. Barmasun, ya'nī helāk bolmasun nefsüng (8) özüng anlar üze, ḥasretler üçün. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, bilgen anı kim ḳılur siz.
9. Taḳı Tangrı (9) ol kim ıḏdı yillerni, taḳı ḳoparur bulutnı. Sürdük anı ölüg ilge, [416a/1] tirgürdük anıñ birle yirni ölmişindin songra. Anıñ mengizlig tirilmek.
10. Kim (2) tileyür irse 'azīzlikni, Tangrı turur 'azīzlik ḳamuġ. Anıñ tapa aşar, (3) arıġ lafẓ; taḳı eḏgü 'amel kötrür anı. Taḳı anlar kim örtüglüg (4) ḥiyel ḳılurlar, anlarġa ḳın ḳatıġ. Taḳı anlarnıñ ḥīlesi, ol yoḳalur.
11. Taḳı Tangrı (5) yarattı sizni toprāḳdın, andın song nuṭfedin, andın song ḳıldı sizni türlüg türlüg. (6) Taḳı kötürmes tişidin, taḳı ḳoḏmas, meger 'ilmi birle. Uzun yaşatılmas (7) uzun yaşatılġandın, taḳı eksitmes anıñ yaşındın, meger kitāb içinde ya'nī Levḥü'l-Maḥfūẓda. Ḥaḳīḳat üze (8) ol, Tangrı üze āsān.

12. Takı tengelmes iki tengiz. Bu (9) süçüg, tatlıġ, singgen içgüsi; takı bu şor, taḫır[177]. Takı [416b/1] tigme birdin yiyür siz täze etni; takı çıḳarmaḳ tiler siz itigni, (2) keyer siz anı. Takı körer siz kemilerni anıñ içinde yaṛġanlar, munung üçün kim istesengiz artuḳluḳındın, (3) takı bolġay siz şükr ḳılġanlar.
13. Kiwrür tünni kündüzge takı kiwrür (4) kündüzni tünge. Takı musaḫḫar ḳıldı künni takı aynı, tigme biri yöriyürler (5) atanmış vaḳtġa tigrü. Ol Tangrı İḏingiz, anga mülk. Takı anlar kim ündeyür siz (6) andın bisre, erklenmesler ḫurmä çekirdekiniñ ḳabındın.
14. Eger ündesengiz anlarnı, (7) işitmesler du'ängızını; takı eger işitseler irdi, icäbet ḳılmaġaylar irdi sizge. Takı (8) ḳıyämet kün küfr ketürürler ortaḳ ḳoşmaḳıngızġa. Takı ḫaber birmes sanga, bilgenniñ mengzeşiki.
15. (9) Ay kişiler! Siz dervişler siz Tangrıġa; takı Tangrı, ol bay, [417a/1] ögülmiş.
16. Eger tilese iltgey sizni takı kelgey yangı ḫalḳ birle.
17. Takı (2) irmes ol, Tangrı üze yıġılġan.
18. Takı kötürmes yük ketürgen, önginniñ yükini. Takı eger (3) ündese yük basılmış, yüki tapa; kötrülmegey andın nirse, takı eger bolsa ḳaḍaşlıḳ (4) eyesi. Ḥaḳīḳat üze ḳorḳutursun anlarnı kim ḳorḳarlar[178] İḏisindin ġāyiblıḳ birle, (5) takı ḳıldı namäznı. Takı kim arıtsa, ḥaḳīḳat üze arınur özinge. (6) Takı Tangrı tapa yanış.
19. Takı teng bolmas közsüz takı közlüg,
20. (7) takı ḳarangḳuluḳlar takı yaruḳ,
21. takı kölige takı ısıġ yil.
22. (8) Takı teng bolmas tirigler takı ölügler. Ḥaḳīḳat üze Tangrı işittür<ür> (9) ol kim ersege kim tileyür, takı irmes sen işittürgen ol kim ersege kim gorlar içinde.
23. İrmes sen meger [417b/1] ḳorḳutġan.
24. Ḥaḳ biz ıḏduḳ sini ḥaḳ birle, müjde birle takı ḳorḳutġan. Takı yoḳ bir ögür kişidin, (2) meger keçti anıñ içinde ḳorḳutġan.
25. Takı eger yalġanġa nisbet ḳılsa<la>r sini, yalġanġa nisbet ḳıldı anlar kim (3) aşnularındın. Keldi anlarġa yalawaçları açuḳ ḫüccetler birle takı kitāb birle takı yaruḳ kitāblar birle, ya'nī Tevrīt takı İncīl tig.
26. (4) Andın song tuttum anlarnı kim küfr ketürdiler. Neteg irdi inkārım!
27. Körmeding mü; (5) ḥaḳīḳat üze Tangrı indürdi kökdin suwnı? Takı çıḳarduḳ anıñ birle meyveler, türlengen (6) rengleri; takı taġlardın aḳ ḫat takı ḳızıl ḫatlar, türlengen rengleri (7) takı ḳap ḳara.
28. Takı kişilerdin takı cänvarlardın, tiwelerdin sıġırla<r>dın ḳoylardın takı keçilerdin, (8) rengleri anıñ mengizlig. Ḥaḳīḳat üze ḳorḳar Tangrıdın, ḳullarındın bilgenler. (9) Ḥaḳīḳat üze Tangrı yinggen, yarlıḳaġan.

---

177 Metinde önce *tıḫır* olarak harekelenen bu kelime, sonra *taḫır* şeklinde tashih edilmiştir. 349a/5'te ise aynı kelime *tıḫır* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Biz her iki şekli de sözlüğe alıp, birbirlerine gönderme yapmayı uygun bulduk.

178 ḳorḳarlar: قورقاتولار

29. Ḥaḳīḳat üze anlar kim oḳıyurlar Tangrınıñ kitābın, [418a/1] taḳı ḳıldılar namāznı, taḳı ḫarc ḳıldı andın kim rūzī ḳılduḳ örtüglüg taḳı āşkārā; (2) ümenürler bāzergānlikni, yoḳalmaġay, ya'nī kāsid bolmaġay.
30. Munung üçün kim tükel birse anlarġa terlerini taḳı artursa anlarġa (3) artuḳlukındın. Ḥaḳīḳat üze ol yarlıḳaġan, ḳabūl ḳılıp yanut birgen.
31. Taḳı ol kim vaḥy ıġduḳ seniñ tapa Ḳur'āndın, (4) ol ḥaḳ, rāstlaġan ol nirse kim ileyinde turur. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ḳulların (5) bilgen, körgen.
32. Andın song birdük kitābnı, anlarġa kim iḫtiyār ḳılduḳ (6) ḳullarımuzdın. Anlardın küç ḳılġan özinge taḳı anlardın orta işlig taḳı anlardın (7) ozġan eḏgü işler birle Tangrınıñ tevfīḳi birle. Ol, ol uluġ faẓl.
33. (8) İḳāmet büstānları, kirürler anga. İtig urnurlar anıñ içinde, bilezükdin (9) altundın, yinçüni. Taḳı tonları anıñ içinde, yapşurulmış yipekdin tonluḳ.
34. Taḳı aydılar: [418b/1] "Ögmek Tangrıġa, ol kiterdi bizdin ḳaḏġunı. Ḥaḳīḳat üze İḏimüz (2) yarlıḳaġan, ṣevāb birgen."
35. "Ol indürdi bizni muḳīmluḳ sarāyınġa, artuḳsı eḏgülükindin. (3) Sıḳamas bizni anıñ içinde emgek taḳı sıḳamas bizni anıñ içinde armaḳ."
36. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, (4) anlarġa tamuġ otı. Öldürülmesler anlar üze kim kim ölseler; taḳı yüngül ḳılınmas (5) anlardın, ḳınını. Anıñ mengizlig yanut birür miz tigme bir nū-sipāsġa.
37. Taḳı anlar (6) çaḳrışurlar anıñ içinde: "İḏimüz! Çıḳarġıl bizni, ḳılalıng eḏgü 'amelni, andın (7) öngin kim ḳılur irdük." Yaşatmaduḳ mu sizni, ançaġa kim saḳınur anıñ içinde, (8) ol kim erse kim saḳındı? Taḳı keldi sizge ḳorḳutġan. Tatıng, yoḳ küç ḳılġanlarġa (9) yārī birgendin.
38. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, köklerniñ örtüglüginiñ bilgeni taḳı yirniñ. [419a/1] Ḥaḳīḳat üze ol, bilgen köngül içindeki nirselerni.
39. Ol ol kim ḳıldı sizni ḫalīfeler, (2) yirde. Kim küfr ketürse, anıñ üze ök küfri. Taḳı arturmaslar kāfirlerġa (3) küfrleri, anlarnıñ İḏisi ḳatında, meger ḳatıġlıḳ düşmanlıḳ. Taḳı arturmas kāfirlerġa küfrleri, (4) meger yoḳalmaḳ.
40. Ayġıl: "Kördüngüz mü, ḫaber biring ortaḳlarıngızını, anlar kim ündeyür siz (5) Tangrıdın bisre? Körküzüng manga, ne turur ol kim yarattılar yirdin!" Bar mu anlarġa (6) ortaḳlıḳ, kökler içinde? Yā birdük mü anlarġa kitāb, anlar ḥüccetler birle (7) andın? Va'de ḳılmaz ẓālimler, pāreleri pāreġa, meger (8) arsıḳturmaḳ.
41. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, yıġar köklerni taḳı yirni kim ḳışsalar. (9) Taḳı eger ḳışsalar, tutmaġay anlarnı[179] bir kim ersedin, andın songra. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi [419b/1] tölek, yarlıḳaġan.
42. Taḳı ant içtiler Tangrı birle, antlarınıñ ḳatıġnı; eger (2) kelse anlarġa ḳorḳutġan, bolġaylar könülgenrek, ümmetleringniñ birisindin. Ol vaḳtın kim (3) keldi anlarġa ḳorḳutġan, arturmadı anlarġa meger ḳaçmaḳnı.

---

[179] anlarnı: siz

43. Ulugsınmaḳ yirde (4) taḳı ḥile yawuz ḥile; inmez taḳı ḳapsamaz yawuz mekr meger ehlinge. (5) Küyerler mü, baḳarlar mu, meger evvellerniñ sünnetinge? Bulmaġay sen Tangrınıñ (6) sünnetinge bedel ḳılmaḳ taḳı bulmaġay sen Tangrınıñ sünnetinge bedel ḳılmaḳ.
44. (7) Yörimediler mü yirde, baḳsalar neteg boldı anlarnıñ <songı kim> (8) aşnularından? Taḳı irdiler ḳatıġraḳ anlardın, küç yanından. Taḳı bolmadı Tangrı, munung üçün kim ʻāciz ḳılsa anı (9) nirsedin, kökler içinde taḳı yirde. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi bilgen, yaraġlıġ.
45. [420a/1] Taḳı eger tutsa irdi Tangrı kişilerni, anıñ birle kim ḳazġandılar, ḳodmaġay irdi yir arḳası üze, (2) yörigendin. Velī teʼḫīr ḳılur anlarnı, atanmış vaḳtġa tigrü. (3) Ol vaḳtın kim keldi vaḳtları, ḥaḳīḳat üze Tangrı irdi ḳullarını körgen.

(36)

SŪRETÜ YĀSĪN

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) .....
2. Ḥikmetlig Ḳurʼān birle,
3. ḥaḳīḳat üze sen ıḏılmışlardın,
4. (6) köni yol üze.
5. Yinggen Tangrınıñ indürmeki, raḥmet ḳılġan.
6. Munung üçün kim ḳorḳutsang erenlerni, [420b/1] ḳorḳutulmadı ataları, anlar ġāfiller.
7. Tölendi söz, üküşrekleri üze, (2) anlar bitmesler.
8. Biz ḳılduḳ boyunlarında ġullar, ol (3) engekler tapa; anlar başları kötrülmişler.
9. Taḳı ḳılduḳ ileylerinde (4) uluġ taġ taḳı artlarında uluġ taġ. Örttük anlarnı, yaʻnī közlerini, anlar körmezler.
10. (5) Taḳı berāber anlar üze, ḳorḳuttung mu anlarnı, yā ḳorḳutmadıng mu anlarnı; bitmesler.
11. (6) Ḥaḳīḳat üze ḳorḳutur sen ol kim erseni kim uydı Ḳurʼānġa, taḳı ḳorḳtı[180] Tangrıdın, ġāyibluḳda. (7) Müjde birgil anga, yarlıḳamaḳ birle taḳı yaḫşı ṣevāb birle.
12. Biz biz tirgüzür miz ölüglerni, (8) taḳı bitiyür miz anı kim burun keçürdiler taḳı nişānlardın. Taḳı tigme nirseni, sanaduḳ anı (9) Levḥüʼl-Maḥfūẓ içinde.

---

[180] ḳorḳtı: ḳorḳuttı

13. Taḳı urġul, ya'nī beyān ḳılġıl anlarġa meṣelni, ḳonum eyeleri, ol vaḳtın kim [421a/1] keldi anlarġa ıḏılmışlar.
14. Ol vaḳtın kim ıḏtuḳ anlar tapa iki yalawaçnı, yalġanġa nisbet ḳıldılar ol ikisini, (2) ḳuvvetlendürduḳ üçünçi birle; aydılar: "Biz sizing tapa ıḏılmışlar."
15. Aydılar: (3) "Ermes siz meger yaratılmış bizing mengizlig. Taḳı indürmedi Tangrı nirsedin, (4) irmez siz meger yalġan sözleyür siz."
16. Aydılar: "İḏimüz bilür, biz sizing tapa (5) ıḏılmışlar."
17. "Taḳı yoḳ bizing üze, meger açuḳ tegürmek."
18. Aydılar: "Biz şom fāl tuttuḳ sizing birle. (6) Eger yıġılmasangız, taşlaġay miz. Taḳı teggey sizge bizdin, iglig ḳın."
19. (7) Aydılar: "Şom fālıngız sizing birle. Şom fāl tutar mu siz, eger ögüt birildingiz irse? (8) Siz erenler ḥaddın kiçgenler."
20. Taḳı keldi iling yıraḳraḳındın erī, iwe yöriyür; (9) aydı: "Ay ḳavmum! Uyung ıḏılmışlarġa."
21. "Uyung ol kim ersege kim [421b/1] tilemez sizdin ter, taḳı anlar könülgenler."
22. "Taḳı ne turur manga, ḳulluḳ ḳılmaz men (2) ol Tangrı kim yarattı mini? Taḳı anıñ tapa ḳaytarılur siz."
23. "Tutunur mu men andın bisre (3) tapunġular? Eger tilese mini Tangrı ziyān birle, asıġ ḳılmaz manga şefā'atları, (4) nirse taḳı ḫalāṣ birmegey manga."
24. "Ḥaḳīḳat üze men, ol vaḳtın kim açuḳ azġunluḳ içinde."
25. "Ḥaḳīḳat üze men īmān ketürdüm (5) İḏingizge, işiting sözümni."
26. Aytıldı: "Kirgil uçmaḳḳa!" Aydı: "Ay kāşkī, (6) ḳavmum bilseler,
27. munı kim yarlıḳadı manga İḏim taḳı ḳıldı mini (7) aġırlanmışlardın!"
28. Taḳı indürmedük ḳavmı üze songındın, (8) çerigdin, kökdin. Taḳı irmedük ind[ür]genler.
29. İrmedi, meger (9) çaḳırmaḳ bir; ol vaḳtın kim anlar ḳurtulġanlar, ya'nī yoḳalġanlar.
30. Ay ḥasret [422a/1] ḳullarım üze! Kelmedi anlarġa yalawaçdın, meger irdiler anı yobılayurlar.
31. (2) Körmediler mü, niçe yoḳattuḳ aşnusındın zamāne kişilerindin, ḥaḳīḳat üze anlar, anlar tapa (3) ḳaytmazlar?
32. Taḳı irmez ḳamuġ, meger yıġılmış bizing ḳatımuzda, ḥāżır ḳılınmış.
33. (4) Taḳı nişān anlar<ġa>, yir ölüg; tirgüzdük anı taḳı çıḳarduḳ andın (5) ewünni, andın yiyürler.
34. Taḳı ḳılduḳ anıng içinde būstānlar, ḫurmā yıġaçlarındın (6) taḳı üzümlerdin. Taḳı aḳturduḳ anıng içinde çeşmelerdin.
35. Munung üçün kim yiseler (7) meyvesindin taḳı ne kim ḳıldı anı eligleri. Şükr ḳılmaslar mu?
36. Arıġlıḳ (8) ol Tangrıġa kim yarattı cüftlerni, ya'nī nev'lerni ḳamuġını, ol nirsedin <kim> ündürür yir, (9) taḳı özlerindin taḳı ol nirselerdin kim bilmesler.

37. Taḳı nişān anlarġa tün; [422b/1] soyar miz andın kündüzni, ol vaḳtın kim anlar ḳaranggular.
38. Taḳı kün, (2) yöriyür ḳarār ḳılġu yirge anga. Ol, yinggen bilgen Tangrınıng taḳdīri.
39. (3) Taḳı ay, taḳdīr ḳılduḳ anga menzillerni, ançaġa tegrü kim ḳayttı irki ḫurmā salḳımınıng yıġaçı mengizlig.
40. (4) Müyesser bolmas künge kim yitse ayġa. Taḳı irmes tün, (5) kündüznüng ozġanı. Taḳı tigme bir felek içinde yöriyürler.
41. Taḳı nişān anlarġa; (6) biz kötürdük oġlanlarını kemi içinde toldurulmış,
42. taḳı yarattuḳ (7) anlarġa anıng mengizligdin, anı kim münerler.
43. Taḳı eger tilese miz batrur miz anlarnı; (8) yoḳ ḳurtarġan anlarġa taḳı anlar ḳurtarılmazlar.
44. Meger raḥmet üçün bizdin (9) taḳı menfa'at birmek üçün, uzaḳ vaḳtġa tegrü.
45. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Saḳnıng, ol nirse kim [423a/1] ileyingizde turur taḳı ol nirse kim songunguzda turur, bolġay kim siz raḥmet ḳılınġay siz."
46. Taḳı kelmedi anlarġa (2) nişāndın, anlarnıng İḍisining nişānlarındın, meger irdiler andın yüz ewürgenler.
47. (3) Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Ḫarc ḳılıng andın kim rūzī ḳıldı sizge Tangrı"; aydı anlar kim (4) küfr ketürdiler, anlarġa kim bittiler: "Yitürür mü biz ol kim irselerge kim eger tilese Tangrı, yitürgey irdi? (5) İrmes siz meger açuḳ azġunluḳ içinde."
48. Taḳı ayturlar: "Ḳaçan bu (6) va'de, eger irsengiz rāst ayġanlar?"
49. Küymezler meger çaḳırmaḳ (7) bir, tutar anlarnı, taḳı anlar ḫuṣūmet ḳılurlar.
50. Yaraġları yitmes (8) vaṣiyyet ḳılmaḳġa taḳı ehlleringe ḳaytmazlar.
51. Taḳı ürüldi ḳıyāmet borġusınġa, (9) ol vaḳtın kim anlar gorlarındın anlarnıng İḍisi tapa yügrürler.
52. Aydılar: [423b/1] "Ay bī-çārelıḳ bizge! Kim ḳopġardı bizni uḍıyur yirimizdin?" "Taḳı anı kim va'de ḳıldı Tangrı (2) taḳı rāst aydı ıḍılmışlar."
53. Bolmadı meger çaḳırmaḳ bir, (3) ol vaḳtın kim anlar ḳamuġ bizing ḳatımuzda ḥāżır ḳılınmışlar.
54. Bu kün küç ḳılınmas (4) bir ten, nirseni. Taḳı yanut birilmes siz[181], meger anı kim ḳılur irdingiz.
55. Ḥaḳīḳat üze (5) uçmaḳ eyeleri, bu kün meşġūlluḳ içinde ni'metligler.
56. Anlar (6) taḳı cüftleri, köligeler içinde, taḫtlar üze tayanġanlar.
57. (7) Anlarġa anıng içinde meyve, taḳı anlarġa ol kim özleri üçün tileyürler.
58. Āsānlıḳ aytmaḳ, (8) raḥmetlig Tangrıdın.
59. "Taḳı aḍrılıng bu kün, ay yazuḳ ḳılġanlar!"
60. (9) "'Ahd ḳılmadım mu sizge, ay Ādem oġlanları kim ḳulluḳ ḳılmang iblīsge, [424a/1] ḥaḳīḳat üze ol sizge düşman açuḳ;
61. taḳı ḳulluḳ ḳılıng manga, bu yol (2) tüz?"

---

181 birilmes siz: birilmesler

62. Taḳı azdurdı sizdin ḫalḳnı köp, bilmes mü (3) irdingiz?
63. Bu tamuġ, ol kim va'de ḳılnur irdingiz.
64. (4) Köyüng anga bu kün, munung birle kim küfr ketrür irdingiz.
65. Bu kün mühr urur miz (5) aġızları üze; taḳı sözleyür bizge eligleri, taḳı tanuḳluḳ birür aḍaḳları (6) anıng birle kim ḳazġanur irdiler.
66. Taḳı eger tilese irdük sıḳap tüzetgey irdük közleri üze, (7) ozuşġaylar irdi yolġa. Neteg körerler?
67. Taḳı eger tilese irdük mesḫ ḳılġay irdük anlarnı (8) orunları üze, yaraġları yitmegey irdi keçmekke taḳı ḳaytmaslar.
68. (9) Taḳı kimni kim uzun yaşatsa miz, ewürgey irdük anı yaratmaḳ içinde. Bilmesler mü?
69. [424b/1] Taḳı ögretmedük anga şi'rni, taḳı dürüst bolmas anga. İrmes ol meger ẓikr (2) taḳı açuḳ Ḳur'ān.
70. Munung üçün kim ḳorḳutsa ol kim irseni kim irdi tirig taḳı vācib boldı söz (3) küfr ketürgenler üze.
71. Körmediler mü; neteg yarattuḳ anlarġa, andın kim ḳıldı (4) ḳudretimüz, tiweler, anlar anga erkligler?
72. Taḳı musaḫḫar ḳılduḳ anı anlarġa; (5) andın münükleri taḳı andın yiyürler.
73. Taḳı anlarġa anıng içinde menfa'atler bar (6) taḳı içgü yirler. Şükr ḳılmaslar mu[182]?
74. Taḳı tutundılar Tangrıdın bisre (7) tapunġular, bolġay kim anlar nuṣret birilgeyler.
75. Yaraġlıġ bolu bilmesler anlarnıng yārīsinge. (8) Taḳı anlar, anlarġa çerig ḥāżır ḳılınmış.
76. Ḳaḍġurtmasun sini anlarnıng sözi. Biz (9) bilür miz anı kim örterler taḳı anı kim āşkāre ḳılurlar.
77. Bilmedi mü kişiler, neteg [425a/1] yarattuḳ anı tamzumdın; ol vaḳtın, ol ḫuṣūmet ḳılġan açuḳ?
78. Taḳı urdı (2) bizge meṣelni taḳı unuttı yaratmaḳını; aydı: "Kim tirgüzür süngüklerni, taḳı ol (3) çürümiş?"
79. Ayġıl: "Tirgüzür anı, ol kim yarattı anı öng kez. Taḳı ol, tigme bir (4) ḫalḳnı bilgen."
80. Ol kim ḳıldı sizge yaşıl yıġaçdın (5) otnı, ol vaḳtın kim siz andın yandurur siz.
81. İrmez mü, ol kim yarattı (6) köklerni taḳı yirni, ḳudretlıġ munung üze kim yaratsa anlar mengizlig? (7) Ḳādir turur; taḳı ol key yaratġan, bilgen.
82. Ḥaḳīḳat üze anıng işi, ol vaḳtın kim tiledi nirseni (8) kim aysa anga "Bolġul!"; bolur.
83. Arıġlıḳ ol Tangrıġa kim anıng ḳudretinde (9) ḳamuġ nirsening mülki. Taḳı anıng tapa ḳaytarılur siz.

---

[182] ḳılmaslar mu: ḳılmas mu siz

(37)

SŪRETÜ VE'Ṣ-ṢĀFFĀT

[425b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant içer men ṣaf bolġan firişteler birle, ṣaf bolmaḳ;
2. bulıtlarnı sürgen, sürmek;
3. oḳuġanlar birle (3) kitābnı;
4. ḥaḳīḳat üze İḍingiz bir.
5. Köklerning erkligi taḳı yirning, (4) taḳı ol nirse erkligi kim ikisining arasında, taḳı maşrıḳlarnıng erkligi.
6. Biz bezedük yaḳınraḳ kökni, (5) bezemek birle yulduzlarnı.
7. Taḳı saḳlamaḳ üçün tigme bir ṭā'atdın çıḳġan şeyṭāndın.
8. (6) Ḳulaḳ tutmaslar firişteler tapa. Taḳı atılurlar tigme bir [426a/1] yöndin,
9. sürülmek üçün. Taḳı anlarġa ḳın ulaş.
10. Meger ol kim ḳaptı (2) ḳapmaḳnı, uydı anga yaruḳ yulduz.
11. Cevāb tilegil anlardın: Anlar mu (3) ḳatıġraḳ yaratıġ yanındın, yā ol kim irse mü kim; biz yarattuḳ anlarnı balçıḳdın (4) yapuşġan?
12. Tangladıng mu? Taḳı yobılayurlar.
13. Taḳı ol vaḳtın kim angduruldılar, (5) angmazlar.
14. Taḳı ol vaḳtın kim kördiler nişān, biri birindin yobılamaḳ tileyürler.
15. Taḳı aydılar: (6) "İrmez bu, meger sihr açuḳ."
16. "Ol vaḳtın mu kim öldük, taḳı bolduḳ topraḳ taḳı süngükler; (7) biz mü ḳoparılmışlar,
17. yā aşnuḳı atalarımuz?"
18. Ayġıl: "Andaġ oḳ, taḳı siz (8) ḫorlar."
19. Ḥaḳīḳat üze ol çaḳırmaḳ bir, ol vaḳtın kim anlar baḳarlar.
20. (9) Aydılar: "Ay bī-çārelıḳ bizge! Bu, cezā birmek küni."
21. Bu, ḥükm küni, [426b/1] ol kim yalġanġa nisbet ḳılur irdingiz.
22. "Yıġıng anlarnı kim küç ḳıldılar, (2) taḳı cüftlerin yā nev'lerin, taḳı ol nirseni kim ḳulluḳ ḳılur irdiler[183],
23. Tangrıdın bisre. (3) Köndürüng anlarnı, tamuġ yolı tapa."
24. "Taḳı turuḳturung anlarnı, anlar (4) sorulmışlar."
25. "Ne turur sizge kim yārī birişmez siz?"

---

183 irdiler: irdingiz

26. Anlar bu kün (5) boyun sügenler.
27. Takı karşu keldi pāreleri pāre üze, soruşurlar.
28. (6) Aydılar: "Ḥaḳīḳat üze siz, kelür irdingiz saġdın."
29. Aydılar: "İrmedingiz (7) bitgenler."
30. "Takı bolmadı bizge, sizing üze ḫüccetdin. (8) İrdingiz ḥaddın keçgen erenler."
31. "Vācib boldı bizning üze, İḏimüznüng sözi. Biz (9) tatġanlar."
32. "Azdurduḳ sizni, biz irdük azġanlar."
33. Ḥaḳīḳat üze anlar, [427a/1] ol kün kın içinde ortaḳ bolġanlar.
34. Biz, anıng mengizlig kılur biz (2) yazuḳluġlarġa.
35. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler, ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Yoḳ tapunġu meger Tangrı"; (3) uluġsınurlar irdi.
36. Takı ayturlar: "Biz mü tapunġularımuznung ḳoyġanları, (4) şā'irġa dīvāne?"
37. Keldi ḥaḳ birle takı rāstladı ıḏılmışlarnı.
38. (5) Ḥaḳīḳat üze siz tatġanları, iglig kınnıng.
39. Takı cezā birilmes siz, meger (6) anı kim kılur irdingiz.
40. Meger Tangrının ḫāliṣ kulları.
41. (7) Anlar, anlarġa rūzī belgülüg,
42. ḫoşluḳġa ketürgen meyveler. Takı anlar aġırlanmışlar,
43. (8) ni'metler būstānları içinde,
44. taḫtlar üze karşular.
45. Tezginilür anlar üze (9) toluġ saġraḳlar birle, yir yüzinde aḳġan şarābdın.
46. Aḳ, mezelıġ içgenlerge.
47. Yoḳ anıng içinde fesādġa ketürmek, [427b/1] takı yoḳ anlarġa, andın 'aḳılları kitmes.
48. Takı anlarnıng ḳatında közi aşaḳlar, (2) king közlügler.
49. Tamām anlar örtülmiş yumurtġa mengizlig.
50. Takı karşu keldi pāreleri pāre (3) üze, soruşurlar.
51. Aydı ayġan anlardın: "Men, irdi manga (4) ḳoldaş;
52. aytur: 'Sen mü rāstlaġanlardın?'
53. 'Ol vaḳtın mu kim öldük, (5) takı bolduḳ toprak takı süngükler; biz mü cezā birilmişler?'"
54. Aydı: "Siz mü (6) yüksekdin baḳġandın?"
55. Kördi anı tamuġ or<t>asında.
56. Aydı: "Tangrı tuta andıḳar men, (7) yoḳatur irding <mini>.
57. "Takı eger bolmasa irdi İḏimnüng ni'meti, bolġay irdim (8) ḥāżır kılınmışlardın."
58. "İrmes mü[184] miz ölgenler,
59. meger burunkı ölmekimüz? (9) Takı irmes biz kınanġanlar."
60. Ḥaḳīḳat üze bu, ol ẓafer uluġ.
61. [428a/1] Munung mengizlig üçün işlesün işlegenler.

---

184 mü: bu

62. Ol mu yaḫşıraḳ tuzġu, (2) yā zaḳḳūm yıġaçı mu?
63. Biz ḳılduḳ anı ḳın, küç ḳılġanlarġa.
64. (3) Ḥaḳīḳat üze ol yıġaçī turur, çıḳar tamuġnung tübindin.
65. Anıng çiçek meyvesi, iblīs (4) başları mengizlig.
66. Ḥaḳīḳat üze anlar yigenler andın, toldurġanlar (5) andın ḳarınları.
67. Andın song ḥaḳīḳat üze anlarġa, anıng üze ḳarışturmaḳ isig suwdın.
68. (6) Andın song ḥaḳīḳat üze ḳaytmaḳları, tamuġ tapa.
69. Anlar buldılar atalarını (7) azġunlar.
70. Anlar eṣerleri üze iwerler.
71. Taḳı azdı (8) aşnularındın, burunḳılarnıng üküşrekleri.
72. Taḳı ıḍduḳ anlar içinde, ḳorḳutġanlar.
73. (9) Baḳġıl, neteg boldı ḳorḳutulmışlarnıng songı!
74. Meger Tangrınıng ḳulları, [428b/1] ḫāliṣ ḳulları.
75. Taḳı ḳıḳırdı bizni Nūḥ, neme yaḫşı cevāb ayġanlar.
76. (2) Taḳı ḳutarduḳ anı taḳı ḫāṣ kişilerini, ḳaḍġudın uluġ.
77. Taḳı ḳılduḳ oġlanlarını, anlar (3) ḳalġanlar.
78. Taḳı ḳoḍduḳ anıng üze, songlarında.
79. Selām (4) Nūḥ üze, ‘ālemler içinde.
80. Biz anıng mengizlig cezā birür miz, eḍgülük ḳılġanlarġa.
81. (5) Ḥaḳīḳat üze ol, bitgen ḳullarımuzdın.
82. Andın song baturduḳ önginlerni.
83. (6) Taḳı ḥaḳīḳat üze uyġanlarındın, İbrāhīm.
84. Ol vaḳtın kim keldi İḍisinge, āfetdin saḳlanmış köngül birle.
85. (7) Ol vaḳtın kim aydı atasınġa taḳı ḳavmınġa: "Ne turur ol kim ḳulluḳ ḳılur siz?"
86. "Yalġan mu tapunġular (8) Tangrıdın bisre, tileyür siz?"
87. "Ne ol sizigingiz ‘ālemlerning erkliginge?"
88. (9) Baḳtı baḳmaḳ, yulduzlarġa;
89. aydı: "Men sökel."
90. Ewrüldiler andın, [429a/1] songların çewrü.
91. Ḳarşu keldi butları tapa, aydı: "Yimes mü siz?"
92. "Ne turur (2) sizge, sözlemes siz?"
93. Ḳarşu keldi anlar üze, uru yā urmaḳ saġ elgi birle.
94. (3) Ḳarşu keldiler anıng tapa, iwe.
95. Aydı: "Ḳulluḳ mu ḳılur siz anga kim yonar siz?"
96. (4) "Taḳı Tangrı yarattı sizni, taḳı ol nirseni kim ḳılur siz."
97. Aydılar: "Binā ḳoparıng anga, dam; (5) kemşing anı ḳatıġ yanġan otġa."
98. Tilediler anıng birle keydni, ḳılduḳ anlarnı (6) astınlar.
99. Taḳı aydı: "Men barġan men İḍim tapa, köndürgey mini."
100. (7) "İḍim! Birgil manga eḍgülerdin."
101. Müjde birdük anga oġlan birle, (8) ḥilmlig.

102. Ol vaḳtın kim tegdi anıng birle sa'yge, aydı: "Ay oġulçuḳum! Men körer men (9) uyḳu içinde, boġazlayur men sini. Baḳġıl, ne neng körer sen?" Aydı: "Ay atam! [429b/1] Ḳılġıl anı kim buyruldung. Bulġay sen mini, eger tilese Tangrı, ṣabr ḳılġanlardın."
103. (2) Ol vaḳtın kim boyun südiler taḳı bastı anı alnın.
104. Taḳı ḳıḳırduḳ anı kim: "Ay İbrāhīm!"
105. (3) "Rāst ḳıldıng tüşni. Biz anıng mengizlig cezā birür miz, körklüglük ḳılġanlarġa."
106. (4) Ḥaḳīḳat üze bu, ol sınamaḳ açuḳ.
107. Taḳı bulduḳ anı, uluġ boġazlanġan nirse birle.
108. (5) Taḳı ḳoḏduḳ anıng üze, songraḳılar üze.
109. Selām İbrāhīm üze!
110. Anıng mengizlig (6) cezā birür miz, körklüg ḳılġanlarġa.
111. Ḥaḳīḳat üze ol bitgen ḳullarımuzdın.
112. Taḳı müjde birdük anga (7) İsḥāḳ birle, peyġāmberlıḳ ḥālı üze eḏgülerdin.
113. Taḳı berekātlıġ ḳılduḳ anıng üze taḳı (8) İsḥāḳ üze. Taḳı ol ikisining oġlanlarındın, eḏgülük ḳılġan, taḳı küç ḳılġan özinge açuḳ.
114. (9) Taḳı eḏgülük ḳılduḳ Mūsā üze taḳı Hārūn üze.
115. Taḳı ḳurtarduḳ ol ikisini taḳı ol ikisining ḳavmını, [430a/1] uluġ ḳaḏġudın.
116. Taḳı yārī birdük anlarġa, boldılar anlar yinggenler.
117. (2) Taḳı birdük ikegüge, yitiz beyānlıġ kitābnı.
118. Taḳı köndürdük ol ikisini köni (3) yolġa.
119. Taḳı ḳoḏduḳ ikisi üze, songraḳılar içinde.
120. Selām (4) Mūsā taḳı Hārūn üze!
121. Biz anıng mengizlig yanut birür miz, körklüglük ḳılġanlarġa.
122. Ḥaḳīḳat üze ol ikisi, (5) bitgen ḳullarımuzdın.
123. Ḥaḳīḳat üze İlyās, ıḏılmışlardın.
124. (6) Ol vaḳtın kim aydı ḳavmınġa: "Ḳorḳmas mu siz?"
125. "Ḳulluḳ ḳılur mu siz Ba'lge taḳı ḳoḏar mu siz (7) taḳdīr ḳılġanlarnıng körklügrekini;
126. Tangrı, İḏingiz taḳı evvelḳı atalarıngızның İḏisi?"
127. (8) Yalġanġa nisbet ḳıldılar anı. Ḥaḳīḳat üze anlar ḥāżır ḳılınmışlar,
128. meger Tangrının ḫāliṣ ḳulları.
129. (9) Taḳı ḳoḏduḳ anıng üze, songraḳılar içinde.
130. Selām İlyāsīn üze!
131. Biz [430b/1] anıng mengizlig yanut birür miz, körklüg ḳılġanlarġa.
132. Ḥaḳīḳat üze ol, bitgen ḳullarımuzdın.
133. (2) Taḳı ḥaḳīḳat üze Lūṭ, ıḏılmışlardın.
134. Ol vaḳtın kim ḳutarduḳ anı taḳı ḫāṣ kişilerini, ḳamuġını.
135. Meger (3) bir ḳarı tişini, ḳalġanlardın.
136. Andın song yoḳattuḳ songraḳılar içinde.
137. (4) Taḳı ḥaḳīḳat üze siz keçer siz anlar üze, irte vaḳtınġa kirigli,
138. taḳı tünle. Bilmes (5) mü siz?

139. Ḥaḳīḳat üze Yūnus, ıḏılmışlardın.
140. Ol vaḳtın kim ḳaçtı (6) kemi tapa, toluġ kemi tapa.
141. Ḳur'a yawudı, irdi yingilmişlerdin.
142. (7) Yuttı anı balıḳ, taḳı ol melāmetġa <sezā>.
143. Eger bolmasa irdi, ḥaḳīḳat üze ol irdi (8) tesbīḥ ḳılġanlardın;
144. kiçgey irdi ḳarnı içinde, ḳoparılur künlerige tegrü.
145. (9) Kemiştük anı ḫālī yirde, taḳı ol sökel.
146. Taḳı ündürdük anıng üze yıġaç, [431a/1] bitip uzaġandın.
147. Taḳı ıḏduḳ anı yüz ming tapa, yā artarlar.
148. (2) Bittiler, menfa'at birdük anlarḳa uzaḳ vaḳtġa tegrü.
149. Cevāb tilegil anlardın: İḏingge mü ḳızlar (3) taḳı anlarġa oġullar?
150. Yā yarattuḳ mu firiştelerni tişiler, taḳı anlar (4) tanuḳlar?
151. Bilgil, anlar yalġanlarındın ayturlar:
152. "Toġurdı Tangrı." (5) Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar yalġanlar.
153. İḫtiyār ḳıldı mu ḳızlarnı, oġullar üze?
154. Ne turur sizge, (6) neteg ḥükm ḳılur siz?
155. Saḳınmas mu siz,
156. yā sizge ḥüccet (7) açuḳ?
157. Keling kitābungız <birle>, eger irdingiz irse rāst ayġanlar.
158. Taḳı ḳıldılar (8) anıng arasında taḳı perīler arasında, yawuḳluḳ. Taḳı bildi perīler, (9) ḥaḳīḳat üze anlar ḥāżır ḳılınmışlar.
159. Arıġlıḳ Tangrıġa, ol nirsedin kim ṣıfat ḳılurlar.
160. [431b/1] Meger Tangrınıng ḫāliṣ ḳulları.
161. Ḥaḳīḳat üze siz taḳı ol kim ḳulluḳ ḳılur siz,
162. irmes siz (2) anıng üze fitne ḳılġanlar;
163. meger ol kim irse kim ol tamuġnung köygeni.
164. "Taḳı yoḳ bizdin, meger (3) anga orun belgülüg."
165. "Taḳı biz, biz ṣaf bolġanlar ṣaf tutġanlar."
166. "Taḳı biz, biz (4) tesbīḥ ḳılġanlar."
167. Taḳı ḥaḳīḳat üze aytur irdiler:
168. "Eger bolsa irdi bizing ḳatımuzda kitāb, (5) burunḳılardın;
169. bolġay irdük Tangrınıng ḫāliṣ ḳulları."
170. Taḳı küfr ketürdiler (6) anıng birle, bilgeyler.
171. Taḳı ozdı sözlerimüz, ıḏılmış (7) ḳullarımuzġa:
172. "Ḥaḳīḳat üze anlar yārī birilmişler."
173. "Ḥaḳīḳat üze çerigimüz, anlar (8) yinggenler."
174. Yüz ewürgül anlardın, vaḳtġa tegrü.
175. Taḳı körküzgil, körgeyler.
176. Bizing ḳınımuznı mu iwe tileyürler?
177. Ol vaḳtın kim indi ewlerining [ileyleringe], yawuz boldı ḳorḳutulmışlar irtesi.

178. Taḳı yüz ewürgül anlardın, ançaġa [tegrü bir vaḳtġa tegrü].
179. Taḳı körgül, körgeyler.
180. (9) Arıġlıḳ Tangrıġa, ‘azīzlik eyesi, andın kim ṣıfat ḳılurlar.
181. Taḳı selām, ıḍılmışlar üze!
182. Taḳı ögmek Tangrıġa, ‘ālemlerning erkligi.

(38)

SŪRETÜ ṢĀD

[432a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant yāḍ ḳılur men Ḳur’ān birle, şereflüg Ḳur’ān birle ant içer men.
2. Anlar kim küfr ketürdiler, (3) ‘izzet içinde taḳı ḫilāf içinde.
3. Niçe yoḳattuḳ aşnularından, (4) zamānelerindin. Ḳıḳırdılar, taḳı yoḳ ḳurtulmaḳ vaḳtı.
4. Taḳı tangladılar kim [432b/1] keldi anlarġa ḳorḳutġan, anlardın. Taḳı aydı küfr ketürgenler: "Bu siḥr ḳılġan[185] (2) yalġan sözlegen."
5. "Ḳıldı mu tapunġularnı tapunġu bir? Ḥaḳīḳat üze bu, (3) yitiz tang nirse."
6. Taḳı bardı ḫürmetlig kişiler anlardın kim: "Yörüng taḳı ṣabr ḳılıng (4) tapunġularıngız üze. Ḥaḳīḳat üze bu, nirseyi turur tilenür."
7. "İşitmedük munı, (5) song dīn içinde, ya‘nī ‘Īsānıng dīni; irmez bu meger çatmaḳ."
8. "İndürüldi mü anıng üze (6) kitāb, aramızdın?" Anlar cihān içinde kitābumdın, (7) tatmayın tururlar ‘aẕābumnı.
9. Yā bar mu anlar ḳatında İḍingning raḥmetining (8) ḫazīneleri, yinggen, birgen?
10. Yā anlarġa mu turur köklerning taḳı yirlerning mülki, (9) taḳı ne kim aralarında? Aşsunlar aşġu yollarġa.
11. Çerigī ol yirde [433a/1] sınıḳmış, ögürlerdin.
12. Yalġanġa nisbet ḳıldı aşnularında Nūḥ ḳavmı taḳı ‘Ād, (2) taḳı Fir‘avn ḳazuḳlar eyesi,
13. taḳı Şemūd taḳı Lūṭ ḳavmı (3) taḳı bük eyeleri. Anlar ögürler!
14. İrmez tigme biri, meger yalġanġa nisbet ḳıldı (4) yalawaçlarġa, vācib boldı ḳınamaḳım.
15. Taḳı baḳmaz munlar, meger çaḳırmaḳ bir, (5) yoḳ anga saġmaḳ arasının endāzesinçe.
16. Taḳı aydılar: "İḍimüz! İwgil bizge ülüşümizni, saḳış (6) künindin aşnu."
17. Ṣabr ḳılġıl ol nirse üze kim ayturlar. Taḳı yāḍ ḳılġıl (7) ḳulumızını Dāvudnı, ḳuvvet eyesi, ḥaḳīḳat üze ol ḳaytġan.

---

185 ḳılġan: ḳılġanlar

18. Biz musaḫḫar ḳılduḳ (8) taġlarnı, anıng birle tesbīḥ ḳılurlar kiçede taḳı kün yaruḳ bolmışı vaḳtda;
19. taḳı ḳuşlarnı, (9) yıġılmış ḥālda. Tigme bir anıng üçün tesbīḥ ḳılġan.
20. Taḳı ḳuvvetlendürduḳ mülkini. Taḳı birdük anga [433b/1] Zebūrnı taḳı söznüng açuḳını.
21. Keldi mü sanga ḫuṣūmet ḳılġanlarnıng ḫaberi? (2) Ol vaḳtın kim aştılar miḥrāb tamınġa,
22. ol vaḳtın kim kirdiler Dāvud üze; ḳorḳtı (3) anlardın. Aydılar: "Ḳorḳmaġıl! İki ḫuṣūmet ḳılġan, küç ḳıldı pāremiz (4) pāreġa. Ḥükm ḳılġıl aramızda rāstlıḳ üze taḳı küç ḳılmaġıl taḳı köndürgil bizni (5) yolnıng tüzinge."
23. "Ḥaḳīḳat üze bu uyam; anga toḳsan toḳuz (6) saġlıḳ bar taḳı manga bir saġlıḳ; aydı: 'Erklig ḳılġıl mini anga'; taḳı yingdi mini (7) sözleşmek içinde."
24. Aydı: "Küç ḳıldı sanga, saġlıḳıngnıng tilemeki birle (8) saġlıḳları birle. Taḳı ḥaḳīḳat üze üküş ortaḳlardın, küç ḳılur pāreleri (9) pāre üze, meger anlar kim bitti taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, [434a/1] taḳı az turur." Taḳı bildi Dāvud, ḥaḳīḳat üze ibtilā ḳılduḳ anı; yarlıḳamaḳ tiledi İḏisinge, taḳı yüzün tüşti (2) rükü' ḳılu, ya'nī secde ḳılu, taḳı ḳayttı.
25. Yarlıḳaduḳ anga anı. Taḳı ḥaḳīḳat üze anga bizing ḳatımuzda, (3) yawuḳluḳ taḳı ḳaytmaḳnung körklügi.
26. Ay Dāvud! Biz ḳılduḳ sini (4) ḫalīfe yirde, ḥükm ḳılġıl kişiler arasında rāstlıḳ üze. Taḳı (5) uymaġıl nefs hevāsınġa, azdurġay sini Tangrı yolından. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (6) azarlar Tangrı yolından, anlarġa ḳın ḳatıġ, munung birle kim (7) unuttılar saḳış künini.
27. Taḳı yaratmaduḳ kökni taḳı yirni, taḳı ol nirseni kim (8) ikisining arasında; bāṭıl. Ol, küfr ketürgenlerning sizigi. Bī-çārelıḳ anlarġa kim (9) küfr ketürdiler, otdın!
28. Yā ḳılur mu biz anlarnı kim bittiler taḳı ḳıldılar [434b/1] eḏgü 'amellerni, fesād ḳılġanlar mengizlig yir içinde? Yā ḳılur mu biz (2) saḳınġanlarnı, fāsıḳlar mengizlig?
29. Kitābī kim indürdük anı sening tapa, bereketlig; (3) munung üçün kim endīşe ḳılsalar āyetlerimüzni[186] taḳı munung üçün kim saḳınsa 'aḳl eyeleri.
30. Taḳı birdük (4) Dāvudġa, Süleymānnı. Neme yaḫşı ḳul! Ḥaḳīḳat üze ol ḳaytġan.
31. Ol vaḳtın kim 'arża ḳılındı (5) anıng üze kiçe birle, üç aḏaḳı üze turġanlar, yorġalar;
32. aydı: "Men söwdüm (6) aṭ sewügin, yā māl sewügin, İḏim ẕikrindin." Ançaġa tegrü kim örtüldi tutuġ birle:
33. (7) "Ḳaytarıng anı menim üze." Sıḳayu başladı yünçüklerini taḳı boyunlarını.
34. Taḳı (8) sınaduḳ Süleymānnı taḳı kemiştük kürsīsi üze bir tenni; andın song (9) ḳayttı.
35. Aydı: "İḏim! Yarlıḳaġıl manga, taḳı birgil manga mülkī kim müyesser bolmasun [435a/1] bir kim irsege songumdın. Ḥaḳīḳat üze sen, sen birgen."
36. Musaḫḫar ḳılduḳ anga (2) yilni, yöriyür buyruḳı birle, yumşaḳlıḳ ḥālı üze, nirde kim tilese;
37. taḳı iblīsler, (3) tigme bir binā ḳılġannı taḳı tengiz tübinge barġannı;
38. taḳı önginlerni, biri biri birle ḳoldaş ḳılınmışlar buḳaġular içinde.

---

186 āyetlerimüzni: āyetlerimüzlerni

39. "Bu (4) baḫşişimüz; birgil yā tutġıl, saḳışsız."
40. Taḳı ḥaḳīḳat üze anga, (5) bizing ḳatımuzda yawuḳluḳ taḳı yanışnıng körklügreki.
41. Taḳı yāḏ ḳılġıl ḳulumız Eyyūbnı. (6) Ol vaḳtın kim ḳıḳırdı İḏisinge: "Men, sıḳadı manga iblīs, emgek birle (7) taḳı ḳın birle."
42. "Tepgül aḏaḳıng birle; bu, yunġu yir sowuḳ taḳı içgü."
43. (8) Taḳı birdük anga ehlini taḳı anlarnıng endāzesinçe anıng birle; raḥmet üçün bizdin taḳı ögüt üçün (9) 'aḳllar eyeleringe.
44. (9) "Taḳı tutġıl elging birle awuçmaḳ taḳı urġul anıng birle taḳı [435b/1] ant içmegil." Biz bulduḳ anı ṣabr ḳılġan. Neme yaḫşı ḳul! Ḥaḳīḳat üze ol ḳaytġan.
45. Taḳı yāḏ ḳılġıl (2) ḳullarımuznı; İbrāhīm taḳı İsḥāḳ taḳı Ya'ḳūbnı, eligler (3) taḳı közler eyeleri.
46. Biz ḫāliṣ ḳılduḳ anlarnı, sāde eş birle, āḫiret sarāyının saḳınmaḳı birle ya'nī song sarāyning.
47. (4) Taḳı anlar ḳatımuzda üḏründü, yaḫşılardın.
48. Taḳı yāḏ ḳılġıl (5) İsmā'īl taḳı Yesa' taḳı Ẕü'l-Kiflni. Taḳı tigme biri yaḫşılardın.
49. (6) Taḳı bu Ḳur'ān. Taḳı ḥaḳīḳat üze saḳnuḳlarġa, yanışnıng körklüglüki.
50. İḳāmet būstānları, (7) açılmış anlarġa ḳapuġlar.
51. Tayanġanlar anıng içinde, tileyürler anıng içinde (8) üküş meyveni taḳı içgü nirseni.
52. Taḳı anlarnıng ḳatında, közleri aşaḳ (9) yaştaşlar.
53. Bu ol kim va'de ḳılnur siz saḳış küninge.
54. Ḥaḳīḳat üze bu [436a/1] rūzīmüz, yoḳ anga tükenmekdin.
55. Bu; ḥaḳīḳat üze ḥaddın kiçgenlerge, (2) yawuz ḳaytmaḳ.
56. Tamuġ! Köyerler anga. Neme yawuz töşek!
57. Bu, (3) tatsunlar anı, isig suw taḳı tamuġluḳlardın aḳġan.
58. Taḳı öngin türlüg, anıng mengzeşikindin (4) cinsler.
59. "Bu, sizning birle kirgen cemā'at. Yoḳ kinglik anlarġa. Ḥaḳīḳat üze anlar (5) otnung köygenleri."
60. Aydılar: "Siz, yoḳ kinglik sizge! Siz (6) aşnu kiçürdüngüz anı bizge. Neme yawuz ḳarār!"
61. Aydılar: "İḏimüz! Kim kim burun kiçürdi erse (7) bizge bu, arturġul anga ḳınnı, ḳat ḳat ot içinde."
62. Taḳı aydılar: "Ne turur (8) bizge, körmez biz erenlerni, sanayur irdük anlarnı yawuzlardın?"
63. "Tutunduḳ mu anlarnı (9) yobı, yā ḳıştı mu anlardın közler?"
64. Ḥaḳīḳat üze ol rāst, [436b/1] ot eyelerining ḫuṣūmet ḳılışmaḳı.
65. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men ḳorḳutġan. Taḳı yoḳ tapunġudın, (2) meger Tangrı bir, ḳahr ḳılġan."
66. "Köklerning erkligi taḳı yirning, (3) taḳı ol nirsening kim ikisi arasında; yinggen, yarlıḳaġan."
67. Ayġıl: "Ol ḫaber uluġ,

68. (4) siz andın yüz ewürgenler."
69. "Bolmadı manga biligdin, firişteler birle Ādem taḳı iblīs, (5) ol vaḳtın kim ḫuṣūmet ḳılışurlar."
70. "Vaḥy ḳılınmas manga, meger ḥaḳīḳat üze men ḳorḳutġan (6) açuḳ."
71. Ol vaḳtın kim aydı İḏing, firişte̊lerge: "Men yaratġan yaratılmış, (7) balçıḳdın."
72. "Ol vaḳtın kim tüzettim anı taḳı ürdüm anıng içinde rūḥumdın; (8) tüşüng, anga secde ḳılığlılar."
73. Secde ḳıldı firişteler ḳamuġları (9) birikip[187],
74. meger iblīs; uluġsındı taḳı irdi küfr ketürgenlerdin.
75. [437a/1] Aydı: "Ay iblīs! Ne yıġdı sini kim secde ḳılsang ol nersege kim yarattım ḳudretim elgi birle? (2) Ulluġsındıng mu, yā boldung mu yüksegenlerdin?"
76. Aydı: "Men yaḫşıraḳ andın. (3) Yarattıng mini otdın taḳı yarattıng anı balçıḳdın."
77. Aydı: "Çıḳġıl (4) andın, ḥaḳīḳat üze sen sürülmiş!"
78. "Taḳı ḥaḳīḳat üze seniñ üze la'netim, ḳıyāmet küninge tigrü."
79. (5) Aydı: "İḏim! Zamān birgil manga, ḳopġarılyur[188] küninge tigrü."
80. Aydı: "Ḥaḳīḳat üze sen (6) zamān birilmişlerdin,
81. bilinmiş vaḳtnıng küninge tigrü."
82. Aydı: "'İzzeting birle ant içer men, (7) azdurġay men anlarnı ḳamuġını,
83. meger anlardın ḫāliṣ ḳılınmış ḳullardın."
84. (8) Aydı: "Ḥaḳ turur andım taḳı ḥaḳnı aytur men."
85. "Toldurġay men tamuġnı sindin taḳı ol kim erselerdin (9) kim uydılar sanga, anlardın ḳamuġdın."
86. Ayġıl: "Tilemes men sizdin, anıñ üze [437b/1] terdin. Taḳı irmes men tekellüf ḳılġanlardın."
87. "İrmez ol, meger ẕikr (2) 'ālemlerge."
88. "Taḳı bilgey siz ḫaberini, uzaḳ vaḳtdın song."

---

187 birikip: بيريكيت (ى olarak işaretlenen harflerden birincisi ve üçüncüsü metinde noktasızdır.)

188 Eğer yanlış imlâ değilse, *başlayur, arıġlayur* gibi örneklere benzeme yoluyla ortaya çıktığı düşünülebilir.

(39)

SŪRETÜ'Z-ZÜMER

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Kitābnung indürmeki Tangrıdın, yinggen, ḥikmet birle iş ḳılġan.
2. Biz indürdük [438a/1] seniñ tapa kitābnı, rāstlıḳ birle. Ḳulluḳ ḳılınġ Tangrıġa, ḫāliṣ ḳılıġlı bolup anga dīnni.
3. (2) Āgāh bolġul, Tangrıġa sāde dīn. Taḳı anlar kim tutundılar andın bisre dostlar: (3) "Tapunmaz miz anlarġa, meger munung üçün kim yawutsalar bizni Tangrı tapa, yawuḳluḳ." Ḥaḳīḳat üze Tangrı ḥükm ḳılur (4) aralarında, ol nirse içinde kim anlar anınġ içinde ḫilāf ḳılışurlar. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, köndürmes (5) ol kim irseni kim ol yalġan, küfr ketürgen.
4. Eger tilese irdi Tangrı kim tutunsa oġlan, (6) iḫtiyār ḳılġay irdi ol nirsedin kim yaratur, anı kim tileyür. Arıġlıḳ anga; ol Tangrı bir, (7) ḳahr ḳılġan.
5. Yarattı köklerni taḳı yirni, ḥaḳ birle. Tolġar tünni (8) kündüz üze taḳı tolġar kündüzni tün üze. Taḳı musaḫḫar ḳıldı künni (9) taḳı aynı, tigme biri yöriyür atanmış vaḳtġa tegrü. Meger ol yinggen, yarlıḳaġan.
6. [438b/1] Yarattı sizni bir tendin, andın song ḳıldı andın cüftin. (2) Taḳı indürdi sizge, tiwelerdin ḳoylardın keçilerdin sekiz cüft. Yaratur sizni (3) analarıngız ḳarnı içinde, yaratmaḳ yaratmaḳdın songra, üç ḳat (4) ḳarangḳuluḳ içinde. Ol, Tangrı İḏingiz; anga mülk. Yoḳ tapunġu meger ol. Neteg (5) ewrülür siz?
7. Eger küfr ketürsengiz, ḥaḳīḳat üze Tangrı mungsuz sizdin. Taḳı (6) rāżī bolmas ḳullarınġa, küfrni. Taḳı eger şükr ḳılsangız, unaġay anı (7) sizge. Taḳı kötürmes kötürgen, önginlerning yazuḳın. Andın song İḏingiz tapa (8) ḳaytmaḳıngız, ḫaber birür sizge anı kim ḳılur irdingiz. Ḥaḳīḳat üze ol, bilgen (9) köngüldekilerni.
8. Taḳı ol vaḳtın kim sıḳadı kişini ziyān, ündedi İḏisini, yanıġlı bolup [439a/1] anınġ tapa. Andın song ol vaḳtda kim birdi anga ni'metni andın, unuttı ol nirseni kim ündeyür irdi (2) anınġ tapa aşnudın. Taḳı ḳıldı Tangrıġa muḫālif bolġan nenglerni, munung üçün kim azdursa yolındın. (3) Ayġıl: "Asıġ alġıl küfrüng birle az, ḥaḳīḳat üze sen ot eyelerindin."
9. (4) Ol kim irse mü kim ol ṭā'at ḳılġan turur tünnüng sā'atlarında, secde ḳılu yā öre turu, ḳorḳar (5) ol cihāndın taḳı ümenür İḏisining raḥmetindin? Ayġıl: "Teng bolur mu, anlar kim (6) bilürler taḳı anlar kim bilmesler?" Dürüstluḳ üze ögüt alur 'aḳl (7) eyeleri.

10. Aygıl: "Ay ḳullarım, anlar kim bittiler, saḳnıng İḏingizdin! (8) Anlarġa kim körklüg ḳıldılar bu yaḳınraḳ tiriglik içinde, körklüglük. Taḳı Tangrınıng yiri (9) king. Ḥaḳīḳat üze birilür ṣabr ḳılġanlarġa yanutları, saḳışsız."
11. [439b/1] Aygıl: "Men buyruldum kim ḳulluḳ ḳılsam Tangrıġa, ḫāliṣ ḳılığlı bolup anga dinni."
12. "Taḳı buyruldum kim bolsam boyun sügenlerning evveli."
13. Aygıl: "Men ḳorḳar men, eger yazsam İḏimge, uluġ künnüng ḳınındın."
14. Aygıl: "Tangrıġa ḳulluḳ ḳılur [men], ḫāliṣ [ḳılığlı bolup anga] dinimni."
15. (2) "Ḳulluḳ ḳılıng nege kim tilesengiz, andın bisre." Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze ziyān ḳılġanlar, anlar kim (3) ziyān ḳıldılar özleringe taḳı ḫāṣ kişileringe, ḳıyāmet kün." Bilgil, ol, (4) ol ziyān açuḳ!
16. Anlarġa, üstünlerindin örtüg ot- (5) dın taḳı altınlarındın örtüg. Ol, ḳorḳutur Tangrı anıng birle ḳullarıngа. (6) Ay ḳullarım, saḳnıng mindin!
17. Taḳı anlar kim saḳındılar şeyṭāndın (7) kim ḳulluḳ ḳılsalar anga, taḳı ḳaytsalar Tangrıġa; anlarġa müjde. Müjde birgil (8) ol ḳullarımġa,
18. kim eşitürler sözni taḳı uyarlar körklügrekinge. (9) Anlar anlar kim köndürdi anlarnı Tangrı. Taḳı anlar, anlar 'aḳllar eyeleri.
19. [440a/1] Ol kim irse mü kim vācib boldı anıng üze 'aẕābnung kelimesi, sen mü ḳutarur sen ol kim irseni kim (2) ot içinde?
20. Velī anlar saḳındılar İḏilerindin, anlarġa ḥücreler bar; (3) üstünindin ḥücreler bar ḳoparılmış, aḳar altınındın arıḳlar. (4) Tangrınıng va'desi, ḫilāf ḳılmas Tangrı va'de ḳılmış nirseni.
21. Körmeding mü; ḥaḳīḳat üze Tangrı (5) indürdi kökdin suwnı, kiwürdi anı çeşmelerge yirde? Andın song (6) çıḳar<ur> anıng birle ekinni, körklüg hey'etleri rengleri. Andın song ḳuwaru başlayur, körer sen anı (7) sarġarmış. Andın song ḳılur anı uşanmış. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde ögüt birmek bar, (8) 'aḳl eyeleringe.
22. Ol kim irse mü kim açtı Tangrı, anıng köngülini müsülmān- (9) lıḳġa, ol yaruḳluḳ üze İḏisindin? Bī-çārelıḳ köngülleri ḳatıġlarġa [440b/1] Tangrınıng ẕikrindin! Anlar azġunluḳ içinde açuḳ.
23. Tangrı indürdi (2) söznüng körklürekini; kitābnı, oḫşaġan, mükerrer bolġan kitābnı. Çıġrılur (3) andın anlarnıng köngülleri kim ḳorḳarlar İḏilerindin, andın song yumşatur (4) terileri taḳı köngülleri Tangrınıng ẕikri tapa. Ol, Tangrınıng köni yolı, (5) köndürür anıng birle kimni tilese. Taḳı kimni azdursa Tangrı, yoḳ anga köndürgendin.
24. (6) Ol kim irse mü kim saḳınur yüzi birle ḳınnıng ḳatıġlıḳındın, ḳıyāmet kün? (7) Taḳı aytıldı ẓālimlerġa: "Tatıng anı kim ḳazġanur irdingiz."
25. Yalġanġa nisbet ḳıldı (8) anlar kim aşnularındın, keldi anlarġa ḳın ol yandın kim (9) bilmesler.
26. Taturdı anlarġa Tangrı ḫorluḳnı, bu yaḳınraḳ tiriglik içinde. [441a/1] Taḳı song sarāynıng ḳını uluġraḳ, eger bilür irseler.

27. Taḳı urduḳ (2) kişilerge bu Ḳur'ān içinde, tigme bir meṣeldin; bolġay kim anlar angġaylar.
28. (3) 'Arabī tili üze bolġan Ḳur'ān, egrilik irmes; bolġay kim anlar saḳınġaylar.
29. Urdı (4) Tangrı meṣel: Erni, anıng içinde ortaḳlar muḫtelif ḳılıḳlıġlar, taḳı erī, ḫāliṣ bolġan (5) erni, bir erge. Teng bolurlar mu meṣel yanındın? Ögmek Tangrıġa, (6) üküşrekleri bilmesler.
30. Ḥaḳīḳat üze sen ölüg taḳı ḥaḳīḳat üze anlar ölügler.
31. (7) Andın song ḥaḳīḳat üze sizler ḳıyāmet kün, İḏingiz ḳatında ḫuṣūmet ḳılışur siz.
32. (8) Kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim yalġan sözledi Tangrı üze taḳı yalġanġa nisbet ḳıldı rāstlıḳ birle, (9) ol vaḳtın kim keldi anga? Yoḳ mu tamuġ içinde iḳāmet yiri, küfr ketürgenlerge?
33. Taḳı ol kim [441b/1] keldi rāstlıḳ birle, taḳı rāstladı anı; anlar, anlar saḳınġanlar.
34. (2) Anlarġa ol kim tileyürler, İḏileri üskinde. Ol, körklüglük ḳılġanlarnıng yanutı.
35. (3) Munung üçün kim kiterse Tangrı anlardın, ḳılġanları nirsening yawuzraḳı. Taḳı cezā birse anlarġa (4) yanutlarını, ol nirsening körklügreki birle kim ḳılur irdiler.
36. İrmes mü Tangrı (5) kifāyet ḳılġan ḳulınġa? Taḳı ḳorḳuturlar sini anlar birle kim andın bisre. Taḳı kimni (6) azdursa Tangrı, yoḳ anga köndürgendin.
37. Taḳı kimni köndürse Tangrı, yoḳ anga (7) azdurġandın. İrmez mü Tangrı yinggen, öç eyesi?
38. Taḳı eger (8) sorsang anlarġa: "Kim yarattı köklerni taḳı yirni?" Ayġaylar: "Tangrı!" (9) Ayġıl: "Ḫaber biring; ol nirsege kim ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın bisre, eger tilese mini [442a/1] Tangrı ziyān birle, irür mü anlar ziyānnıng açġanları? Yā tilese mini raḥmet birle, (2) irür mü anlar yıġġanlar raḥmetining?" Ayġıl: "Tap manga Tangrı. Anıng üze (3) tevekkül ḳılur, tevekkül ḳılġanlar."
39. Ayġıl: "Ay ḳavmum! İşleng turġanıngız ḥāl üze, (4) men işlegen men. Bilgey siz,
40. ol kim irse kim kelür anga ḳın, ḫor ḳılur anı; (5) taḳı indürür anıng üze ḳın peyveste."
41. Biz indürdük sening üze kitābnı, kişiler üçün, (6) rāstlıḳ birle. Kim kim könülse, özinge; taḳı kim azsa, ḥaḳīḳat üze (7) azar anıng üze. Taḳı irmes sen anlar üze saḳçı.
42. Tangrı öldürür (8) tenlerni ölümi vaḳtında; taḳı ol kim ölmedi, uyḳusı içinde. (9) Tutar anı ol kim ḥükm ḳıldı anıng üze ölümni taḳı ıḏar önginni [442b/1] atanmış vaḳtġa tegrü. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde āyetler bar, ol erenlerge kim endīşe ḳılurlar.
43. (2) Yā tutundılar mu Tangrıdın bisre şefā'at ḳılġanlar? Ayġıl: (3) "Erklenmesler nirseni, taḳı bilmesler."
44. Ayġıl: "Tangrıġa şefā'at ḳamuġ. (4) Anga köklerning mülki taḳı yirning. Andın song anıng tapa ḳaytarılurlar."
45. Taḳı ol vaḳtın kim (5) yāḏ ḳılındı Tangrı yalġuzun, munḳabıż bolur anlarnıng köngülleri kim bitmesler (6) ol cihānġa; taḳı ol vaḳtın kim yāḏ ḳılındı anlar kim andın bisre, ol vaḳtın kim anlar sewnürler.

46. (7) Aygıl: "Ay tapunmaḳḳa sezā Tangrı, köklerning yaratġanı taḳı yirning, örtüglügnüng bilgeni taḳı açuḳnung! (8) Sen ḫükm ḳılur sen ḳullarıngnıng arasında, ol nirse içinde kim irdiler anıng içinde ḫilāf ḳılışurlar."
47. (9) Eger ḥaḳīḳat üze anlarġa kim küç ḳıldılar, ol nirse kim yirde ḳamuġ, taḳı anıng endāzesinçe anıng birle; [443a/1] yulunġaylar irdi anıng birle ḳınnıng ḳatıġlıḳından, ḳıyāmet kün. Taḳı ẓāhir boldı anlarġa (2) Tangrıdın, ol nirse kim saḳınmaslar.
48. Taḳı ẓāhir boldı anlarġa nirsening yawuzları kim (3) ḳazġandılar, taḳı ḳapsadı anlarġa ol nirse kim irdiler anıng birle masḫara ḳılurlar.
49. Taḳı ol vaḳtın kim (4) sıḳadı kişini ziyān, ündedi bizni. Andın song ol vaḳtın kim birdük anga ni'met bizdin, aydı: (5) "Ḥaḳīḳat üze birildim anı, bilig üze." Ol sınaġ, velī üküşrekleri (6) bilmesler.
50. Aydı anı anlar kim aşnularından, niyābet ḳılmadı (7) anlardın ol kim ḳazġanur irdiler.
51. Tegdi anlarġa ol nirsening yawuzları kim (8) ḳazġandılar. Taḳı anlar kim küç ḳıldılar munlardın, teggey anlarġa ol nirsening yawuz- (9) ları kim ḳazġandılar. Taḳı irmez anlar[189] 'āciz ḳılġanlar.
52. Bilmediler mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı [443b/1] yayar rūzīni ol kim irsege kim tileyür taḳı tar ḳılur? Ḥaḳīḳat üze anıng içinde (2) nişānlar bar, ol erenlerge kim biterler.
53. Aygıl: "Ay ḳullarım, anlar kim ḥaddın keçtiler (3) özleri üze! Nevmīḏ bolmang Tangrının raḥmetindin, ḥaḳīḳat üze Tangrı (4) yarlıḳar yazuḳlarının barçasını. Ḥaḳīḳat üze ol, ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
54. (5) "Taḳı yanıng İḏingiz tapa. Taḳı boyun süng anga, mundın aşnu kim kelse sizge (6) ḳın. Andın song yārī birilmes siz[190]."
55. "Taḳı uyung ol nirsening körklügrekinge kim (7) indürüldi sizge İḏingizdin, mundın aşnu kim kelse sizge ḳın (8) nā-gāh, taḳı bilmes siz."
56. Yā aysa ten: "Ay menim ḥasretim (9) munung üze kim taḳṣīr ḳıldım Tangrı yöninde! Taḳı irdim yobılaġan- [444a/1] lardın."
57. Yā aysa: "Eger ḥaḳīḳat üze Tangrı köndürse irdi mini, bolġay irdim (2) saḳınġanlardın."
58. Yā aysa, ol vaḳtın kim körer[191] ḳınnı: "Eger (3) ḥaḳīḳat üze bolsa irdi manga kezig, bolġay irdim körklüg ḳılġanlardın."
59. Keldi (4) sanga āyetlerim, yalġanġa nisbet ḳıldıng anı taḳı uluġsındıngız, taḳı boldung (5) küfr ketürgenlerdin.
60. Taḳı ḳıyāmet kün, körer sen anlarnı kim yalġanġa nisbet ḳıldılar (6) Tangrı üze, yüzleri ḳara ḳılınmış. Yoḳ mu tamuġ içinde iḳāmet yiri, (7) uluġsınġanlarġa?
61. Taḳı ḳutarur Tangrı anlarnı kim saḳındılar, necātları birle. (8) Sıḳamas anlarnı yawuzluḳ taḳı anlar ḳaḏġurmaslar.
62. Tangrı yaratġanı, tigme bir (9) nirseniñ. Taḳı ol tigme bir nirse üze saḳçı.

---

189 anlar: anlarġa
190 birilmes siz: birilmesler
191 körer: körer sen

63. Anga köklerning kiritleri [444b/1] taḳı yirning. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler Tangrınıng āyetleriŋga, anlar (2) anlar ziyān ḳılġanlar.
64. Ayġıl: "Tangrıdın önginge mü, buyrur siz manga kim ḳulluḳ ḳılsam, (3) ay cāhiller?"
65. Taḳı vaḥy ḳılındı sening tapa taḳı anlar tapa kim (4) aşnungdın: "Eger ortaḳ ḳoşsang, bāṭıl bolġay 'ameling taḳı bolġay sen (5) yoḳalġanlardın."
66. "Tangrıġa ḳulluḳ ḳılġıl taḳı bolġul şükr ḳılġanlardın."
67. (6) Taḳı uluġlamadılar Tangrını, uluġluḳınung ḥaḳḳınça. Taḳı yir ḳamuġ, (7) ḳabżası, ḳıyāmet kün.[192] Taḳı kökler türülmiş, (8) yemīni <birle>. Arıġlıḳ anga taḳı yüksek boldı ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
68. Taḳı ürüldi (9) ṣūrġa, bī-hūş boldı ol kim irse kim kökler içinde taḳı ol kim irse kim yirde, [445a/1] meger ol kim irse kim tiledi Tangrı. Andın song ürüldi anıng içinge, özge; ol vaḳtın kim (2) anlar ḳopġanlar baḳarlar.
69. Taḳı yaruḳ boldı yir, yaruḳluḳı birle (3) İḏisining. Taḳı ḳondı kitāb, taḳı kelindi peyġāmberler birle taḳı tanuḳlar birle. (4) Taḳı ḥükm ḳılındı aralarında rāstlıḳ birle taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
70. Taḳı tükel birildi (5) tigme bir ten anı kim ḳazġandı. Taḳı ol, bilgenrek anı kim ḳılurlar.
71. Taḳı sürüldi (6) anlar kim küfr ketürdiler, tamuġ tapa ögür ögür. Ançaġa tigrü kim ol vaḳtın kim keldiler anga, (7) açıldı ḳapuġları taḳı aydı anlarġa ḫāzinleri: "Kelmedi mü sizge yalawaçlar (8) sizdin, oḳıyurlar sizning üze İḏingizning āyetlerin taḳı ḳorḳuturlar sizni (9) bu kününgüznüng satġaşmaḳını?" Aydılar: "Andaġ oḳ." Velī vācib boldı 'aẕābnung [445b/1] kelimesi, kāfirler üze.
72. Aytıldı: "Kiring tamuġ (2) ḳapuġlarınġa, cāviḏāneler anıng içinde. Neme yawuz ḳarār ḳılġu yir, mütekebbirlerge!"
73. (3) Taḳı sürüldi anlar kim saḳındılar İḏilerindin, uçmaḳ tapa ögür ögür. Ançaġa tegrü kim (4) ol vaḳtın kim keldiler anga, taḳı açıldı ḳapuġları taḳı aydı anlarġa ḫāzinleri: (5) "Esenlik sizing üze, arıġ boldunguz! Kiring anga, cāviḏāneler."
74. Taḳı aydılar: (6) "Ögmek Tangrıġa, ol kim rāst aydı bizge va'desini taḳı birdi bizge yirni. (7) Orun tutar miz uçmaḳdın, nirde kim tilese miz. Neme körklüg, ḳılġanlarnıng yanutı!"
75. (8) Taḳı körer sen firiştelerni, ḳapsaġanlar 'arş yöresindin. Tesbīḥ ḳılurlar (9) İḏilerining ögmeki birle. Taḳı ḥükm ḳılındı aralarında tüzlük birle taḳı aytıldı: "Ögmek Tangrıġa, 'ālemlerning erkligi."

192 "Kıyamet günü bütün yer yüzü onun avucundadır."

(40)

SŪRETÜ'L-MÜ'MİN

[446a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. Kitābnung indürmeki Tangrıdın; yinggen, bilgen.
3. (3) Yazuḳnung yarlıḳaġanındın, tevbening ḳabūl ḳılġanındın, ḳını ḳatığındın, faẓl [446b/1] eyesi. Yoḳ tapunġu meger ol, anıng tapa yanış.
4. Cedel ḳılışmas Tangrınıñ (2) āyetleri içinde, meger anlar kim küfr ketürdiler. Arsıḳturmasun sini ewrülmekleri, iller içinde.
5. (3) Yalġanġa nisbet ḳıldı aşnularındın Nūḥ ḳavmı taḳı peyġāmberġa ḫilāf ḳılġan ögürler songlarındın. Taḳı uġradı (4) tigme bir ümmet yalawaçlarınġa, munung üçün kim tutsalar anı. Taḳı cedel ḳılışsalar bāṭıl <birle>, (5) munung üçün kim bāṭıl ḳılsalar anı, anıng birle ḥaḳnı. Tuttum anlarnı, neteg boldı ḳınım?
6. (6) Taḳı anıng mengizlig vācib boldı İḏingning kelimesi, anlar üze kim küfr ketürdiler: Ḥaḳīḳat üze anlar (7) ot eyeleri.
7. Anlar kim kötrürler 'arşnı taḳı ol kim erseler kim yöresinde; (8) tesbīḥ ḳılurlar İḏilerining ögmekleri birle taḳı biterler anga taḳı yarlıḳayu tilerler (9) anlarġa kim bittiler: "İḏimüz! Yitting tigme bir nersege, raḥmet yanındın taḳı bilig yanındın. [447a/1] Yarlıḳaġıl anlarġa kim tevbe ḳıldılar taḳı uydılar yolungġa, taḳı saḳlaġıl anlarnı tamuġ (2) ḳınındın."
8. "İḏimüz! Taḳı kiwürgil anlarnı ol iḳāmet būstānınġa kim va'de ḳıldıng anlarġa; (3) taḳı ol kim erseler kim ṣāliḥ boldı, atalarındın taḳı cüftlerindin taḳı oġlanlarındın. Ḥaḳīḳat üze sen, (4) sen yinggen, ḥikmetlig."
9. "Taḳı saḳlaġıl anlarnı yawuz işlerdin. Taḳı kimlerni kim (5) saḳlasang yawuz işlerdin, ol kün, raḥmet ḳıldıng anga. Taḳı ol, ol (6) uluġ ẓafer."
10. Ḥaḳīḳat üze anlar küfr ketürdiler, ḳıḳrılurlar: (7) "Tangrınıñ düşman tutmaḳı, uluġraḳ sizing düşman tutmaḳıngızdın özleringizni. Ol vaḳtın kim ündenür siz (8) īmān tapa, taḳı küfr ketrür siz."
11. Aydılar: "İḏimüz! Öldürdüng bizni iki öldürmek (9) taḳı tirgüzdüng bizni iki tirgüzmek. İḳrār ḳılduḳ yazuḳlarımuzġa, bar mu [447b/1] çıḳmaḳġa yoldın?"

12. Ol munung birle kim ol, ol vaḳtın kim ündenildi Tangrı yalġuzun, (2) küfr ketürdüngüz; taḳı ortaḳ ḳoşulsa[193] anga, biter siz. Ḥükm yüksek, uluġ (3) Tangrıġa.
13. Ol ol kim körküzür sizge āyetlerini taḳı indürür sizge (4) kökdin rūzīni. Taḳı ögüt almas, meger ol kim erse kim ḳaytur Tangrıġa.
14. Ḳulluḳ ḳılıng (5) Tangrıġa, ḫāliṣ ḳılıġlı bolup anga dīnni; taḳı eger sewmese küfr ketürgenler.
15. (6) Derecelerning kötürgeni, ‘arş eyesi, kemşür tiriglik, ya‘nī vaḥynı, buyruḳındın, (7) ol kim erse üze kim tileyür ḳullarındın; munung üçün kim ḳorḳutsa[194] satġaşmaḳ künindin.
16. (8) Açılġanlar, örtülmes Tangrı üze anlardın nirse. "Bu kün mülk (9) kimge?" "Ḳahr ḳılġan, yalġuz Tengrige."
17. Bu kün yanut birilür tigme bir ten, [448a/1] ol nirse birle kim ḳazġandı. Yoḳ küç bu kün. Ḥaḳīḳat üze Tangrı saḳışı revān.
18. (2) Taḳı ḳorḳutġul anlarnı ḳıyāmet künindin. Ol vaḳtın kim köngüller, boġazlar ḳatında, (3) yutuġlı bolup. Yoḳ küç ḳılġanlarġa dostdın taḳı boyun sügen şefā‘atçıdın.
19. (4) Bilür köznüng oġurlayu baḳmaḳını taḳı anı kim örter köngüller.
20. Taḳı Tangrı (5) ḫükm ḳılur rāstlıḳ birle. Taḳı anlar kim ḳulluḳ ḳılurlar andın bisre, ḫükm ḳılmaslar (6) nirse birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol eşitgen, körgen.
21. (7) Yörimediler mü yirde, baḳsalar neteg boldı (8) anlarnıñ songı kim irdiler aşnularındın? İrdiler anlar ḳatıġraḳ anlardın, (9) küç yanındın taḳı eserler yanındın yirde. Tuttı anlarnı Tangrı, yazuḳları birle. [448b/1] Taḳı bolmadı anlarġa, Tangrıdın saḳlaġandın.
22. Ol munung birle (2) kelür irdi anlarġa yalawaçları açuḳ ḫüccet birle, küfr ketürdiler. Tuttı anlarnı (3) Tangrı. Ḥaḳīḳat üze ol küçlüg, ḳını ḳatıġ.
23. Taḳı ıḍduḳ (4) Mūsānı, āyetlerimüz birle taḳı açuḳ ḫüccet birle,
24. Fir‘avn tapa taḳı Hāmān tapa (5) taḳı Ḳārūn tapa. Aydılar: "Siḥr ḳılġan yalġan sözlegen."
25. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa ḥaḳ birle ya‘nī yanut birle, (6) ḳatımuzdın; aydılar: "Öldürüng anlarnıng oġulların kim bittiler anıng birle (7) taḳı tirig ḳoḍung tişilerni." Taḳı irmez käfirlerning keydi, meger żāyi‘lıḳ (8) içinde.
26. Taḳı aydı Fir‘avn: "Ḳoḍung mini, öldüreyin Mūsānı, (9) taḳı ündesün İḍisini. Men ḳorḳar men kim aynatsa dīniñizni, yā [449a/1] ẓāhir bolsa yirde fesād."
27. Taḳı aydı Mūsā: "Men sıġındım (2) İḍimge taḳı İḍingizge, tigme bir mütekebbirdin kim bitmez saḳış küninge."
28. (3) Taḳı aydı erī bitgen, Fir‘avnnıñ ḫāṣ kişilerindin, örter (4) īmānını: "Öldürür mü siz erni kim aysa: 'İḍim Tangrı"? (5) Taḳı keldi sizge açuḳ ḫüccet birle İḍingizdin. Taḳı eger yalġan irse, anıng üze (6) yalġanı. Taḳı eger rāst irse, tiggey sizge va‘de ḳılġan nirseniñ

---

193 ḳoşulsa: ḳoşulmasa
194 ḳorḳutsa: ḳorḳutsang

pāresi. (7) Ḥaḳīḳat üze Tangrı, köndürmes ol kim erseni kim ol ḥaddın kiçti, key yalġan sözlegen."

29. "Ay ḳavmum! (8) Sizge mülk bu kün, üstemlüglük ḳılu yirde. Kim yıġar bizge (9) Tangrı ḳınıdın, eger kelse bizge?" Aydı Fir'avn: "Körküzmes men sizge, meger anı kim [449b/1] körer men. Taḳı köndürmes men sizni, meger köni yolġa."
30. Taḳı aydı ol kim (2) bitti: "Ay ḳavmum! Men ḳorḳar men sizning üze, ögürler künleri mengizligdin;
31. (3) Nūḥ ḳavmı 'ādeti mengizlig, taḳı 'Ādnıng taḳı Ṣemūdnıng, taḳı anlar kim (4) songlarındın. Taḳı irmez Tangrı, tileyür küçni ḳullarınġa."
32. "Taḳı ay ḳavmum! (5) Men ḳorḳar men sizning üze, ḳıḳrışmaḳ künindin."
33. "Ol kün kim i'rāż ḳılur siz (6) song çewürügliler bolup, yoḳ sizge Tangrıdın saḳlaġandın. Taḳı kimni kim azdursa (7) Tangrı, yoḳ anga köndürgendin."
34. "Taḳı keldi sizge Yūsuf, aşnudın, (8) açuḳ ḥüccetler birle, ḳışmadıngız şek içinde, ol nirsedin kim keldi sizge anıng birle. Ançaġa tigrü kim (9) ol vaḳtın yoḳaldı, aydıngız: 'Iḍmaġay Tangrı, songındın yalawaç.' Anıng mengizlig [450a/1] azdurur Tangrı, ol kim erseni kim ol ḥaddın kiçti, şeklig."
35. "Anlar kim cedel ḳılışurlar (2) Tangrınıng āyetleri içinde, ḥüccetsiz kim keldi anlarġa. Uluġ boldı düşman tutmaḳ yanındın, Tangrı (3) ḳatında taḳı anlarnıng ḳatında, bittiler. Anıng mengizlig urur mühr Tangrı, tigme bir (4) uluġsınġan cebbārnıng köngli üze."
36. Taḳı aydı Fir'avn: "Ay Hāmān! Ḳoparġıl manga (5) köşk; bolġay kim men yitgey men ḳapuġlarġa,
37. köklerning ḳapuġlarınġa, (6) baḳsam Mūsānıñ İḍisinge. Taḳı men sizer men anı yalġançı." Taḳı anıng mengizlig (7) bezenildi Fir'avnġa, 'amelining yawuzluḳı, taḳı yıġıldı yoldın. Taḳı irmez (8) Fir'avnnung keydi, meger yoḳalmaḳ içinde.
38. Taḳı aydı ol kim bitti: "Ay (9) ḳavmum! Uyung manga, köndüreyin sizni köni yolġa."
39. "Ay ḳavmum! [450b/1] Ḥaḳīḳat üze bu yaḳınraḳ tiriglik, asıġ alġu nerse. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol cihān, ol (2) ḳarār sarāyı."
40. "Kim kim ḳılsa yawuzluḳnı, yanut birilmez meger anıng mengzeşini. Taḳı kim kim (3) 'amel ḳılsa, eḍgü 'amel, erkekdin yā tişidin, taḳı ol bitgen; taḳı anlar (4) kirürler uçmaḳḳa, rūzī birilür anıng içinde saḳışsız."
41. (5) "Taḳı ay ḳavmum! Ne turur manga, ündeyür men sizni ḳurtulmaḳ tapa, taḳı ündeyürsüz mini (6) ot tapa?"
42. "Ündeyürsüz mini, munung üçün kim küfr ketürsem Tangrıġa, taḳı ortaḳ ḳoşsam anga ol nerseni kim (7) yoḳ manga anıng birle bilig. Taḳı men ündeyür men sizni, yinggen, yarlıḳaġan Tangrıġa."
43. (8) "Çāre yoḳ, ḥaḳīḳat üze ündeyür siz[195] mini anıng tapa, yoḳ anga ündemek, dünyā (9) içinde taḳı yoḳ ol cihānda. Taḳı ḥaḳīḳat üze ḳaydışımuz, Tangrıġa. Taḳı [451a/1] ḥaddın kiçgenler, anlar ot eyeleri."

---

195 ündeyür siz: ündeyür sen

44. "Anggay siz anı kim (2) aytur men sizge. Takı iter men işimni Tangrı tapa. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, körgen (3) ḳullarnı."
45. Saḳladı anı Tangrı, mekr ḳılduḳlarınıng ḳatıġları<ndın>. Takı ḳapsadı (4) Fir'avnnıng ālını, ḳınnıñ ḳatıġı.
46. Ot, 'arża ḳılnur<lar> (5) anıng üze, irte takı kiçe. Takı ol kün kim ḳopar ḳıyāmet: "Kiwrüng (6) Fir'avn kökini, ḳınnıñ ḳatıġınġa."
47. Takı ol vaḳtın kim ḥüccetleşürler ot (7) içinde, aytur ża'īfler, anlarġa kim uluġsındılar: (8) "Biz irdük sizge uyġanlar, irür mü siz iġnā ḳılġanlar bizdin, ülüşni (9) otdın?"
48. Aydı anlar kim uluġsındılar: "Biz ḳamuġ munung içinde. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, [451b/1] ḥükm ḳıldı ḳullar arasında."
49. Takı aydı anlar kim ot içinde, tamuġnung (2) ḫāzinleriṅġa: "Ündeng İḏingizni, yüngül ḳılsun bizdin, bir kün ḳındın."
50. (3) Aydılar: "Kelmedi mü irdi sizge yalawaçlarıngız açuḳ ḥüccetler birle?" Aydılar: "Keldi." (4) Aydılar: "Du'ā ḳılıng." Takı irmez kāfirlerning du'āsı, meger azġunluḳ içinde."
51. (5) Biz yārī birür miz yalawaçlarımuzġa takı anlar kim bittiler anıng birle, bu yaḳınraḳ (6) tiriglik içinde takı ol kün kim ḳopar tanuḳlar.
52. Ol kün kim asıġ ḳılmas küç ḳılġan- (7) larġa, 'özrleri. Takı anlarġa sürmek takı anlarġa sarāynıng (8) yawuzluḳı.
53. Takı birdük Mūsāġa köni yolnı. Takı birdük Ya'ḳūb (9) oġlanlarınġa kitābnı, ya'nī Tevrīt,
54. köni yol üçün takı ögüt üçün 'aḳl eyeleringe.
55. [452a/1] Ṣabr ḳılġıl, ḥaḳīḳat üze Tangrınıñ va'desi rāst. Takı yarlıḳayu tilegil yazuḳungġa. Takı tesbīḥ ḳılġıl (2) İḏingning ögmeki birle, kiçe birle takı irte birle.
56. Ḥaḳīḳat üze anlar kim cedel ḳılışurlar (3) Tangrınıng āyetleri içinde, açuḳ ḥüccetsiz keldi anlarġa; yoḳ köngülleri içinde (4) meger uluġluḳ, irmez anlar tiggenleri. Sığınġıl Tangrıġa. Ḥaḳīḳat üze ol, ol (5) eşitgen, körgen.
57. Köklerning yaratmaḳı takı yirning, uluġraḳ (6) kişilerning yaratmaḳındın. Velī kişilerning üküşreki bilmesler.
58. (7) Takı teng bolmas közsüz takı körgen, takı anlar kim bittiler takı ḳıldılar (8) eḏgü 'ameller, takı yawuz ḳılġan. İngen az saḳınur siz.
59. Ḥaḳīḳat üze (9) ḳıyāmet kelgen, yoḳ şek anıng içinde. Velī kişilerning üküşreki [452b/1] bitmesler.
60. Takı aydı İḏingiz: "Ḳulluḳ ḳılıng manga, icābet ḳılayın sizge. Ḥaḳīḳat üze (2) anlar uluġsınurlar ḳulluḳumdın, kirgeyler tamuġġa, (3) ḫorlar."
61. Tangrı ol kim ḳıldı sizge tünni, munung üçün kim ḳarār ḳılsangız (4) anıng içinde, kündüzni körgen. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, eḏgülük eyesi kişilerge. (5) Velī kişilerning üküşreki şükr ḳılmaslar.
62. Ol, Tangrı İḏingiz, (6) tigme bir nersening yaratġanı. Yoḳ tapunġu meger ol. Neteg ewrülür siz?

63. Anıng mengizlig (7) ewrülür anlar kim irdiler Tangrınıñ āyetlerinġa inkār ḳılurlar.
64. Tangrı (8) ol kim ḳıldı sizge yirni turġu yir, taḳı kökni ḳubbe. (9) Taḳı ṣüret ḳıldı sizni, körklüg ḳıldı ṣüretleringizni taḳı rūzī ḳıldı sizge arıġ nerselerdin. [453a/1] Ol, Tangrı İḏingiz, yüksek boldı ʻālemlerning erkligi.
65. (2) Ol tirig, yoḳ tapunġu meger ol. Ḳulluḳ ḳılıng anga, ḫāliṣ ḳılu anga dīnni. (3) Ögmek Tangrıġa, ʻālemlerning erkligi.
66. Ayġıl: "Men yıġıldım kim ḳulluḳ ḳılsam (4) anlarġa kim ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın bisre, ol vaḳtın kim keldi manga açuḳ ḥüccetler (5) İḏimdin. Taḳı buyruldum kim boyun süsem ʻālemlerning İḏisinge."
67. Ol (6) ol kim yarattı sizni topraḳdın, andın song tamzumdın, andın song (7) ḳoyuġ ḳandın. Andın song çıḳarur sizni nā-resīde, andın song munung üçün kim tigsengiz ʻaḳllarnıñ yitiz bolmaġınḳa, (8) andın song munung üçün kim bolsangız ḳarılar. Taḳı sizdin kim erse öldürülür taḳı aşnudın, (9) taḳı munung üçün kim tigsengiz atanmış vaḳtġa. Taḳı bolġay kim siz bilgey siz.
68. Ol ol kim [453b/1] tirgüzür taḳı öldürür. Ol vaḳtın kim ḥükm ḳıldı işni, ḥaḳīḳat üze aytur anga: "Bolġul!"; (2) bolur.
69. Körmeding mü anlar tapa kim cedel ḳılışurlar Tangrınıñ āyet- (3) leri içinde? Neteg ewrülürler?
70. Anlar kim yalġanġa nisbet ḳıldılar Ḳur'ānnı (4) taḳı ol nirseni kim ıḏduḳ anıng birle yalawaçlarımuznı; bilgeyle<r>.
71. Ol vaḳtın kim (5) ġullar boyunlarında taḳı zencīrler, sürinürler,
72. isig suw içinde. (6) Andın song ot içinde ḳarınları toldur<ul>urlar.
73. Andın song aytıldı anlarġa: "Ḳayda ol kim irdingiz (7) ortaḳ ḳoşar siz,
74. Tangrıdın bisre?" Aydılar: "Ġāyib boldılar bizdin. (8) Ḳulluḳ ḳılmaz irdük aşnudın, nirsege." Anıng mengizlig azdurur Tangrı kāfirlerni.
75. (9) Ol kim munung birle sewnür erdingiz yirde, ḥaḳdın [454a/1] öngin birle, taḳı munung birle kim raġbet ḳılur irdingiz.
76. Kiring tamuġ ḳapuġlarınġa, (2) cāviḏāneler anıng içinde. Neme yawuz mütekebbirlerning iḳāmet ḳılġu yiri!
77. Ṣabr ḳılġıl, (3) ḥaḳīḳat üze Tangrının va'desi rāst. Eger körküzse miz sanga ol nirsening pāresini kim va'de ḳılur miz anlarġa, (4) yā tükel alġay miz sini. Bizing tapa ḳaytarılur siz.
78. Taḳı ıḏduḳ yalawaçlar, (5) aşnungdın. Anlardın kim irse bar kim ıḏduḳ sening üze taḳı anlardın kim irse bar kim ıḏmaduḳ (6) sening üze. Taḳı bolmadı yalawaçġa kim kelse āyet birle, meger Tangrı buyruḳı birle. (7) Ol vaḳtın kim keldi Tangrının işi, ḥükm ḳılındı rāstlıḳ birle. Taḳı yoḳaldı anda, boyun sümegenler.
79. (8) Tangrı ol kim ḳıldı sizge tiwelerni, munung üçün kim münsengiz andın, taḳı andın (9) yiyür siz.
80. Taḳı sizge, anıng içinde asıġlar. Taḳı munung üçün kim tegsengiz anıng üze ḥācetġa, [454b/1] köngülleringizdeki. Taḳı anıng üze taḳı kemi üze, kötrülür siz.

81. Taḳı körküzür sizge āyetlerini. Tangrınıng (2) āyetlerining ḳayusını inkār ḳılur siz?
82. Yörimediler mü yir içinde, baḳsalar (3) neteg boldı anlarnıng songı kim aşnularındın? İrdi üküşrekleri anlardın, (4) taḳı ḳatıġraḳ küç yanındın taḳı eşerler yanındın yirde. Niyābet ḳılmadı anlardın ol nirse kim irdiler (5) ḳazġanurlar.
83. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa yalawaçları açuḳ ḥüccet birle, sewündiler (6) ol nirse birle kim munung ḳatında biligdin. Taḳı ḳapsadı anlarnı ol nirse kim anıng birle masḫara ḳılur (7) irdiler.
84. Ol vaḳtın kim kördiler ḳınımuz ḳatıġlıḳını, aydılar: "Bittük Tangrıġa, yalġuz ol. (8) Taḳı küfr ketürdük ol nirsege kim irdük anıng birle ortaḳ ḳoşġanlar."
85. Asıġ ḳılmaz irdi anlarġa īmānları, ol vaḳtın kim (9) kördiler ḳınımuzning ḳatıġlıḳını. Tangrı sünneti ol kim keçti ḳulları içinde. Taḳı yoḳaldı ol vaḳtda, ol yirde küfr ketürgenler.

(41)

SŪRETÜ ḤĀ MĪMİ'S-SECDE

[455a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) .....
2. İndürmek raḥmet ḳılġan Tangrıdın, raḥmeti lāzım.
3. Kitāb turur kim tafṣīl ḳılındı (3) āyetleri, Tāzī tili üze ingen kitābnı, tileyür men ol erenlerge kim bilürler.
4. Müjde birgen taḳı ḳorḳutġan. (4) Yüz ewürdi üküşrekleri taḳı anlar eşitmezler.
5. Taḳı aydılar: (5) "Köngüllerimüz ḥicāblar içinde andın kim ündeyür siz bizge anıng tapa, taḳı ḳulaḳlarımuzda (6) ağırlıḳ. Taḳı aramızdın taḳı arangdın ḥicāb. İşlegil, biz işlegenler."
6. [455b/1] Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze men yaratılmış, sizing mengizlig. Vaḥy ḳılnur menim tapa: Ḥaḳīḳat üze tapunġunguz tapunġu bir. (2) Rāst bolung anıng tapa taḳı yarlıḳamaḳ tileng andın. Taḳı bī-çārelıḳ ortaḳ ḳoşġanlarġa!"
7. (3) Anlar birmezler[196] zekātnı. Taḳı anlar, ol cihānda, anlar küfr ketürgenler.
8. (4) Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, anlarġa yanut (5) kesilmegen.

---

196 birmezler: birilmezler

9. Aygıl: "Siz mü küfr ketrür siz ol Tangrı birle, yarattı (6) yirni iki kün içinde? Takı kılur siz[197] anga muḫālif bolġan nengler. Ol, (7) ʻālemlerning erkligi."
10. Takı kıldı anıng içinde tölengen taġlar, üstünindin. (8) Takı berekāt koydı anıng içinde. Takı endāze kıldı anıng içinde yir üstindekilerning rūzīlerini, tört kün içinde, tüz, (9) sorġanlarġa.
11. Andın song yönendi kök tapa, takı ol tütün, [456a/1] aydı anga takı yirge: "Keling boyun süyü, yā una<ma>yu." Aydılar: (2) "Keldük, boyun sügli bolup."
12. Tükel kıldı anlarnı yiti köknüng ḫālı üze, iki kün içinde. (3) Takı vaḫy kıldı tigme bir kök içinde işini. Takı bezedük kökni yakınrak, yanġan çırāġlar (4) birle, takı saklamak üçün. Ol, ġālib bolġan, yinggen, bilgen Tangrının takdīri.
13. Eger (5) yüz ewürseler, aygıl: "Korkuttum sizni, katıġ kın birle, ʻĀdnıng takı Şemūdnung katıġ kını (6) mengizlig."
14. Ol vaktın kim keldi anlarġa yalavaçlar, ileylerindin takı (7) songlarından kim: "Kulluk kılmang meger Tangrıġa"; aydılar: "Eger tilese İdimüz, indürgey irdi (8) firişteler. Biz, ol nirsege kim ıdıldıngız, anga küfr ketürgenler."
15. Ammā ʻĀd, (9) uluġsındılar yirde ḫakdın öngin birle, takı aydılar: "Kim katıġrak [456b/1] bizdin, küç yanından?" Körmediler mü, ḫakīkat üze Tangrı, ol kim yarattı anlarnı, ol katıġrak (2) anlardın küç yanından? Takı irdiler āyetlerimüzġa inkār kılurlar.
16. Takı ıdduk anlar üze (3) yilni, ün birle katıġ esgen, naḫs künler içinde; munung üçün kim tatursa miz anlarġa ḫorluk- (4) nung kının, bu yakınrak tiriglik içinde. Takı ol cihānnung kını ḫorrak (5) takı anlar yārī birilmesler.
17. Takı Şemūd, köndürdük anlarnı; iḫtiyār kıldılar (6) azġunlukını, köni yol üze. Takı tuttı anlarnı ḫorlukнung kınının (7) dāhiyesi, munung birle kim kazġanur irdiler.
18. Takı kutarduk anlarnı kim bittiler (8) takı irdiler sakınurlar.
19. Takı ol kün yıġlur Tangrının düşmanları ot tapa, anlar (9) ḫabs kılnurlar öngleri songları birle.
20. Ançaġa tigrü ol vaktın kim keldi<ler> anga[198], tanukluk birdi anlar üze, kulakları [457a/1] takı közleri takı terileri, munung birle kim kılur irdiler.
21. Takı aydılar (2) terileringe: "Ne üçün tanukluk birdingiz bizing üze?" Aydılar: "Sözletti bizge ol Tangrı kim (3) sözletti tigme bir nirsege. Takı ol yarattı sizni ilk kez takı anıng tapa (4) kaytarılur siz."
22. "Takı örtülmes irdingiz kim tanukluk birse (5) sizing üze kulaklarıngız takı közleringiz takı terileringiz, velī (6) sizindingiz kim ḫakīkat üze Tangrı bilmes üküşrek andın kim kılur siz."
23. (7) "Takı ol sizigingiz ol kim sizindingiz İdingizge, yokattı sizni, boldunguz (8) yokalġanlardın."
24. Eger şabr kılsalar, ot ikāmet kılġu yir anlarġa. (9) Takı eger rāżī kılmak tileseler, irmes anlar rāżī kılınmışlardın.

---

197 kılur siz: kılurlar
198 anga: anlarġa

25. Takı takdīr kılduk [457b/1] anlarġa koldaşlar, bezediler anlarġa ol nirse kim ileylerinde takı songlarında. (2) Takı vācib boldı anlar üze söz, ümmetler içinde keçti aşnularındın, (3) perīlerdin takı kişilerdin. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler yoḳalġanlar.
26. Takı aydı anlar kim (4) küfr ketürdiler: "İşitmeng bu Ḳur'ānnı takı bāṭıl sözleng anıng içinde, bolġay kim siz (5) yinggey siz."
27. Taturġay miz anlarġa kim küfr ketürdiler, ḳın ḳatıġ. (6) Takı cezā birgey miz anlarġa ol nirsening yawuzraḳını kim irdiler ḳılurlar.
28. Ol, Tangrının (7) düşmanlarının yanutı, ot. Anlarġa anıng içinde cāvidānelıḳ sarāyı, yanut birmek anıng birle kim irdiler (8) āyetlerimüzġa inkār ḳılurlar.
29. Takı aydı anlar kim küfr ketürdiler: "İdimüz! Körküzgil bizge ol iki kim irseni kim (9) azdurdılar bizni, perīlerdin takı ādemīlerdin. Ḳılalıng ol ikisini aḍaḳlarımuz astında, [458a/1] munung üçün kim bolsalar astınlardın."
30. Ḥaḳīḳat üze anlar kim aydılar: "İdimüz Tangrı." (2) Andın song rāst boldılar, iner anlar üze firişteler kim: "Ḳorḳmang takı (3) ḳaḍġurmang, takı sewnüng ol uçmaḳ birle kim va'de ḳılnur irdingiz."
31. (4) "Biz dostlarıngız biz, bu yaḳınraḳ tiriglik içinde takı ol cihānda. (5) Takı sizge anıng içinde ol kim ārzūlayur tenleringiz takı sizge anıng içinde anı kim ārzūlayur siz;
32. (6) tuzġuluḳ ḫālı üze, yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġandın."
33. Takı kim körklügrek söz yanındın, andın kim ündedi (7) Tangrı tapa takı ḳıldı eḍgü 'amelni takı aydı: "Ḥaḳīḳat üze men boyun sügenlerdin"?
34. Takı (8) teng bolmas eḍgülük takı yawuzluḳ. Def' ḳılġıl, ol nirse birle kim ol körklügrek; (9) ol vaḳtın ol kim irse kim sening arangda takı anıng arasında düşmanlıḳ bar, tamām ol ḫāliṣ dost mengizlig.
35. [458b/1] Takı satġaşturulmas anga, meger anlar kim ṣabr ḳıldılar. Takı satġaşurulmas anga, meger (2) uluġ ülüş eyesi.
36. Takı eger yöndürür bolsa sini, iblīsdin yöndürmek; (3) sığınġıl Tangrıġa. Ḥaḳīḳat üze ol, ol işitgen, bilgen.
37. Takı anıng nişānlarındın (4) tün takı kündüz, takı kün takı ay. Secde ḳılmang (5) künge takı ayġa. Takı secde ḳılıng ol Tangrıġa kim yarattı anlarnı, (6) eger ḳulluḳ ḳılur irdingiz irse anga.
38. Takı eger uluġsınsalar; anlar İḍing (7) ḳatında, tesbīḥ ḳılurlar anga tünle takı kündüz, takı anlar yalḳmaslar.
39. (8) Takı nişānlarındın: Ḥaḳīḳatda sen körer sen yirni, ḫor bolġan; ol vaḳtın kim indürdük (9) anıng üze suwnı, teprendi takı ḳabardı. Ḥaḳīḳat üze ol[199] kim tirgüzdi anı, tirgüzgeni [459a/1] ölüglernüng. Ḥaḳīḳat üze ol, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
40. Ḥaḳīḳat üze anlar kim ḳışurlar (2) āyetlerimüz içinde, örtülmes bizing üze. Ol kim irse mü kim kemşilür otġa, yaḫşıraḳ; (3) yā ol kim irse mü kim kelür ḳurtulup, ḳıyāmet kün? Ḳılıng ol nirseni kim tileding<iz>. Ḥaḳīḳat üze ol, (4) anı kim ḳılur siz körgen.

---

[199] ol: anlar

41. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler Ḳur'ānġa, (5) ol vaḳtın kim keldi anlarġa. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, kitāb saḳlanmış.
42. Kelmes anga bāṭıl, (6) ileyindin taḳı songındın. İndürmek, ḥikmetligdin, (7) ögülmiş.
43. Aytılmas sanga, meger ol kim aytıldı yalavaçlarġa, aşnungdın. (8) Ḥaḳīḳat üze İḏing, yarlıḳamaḳ eyesi taḳı iglig ḳın eyesi.
44. Taḳı eger ḳılsa irdük anı (9) Ḳur'ān, a'cemī; ayġaylar irdi: "Eger beyān ḳılınsa irdi āyetleri. A'cemī Ḳur'ān mu, taḳı 'Arabī resūl mu?" [459b/1] Ayġıl: "Ol, anlarġa kim bittiler, köni yol taḳı şifā." Taḳı anlar kim bitmesler, (2) ḳulaḳlarında aġırlıḳ bar. Taḳı ol, anlar üze közsüz. Anlar ḳıḳrılurlar (3) yıraḳ yirdin.
45. Taḳı birdük Mūsāġa kitābnı, ḫilāf ḳılındı (4) anıng içinde. Taḳı eger ozmaduḳ bolsa irdi <kelime>, İḏingdin; ḥükm ḳılınġay irdi aralarında. Taḳı anlar (5) şek içinde andın, şeklig.
46. Kim kim ḳılsa eḏgü 'amel, özinge; taḳı kim kim yawuz ḳılsa, anıng üze. (6) Taḳı irmez İḏing, küç ḳılġan ḳullarġa.
47. Anıng tapa ḳaytarılur ḳıyāmetning biligi. Taḳı (7) çıḳmas meyvelerdin çiçek ḳaplarındın, taḳı kötürmes tişidin, (8) taḳı ḳoḏmas, meger anıng bilmeki birle. Taḳı ol kün ḳıḳrur anlarnı: "Ḳayda ortaḳlarım?" Aydılar: (9) "Bildürdük sanga, yoḳ bizdin tanuḳdın."
48. Taḳı azdı anlardın ol nirse kim ḳulluḳ ḳılur irdiler [460a/1] aşnudın. Taḳı sizindiler, yoḳ anlarġa ḳaçıp ḳurtulġu yirdin.
49. Yalḳmas kişiler, (2) eḏgülüknüng tilemekindin. Taḳı eger sıḳasa anı yawuzluḳ, nevmīḏlıḳ ẓāhir ḳılġan.
50. Taḳı eger tatursa miz anga (3) raḥmet bizdin, küçeylikdin song, tegdi anga; ayġay: "Bu manga. Taḳı (4) sizmes men ḳıyāmetni ḳopġan. Taḳı eger ḳaytarılsam İḏim tapa, (5) ḥaḳīḳat üze manga anıng ḳatında körklügrek ḥāl." Ḫaber birgey miz anlarġa kim küfr ketürdiler, anıng birle kim ḳıldılar. (6) Taḳı taturġay miz anlarġa ḳındın irig.
51. Taḳı ol vaḳtın kim eḏgülük ḳılduḳ kişiler üze, (7) yüz ewürdi taḳı yıraḳ boldı anıng yöninge. Taḳı ol vaḳtın kim sıḳadı anı yawuzluḳ, du'ā eyesi (8) inlig.
52. Ayġıl: "Ḫaber biring: Eger bolsa Tangrı ḳatındın, andın song küfr ketürsengiz (9) anga; kim azġunraḳ ol kim irsedin kim ol yıraḳ ḫilāf içinde?"
53. Körküzgey miz anlarġa āyetlerimüzni, [460b/1] kök ḳırıġlarında taḳı özleri içinde; ançaġa tegrü kim açılsa anlarġa, ḥaḳīḳat üze ol rāst. Taḳı (2) tap bolmadı mu İḏing, ḥaḳīḳat üze ol tigme bir nirse üze tanuḳ?
54. Biling, ḥaḳīḳat üze anlar şek içinde (3) İḏisining satġaşmaḳındın. Bilgil, ḥaḳīḳat üze ol, tigme bir nirseni ḳapsaġan.

(42)

SŪRETÜ 'AYN SĪN ḲĀF
(SŪRETÜ'L-A'LĀM -
SŪRETÜ'Ş-ŞŪRĀ)

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [461a/1] .....
2. .....
3. Anıng mengizlig vaḥy ḳılnur sening tapa, taḳı anlar tapa aşnungdın; (2) Tangrı yinggen, ḥikmetlig.
4. Anga ol kim kökler içinde taḳı ol kim yirde. (3) Taḳı ol yüksek, uluġ.
5. Yarılu yazar kök, üstün- (4) lerindin. Taḳı firişteler tesbīḥ ḳılurlar İḍilerining ögmeki birle taḳı yarlıḳayu tileyürler (5) ol kim irsege kim yirde. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
6. Taḳı anlar kim (6) tutundılar andın bisre erklig, Tangrı saḳlaġan anlar üze. Taḳı irmez (7) sen anlar üze saḳçı.
7. Taḳı anıng mengizlig vaḥy ḳılduḳ sening tapa 'Arabī Ḳur'ān, (8) munung üçün kim ḳorḳutsang Mekke ilinge taḳı ol kim anıng yöresinde; taḳı ḳorḳutsang yıġmaḳ künindin, yoḳ (9) şek anıng içinde. Bir ögür uçmaḳ içinde, taḳı bir ögü<r> tamuġ içinde.
8. Taḳı eger [461b/1] tilese Tangrı, ḳılġay irdi anlarnı bir ögür. Velī kiwrür ol kim irseni kim (2) tileyür, raḥmetinge. Taḳı küç ḳılġanlar, yoḳ anlarġa dostdın taḳı (3) yārī birgendin.
9. Tutundılar mu andın bisre velīler? Tangrı, ol velī. (4) Taḳı ol tirgüzür ölüglerni, taḳı ol tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
10. Taḳı ne kim ḫilāf ḳılışsangız (5) anıñ içinde, nirsedin; anıng ḥükmi Tangrı tapa. Ol Tangrı İḍim. Anıñ üze (6) tevekkül ḳıldım taḳı anıng tapa ḳaytur men.
11. Köklerning yaratġanı taḳı yirning. Ḳıldı (7) sizge özleringizdin cüftler, taḳı ne'amlardın cüftler. (8) Köp ḳılur sizni anıng içinde. Yoḳ anıng mengizlig nirse. Taḳı ol işitgen, (9) körgen.
12. Anga köklerning kiritleri taḳı yirning, yayar rūzīni [462a/1] ol kim erse kim tileyür taḳı dar ḳılur. Ḥaḳīḳat üze ol, tigme bir nerseni bilgen.
13. Şer' ḳıldı sizge dīn- (2) din, anı kim vaṣiyyet ḳıldı anıng birle Nūḥḳa, taḳı ol kim vaḥy ḳılduḳ sening tapa, taḳı anı (3) vaṣiyyet ḳılduḳ anıng birle İbrāhīmḳa taḳı Mūsāḳa taḳı 'Īsāḳa kim: "Rāst ḳılıngız dīnni (4) taḳı taḳılmang anıñ içinde." Uluġ boldı ortaḳ

ḳoşġanlar üze, ol kim ündeyür siz anlarnı anıñ tapa. (5) Tangrı buyrur taḳı yıġar anıng tapa, kimni tilese. Taḳı köndürür anıng tapa, ol kim erseni kim ḳaytur.

14. (6) Taḳı taḳılmadılar, meger mundın song kim keldi anlarġa bilig; küç, anlar arasında. (7) Taḳı eger ozmaḳ bolmasa irdi kelime, İḏingdin, atanmış vaḳtġa tigrü; ḥükm ḳılınġay irdi aralarında. (8) Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar kim birildiler kitābnı songlarındın, şek içinde (9) andın, şeklig.
15. Anıñ üçün ündegil. Taḳı räst bolġul, neteg kim buyruldung. Taḳı [462b/1] uymaġıl hevālarınġa taḳı ayġıl: "Bittim ol nirsege kim indürdi Tangrı kitābdın (2) taḳı buyruldum kim tüzlük ḳılsam arangızda. Tangrı İḏimüz taḳı İḏingiz. Bizge (3) 'amellerimüz taḳı sizge 'amelleringiz. Yoḳ ḥüccet aramızda taḳı arangızda. (4) Tangrı cem' ḳılur aramızda taḳı anıng tapa ḳaytmaḳ."
16. Taḳı anlar kim ḥuşūmet ḳılışurlar (5) Tangrınıng dīni içinde, mundın song kim icābet ḳılındı anga; ḥüccetleri bāṭıl bolġan (6) anlarnıng İḏisi ḳatında. Taḳı anlar üze öfke taḳı anlarġa ḳın ḳatıġ.
17. Tangrı (7) ol kim indürdi kitābnı ḥaḳ birle, taḳı terāzūnı. Taḳı ne neng bildürür sanga, (8) bolġay kim ḳıyāmet yawuḳ.
18. İwe tileyür anıng birle, anlar kim bitmezler (9) anga. Taḳı anlar kim bittiler, ḳorḳġanlar andın, taḳı bilürler ol ḥaḳ. [463a/1] Bilgil, ḥaḳīḳat üze anlar kim cedel ḳılışurlar ḳıyāmet içinde, yıraḳ azġunluḳ içinde.
19. (2) Tangrı luṭf ḳılġan ḳullarınġa, rüzī ḳılur anga kim tilese. Taḳı ol küçlüg, (3) yinggen.
20. Kim tileyür irse ol cihān ekinini, arturġay miz anga (4) ekini içinde. Taḳı kim kim tileyür irse dünyānıng ekinini, birgey miz andın. Taḳı yoḳ (5) anga, ol cihānda ülüşdin.
21. Anlarġa mu ortaḳlar, şer' ḳıldılar (6) anlarġa dīndin ol nirseni kim buyurmadı anıñ birle Tangrı? Taḳı eger bolmasa irdi ḥükm ḳılmaḳ (7) kelimesi, ḥükm ḳılınġay irdi aralarında. Taḳı ḥaḳīḳat üze küç ḳılġanlar, anlarġa ḳın (8) iglig.
22. Körer sen küç ḳılġanlarnı, ḳorḳġanlar ol nirsedin kim ḳazġandılar, taḳı ol (9) tüşgen anlarġa. Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, [463b/1] büstānlarnıng çimgenlerinde. Anlarġa, anı kim tileyürler İḏileri ḳatında. Ol, (2) ol uluġ faẓl.
23. Ol ol kim müjde birür Tangrı ḳullarınġa, (3) anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni. Ayġıl: "Tilemes men sizdin (4) anıng üze terni, meger dostluḳ yawuḳluḳ içinde." Taḳı kim ḳazġansa eḏgülük, (5) arturġay miz anga anıng içinde eḏgülük. Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, şükr ḳılġan.
24. Yā ayturlar mu: (6) "Çattı Tangrı üze yalġannı"? Eger tilese Tangrı, mühr urġay könglüng üze. (7) Taḳı yoyar Tangrı bāṭılnı taḳı tölendürür ḥaḳnı vaḥyı birle. Ḥaḳīḳat üze ol, (8) bilgen köngüldeki nirselerni.
25. Taḳı ol ol kim ḳabūl ḳılur tevbeni (9) ḳullarındın taḳı 'afv ḳılur yawuzluḳlardın taḳı bilür anı kim ḳılurlar.
26. Taḳı icābet ḳılur [464a/1] anlardın kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, taḳı arturur anlarġa faẓlındın. (2) Taḳı küfr ketürgenler, anlarġa ḳın ḳatıġ.

27. Taḳı eger yaysa irdi Tangrı (3) rūzīni ḳullarınġa, ẓulm ḳılġaylar yirde. Velī indürür (4) endāze birle anı kim tileyür. Ḥaḳīḳat üze ḳullarını bilgen, körgen.
28. Taḳı ol ol kim (5) indürür yaġmurnı, mundın song kim nevmīḏ boldılar, taḳı yayar raḥmetini. Taḳı ol (6) erklig, ögülmiş.
29. Taḳı āyetlerindin, yirning taḳı köknüng yaratmaḳı; (7) taḳı ol nirse kim yaydı ol ikisi içinde, yörigendin. Taḳı ol, cem' ḳılmaḳları üze, ol vaḳtın kim (8) tilese, yaraġlıġ.
30. Taḳı ne kim tigdi irdi sizge muṣībetdin, ol nirse birle kim ḳazġandı (9) eligleringiz. Taḳı 'afv ḳılur üküşdin.
31. Taḳı irmez siz 'āciz ḳılġanlar [464b/1] yirde. Taḳı yoḳ sizge, Tangrıdın bisre dostdın taḳı yārī birgendin.
32. (2) Taḳı āyetlerindin, kemiler tengiz içinde taġlar mengizlig.
33. Eger tilese tingdürgey (3) yillerni, bolġaylar tölengenler arḳası üze. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde āyetler birle, (4) tigme bir ṣabr ḳılġanġa, şükr ḳılġanġa.
34. Yā yoḳatġay anlarnı munung birle kim ḳazġandılar, taḳı 'afv ḳılġay (5) üküşdin.
35. Taḳı bilür anlarnı kim cedel ḳılışurlar bizing āyetlerimüz içinde, yoḳ anlarġa ḳaçıp ḳurtulġu yirdin.
36. (6) Ne kim birildingiz irse nirsedin, yaḳınraḳ tiriglikning metā'ı. (7) Taḳı ol nirse kim Tangrı ḳatında, yaḫşıraḳ taḳı ḳalġanraḳ, anlarġa kim bittiler, taḳı anlarnıng İḏisi üze (8) tevekkül ḳılurlar.
37. Taḳı anlar kim saḳınurlar yazuḳnung uluġlarından taḳı körksüz işlerdin; (9) taḳı ol vaḳtın kim öfkelediler[200], anlar yarlıḳayurlar.
38. Taḳı anlar kim icābet ḳıldılar [465a/1] İḏileringe taḳı tamām ḳıldılar namāznı taḳı işleri kengeşlik aralarında taḳı ol nirsedin kim (2) rūzī ḳılduḳ anlarġa ḫarc ḳılur.
39. Taḳı anlar kim ol vaḳtın kim tegdi anlarġa ẓulm, (3) anlar intiḳām alurlar.
40. Taḳı yawuz cezāsı, anıng mengizlig yawuz iş. Kim 'afv ḳılsa (4) taḳı ongarsa, anıng ṣevābı Tangrı üze. Ḥaḳīḳat üze ol, sewmes küç ḳılġanlarnı.
41. (5) Taḳı kim kim intiḳām aldı, maẓlūm bolmışından song; anlar, yoḳ anlar üze (6) yoldın.
42. Ḥaḳīḳat üze yol anlar üze kim küç ḳılurlar kişilerge, (7) taḳı küç ḳılurlar yirde ḥaḳdın öngin birle. Anlar, anlarġa ḳın (8) iglig.
43. Taḳı ol kim irse kim ṣabr ḳıldı taḳı yarlıḳadı, ḥaḳīḳat üze ol, işlerning uġraġasılarındın.
44. (9) Taḳı kimni azdursa Tangrı, yoḳ anga yārīçidin songındın. Taḳı körer sen [465b/1] ẓālimlerni, ol vaḳtın kim kördiler 'aẕābnı, ayturlar: "Bar mu (2) ḳaytmaḳ tapa yoldın?"
45. Taḳı körer sen anlarnı, 'arża ḳılnurlar anıng üze, müteḳāṣır bolup (3) ḫorluḳdın, baḳarlar örtüglüg közdin. Taḳı aydı anlar kim (4) bittiler: "Ḥaḳīḳat üze yoḳalġanlar anlar kim yoḳaldılar tenleri yanındın (5) taḳı ehlleri yanındın, ḳıyāmet kün." Bilgil, ḥaḳīḳat üze ẓālimler, (6) ḳın içinde peyveste.

---

200 öfkelediler: öfkelemediler

46. Taḳı bolmadı anlarġa yārīçilerdin, yārī birürler anlarġa, (7) Tangrıdın bisre. Taḳı kimni azdursa Tangrı, yoḳ anga yoldın.
47. (8) İcābet ḳılıng İḏingizge, aşnudın kim kelse künī kim yoḳ ḳaytarmaḳ anga (9) Tangrıdın. Yoḳ sizge sıġınġu yirdin, ol kün, taḳı yoḳ sizge [466a/1] inkārdın.
48. Eger yüz ewürseler, ıḏmaduḳ sini anlar üze saḳçı. (2) İrmez sening üze meger tegürmek. Taḳı biz ol vaḳtın kim taturduḳ kişige bizdin raḥmetni, (3) sewündi anıng birle; taḳı eger tegse anlarġa belā, anıng birle aşnu kiçürdi eligleri, (4) ḥaḳīḳat üze kişi küfr ketürgen.
49. Tangrıġa köklerning mülki taḳı yirning mülki. (5) Yaratur anı kim tileyür. Birür ol kim irsege kim tileyür, tişiler; taḳı birür ol kim irsege kim tileyür, (6) irkekler.
50. Yā cüft ḳılu birür, ya'nī nev' ḳılu birür, irkekler taḳı tişiler. Taḳı ḳılur kimni kim (7) tilese, ḳısır. Ḥaḳīḳat üze ol bilgen, yaraġlıġ.
51. Taḳı bolmadı yaratılmışġa kim sözlese anga (8) Tangrı, meger ilhām, yā ḥicāb artındın, yā ıḏsa yalawaç, (9) vaḥy ḳılsa buyruḳı birle ol nirse kim tileyür. Ḥaḳīḳat üze ol yüksek, ḥikmetlig.
52. Taḳı anıng mengizlig [466b/1] vaḥy ḳılduḳ sening tapa sırrın, işimüzdin. Bilmez irding, (2) kitāb ne turur taḳı īmān ne bolur. Velī ḳılduḳ anı yaruḳluḳ, (3) köndürür miz anı, ol kim irseni kim tileyür miz ḳullarımuzdın. Taḳı ḥaḳīḳat üze sen köndürür sen, yol tapa (4) köni.
53. Ol Tangrı yolınġa kim anga ol nirse kim kökler içinde, taḳı ol nirse kim yirde. Bilgil, Tangrı tapa ḳaytur işler.

(43)

SŪRETÜ'Z-ZUḤRUF

(5) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [467a/1] .....
2. Ant içer men beyān ḳılġan kitāb birle,
3. biz ḳılduḳ anı Ḳur'ān 'Arabī, (2) bolġay kim siz bilgey siz.
4. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, Levḥü'l-Maḥfūẓ içinde, ḳatımuzda yüksek, (3) ḥikmetlig.
5. Kiterür mü biz sizdin ẓikrni, bir yanġa, eger irsengiz (4) ḥaddın keçgen erenler?
6. Taḳı niçe ıḏduḳ peyġāmberdin, burunḳılar içinde.
7. (5) Taḳı kelmedi anlarġa peyġāmberdin, meger yobılayur irdiler anıng birle.
8. Taḳı yoḳattuḳ (6) ḳatıġraḳ anlardın, ḳatıġ tutmaḳ yanındın. Taḳı keçti burunḳılarnıng ṣıfatı.

9. Taḳı eger sorsang anlarġa: (7) "Kim yarattı köklerni taḳı yirni?"; ayġaylar: "Yarattı anlarnı (8) yinggen, bilgen."
10. Ol kim ḳıldı sizge yirni töşengü nirse (9) taḳı ḳıldı sizge anıng içinde yollar, bolġay kim siz könülgey siz.
11. Taḳı ol kim [467b/1] indürdi kökdin suwnı, endāze birle; tirgüzdük biz anıng birle ölüg yirni. (2) Anıng mengizlig çıḳarılur siz.
12. Taḳı ol kim yarattı nev'lerni, ḳamuġını. (3) Taḳı ḳıldı sizge kemidin taḳı tiwelerdin, anı kim müner siz.
13. Munung üçün kim tüzelsengiz (4) arḳaları üze, andın song angsangız İḏingiz ni'metlerini. Ol vaḳtın kim tüz boldungız (5) anıng üze, taḳı aysangız: "Arıġlıḳ ol Tangrıġa kim musaḫḫar ḳıldı bizge munı taḳı (6) irmez irdük anga küçi yitgenler."
14. "Taḳı biz İḏimüz tapa ewrülgenler."
15. Taḳı ḳıldılar (7) anga, ḳullarındın pāreni. Ḥaḳīḳat üze kişi, küfr ketürgen açuḳ.
16. Yā (8) tutundı mu ol nirsedin kim yaratur, ḳızlar; taḳı ḫāliş ḳıldı sizni oġullar birle?
17. Taḳı ol vaḳtın kim (9) müjde birildi anlarda biri, ol nirse birle kim urdı Tangrıġa meṣel; boldı yüzi [468a/1] ḳara taḳı ol öfkelig.
18. Ol kim irse mü kim ḳopar itig içinde, taḳı ol (2) ḫuṣūmet ḳılmaḳ içinde beyān ḳılġan ermez?
19. Taḳı ḳıldılar firiştelerni, anlar kim (3) anlar Tangrının ḳulları, tişiler. Ḥāżır boldılar mu yaratmaḳlarınġa? Bitingey (4) tanuḳlukları taḳı sorulġaylar.
20. Taḳı aydılar: "Eger tilese irdi Tangrı, ḳulluḳ ḳılmaġay irdük anlarġa." (5) Yoḳ anlarġa munung birle biligdin, irmez anlar meger yalġan sözleyürler.
21. Birdük mü anlarġa (6) kitābnı, aşnudın, anlar anıng birle tutġanlar?
22. Aydılar: "Biz (7) bulduḳ atalarımuznı dīn üze taḳı biz izleri üze könülgenler."
23. (8) Taḳı anıng mengizlig ıḏmaduḳ aşnungdın, ḳonum içinde, ḳorḳutġandın, meger (9) aydı ni'met birilmişleri: "Biz bulduḳ atalarımuznı dīn üze taḳı biz [468b/1] izleri üze uyġanlar."
24. Ayġıl : "Eger keldim irse sizlerge mü köndürgenrek birle ol nirsedin kim (2) buldunguz anıng üze atalarıngızını?" Aydılar: "Biz ol nirse birle kim ıḏıldıngız anıng birle, küfr ketürgenler."
25. (3) Öç alduḳ anlardın. Baḳġıl, neteg boldı yalġanġa nisbet ḳılġanlarnıng songı!
26. (4) Taḳı ol vaḳtın kim aydı İbrāhīm, atasınġa taḳı ḳavmınġa: "Ḥaḳīḳat üze bīzār men ol nirsedin kim ḳulluḳ ḳılur siz."
27. (5) "Meger ol kim yarattı mini, ḥaḳīḳat üze ol köndürgey mini."
28. Taḳı ḳıldı anı kelime, (6) ḳalġan songında; bolġay kim anlar ḳaytġaylar.
29. Menfa'at birdim munlarġa taḳı atalarınġa; (7) ançaġa tegrü kim keldi anlarġa ḥaḳ, Ḳur'ān taḳı açuḳ yalawaç.
30. Taḳı ol vaḳtın kim keldi anlarġa (8) ḥaḳ, aydılar: "Bu siḥr taḳı biz anga küfr ketürgenler."

31. Taḳı aydılar: (9) "Eger indürülse irdi bu Ḳur'ān bir er üze, iki ḳonumdın, [469a/1] uluġ."
32. Anlar mu ḳısmet ḳılurlar İḏingning raḥmetini? Biz ḳısmet ḳılduḳ (2) aralarında tirigliklerini, bu yaḳınraḳ tiriglik içinde. Taḳı kötürdük pārelerini (3) pāre üze dereceler, munung üçün kim tutunsa pāreleri pāreġa (4) yobı[201]. Taḳı İḏingning raḥmeti yaḫşıraḳ ol nirsedin kim yıġarlar.
33. Taḳı eger bolmasa irdi (5) kim bolsa kişiler bir ümmet, ḳılġay irdük ol kim irse kim küfr ketrür (6) Tangrıġa; iwleringe kögeleri, kümüşdin, taḳı aşası yirler, anıng üze (7) aşarlar,
34. taḳı iwleringe ḳapuġlar, taḳı taḫtlar, anıng üze tayanurlar,
35. (8) taḳı bezek. Taḳı irmez ḳamuġı ol, ol vaḳtın bu yaḳınraḳ tiriglikning metā'ı. Taḳı ol cihān, (9) İḏing ḳatında saḳınġanlarġa.
36. Taḳı kim kim baḳsa közi āfetlıġ mengizlig, Tangrınıng ẓikrindin, [469b/1] taḳdīr ḳılġay miz anga iblīsni. Taḳı ol, anga ḳoldaş.
37. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar yıġarlar anlarnı (2) yoldın. Taḳı sizerler, ḥaḳīḳat üze anlar könülgenler.
38. Ançaġa tegrü ol vaḳtın kim (3) keldi bizge, aydı: "Ay kāşkī menim aramda taḳı sening arangda, maşrıḳ taḳı maġrib yıraḳlıḳı bolsa! Neme yawuz (4) ḳoldaş!"
39. Taḳı asıġ ḳılmaz sizge bu kün. Ol vaḳtın kim ẓulm ḳıldıngız, siz ḳın (5) içinde ortaḳ bolġanlar.
40. Sen mü işittürür sen saġırġa? Yā köndürü<r> sen (6) közsüzge, yā ol kim irseni kim irdi açuḳ azġunluḳ içinde?
41. Eger iletse miz sini, ḥaḳīḳat üze biz (7) anlardın intiḳām alġanlar.
42. Yā körküzse miz sanga ol kim va'de ḳılduḳ anlarġa, biz anlar üze (8) yaraġlıġlar.
43. Tutunġul ol nirsege kim vaḥy ḳılduḳ sening tapa, ḥaḳīḳat üze sen (9) köni yol üze.
44. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, şeref birür sanga taḳı ḳavmungġa. Taḳı [470a/1] sorulġay siz.
45. Taḳı sorġıl ol kim ersege kim ıḏduḳ aşnungdın, yalawaçlarımuzdın: (2) <Ḳılduḳ mu> Tangrıdın bisre tapunġular, ḳulluḳ ḳılnurlar?
46. (3) Taḳı ıḏduḳ Mūsānı āyetlerimüz birle, Fir'avn tapa taḳı ḥürmetlig kişileringe; (4) aydı: "Men 'ālemlerning erkligining yalawaçları."
47. Ol vaḳtın kim keldi anlarġa (5) āyetlerimüz birle, ol vaḳtın kim anlar andın külerler, ya'nī yobılayurlar.
48. Taḳı körküzmez biz āyet- (6) din, meger ol uluġraḳ uyasındın. Taḳı tuttuḳ anlarnı ḳın birle, (7) bolġay kim anlar ḳaytġaylar.
49. Taḳı aydılar: "Ay sāḥir, ya'nī uluġ sāḥir! Ündegil (8) bizning üçün İḏingni, ol nirse birle kim 'ahd ḳıldı ḳatıngda; ḥaḳīḳat üze biz könülgenler."
50. Ol vaḳtın kim açtuḳ (9) anlardın ḳınnı, ol vaḳtın anlar bozarlar.

---

201 *Yobı* olarak tercüme edilen kelimenin Arapçası *suḫriyy*'dir ve bu kelimenin "alay, istihza" manasının yanı sıra, "çalıştırılan kimse, işçi" manası da vardır. Fakat mütercim "alay, istihza" manasını tercih etmiştir.

51. Taḳı ḳıḳırdı Fir'avn, [470b/1] ḳavmı içinde, aydı: "Ay ḳavmum! İrmes mü manga Mışr mülki taḳı bu (2) arıḳlar, aḳar astımdın? Körmez mü siz?"
52. "Yā men mü (3) yaḫşıraḳ mundın kim, ol ol ḫor turur taḳı açuḳ sözlemekke yawumas?"
53. (4) "Eger kemşilse anıng üze, bilezükler altundın, yā kelse anıng birle (5) firişteler, ḳoldaş bolup."
54. Yüngülledi ḳavmını, boyun südiler anga. (6) Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler buyruḳdın çıḳġan erenler.
55. Ol vaḳtın kim öfkege ketürdiler bizni, öç alduḳ (7) anlardın. Çömdürdük anlarnı, ḳamuġını.
56. Taḳı ḳılduḳ anlarnı muḳtedālar (8) taḳı teng ṣıfat songlarġa.
57. Taḳı ol vaḳtın kim uruldı Meryem oġlı, meṣel, ol vaḳtın kim (9) ḳavmung andın yüz ewrürler.
58. Taḳı aydılar: "Bizing tapunġularımuz mu yaḫşıraḳ, yā ol?" [471a/1] Urmadılar anı sanga, meger cedel üçün. Anlar erenler ḫuṣūmeti ḳatıġ.
59. (2) İrmez ol, meger bir ḳulī kim uluġ ḳılduḳ anıng üze taḳı ḳılduḳ anı teng ṣıfat, Ya'ḳūb (3) oġlanlarınġa.
60. Taḳı eger tilese irdük, ḳılġay irdük sizdin firişteler, yirde (4) ḫalīfe bolurlar.
61. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, nişān ḳıyāmet künge, şeklig bolmang anıng birle. (5) Taḳı uyung manga, bu yol köni.
62. Taḳı yıġmasun sizni (6) iblīs. Ḥaḳīḳat üze ol, sizge düşman açuḳ.
63. Taḳı ol vaḳtın kim keldi 'Īsā (7) açuḳ ḥüccetler birle, aydı: "Uş keldim sizge İncīl birle taḳı munung üçün kim beyān ḳılsam sizge (8) ol nerseniñ pāresini kim ḫilāf ḳılışur siz[202] anıng içinde. Saḳnıng Tangrıdın taḳı boyun süng manga."
64. (9) "Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol İḏim taḳı İḏingiz, ḳulluḳ ḳılıñ anga, bu y[o]l [471b/1] tüz."
65. Ḫilāf ḳılıştılar bölük bölük bolġanla<r> aralarında. Bī-çārelıḳ anlarġa kim (2) küç ḳıldılar, iglig künnüng ḳınından!
66. Küyerler mü, meger ḳıyāmetġa (3) kim kelse anlarġa nā-gāh taḳı anlar kim bilmes kim?
67. Dostlar (4) ol kün, pāreleri pāreġa düşman, meger saḳınġanlar.
68. Ay ḳullarım! (5) Yoḳ ḳorḳuġ sizning üze bu kün taḳı ḳaḏşurmaz siz.
69. Anlar kim (6) bittiler āyetlerimüzġa taḳı irdiler boyun sügenler.
70. Kiring uçmaḳḳa, siz (7) taḳı cüftleringiz, sewündürülür siz.
71. Tezginür anlar üze, çanaḳlar birle (8) altundın taḳı ḳulpsız iḏişler birle. Taḳı anıng içinde ol kim ārzūlayur anı tenler taḳı ẕevḳluġ bulur (9) közler. Taḳı siz anıng içinde cāviḏāneler.
72. Taḳı ol uçmaḳ, [472a/1] birildingiz anı anıng birle kim ḳılur irdingiz.
73. Sizge anıng içinde meyve (2) üküş, andın yiyür siz.
74. Ḥaḳīḳat üze yazuḳ ḳılġanlar, tamuġ ḳını (3) içinde cāviḏāneler.
75. Yüngül ḳılınmaz anlardın taḳı anlar anıñ içinde nevmīḏler.

---

[202] ḳılışur siz: ḳılışurlar

76. (4) Taḳı ẓulm ḳılmaduḳ anlarġa, velī irdiler anlar küç ḳılġanlar.
77. Taḳı nidā ḳıldılar: (5) "Ay Mālik! Öldürsün bizni, İḏing." Aydı: "Ḥaḳīḳat üze siz kiçgenler."
78. (6) "Keldük sizge ḥaḳ birle, velī üküşrekleringiz ḥaḳnı yigrengen siz."
79. (7) Muḥkem ḳıldılar mu işni? Muḥkem ḳılġanlar biz.
80. Saḳınurlar mu, biz (8) işitmez miz örtüglüg nirselerdin taḳı rāzlardın? İşitür miz; taḳı yalawaçlarımuz, anlar ḳatında (9) bitiyürler.
81. Ayġıl: "Eger bolsa Tangrıġa oġlan, men yaḳīn ḳulluḳ ḳılġanlar- [472b/1] nıng evveli."
82. Arıġlıḳ köklerning taḳı yirning erkliginge, 'arşnıñ (2) erkliginge, ol nirsedin kim ṣıfat ḳılurlar.
83. Ḳoḏġul şürü' ḳılsunlar taḳı oynasunlar, (3) ançaġa tigi kim satġaşsalar ol künleringe kim va'de ḳılnurlar.
84. Taḳı ol ol kim (4) kök içinde tapunġu taḳı yirde tapunġu. Taḳı ol ḥikmetlig, bilgen.
85. (5) Taḳı yüksek boldı ol kim anga köklerning mülki taḳı yirning taḳı ol nirse kim (6) ikisining arasında. Taḳı anıñ ḳatında ḳıyāmet 'ilmi taḳı anıng tapa ḳaytarılur siz.
86. Taḳı (7) erklenmes anlar kim ḳulluḳ ḳılurlar andın bisre, şefā'atġa, meger ol kim erse kim (8) tanuḳluḳ birdi ḥaḳ birle taḳı anlar bilürler.
87. Taḳı eger sorsang anlarġa: "Kim (9) yarattı anlarnı?" Ayġaylar: "Tangrı." Neteg ewrülürler?
88. Taḳı ant içer men sözi birle, ya'nī yā Rab tiyü aymaḳı birle: "Ay İḏim! Ḥaḳīḳat üze [473a/1] munlar erenler bitmezler."
89. Yüz ewürgil anlardın taḳı ayġıl: "Selām!" Bilgeyler.

(44)

SŪRETÜ'D-DUḤĀN

(2)**Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) .....
2. Ant içer men, beyān ḳılġan kitāb birle,
3. biz indürdük anı bereketlig tün içinde. (4) Biz irdük ḳorḳutġanlar.
4. Anıng içinde ayırtlanur, tigme iş ḥikmetlig,
5. (5) işni bizning ḳatımuzda. Biz irdük ıḏġanlar,
6. raḥmetni İḏingizdin. (6) Ḥaḳīḳat üze ol, ol işitgen, bilgen.

7. Köklerning erkligi taḳı yirning, [473b/1] taḳı ol nirseni kim ikisiniñ arasında, eger yaḳîn bilgenler irsengiz.
8. Yoḳ tapunġu meger ol, tirgüzür taḳı öldürür, (2) İḏingiz taḳı evvelḳı atalarıngızınıñ erkligi.
9. Anlar şek içinde, oynayurlar.
10. (3) Küygül ol künge <ki>m kelür kök, tütün birle açuḳ,
11. kelür kişilerge. (4) Bu ḳın iglig.
12. "İḏimüz! Açġıl bizdin ḳınnı, biz bitgenler."
13. (5) Neteg anlarġa ögüt, taḳı keldi anlarġa yalawaç açuḳ!
14. Andın song (6) ewrüldiler andın, taḳı aydılar[203]: "Ögretilmiş dîvâne."
15. Biz ḳınnıñ açġanları (7) az, ḥaḳîḳat üze siz ḳaytġanlar.
16. Ol kün ḳatıġ tutar miz, uluġ tutmaḳ, (8) biz öç alġanlar.
17. Sınaduḳ aşnularından Fir'avnnung ḳavmını taḳı keldi anlarġa (9) yalawaç eḏgü,
18. kim: "Edâ ḳılıng manga Tangrı ḳullarını, men sizge [474a/1] yalawaç emânetlıġ."
19. "Taḳı uluġsınmang Tangrı üze, men kelür men sizge açuḳ ḥüccet (2) birle."
20. "Taḳı men ḳayttım İḏim birle taḳı İḏingiz birle kim öldürsengiz mini."
21. (3) "Taḳı eger bitmesengiz manga, saḳlıng mindin."
22. Ündedi İḏisini: "Ḥaḳîḳat üze munlar (4) yazuḳ ḳılġan erenler."
23. "Tünle yöritgil ḳullarımnı, ḥaḳîḳat üze siz uyulmışlar."
24. (5) "Taḳı ḳoḏġul tengizni açuḳ, ḥaḳîḳat üze anlar batrulmış çerig."
25. Niçe ḳoḏdılar (6) büstânlardın taḳı çeşmelerdin
26. taḳı ekinlerdin taḳı eḏgü orundın
27. taḳı ḫoşluḳdın, (7) irdiler anıng içinde ḫoşlanġanlar.
28. Anıng mengizlig; taḳı birdük anı, öngin erenlerge.
29. (8) Yıġlamadı anlar üze kök taḳı yir. Taḳı mühlet birilmiş ir<me>diler.
30. (9) Taḳı ḳutarduḳ Ya'ḳûb oġlanlarını, ḫor ḳılġan ḳındın,
31. [474b/1] Fir'avndın; ḥaḳîḳat üze ol, irdi uluġ ḥaddın kiçgenlerdin.
32. Taḳı iḫtiyâr ḳılduḳ anlarnı (2) bilmek üze, 'âlemler üze.
33. Taḳı birdük anlarġa âyetlerdin, ol nirse kim anıng içinde açuḳ (3) ni'met.
34. Ḥaḳîḳat üze munlar ayturlar:
35. "İrmez ol, meger ilk ölmekimüz. (4) Taḳı irmez biz tirlürülmişlerdin."
36. "Ketrüng atalarımuznı, eger irsengiz râst ayġanlar."
37. (5) Anlar mu yaḫşıraḳ yâ Tubba' ḳavmı mu taḳı anlar kim aşnularından? Yoḳattuḳ anlarnı, (6) ḥaḳîḳat üze anlar irdiler yazuḳ ḳılġanlar.
38. Taḳı yaratmaduḳ köklerni taḳı yirni, (7) taḳı ol nirseni kim ikisiniñ arasında, oynayurlar.
39. Yaratmaduḳ ol ikisini meger ḥaḳ birle, velî üküşrekleri (8) bilmesler.
40. Ḥaḳîḳat üze ḥükm küni, belgülüg ḳılınmış vaḳtları ḳamuġlar.
41. Ol kün (9) iġnâ ḳılmas yawuḳ, yâ öngin kişi yawuḳdın, nirse. Taḳı anlar yârî birilmes.

---

203 aydılar: ayduḳ

42. Meger ol kim erse kim [475a/1] raḥmet ḳıldı Tangrı. Ḥaḳīḳat üze ol, ol yinggen, raḥmet ḳılġan.
43. Ḥaḳīḳat üze zaḳḳūm yıġaçı,
44. (2) yazuḳ ḳılġanlarnıñ ṭa'āmı.
45. Zeyt öyüki mengizlig, ḳaynayur ḳarınlar içinde,
46. isig suw ḳaynamışı mengizlig.
47. (3) "Tutung anı, sürüng anı tamuġnung ortasınġa."
48. "Andın song töküng başı üze, (4) isig suwnıñ ḳınındın."
49. "Tatġıl; ḥaḳīḳat üze sen, sen yinggen, yaḫşı."
50. (5) "Ḥaḳīḳat üze bu, şeklig bolur erdingiz anıñ birle."
51. Ḥaḳīḳat üze saḳnuḳlarġa emīn yir (6) içinde,
52. būstānlar içinde taḳı çeşmeler içinde.
53. Keyerler yufḳa barçındın (7) taḳı ḳalıng barçındın, ḳarşu ḳarşu bolup.
54. Anıng mengizlig; taḳı cüftlendürdük king taḳı ḳara közlügler birle.
55. (8) Ünderler anıñ içinde tigme bir meyveni, ḳurtulġanlar.
56. Tatmazlar anıng içinde (9) ölümni, meger burunḳı ölümni. Taḳı saḳladı anlarnı, tamuġ ḳınındın.
57. [475b/1] Artuḳsı edgülükindin İdingdin. Ol, ol uluġ ẓafer.
58. Ḥaḳīḳat üze āsān ḳılduḳ anı (2) tiling birle, bolġay kim anlar angġaylar.
59. Küygül, ḥaḳīḳat üze anlar küygenler.

(45)

SŪRETÜ'L-CĀŞİYE

(3) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) .....
2. Kitābnung indürmeki, Tangrıdın yinggen, ḥikmetlig.
3. Ḥaḳīḳat üze (5) kökler içinde taḳı yirniñ, nişānlar bitgenlerge.
4. Taḳı yaratmaḳıngız içinde (6) taḳı ol nirse kim yayar yörigendin, nişānlar erenlerge <kim> yaḳīn bilürler.
5. Tünnüng [476a/1] taḳı kündüznüng songlaşmaḳı içinde taḳı ol nirse kim indürdi Tangrı kökdin rūzīdin, (2) tirgüzdi anıng birle yirni, ölmişindin song taḳı yillerning çewürmeki içinde; (3) nişānlar bar, erenlerge kim bilürler.

6. Ol Tangrınıñ āyetleri kim oḳıyur miz anı seniñ üze (4) ḥaḳ birle. Ḳayu sözge, Tangrıdın song taḳı nişānlarındın song, biterler?
7. (5) Bī-çārelıḳ tigme bir yalġan sözlegenge, yazuḳ ḳılġan!
8. İşitür Tangrınıñ āyetlerini, oḳınur anıng üze; andın song (6) peyvestelıḳ ḳılur yazuḳ üze, uluġsınu, işitmedük mengizlig. Müjde birgil anga, iglig (7) ḳın birle.
9. Taḳı ol vaḳtın kim bildi āyetlerimüzdin nirse, tuttı anı yobı. Anlar, (8) anlarġa ḫor ḳılġan ḳın,
10. ileylerindin tamuġ. Taḳı iġnā ḳılmaz (9) anlardın, ol kim ḳazġandılar nirse taḳı ol nirse kim tutundılar Tangrıdın bisre [476b/1] dostlar. Taḳı anlarġa ḳın uluġ.
11. Bu köni yol. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler (2) anlarnıng İḏisining āyetleriṅga, anlarġa ḳatıġ ḳındın, iglig ḳın.
12. Tangrı ol kim (3) musaḫḫar ḳıldı sizge tengizni, munung üçün kim yörüse kemi anıng içinde buyruḳı birle taḳı munung üçün kim istesengiz (4) faẓlındın; taḳı bolġay kim siz şükr ḳılġay siz.
13. Taḳı musaḫḫar ḳıldı sizge ol nirseni kim (5) kökler içinde taḳı ol nirseni kim yir içinde, ḳamuġın, andın. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde (6) nişānlar bar, erenlerge <kim> endīşe ḳılurlar.
14. Ayġıl anlarġa kim bittiler: Yarlıḳasunlar (7) anlarġa kim ümenmesler Tangrınıñ künlerini; munung üçün kim cezā birse erenlerge, munung birle kim (8) ḳazġanurlar.
15. Kim ḳılsa eḏgü 'amelni, özinge taḳı kim yawuzluḳ ḳılsa, (9) öziniñ üze. Andın song İḏing tapa ḳaytarılur siz.
16. Taḳı birdük Ya'ḳūb oġlanlarınġa [477a/1] kitābnı taḳı ḥikmetni taḳı peyġāmberlıḳnı. Taḳı rūzī ḳılduḳ anlarġa ḥelāllardın (2) taḳı arturduḳ anlarnı 'ālemler üze.
17. Taḳı birdük anlarġa açuḳ ḥüccetler iş- (3) din; ḫilāf ḳılmadılar, meger mundın song kim keldi anlarġa bilig, küç üçün (4) aralarında. Ḥaḳīḳat üze İḏing ḥükm ḳılur aralarında ḳıyāmet kün, ol nirse içinde kim irdiler (5) anıñ içinde ḫilāf ḳılışurlar.
18. Andın song ḳılduḳ sini şerī'at üze işdin, (6) uyġul anga taḳı uymaġıl ol kim erselerniñ hevālarınġa kim bilmezler.
19. Ḥaḳīḳat üze anlar, iġnā (7) ḳılmaġaylar sindin Tangrıdın nirse. Taḳı ḥaḳīḳat üze küç ḳılġanlar, pāreleri (8) pāreniñ dostları. Taḳı Tangrı saḳınġanlarnıng dostı.
20. Bu açuḳ işler kişilerge (9) taḳı köni yol taḳı raḥmet, erenlerge kim yaḳīn bilürler.
21. Saḳındı mu anlar kim [477b/1] ḳazġandılar yawuzluḳlarnı kim ḳılsa miz anlarnı, anlar mengizlig kim bittiler taḳı ḳıldılar (2) eḏgü 'amellerni, berāber tirilmekleri taḳı ölmekleri? Neme yawuz ol kim ḥükm ḳılurlar!
22. (3) Taḳı yarattı Tangrı köklerni taḳı yirni ḥaḳ birle, munung üçün kim cezā birilse (4) tigme bir ten ol nirse birle kim ḳazġandı. Taḳı anlar küç ḳılınmazlar.
23. Kördüng mü (5) ol kim erseni kim tutundı tapunġusı hevāsını? Taḳı azdurdı anı Tangrı, bilmek üze. Taḳı mühr urdı (6) ḳulaḳı üze taḳı köngli üze, taḳı ḳıldı közi üze örtüg. Kim (7) köndürür anı, Tangrıdın song? Saḳınmas mu siz?

24. Taḳı aydılar: "İrmez (8) bu, meger yaḳınraḳ tiriglikimüz. Ölür miz taḳı tirilür miz. Taḳı yoḳatmaz bizni meger rüzgār." Taḳı yoḳ anlarġa, (9) anıng üze biligdin; irmez anlar, meger sizerler.
25. Taḳı ol vaḳtın kim oḳundı anlar üze [478a/1] āyetlerimüz açuḳluḳ ḥālı üze, irmedi ḥüccetleri, meger kim aydılar: "Keling atalarımuz birle, (2) eger irdingiz irse rāst ayġanlar."
26. Ayġıl: "Tangrı tirgüzür sizni, andın song öldürür sizni; (3) andın song cem' ḳılur sizni ḳıyāmet kün, yoḳ şek anıng içinde." Velī (4) kişilerniñ üküşrekleri bilmesler.
27. Taḳı Tangrı<ġa>, köklerniñ taḳı yirniñ mülki. (5) Taḳı ol kün kim ḳopar ḳıyāmet, ol kün yoḳalur bāṭıl işligler.
28. (6) Taḳı körer sen tigme bir ümmetni, çökgen. Tigme bir ümmet ündenür kitābı tapa. "Bu kün (7) cezā birilür siz anı kim ḳılur irdingiz."
29. "Bu bitigimüz, sözleyür sizning üze (8) ḥaḳ birle. Biz bitimek tileyür irdük anı kim ḳılur irdingiz."
30. (9) Anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar edgü 'amellerni, kiwrür anlarnı İḏisi [478b/1] raḥmetinge. Ol, ol açuḳ ẓafer.
31. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler: (2) "İrmedi mü, āyetlerimüz oḳunur sizning üze, uluġsındıngız taḳı boldunguz erenler (3) yazuḳ ḳılġanlar?"
32. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı: "Ḥaḳīḳat üze Tangrınıñ va'desi ḥaḳ; taḳı ḳıyāmet, (4) yoḳ şek anıng içinde"; aydıngız: "Bilmez miz, ne turur ḳıyāmet? Sizmes miz meger (5) sizmek, taḳı irmez miz yaḳīn bilgenler."
33. Taḳı açıldı anlarġa, ol nirseniñ yawuzluḳları kim (6) ḳılur erdiler. Taḳı ḳapsadı anlarnı, ol kim yobılayur erdiler.
34. Taḳı aytıldı: "Bu kün (7) unu<ttu>k sizni, neteg kim unuttunguz bu kününgüznüng satġaşmaḳını bu. Sığınġu yiringiz, (8) ot. Taḳı yoḳ sizge yārī birgenlerdin."
35. "Ol munung birle kim tutundunguz Tangrınıñ (9) āyetlerini yobı taḳı arsıḳturdı sizni bu yaḳınraḳ tiriglik." Bu kün çıḳarılmaz [479a/1] andın taḳı anlar rıżā tilenmezler.
36. Tangrıġa ögmek, köklerning erkligi (2) taḳı yirning erkligi, 'ālemlerning erkligi.
37. Taḳı anga uluġluḳ, kök- (3) ler içinde taḳı yirde. Taḳı ol yinggen, ḥikmetlig.

(46)

SŪRETÜ'L-AḤḲĀF

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) .....
2. Kitābnung indürmeki, Tangrıdın yinggen, ḥikmetlig.
3. (6) Yaratmaduḳ köklerni taḳı yirni taḳı ol nirseni kim ikisining arasında, meger rāstlıḳ birle [479b/1] taḳı atanmış vaḳtınıñ taḳdīri birle. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, ol nirsedin kim ḳorḳutuldılar, yüz ewürgenler.
4. (2) Aygıl: "Kördüngüz mü anı kim ḳulluḳ ḳılur siz Tangrıdın bisre? Körküzüng manga, neni yarattılar (3) yirdin? Yā anlarġa ortaḳlıḳ mu bar kökler içinde? Kelingiz manga mundın aşnuḳı (4) kitāb birle, yā baḳıyye birle biligdin, eger irdingiz irse rāst ayġanlar."
5. (5) Taḳı <kim> azġanraḳ ol kim ersedin kim ündeyür Tangrıdın bisre ol kim erseni kim icābet ḳılmaz (6) anga ḳıyāmet küninge tegrü? Taḳı anlar, anlarnıng du'āsındın ġāfiller.
6. (7) Taḳı ol vaḳtın kim yıġıldı kişiler, irdiler anlarġa düşmanlar taḳı irdiler ḳulluḳ ḳılmaḳları birle (8) küfr ketürgenler.
7. Taḳı ol vaḳtın kim oḳındı anlar üze āyetlerimüz açuḳ ḥüccetler, aydı anlar kim (9) küfr ketürdiler ḥaḳḳa, ol vaḳtın kim keldi anlarġa: "Bu açuḳ siḥr."
8. Ayturlar mu: [480a/1] "Çattı anı"? Aygıl: "Eger çattım irse anı, erklenmes siz manga Tangrıdın nirse. (2) Ol bilür, ol nirse kim kirür siz yalġandurmaḳdın anıñ içinde. Tap ol tanuḳ, menim aramd[a] (3) taḳı sizning arangızda. Taḳı ol yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
9. Aygıl: "İrmedim bedī', (4) yalawaçlardın. Taḳı bilmez men anı kim ḳılnur menim birle taḳı sizning birle. Uymaz men (5) meger anga kim vaḥy ḳılnur menim tapa. Taḳı ermez men, meger açuḳ ḳorḳutġan."
10. Aygıl: "Kördüngüz mü; (6) eger bolsa Tangrı ḳatındın taḳı küfr ketürdüngüz anıñ birle, tanuḳluḳ birdi tanuḳluḳ birgen (7) Ya'ḳūb oġlanlarındın, anıng miṣli üze, bitti taḳı uluġsındıngız. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, (8) köndürmes küç ḳılġan erenlerni."
11. Taḳı aydı anlar kim küfr ketürdiler, (9) anlarġa kim bittiler: "Eger bolsa irdi yaḫşıraḳ, ozmaġaylar irdi bizdin, anıñ tapa." Taḳı ol vaḳtın kim [480b/1] könülmediler anıng birle, ayġaylar: "Bu irki yalġan."
12. Taḳı aşnusındın (2) Mūsānıñ kitābı, uymaḳ taḳı raḥmet. Taḳı bu kitāb, rāstlaġan, (3) Tāzī tili ḥālı üze; munung üçün kim ḳorḳutsa anlarnı kim küç ḳıldıla<r> taḳı müjde körklüglük ḳılġanlarġa.

13. (4) Ḥaḳīḳat üze anlar kim aydılar: "İḏimüz Tangrı." Andın song rāst boldılar, ḳorḳunç yoḳ (5) anlar üze taḳı anlar ḳaḏġurmazlar.
14. Anlar uçmaḳ eyeleri, (6) cāviḏāneler anıñ içinde; yanut munung birle kim ḳılur irdiler.
15. Taḳı vaṣiyyet ḳılduḳ (7) kişilerge, atası anasınġa eḏgülük. Kötürdi anı anası küçeylik birle taḳı ḳoḏdı anı (8) küçeylik birle. Taḳı anıng kötürmeki taḳı anıng aḏrılmaḳı, otuz ay. Ançaġa tegrü ol vaḳtın kim tegdi (9) 'aḳl yitiz bolmaḳınġa taḳı tegdi ḳırk yıl, aydı: "İḏim! İlhām ḳılġıl manga kim [481a/1] şükr ḳılsam sening ni'metinge, ol kim eḏgülük ḳıldıng menim üze taḳı atam anam üze taḳı kim (2) ḳılsam eḏgü 'amelni kim rāżī bolur sen. Taḳı ongarġıl manga, oġlanlarım içinde. Men (3) ḳayttım seniñ tapa taḳı men boyun sügenlerdin."
16. Anlar anlar kim (4) ḳabūl ḳılur miz anlardın körklügrekin kim ḳılurlar taḳı kiçrür miz yazuḳlarındın, (5) uçmaḳ eyeleri içinde. Ol rāstnıng va'de ḳılmaḳı, va'de ḳılnur[204] (6) erdiler.
17. Taḳı ol kim aydı atasınġa anasınġa: "Öf siz ikingizge! Va'de ḳılur mu siz manga (7) kim çıḳarılsam taḳı keçti zamāne kişileri aşnumdın?" Taḳı ol ikisi, ḳurtarmaḳ tileyürler (8) Tangrıdın: "Taḳı bī-çārelıḳ sanga! Bitgil[205], ḥaḳīḳat üze Tangrınıñ va'desi rāst." Aytur: (9) "İrmez bu, meger burunḳılarnıñ tang sözleri."
18. Anlar anlar kim vācib boldı [481b/1] anlar üze söz, ümmetler içinde, keçti aşnularındın, perīlerdin (2) taḳı ādemīlerdin. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler yoḳalġanlar.
19. Taḳı tigme birge dereceler, ol nirsedin kim (3) ḳıldılar. Munung üçün kim tükel birse anlarġa 'amellerin taḳı anlar küç ḳılınmaslar.
20. Taḳı ol kün kim (4) 'arża ḳılnur anlarġa kim küfr ketürdiler, ot üze: "İlttingiz meyvelıġ nerseleringizni, (5) yaḳınraḳ tiriglikingiz içinde taḳı menfa'at aldıngız anıñ birle. Bu kün cezā birilür siz (6) ḫorluḳ ḳınını, munung birle kim uluġsınur irdingiz yirde, (7) ḥaḳdın öngin birle taḳı ol nirse birle kim buyruḳdın çıḳar irdingiz."
21. Taḳı yāḏ ḳılġıl 'Ād ḳavmından (8) birni. Ol vaḳtın kim ḳorḳuttı ḳavmını, uzun taḳı yüksek ḳumlarda -taḳı keçti ḳorḳutġanlar (9) ileylerindin taḳı songlarındın-: "Ḳulluḳ ḳılmang, meger Tangrıġa. Men [482a/1] ḳorḳar men sizning üze, uluġ kün ḳınından."
22. Aydılar: "Keldingiz mü bizge, munung üçün kim ewürsengiz bizni (2) tapunġularımuzdın? Kelgil bizge anıng birle kim va'de ḳılnur siz, eger rāst ayġanlardın erseng."
23. (3) Aydı: "Ḥaḳīḳat üze 'ilm, Tangrı ḳatında. Taḳı tegrür men sizge ol nirseni kim ıḏıldım anıñ birle. Velī men (4) körer men sizni, erenler cāhiller."
24. Ol vaḳtın kim kördiler anı, bulut, ḳollarınġa (5) ḳarşu kelgen; aydılar: "Bu bulut, yaġdurġanımuz." "Ol, iwe tiledingiz (6) anıng birle. Yil, anıng içinde ḳın bar iglig."
25. "Yoḳatur tigme bir nerseni, İḏisining buyruḳı birle." (7) Boldılar körünmez, meger turġu yirleri. Anıng mengizlig cezā birür miz, yazuḳ ḳılġan (8) erenlerge.

---

[204] ḳılnur: ḳılur
[205] bitgil: bitgen

26. Taḳı ornattuḳ anlarnı ol nirse içinde kim ornatmaduḳ sizni anıng içinde. (9) Taḳı ḳılduḳ anlarġa ḳulaḳlar taḳı közler taḳı köngüller. Niyābet ḳılmadı anlardın [482b/1] ḳulaḳları taḳı közleri taḳı köngülleri, nirsedin, ol vaḳtın kim inkār ḳılur (2) irdiler Tangrınıñ āyetlerinġa. Taḳı ḳapsadı anlarġa ol nirse kim irdiler anıng birle (3) yobılayurlar.
27. Taḳı yoḳattuḳ anı kim yöreleringizde ḳonumlarından. (4) Taḳı ewürdük āyetlerni, bolġay kim anlar ḳaytġaylar.
28. Eger yārī birse irdi (5) anlar kim tutundılar Tangrıdın bisre, yawutġu nirselig ḥālı üze, tapunġular. (6) Azdılar anlardın, ya'nī ġāyib boldılar. Taḳı ol yalġanları, ol kim çatar irdiler.
29. Taḳı ol vaḳtın kim (7) ewürdük sening tapa bir ögürni perīlerdin, işitürler Ḳur'ānnı. Ol vaḳtın kim (8) ḥāżır boldılar anga, aydılar: "İşitmek üçün tek turung." Ol vaḳtın kim tamām ḳılındı, ewrüldiler ḳavmları tapa (9) ḳorḳutuġlılar bolup.
30. Aydılar: "Ay ḳavmumız! Biz işittük kitābnı, indürüldi [483a/1] Mūsādın songra, rāstlaġan ol nirseni kim ileyinde turur. Köndürür (2) ḥaḳ tapa taḳı köni yol tapa."
31. "Ay ḳavmumız! İcābet ḳılıng Tangrınıñ (3) ündegeninge taḳı biting anga, yarlıḳasun sizge yazuḳlarıngızdın taḳı ḳurtarsun (4) iglig ḳındın."
32. Taḳı kim kim icābet ḳılmasa Tangrınıñ ündegeninge, irmez (5) 'āciz ḳılġan yirde. Taḳı yoḳ anga, andın bisre velīler. (6) Anlar açuḳ azġunluḳ içinde.
33. Körmediler mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı ol kim (7) yarattı köklerni taḳı yirni taḳı 'āciz bolmadı yaratmaḳları birle, (8) yaraġlıġ munung üze tirgüzse ölügni? Ḳādir turur; ol, tigme bir nerse üze (9) yaraġlıġ.
34. Taḳı ol kün kim 'arża ḳılnur anlar kim küfr ketürdiler, ot üze: "İrmez mü [483b/1] bu rāst?" Aydılar: "Rāst irür, taḳı İḏimüz birle ant içer miz." Aydı: "Tatıng ḳatıġ ḳınnı, (2) munung birle kim küfr ketrür irdingiz."
35. Ṣabr ḳılġıl, neteg kim ṣabr ḳıldı ṣebāt cid eyeleri (3) yalawaçlardın. Taḳı iwe tilemegil anlarġa. Tamām anlar, ol kün kim körerler anı kim (4) va'de ḳılnurla<r>, kiçmediler meger bir sā'at kündüzdin. Kifāyet. Helāk (5) ḳılnur mu, meger buyruḳdın çıḳġan erenler?

(47)

SÜRETÜ MUḤAMMED

[484a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Anlar kim küfr ketürdiler taḳı çewürdiler Tangrı yolındın, bāṭıl ḳıldı ‘amellerini.
2. (3) Taḳı anlar kim bittiler taḳı ḳıldı eḏgü ‘amellerni taḳı bittiler ol nirsege kim indürüldi (4) Muḥammed üze -taḳı ol ḥaḳ anlarnıng İḏilerindin-, örtti anlardın yawuzluḳlarını (5) taḳı ongardı ḥāllarını.
3. Ol munung birle kim anlar kim küfr ketürdiler taḳı uydılar (6) bāṭılġa, taḳı anlar kim bittiler, uydılar ḥaḳġa anlarnıng İḏisindin. (7) Anıng mengizlig urur Tangrı kişilerge, meṣellerni.
4. Ol vaḳtın kim toḳuş ḳıldıngız (8) ol kim erse<ler> kim küfr ketürdiler, boyunlarnıng urmaḳını. Ançaġa tegrü kim üküş ḳıldıngız öldürmeklerini, (9) bağlang bağlaġu nirse birle. Yā eḏgü ḳılmaḳ andın songra, yā yulmaḳ, ançaġa tegrü kim [484b/1] ḳoysa toḳuş āletlerin. Ol, taḳı eger tilese Tangrı, öç alġay irdi (2) anlardın, velī munung üçün kim sınasa pārengizni pāre birle. Taḳı anlar kim (3) öldürüldiler Tangrı yolında, bāṭıl ḳılmaġaylar ‘amellerini.
5. Köndürgey anlarnı (4) taḳı ongarur ḥāllarını.
6. Taḳı kiwrür uçmaḳḳa, belgülüg ḳıldı anlarnı, yā ḫoş yıḏığlığ ḳıldı anı.
7. Ay (5) anlar kim bittiler! Eger yārī birsengiz Tangrıġa, yārī birgey sizge taḳı tölendürgey (6) aḏaḳlarıngızını.
8. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, yoḳalmaḳ anlarġa. Taḳı azdurdı, żāyi‘ ḳıldı (7) ‘amellerini.
9. Ol munung birle kim anlar sewmediler anı kim indürdi Tangrı, bāṭıl ḳıldı (8) ‘amellerini.
10. Yörimediler mü yirde, baḳsalar neteg (9) boldı anlarnıng songı kim aşnularındın? Yoḳattı Tangrı anlar üze. [485a/1] Taḳı kāfirlerge, anıñ mengzeşikleri.
11. Ol munung birle Tangrı anlarnıñ yārīçisi anlarnı kim (2) bittiler. Taḳı ḥaḳīḳat üze küfr ketürgenler, yoḳ yārīçi anlarġa.
12. Ḥaḳīḳat üze Tangrı kiwrür (3) anlarnı kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü ‘amellerni, büstānlarġa, aḳar (4) altınındın arıḳlar. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler, menfa‘at alurlar taḳı yiyürler (5) neteg kim yiyür cānvarlar; taḳı ot, orun anlarġa.
13. Taḳı niçe niçe (6) ḳonumlardın, ol ḳatıġraḳ küç <yanındın> ḳonumungdın, ol kim çıḳardı sini; (7) yoḳattuḳ anlarnı. Yoḳ yārīçi anlarġa.

14. Ol kim erseler mü kim irdiler açuḳ ḥüccet üze (8) İḏisindin, ol kim erse mengizlig kim bezenildi anga işiniñ yawuzluḳı taḳı uydılar hevālarınġa?
15. Ol uçmaḳnıñ (9) ṣıfatı kim va'de ḳılındı saḳnuḳlar: Anıng içinde arıḳlar suwdın aynamaġan; [485b/1] taḳı arıḳlar sütdin, aynamadı tatıġı; taḳı arıḳlar (2) çaḳırlardın, mezelıġ içgenlerge; taḳı arıḳlar baldın turuġ ḳılınmış. Taḳı anlarġa (3) anıng içinde tigme bir meyvelerdin taḳı yarlıḳamaḳ İḏisindin. Ol nirse mengizlig kim ol (4) cāviḏāne ot içinde taḳı içrüldiler isig suwnı, kesti baġarsuḳlarını.
16. (5) Taḳı anlardın ol kim erseni bar kim ḳulaḳ tutar[206] seniñ tapa, ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim çıḳtılar (6) ḳatıngdın, aydılar anlarġa kim birildiler 'ilmni: "Neng tidi bu sā'atda?" (7) Anlar anlar kim mühr urdı Tangrı köngülleri üze, uydılar hevālarınġa.
17. (8) Taḳı anlar kim könüldiler, arturdı anlarnı köni yol taḳı birdi anlarġa saḳnuḳluḳları.
18. (9) Küyerler mü, meger ḳıyāmetġa kim kelse anlarġa nā-gāh? [486a/1] Keldi nişānları. Neteg anlarġa, ol vaḳtın kim keldi anlarġa, ögüt ḳabūl ḳılmaḳları?
19. Bilgil, (2) ḥaḳīḳat üze ol, yoḳ tapunġu meger Tangrı. Taḳı yarlıḳayu tilegil yazuḳungġa taḳı mü'min erenlerni taḳı mü'mine tişilerni. (3) Taḳı Tangrı bilür, ewrülgü yirleringizni taḳı orunuñuznı.
20. Taḳı aytur anlar kim bittiler: (4) "Eger indürülse irdi sūre." Ol vaḳtın kim indürüldi sūre beyān ḳılınmış, taḳı yāḏ ḳılındı anıng içinde toḳuş; kördüng (5) anlarnı kim köngülleri içinde sökellik bar, baḳarlar sening tapa, bī-hūş bolmışnıng baḳışını (6) anıng üze ölümdin. Bī-çārelıḳ anlarġa!
21. Boyun sümek taḳı söz körklüg. (7) Ol vaḳtın kim cid ḳıldı iş, eger rāst aytsalar Tangrıġa, bolġay irdi yaḫşıraḳ anlarġa.
22. Yawuḳ (8) boldunguz mu, eger erklensengiz kim fesād ḳılsangız yirde taḳı kessengiz (9) raḥimleringiz?
23. Anlar anlar kim sürdi anlarnı Tangrı, saġır ḳıldı anlarnı taḳı körmez ḳıldı [486b/1] közlerini.
24. Te'emmül ḳılmazlar mu Ḳur'ānnı? Yā köngülleri üze kifrelerini.
25. (2) Ḥaḳīḳat üze anlar kim ḳayttılar songları üze, mundın song kim açuḳ boldı anlarġa (3) köni yol; iblīs āsān ḳılu birdi anlarġa taḳı tarttı anlarġa.
26. Ol (4) munung birle anlar aydılar, anlarġa kim sewmedile<r> anı kim indürdi Tangrı: "Boyun sügey miz sizge, (5) işlerning pāresi içinde." Taḳı Tangrı bilür sırlarını.
27. Neteg, ol vaḳtın kim (6) öldürdi anlarnı firişteler, ururlar yüzlerini taḳı songlarını?
28. (7) Ol munung birle kim anlar uydılar ol nirsege kim öfkege keltürdi Tangrıġa taḳı sewmediler ḫoşnūdluḳungnı, (8) bāṭıl ḳıldı 'amellerini.
29. Saḳındı mu anlar kim köngülleri içinde (9) sökellik bar, kim çıḳarmaġay Tangrı kīnelerini?

---

206 tutar: tutmaz

30. Taḳı eger tilese irdük körküzgey irdük sanga anlarnı, [487a/1] bilgey irding anlarnı nişānları birle. Taḳı bilgey sen anlarnı, söznüng yöni üze. (2) Taḳı Tangrı bilür ‘amelleringizni.
31. Taḳı sınaġay miz sizni, ançaġa tegrü kim bilse miz cihād ḳılġanlarnı (3) sizdin, taḳı ṣabr ḳılġanlarnı sın<a>ġay miz. Taḳı sınaġay miz <an>çaġa tegrü kim ḫaberleringizni.
32. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler (4) taḳı yıġdılar Tangrı yolındın taḳı ḫilāf ḳıldılar yalawaçġa, mundın song kim (5) açuḳ boldı anlarġa köni yol; ziyān ḳılmaġaylar Tangrıġa, nirse. Taḳı bāṭıl ḳılġay (6) ‘amellerini.
33. Ay anlar kim bittiler! Boyun süng Tangrıġa taḳı boyun süng (7) yalawaçġa taḳı bāṭıl ḳılmang ‘amelleringizni.
34. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler (8) taḳı yıġdılar Tangrı yolındın; andın song öldiler, taḳı anlar kāfirler; yarlıḳamaġay (9) Tangrı anlarġa.
35. Ża‘īf bolmang taḳı ündemeng yaraşmaḳġa, taḳı siz yinggenrekler. [487b/1] Taḳı Tangrı sizing birle taḳı ekismegey ‘amelleringizni.
36. Ḥaḳīḳat üze bu yaḳınraḳ (2) tiriglik, oyun taḳı oyun. Taḳı eger bitsengiz taḳı saḳınsangız, birgey sizge terleringizni. (3) Taḳı tilemegey sizge māllarıngızını.
37. Eger tilese sizdin anı, emgetse sizni, (4) baḫīllıḳ ḳılġay siz taḳı çıḳarġay kīneleringizni.
38. Uş siz erenler ündenür siz, munung üçün kim birsengiz (5) Tangrı yolınġa. Sizdin ol kim erse <kim> baḫīllıḳ ḳılur. Taḳı kim baḫīllıḳ ḳılsa, ḥaḳīḳat üze (6) baḫīllıḳ ḳılur özindin. Taḳı Tangrı bay taḳı siz faḳīrler. Taḳı eger (7) ewürsengiz, bedel ḳılmaḳ tilegey sizdin öngin erenlerni, andın song bolmaġaylar mengzeşikleringiz.

(48)

SŪRETÜ'L-FETḤ

[488a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ḥaḳīḳat üze biz açtuḳ sanga, açmaḳ açuḳ.
2. Munung üçün kim yarlıḳasa sanga Tangrı, anı kim burun kiçti (3) yazuḳungdın taḳı anı kim song ḳaldı. Taḳı tükel ḳılsa ni‘metini sening üze taḳı köndürse sini, (4) yolġa köni.
3. Taḳı yārī birse sanga Tangrı, ‘izzetlig yārī.
4. Ol (5) ol kim indürdi ḳarārnı bitgenlerniñ köngli içinde, munung üçün kim ziyāde bolsalar (6) bitmek yanındın, bitmekleri birle. Taḳı Tangrıġa köklerniñ taḳı yirning çerigleri. (7) Taḳı irdi Tangrı bilgen, ḥikmetlig.

5. Munung üçün kim kiwürse mü'min erenlerni taḳı mü'min tişilerni, (8) uçmaḳḳa; aḳar astındın arıḳlar, cāviḏāneler anıng içinde. [488b/1] Taḳı örtse anlardın yawuzluḳlarını. Taḳı irdi ol, Tangrı ḳatında uluġ (2) ẓafer.
6. Taḳı ḳınasa münāfıḳ erenlerni taḳı münāfıḳ tişilerni, taḳı ortaḳ ḳoşġan erenlerni (3) taḳı ortaḳ ḳoşġan tişilerni, sizgenlerni Tangrıġa, yawuznung sizigini. Anlar üze yawuznung ewrülmeki. (4) Taḳı öfke ḳıldı Tangrı anlar üze taḳı sürdi anlarnı taḳı anuḳ ḳıldı anlarġa (5) tamuġnı. Taḳı yawuz boldı, yanġu yir yanındın!
7. Taḳı Tangrıġa köklerning çerigleri taḳı yirning. (6) Taḳı irdi Tangrı yinggen, ḥikmetlig.
8. Biz ıḏduḳ sini[207] tanuḳ taḳı müjde birgen (7) taḳı ḳorḳutġan.
9. Munung üçün kim bitseler Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Taḳı ḳuvvetlendürsengiz taḳı uluġlasangız (8) taḳı arıġlasangız irte taḳı kiçe.
10. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bey'at ḳılurlar sanga, (9) ḥaḳīḳat üze bey'at ḳılurlar Tangrıġa. Tangrınıñ yalawaçınıñ eli, anlarnıñ eligleri üze. Kim kim [489a/1] bozsa, ḥaḳīḳat üze bozar özi üze. Taḳı kim kim vefā ḳılsa, munung birle kim 'ahd ḳılıştı anıñ üze (2) Tangrı birle, birgey anga uluġ ṣevāb.
11. Ayġay sanga song ḳoyulmışlar, (3) bādiye 'Arablarındın: "Meşġūl ḳıldı bizni māllarımuz taḳı ehllerimüz, yarlıḳayu tilegil bizge." (4) Ayturlar tilleri birle, anı kim yoḳ köngülleri içinde. Ayġıl: "Kim (5) erklenür sizge, Tangrıdın nirse, eger tilese sizge ziyān, yā (6) tilese sizge asıġ? İrdi Tangrı, ol nerseni kim ḳılur siz[208] bilgen."
12. (7) Sizdingiz, ewrülmegey yalawaç taḳı bitgen, ehlleringe (8) ulaşu. Taḳı bezenildi ol, köngülleringiz içinde taḳı sizdingiz yawuznung sizigini. Taḳı irdingiz (9) yoḳalġan erenler.
13. Taḳı kim kim bütmese Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, biz anuḳ ḳılduḳ [489b/1] kāfirlerġa tamuġnı.
14. Taḳı Tangrıġa köklerning taḳı yirniñ mülki. (2) Yarlıḳayur kimni tilese taḳı ḳınayur kimni tilese. Taḳı irdi Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
15. (3) Ayġay song ḳonmışlar, ol vaḳtın kim bardıngız ġanīmetler tapa, munung üçün kim (4) alsangız anı: "Ḳoḏung bizni, uyalıng sizge." Tileyürler kim aynatsalar Tangrınıñ (5) sözin. Ayġıl: "Uymaġay siz bizge, anıñ mengizlig aydı Tangrı, aşnudın." Ayġaylar: (6) "Ḥased ḳılur siz bizge." İrdiler uḳmazlar, meger az.
16. Ayġıl, song ḳonmışlarġa (7) bādiye 'Arablarındın: "Ündengey siz erenler tapa, ḳatıġ toḳuş eyeleri; (8) uruşur <siz> anlar birle, yā müsülmān bolurlar. Eger boyun süsengiz, birgey sizge Tangrı (9) körklüg ṣevāb. Taḳı eger i'rāż ḳılsangız, neteg kim ewrüldüngüz aşnudın, ḳınaġay sizni [490a/1] iglig ḳın birle."
17. Yoḳ közsüz üze tarlıḳ taḳı yoḳ aḥsaḳ üze (2) tarlıḳ taḳı yoḳ sökel üze tarlıḳ. Taḳı kim boyun süse Tangrıġa (3) taḳı yalawaçınġa, kiwürgey anı uçmaḳġa, aḳar altınındın arıḳlar. (4) Taḳı kim i'rāż ḳılsa, ḳınaġay anı iglig ḳınamaḳ birle.

---

207 sini: sanga
208 ḳılur siz: ḳılurlar

18. Ḫoşnūd boldı Tangrı (5) mü'minlerdin, ol vaḳtın kim bey'at ḳılışurlar sening birle, yıġaç astında. Bildi (6) anı kim köngüllerinde bar, indürdi ḳarārnı anlar üze. Taḳı yanut birdi anlarġa (7) yaḳın feṯḥ,
19. taḳı üküş ġanīmetlerni, alurlar anı. Taḳı irdi (8) Tangrı yinggen, ḥikmetlig.
20. Va'de ḳıldı sizge Tangrı üküş ġanīmetlerni, (9) alur siz[209] anı. İwütti sizge munı taḳı yıġdı kişilerning eliglerin [490b/1] sizdin; taḳı munung üçün kim bolsa nişān mü'minlerġa taḳı köndürür sizni köni (2) yolġa.
21. Taḳı öngin ġanīmetler, yaraġlıġ bolu bilmedingiz anıng üze, ḳapsadı (3) Tangrı anı. Taḳı irdi Tangrı, tigme bir nerse üze yaraġlıġ.
22. Taḳı eger ḳatl ḳılsa irdi sizniñ birle (4) anlar kim küfr ketürdiler, ewürgeyler songlarını. Andın song bulmaġaylar dost (5) taḳı yārī birgen.
23. Tangrı sünneti ol kim keçti aşnudın, (6) bulmaġay sen Tangrı sünnetinge aynamaḳ.
24. Taḳı ol ol kim yıġdı (7) eliglerin sizdin taḳı eligleringizni anlardın, Mekkening ḳarnı içinde; (8) mundın song kim ġālib ḳıldı sizni anlar üze. Taḳı irdi Tangrı, anı kim ḳılur siz (9) körgen.
25. Anlar anlar kim küfr ketürdiler taḳı yıġdılar sizni Mescid-i Ḥarāmdın, [491a/1] taḳı kişige ingen nirse ḥabs ḳılınmış, tegse yiringe. Taḳı eger (2) bol<ma>sa irdi īmān ketürgen erenler taḳı īmān ketürgen tişiler kim bilmedingiz anlarnı (3) kim tepsengiz anlarnı, tegse sizge anlardın nā-ḫoş kelgen nirse, bilmedin; (4) munung üçün kim kiwürse Tangrı raḥmetinge, o kim erseni kim tileyür. Eger taḳılsalar irdi, ḳınaġay irdük (5) anlarnı kim küfr ketürdiler, anlardın, iglig ḳın birle.
26. Ol vaḳtın kim ḳıldı anlar kim (6) küfr ketürdiler, köngülleri içinde 'ārı, cāhiliyyet 'ārını, indürdi (7) Tangrı ḳarārını, yalawaçı üze taḳı mü'minler üze taḳı yapşurdı anlarġa (8) saḳnuḳluḳ kelimesi. Taḳı irdiler sezāraḳ anıng birle taḳı ehli. Taḳı irdi Tangrı, (9) tigme bir nerseni bilgen.
27. Rāst aydı Tangrı, yalawaçınġa tüşni, [491b/1] ḥaḳ birle. Kirgey siz Mescidü'l-Ḥarāmġa, eger tilese Tangrı, īmin bolup, (2) yülükin yülüp başlarıngız taḳı ḳısḳa ḳılığlı bolup, ḳorḳmaz siz. Bildi anı kim (3) bilmedingiz. Ḳıldı andın bisre, feṯḥ yaḳın.
28. Ol ol kim (4) ıddı yalawaçını, köni yol birle taḳı rāstlıḳ dīni birle, munung üçün kim ġālib ḳılsa (5) ḳamuġ dīn üze. Taḳı tap Tangrı, tanuḳ.
29. Muḥammed Tangrınıñ (6) yalawaçı. Taḳı anlar kim anıng birle, ḳatıġlar kāfirler üze, raḥmet ḳılġan aralarında. (7) Körer sen anlarnı rükū' ḳılġan, secde ḳılġan. İsteyürler artuḳluḳ Tangrıdın (8) taḳı ḫoşnūdluḳ. Nişānları, taḳı yüzlerinde, secdeler eṣerindin. (9) Ol ṣıfatları Tevrīt içinde. Taḳı ṣıfatları İncīl içinde: Ekin mengizlig [492a/1] çıḳardı ferclerini, yārī birdi anga, yoġnaldı taḳı tüz boldı yinçükleri üze. (2) Tangġa ketürür ekinçilerni, munung üçün kim öfkege ketürse anlarnıng birle kāfirlerni. Va'de ḳılur Tangrı anlarġa, (3) bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, anlardın, yarlıḳamaḳ taḳı uluġ ṣevāb.

---

209 alur siz: alurlar

(49)

SŪRETÜ'L-ḤUCURĀT

(4) Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.

1. (5) Ay anlar kim bittiler! Burun kiçürmeng Tangrınıñ ileyinde (6) taḳı resulınıñ ileyinde. Taḳı saḳnıng Tangrıdın. Ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, bilgen.
2. (7) Ay anlar kim bittiler! Kötürmeng ünleringizni, peyġāmber üni [492b/1] üzesinde. Taḳı ḳatıġ ḳılmang anga söz birle, pārengiz ḳatıġ ḳılmış mengizlig (2) pāreġa kim bāṭıl bolsa 'amelleringiz taḳı siz bilmez siz.
3. (3) Ḥaḳīḳat üze anlar kim aşaḳ ḳılurlar ünlerini, Tangrınıñ yalawaçı (4) ḳatında; anlar anlar kim ḫāliş ḳıldı Tangrı köngüllerini, saḳnuḳluḳġa. (5) Anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı uluġ ṣevāb.
4. Ḥaḳīḳat üze anlar kim ḳıḳrarlar sanga, (6) ḥücreler artından, üküşrekleri bilmesler.
5. Taḳı eger anlar ṣabr ḳılsalar, (7) ançaġa tigrü kim çıḳsang anlarġa; bolġay irdi yaḫşıraḳ anlarġa. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, (8) raḥmet ḳılġan.
6. Ay anlar kim bitti! Eger kelse sizge buyruḳdın çıḳġan, (9) ḫaber birle, beyān etseng<iz> kim tegsengiz erenlerge bilmemek birle kim bolsangız [493a/1] munung üze kim ḳıldıngız, ökünġenler.
7. Taḳı biling, ḥaḳīḳat üze içingizde Tangrınıñ (2) yalawaçı. Eger boyun süse erdi sizge, üküş iş içinde işdin, emgengey irdingiz; velī (3) Tangrı sewdürdi sizge īmān taḳı bezedi anı köngülleringiz içinde, taḳı yigrendürdi (4) sizge küfrni taḳı buyruḳdın çıḳmaḳnı taḳı yazmaḳnı. Anlar, anlar (5) könülgenler,
8. artuḳluḳ üçün Tangrıdın taḳı ni'met. Taḳı Tangrı bilgen, (6) ḥikmetlig.
9. Taḳı eger iki pāre mü'minlerdin, ḳılıştılar, (7) ongarıng aralarında. Eger küç ḳılsa ikisinde biri, taḳı biri üze; (8) ḳıtāl ḳılışıng anıñ birle kim küç ḳılur, ḳaytġınçaġa tegrü Tangrınıñ buyruḳı tapa. Eger ḳaytsa, (9) ongarıng aralarında tüzlük birle. Taḳı 'adl ḳılıng, ḥaḳīḳat üze Tangrı [493b/1] sewer 'adl ḳılġanlarnı.
10. Ḥaḳīḳat üze bitgenler uyalar, ongarıng (2) iki uyangız arasında. Taḳı saḳnıng Tangrıdın, bolġay kim siz raḥmet ḳılınġay siz.
11. Ay (3) anlar kim bittiler! Mashara ḳılmasun erenler erenlerdin, bolġay kim bolġaylar (4) yaḫşıraḳ anlardın; taḳı tişiler tişilerdin, bolġay kim bolġaylar yaḫşıraḳ (5) anlardın. Taḳı 'ayb ḳılmang özleringizni taḳı ḳıḳrışmang laḳablar birle. (6) Neme yawuz at buyruḳdın çıḳmaḳ, īmāndın song! Taḳı kim kim tevbe ḳılmasa, (7) anlar anlar küç ḳılġanlar.

12. Ay anlar kim bittiler! (8) Saḳlanıng üküşdin sizigdin, ḥaḳīḳat üze sizigniñ pāresi (9) yazuḳ. Taḳı örtüglüg nerse istemeng. Taḳı ġıybet ḳılmasun pārengiz pāreġa, sewer mü [494a/1] biringiz kim yise uyasınıñ etin, ölüglük ḥālında? Yigrendingiz anı. Taḳı saḳnıng (2) Tangrıdın, ḥaḳīḳat üze Tangrı tevbeni ḳabūl ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
13. Ay kişiler! Biz yarattuḳ sizni (3) irkekdin taḳı tişidin. Taḳı ḳılduḳ sizni uluġ ḳabīleler taḳı ḳabīleler, (4) munung üçün kim bilişsengiz. Ḥaḳīḳat üze kerīmrekingiz Tangrı ḳatında, saḳnuḳrakıngız. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (5) bilgen, örtüglügni bilgen.
14. Aydı bādiye 'Arabları: "Bittük." Ayġıl: "Bitmedingiz, velī (6) aytıngız: 'Silmge kirdük.' Taḳı yoḳ kirmedük īmānġa köngülleringizde. Taḳı eger (7) boyun süsengiz Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, ekismegey sizge 'amelleringizdin nirse. (8) Ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan."
15. Ḥaḳīḳat üze mü'minler, anlar kim (9) bittiler Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, andın song şeklig bolmadılar; taḳı cihād ḳıldılar [494b/1] mālları birle taḳı özleri birle, Tangrı yolında. Anlar, anlar rāst ayġan.
16. (2) Ayġıl: "Ögretür mü siz Tangrıġa dīniñizni? Taḳı Tangrı bilür, ol nirseni kim (3) kökler içinde taḳı ol nirseni kim yirde turur. Taḳı Tangrı tigme bir nerseni bilgen."
17. (4) Minnet ḳılurlar seniñ üze kim müsülmān boldılar. Ayġıl: "Minnet ḳılmang menim üze İslāmunguznı; (5) Tangrı minnet ḳoyar sizning üze kim köndürdi sizni īmānġa, eger (6) rāst ayġanlar irdingiz erse."
18. Ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür, köklerniñ taḳı yirning örtüglüglerini. Taḳı Tangrı (7) körgen anı kim ḳılur siz.

(50)

SŪRETÜ ḲĀF

[495a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant içer men, ögmekke sezāvār Ḳur'ānnı.
2. Tangladılar kim keldi anlarġa ḳorḳutġan (3) anlardın, aydı kāfirler: "Bu tang nirse."
3. "Ol vaḳtın mu kim (4) öldük taḳı bolduḳ topraḳ, ol yıraḳ ḳaytarmaḳ?"
4. Bildük anı kim (5) ekisür yir anlardın. Taḳı ḳatımuzda saḳlaġan kitāb.
5. (6) Yalġanġa nisbet ḳıldılar Ḳur'ānnı, ol vaḳtın keldi anlarġa. Anlar ḳarārsız işde.
6. (7) Baḳmadılar mu kök tapa, üstünlerinde, neteg binā ḳılduḳ taḳı bezedük? (8) Taḳı yoḳ anga yaruḳlardın.

7. Takı yirni yayduḳ, takı kemişdük (9) anıñ içinde tölengen tağlar takı ündürdük anıñ içinde tigme bir bakıp sewüngü;
8. körküzmek [495b/1] takı angdurmaḳ, tigme bir ḳaytġan ḳulġa.
9. Takı indürdük kökdin suwnı bereketlig, (2) ündürdük anıñ birle büstänlarnı takı biçilgen nerseniñ ewünin,
10. takı ḫurmä yıġaçınıñ uzunluḳ ḥälı üze, (3) anga biri biringe urulmış çiçek;
11. rüzī ḳullarġa. Takı tirgüzdük anıng birle ölüg (4) yirni, anıñ mengizlig çıḳmaḳ.
12. Yalġanġa nisbet ḳıldı aşnularında, Nüḥ ḳavmı takı örülmedük ḳuyuġ (5) eyeleri takı Şemūd,
13. takı ʻĀd takı Firʻavn takı Lūṭnung uyaları,
14. (6) takı bük eyeleri, yaʻnī Şuʻayb ḳavmları, takı Tubbaʻ ḳavmı. Tigme biri yalġanġa nisbet ḳıldı yalawaçlarını, (7) sezā boldı ḳaḳığım.
15. Bilmedük mü bolġusın, yaʻnī ʻāciz mü bolduḳ evvelḳı yaratmaḳ birle? Anlar şübhe içinde, (8) yangı yaratmaḳdın.
16. Takı yarattuḳ kişini takı bilür miz anı kim (9) vesvese ḳılur anıñ birle nefsi. Takı biz yawuḳraḳ anıñ tapa, ömgün [496a/1] tamardın.
17. Ol vaḳtın kim alur iki alġan, saġdın takı sol- (2) dın otruşġan.
18. Sözlemes sözdin, meger anıng ḳatında (3) saḳçı ḥäzır.
19. Takı keldi ölüm esrüklüki, ḥaḳ birle. Ol, (4) ḳaçar erding andın.
20. Takı ürüldi ṣūrġa; ol, ḳaḳımaḳ (5) küni.
21. Takı keldi tigme bir ten, anıng birle sürgen takı tanuḳ.
22. (6) Takı irding ġaflet içinde mundın; açtuḳ sindin örtügüngni, (7) sening közüng bu kün yitig.
23. Takı aydı ḳoldaşı: "Bu menim ḳatımda anuḳ."
24. (8) "Kemişing tamuġ içinge, tigme bir küfr ketürgen boynaġunı,
25. yıġġan yaʻnī mālnı, küç ḳılġan, şeklig."
26. (9) "Ol kim ḳıldı Tangrı birle öngin tapunġu, kemişing ikegü anı ḳatıġ ḳın [496b/1] içinge."
27. Aydı ḳoldaşı: "İḍimüz! Ṭāġī ḳılmadım anı, velī irdi (2) yıraḳ azġunluḳ içinde."
28. Aydı: "Ḫuṣūmet ḳılmang ḳatımda. Takı keçürdüm (3) sizing tapa ḳaḳıġ birle."
29. "Aynatılmaz söz menim ḳatımda, takı irmez men (4) küç ḳılġan ḳullarġa."
30. Ol kün kim aytur miz tamuġġa: "Toldung mu?" Takı aytur: (5) "Bar mu artmaḳdın?"
31. Takı yaḳın ḳılındı uçmaḳ, saḳnuḳlarġa, yıraḳdın önginde.
32. (6) Bu ol kim vaʻde ḳılnur siz; tigme bir Tangrıġa yanġan, saḳlaġan kim erse;
33. ol kim erse kim ḳorḳtı Tangrıdın, (7) ġāyibluḳ birle; takı keldi ḳaytġan köngül birle.
34. Kiring anga selāmetlıḳ birle. Ol, (8) cāviḍānelıḳ küni.
35. Anlarġa anı kim tileyürler, anıng içinde, takı ḳatımuzda arturulmış.
36. Takı niçe (9) yoḳattuḳ aşnularındın, zamāne kişilerindin; anlar ḳatıġraḳ anlardın, ḳatıġ tutmaḳ yanındın. [497a/1] Yöridiler iller içinde. Bar mu ḳaçmaḳdın?

37. Ḥaḳīḳat üze anıng içinde angdurmaḳ, (2) ol kim ersege kim irdi anga köngül, yā kemişti ḳulaḳ, bu ol tanuḳ.
38. Taḳı (3) yarattuḳ köklerni taḳı yirni taḳı ol nirse kim ikisiniñ arasında, altı kün (4) içinde taḳı sıḳamadı bizni armaḳdın.
39. Ṣabr ḳılġıl ol nirse üze kim ayturlar (5) taḳı tesbīḥ ḳılġıl İḏingning ögmeki birle, kün toġmaḳıdın aşnu taḳı kün batmaḳıdın aşnu.
40. (6) Taḳı tündin tesbīḥ ḳılġıl taḳı namāznıng songlarında.
41. Taḳı eşitgil (7) ol küni kim ḳıḳırġan ḳıḳrar, yawuḳ yirdin.
42. Ol kün kim eşitürler (8) çaḳırmaḳnı, ḥaḳ birle. Ol, çıḳmaḳ küni.
43. Biz biz (9) tirgüzür miz taḳı öldürür miz, taḳı bizning tapa yanmaḳ.
44. Ol kün kim yarılur yir [497b/1] anlardın, iwe; ol yıġmaḳ bizning üze āsān.
45. Biz bilgenrek biz (2) anı kim ayturlar. Taḳı irmez sen anlar üze musallaṭ, angdurġıl Ḳur'ān birle ol kim erse kim ḳorḳar ḳaḳıġımdın.

(51)

SŪRETÜ'Ẕ-ẔĀRİYĀT

(3) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Ant içer men sawurġan yiller birle sawurmaḳ,
2. kötürgen bulutlar birle kötürmek,
3. taḳı yörigen kemiler birle (5) āsānlıḳ üze,
4. ülüş ḳılġan firişteler birle işni;
5. ḥaḳīḳat üze ol nirse kim va'de ḳılnur siz, rāst.
6. (6) Ḥaḳīḳat üze cezā küni, ḥāṣıl bolġan.
7. Taḳı ant içer men kök birle yollarlıġ,
8. ḥaḳīḳat üze siz (7) mütenāḳıż söz içinde.
9. Ewrülür andın, ol kim erse kim ewrüldi.
10. Öldürülsün yalġan sözlegenler,
11. [498a/1] anlar kim anlar batrulġanlar cehl içinde.
12. Sorarlar: "Ḳaçan (2) ḳıyāmet küni?"
13. Ol kün kim anlar ot üze köydürülürler.
14. "Tatıng (3) fitnengizni, bu ol kim iwe tileyür irdingiz anıng birle."
15. Ḥaḳīḳat üze (4) saḳnuḳlar büstānlarda taḳı çeşmelerde,

16. alığlı bolup anı kim birdi anlarġa (5) İḏileri. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler, andın aşnu körklüglük ḳılġanlar.
17. İrdiler az (6) tündin ol kim uḏıyurlar.
18. Taḳı seḥer vaḳtlarında, anlar yarlıḳayu tileyürler.
19. (7) Taḳı mālları içinde ḥaḳ bar, tilegenge taḳı nirse birilmegenge.
20. (8) Taḳı yir içinde āyetler bar, yaḳīn bilgenlerge,
21. taḳı nefsleringiz içinde; (9) körmez mü siz?
22. Taḳı kök içinde rūzīngiz taḳı ol nirse kim va'de ḳılnur siz.
23. [498b/1] Ant içer men kök erkligi birle taḳı yirning, ḥaḳīḳat üze ol rāst, anıng mengizlig kim siz sözleyür siz.
24. (2) Keldi mü sanga İbrāhīm ḳonuḳlarınıng sözi ağırlanmışlar?
25. Ol vaḳtın kim (3) kirdiler anıng üze, aydılar: "Selām!" Aydı: "Selām; bilinmegen erenler."
26. (4) Örtüglüg birdi ehlinge, keldi semüz buzaġu birle.
27. Yawuttı anı anlar tapa, aydı: (5) "Yimez mü siz?"
28. Taḳı örtti anlardın ḳorḳunçnı. Aydılar: "Ḳorḳmaġıl." (6) Taḳı müjde birdiler anga oġlan birle bilgen.
29. Ḳarşu keldi anıng cüfti, çaḳırmaḳ içinde, (7) urdı yüzini taḳı aydı: "Ḳarı 'avrat ḳısır."
30. Aydılar: "Anıng mengizlig (8) aydı İḏing. Ḥaḳīḳat üze ol, ol ḥikmetlig, bilgen."
31. Aydılar: "Ne turur tilekingiz, yā işingiz, (9) ay ıḏılmışlar?"
32. Aydılar: "Biz ıḏılduḳ yazuḳ ḳılġan erenler tapa,
33. [499a/1] munung üçün kim ıḏsa miz anlar üze taşlar balçıḳdın,
34. nişān ḳılınmış İḏing ḳatında, (2) ḥaddın keçgenlerge."
35. Taḳı çıḳarduḳ ol kim irseni kim irdi anıng içinde, mü'minlerdin.
36. (3) Taḳı bulmaduḳ anıng içinde, bir iwdin öngin, müsülmānlardın.
37. Taḳı ḳoḏtuḳ (4) anıng içinde nişān, anlarġa kim ḳorḳarlar iglig ḳındın.
38. Taḳı (5) Mūsāda; ol vaḳtın kim ıḏduḳ anı Fir'avn tapa, ḥüccet birle açuḳ.
39. (6) Ewrüldi yanı birle, ya'nī çerigi birle taḳı aydı: "Siḥr ḳılġan, yā dīvāne."
40. Tuttuḳ anı (7) taḳı çeriglerini, taḳı kemiştük anlarnı tengiz içinde. Taḳı ol, melāmetġa sezā.
41. Taḳı 'Ād içinde; (8) ol vaḳtın kim ıḏduḳ anlar üze ḳısır yilni.
42. Ḳoḏmas nirsedin, (9) keldi anıng üze, meger ḳıldı anı uşatmış süngük mengizlig.
43. Taḳı Şemūd içinde; ol vaḳtın kim [499b/1] aytıldı anlarġa: "Menfa'at alıng uzaḳ vaḳtġa tegrü."
44. Uluġsındılar anlarnıng İḏisining buyruḳından, (2) tuttı anlarnı ḳatığ ḳıḳırġan taḳı anlar baḳarlar.
45. Yaraġlanu bilmediler (3) ḳopmaḳdın taḳı bolmadılar öç alġanlardın.
46. Taḳı Nūḥ ḳavmı, mundın aşnu; (4) ḥaḳīḳat üze anlar irdiler buyruḳdın çıḳġan erenler.
47. Taḳı kökni, binā ḳılduḳ anı ḳuvvet birle. (5) Taḳı biz yaraġlıġlar.
48. Taḳı yirni, töşedük anı. Neme yaḫşı töşegenler!

49. (6) Taḳı tigme bir nirsedin yarattuḳ iki cüft, bolġay kim siz saḳınġay siz.
50. (7) "Ḳaçıng Tangrı tapa; men, sizge andın ḳorḳutġan açuḳ."
51. "Taḳı ḳılmang Tangrı birle tapunġu öngin. Ḥaḳīḳat üze men, sizge andın ḳorḳutġan açu[ḳ]."
52. Anıng mengizlig, (8) kelmedi anlarġa aşnularındın, yalawaçdın, meger aydılar: "Siḥr ḳılġan, (9) yā dīvāne."
53. Vaṣiyyet mü ḳılıştılar anıng birle? Anlar ḥaddın keçgen erenler.
54. Ewrülgül [500a/1] anlardın, irmez sen melāmet ḳılınmış.
55. Taḳı ögütlegil; ḥaḳīḳat üze ögüt, asıġ ḳılur (2) bitgenlerge.
56. Taḳı yaratmadım perīlerni taḳı ādemīlerni, meger munung üçün kim ḳulluḳ ḳılsunlar manga.
57. (3) Tilemez men anlardın rūzīdin taḳı tilemez men kim yidürsünler manga.
58. (4) Ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol rūzī birgen, ḳatıġ küç eyesi küçlüg.
59. Ḥaḳīḳat üze anlarġa kim (5) küç ḳıldılar, uluġ ḳowa[210], ḳoldaşlarının ḳowası mengizlig; iwütmesünler mini.
60. (6) Bī-çārelıḳ anlarġa kim küfr ketürdiler, ol künlerindin kim va'de ḳılnurlar!

(52)

SŪRETÜ VE'Ṭ-ṬŪR

[500b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant içer men Ṭūr taġı birle,
2. taḳı kitāb birle bitinmiş,
3. yatılmış ṣaḥīfe içinde
4. taḳı törtinçi ḳat kökdeki (3) iw birle,
5. taḳı kötrülmiş köge birle,
6. taḳı toldurulmış tengiz birle;
7. (4) ḥaḳīḳat üze İḏingning ḳını ingen,
8. yoḳ anga def' ḳılġan.
9. Ol kün teprenür (5) kök, teprenmek,
10. taḳı yöriyür taġlar, yörimek.

---

210 *Uluġ ḳowa* ve ayetin devamında *ḳowa* olarak tercüme edilen kelimelerin Arapçaları *ẕenūb*'dur. Çeşitli manaları olan kelimenin "kova" manasının yanı sıra, "pay, hisse" manası da vardır. Fakat mütercim "kova" manasını tercih etmiştir.

11. Bī-çārelıḳ ol kün, (6) yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
12. Anlar kim anlar bāṭılḳa şürü' ḳılmaḳ içinde.
13. Ol kün (7) ḳatıġ iltilürler tamuġ otı tapa, iltilmek.
14. "Bu ol ot kim yalġanġa nisbet ḳılur (8) irdingiz."
15. "Siḥr mü turur bu, yā sizler mü körmez siz?"
16. (9) "Köyüng anga, ṣabr ḳılıng, yā ṣabr ḳılmang, berāber turur sizing üze. Ḥaḳīḳat üze cezā birilür siz, [501a/1] anı kim ḳılur irdingiz."
17. Ḥaḳīḳat üze saḳınġanlar uçmaḳlar içinde taḳı ni'met içinde,
18. (2) ḫoşlanġanlar bolup, munung birle kim birdi anlarġa İḏileri. Taḳı saḳladı anlarnı İḏileri, tamuġ (3) ḳınındın.
19. "Ying taḳı içing, singitlig bolsun, munung birle kim ḳılur irdingiz,
20. (4) tayanġanlar taḫtlar üze ṣaf ḳılınmış." Taḳı cüftlendürdük anlarnı king taḳı ḳara (5) közlüg birle.
21. Taḳı anlar kim bittiler taḳı uydı anlarġa oġlanları bitmekleri birle, (6) tegürdük anlarġa oġlanların. Taḳı ekismedük anlarġa 'amellerindin (7) nirsedin. Tigme bir kişi, ol nirse birle kim ḳazġandı tutuġ.
22. Taḳı ziyāde ḳılduḳ anlarġa (8) ḫoşluḳḳa ketürgen meyveler birle taḳı et, ol nirsedin kim ārzūlayurlar.
23. Tartışurlar anıng içinde (9) ḫamrnı, yoḳ fāyide<siz söz> anıng içinde taḳı yoḳ yazuḳġa nisbet ḳılmaḳ.
24. Taḳı tezginür anlar üze, oġlanlar [501b/1] anlarġa, tamām anlar örtülmiş yünçü mengizlig.
25. Taḳı ḳarşu keldi pāreleri pāre (2) üze, soruşurlar.
26. Aydılar: "Biz irdük mundın aşnu ehllerimüz arasında (3) yufḳa köngüllügler."
27. "Eḏgülük ḳıldı Tangrı bizim üze taḳı saḳladı bizni ot ḳınındın."
28. (4) "Biz irdük mundın aşnu ḳulluḳ ḳılur irdük anga. Ḥaḳīḳat üze ol, ol eḏgülük ḳılġan, uluġ raḥmetlig."
29. (5) Va'ẓ ḳılġıl; irmez sen, İḏing ni'meti birle, ḳamlar sözini sözlegen taḳı (6) dīvāne.
30. Yā ayturlar mu, şā'ir tip, "Küyer miz anıng birle zamānening (7) ḳarārsız nirseleri"?
31. Ayġıl: "Küyüng, ḥaḳīḳat üze men sizing birle küygenlerdin."
32. (8) Yā buyrur mu anlarġa 'aḳılları munung birle? Yā anlar erenler mü ḥaddın keçgenler?
33. (9) Yā ayturlar mu: "Çattı anı"? Bitmezler mü?
34. Kelsünler [502a/1] munung tig söz birle, eger irseler rāst ayġanlar.
35. Yā yaratıldılar mu (2) nirsesizin, yā anlar mu tururlar yaratġanlar?
36. Yā yarattılar mu köklerni (3) taḳı yirni? Belkim, yarattı Tangrı, yaḳın bilmesler.
37. Yā anlar ḳatında mu İḏingning ḫazīneleri? (4) Yā anlar mu erklig bolġanlar?
38. Yā anlarġa üzengü, işitürler anıng içinde? (5) Kelsün işitgenleri, açuḳ ḥüccet birle.
39. Yā anga mu ḳızlar (6) taḳı siz<ge> mü oġullar?
40. Yā tiler mü sen anlardın yanut, anlarġa lāzım bolġan nirsedin (7) basılmışlar?
41. Yā anlarnıng ḳatında mu örtüglüg, anlar (8) bitiyürler?

42. Yā tileyürler mü keydni? Anlar kim küfr ketürdiler, (9) anlar keyd ḳılınmışlar.
43. Yā anlarġa mu bar tapunġu, Tangrıdın öngin? Arıġlıḳ [502b/1] Tangrıġa, ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşarlar.
44. Taḳı eger körseler bir pāre bulıtnı, kökdin (2) tüşgen; ayturlar: "Biri biri üze ḳoḏulmış bulıtlar."
45. Ḳoḏġul anlarnı, ançaġa tigrü kim satġaşsalar (3) ol künleringe kim anıng içinde ölürler.
46. Ol kün (4) iġnā ḳılmas anlardın keydleri, nirse, taḳı anlar yārī birilmezler.
47. Ḥaḳīḳat üze (5) anlarġa kim küç ḳıldılar, ḳın andın bisre; velī üküşrekleri (6) bilmesler.
48. Taḳı ṣabr ḳılġıl İḏingning ḥükminge. Ḥaḳīḳatda sen, biz körer yirde. Taḳı arıġlaġıl İḏingning (7) ögmeki birle, ol vaḳtın kim ḳopar sen.
49. Taḳı tündin tesbīḥ ḳılġıl, ol vaḳtın kim yulduzlar songı çewrürler.[211]

(53)

SŪRETÜ VE'N-NECM

[503a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant içer men ülker yulduz birle, ol vaḳtın kim battı;
2. azmadı ḳoldaşıngız taḳı azmadı.
3. Taḳı (3) sözlemes hevādın.
4. İrmez ol, meger vaḥy, vaḥy ḳılnur.
5. Ögretti anga ḳatıġ (4) küçleri,
6. muḥkemlük eyesi. Tüz boldı,
7. taḳı ol üstünki ufuḳda.
8. (5) Andın song yawudı, salındı, yā asıldı.
9. İrdi iki, yā endāzesinçe, yā yaḳınraḳ.
10. Taḳı vaḥy ḳıldı (6) ḳulı tapa anı kim vaḥy ḳıldı.
11. Yalġan aymadı köngül, anı kim kördi.
12. (7) Cedel mü ḳılışur siz ol nirse üze kim körer?
13. Taḳı kördi anı taḳı bir inmekde,
14. [503b/1] Sidretü'l-Müntehā ḳatında.
15. Anıng ḳatında sığınġu yirning uçmaḳı.
16. Ol vaḳtın kim kelür (2) Sidrege, ol kim kelür.

---

211 "Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra (da) onu tespih et."

17. Ḳışmadı köz taḳı ḥaddın keçmedi.
18. Taḳı kördi, (3) İḏisining uluġraḳ āyetlerindin.
19. Kördüngüz mü Lātnı taḳı 'Uzzānı,
20. (4) taḳı Menātnı, songraḳı üçünçini?
21. Sizge mü irkek taḳı anga tişi?
22. (5) Ol, ol vaḳtın küç ülüşni, ya'nī eksük ülüş.
23. İrmez ol, meger atlar, atadıngız <a>nı (6) siz taḳı atalarıngız. İndürmedi Tangrı anıng birle ḥüccetdin. Uymas- (7) lar, meger sizig, taḳı ol nirse kim sewer tenler. Taḳı keldi anlarġa (8) anlarnıng İḏisindin, köni yol.
24. Yā kişige mü ol nirse kim ārzūladı?
25. Tangrıġa, ol cihān (9) taḳı bu cihān.
26. Taḳı niçe niçe firiştedin kökler içinde, asıġ ḳılmas şefā'atları nirse, [504a/1] meger mundın song kim destūr birse Tangrı ol kim irsege mü kim tileyür taḳı rāżī bolur.
27. (2) Ḥaḳīḳat üze anlar kim bitmezler ol cihānġa, atayurlar firiştelerge (3) tişi atamaḳını.
28. Taḳı yoḳ anlarġa anıng birle biligdin, uymaslar (4) meger sizigge. Taḳı ḥaḳīḳat üze sizig, kifāyet ḳılmas ḥaḳdın nirse.
29. Yüz ewürgül (5) ol kim irsedin kim yüz ewürdi ẕikrimüzdin taḳı tilemedi meger yaḳınraḳ (6) tiriglikni.
30. Ol, teger yirleri biligdin. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ol (7) bilgenrek ol kim irseni kim azdı yolından taḳı ol bilgenrek ol kim irseni kim könüldi.
31. (8) Taḳı Tangrıġa ol nirse kim kökler içinde taḳı ol nirse kim yir içinde. Munung üçün kim yanut birse (9) anlarġa kim yawuzluḳ ḳıldılar, anıng birle kim 'amel ḳıldılar taḳı yanut birse anlarġa kim körklüglük ḳıldılar, [504b/1] körklüg nirse birle.
32. Anlar kim saḳnurlar yazuḳnung uluġlarından taḳı körksüz nirselerdin, (2) meger kiçig yazuḳlardın. Ḥaḳīḳat üze İḏing, yarlıḳamaḳı king. Ol bilgenrek sizni, ol vaḳtın kim yarattı sizni (3) yirdin taḳı ol vaḳtın siz ḳarınlar içinde oġlanlar irdingiz, analarıngız ḳarnında. Arıġlıḳḳa nisbet ḳılmangız (4) özleringizni, ol bilgenrek ol kim irseni kim saḳındı.
33. Kördüng mü ol kim irseni kim (5) i'rāż ḳıldı,
34. taḳı birdi az taḳı tigdi?
35. Anıng ḳatında mu örtüglügnüng bilmeki, (6) ol körer?
36. Yā ḫaber birilmedi mü, ol nirse birle kim Mūsānıng ṣaḥīfeleri içinde,
37. taḳı İbrāhīmnüng, (7) ol kim tamām ḳıldı?
38. Kim kötürmes kötürgen, önginnüng yükini.
39. Taḳı kim yoḳ kişige, (8) meger anı kim sa'y ḳıldı.
40. Taḳı ḥaḳīḳat üze anıng sa'yı, körülgey.
41. Andın song cezā birilgey, ya'nī 'amelinge, tükel- (9) rek cezā.
42. Taḳı ḥaḳīḳat üze İḏing tapa tegmek.
43. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ol küldürdi taḳı yıġlattı.
44. [505a/1] Taḳı ḥaḳīḳat üze ol öldürdi taḳı tirgüzdi.

45. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol yarattı iki cüft, (2) irkekni taḳı tişini,
46. nuṭfedin, ol vaḳtın töklür.
47. Taḳı ḥaḳīḳat üze anıng üze song (3) ḳopmaḳ.
48. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol bayıttı taḳı tutġu māl birdi.
49. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ol Şi'rānıng erkligi.
50. (4) Taḳı ḥaḳīḳat üze ol yoḳattı ilkinki 'Ādnı,
51. taḳı Şemūdnı, ḳoḍmadı.
52. Taḳı Nūḥ (5) ḳavmını, aşnudın. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler, anlar ẓulm ḳılġanraḳ taḳı ḥaddın keçgenrek.
53. Taḳı ewrülgen ḳonumlarnı (6) tüşürdi.
54. Taḳı örtti anı, anı kim örtti.
55. İḍingning ni'metlerining ḳayusı birle şeklig bolur sen?
56. Bu (7) ḳorḳutġan, burunḳı ḳorḳutġanlardın.
57. Yawuḳ boldı, yawuḳ bolġan.
58. Yoḳ anga (8) Tangrıdın bisre açġan.
59. Bu sözdin mü tanglayur siz?
60. (9) Taḳı küler siz taḳı yıġlamaz siz.
61. Taḳı siz oynaġanlar.
62. Taḳı secde ḳılıng Tangrıġa taḳı ḳulluḳ ḳılıng.

(54)

SŪRETÜ'L-ḲAMER

[505b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Yawuḳ boldı ḳıyāmet taḳı yarıldı ay.
2. Taḳı eger körseler nişān, (3) yüz ewrürler taḳı ayturlar: "Siḥr peyveste bolġan."
3. Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar taḳı uydılar (4) hevālarınġa. Taḳı tigme bir iş ḳarār ḳılġan.
4. Taḳı keldi anlarġa ḫaberlerdin, (5) ol kim anıng içinde yıġlınmaḳ bar.
5. Yitiz ḥikmet bar. Ne asıġ ḳılur ḳorḳutmaḳ?
6. Ewrülgül (6) anlardın, ol kün ündeyür ündegen körksüz nirsege.
7. Alçaġ bolup közleri, [506a/1] çıḳarlar gorlardın, tamām anlar yayılġan çekürge,
8. iwüp (2) ündegenge. Aytur kāfirler: "Bu, künī küçey."
9. Yalġanġa nisbet ḳıldı aşnularındın (3) Nūḥ ḳavmı, yalġanġa nisbet ḳıldılar ḳulumızġa taḳı aydılar: "Dīvāne." Taḳı yıġlındı.

10. (4) Ündedi İḏisini: "Men yingilmiş, intiḳām alġıl."
11. Açtuḳ kök ḳapuġlarını, (5) tökülgen suw birle.
12. Taḳı yarduḳ yirni, çeşmeler yanındın. Taḳı satġaştı suw, (6) taḳdīr ḳılınmış iş üze.
13. Taḳı kötürdük anı taḫtalıġlar üze taḳı timür çekelig.
14. (7) Yöriyür közümizde, yanut üçün ol kim irsege kim irdi küfr ketrüldi[212].
15. Taḳı ḳoḏduḳ anı (8) nişān. Bar mu angġandın?
16. Neteg boldı ḳınım taḳı ḳorḳutġanlarım!
17. (9) Taḳı āsān ḳılduḳ Ḳur'ānnı, ögüt almaḳġa. Bar mu angġandın?
18. Yalġanġa nisbet ḳıldı 'Ād. [506b/1] Neteg boldı ḳınım taḳı ḳorḳutġanlarım!
19. Biz ıḏduḳ anlar üze ḳatıġ (2) yilni, peyveste bolġan naḥs kün içinde.
20. Tartar kişilerni, tamām anlar (3) ḳongrulġan ḫurmā yıġaçları tübi mengizlig.
21. Neteg boldı ḳınım taḳı ḳorḳutġanlarım!
22. Taḳı (4) āsān ḳılduḳ Ḳur'ānnı, ögüt almaḳġa. Bar mu angġandın?
23. Yalġanġa nisbet ḳıldı Şemūd, (5) ḳorḳutġanlarnı.
24. Aydılar: "Yaratılmışġa mu bizdin birge, uyar miz anga?[213] Biz ol vaḳtın (6) azġunluḳ içinde taḳı otlar içinde."
25. "Kemşildi mü vaḥy anıng üze, aramızdın? (7) Ol ḥaddın keçe yalġan sözlegen."
26. Bilgeyler yarın, kim ol ḥaddın keçe yalġan sözlegen.
27. (8) Biz ingenning ıḏġanları, sınamaḳ üçün anlarnı. "Küygül anlarġa taḳı ṣabr ḳılġıl."
28. (9) Taḳı ḫaber birgil anlarġa; ḥaḳīḳat üze suw, ülüş ḳılınmış aralarında. Tigme bir suw ülüşi, ḥāżır bolunmış.
29. [507a/1] Ḳıḳırdılar anlardın birini; sundı, singrin kesti.
30. Neteg irdi ḳınım taḳı ḳorḳutmaḳım!
31. (2) Biz ıḏduḳ anlar üze bir çaḳırmaḳ, boldılar ḥaẓīre ḳılġannıng uşanmış yıġaçı mengizlig.
32. (3) Taḳı āsān ḳılduḳ Ḳur'ānnı, ögüt almaḳġa. Bar mu ögüt alġandın?
33. Yalġanġa nisbet ḳıldı (4) Lūṭ ḳavmı, ḳorḳutġanlarnı.
34. Biz ıḏduḳ anlar üze taş birle atġan yilni, meger (5) Lūṭnung ḫāṣ kişilerini; ḳutġarduḳ anlarnı seḥerde,
35. eḏgülük üçün ḳatımuzdın. Anıng mengizlig (6) cezā birür miz ol kim irsege kim şükr ḳıldı.
36. Taḳı ḳorḳuttı anlarġa, ḳatıġ tutmaḳımuzdın; şeklig boldılar (7) ḳorḳutġanlar birle.
37. Taḳı aldadılar anı ḳonuḳlarındın, sıḳap tükettük közlerini. (8) "Tatıng ḳınım taḳı ḳorḳutmaḳımnı."
38. Taḳı keldi anlarġa, irte, ḳın (9) tölengen.
39. "Tatıng ḳınım taḳı ḳorḳutmaḳımnı."
40. Taḳı āsān ḳılduḳ Ḳur'ānnı, [507b/1] ögüt almaḳġa. Bar mu ögüt alġandın?
41. Taḳı keldi Fir'avnnung ḫāṣ kişileringe ḳorḳutġanlar.

---

212 ketrüldi: ketürdi

213 "İçimizden bir insana mı uyacağız?"

42. (2) Yalġanġa nisbet ḳıldı<lar> āyetlerimüzni, ḳamuġını. Tuttuḳ anlarnı, yinggenning tutmaḳını, ḳudretlıġ.
43. (3) Sizing kāfirleringiz mü yaḫşıraḳ anlardın? Yā bar mu sizge berā'at, kitāblar içinde?
44. (4) Yā ayturlar mu: "Biz ḳamuġ mümteni' bolġan"?
45. Sındurulġay bu bir ögür (5) taḳı ewürgeyler songı.
46. Ḳıyāmet, va'delerning vaḳtı. Taḳı ḳıyāmet (6) ḳatıġraḳ taḳı açıġraḳ.
47. Ḥaḳīḳat üze yazuḳ ḳılġanlar[214] azġunluḳ içinde taḳı ot içinde.
48. Ol kün (7) sürüngeyler ot içinde, yüzleri üze: "Tatıng tamuġnung (8) sıḳamaḳını."
49. Biz tigme bir nirseni, yarattuḳ anı endāze birle.
50. Taḳı irmez buyruḳumız meger bir, (9) yaşru baḳmaḳ mengizlig.
51. Taḳı yoḳattuḳ oḫşaġanlarıngızını, bar mu ögüt alġandın?
52. [508a/1] Taḳı tigme bir nirse kim ḳıldılar anı kitāblar içinde.
53. Taḳı tigme bir kiçig taḳı uluġ, bitinmiş.
54. (2) Ḥaḳīḳat üze saḳnuḳlar, büstānlar içinde taḳı arıḳlar içinde.
55. Yaḫşılıḳ ornı içinde, erklig ḳudretlıġ ḳatında.

(55)

SŪRETÜ'R-RAḤMĀN

(3) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Üküş raḥmetlig Tangrı,
2. ögretti Ḳur'ānnı.
3. Yarattı kişini,
4. ögretti anga açuḳ sözni.
5. (5) Kün taḳı ay, ḥisāb birle.
6. Taḳı yünçüksüz ot taḳı yaş yıġaç secde ḳılurlar.
7. (6) Taḳı kökni, kötürdi anı. Taḳı ḳoydı terāzūnı,
8. munung üçün kim ḥaddın keçmesengiz ölçüglüg āletler içinde,
9. [508b/1] taḳı rāst ḳılıng ölçmekni, tüzlük birle taḳı ekismeng terāzūnı.
10. (2) Taḳı yirni, ḳoḍdı anı ḫalḳ üçün.
11. Anıng içinde ḫoşluḳġa ketürgen meyveler bar taḳı ḫurmā yıġaçları (3) örtgen nirselerlig,
12. taḳı ewün yapurġaḳlıġ taḳı şāh-siperġamlig.

---

[214] ḳılġanlar: ḳılġanlarnı

13. (4) İḏingiz ni'metleri ḳayusını yalġanġa nisbet ḳılur <siz>?
14. Yarattı kişini, çıngraġan balçıḳdın (5) saḫsıḳ mengizlig.
15. Taḳı yarattı perīlerning atasını, ṣāfī yalıng otdın.
16. İḏingiz ni'metlerining ḳayusını (6) yalġanġa nisbet ḳılur siz?
17. İki maşrıḳnıng erkligi taḳı iki maġribnüng erkligi.
18. .....[215]
19. (7) Iḏḏı iki tengizni, satġaştılar.
20. Aralarında mānī' bar, biri biringe keçmezler.
21. (8) .....
22. Çıḳar ikisindin yünçü taḳı uşaḳ yünçü.
23. (9) İḏingning ni'metlerining ḳayusını yalġanġa nisbet ḳılur siz?
24. Taḳı anga kemiler bar yelkenleri kötrülmiş, tengiz içinde, [509a/1] uluġ taġlar mengizlig.
25. İḏingning ni'metlerining ḳayusını yalġanġa nisbet ḳılur siz?
26. Tigme bir kim irse kim bar anıng üze, tükengen.
27. (2) Taḳı ḳalur İḏingning ẕātı, uluġluḳ iḏisi taḳı aġırlamaḳ eyesi.
28. .....
29. (3) Tileyür andın, ol kim irse kim kökler içinde taḳı yirde. Tigme bir (4) künde, ol iş içinde.
30. .....
31. Fārigʾ bolġay miz (5) sizge, ay perīler taḳı ādemīler!
32. .....
33. Ay perīlerning taḳı (6) ādemīlerning ögüri! Eger yaraġlıġ bolsangız kim ötsengiz köklerning (7) taḳı yirning yönlerindin, ötüng. Ötmesler, meger yitmek birle.
34. (8) .....
35. Iḏılur siz ikingiz üze, yalıng otdın (9) taḳı baḳır; yıġlınu bilmes siz.
36. İḏingning ni'metlerining ḳayusını yalġanġa nisbet ḳılur siz?
37. Ol vaḳtın kim [509b/1] yarıldı kök, boldı ḳızıl, zeyt yaġı mengizlig;
38. İḏingizning ni'metlerining (2) ḳayusını yalġanġa nisbet ḳılur siz?
39. Ol kün, sorulmas yazuḳındın ādemīler taḳı perīler.
40. (3) .....
41. Bilinür yazuḳ ḳılġanlar nişānları birle, (4) taḳı tutulur bürçekleri birle taḳı ayaḳları birle.
42. .....
43. (5) Bu, ol tamuġ kim yalġanġa nisbet ḳılur anı yazuḳ ḳılġanlar.
44. Tezginür (6) anıng arasında taḳı isiglig ḥaddınga tegmiş isig suw arasında.
45. .....
46. (7) Taḳı ol kim irse kim ḳorḳtı İḏisining maḳāmındın, iki uçmaḳ.

---

[215] Bu ve takip eden 21, 28, 30, 32, 34, 40, 42, 45, 47, 49, 71, 73 ve 75 numaralı ayetlerin tercümesi yapılmamıştır. Muhtemelen 13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75 ve 77. ayetler birbirinin aynısı olduğu için mütercim veya müstensih aynı ayeti defalarca yazmaktan kaçınmıştır.

47. .....
48. (8) Butaḳları bolġan iki uçmaḳ.
49. .....
50. Ol ikisi içinde iki çeşme (9) aḳarlar.
51. İḏingizning ni'metlerining ḳayu birisini yalġanġa nisbet ḳılur siz?
52. Ol ikisi içind<e> tigme bir türlüg meyvedin [510a/1] iki türlüg.
53. İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
54. Tayanġanlar töşekler üze, (2) içlikleri ḳalıng barçındın. Taḳı iki büstānnıñ meyvesi yawuḳ.
55. İḏingiz ni'metleriniñ (3) ḳayusınġa yalġanġa nisbet ḳılur siz?
56. Anlarnıñ içinde közi aşaḳlar, izālet ḳılmadı bekāretini (4) kişiler, munlardın evvel, taḳı perīler.
57. İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
58. Tamām anlar (5) yāḳūt taḳı mercān mengizlig.
59. İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
60. İrür mü (6) eḏgülük ḳılmaḳnıñ cezāsı, meger eḏgülük ḳılmaḳ?
61. İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
62. (7) Taḳı ol ikisindin bisre, iki büstān.
63. İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
64. Yaşılġa yitip ḳara bolġanlar.
65. (8) İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
66. Ol ikisinde iki çeşme, ata çıḳar.
67. (9) İḏingiz ni'metleriniñ ḳayusın yalġanġa nisbet ḳılur siz?
68. Ol ikisi içinde ḫoşluḳġa ketürgen meyve taḳı ḫurmā yıġaçı taḳı nār.
69. [510b/1] İḏingizning ni'metlerining ḳayu birisini yalġanġa nisbet ḳılur siz?
70. Anlarnıng içinde yaḫşı ḳılıḳlıġlar, körklügler.
71. .....
72. (2) Ḳara közlügler, ḥabs ḳılınmışlar ḫaymeler içinde.
73. .....
74. (3) İzālet ḳılmadı anlarnıng bekāretini ādemīler, aşnularında, taḳı perīler.
75. (4) .....
76. Tayanġanlar yaşıl töşekler üze (5) taḳı körklüg 'abḳarī üze.
77. İḏingizning ni'metlerining ḳayusını yalġanġa nisbet ḳılur siz?
78. (6) Yüksek boldı İḏing atı, uluġluḳ eyesi taḳı ikrām eyesi.

(56)

SŪRETÜ'L-VĀḲI'A

[511a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ol vaḳtın kim tüşti tüşgen,
2. yoḳ tüşmekinge yalġan sözlegen.
3. Aşaḳ ḳılġan, (3) kötürgen.
4. Ol vaḳtın kim teprenildi yir, teprenmek
5. taḳı uşatıldı taġlar, (4) uşatmaḳ
6. taḳı boldı taḳılġan toġ.
7. Taḳı boldungız üç türlüg.
8. (5) Saġ yan eyeleri taḳı saġ yan eyeleri.
9. Taḳı sol yan (6) eyeleri taḳı sol yan eyeleri.
10. Taḳı ozġanlar, (7) ozġanlar.
11. Anlar yawuḳ ḳılınmışlar,
12. ni'met büstānları içinde.
13. (8) Bir uluġ cemā'at burunḳılardın
14. taḳı bir az cemā'at songlardın.
15. Taḫtlar üze, [511b/1] toḳunmış;
16. tayanġanlar anıng üze, ḳarşu ḳarşular.
17. Tezginür anlar üze, (2) oġlanlar cāviḏāne ḳılınmış;
18. ḳulpsuz küzeler birle taḳı burunluġ iḏişler birle, taḳı aḳ çaḳır ayaḳı, (3) revān aḳġandın.
19. Ṣudā' ḳılınmaslar andın taḳı 'aḳlsız bolmaslar.
20. Taḳı ḫoşluḳġa ketürgen meyveler, (4) andın kim yaḫşısın alurlar[216].
21. Taḳı ḳuş etleri, andın kim ārzūlayurlar.
22. Taḳı ḳara king (5) közlüg,
23. örtülmiş yünçü mengizlig;
24. yanut üçün anıng birle kim ḳılur (6) irdiler.
25. İşitmezler anıng içinde fāyidesiz taḳı yazuḳġa nisbet ḳılmaḳ.
26. Meger söz (7) selām, selām timekni.
27. Taḳı saġ yan eyeleri, ne turur saġ yan eyeleri?
28. (8) Butanmış tikensiz sidr içinde,

---

216 alurlar: alur siz

29. taḳı bişrülmiş mevz yıġaçı içinde,
30. taḳı tartılmış kölige içinde,
31. (9) taḳı tökülmiş suw içinde,
32. taḳı ḫoşluḳġa ketürgen üküş meyve içinde,
33. kesilmemiş taḳı [512a/1] tïġsız,
34. taḳı kötrülmiş töşekler içinde.
35. Biz yangıla yarattuḳ anı, yangıla yaratmaḳ.
36. Taḳı ḳılduḳ anlarnı (2) ḳızlar,
37. cüftlerin sewgenler, yaşdaşlar;
38. saġ ḳol eyeleringe.
39. Bir uluġ cemā'at evvelḳılardın,
40. (3) taḳı bir uluġ cemā'at songlardın.
41. Taḳı sol yan eyeleri, yā ol sol yan (4) eyeleri.
42. Köygen ot taḳı isig suw;
43. taḳı kölige içinde, ḳara tütündin,
44. (5) sowuḳ irmez taḳı menfa'atlig irmez.
45. Ḥaḳīḳat üze anlar irdiler, anıng aşnusında, ni'met birilmişler.
46. (6) Taḳı irdiler peyvestelik ḳılurlar, uluġ yazuḳ içinde.
47. Taḳı irdiler ayturlar: (7) "Ol vaḳtın mu kim öldük, taḳı irdük toprāḳ taḳı süngükler; biz mü ḳoparılmışlar?"
48. (8) "Yā evvelḳı atalarımuz mu?"
49. Aygıl: " Ḥaḳīḳat üze evvelḳılar taḳı āḫirḳılar,
50. (9) cem' ḳılınmış tururlar bilinmiş künnüng belgülüg ḳılınmış vaḳtınġa."
51. Andın song ḥaḳīḳat üze siz, [512b/1] ay azġunlar, yalġanġa nisbet ḳılġanlar!
52. Yigenler yıġaçdın (2) zaḳḳūmdın.
53. Toldurġanlar andın ḳarınlarnı.
54. İçgenler anıng üze, (3) isig suwdın.
55. İçgenler, suw içip ḳanmaġan.
56. Bu, tuzġuları (4) cezā küninde.
57. Biz yarattuḳ sizni, eger rāstlasa irdingiz.
58. Kördüngüz mü; (5) anı kim indürür siz,
59. siz mü yaratur siz anı, yā biz mü endāze ḳılġanlar miz?
60. Biz (6) taḳdīr ḳılduḳ arangızda ölümni. Taḳı irmez biz ozdurulmışlar,
61. munung üze (7) kim bedel ḳılsa miz mengzeşikleringizni taḳı yaratsa miz sizni ol nirse içinde kim bilmez siz.
62. (8) Taḳı bildingiz burunḳı yaratmaḳnı, eger angsa irdingiz.
63. (9) Kördüngüz mü; anı kim eker siz,
64. siz mü ündürür siz anı, yā biz mü ündürgenler?
65. [513a/1] Eger tilese irdük ḳılġay irdük anı sıġan, taḳı kün keçürgey irdingiz şāḏmānelıḳ ḳılu.

66. "Biz mü (2) yoḳatılmışlar?"
67. "Biz maḫrūmlar."
68. Kördüngüz mü ol suwnı kim (3) içer siz,
69. siz mü indürür siz anı bulıtdın, yā biz mü indürgenler?
70. (4) Eger tilese irdük ḳılġay irdük anı açıġ, eger şükr ḳılmasa irdingiz.
71. Kördüngüz mü (5) ol otnı kim çaḳar siz,
72. siz mü yarattıngız anıng yıġaçını, yā biz mü (6) yaratġanlar?
73. Biz ḳılduḳ anı angdurmaḳ üçün taḳı menfa'at üçün, ḫālī yirde bolġanlarḳa, yā ṭa'āmdın ḫālī bolġanlarḳa.
74. (7) Arıġlaġıl uluġ İḏingning atı birle.
75. Taḳı ant içer men yulduzlarnıng tüşer vaḳtları birle.
76. (8) Taḳı ḥaḳīḳat üze ol ant turur, eger bilse irdingiz, uluġ.
77. Ḥaḳīḳat üze ol, ögmekke sezā Ḳur'ān.
78. (9) Örtülmiş kitāb içinde.
79. Sıḳamas anı, meger arıġ ḳılınmışlar.
80. İndürmek [513b/1] 'ālemlerning erkligindin.
81. Bu söz birle mü siz ḫorlaġanlar siz?
82. (2) Taḳı ḳılur siz rūzīngizning şükrini, ḥaḳīḳat üze siz yalġanġa nisbet ḳılur siz.
83. Kāşkī ol vaḳtın kim tegdi (3) boġazġa,
84. taḳı siz ol vaḳtın baḳar siz.
85. Taḳı biz yaḳınraḳ (4) anıng tapa sizdin, velī körmez siz.
86. Kāşkī eger irdingiz irse siyāset ḳılınmışlardın (5) öngin,
87. ḳaytarsa irdingiz anı, irsengiz rāst ayġanlar.
88. (6) Eger irse yawuḳ ḳılınmışlardın,
89. āsāyiş taḳı rūzī taḳı ni'metler (7) būstānı.
90. Taḳı eger bolsa saġ elig eyelerindin:
91. "Selāmetlıḳ (8) sanga, saġ elig eyelerindin!"
92. Taḳı eger bolsa yalġanġa nisbet ḳılġanlardın, (9) azġunlardın;
93. tuzġu, isig suwdın,
94. taḳı tamuġnung köydürmeki.
95. Ḥaḳīḳat üze bu, [514a/1] ol yaḳīnning tölengeni.
96. Taḳı tesbīḥ ḳılġıl, uluġ Tangrının atı birle.

(57)

SŪRETÜ'L-ḤADĪD

(2) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Tesbīḥ aydı Tangrıġa, ol nirse kim kökler içinde taḳı yir içinde. Taḳı ol yinggen, (4) ḥikmetlig.
2. Anga köklerning mülki taḳı yirning. Tirgüzür taḳı öldürür. (5) Taḳı ol, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
3. Ol evvel taḳı āḫir, taḳı açuḳ [514b/1] taḳı örtüglüg. Taḳı ol, tigme bir nirseni bilgen.
4. Ol ol kim yarattı köklerni (2) taḳı yirni, altı künde. Andın song erklig boldı 'arş üze. Bilür (3) anı kim kirür yirge taḳı anı kim çıḳar andın, taḳı ol kim iner kök- (4) din taḳı ol kim aşar anıng içinde. Taḳı ol sizing birle, nirde kim bolsangız. (5) Taḳı Tangrı, anı kim ḳılur siz körgen.
5. Anga köklerning mülki taḳı yirning. (6) Taḳı Tangrı tapa ḳaytarılur işler.
6. Kiwrür tünni kündüzge taḳı kiwrür (7) kündüzni tünge. Taḳı ol bilgen köngüldeki nirselerni.
7. Biting (8) Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Taḳı ḫarc ḳılıng andın kim ḳıldı sizni ḫalīfe ḳılmaḳ tilenmişler (9) anıng içinde. Anlar kim bittiler sizdin taḳı ḫarc ḳıldılar[217], anlarġa ter uluġ.
8. [515a/1] Taḳı ne turur sizge bitmes siz, Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, ündeyür sizni munung üçün kim bitsengiz (2) İḏingizge? Taḳı aldı 'ahdingizni, eger irdingiz irse bitgenler.
9. (3) Ol ol kim indürür ḳulı üze āyetler açuḳ, munung üçün kim çıḳarsa sizni (4) ḳarangḳuluḳlardın yaruḳluḳ tapa. Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı, sizing birle raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan.
10. (5) Taḳı ne irür sizge kim ḫarc ḳılmasangız Tangrı yolında, taḳı Tangrıġa köklerning taḳı yirning (6) mīrāṣı? Tengelmes sizdin ol kim irse kim ḫarc ḳıldı (7) açılmaḳnung aşnusından taḳı ḳıtāl ḳıldılar. Anlar, uluġraḳ derece yanından, (8) anlardın kim ḫarc ḳıldılar songradın taḳı ḳıtāl ḳıldılar. Taḳı tigme birge va'de ḳıldı Tangrı, (9) körklüg ṣevābnı. Taḳı Tangrı anı kim ḳılur siz bilgen.
11. Kim turur ol kim [515b/1] borç birür Tangrıġa, borç körklüg kim ḳat ḳat ḳılur anı anga. Taḳı anga eḏgü (2) ṣevāb.

---

217 ḳıldılar: ḳılıng

12. Ol kün körer sen mü'min erenlerni taḳı mü'mine ḫatunlarnı, yöriyür yaruḳları, (3) ileylerinde taḳı saġ yanlarında: "Müjdengiz bu kün bustānlar, (4) aḳar astınındın arıḳlar, cāvidāneler anıng içinde." Ol, (5) ol uluġ ẓafer.
13. Ol kün aytur münāfıḳ erenler taḳı münāfıḳ tişiler, (6) anlarġa kim bittiler: "Küyüng bizge, alalıng yaruḳluḳungızdın." (7) Aytıldı: "Ḳaytıng ardıngızġa, isteng yaruḳluḳ." Taḳı uruldı aralarında (8) ḥişār birle, anga ḳapuġ. Anıng iç yanı, anıng içinde raḥmet. Taḳı anıng taş yanı, anıng (9) yanındın ḳın.
14. Ḳıḳrarlar anlarnı: "İrmedük mü sizing birle?" Aydılar: "İrdingiz, [516a/1] velī siz fitne ḳıldıngız özleringizge. Taḳı küydüngiz taḳı şeklig boldungız. (2) Taḳı arsıḳturdı sizni üminçler, ançaġa tegrü kim keldi Tangrınıng işi. Taḳı arsıḳturdı sizni (3) Tangrı birle, iblīs."
15. Bu kün alınmas sizlerdin yuluġ taḳı (4) anlardın kim küfr ketürdiler. Sıġınġu yiringiz ot, ol sezā sizge. (5) Taḳı neme yawuz yanış!
16. Vaḳt bolmadı mu anlarġa kim bittiler kim alçaġ bolsa (6) köngülleri, Tangrınıng ẓikringe taḳı ol nirse kim indi ḥaḳdın? Taḳı (7) bolmasalar anlar mengizlig kim birildiler kitābnı, aşnudın. Uzun boldı (8) anlar üze oruḳ, ḳatıġ boldı köngülleri. Taḳı üküş anlardın, (9) buyruḳdın çıḳġanlar.
17. Biling; ḥaḳīḳat üze Tangrı tirgüzür yirni, ölmişindin song. [516b/1] Beyān ḳılduḳ sizge āyetlerni, bolġay kim siz bilgey siz.
18. Ḥaḳīḳat üze (2) rāstlaġan erenler[218] taḳı rāstlaġan tişiler[219] taḳı borç birdiler Tangrıġa, körklüg borç; (3) ḳat ḳat ḳılnur anlarġa. Taḳı anlarḳa edgü ṣevāb.
19. Taḳı anlarġa kim bittiler (4) Tangrıġa taḳı yalawaçlarınġa, anlar anlar rāst sözlügler taḳı şehīdler, (5) anlarnıng İḍisi ḳatında. Anlarġa ṣevābları taḳı yaruḳları. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler (6) taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni, anlar tamuġ eyeleri.
20. Biling; (7) ḥaḳīḳat üze yawuḳraḳ tiriglik, oyun taḳı oyun taḳı bezek taḳı ḳuwanışmaḳ (8) aralarıngızda taḳı köpleşmek māllar içinde taḳı oġlanlar içinde. Yaġmur ṣıfatı mengizlig, (9) tangġa ketürdi kāfirlerni, yaşarġan nirseleri. Andın song ḳuwarur, körer sen anı sarġarmış. [517a/1] Andın song bolur uşanmış. Taḳı ol cihānda ḳatıġ ḳın. (2) Taḳı yarlıḳamaḳ Tangrıdın taḳı ḫoşnūdluḳ. Taḳı irmez yaḳınraḳ tiriglik, (3) meger arsıḳmaḳnıng menfa'at alġusı.
21. Ozuşung, yarlıḳamaḳ tapa İḍingizdin, (4) taḳı uçmaḳ -yassılıḳı köknüng taḳı yirning yassılıḳı mengizlig, anuḳ ḳılındı (5) anlarḳa kim bittiler Tangrıḳa taḳı yalawaçlarınġa-. Ol, Tangrınıng artuḳsı edgülüki, (6) birür anı ol kim irsege kim tileyür. Taḳı Tangrı uluġ faẓl eyesi.

---

218 Bu kelimenin Arapçası *muṣṣaddiḳīn* yerine muṣaddiḳīn şeklinde yazıldığı için çevirisi de ona uygun olarak "sadaka veren erkekler" manasındaki bir kelimeyle değil, *rāstlaġan erenler* kelimesiyle yapılmıştır.

219 Bir önceki kelimede olduğu gibi burada da kelimenin Arapçası *muṣṣaddiḳāt* yerine *muṣaddiḳāt* şeklinde yazıldığı için çevirisi de ona uygun olarak "sadaka veren kadınlar" manasındaki bir kelimeyle değil, *rāstlaġan tişiler* kelimesiyle yapılmıştır.

22. (7) Tigmedi muṣībetdin yirde taḳı tenleringiz içinde, meger (8) Levḥü'l-Maḥfūẓ içinde, mundın aşnu kim yaratur miz anı. Ḥaḳīḳat üze ol, Tangrı üze (9) āsān.
23. Munung üçün kim ḳadġurmasangız ol nirse üze kim fevt boldı sizdin taḳı sewünmesengiz ol nirse birle kim [517b/1] birdi sizge. Taḳı Tangrı sewmes tigme bir mütekebbirni, ḳuvanġannı.
24. Anlarnı kim baḫīllıḳ ḳılurlar (2) taḳı buyrurlar kişilerge baḫīllıḳnı. Taḳı kim i'rāż ḳılsa, ḥaḳīḳat üze Tangrı, (3) ol bay, ögülmiş.
25. Taḳı ıḍduḳ yalawaçlarımuznı açuḳ ḥüccetler birle, (4) taḳı indürdük anlar birle kitābnı taḳı terāzūnı, munung üçün kim örelik ḳılsa (5) kişiler tüzlük birle. Taḳı indürdük timürni, anıng içinde ḳatıġ toḳuş (6) taḳı menfa'atler kişilerge; taḳı munung üçün kim bilse Tangrı ol kim irseni kim yārī birür anga taḳı yalawaçlarınġa, (7) ġāyibluḳ birle. Ḥaḳīḳat üze Tangrı küçlüg, yinggen.
26. Taḳı ıḍduḳ Nūḥnı (8) taḳı İbrāhīmni. Taḳı ḳılduḳ ol ikisining oġlanları içinde peyġāmberlıḳnı taḳı kitābnı. (9) Taḳı anlardın könülgen, taḳı üküş anlardın buyruḳdın çıḳġanlar.
27. Andın song uydurduḳ [518a/1] songları üze, yalawaçlarımuz birle. Taḳı uydurduḳ Meryem oġlı 'Īsānı taḳı birdük anga (2) İncīlni. Taḳı ḳılduḳ anlarnıng köngüli içinde, uydılar anga, raḥmet (3) taḳı raḥmet. Taḳı zāhidlıḳnı, yangıla çıḳardılar anı; bitimedük anı anlar üze, (4) meger Tangrınıng ḫoşnūdluḳın isteyü. Taḳı saḳlamadılar anı, saḳlamaḳınıng ḥaḳḳınça. (5) Taḳı birdük anlarġa kim bittiler, anlardın, ṣevāblarını. Taḳı üküş anlardın, (6) buyruḳdın çıḳġanlar.
28. Ay anlar kim bittiler! Saḳnıng Tangrıdın taḳı biting (7) yalavaçınġa, birgey sizge iki ülüş raḥmetindin. Taḳı ḳılsun sizge (8) yaruḳluḳ, yöriyür siz anıng birle. Taḳı yarlıḳasun sizge. Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
29. (9) Munung üçün kim bilse kitāb eyeleri kim yaraġları yitmes[220] nirse üze, Tangrınıñ [518b/1] artuḳsı eḏgülükindin. Taḳı ḥaḳīḳat üze artuḳluḳ, Tangrı taṣarrufında, birür anı kimge kim tileyür. (2) Taḳı Tangrı uluġ faẓl eyesi.

[220] yitmes: yitse

(58)

SŪRETÜ'L-MÜCĀDELE

(3) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Eşitti Tangrı ol kim irsening sözini kim cedel ḳılışur sening birle cüfti içinde (5) taḳı şikāyet ḳılur Tangrı tapa. Taḳı Tangrı eşitür, sözleşmekingizni. (6) Ḥaḳīḳat üze Tangrı işitgen, körgen.
2. Anlar kim ẓıhār ḳılurlar sizdin, [519a/1] tişilerindin; irmez anlar anaları. İrmez anaları, meger anlar kim (2) toġurdı anlarnı. Taḳı ḥaḳīḳat üze anlar ayturlar körksüzni sözdin taḳı yalġannı. (3) Taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı 'afv ḳılġan, yarlıḳaġan.
3. Taḳı anlar kim ẓıhār ḳılurlar (4) tişilerindin, andın song ḳayturlar ol nirsedin kim aydılar; āzād ḳılmaḳı (5) bir boyunnung, mundın aşnu kim sıḳasalar. Ol, ögüt birilür siz (6) anıng birle. Taḳı Tangrı anı kim ḳılur siz bilgen.
4. Kim kim bulmasa rūzesi, (7) iki ay ulam, mundın aşnu kim sıḳasalar. Taḳı kim kim (8) yaraġı yitmese, yitürmek altmış miskīnni. Ol (9) munung üçün kim bitsengiz Tangrıġa taḳı yalavaçınġa. Taḳı ol, Tangrının ḥadları. [519b/1] Taḳı kāfirlerġa ḳın iglig.
5. Ḥaḳīḳat üze anlar kim düşmanlıḳ taḳı ḫilāf ḳılışurlar Tangrıġa taḳı yalavaçınġa, (2) helāk ḳılındılar, neteg kim helāk ḳılındı anlar kim aşnularında. Taḳı indürdük äyetler açuḳ. (3) Taḳı kāfirlerġa ḳın ḫor ḳılġan.
6. Ol kün ḳoparur anlarnı Tangrı, ḳamuġ, (4) taḳı ḫaber birür anlarġa anıng birle kim ḳıldılar. Sanadı anı Tangrı taḳı unuttılar anı. Taḳı Tangrı tigme bir (5) nirse üze tanuḳ.
7. Körmeding mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilür ol nirseni <kim> kökler içinde (6) taḳı anı kim yir içinde? Bolmas üçnüng rāzındın, meger ol (7) törtinçileri; taḳı bişnüng, meger ol altınçıları. Taḳı andın astınraḳ- (8) dın taḳı üküşrekdin, meger ol anlar birle, ḳayda kim bolsalar. Andın song ḫaber birür anlarġa (9) ol nirse birle kim ḳıldılar, ḳıyāmet kün. Ḥaḳīḳat üze Tangrı tigme bir nirseni bilgen.
8. Körmeding [520a/1] mü anlarnı kim yıġlındılar rāzlaşmaḳdın, andın song ḳayturlar anga kim (2) yıġlındılar andın. Taḳı rāzlaşurlar yazuḳ birle taḳı küç ḳılmaḳ birle taḳı resūlnung (3) yazmaḳı birle. Taḳı ol vaḳtın kim keldiler sanga, selām ḳıldılar sanga anıng birle kim selām ḳılmadı anıng birle Tangrı. (4) Taḳı ayturlar tenleri içinde: "Eger ḳınasa irdi Tangrı ol nirse birle kim aytur miz." (5) Tap anlarġa tamuġ, köyerler anga. Neme yawuz yanış!

9. Ay anlar kim (6) bittiler! Ol vaḳtın kim rāzlaştıngız, taḳı rāzlaşmang yazuḳ ḳılmaḳ birle taḳı küç ḳılmaḳ birle, (7) taḳı resūlnung yazmaḳı birle; taḳı rāzlaşıng eḏgülük birle taḳı saḳnuḳluḳ birle. Taḳı saḳnıng (8) Tangrıdın, ol kim anıng tapa yığlınur siz.
10. Ḥaḳīḳat üze rāzlaşmaḳ iblīsdin, (9) munung üçün kim ḳaḏġurtsa anlarġa kim bittiler. Taḳı irmes anlarnıng ziyān tegürgeni, nirseni, meger Tangrı [520b/1] tileki birle. Taḳı Tangrı üze tevekkül ḳılsun bitgenler.
11. Ay anlar kim (2) bittiler! Ol vaḳtın kim aytıldı sizge: "Kinglik ḳılıng"; olturġu yirlerde, kinglik ḳılıng; (3) king ḳılsun Tangrı sizge. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı: "Ḳopung"; ḳopung. Kötürsün (4) Tangrı anlarnı kim bittiler, sizdin, taḳı anlar kim birildiler bilig, dereceler. (5) Taḳı Tangrı anı kim ḳılur siz bilgen.
12. Ay anlar kim bittiler! Ol vaḳtın kim (6) rāzlaşsangız yalawaçġa, taḳdīm ḳılıng rāzıngızның ileyinde ṣadaḳanı. (7) Ol, yaḫşıraḳ sizge taḳı arıġraḳ. Eger bulmasangız, ḥaḳīḳat üze Tangrı (8) yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
13. Ḳorḳtunguz mu kim aşnu keçürsengiz rāzlarıngız ileyinde, (9) ṣadaḳalar? Taḳı ol vaḳtın ḳılmadıngız taḳı ruḫṣat birdi Tangrı sizing üze. Ḳılıng [521a/1] namāznı taḳı biring zekātnı taḳı boyun süng Tangrıġa taḳı yalavaçınġa. (2) Taḳı Tangrı bilgen anı kim ḳılur siz.
14. Körmeding mü anlarnı kim dost tuttılar (3) erenlerni kim öfke ḳıldı Tangrı anlar üze? İrmes anlar sizdin taḳı siz anlardın. (4) Taḳı ant içerler yalġan üze, taḳı anlar bilürler.
15. Anuḳ ḳıldı Tangrı anlarġa (5) ḳatıġ ḳınnı. Ḥaḳīḳat üze anlar, neme yawuz ol kim ḳılur irdiler!
16. Tutundılar (6) antlarını ḳalḳan, yıġdılar Tangrı yolındın; anlarġa ḳın (7) ḫor ḳılġan.
17. Mungsuz ḳılmaġay anlardın mālları taḳı oġlanları, (8) Tangrıdın nirseni. Anlar ot eyeleri, anlar anıng içinde cāviḏāneler.
18. (9) Ol kün ḳoparur anlarnı Tangrı, ḳamuġ, ant içerler anga neteg kim ant içerler [521b/1] sizge. Taḳı sizerler, ḥaḳīḳat üze anlar nirse üze. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze anlar, anlar yalġançılar.
19. (2) Erklendi anlar üze iblīs, unutturdı anlarġa Tangrınıng ẕikrini. (3) Anlar iblīsning ögüri. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze iblīsning ögüri, (4) anlar ziyān ḳılġanlar.
20. Ḥaḳīḳat üze anlar kim düşmanlıḳ taḳı ḫilāf ḳılurlar Tangrıġa taḳı yalavaçınġa, (5) anlar ḫorluḳ içinde.
21. Bitidi Tangrı: "Yinggey ök men taḳı yalavaçlarım." (6) Ḥaḳīḳat üze Tangrı küçlüg, yinggen.
22. Bulmaz sen erenlerni kim biterler Tangrıġa (7) taḳı song künge, dost tutarlar ol kim irseni kim düşmanlıḳ taḳı ḫilāf ḳılıştı Tangrıġa taḳı yalavaçınġa, (8) taḳı eger bolsalar ataları, yā oġulları yā uyaları, yā yawuḳları. (9) Anlar, bitidi köngülleri içinde īmān taḳı küçlüg ḳıldı anlarnı tiriglik [522a/1] sebebi birle. Taḳı kiwrür anlarnı büstānlar, aḳar astınındın arıḳlar, (2) cāviḏāneler anıng içinde. Ḫoşnūd boldı Tangrı anlardın taḳı ḫoşnūd boldılar andın. Anlar (3) Tangrınıng ḥizbi. Āgāh bolġul, ḥaḳīḳat üze Tangrınıng ḥizbi, anlar ḳurtulġanlar.

(59)

SŪRETÜ'L-ḤAŞR

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Tesbīḥ ḳıldı Tangrıġa, ne kim kökler içinde taḳı ol nirse kim yirde. Taḳı ol yinggen, (6) ḥikmetlig.
2. Ol ol kim çıḳardı anlarnı kim küfr ketürdiler, [522b/1] kitāb eyelerindin, sarāylarındın yıġılmaḳnıng ilki üçün. Sizmedingiz (2) kim çıḳsalar. Taḳı sizdiler, ḥaḳīḳat üze anlar yıġġanları ḥışnları, (3) Tangrıdın. Keldi anlarġa Tangrı ol yirdin kim sizmediler taḳı kemişti (4) köngüllerinġa ḳorḳuġnı, ḫarāb ḳılurlar iwlerini eligleri birle (5) taḳı mü'minlerning eligleri. İ'tibār alıng, ay köz eyeleri!
3. Taḳı eger bolmasa irdi (6) kim bitidi Tangrı anlar üze çıḳmaḳnı, ḳınaġay irdi anlarnı dünyā içinde. (7) Taḳı anlarġa ol cihānda otnung ḳını.
4. Ol munung birle kim anlar (8) ḫilāf ḳıldılar Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. Taḳı kim ḫilāf ḳılsa Tangrıġa, ḥaḳīḳat üze Tangrı (9) ḳınamaḳı ḳatıġ.
5. Anı kim kestingiz türlüg türlüg ḫurmā yıġaçındın, yā ḳoḍdungız irse anı [523a/1] öre turġan köklerj üze, Tangrı buyruḳı birle. Taḳı munung üçün kim ḫor ḳılsa buyruḳdın çıḳġanlarnı.
6. (2) Taḳı ne kim ġanīmet ḳılu birdi Tangrı yalawaçı üze, anlardın, yügürtmedingiz (3) anıng üze aṭlardın taḳı tiwelerdin. Velī Tangrı erklig ḳılur yalawaçlarını (4) ol kim irse üze kim tileyür. Taḳı Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
7. Taḳı ne kim bulun ḳılu birdi Tangrı (5) yalawaçı üze, ḳonum eyelerindin; Tangrıġa taḳı resūlınġa taḳı yawuḳ- (6) luḳ eyeleringe taḳı yetīmlerge taḳı dervīşlerge taḳı yol eringe, (7) munung üçün kim bolmasa devlet, baylar arasında sizdin. Taḳı neni kim birse sizge (8) yalawaç, alıng anı. Taḳı nedin kim yıġsa sizni, andın yıġlınıñ. Taḳı saḳnıng (9) Tangrıdın, ḥaḳīḳat üze Tangrı ḳınamaḳı ḳatıġ.
8. Hicret ḳılġan dervīşlerge, [523b/1] anlar kim çıḳarıldılar sarāylarındın taḳı māllarındın, isteyür (2) artuḳsı eḍgülük Tangrıdın taḳı ḫoşnūdluḳ, taḳı yārī birürler Tangrıġa taḳı yalawaçınġa. (3) Anlar, anlar rāst ayġanlar.
9. Taḳı anlar kim tutundılar sarāynı (4) taḳı īmānnı, aşnularındın; sewerler ol kim irseni kim hicret ḳıldı anlar tapa. Taḳı (5) bulmaslar köngülleri içinde ḥācet, ol nirsedin kim birildiler. Taḳı īsār ḳılurlar (6) özleri üze taḳı eger niçeme kim bolsa anlarġa dervīşlik. Taḳı kim kim saḳlansa (7) nefsining suḳluḳındın; anlar, anlar ḳurtulġanlar.

10. Taḳı anlar kim keldiler (8) songlarındın, ayturlar: "İḍimüz! Yarlıḳaġıl bizge taḳı ḳarındaşlarımuzġa, (9) anlar kim ozdılar bizdin īmān birle. Taḳı ḳılmaġıl köngüllerimüzde kīne, [524a/1] anlarġa kim bittiler. İḍimüz! Ḥaḳīḳat üze sen raḥmet ḳılġan, raḥmet ḳılġan."
11. Körmeding mü anlarnı kim (2) nifāḳ ḳıldılar, ayturlar ḳarındaşlarınġa, anlar kim küfr ketürdiler (3) kitāb eyelerindin: "Eger çıḳarılsangız, çıḳġay miz sizing birle. Taḳı (4) boyun sümez miz sizing içingizde bir kim irsege, ulaşu. Taḳı eger ḳıtāl ḳılışsangız, yārī birgey miz sizge." (5) Taḳı Tangrı tanuḳluḳ birür, ḥaḳīḳat üze anlar yalġançılar.
12. Eger çıḳarılsalar, (6) çıḳmaslar anlar birle. Taḳı eger ḳıtāl ḳılışsalar, yārī birmesler anlarġa. (7) Taḳı eger yārī birseler anlarġa, çiwürgeyler songlarını. Andın song yārī birilmesler.
13. (8) Siz ḳatıġraḳ ḳorḳunç yanındın, köngülleri içinde, Tangrıdın. Ol, (9) ḥaḳīḳat üze anlar erenler uḳmazlar.
14. Ḳıtāl ḳılışmazlar sizing birle ḳamuġ birikip, meger [524b/1] ḳonumlar içinde berkitilmiş, yā tamlar artındın. Toḳuşları aralarında, ḳatıġ. (2) Sizer siz anlarnı ḳamuġ, taḳı köngülleri taḳuḳ. Ol, ḥaḳīḳat üze anlar erenler (3) bilmesler.
15. Ol kim irseler mengizlig kim aşnularındın yaḳında, tattılar (4) işlerining songının yawuzluḳını. Taḳı anlarġa ḳın iglig.
16. İblīs ṣıfatı mengizlig, (5) ol vaḳtın kim aydı kişige: "Küfr ketürgil"; ol vaḳtın kim küfr ketürdi, aydı: "Men bīzār men (6) sindin, men ḳorḳar men Tangrıdın, ʻālemlerning erkligindin."
17. Boldı ol ikisining songı; (7) ol ikisi ot içinde, cāviḍāneler anıng içinde. Taḳı ol, küç ḳılġanlarnıng yanutı.
18. (8) Ay anlar kim bittiler! Saḳnıng Tangrıdın. Taḳı baḳsun (9) ten, neng keçürdi irtege. Taḳı saḳnıng Tangrıdın, ḥaḳīḳat üze Tangrı bilgen [525a/1] anı kim ḳılur siz.
19. Taḳı bolmangız anlar mengizlig kim unuttılar Tangrını, unutturdı anlarġa (2) özlerini. Anlar, anlar buyruḳdın çıḳġanlar.
20. Berāber bolmas ot (3) eyeleri taḳı uçmaḳ eyeleri. Uçmaḳ eyeleri, anlar ḳurtulġanlar.
21. (4) Eger indürse irdük bu Ḳur'ānnı taġ üze, körgey irding anı alçaġ bolġan, (5) yarılġan, Tangrınıng ḳorḳuġındın. Taḳı ol meṣeller, urur miz anı (6) kişilerge, bolġay kim anlar endīşe ḳılġaylar.
22. Ol Tangrı, ol kim yoḳ tapunġu (7) meger ol. Örtüglügnüng bilgeni taḳı açuḳnung. Ol üküş raḥmet ḳılġan, raḥmeti lāzım.
23. (8) Ol Tangrı, ol kim yoḳ tapunġu meger <ol>. Erklig, key arıġ, (9) ʻaybdın ḳurtulġan, ḳutġarġan, amān bağışlaġan, yinggen, cebr ḳılġan, yitiz uluġ. [525b/1] Arıġlıḳ Tangrıġa, ol nirsedin kim ortaḳ ḳoşar<lar>.
24. Ol Tangrı, yaratġan, taḳdīr ḳılġan, (2) ṣüret ḳılġan. Anga körklügrek atlar. Tesbīḥ ḳılur anga, <ol nirse kim> kökler içinde taḳı yirde. Taḳı ol yinggen, ḥikmetlig.

(60)

SŪRETÜ'L-MÜMTEḤİNE

(3) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Ay anlar kim bittiler! Tutunmang düşmanımnı taḳı sizing düşmanıngızını, (5) dostlar. Kemşür siz anlar tapa dostluḳnı taḳı küfr ketürdiler ol nirsege kim keldi sizge (6) ḥaḳdın. Çıḳarurlar yalawaçnı taḳı sizni kim bitsengiz (7) Tangrıġa İḏingizge. Eger çıḳtıngız irse açuḳ yolum içinde [526a/1] taḳı ḫoşnūdluḳum istemek üçün ...[221] Örtüglüg tegrür siz anlarġa dostluḳnı, taḳı men bilgenrek ol nirseni kim (2) örttüngiz taḳı ol nirseni kim āşkāre ḳıldıngız. Taḳı kim kim ḳılsa anı sizdin, azdı yol- (3) nung ortasındın.
2. Eger bilseler sizni, bolġaylar sizge düşmanlar taḳı yayġaylar (4) sizing tapa eliglerini taḳı tillerini yawuzluḳ birle. Taḳı ārzūlayurlar kim küfr ketürsengiz.
3. (5) Asıġ ḳılmaġay sizge, yawuḳlarıngız taḳı oġlanlarıngız. Ḳıyāmet kün (6) ayırt kemşür arangızda. Taḳı Tangrı anı kim ḳılur siz körgen.
4. İrdi (7) sizge körklüg uymaḳġa sezā nirse, İbrāhīm içinde taḳı anlar kim anıng birle. Ol vaḳtın kim (8) aydılar ḳavmlarınġa: "Biz bīzārla<r> sizdin taḳı ol nirsedin kim ḳulluḳ ḳılur siz (9) Tangrıdın bisre. Küfr ketürdük sizge. Taḳı ẓāhir boldı aramızda taḳı sizing arangızda düşmanlıḳ [526b/1] taḳı yigrenmek, ulaşu; ançaġa tigrü[222] kim bitsengiz Tangrıġa yalġuz." Meger (2) İbrāhīm aydukınġa atasınġa: "Yarlıḳayu tilegey men sanga. Taḳı erklenmez men (3) sanga Tangrıdın, nirsedin." "İḏimüz! Sening üze tevekkül ḳılduḳ taḳı seniñ tapa (4) taḳı ḳaytmaḳımuz taḳı seniñ tapa yanış."
5. "İḏimüz! Ḳılmaġıl bizni sınaġ, anlarġa kim (5) küfr ketürdiler. Taḳı yarlıḳaġıl bizge, İḏimüz! Ḥaḳīḳat üze sen, sen yinggen, ḥikmetlig."
6. (6) İrdi sizge anlarnıñ içinde körklüg uymaḳġa sezā nirse, ol kim ersege kim (7) ümenür irdi Tangrıdın taḳı song kündin. Taḳı kim i'rāż ḳılsa, ḥaḳīḳat üze Tangrı, (8) ol bay, ögülmiş.
7. Bolġay kim Tangrı kim ḳılsa, arangızda (9) taḳı anlar arasında, düşman tuttunguz anlardın, dostluḳ. Taḳı Tangrı yaraġlıġ. [527a/1] Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
8. Yıġmas sizni Tangrı anlardın kim (2) uruşmadılar sizing birle dīn içinde taḳı çıḳarmadılar sizni (3) sarāylarıngızdın kim edgülük ḳılsangız anlarġa taḳı rāstlıḳ ḳılsangız anlar tapa. Ḥaḳīḳat üze Tangrı (4) sewer tüzlük ḳılġanlarnı.

---

221 "Eğer sizler benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız (bunu yapmazsınız, yani onlara sevgi göstermezsiniz)."

222 tigrü: بیکرو

9. Ḥaḳīḳat üze yıġar sizni Tangrı anlardın kim (5) ḳıtāl ḳıldılar sizing birle dīn içinde taḳı çıḳardılar sizni sarāylarıngızdın (6) taḳı yārī birdiler çıḳarmaḳıngız üze kim dost tutsangız anlarnı. Taḳı kim (7) dost tutsa anlarnı; anlar, anlar küç ḳılġanlar.
10. Ay anlar kim (8) bittiler! Ol vaḳtın kim keldi sizge mü'min tişiler, hicret ḳılġanlar, sınang anlarnı. (9) Tangrı bilgenrek īmānlarını. Eger bilsengiz anlarnı īmān ketürgen tişiler, [527b/1] ḳaytarmang anlarnı kāfirler tapa. İrmez ol tişiler, ḥelāl anlarġa; taḳı irmez (2) anlar, ol tişilerge ḥelāl. Taḳı biring anlarġa anı kim ḫarc ḳıldılar. Taḳı yoḳ yazuḳ (3) sizing üze kim nikāḥ ḳılsangız, ol vaḳtın kim birdingiz anlarġa kābīnlerini. (4) Taḳı tutmang kāfir tişilerning tutġu nirselerini. Taḳı tileşing anı kim ḫarc ḳıldıngız (5) taḳı tilesünler anı kim ḫarc ḳıldılar. Ol, Tangrının ḥükmini, ḥükm ḳılur (6) arangızda. Taḳı Tangrı bilgen, ḥikmetlig.
11. Taḳı eger fevt bolsa sizdin nirse, (7) cüftleringizdin, kāfirler tapa, nevbet ḳılışsangız; biring anlarġa kim bardı (8) cüftleri, birmişleri nirsening endāzesinçe. Taḳı saḳının ol Tangrıdın kim siz (9) anga bitgenler.
12. Ay peyġāmber! Ol vaḳtın kim keldi sanga mü'min tişiler, [528a/1] bey'at ḳılışurlar sening birle, munung üze kim ortaḳ ḳoşmasalar Tangrıġa nirse taḳı oġrı ḳılmasalar (2) taḳı zinā ḳılmasalar taḳı öldürmeseler oġlanlarını taḳı kelmeseler buhtān birle, (3) çatarlar anı eligleri arasında taḳı aḍaḳları arasında, taḳı yazmasalar sanga (4) körklüg iş içinde; bey'at ḳılġıl anlar birle taḳı yarlıḳayu tilegil anlarġa Tangrıdın. Ḥaḳīḳat üze (5) Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
13. Ay anlar kim bittiler! Dost tutmang erenlerni kim (6) öwke ḳıldı Tangrı anlar üze. Nevmīḍ boldılar ol cihāndın, neteg kim nevmīḍ boldı kāfirler gor eyelerindin.

(61)

SŪRETÜ'Ṣ-ṢAFF

(7) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [528b/1] Tesbīḥ ḳıldı Tangrıġa, ol nirse kim kökler içinde taḳı ol kim yirde. Taḳı ol (2) yinggen, ḥikmetlig.
2. Ay anlar kim bittiler! Ne üçün aytur siz (3) anı kim ḳılmas siz?
3. Uluġ boldı düşman tutmaḳ yanındın Tangrı ḳatında kim aysangız anı kim (4) ḳılmas siz.
4. Ḥaḳīḳat üze Tangrı sewer anlarnı kim ḳıtāl ḳılurlar (5) anıng yolı içinde, ṣaf bolup, tamām anlar muḥkem tam mengizlig.

5. Taḳı ol vaḳtın kim (6) aydı Müsā, ḳavmınġa: "Ay ḳavmum! Ne üçün āzārlatur siz mini taḳı (7) bilür siz, men Tangrının yalavaçı men sizing tapa?" Ol vaḳtın ḳıştılar, (8) ḳışturdı Tangrı köngüllerini. Taḳı Tangrı köndürmes buyruḳdın çıḳġan (9) erenlerni.
6. Taḳı ol vaḳtın kim aydı ʻĪsā Meryem oġlı: "Ay Yaʻḳūb oġlanları! [529a/1] Men Tangrının yalavaçı sizing tapa, rāstlaġanlıḳ ḥālı üze ol nirsege kim ileyimde (2) Tevrītdin, taḳı müjde birgenlik ḥālı üze yalavaç birle kelür songumdın, anıng atı (3) Aḥmed." Ol vaḳtın kim keldi anlarġa açuḳ ḥüccetler birle, aydılar: "Bu siḥr (4) açuḳ."
7. Taḳı kim küç ḳılġanraḳ ol kim irsedin kim çattı Tangrı üze yalġannı, (5) taḳı ol ündenür İslām tapa? Taḳı Tangrı köndürmez küç ḳılġan (6) erenlerni.
8. Tileyürler kim söndürseler Tangrının yaruḳluḳını, aġızları birle. (7) Taḳı Tangrı yaruḳluḳnung tamām ḳılġanı, taḳı eger yigrense kāfirler.
9. Ol (8) ol kim ıḍdı yalavaçını, köni yol birle taḳı rāstlıḳ dīni birle, (9) munung üçün kim ġālib ḳılsa dīn üze ḳamuġı, taḳı eger yigrense ortaḳ ḳoşġanlar.
10. [529b/1] Ay anlar kim bittiler! Yöndürür mü men sizni bāzergānlik üze, ḳurtarur sizni (2) iglig ḳındın?
11. Biter siz Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, taḳı ḳıtāl ḳılur siz (3) Tangrı yolı içinde māllarıngız birle taḳı tenleringiz birle. Ol yaḫşıraḳ (4) sizge, eger bilür irsengiz.
12. Yarlıḳasun sizge yazuḳlarıngızını (5) taḳı kiwürsün sizni büstānlarġa, aḳar astındın arıḳlar, taḳı arıġ (6) orunlar, iḳāmet bustānları içinde. Ol, uluġ ẓafer.
13. Taḳı öngin vaʻde kim (7) sewer siz anı: Yārī Tangrıdın taḳı yaḳın feṯḥdin. Taḳı müjde birgil bitgenlerge.
14. (8) Ay anlar kim bittiler! Bolung Tangrının yārīçileri, neteg aydı Meryem (9) oġlı ʻĪsā, üḏründülerge: "Kim turur yārīçilerim Tangrıġa?" Aydı [530a/1] ḥavārīler: "Biz Tangrının yārīçiler<i>." Bitti bir pāre Yaʻḳūb oġlanlarındın (2) taḳı küfr ketürdi bir pāre. Ḳuvvetlendürduḳ anlarnı kim bittiler, düşmanları üze, boldılar yinggenler.

(62)

SŪRETÜ'L-CUM'A

(3) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Tesbīḥ ḳılur Tangrıġa, ol nirse kim kökler içinde taḳı ol kim yirde; erklig, (5) key erklig, yinggen, ḥikmetlig.
2. Ol ol kim ıḍdı (6) ḫaṭ bilmegenlerdin, yalawaç anlardın, oḳıyur anlar üze āyetlerini taḳı arıġ ḳılur anlarnı (7) taḳı ögretür anlarġa kitābnı, ya'nī Ḳur'ānnı taḳı sünnetni. Taḳı ḥaḳīḳat üze irdiler aşnudın, [530b/1] açuḳ azġunluḳ içinde.
3. Taḳı önginler anlardın, tegmeyin tururlar anlarġa.[223] (2) Taḳı ol yinggen, ḥikmetlig.
4. Ol, Tangrınıng faẓlı, birür anı ol kim irsege kim (3) tilese. Taḳı Tangrı, uluġ faẓl eyesi.
5. Anlarnıng ṣıfatı kim yüklendiler (4) Tevrītni; andın song kötürmediler anı; eşek ṣıfatı mengizlig, kötrür kitāblarnı. (5) Neme yawuz ol erenlerning ṣıfatı kim yalġanġa nisbet ḳıldılar Tangrınıng āyetlerini! (6) Taḳı Tangrı köndürmes küç ḳılġan erenlerni.
6. Ayġıl: "Ay anlar kim (7) cuhūd boldılar! Eger aysangız, ḥaḳīḳat üze siz dostlar Tangrıġa, kişilerdin (8) bisre; ārzūlang ölümni, eger irsengiz rāst ayġanlar."
7. Taḳı (9) ārzūlamazlar anı ulaşu, ol nirse birle kim burun keçürdi eligleri. Taḳı Tangrı bilgen [531a/1] küç ḳılġanlarnı.
8. Ayġıl: "Ḥaḳīḳat üze ölüm, ol kim ḳaçar siz andın, (2) ḥaḳīḳat üze ol satġaşġanıñız. Andın song ḳaytarılur siz örtüglügnüng taḳı āşkārening bilgeninge, (3) ḫaber birür sizge ol nirse birle kim ḳılur irdingiz."
9. Ay anlar kim bittiler! (4) Ol vaḳtın kim nidā ḳılındı namāzġa, āẕīne kün; iwüng (5) Tangrı ẕikringe taḳı ḳoḍung bey'ni. Ol yaḫşıraḳ sizge, (6) eger bilür irsengiz.
10. Ol vaḳtın kim tükel ḳılındı namāz, (7) yayılıng yirde taḳı isteng Tangrınıng artuḳsı eḍgülükindin. (8) Taḳı yāḍ ḳılıng Tangrını üküş, bolġay kim siz ḳurtulġay siz.
11. Taḳı ol vaḳtın kim (9) kördiler bāzergānlikni, yā oyunnı, taḳlıştılar anıng tapa taḳı ḳoḍdılar sini öre turġan. [531b/1] Aygıl: "Ol kim Tangrı ḳatında, yaḫşıraḳ oyundın taḳı bāzergānlikdin. Taḳı Tangrı, rūzī birgenlerning yaḫşıraḳı."

---

223 "(Bu peygamberi) yine onlardan (müminlerden) olup, henüz kendilerine katılmamış olan diğer insanlara da (göndermiştir)."

(63)

SŪRETÜ'L-MÜNĀFIḲŪN

(2) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ol vaḳtın kim keldi sanga münāfıḳlar, aydılar: "Tanuḳluḳ birür miz, ḥaḳīḳat üze sen Tangrının yalawaçı." (4) Taḳı Tangrı bilür, ḥaḳīḳat üze sen anıng yalawaçı. Taḳı Tangrı tanuḳluḳ birür, ḥaḳīḳat üze münāfıḳlar (5) yalġanlar.
2. Tutundılar antlarını ḳalḳan, yıġdılar (6) Tangrı yolından. Ḥaḳīḳat üze anlar, neme yawuz boldı, ol kim ḳılur irdi!
3. Ol (7) munung birle kim anlar bittiler, andın song küfr ketürdiler. Mühr uruldı köngülleri üze, anlar [532a/1] uḳmazlar.
4. Taḳı ol vaḳtın kim kördüng anlarnı, tangġa ketrür sanga tenleri. Taḳı eger (2) aysalar, ḳulaḳ tutġay sen sözleringe. Ḥaḳīḳat üze tamām anlar biri biringe yanamış yıġaçlar mengizlig. (3) Sizerler tigme bir çaḳırmaḳnı, anlar üze. Anlar düşmanlar, ḳorḳġul anlardın. (4) Öldürsün anlarnı Tangrı, neteg ewrülürler!
5. Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Keling, (5) yarlıḳayu tilesün sizge Tangrının yalawaçı"; ewürdiler başlarını. Taḳı kördüng anlarnı, (6) yıġarlar taḳı anlar uluġsınġanlar.
6. Berāber anlar üze, yarlıḳayu tileding (7) anlarġa, yā yarlıḳayu tilemeding anlarġa; yarlıḳamaġay Tangrı anlarġa. (8) Ḥaḳīḳat üze Tangrı, köndürmez buyruḳdın çıḳġan erenlerni.
7. Anlar anlar kim (9) ayturlar: "Nafaḳa ḳılmang ol kim irse üze kim Tangrının yalavaçı ḳatında, ançaġa tegrü kim [532b/1] taḳılġaylar." Taḳı Tangrıḳa köklerning ḫazīneleri taḳı yirning, velī (2) münāfıḳlar uḳmazlar.
8. Ayturlar: "Eger ḳaytsa miz (3) Medīne tapa, çıḳarġay 'azīzrek andın, ḫorraḳnı." Taḳı Tangrıġa (4) 'azīzlik, taḳı yalavaçınġa taḳı mü'minlerġa; velī münāfıḳlar (5) bilmesler.
9. Ay anlar kim bittiler! Meşġūl ḳılmasun sizni māllarıngız (6) taḳı oġlanlarıngız, Tangrı ẕikrindin. Taḳı kim ḳılsa anı, (7) anlar anlar yoḳalġanlar.
10. Taḳı ḫarc ḳılıng ol nirsedin kim rūzī ḳılduḳ sizge, (8) mundın aşnu kim kelse sizing biringizge ölüm kim aysa: "İḏim! (9) Eger ḳılsa irding te'ḫīr, yaḳın vaḳtġa tegrü kim ṣadaḳa ḳılsam taḳı bolsam [533a/1] eḏgülerdin."
11. Taḳı te'ḫīr ḳılmaġay Tangrı tenge, ol vaḳtın kim keldi vaḳtı. Taḳı Tangrı, bilgen anı kim ḳılur siz.

(64)

SŪRETÜ'T-TEĠĀBÜN

(2) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Tesbīḥ ḳılur Tangrıġa ol nirse kim kökler içinde taḳı ol nirse kim yirde. Anga mülk (4) taḳı anga ögmek. Taḳı ol, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
2. Ol ol kim yarattı sizni, (5) sizdin kāfir taḳı sizdin mü'min. Taḳı Tangrı, anı kim ḳılur siz (6) körgen.
3. Yarattı köklerni taḳı yirni ḥaḳ üze, 'arż-ı ṣaḥīḥ üze. Taḳı ṣüret ḳıldı sizni (7) taḳı körklüg ḳıldı ṣüretleringizni. Taḳı anıng tapa yanış.
4. Bilür anı kim [533b/1] kökler içinde taḳı yirni. Taḳı bilür anı kim örter siz taḳı anı kim āşkāre ḳılur siz[224]. (2) Taḳı Tangrı bilgen, ol nirse kim köngüller içinde.
5. Kelmedi mü sizge ol kim irselerning ḫaberi kim (3) küfr ketürdiler aşnudın, tattılar işlerining songlarınıng yawuzluḳını? Taḳı anlarġa (4) iglig ḳın.
6. Ol munung birle kim irdi kelür anlarġa yalawaçları, (5) açuḳ ḥüccetler birle, aydılar: "Yaratılmışlar mu köndürürler bizni?" Küfr ketürdiler taḳı yüz ewürdiler. (6) Taḳı mungsuz boldı Tangrı. Taḳı Tangrı bay, ögülmiş.
7. Kü badılar anlar kim (7) küfr ketürdiler, kim ḳoparılmaġaylar. Aygıl: "Ḳoparılġaylar; ant içer men İḏim birle, ḳoparılġay siz. (8) Andın song ḫaber birilgey siz anıng birle kim ḳıldıngız. Taḳı ol, Tangrı üze āsān."
8. (9) Taḳı biting Tangrıġa taḳı yalawaçınġa, taḳı ol yaruḳluḳġa kim indürdük. Taḳı Tangrı, [534a/1] anı kim ḳılur siz bilgen.
9. Ol kün cem' ḳılur sizni, cem' küninge; ol, (2) aldaşmaḳ küni. Taḳı ol kim erse <kim> bitse Tangrıġa taḳı ḳılsa edgü 'amelni, (3) kitergey andın yazuḳlarını taḳı kiwürür anı būstānlarġa kim aḳar (4) astındın arıḳlar, cāviḏāneler anıñ içinde ulaşu. Ol, uluġ (5) ẓafer.
10. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzni, anlar (6) ot eyeleri, cāviḏāneler anıñ içind<e>. Neme yawuz yanış!
11. (7) Tigmedi muṣībetdin, meger Tangrı buyruḳı birle. Taḳı kim erse bitse (8) Tangrıġa, köndürgey könglini. Taḳı Tangrı, tigme bir nirseni bilgen.
12. Taḳı boyun süng (9) Tangrıġa taḳı boyun süng yalavaçġa, eger i'rāż ḳılsangız, ḥaḳīḳat üze [534b/1] yalavaçımuz üze açuḳ tegürmek.

---

224 āşkāre ḳılur siz: kökler içinde

13. Tangrı, yoḳ tapunġu meger ol. Taḳı (2) Tangrı üze tevekkül ḳılsun mü'minler.
14. Ay anlar kim bittiler! (3) Ḥaḳīḳat üze cüftleringizdin taḳı oġ<lan>larıngızdın, düşman sizge; ḳorḳunguz (4) anlardın. Taḳı eger 'afv ḳılsangız taḳı eger keçürsengiz taḳı yarlıḳasangız, ḥaḳīḳat üze Tangrı (5) yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
15. Ḥaḳīḳat üze māllarıngız taḳı oġlanlarıngız, (6) fitne. Taḳı Tangrı, anıñ ḳatında uluġ ṣevāb.
16. Saḳnıñ Tangrıdın, (7) yaraġlarıngız yitgüçe; taḳı eşiting taḳı boyun süng. Taḳı ḫarc ḳılıng, yaḫşıraḳ (8) özleringizge. Taḳı kim kim saḳlansa nefsiniñ suḳluḳından, anlar anlar (9) ḳurtulġanlar.
17. Eger borç birsengiz Tangrıġa, kör<k>lüg borç; ḳat ḳat ḳılur anı sizge [535a/1] taḳı yarlıḳar sizge. Taḳı Tangrı ṣevāb birgen, ḳınamaḳġa iwmegen[225].
18. Örtüglüg işlerni bilgeni taḳı āşkāreniñ, yinggen, ḥikmetlig.

(65)

SŪRETÜ'Ṭ-ṬALĀḲ

(2) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ay peyġāmber! Ol vaḳtın kim ṭalāḳ birdingiz tişilerger[226], ṭalāḳ biringiz anlarġa, 'iddetleringe. (4) Taḳı sanang 'iddetni. Taḳı ḳorḳung Tangrıdın İḏingizdin. Çıḳa<r>mang anlarnı (5) iwlerindin taḳı çıḳmasunlar, meger kim kelseler açuḳ körksüz iş (6) birle. Taḳı ol, Tangrınıñ ḥadları. Taḳı kim kim keçse Tangrınıñ ḥadlarından, [535b/1] küç ḳıldı özinge. Bilmes sen, bolġay kim Tangrı yangı ḳılġay andın song (2) işni.
2. Ol vaḳtın kim tegdiler 'iddetleriniñ songınġa, tutung anlarnı eḏgülük <birle>, (3) yā aḏrılıng anlardın eḏgülük birle. Taḳı tanuḳ tiking iki 'adl eyesin (4) sizdin. Taḳı rāst ḳılıng tanuḳluḳnı Tangrıġa. Ol, ögütlenür anıñ birle ol kim erse kim (5) biter Tangrıġa taḳı song künge. Taḳı kim kim saḳınsa Tangrıdın, (6) ḳılġay anga çıḳış.
3. Taḳı rüzī birgey ḳılġay anga, ol yirdin saḳınmas. (7) Taḳı kim kim tevekkül ḳılsa Tangrı üze, ol tap anga. Ḥaḳīḳat üze Tangrı teggen (8) işinge. Ḳıldı Tangrı, tigme bir nirsege taḳdīr.

---

225 iwmegen: iwmemegen

226 Metnimizde *angar* zamiri dışında, *-ger* ekine başka yerde tesadüf edilmemektedir. O yüzden bu şekil imlâ hatası olarak kabul edilebilir.

4. Taḳı anlar kim nevmīḍ boldılar (9) ḥayżdın, tişileringizdin, eger şeklig bolsangız; anlarnıñ ‘iddeti [536a/1] üç ay; taḳı anlar kim ḥayż körmediler. Taḳı yük eyeleri, (2) vaḳtları kim ḳoysalar yüklerini. Taḳı kim kim saḳınsa Tangrıdın, (3) ḳılġay anga işindin āsānlıḳ.
5. Ol, Tangrınıñ işi, indürdi anı sizing tapa. (4) Taḳı kim kim saḳınsa Tangrı<dın>, tüşürgey andın yazuḳlarını taḳı uluġ ḳılġay anga (5) ṣevābnı.
6. Ḳarār ḳıldurung anlarġa ol yirdin kim ḳarār ḳıldıngız, kinglikingizdin. (6) Taḳı żarār ḳılışmang anlar birle, ya‘nī darlıḳ, munung üçün darlıḳ ḳılsangız anlar üze. Taḳı eger bolsalar yük eyeleri, (7) nafaḳa biring anlar üze, ançaġa tegrü kim ḳoysalar yüklerini. (8) Taḳı eger emdürse sizing üçün, biring anlarġa terlerini. Taḳı buyruşu<ng> arangızda (9) eḏgülük birle. Taḳı eger küçeylik ḳılsangız, emdürgey anga [536b/1] taḳı bir kişi.
7. Nafaḳa birsün baylıḳ eyesi, baylıḳındın. Taḳı kim kim tarlıḳ ḳılındı erse (2) anıñ üze rūzīsi, nafaḳa birsün ol nirsedin kim birdi anga Tangrı. Teklīf ḳılmas Tangrı (3) tenge, meger anı kim birdi anga. Ḳılġay Tangrı, küçeylikdin song āsānlıḳ.
8. Taḳı niçe niçe (4) ḳonumdın, yüz ewürdi boyun sümeyin, İḏisiniñ buyruḳındın taḳı yalavaçlarındın. Ḥisāb ḳılışur miz anlar birle, (5) ḳatıġ ḥisāb. Taḳı ḳınaduḳ anı, körksüz ḳın.
9. Tattı (6) işi songınıñ yawuzluḳını taḳı irdi işniñ songı ziyān.
10. Anuḳ ḳıldı Tangrı (7) anlarġa ḳatıġ ḳın. Saḳnıñ Tangrıdın, ay ‘aḳl eyeleri, (8) anlar kim bittiler; indürdi Tangrı sizing tapa ẕikrni.
11. Yalavaçnı, (9) oḳıyur sizing üze Tangrınıñ āyetlerin açġanlıḳ ḥālı üze, munung üçün kim çıḳarsa anlarnı kim bittiler [537a/1] taḳı ḳıldılar eḏgü ‘amellerni, ḳaranḳuluḳlardın yaruḳ tapa. Taḳı kim kim (2) bitse Tangrıġa taḳı ḳılsa eḏgü ‘amel, kiwürgey anı būstānlarġa kim aḳar (3) astınındın arıḳlar, cāviḏāneler anıñ içinde ulaşu. Körklüg ḳıldı (4) Tangrı, anga rūzī.
12. Tangrı ol kim yarattı yiti ḳat kökni taḳı (5) yirdin anlarnıñ mengzeşiki. İner iş ḥükm aralarında; munung[227] üçün bilsengiz, ḥaḳīḳat üze (6) Tangrı tigme bir nirse üze yaraġlıġ, taḳı ḥaḳīḳat üze Tangrı ḳapsadı tigme bir nirseni bilig yanındın.

227 munung: مونكونك

(66)

SŪRETÜ'T-TAḤRĪM

(7) Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.

1. [537b/1] Ay peyġāmber! Ne üçün ḥarām ḳılur sen anı kim ḥelāl ḳıldı Tangrı sanga, isteyür sen ḫoşnūdluḳın (2) cüftleringniñ? Taḳı Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.
2. Şer' ḳıldı Tangrı sizge, (3) antlarıngıznıñ istiṣnāsını. Taḳı Tangrı erkligingiz[228]. Taḳı ol bilgen, ḥikmetlig.
3. (4) Taḳı ol vaḳtın örtüglüg tegürdi peyġāmber, cüftleringniñ ba'żınġa sözni. Taḳı ol vaḳtın (5) ḫaber birdi anıñ birle taḳı muṭṭali' ḳıldı Tangrı anıñ üze, bildürdi pāresini taḳı i'rāż ḳıldı (6) pāredin. Ol vaḳtın ḫaber birdi anga anıñ birle, aydı: "Kim ḫaber birdi sanga munı?" Aydı: (7) "Ḫaber birdi manga bilgen, ö<r>tüglügni bilgen."
4. Eger tevbe ḳılsangız Tangrı tapa taḳı ḳıştı (8) siz ikingiz köngülleri. Taḳı eger yārī birişseler anıñ üze; ḥaḳīḳat üze Tangrı, ol erkligi, (9) taḳı Cebreyil, taḳı mü'minlerniñ yaḫşısı. Taḳı firişteler, andın songra [538a/1] yārī birgen.
5. Bolġay kim İḏisi, eger ṭalāḳ ḳılsa sizge kim bedel ḳılu birse anga cüftler, (2) yaḫşıraḳ sizdin; boyun sügenler, bitgenler, ṭā'at ḳılġanlar, tevbe ḳılġanlar, (3) ḳulluḳ ḳılġanlar, hicret ḳılġanlar, cüft körmişler taḳı ḳızlar.
6. Ay anlar kim (4) bittiler! Saḳlang özle<r>ingizni taḳı ehlleringizni, otdın, anıñ tomduḳı kişiler (5) taḳı taşlar. Anıñ üze firişteler irig, ḳatıġlar. Yazmaslar (6) Tangrıġa anı kim buyurdı anlarġa taḳı ḳılurlar anı kim buyrulurlar.
7. Ay anlar kim (7) küfr ketürdiler! 'Öẕr aymang bu kün, ḥaḳīḳat üze cezā birilür siz anı kim (8) ḳılur irdingiz.
8. Ay anlar kim bittiler! Tevbe ḳılıng Tangrı tapa, tevbe (9) rāst. Bolġay kim İḏiñiz kim kitergey sizdin yazuḳlarıngız taḳı kiwürgey sizni [538b/1] būstānlarġa, aḳar astındın arıḳlar. Ol kün ḫor ḳılmaz (2) Tangrı, peyġāmberni taḳı anlarnı kim bittiler anıñ birle. Yaruḳları yöriyür, (3) ileylerinde taḳı saġlarında. Ayturlar: "İḏimüz! Tükel ḳılġıl bizge (4) yaruḳlarımuznı taḳı yarlıḳaġıl bizge. Ḥaḳīḳat üze sen, tigme bir nirse üze yaraġlıġ."
9. Ay peyġāmber! (5) Cihād ḳılġıl kāfirler birle taḳı münāfıḳlar birle. Taḳı iriglik ḳılġıl anlar üze. Taḳı sığınġu yirleri (6) tamuġ, taḳı neme yawuz yanış!
10. Urdı Tangrı meṣel, anlarġa kim (7) küfr ketürdiler, Nūḥnung tişisini taḳı Lūṭnung tişisini. İrdiler ol ikisi, iki ḳul astında, (8) ḳullarımuzdın iki edgü. Ḫıyānet ḳıldılar ol

---

228 erkligingiz: erkliglikingiz

ikisige, iġnā ḳılmadılar ol ikisindin (9) Tangrıdın nirse. Taḳı aytıldı: "Kiring otġa, kirgenler birle."

11. [539a/1] Taḳı urdı Tangrı meṣel, anlarġa kim bittiler; Fir'avnnung tişisini. (2) Ol vaḳtın kim aydı: "İḏim! Binā ḳılġıl menim üçün ḳatıngda sarāy, uçmaḳ içinde. Taḳı ḳutarġıl mini (3) Fir'avndın taḳı 'amelindin. Taḳı ḳutarġıl mini küç ḳılġan erenlerdin."
12. (4) Taḳı Meryemni 'İmrānnıñ ḳızı, ol kim saḳladı fercini. (5) Taḳı biz ürdük anıñ içinde rūḥımızdın. Taḳı rāstladı İḏisiniñ kelimelerin (6) taḳı kitāblarını. Taḳı irdi ṭā'at ḳılġanlardın.

(67)

SŪRETÜ'L-MÜLK

(7) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [539b/1] Yüksek boldı, ol kim anıng taṣarrufında mülk. Taḳı ol, tigme bir nirse üze yaraġlıġ.
2. (2) Ol kim yarattı ölümni taḳı tiriglikni, munung üçün kim sınasa sizni, ḳayungız körklügrek (3) iş yanındın. Taḳı ol yinggen, yarlıḳaġan.
3. Ol kim yarattı yiti köklerni, (4) muṭābıḳ. Körmez sen Tangrının yaratmışı içinde tefāvütdin. Taḳı ḳaytarġıl (5) közni, körer mü sen yaruḳlardın?
4. Andın song ḳaytarġıl közni (6) iki kez. Ewrülsün sening tapa köz, ıraḳ bolup taḳı ol çöngge bolġan.
5. (7) Taḳı bezedük yaḳınraḳ kökni, yanġan çırāġlar birle. Taḳı ḳılduḳ anı (8) atġu nirseler, iblīslerge. Taḳı anuḳ ḳılduḳ anlarġa, tamuġnung ḳının.
6. (9) Taḳı anlarġa kim küfr ketürdiler İḏileringe, tamuġ ḳını. Taḳı neme yawuz yanış!
7. [540a/1] Ol vaḳtın kim kemşildiler anıng içinde, işittile<r> anga ḳatıġ ün, taḳı ol ḳaynar.
8. (2) Yawuḳ bolur kim ayrılsa öfkedin. Tigme bir kez kim kemşildi anıng içinde bir ögür, (3) sordı anlarġa tamuġ ḫāzinleri: "Kelmedi mü sizge ḳorḳutġan?"
9. Aydılar: "Keldi (4) bizge ḳorḳutġan, yalġanġa nisbet ḳılduḳ taḳı ayduḳ: 'İndürmedi Tangrı nirsedin, (5) irmez siz meger uluġ azġunluḳ içinde.'"
10. Taḳı aydılar: "Eger işitse irdük, (6) yā bilse irdük, bolmaġay irdük tamuġ eyeleri içinde."
11. İḳrār ḳıldılar (7) yazuḳları<nı>. Yıraḳlıḳ, tamuġ eyeleringe!
12. Ḥaḳīḳat üze anlar kim (8) ḳorḳarlar İḏilerindin, ġayb birle; anlarġa yarlıḳamaḳ taḳı uluġ (9) ṣevāb.

13. Taḳı örtüngüz sözüngüzni, yā ḳatıġ ḳılıng anı, ḥaḳīḳat üze ol bilgen, [540b/1] ol nirse kim köngüller içinde.
14. Bilmez mü ol kim irseni kim yarattı? Taḳı ol 'ilmi yinggen örtüglügge, (2) örtüglügni bilgen.
15. Ol ol kim ḳıldı sizge yirni yükke ögrengen, yörüng (3) eginleri üze taḳı ying anıng rızḳından. Taḳı anıng tapa tirgüzmek.
16. (4) Īmin boldunguz mu ol kim irsedin kim kök içinde kim batursa sizge yirge? (5) Taḳı ol vaḳtın ol teprenür.
17. Yā īmin boldunguz mu ol kim irsedin kim kök içinde kim ıḍsa (6) sizing üze taş atġan yilni? Bilgey siz, neteg ḳorḳutmaḳım.
18. (7) Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldı anlar kim aşnularından. Taḳı neteg boldı inkārım?
19. (8) Körmediler mü ḳuşlarnı üzelerinde, ḳanatların yayıp taḳı biri biringe yanarlar? (9) Tutmas anlarnı, meger Tangrı. Ḥaḳīḳat üze ol, tigme bir nirseni körgen.
20. Yā kim bu [541a/1] ol kim ol çerig sizge, yārī birür sizge, Tangrıdın (2) bisre? İrmez kāfirler, meger arsıḳmaḳ içinde.
21. Yā kim bu (3) ol kim rūzī birür sizge, eger yıġsa rūzīsini? Uvundılar boynaġuluḳ içinde (4) taḳı ḳaçmaḳ içinde.
22. Ol kim irse mü kim yöriyür bolup yüzi üze, könirek, (5) yā ol kim irse mü kim yöriyür köni, yol üze rāst?
23. Ayġıl: (6) "Ol ol kim yarattı sizni, taḳı ḳıldı sizge ḳulaḳlarnı taḳı (7) közlerni taḳı köngüllerni. Az şükr ḳılur siz."
24. Ayġıl: "Ol (8) ol kim yarattı sizni yir içinde taḳı anıng tapa yıġlur siz."
25. (9) Taḳı aytur<lar>: "Ḳaçan bu va'de, eger irsengiz rāst ayġanlar?"
26. [541b/1] Ayġıl: " Ḥaḳīḳat üze 'ilm Tangrı ḳatında. Taḳı ḥaḳīḳat üze men ḳorḳutġan açuḳ."
27. Ol vaḳtın kim (2) kördiler anı yawuḳluḳ ḥālı üze, yawuzluḳ āşkāre boldı anlarnıng yüzinde kim küfr ketürdiler. Taḳı aytıldı: (3) "Bu ol kim tileyür irdingiz anıng birle."
28. Ayġıl: "Ḫaber biring, eger (4) yoḳatsa mini Tangrı taḳı ol kim irseni kim menim birle, yā raḥmet ḳılsa bizge; kim ḳurtarur (5) kāfirlerni iglig ḳındın?"
29. Ayġıl: "Ol Tangrı kim bittük (6) anga taḳı anıng üze tevekkül ḳılduḳ. Bilgey siz ol kim irseni kim ol (7) açuḳ azġunluḳ içinde."
30. Ayġıl: "Ḫaber biring, eger bolsa suwungız suġulsa, kim kelür sizge (8) aḳġan suw birle?"

SŪRETÜ NŪN VE'L-ḲALEM

[542a/1] **Tangrınıng atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ḳalem birle ḳasem yād ḳılur men taḳı ol nirse birle kim bitiyürler;
2. irmez sen İḏingning ni'meti birle, (3) dīvāne.
3. Taḳı ḥaḳīḳat üze sanga ṣevāb kesilmegen.
4. Taḳı ḥaḳīḳat üze sen (4) uluġ ḳılıḳ üze.
5. Körgey sen taḳı körgeyler,
6. ḳayungız (5) mecnūn.
7. Ḥaḳīḳat üze İḏing, ol bilgenrek ol kim irseni kim azdı yolındın (6) taḳı ol bilgenrek könülgenlerni.
8. Boyun sümegil yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa.
9. (7) Ārzūladılar kim yumşasang taḳı yumşayurlar.
10. Taḳı boyun sümegil tigme bir üküş ant içgenge, (8) ḫorġa,
11. 'ayb ḳılġanġa, peyveste yörigenge ġammāzlıḳ birle,
12. yıġġanġa ḫayr üçün, ḥaddın keçgenge, (9) yazuḳ ḳılġanġa,
13. irig ḳılıḳlıġ, andın song kişige küçün birilmiş oġlanġa,
14. kim boldı māl eyesi taḳı oġullarlıġ.
15. [542b/1] Ol vaḳtın kim oḳınur anıng üze āyetlerimüz, aydı: "Burunḳılarnıng bāṭıl sözleri."
16. Nişān ḳılġay [miz] (2) burun üze.
17. Biz sınaduḳ anlarnı, neteg kim sınaduḳ büstān (3) eyelerini. Ol vaḳtın kim ant içtiler kim kesgeyler anı irtege kirigli bolup.
18. Taḳı (4) istiṯnā ḳılmazlar.
19. Tezgindi anıng üze tezgingen, İḏingdin, taḳı anlar (5) uyuġanlar.
20. Boldı kesilmiş mengiz.
21. Ḳıḳrıştılar irtege kirigli bolup,
22. (6) kim "İrte keling ekiningiz üze, eger irdingiz irse kesgen."
23. (7) Bardılar taḳı anlar aḳru sözleşürler,
24. kim "Kirmesünler anga (8) bu kün, sizing üze dervīş."
25. Taḳı boldılar ḫayrsızlıḳ üze yaraġlıġlar.
26. (9) Ol vaḳtın kim kördiler anı, aydılar: "Biz azġunlar."
27. "Biz ülüşsizler."

28. [543a/1] Aydı yaḫşıraḳları: "Aymadım mu, sizge eger tesbīḥ ḳılsa irdingiz?"
29. Aydılar: (2) "Arıġlıḳ İḏimüzge, biz irdük ẓulm ḳılġanlar."
30. Ḳarşu keldi pāreleri (3) pāre üze, melāmet ḳılışurlar irdi.
31. Aydılar: "Ay bī-çārelıḳ bizge, biz irdük ḥaddın keçgenler!"
32. (4) "Bolġay kim İḏimüz bedel ḳılu birgey bizge, yaḫşıraḳ andın. Biz İḏimüz tapa (5) raġbet ḳılġanlar."
33. Anıng mengizlig ḳın. Taḳı ol cihānnıng ḳını (6) uluġraḳ, eger bilür irseler.
34. Ḥaḳīḳat üze saḳınġanlarġa, İḏileri (7) ḳatında ni'metlig būstānlar.
35. Ḳılur mu biz müsülmānlarnı (8) yazuḳ ḳılġanlar mengizlig?
36. Ne turur sizge, neteg ḥükm ḳılur sizge?
37. Yā bar mu (9) sizge kitāb, anıng içinde oḳıyur siz?
38. Ḥaḳīḳat üze sizge anıng içinde, [543b/1] iḫtiyār ḳılur siz.
39. Yā bar mu sizge antlar bizim üze, teggen ḳıyāmet künge (2) tegrü, ḥaḳīḳat üze sizge ol nirse üze <kim> ḥükm ḳılur siz?
40. Sorġul anlarġa: "Ḳayuları (3) anıng birle örelig ḳılġan?"
41. Yā bar mu anlarġa ortaḳlar? Kelsünler ortaḳları birle, (4) eger irseler rāst ayġanlar.
42. Ol kün açılur yünçükdin, (5) taḳı ündenürler secde ḳılmaḳġa; yaraġlıġ bolmaslar.
43. (6) Alçaġ bolup közleri, teger anlarġa ḫorluḳ. Taḳı ündenür[229] (7) irdiler secde ḳılmaḳġa, taḳı anlar ḳurtulġanlar.
44. Ḳoḏġul mini (8) taḳı kim irseni kim yalġanġa nisbet ḳılur bu sözni. Azın azın indürgey miz anlarnı, (9) ol yirdin kim bilmesler.
45. Taḳı mühlet birür men anlarġa, ḥaḳīḳat üze menim keydim [544a/1] ingen küçlüg.
46. Yā tiler mü sen anlarġa ter, anlar ġarāmetdin (2) basıḳmışlar?
47. Yā anlar ḳatında mu Levḥü'l-Maḥfūẓ, anlar bitiyürler?
48. (3) Ṣabr ḳılġıl İḏing ḥükminge taḳı bolmaġıl balıḳ ḳoldaşı mengizlig. (4) Ol vaḳtın kim ḳıḳırdı, taḳı ol öfke birle toldurulmış.
49. Eger bolmasa irdi anga kim ni'met, yitti (5) İḏisindin, bıraḳılġay irdi yazıda, taḳı ol yirilmiş.
50. Üyürdi anı (6) İḏisi taḳı ḳıldı anı edgülerdin.
51. Taḳı ḥaḳīḳat üze yawuḳ bolur anlar kim (7) küfr ketürdiler, tayındururlar sini közleri birle, ol vaḳtın kim eşittiler Ḳur'ānnı. (8) Taḳı ayturlar: " Ḥaḳīḳat üze ol dīvāne."
52. Taḳı irmez ol, meger ögüt birmek 'ālemlerġa.

---

229 ündenür: ündeyür

(69)

SŪRETÜ'L-ḤĀḲḲA

[544b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Tölengen ḳıyāmet kün,
2. ne turur tölengen ḳıyāmet?
3. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur tölengen ḳıyāmet?
4. Yalġanġa nisbet ḳıldı (3) Ṣemūd taḳı 'Ād, ḳorḳunç birle ḳaḳġannı.
5. Taḳı Ṣemūd ,yoḳatıldı (4) ḥaddın keçgen ḳatıġ vāḳı'a birle.
6. Taḳı 'Ād, yoḳatıldı ḳatıġ yil birle, (5) esmeki ḳatıġ, boynaġu.
7. Musaḫḫar ḳıldı anı anlar üze, yiti tün taḳı sekiz (6) kün, kesgenler. Körer sen erenlerni anıng içinde kemşilmişler, (7) tamām anlar tüşgen ḫurmā yıġaçlarınıng tüpleri mengizlig.
8. Körer mü sen anlarġa [545a/1] ḳalġandın?
9. Taḳı keldi Fir'avn taḳı ol kim irse kim aşnusındın taḳı Lūṭ ḳavmınung ḳonumları, (2) ḫaṭā birle.
10. Yazdılar İḏilerining yalavaçınġa, tuttı anlarnı (3) ḳatıġ tutmaḳ.
11. Biz, ol vaḳtın ḥaddın keçti suw, kötürdük sizni (4) kemi içinde.
12. Munung üçün kim ḳılsa miz anı sizge ögüt taḳı beklese anı beklegen (5) ḳulaḳlar.
13. Taḳı ol vaḳtın ürüldi ṣūrġa, bir ürmek;
14. (6) taḳı kötrüldi yir taḳı taġlar, tögüldi ikisi, bir tögmek;
15. (7) ol kün tüşti tüşgen.
16. Taḳı yarıldı kök, (8) ol, ol kün sust bolġan.
17. Taḳı firişte, yönleri üze. Taḳı kötrür (9) İḏingning 'arşını, üstünlerinde, ol kün, sekiz.
18. Ol kün 'arża ḳılnur siz[230]; [545b/1] örtülmes sizdin, örtülgen.
19. Ol kim irse kim birildi kitābını saġındın, (2) aytur: "Tutung, oḳung bitigimni."
20. "Men bildim men, (3) satġaşġan saḳışımġa."
21. Ol tiriglik içinde rıżālıġ,
22. yüksek (4) būstān içinde,
23. salḳımları yaḳın.
24. "Ying taḳı içing, singitlig bolsun, anıng birle kim (5) burun keçürdüngüz keçgen künlerde."

---

230 ḳılnur siz: ḳılnurlar

25. Taḳı ol kim irse kim birilse (6) bitigi solındın, aytur: "Ay kāşkī birilmese irdim kitābumnı!"
26. (7) "Taḳı bilmese irdim ḥisābumnı!"
27. "Ay kāşkī bolsa irdi kesgen!"
28. (8) "İġnā ḳılmadı mindin, ol nirse kim manga turur."
29. "Yoḳaldı mindin mülküm."
30. "Tutung anı, (9) ġul urung."
31. "Andın song tamuġġa köydürüng."
32. "Andın song zencīr içinde kim endāzesi [546a/1] yitmiş arşun, kiwrüng anı."
33. " Ḥaḳīḳat üze ol, bitmez irdi (2) uluġ Tangrıġa."
34. "Taḳı yöndermez irdi dervīşlerning ṭa'āmı üze."
35. (3) "Yoḳ anga bu kün, munda dost yawuḳ."
36. "Taḳı yoḳ ṭa'ām, meger (4) tamuġluġlarnıng ḳanı taḳı iringindin."
37. "Yimez anı, meger yazuḳluġlar."
38. Ant içer men (5) ol nirse birle kim körer siz,
39. taḳı anı kim körmez siz,
40. ḥaḳīḳat üze ol, kerīm yalavaçnıng (6) sözi.
41. Taḳı irmez ol, şā'irning sözi. Az biter siz.
42. (7) Taḳı irmez ḳam sözi. Az teẕekkür ḳılur siz.
43. İndürmek (8) 'ālemler erkligindin.
44. Taḳı eger çatsa bizim üze, sözlerning pāresin;
45. (9) tutġay irdük andın, saġ elig birle,
46. andın song kesgey irdük andın yürek tamarın.
47. [546b/1] Yoḳ sizdin biregüdin, andın ayırt kemişgenler.
48. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ögütlemek (2) saḳınġanlarġa.
49. Taḳı biz bilür miz, ḥaḳīḳat üze sizdin yalġanġa nisbet ḳılġanlar.
50. Ḥaḳīḳat üze ol, ḥasret (3) kāfirler üze.
51. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, yaḳīnning tölengeni.
52. Tesbīḥ ḳılġıl, İḏingning uluġ atı birle.

(70)

SŪRETÜ'L-ME'ĀRİC

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Tiledi tilegen, tüşgen 'aẕāb.
2. Kāfirlerge, yoḳ anga (6) def' ḳılġan.
3. Tangrıdın, aşġu yirler eyesindin.
4. Aşar firişteler taḳı Cebreyil, (7) anıng tapa, ol kün içinde kim irdi endāzesi elig ming yıl.
5. [547a/1] Ṣabr ḳılġıl, körklüg ṣabr.
6. Ḥaḳīḳat üze anlar körerler anı yıraḳ.
7. Taḳı körer miz anı (2) yawuḳ.
8. Ol kün bolur kök, zeyt öyüki mengizlig,
9. taḳı bolur (3) taġlar, boyaġlıġ yüng mengizlig.
10. Taḳı sorulmas dost dostdın.
11. Körsetilür anlar. (4) Ārzūlayur yazuḳ ḳılġan, kāşkī yulunsa ol künnüng ḳınındın, (5) oġulları birle,
12. taḳı cüfti birle taḳı ḳarındaşı birle,
13. taḳı ol yawuḳları birle kim sığındurur anı,
14. (6) taḳı ol kim irse kim yirde, ḳamuġ birle; andın song ḳutġarur anı.
15. Andaġ irmez, ḥaḳīḳat üze ol biling,
16. (7) tartġan ṭaraflarını.
17. Ündeyür ol kim irseni kim song çewürdi taḳı i'rāż ḳıldı,
18. taḳı yıġdı, (8) iyiş içinge ḳattı.
19. Ḥaḳīḳat üze ādemī, yaratıldı ṣabrsız.
20. Ol vaḳtın kim sıḳadı anı (9) yawuzluḳ, ṣabrsızlıḳ <ḳılġan>.
21. Taḳı ol vaḳtın kim sıḳadı anı māl, yıġġan.
22. Meger namāz ḳılġan,
23. [547b/1] anlar kim anlar namāzları üze peyvestelik ḳılġan.
24. Taḳı anlar kim anlar (2) mālları içinde bilinmiş ḥaḳ,
25. tilegenge taḳı maḥrūmlarġa.
26. (3) Taḳı anlar kim rāstlayurlar cezā künini.
27. Taḳı anlar kim anlar (4) İḍisining ḳınındın ḳorḳġanlar.
28. Ḥaḳīḳat üze İḍilerining ḳınındın (5) ḳorḳġanlar.
29. Taḳı anlar kim anlar ferclerini saḳlaġanlar,

30. meger (6) cüftleri üze, yā ol kim erklendi sağ eligleri. Anlar melāmet ḳılınmış (7) irmezler.
31. Kim istese anıng angrusını, anlar anlar ḥaddın keçgenler.
32. (8) Taḳı anlar kim anlar emānetlerin taḳı 'ahdlerini saḳlaġanlar.
33. Taḳı anlar kim (9) anlar tanuḳluḳları birle ḳopġanlar, örelik ḳılġan.
34. Taḳı anlar kim anlar namāzları üze [548a/1] saḳlayurlar.
35. Anlar, būstānları içinde ağırlanmışlar.
36. Ne turur anlarġa kim (2) küfr ketürdiler, sanga ḳarşu iwgenler,
37. sağdın taḳı soldın (3) ögür ögür bolup?
38. Ṭama' tutar tigme bir kişi anlardın kim kiwrülse ni'metler (4) būstāninġa.
39. Andağ irmez; biz yarattuḳ anlarnı ol nirsedin kim bilürler.
40. Ant içer men (5) maşrıḳlarning taḳı maġriblerning İḏisi birle: Biz yaraġlığlar,
41. munung üze kim (6) bedel ḳılsa miz yaḫşıraḳın anlardın. Taḳı irmez biz ozdurulmışlar.
42. Ḳoḏġul anlarnı; (7) şürü' ḳılsunlar taḳı oynasunlar, ançaġa tegrü kim satġaşsalar ol künleringe kim va'de ḳılnurlar.
43. (8) Ol kün kim çıḳarlar gorlardın iwe, tamām anlar (9) but tapa iwerler;
44. alçağ bolup közleri, teger anlarġa ḫorluḳ. Ol kün kim irdiler va'de ḳılnurlar.

(71)

SŪRETÜ NŪḤ

[548b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Biz ıḏduḳ Nūḫnı ḳavmı tapa kim: "Ḳorḳutġıl ḳavmungnı, (3) mundın aşnu kim kelse anlarġa ḳın iglig."
2. Aydı: "Ay ḳavmum! Men (4) sizge andın ḳorḳutġan açuḳ,
3. kim ḳulluḳ ḳılıng Tangrıġa taḳı saḳnıng andın (5) taḳı boyun süng manga."
4. "Yarlıḳasun sizge yazuḳlarıngızdın. Taḳı te'ḫīr ḳılsun sizni Tangrı, (6) belgülüg ḳılınmış vaḳtġa tegrü. Ḥaḳīḳat üze Tangrının belgülüg ḳılınmış vaḳtı, ol vaḳtın kim keldi te'ḫīr ḳılınmas; [549a/1] eger bilür irsengiz."
5. Aydı: "İḏim! Men ündedim ḳavmumnı, (2) tünle taḳı kündüz."
6. "Arturmadı anlarnı ündemekim, meger ḳaçmaḳ."
7. "Taḳı men (3) tigme bir kez kim ündedim anlarnı, munung üçün kim yarlıḳasang anlarnı; ḳıldılar barmaḳlarını (4) ḳulaḳlarınġa taḳı örtündiler tonlarını taḳı peyvestelik ḳıldılar taḳı uluġsındılar, (5) uluġsınmaḳ."

8. "Andın song men ündedim anlarnı āşkāre."
9. "Andın song men āşkāre ḳıldım (6) anlarġa taḳı örtüglüg ḳıldım anlarġa, örtüglüg ḳılmaḳ."
10. "Aydım: 'Yarlıḳayu tileng (7) İḏingizdin, ḥaḳīḳat üze ol irdi yarlıḳaġan'."
11. "Iḏsun kökni sizing üze, köp aḳġan."
12. (8) "Taḳı meded birsün sizge, māllar birle taḳı oġullar birle. Taḳı ḳılsun sizge büstānlar (9) taḳı ḳılsun sizge arıḳlar."
13. "Ne turur sizge, ümenmes siz Tangrıġa [549b/1] uluġlamaḳ?"
14. "Taḳı yarattı sizni, kezler."
15. "Körmeding<iz> mü, neteg yarattı (2) Tangrı yiti ḳat kökni, biri biringe muṭābıḳ?"
16. "Taḳı ḳıldı aynı, anlar ara (3) yaruḳluḳ. Taḳı ḳıldı künni yanġan çırāġ."
17. "Taḳı Tangrı ündürdi sizni (4) yirdin, ündürmek."
18. "Andın song ḳaytarur sizni anıng içinde. Taḳı çıḳarur sizni, çıḳarmaḳ."
19. (5) "Taḳı Tangrı ḳıldı sizge yirni töşek,
20. munung üçün kim kirsengiz (6) andın king yollarġa."
21. Aydı Nūḥ: "İḏim! Ḥaḳīḳat üze anlar yazdılar manga. (7) Taḳı uydılar ol kim irsege kim arturmazdı anga mālı taḳı oġlanları, meger yoḳalmaḳnı."
22. (8) "Taḳı örtüglüg ḥīle ḳıldılar, örtüglüg ḥīle ḳılmaḳ uluġ."
23. "Taḳı aydılar: 'Ḳoḏmang tapunġularıngızını. (9) Taḳı ḳoḏmang Veddni taḳı Suvā'nı taḳı Yaġūṣnı taḳı Ya'ūḳnı [550a/1] taḳı Nesrni'."
24. "Taḳı azdurdılar üküşni. Taḳı arturmaġıl küç ḳılġanlarġa, meger azmaḳ."
25. (2) Yazuḳlarından batruldılar taḳı kiwrüldi otġa. Bulmadılar (3) anlarġa, Tangrıdın bisre yārī birgenler.
26. Taḳı aydı Nūḥ: "İḏim! Ḳoḏmaġıl (4) yir üze, kāfirlerdin bir kim irseni."
27. "Ḥaḳīḳat üze sen, eger ḳoḏsang anlarnı, (5) azġurġaylar ḳullarıngnı. Taḳı toġurmaġaylar meger fāsıḳ, küfr ketürgenler."
28. "İḏim! (6) Yarlıḳaġıl manga taḳı atam anamġa, taḳı kim kim kirse ewümge bitgen bolup, (7) taḳı bitgen erenlerge taḳı bitgen tişilerge. Taḳı arturmaġıl ẓālimlerġa, meger yoḳalmaḳġa."

(72)

SŪRETÜ'L-CİNN

[550b/1] **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Aygıl: Vaḥy ḳılındı manga, ḥaḳīḳat üze ol, eşitti bir ögür perīlerdin, aydılar: (3) "Biz eşittük tang Ḳur'ānnı,
2. köndürür könilik tapa. Bittük (4) anga. Taḳı ortaḳ ḳoşmaġay biz İḏimüzge, bir kim irse."
3. "Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, yüksek boldı İḏimüznüng (5) uluġluḳı. Tutunmadı cüft taḳı oġlan."
4. "Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, irdi (6) aytur yüngül usluġumız, Tangrı üze ḥaddın keçmek."
5. "Taḳı biz sizdük (7) kim aymaġay ādemīler taḳı perīler, Tangrı üze yalġan."
6. "Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, irdi [551a/1] erenler ādemīlerdin, sıġnurlar erenlerge perīlerdin. (2) Arturdılar anlarġa, kerekmez nirsege kelmek."
7. "Taḳı anlar sizdiler, neteg kim sizdingiz (3) kim ıḏmaġay Tangrı bir kim irse."
8. "Taḳı biz sıḳaduḳ, ya'nī kökke ulanmaḳ istedük. (4) Bulduḳ anı tolduruldı, ḳatıġ saḳçılar birle, yā şeyṭānġa atılġan yulduzlar birle."
9. "Taḳı biz (5) olturur irdük andın, olturġu yirlerde, işitmek. Kim kim eşitse emdi, (6) bulġay anga yulduzluġlarnı küygenler."
10. "Taḳı biz bilmez miz; şer mü tilendi (7) ol kim irse birle <kim> yirde, yā tiledi mü anlar birle İḏileri köni yol."
11. (8) "Taḳı biz, bizdin eḏgüler taḳı bizdin andın bisre. İrdük (9) muḫtelif yollar eyeleri."
12. "Taḳı biz bildük kim 'āciz ḳılmaġay biz Tangrını [551b/1] yirde taḳı 'āciz ḳılmaġay miz anı ḳaçġanlıḳ ḥālı üze."
13. "Taḳı biz ol vaḳtın kim eşittük (2) könilik, bittük anga. Kim kim bitse İḏisinge, ḳorḳmaz (3) ekismekdin taḳı ẓulmġa kelmekdin."
14. "Taḳı biz, bizdin boyun sügenler taḳı bizdin (4) yoldın ḳışġan kāfirlerdin. Kim kim boyun süse, anlar istediler köni yolnı."
15. (5) "Taḳı yoldın ḳışġan kāfirler, irdiler tamuġġa otun."
16. Taḳı eger (6) rāst bolsalar irdi yol üze; içürgey irdük anlarġa suwnı, (7) üküş menfa'atlig.
17. Munung üçün kim sınasa miz anlarnı anıng içinde. Taḳı kim yüz ewürse İḏisining (8) ẕikrindin, kiwürgey anı ġālib bolġan 'aẕābġa.
18. Taḳı ḥaḳīḳat üze mescidler Tangrıġa, (9) ündemeng Tangrı birle bir kim irseni.
19. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, ol vaḳtın kim ḳoptı Tangrınıng ḳulı, [552a/1] ḳulluḳ ḳılur anga; yawuḳ boldılar kim bolsalar anıng üze birikmiş nirseler.

20. Aygıl: "Ḥaḳīḳat üze ḳulluḳ ḳılur men (2) İḏimge taḳı ortaḳ ḳoşmaz men anga bir kim irse."
21. Aygıl: "Men erklenmes men (3) sizge ziyān taḳı könilik."
22. Aygıl: "Men, ḳurtarmaġay mini (4) Tangrıdın bir kim irse, taḳı bulmaġay men andın bisre sığınġu yir."
23. (5) "Meger tegürmek Tangrıdın taḳı risāletlerindin. Taḳı kim yazsa Tangrıġa (6) taḳı yalawaçınġa, ḥaḳīḳat üze anga tamuġ otı, cāviḏāneler anıng içinde (7) ulaşu.
24. Ançaġa tegrü kim ol vaḳtın kim anı kördiler kim va'de ḳılnur, bilgeyler; (8) kim ża'īfraḳ yārīçi yanındın taḳı azraḳ san yanındın.
25. Aygıl: "Kim (9) bilmes men, yawuḳ mu turur ol kim va'de ḳılnur siz, yā ḳılur mu [552b/1] anga İḏim oruḳ."
26. Örtüglügnüng bilgeni, muṭṭali' ḳılmaz örtüglüg üze (2) bir kim irseni.
27. Meger ol kim irseni <kim> rāżī boldı, yalavaçdın. Ḥaḳīḳat üze ol, kiwrür (3) ileyindin taḳı artındın saḳlaġanlar.
28. Munung üçün kim bilse (4) kim tegürdiler İḏilerining risāletlerini. Taḳı ḳapsadı ol nirseni kim (5) ḳatlarında. Taḳı sanadı tigme bir nirseni, sananmış ḥālda.

(73)

SŪRETÜ'L-MÜZZEMMİL

(6) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [553a/1] Ay çulġangan!
2. Ḳopġıl tünle, meger az;
3. yarısını, yā ekisgil (2) andın az,
4. yā arturġıl anıng üze. Taḳı āhestelıḳ birle oḳuġul Ḳur'ānnı, oḳumaḳ.
5. (3) Biz, kemişgey biz sening üze, söz aġır.
6. Tünnüng ḳopġanı, ol (4) ḳatıġraḳ tölenmek yanındın taḳı rāstraḳ söz yanındın.
7. Ḥaḳīḳat üze sanga kündüz içinde, uzun ewrülmek (5) taḳı taşarruf bar.
8. Taḳı yāḏ ḳılġıl İḏingning atını. Taḳı kesilgil anıng tapa, (6) kesilmek.
9. Maşrıḳnıng İḏisi taḳı maġribnüng İḏisi. (7) Yoḳ tapunġu, meger ol. Tutunġul anı saḳçı.
10. Taḳı ṣabr ḳılġıl ol (8) nirse üze kim ayturlar. Taḳı ḳoḏġul anlarnı, ḳoḏmaḳ körklüg.
11. Taḳı ḳoḏġul mini (9) taḳı yalġanġa nisbet ḳılġanlarnı, tena'um eyelerini. Taḳı mühlet birgil anlarġa az.
12. Ḥaḳīḳat üze [553b/1] ḳatımuzda aġır buḳaġular taḳı ḳatıġ yanġan ot,

13. taḳı boġunġan ḳan ḳılġan ṭa'ām taḳı ḳın (2) iglig.
14. Ol kün teprenür yir taḳı taġlar; taḳı irdi taġlar (3) tökülgen tepe, ḳumlar.
15. Biz ıḍduḳ sizing tapa yalawaç, tanuḳ (4) sizing üze, neteg kim ıḍduḳ Fir'avn tapa yalawaç.
16. Taḳı yazdı (5) Fir'avn yalawaçġa taḳı tuttuḳ anı, ḳatıġ tutmaḳ.
17. Neteg (6) saḳnur siz, eger küfr ketürsengiz, ol künge <kim> ḳılur oġlanlarnı ḳarı?[231]
18. (7) Kök yarılġan anıng birle. İrdi anıng va'desi ḳılınmış.
19. Ḥaḳīḳat üze bu, (8) ögüt birmek. Kim kim tilese, tutundı İḍisi tapa yol.
20. Ḥaḳīḳat üze (9) İḍing bilür, ḥaḳīḳat üze sen ḳopar sen, azraḳ tünnüng iki ülüşindin [554a/1] taḳı yarusındın taḳı üçde biri; taḳı bir ögür anlardın kim sening birle. Taḳı Tangrı (2) endāze ḳılur tünni taḳı kündüzni. Bildi kim sanayu bilmegey siz anı, ruḫṣat birdi (3) sizing üze. Oḳung anı kim āsān boldı, Ḳur'ān oḳımaḳdın. Bildi kim (4) bolġay sizdin sökel taḳı önginler, yöriyürler (5) yirde, isteyürler Tangrınıng artuḳsı eḍgülükindin taḳı önginler, (6) ḳıtāl ḳılışurlar Tangrı yolında. Taḳı oḳung anı kim āsān boldı, andın. (7) Taḳı ḳılıng namāznı taḳı biring zekātnı. Taḳı borç biring Tangrıġa, (8) körklüg borç. Taḳı ne kim burun keçürsengiz özleringiz üçün yaḫşılıḳdın, (9) bulur siz anı Tangrı ḳatında, ol yaḫşıraḳ taḳı uluġraḳ ṣevāb yanındın. Taḳı yarlıḳayu tileng [554b/1] Tangrıdın; ḥaḳīḳat üze Tangrı yarlıḳaġan, raḥmet ḳılġan.

(74)

SŪRETÜ'L-MÜDDEṢṢİR

(2) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ay taş tonın keygen!
2. Ḳopġıl, ḳorḳutġul.
3. Taḳı İḍingni uluġlaġıl.
4. Taḳı tonlarıngnı (4) arıtġıl.
5. Taḳı 'aẕābdın ḳorḳutġıl.
6. Taḳı birmegil, eḍgülük ḳılmaġıl üküş köre, yā köp köre.
7. Taḳı İḍingge (5) ṣabr ḳılġıl.
8. Taḳı ol vaḳtın ürüldi borġuḳa,
9. ol, ol künde (6) küçey kün,

---

231 "Eğer inkâr ederseniz, gençleri ihtiyarlatan günden nasıl korunursunuz?"

10. kāfirler üze, āsān irmez.
11. Ḳoḏġul mini taḳı ol kim irseni kim (7) yarattım, yalġuz.
12. Taḳı ḳıldım anga king taḳı üküş māl,
13. [555a/1] taḳı oġullar ḥāżırlar.
14. Taḳı yayı birdim anga, yaya birmek.
15. Andın song ṭama' ḳılur kim artursam.
16. (2) Andaġ irmes; ḥaḳīḳat üze ol, irdi āyetlerimüzġa boyun sümegen.
17. Kötürgey men[232] anı küçey aşutġa.
18. Ḥaḳīḳat üze ol (3) endīşe ḳıldı taḳı taḳdīr ḳıldı.
19. Öldürülsün, ne şeklen taḳdīr ḳıldı!
20. Andın song öldürüldi, neteg taḳdīr ḳıldı!
21. (4) Andın song baḳtı.
22. Andın song burtardı taḳı açıġ yüzlüg boldı.
23. Andın song songı çewürdi taḳı uluġsındı.
24. Aydı: "İrmez (5) bu, meger sihrī kim rivāyet ḳılnur."
25. "İrmez bu, meger yaratılmışnung sözi."
26. Köydürgey men anı (6) tamuġġa.
27. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur ol tamuġ?
28. Bāḳī ḳoymaz taḳı ḳoymaz.
29. Reng aynatġan köklerning (7) yaş başġa.
30. Anıng üze on toḳuz.
31. Taḳı ḳılmaduḳ ot (8) eyelerini, meger firişteler. Taḳı ḳılmaduḳ sanlarını, meger sınamaḳ (9) anlarġa kim küfr ketürdiler; munung üçün kim yaḳīn bilseler anlar[233] kim birildiler kitābnı [555b/1] taḳı artsa anlar kim bittiler bitmek yanındın. Taḳı şeklig bolmasalar anlar kim (2) birildiler kitābnı taḳı mü'minler. Taḳı munung üçün kim aytsa anlar kim (3) köngülleri içinde sökellik, taḳı kāfirler: "Ne neng tiledi Tangrı (4) munung birle meṣel <yanındın>?" Anıng mengizlig azdurur Tangrı, ol kim irseni kim tileyür taḳı köndürür (5) ol kim irseni kim tileyür. Taḳı bilmez İḏingning çeriglerin, meger ol. Taḳı irmez ol, meger (6) ögütlemek yaratılmışġa.
32. Andaġ irmez! Taḳı ant içer men ay,
33. taḳı tün birle, ol vaḳtın kim song çewürdi,
34. (7) taḳı tang birle, ol vaḳtın kim yaruḳ boldı;
35. ḥaḳīḳat üze ol, uluġraḳlarnıng birisi,
36. ḳorḳutġanlıḳ yanındın (8) yaratılmışġa,
37. ol kim irse kim tiledi sizdin kim aşnu keçse, yā song ḳalsa.
38. Tigme bir (9) nefs, anıng birle kim ḳazġandı, tutuġ.
39. Meger saġ elig eyeleri,
40. [556a/1] uçmaḳlar içinde, soruşurlar,

---

232 kötürgey men: kötürmegey men
233 anlar: anlarnı

41. yazuḳ ḳılġanlardın:
42. "Neng kiwürdi sizni (2) tamuġḳa?"
43. Aydılar: "İrmedük namāz ḳılġanlardın."
44. "Taḳı yitürmez irdük (3) miskīnge."
45. "Taḳı kerekmez işke şürū' ḳılur irdük, kirgenler birle."
46. "Taḳı biz, (4) yalġanġa nisbet ḳılur irdük ḳıyāmet künini."
47. "Ançaġa tegrü kim keldi bizge yaḳīn."
48. Taḳı asıġ ḳılmaz anlarġa, (5) şefā'at ḳılġanlarnıng şefā'atı.
49. Taḳı ne turur anlarġa, ögüt birmekdin yüz ewrügliler?
50. (6) Tamām anlar ḳatıġ ḳaçġan eşgekler,
51. ḳaçtı arslandın.
52. (7) Tileyür tigme bir kişi anlardın kim birilse yayılmış kāġıdlar.
53. (8) Andaġ irmez; ḳorḳmazlar āḫiretdin.
54. Andaġ irmez; ḥaḳīḳat üze ol ögüt.
55. (9) Kim kim tilese, ẕikr ḳılġay anı.
56. Taḳı ẕikr ḳılmazlar, meger kim tilese Tangrı. Ol, saḳnuḳluḳ eyesi taḳı yarlıḳamaḳ eyesi.

(75)

SŪRETÜ'L-ḲIYĀME

[556b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ḳasem yāḏ ḳılur men ḳıyāmet küni birle.
2. Taḳı ant içer men melāmet ḳılġan nefs birle.
3. (3) Saḳınur mu kişi kim yıġmaġay miz süngüklerini?
4. Belā, yıġar miz, (4) ḳudretlıġ bolup munung üze kim rāst ḳılsa miz barmaḳlarını.
5. Tileyür ādemī (5) munung üçün kim buyruḳdın çıḳsa ileyindin.
6. Sorar: "Ḳaçan ḳıyāmet kün?"
7. Ol vaḳtın müteḥayyir boldı (6) köz,
8. taḳı tutuldı ay,
9. taḳı cem' ḳılındı kün taḳı ay.
10. (7) Aytur yaratılmış ol kün: "Ḳayda turur ḳaçmaḳ?"
11. Andaġ irmez, yoḳ sıġınġu yir.
12. [557a/1] İḏing tapa, ol kün ḳarār.
13. Ḫaber birilür ādemī ol kün, (2) ol nirse birle kim aşnu kiçürdi taḳı song ḳoydı.

14. Belkim ādemī, öz teni üze açuḳ ḥüccet,
15. (3) taḳı eger kemişse ʻöẕrlerini.
16. Tepretmegil anıng birle tiling, munung üçün kim iwseng anıng birle.
17. (4) Ḥaḳīḳat üze bizim üze yıġmaḳı taḳı oḳımaḳı anıng.
18. Ol vaḳtın oḳıduḳ anı, uyġul oḳımaġınġa.
19. (5) Andın song ḥaḳīḳat üze bizim üze anıng beyānı.
20. Andaġ irmes, sewer siz bu cihānnı.
21. Taḳı ḳoyar siz (6) ol cihānnı.
22. Yüzler ol kün tāze bolġan,
23. İḏisi tapa baḳġan.
24. (7) Taḳı yüzler ol kün burtarġan.
25. Sizer kim ḳılınsa anıng birle ongurḳa sındurġan.
26. (8) Andaġ irmez; ol vaḳtın kim tegdi boyun çeperleringe,
27. taḳı aytıldı: "Kim turur ol oḳup tüwkürgen?"
28. Taḳı sizdi, (9) ol aḏırmaḳ.
29. Taḳı yörgeşti yünçük yünçük birle.
30. İḏing tapa, [557b/1] ol kün sürülmek.
31. Taḳı rāstlamadı taḳı namāz ḳılmadı.
32. Velī (2) yalġanġa nisbet ḳıldı taḳı yüz ewürdi.
33. Andın song bardı ehli tapa, küwenü.
34. Bī-çārelıḳ (3) sanga taḳı bī-çārelıḳ!
35. Andın song bī-çārelıḳ sanga taḳı bī-çārelıḳ!
36. Sizer mü kişi (4) kim ḳoyulsa boşlaġ?
37. İrmedi mü nuṭfe indürgen menīdin, indürülür?
38. (5) Andın song irdi ḳoyuġ ḳan, yarattı taḳı tüzetti.
39. Taḳı ḳıldı andın iki nevʻni, (6) irkekni taḳı tişini.
40. İrmez mü ol ḳudretlıġ, munung üze kim tirgüzse ölüglerni?

(76)

SŪRETÜ'L-İNSĀN

(7) Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.

1. [558a/1] Keldi mü kişi üze uzaḳ vaḳt zamānedin, irmedi angılmış (2) nirse?[234]
2. Biz yarattuḳ kişini, ḳarışġan suwdın. (3) Sınayur miz anı; ḳılduḳ anı işitgen, körgen.
3. Biz köndürdük anı yolġa, (4) yā şükr ḳılġan, yā taḳı küfr ketürgen.
4. Biz anuḳ ḳılduḳ kāfirlerġa, (5) zencīrler taḳı ġullar taḳı tamuġ.
5. Ḥaḳīḳat üze eḏgüler, içerler ol ḫamrdın (6) kim irdi anıñ ḳatıġı kāfūr suwı.
6. Çeşme kim içer anıñ birle Tangrınıñ ḳulları; (7) aḳtururlar anı, aḳturmaḳ.
7. Vefā ḳılurlar neẕringe taḳı ḳorḳarlar (8) ol kündin kim irdi anıñ şerri yayılġan.
8. Taḳı yitürürler ṭa'āmnı, (9) sewmeki üze, dervīşke taḳı yetīmge taḳı esīrge.
9. "Ḥaḳīḳat üze yitürür miz sizge, [558b/1] Tangrı rıżāsı üçün. Tilemez miz sizdin, yanut taḳı şükr ḳılmaḳ."
10. "Biz ḳorḳar miz (2) İḏimüzdin, ol kün burtarġan, ḳatıġ."
11. Saḳladı anlarnı Tangrı, ol (3) künnüng şerrindin. Taḳı satġaşturdı anlarġa tāzelıḳ taḳı sewünmek.
12. Taḳı yanut birdi anlarġa, munung birle kim (4) ṣabr ḳıldılar, uçmaḳ taḳı ḥarīrni.
13. Tayanġanlar anıng içinde, tutuġ içindeki taḫtlar üze. (5) Körmezler anıng içinde künni taḳı ḳatıġ sowuḳ.
14. Taḳı yawuḳ (6) anlar üze anıng köligeleri taḳı almaḳġa āsān ḳılındı salḳumları, almaḳġa āsān ḳılınmaḳ.
15. Taḳı tezginilür (7) anlar üze iyişler birle kümüşdin taḳı ḳulpsuz iyişler birle, irdi ḳārūreler.
16. (8) Ḳārüre kümüşdin, endāz ḳıldılar anı, endāze ḳılmaḳ.
17. Taḳı içrülürler anıng içinde (9) toluġ ayaḳ ḫamr, irdi anıng ḳatıġı zencebīl.
18. Çeşme kim anıng içinde, atanur "Selsebīl".
19. [559a/1] Taḳı tezginür anlar üze oġlanlar cāviḏāne ḳılınmışlar. Ol vaḳtın körseng anlarnı, (2) saḳındıng anlarnı saçılmış yünçüler.
20. Taḳı ol vaḳtın kim kördüng anda, kördüng (3) ni'metler taḳı uluġ mülk.
21. Üstünlerinde yaşıl yufḳa barçın yipek tonlar (4) taḳı ḳalıng barçın. Taḳı uruldılar burma bilezükler kümüşdin. Taḳı içürdi anlarġa (5) İḏileri, key arıġ şarāb.

---

234 "İnsanoğlu var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz uzun bir zaman geçmemiş midir?"

22. Ḥaḳīḳat üze bu, irdi sizge yanut. Taḳı irdi (6) sa'yıngız, ṣevāb birilmiş.
23. Biz biz indürdük sening üze Ḳur'ānnı, (7) indürmek.
24. Taḳı ṣabr ḳılġıl İḏing ḥükminge. Taḳı boyun sümegil anlardın yazuḳ ḳılġanġa, yā (8) küfr ketürgenge.
25. Taḳı ẕikr ḳılġıl İḏingning atını, künnüng evvelinde taḳı āḫirinde.
26. Taḳı (9) tündin secde ḳılġıl, ya'nī namāz anga. Taḳı tesbīḥ ḳılġıl anga, uzun tünle.
27. Ḥaḳīḳat üze munlar, [559b/1] sewerler bu cihānnı taḳı ḳoḏarlar artlarında aġır künni.
28. (2) Biz yarattuḳ anlarnı taḳı küçlüg ḳılduḳ bağışlarını. Taḳı ol vaḳtın kim tiledük, (3) bedel ḳılduḳ mengzeşiklerini, bedel ḳılmaḳ.
29. Ḥaḳīḳat üze bu ögüt birmek. Kim kim (4) tilese, tutundı İḏisi tapa yol.
30. Taḳı tilemez siz, meger kim tilese (5) Tangrı. Ḥaḳīḳat üze Tangrı, irdi bilgen, ḥikmetlig.
31. Kiwrür kimni kim tilese, (6) raḥmetinge. Taḳı ẓālimlerġa, anuḳ ḳıldı anlarġa iglig ḳın.

(77)

SŪRETÜ VE'L-MÜRSELE

(7) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [560a/1] Ḳasem yāḏ ḳılur men ıyınmış firişteler birle, aṭ yeli mengizlig,
2. taḳı ḳatıġ esgen yil birle, ḳatıġ esmek,
3. taḳı yayġanlar birle, (2) yaymaḳ,
4. taḳı ayırt kemişgenler birle, ayırt kemişmek,
5. taḳı kemişgenler birle ẕikrni,
6. 'öẕr aytmaḳ üçün, (3) yā ḳorḳutmaḳ üçün;
7. ḥaḳīḳat üze ol nirse kim va'de ḳılnur siz, tüşgen.
8. Ol vaḳtın kim yulduzlar (4) yoyuldı,
9. taḳı ol vaḳtın kim kök açıldı,
10. taḳı ol vaḳtın kim taġlar uşaḳ ḳılındı,
11. (5) ol vaḳtın kim yalavaçlar vaḳtları belgülüg ḳılındı,
12. ḳayu kün üçün vaḳt yaḳīn ḳılındı,
13. ayırt küni üçün.
14. (6) Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur ayır<t> küni?
15. Bī-çārelıḳ ol kün yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
16. (7) Helāk ḳılmaduḳ mu evvelḳılarnı?
17. Andın song uydurduḳ songlarını.

18. Anıñ meñizlig (8) ḳılur miz yazuḳ ḳılġanlarġa.
19. Bī-çārelıḳ ol kün yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
20. (9) Yaratmaduḳ mu sizni, ḫor suwdın?
21. Taḳı ḳılduḳ anı ornaġan, ḳarār ḳılġu yirde,
22. [560b/1] belgülüg, endāzeġa tigrülmiş.
23. Endāze ḳılduḳ, neme körklüg endāze ḳılġanlar!
24. Bī-çārelıḳ (2) ol kün yalġa<n>ġa nisbet ḳılġanlarġa!
25. Ḳılmaduḳ mu yirni cem‘ ḳılġan,
26. tiriglerni (3) taḳı ölüglerni?
27. Taḳı ḳılduḳ anıñ içinde tölengen taġlar yüksekler. Taḳı içürdü<k> sizge (4) suwnı tatlıġ, sowuḳ.
28. Bī-çārelıḳ ol kün yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
29. Barıng ol kim erse tapa kim (5) erdingiz anıñ birle yalġanġa nisbet ḳılur irdingiz.
30. Barıng kölige tapa üç butaḳlıġ (6) tapa.
31. King irmez taḳı mungsuz ḳılmas yalıngdın.
32. Ḥaḳīḳat üze ol (7) atar uçġun birle, köşk mengizlig.
33. Tamām ol, sarıġ tiweler mengizlig.
34. .....[235]
35. (8) Bu, sözleşmeslerniñ küni.
36. Taḳı destūr birilmez (9) anlarġa kim ‘öẕr ayturlar.
37. Bī-çārelıḳ ol kün yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
38. Bu, ayırt [561a/1] küni. Yıġduḳ sizni taḳı evvelḳılarnı.
39. Eger bolsa sizge keyd, (2) keyd ḳılıng manga.
40. Bī-çārelıḳ ol kün yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
41. Ḥaḳīḳat üze saḳınġanlar, (3) köligeler içinde taḳı çeşmeler içinde,
42. taḳı ḫoşluḳġa ketürgen meyveler içinde, ol nirsedin kim ārzūlayurlar.
43. Ying (4) taḳı içing, singitlig, munung birle kim ḳılur irdingiz[236].
44. Biz anıng mengizlig (5) yanut birür miz, eḏgülük ḳılġanlarġa.
45. .....
46. Ying (6) taḳı menfa‘at alıng az, ḥaḳīḳat üze siz yazuḳ ḳılġanlar.
47. .....
48. (7) Taḳı ol vaḳtın kim aytıldı anlarġa: "Ya‘nī tevāżu‘ ḳılıng"; rükū‘ ḳılmazlar.
49. (8) .....
50. Ḳayu sözge, andın song biterler?

---

235 Bu ayet ile takip eden 45, 47 ve 49. ayetler tercüme edilmemiştir. Muhtemelen bunun sebebi 15, 19, 24, 28, 37, 40, 45, 47 ve 49. ayetler birbirinin aynısı olduğu için mütercim veya müstensih aynı cümleleri tekrar tekrar yazmaktan kaçınmıştır.

236 irdingiz: irdiler

(78)

SŪRETÜ'N-NEBE'

[561b/1] **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Nedin soruşurlar?
2. Uluġ ḫaberdin,
3. ol kim anlar anıng içinde (3) iḫtilāf ḳılġanlar.
4. Yıġılġıl; bilgeyler.
5. Andın song yıġılġıl; bilgeyler.
6. (4) Ḳılmaduḳ mu yirni töşekler,
7. taḳı taġlarnı ḳazuḳlar?
8. (5) Taḳı yarattuḳ sizni cüftler.
9. Taḳı ḳılduḳ uyuḳungızını rāḥat.
10. Taḳı ḳılduḳ (6) tünni ton.
11. Taḳı ḳılduḳ kündüzni tiriglik.
12. Taḳı ḳoparduḳ üstüngizde (7) yiti muḥkem kökni.
13. Taḳı ḳılduḳ çırāġ yanġan.
14. Taḳı indürdük [562a/1] yaġdurmaḳġa yawuḳ bolmış bulıtlar<dın> tökülgen suw,
15. munung üçün kim çıḳarsa miz anıng birle ewünni taḳı yaş otnı,
16. (2) taḳı būstānlarnı yörgeşmiş.
17. Ḥaḳīḳat üze ayırt küni, irdi mu'ayyen ḳılınmış vaḳt.
18. Ol kün kim (3) ürülür ṣūrġa taḳı kelür siz ögürler bolup.
19. Taḳı açıldı kök, (4) boldı ḳapuġlar.
20. Taḳı yörütüldi taġlar, boldı salġım.
21. (5) Ḥaḳīḳat üze tamuġ, boldı küygü yir.
22. Ḥaddın keçgenlerge ḳaytġu yir.
23. Kiçigliler bolup (6) anıng içinde, uzun zamāneler.
24. Tatmazlar anıng içinde, sowuḳ taḳı içgü nirse,
25. (7) Meger isig suw taḳı tamuġluġlardın aḳġan nirseni;
26. muvāfiḳ yanut.
27. Ḥaḳīḳat üze anlar, irdiler (8) ümenmesler saḳışnı.
28. Taḳı yalġanġa nisbet ḳıldılar āyetlerimüzġa, yalġanġa nisbet ḳılmaḳ.
29. Taḳı tigme bir (9) nirse, sanaduḳ anı, bitimek.
30. "Tatıng, arturmaġay miz sizge, [562b/1] meger 'aẕābnı."

31. Ḥaḳīḳat üze saḳınġanlarġa ẓafer,
32. meyvelıġ büstānlar taḳı üzümler,
33. taḳı kögüzleri ḳıla başlaġan (2) yaşdaşlar,
34. taḳı tolıġ ayaḳlar.
35. Eşitmesler anıng içinde bāṭıl söz (3) taḳı yalġan.
36. Yanut İḏingdin, baḫşiş tap bolġan.
37. Köklerning erkligi (4) taḳı yirning, taḳı ol nirse kim aralarında, raḥmet ḳılġan Tangrı. Erklenmesler andın sözlemekke.
38. (5) Ol kün ḳopar rūḥ taḳı firişteler, ṣaf bolup; sözlemesler, (6) meger ol kim irse[237] <kim>, destūr birdi anga Tangrı taḳı aydı rāst.
39. Ol ol kün kim (7) ṣābit boldı. Kim kim tilese, tutundı İḏisi tapa ḳaytġu yir.
40. Biz ḳorḳuttuḳ sizni, (8) yaḳın ḳındın. Ol kün baḳar kişi ol nirsege kim aşnu keçürdi iki eligi, (9) taḳı aytur kāfir: "Ay kāşkī men bolsa irdim toprāḳ!"

(79)

SŪRETÜ VE'N-NĀZİ'ĀT

[563a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ḳasem yād ḳılur men tartġan firişteler birle, mübālaġat üze,
2. taḳı çıḳarġanlar birle, çıḳarmaḳ,
3. taḳı iwe yörigenler birle, (3) iwe yörimek,
4. taḳı ozġanlar birle, ozmaḳ,
5. tedbīr ḳılġanlar birle işni.
6. Ol kün (4) teprenür ḳatıġ teprengen.
7. Uyar anga, songınça kelgen.
8. Köngüller ol kün (5) ḳatıġ teprengen.
9. Közleri ḫor bolġanlar.
10. Ayturlar: "Biz mü ḳaytarılmışlar, (6) ilkinki ḥāletġa?"
11. "Ol vaḳtın mu kim bolduḳ süngükler çürük?"
12. Aydılar: "Ol uġurda (7) ḫüsrānlıġ kezig."
13. Ḥaḳīḳat üze ol, bir çaḳırmaḳ.
14. Ol vaḳtın anlar [563b/1] ḳıyāmet yirinde.

---

237 kim irse: kim irsege

15. Keldi mü sanga Mūsānung sözi?
16. Ol vaḳtın kim ḳıḳırdı anı İḏisi, (2) arıġ ḳılınmış ḳolda, Ṭuvā atlıġ yirde:
17. "Barġıl Fir'avn tapa, ḥaḳīḳat üze ol (3) ḥaddın keçti."
18. "Ayġıl: 'Bar mu sanga munung tapa kim arıġ bolsang?'
19. 'Taḳı köndürsem sanga (4) İḏing tapa, ḳorḳsang.'"
20. Körküzdi anga uluġraḳ āyetni.
21. Yalġanġa nisbet ḳıldı taḳı yazdı.
22. (5) Andın song song çewürdi iwe yöriyü.
23. Taḳı yıġdı taḳı ḳıḳırdı,
24. aydı: "Men İḏingiz (6) uluġraḳ."
25. Tuttı anı Tangrı, songnung 'uḳūbeti taḳı öngnüng tutmaḳı.
26. Ḥaḳīḳat üze (7) anıng içinde i'tibār alġu nirse bar, ol kim irse kim ḳorḳar.
27. Siz mü ḳatıġraḳ yaratmaḳ yanındın, yā (8) kök mü kim ḳopardı anı?
28. Kötürdi yüksemekini taḳı tüzetti anı.
29. Taḳı ḳarangḳu ḳıldı tünini (9) taḳı çıḳardı künining yaruḳını.
30. Taḳı yirni, andın song yaydı anı.
31. [564a/1] Çıḳardı andın, suwını taḳı otlaġını.
32. Taḳı taġlarnı, tölendürdi anı.
33. (2) Menfa'at üçün, sizge taḳı cānvarlarıngızġa.
34. Ol vaḳtın kim keldi yinggen (3) uluġraḳ birle,
35. ol kün saḳınur kişi anı kim sa'y ḳıldı.
36. Taḳı ẓāhir ḳılındı (4) tamuġ, ol kim irse kim körer.
37. Taḳı ol kim irse kim ḥaddın keçti,
38. taḳı üyürdi bu yaḳınraḳ (5) tiriglikni;
39. ḥaḳīḳat üze tamuġ, ol sığıngu yir.
40. Taḳı ammā ol kim irse kim ḳorḳtı (6) İḏisining maḳāmındın taḳı yıġdı tenini hevādın;
41. ḥaḳīḳat üze uçmaḳ, (7) ol sığıngu yir.
42. Sorarlar sanga ḳıyāmetdin, ḳaçan tölendürmeki.
43. (8) Ne içinde sen, anıng ẓikrindin?
44. İḏing tapa, anıng biligining tegmeki.
45. Ḥaḳīḳat üze sen, ol kim irse- (9) ning ḳorḳutġanı kim ḳorḳar andın.
46. Tamām anlar, ol kün körerler anı, kiçmediler meger künnüng song vaḳtı, yā öng vaḳtı.

(80)

SŪRETÜ 'ABESE

[564b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Burtardı taḳı i'rāż ḳıldı,
2. kim keldi anga közsüz.
3. Taḳı ne bildürür sanga, bolġay kim ol (3) arıtġay.
4. Yā ögüt alġay, taḳı asıġ ḳılġay anga ögüt.
5. Ammā ol er kim (4) bay boldı,
6. sen anga ta'arruż ḳılur sen.
7. Taḳı sening üze yoḳ kim arıtmasa.
8. (5) Taḳı ol kim irse kim keldi sanga[238] sa'y ḳılu,
9. taḳı ol ḳorḳar,
10. sen andın (6) meşġūl bolur sen.[239]
11. Yıġılġıl; ḥaḳīḳat üze ol, ögütlemek.
12. Kim tilese, angġay anı.
13. [565a/1] Defterler içinde, kerīm ḳılınmış,
14. kötrülmiş, arıġ ḳılınmış.
15. Bitigçiler eligleri birle,
16. kerīmler, (2) saḳnuḳlar.
17. Öldürülsün kişi, neme küfr ketürgen ol!
18. Ḳayu nirsedin yarattı anı?
19. (3) Nuṭfedin yarattı anı taḳı endāze ḳıldı anı.
20. Andın song yol, āsān ḳıldı anı.
21. Andın song öldürdi anı, (4) kömdürmek buyurdı anga.
22. Andın song ol vaḳtın kim tiledi, ḳopardı anı.
23. Yıġılġıl; tamām ḳılmadı anı kim buyurdı anga.
24. (5) Baḳsun ādemī, ṭa'āmınġa.
25. Biz ḳuyduḳ suwnı, ḳuymaḳ.
26. (6) Andın song yarduḳ yirni, yarmaḳ.
27. Ündürdük anıng içinde ewünni,
28. taḳı üzümni (7) taḳı yaş ot,

---

238 sanga: anga

239 "Sen Allah'tan korkup sana koşarak gelen kimseye aldırmıyorsun."

29. taḳı zeytūnnı taḳı ḫurmā yıġaçların,
30. taḳı ḳawurt büstānlarnı,
31. taḳı ḫoşluḳġa ketürgen meyvelerni (8) taḳı otlaġnı,
32. menfa'at birmek üçün sizge taḳı kölikleringizge.
33. Taḳı ol vaḳtın kim keldi ḳulaḳ tutġan;
34. (9) ol kün ḳaçar kişi, ḳarındaşından,
35. taḳı anasından taḳı atasından,
36. taḳı cüftindin [565b/1] taḳı oġullarından.
37. Tigme bir kişige anlardın, ol kün, işī bar kim tap kelür anga.
38. Yüzler ol kün (2) sewüngen,
39. külgen, sewüngen.
40. Taḳı yüzler, ol kün, anıng üze (3) toġ.
41. Teger anga ḳaralıḳ.
42. Anlar, anlar kāfirler, fāsıḳlar.

(81)

SŪRETÜ KÜVVİRET

(4) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Ol vaḳtın kim kün tutuldı,
2. taḳı ol vaḳtın kim yulduzlar tüştiler,
3. taḳı ol vaḳtın kim (6) taġlar yörütüldi,
4. taḳı ol vaḳtın kim on aylıḳ botlaçı ingenler boşlaġ ḳoyuldılar,
5. taḳı ol vaḳtın keyikler (7) cem' ḳılındı,
6. taḳı ol vaḳtın tengizler toldurıldı,
7. taḳı ol vaḳtın tenler cüft ḳılındı,
8. [566a/1] taḳı ol vaḳtın tirigle kömülmüşler soruldı,
9. ḳayu yazuḳ birle öldürüldi,
10. taḳı ol vaḳtın kitāblar (2) yayıldı,
11. taḳı ol vaḳtın kök açıldı,
12. taḳı ol vaḳtın tamuġ yandurıldı,
13. (3) taḳı ol vaḳtın uçmaḳ yawutuldı,
14. bildi ten anı kim ḥāżır ḳıldı.
15. (4) Ant içer men ḳaytġan yulduzlar birle,

16. yörigenler, yaşıġanlar birle,
17. taḳı tün birle ol vaḳtın kim (5) songın çewürdi,
18. taḳı tang birle ol vaḳtın kim dem ürdi;
19. ḥaḳīḳat üze ol, kerīm yalavaçnıng (6) sözi;
20. küçlüg, ‘arş eyesi ḳatında orunluġ,
21. (7) boyun sünmiş anda[240], emānetlıġ.
22. Taḳı irmez ḳoldaşıngız, dīvāne.
23. (8) Taḳı kördi anı, açuḳ kök ḳırıġında.
24. Taḳı irmez ol, örtüglüg üze töhmet ḳılınmış.
25. (9) Taḳı irmez ol, iblīsning sözi taşlanmış.
26. Nirge barur siz?
27. İrmez [566b/1] ol, meger ögüt ‘ālemlerġa,
28. ol kim irsege kim tiledi sizdin kim rāst bolsa.
29. (2) Taḳı tilemes siz, meger kim tilese Tangrı, ‘ālemlerning erkligi.

(82)

SŪRETÜ İNFEṬERET

(3) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Ol vaḳtın kim kök yarıldı,
2. taḳı ol vaḳtın kim yulduzlar saçıldı,
3. taḳı ol vaḳtın kim (5) tengizler açıldı,
4. taḳı ol vaḳtın kim gorlar aḫtarıldı,
5. bildi ten (6) anı kim aşnu kiçürdi taḳı song ḳoydı.
6. Ay ādemī! Ne neng arsıḳturdı sanga, kerīm (7) İḏing birle?
7. Ol kim yarattı sanga, tüz ḳıldı sini taḳı a‘żālarıngnı rāst ḳıldı.
8. Ḳayu ṣūret içinde kim [567a/1] tiledi, terkīb ḳıldı sini.
9. Yıġılġıl; yalġanġa nisbet ḳılur siz dīnni, yā cezānı.
10. Taḳı ḥaḳīḳat üze (2) sizing üze saḳçılar,
11. kerīmler, bitigenler;
12. bilürler anı kim (3) ḳılur siz.
13. Ḥaḳīḳat üze eḏgüler, ni‘met içinde.

---

240 anda: andın song

14. Taḳı ḥaḳīḳat üze fāsıḳlar, tamuġ (4) içinde;
15. köyerler anga cezā küninde.
16. Taḳı irmez anlar, anlardın ġāyibler.
17. (5) Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur cezā küni?
18. Andın song ne bildürdi sanga, ne turur cezā (6) küni?
19. Ol kün erklenmes ten tenge, nirse. Taḳı iş buyruḳ, ol kün Tangrıġa.

(83)

SŪRETÜ'L-MUṬAFFİFĪN

(7) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [567b/1] Bī-çārelıḳ, saġunı toldurmaġanlarġa!
2. Anlar kim ol vaḳtın kim saġuladılar, kişiler üze; (2) tükel alurlar.
3. Taḳı ol vaḳtın kim saġuladılar anlar, yā ölçtiler anlarġa, ekserler.
4. (3) Sizmes mü anlar, ḥaḳīḳat üze anlar ḳoparılmışlar,
5. uluġ künge?
6. Ol kün (4) ḳopar kişiler, ʻālemlerning erkliginge.
7. Yıġılsunlar; ḥaḳīḳat üze fāsıḳlarnıng (5) bitigi, tamuġ içinde.
8. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur "Siccīn"?
9. Bitinmiş (6) kitāb.
10. Bī-çārelıḳ, ol kün yalġanġa nisbet ḳılġanlarġa!
11. Anlar kim yalġanġa nisbet ḳılurlar (7) cezā künini.
12. Taḳı yalġanġa nisbet ḳılmaz anı, meger tigme bir ẓulm ḳılġan, yazuḳ ḳılġan.
13. Ol vaḳtın kim (8) oḳunur anıng üze āyetlerimüz, aydı: "Evvelḳılarnıng bāṭıl sözleri."
14. Yıġılġıl; ġālib boldı (9) köngülleri üze ol kim ḳazġanur irdiler.
15. Yıġılsunlar; anlar İḏilerindin, [568a/1] ol kün, ḥicāb kemşilmişler.
16. Andın song ḥaḳīḳat üze anlar tamuġnung köygenleri.
17. Andın song aytılur: (2) "Bu ol kim yalġanġa nisbet ḳılur irdingiz."
18. Yıġılsunlar; ḥaḳīḳat üze eḏgülerning kitābı, (3) "ʻilliyyīn" içinde.
19. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur "ʻilliyyūn"?
20. Bitinmiş kitāb.
21. (4) Ḥāżır bolur anga, yawuḳ ḳılınmışlar.
22. Ḥaḳīḳat üze eḏgüler, niʻmet içinde.
23. Tutuġ içindeki taḫtlar üze (5) baḳarlar.

24. Bilür sen yüzlerinde, ni'metler körkin.
25. (6) İçrülürler şarābdın, mühr ḳılınmış.
26. Mühri anıng yıpar. Taḳı (7) anıng içinde raġbet ḳılsun, raġbet ḳılġanlar.
27. Taḳı anıng ḳatıġı, Tesnīm- (8) din.
28. Çeşme kim içer anıng birle, yawuḳ ḳılınmışlar.
29. Ḥaḳīḳat üze anlar kim yazuḳ ḳıldılar, (9) irdiler anlardın kim bittiler külerler.
30. Taḳı ol vaḳtın kim keçtiler anlar birle, [568b/1] işāret ḳılışurlar.
31. Taḳı ol vaḳtın kim ewrüldiler ehlleri tapa, ewrüldiler ḫoşlanu.
32. (2) Taḳı ol vaḳtın kim kördiler anlarnı, aydılar: "Ḥaḳīḳat üze munlar azġunlar."
33. Taḳı ıḏılmadılar (3) anlar üze, saḳlaġanlar.
34. Bu kün anlar kim bittiler, kāfirlerdin (4) külerler.[241]
35. Tutuġ içindeki taḫtlar üze baḳarlar;
36. yanut (5) birildi mü kāfirler, anı kim ḳılur irdiler.

(84)

SŪRETÜ'L-İNŞİḲĀḲ

(6) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (7) Ol vaḳtın kim kök yarıldı,
2. taḳı ḳulaḳ tuttı İḏisinge taḳı sezā ḳılındı,
3. taḳı ol vaḳtın [569a/1] yir tartıldı,
4. taḳı kemişti anı kim anıng içinde taḳı ḫālī ḳıldı,
5. taḳı ḳulaḳ tuttı İḏisinge (2) taḳı sezā ḳılındı...
6. Ay ādemī! Ḥaḳīḳat üze sen cehd ḳılġan sen İḏing tapa, cehd ḳılmaḳ, (3) satġaşġanı sen.
7. Ammā ol kim irse kim birildi kitābı saġındın;
8. ḥisāb ḳılınġay, (4) āsān ḥisāb.
9. Taḳı ewrülür ehli tapa, sewündürülüp.
10. (5) Taḳı ol kim irsening kim birildi kitābı arḳasınıng artındın;
11. ündegey (6) yoḳalmaḳnı.
12. Taḳı köygey tamuġġa.
13. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi ehli içinde, sewündürülüp.
14. (7) Ḥaḳīḳat üze ol, sizdi kim ḳaytmaġay.

---

241 "Bugün inananlar inkâr edenlere gülerler."

15. Ḥaḳīḳat üze İḏisi, irdi anı körgen.
16. (8) Ant içer men şafaḳ birle
17. taḳı tün birle taḳı ol nirse birle kim cem' ḳıldı
18. taḳı ay birle (9) ol vaḳtın kim rāst boldı,
19. müngey siz bir ḥālġa bir ḥāldın.
20. Ne turur anlarġa kim bitmezler?
21. [569b/1] Taḳı ol vaḳtın kim oḳundı anlar üze Ḳur'ān, secde ḳılmazlar.
22. Anlar kim (2) küfr ketürdiler, yalġanġa nisbet ḳılurlar.
23. Taḳı Tangrı bilgenrek anı kim yıġsalar kögüzleri içinde.
24. Müjde birgil anlarġa, (3) iglig ḳın birle.
25. Meger anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, anlarġa ṣevāb kesilmegen.

(85)

SŪRETÜ'L-BURŪC

(4) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Ant içer men ol kök birle kim burclarluġ[242],
2. taḳı va'de ḳılınmış kün birle,
3. taḳı ḥāżır bolġan (6) taḳı ḥāżır bolunmış birle,
4. öldürülsün yarılmış yirlerning eyeleri,
5. tamduḳ ot eyeleri.
6. (7) Ol vaḳtın anlar, anıng üze olturġanlar.
7. Taḳı anlar ol nirse üze kim ḳılurlar mü'minler birle, [570a/1] tanuḳlar.[243]
8. Taḳı 'ayb ḳılmadılar anlardın, meger kim biterler Tangrıġa yinggen, (2) ögdülmiş.
9. Ol kim anga köklerning mülki taḳı yirning. Taḳı Tangrı (3) tigme bir nirse üze tanuḳ.
10. Ḥaḳīḳat üze anlar kim fitne ḳıldılar mü'min erenlerge (4) taḳı mü'mine tişilerge, andın song tevbe ḳılmadılar; anlarġa tamuġ ḳını taḳı anlarġa (5) ot ḳını.
11. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, (6) anlarġa uçmaḳlar, aḳar altınından arıḳlar. Ol, uluġ (7) ẓafer.
12. Ḥaḳīḳat üze İḏingning tutmaḳı ḳatıġ.
13. Ḥaḳīḳat üze ol, ol yangıla ḳılur taḳı ḳaytarur.

---

242 burclarluġ: بورج لارلوغ

243 "Onlar inananlara yaptıklarını seyrederlerdi."

14. (8) Taḳı ol yarlıḳaġan, dost tutġan.
15. ‘Arş eyesi, ögmekke sezā.
16. Ḳılġan (9) ol nirseni kim tileyür.
17. Keldi mü sanga çerigler sözi,
18. Fir‘avnnıng taḳı Şemūdnung?
19. [570b/1] Anlar kim küfr ketürdiler, yalġanġa nisbet ḳılmaḳ içinde.
20. Taḳı Tangrı, artlarından (2) ḳapsaġan.
21. Ol, şerīf Ḳur’ān;
22. Levḥ içinde saḳlanmış.

(86)

SŪRETÜ VE'Ṭ-ṬĀRIḲ

(3) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Taḳı ḳasem yāḏ ḳılur men, kök birle taḳı Ṭārıḳ birle.
2. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur Ṭārıḳ?
3. Yaruḳ (5) yulduz.
4. Yoḳ tigme ten, meger anıng üze saḳlaġan.
5. Taḳı baḳsun (6) ādemī, nedin yaratıldı?
6. Yaratıldı tökülgen suwdın.
7. Çıḳar (7) ongurḳadın taḳı kögüz süngükleri arasından.
8. Ḥaḳīḳat üze ol, ḳaytarmaḳı üze yaraġlıġ.
9. Ol kün [571a/1] bilinür örtüglüg sırlar.
10. Taḳı yoḳ anga ḳuvvetdin taḳı yārī birgendin.
11. Taḳı kök birle ḳasem yāḏ ḳılur men, (2) yaġmurlıġ bulıt birle,
12. taḳı kök yaşlıġ yir birle;
13. Ḥaḳīḳat üze ol, ayırt kemişgen söz.
14. (3) Taḳı irmez ol, lāġ.
15. Ḥaḳīḳat üze anlar keyd ḳılurlar, keyd ḳılmaḳ.
16. Taḳı keyd ḳılur men, (4) keyd ḳılmaḳ.
17. Mühlet birgil küfr ketürgenlerge. Mühlet birgil anlarġa, āheste, ya‘nī az mühlet.

(87)

SŪRETÜ'L-A'LĀ

(5) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (6) Tesbīḥ ḳılġıl yüksek İḏingning atı birle.
2. Ol kim yarattı taḳı tüz ḳıldı.
3. Taḳı ol kim (7) taḳdīr ḳıldı taḳı köndürdi.
4. Taḳı ol kim çıḳardı otlaġnı,
5. ḳıldı anı eskirmiş çöp [571b/1] ḳara yaġız.
6. Oḳıġay miz sanga, unutmaġay sen,
7. meger anı kim tiledi Tangrı. Ḥaḳīḳat üze ol bilür (2) āşkāreni taḳı ol kim irseni kim örtülür.
8. Taḳı tevfīḳ birgey miz sanga, āsānraḳ.
9. Ögüt birgil, eger (3) asıġ ḳılsa ögüt.
10. Ögüt ḳabūl ḳılġay ol kim irse kim ḳorḳar.
11. Taḳı yıraḳ bolur ögütüngdin, (4) baḫtsızraḳ.
12. Ol kim köyer uluġraḳ otġa.
13. Andın song ölmes anıñ içinde (5) taḳı tirilmes.
14. Ḳurtuldı ol kim irse kim arındı.
15. Taḳı yāḏ ḳıldı İḏisiniñ atını (6) taḳı namāz ḳıldı.
16. Üyrür siz bu yaḳınraḳ tiriglikni.
17. Taḳı ol cihān, yaḫşıraḳ (7) taḳı ḳalġanraḳ.
18. Ḥaḳīḳat üze bu turur burunḳı ṣuḥuflar içinde,
19. İbrāhīmnüng taḳı Mūsānıng ṣuḥufları içinde.

(88)

SŪRETÜ'L-ĠĀŞİYE

[572a/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Keldi mü sanga ḳıyāmet sözi?
2. Yüzler ol kün ḫor bolġanlar,
3. (3) işlegen, emgengen.
4. Köyer otġa isig.
5. İçrülür key isig (4) çeşmedin.
6. Yoḳ anlarġa yigü nirse, meger ḳuruġ tikendin.
7. Semrütmez taḳı (5) mungsuz ḳılmaz açlıḳdın.
8. Yüzler ol kün körklüg.
9. 'Amelinge rāżī bolġan.
10. (6) Yüksek uçmaḳ içinde.
11. Eşitmez anıng içinde fāyidesiz söz.
12. Anıng içinde aḳġan çeşme.
13. (7) Anıng içinde kötrülmiş taḫtlar,
14. taḳı ḳoyulmış iḏişler,
15. biri biri yanında ḳoḏulmış (8) yastuḳlar,
16. taḳı yayılmış töşekler.
17. Baḳmazlar mu tiwe- (9) lerge, neteg yaratıldı,
18. taḳı kök tapa, neteg kötrüldi,
19. taḳı [572b/1] taġlar tapa, neteg tikildi,
20. taḳı yir tapa, neteg yayıldı?
21. (2) Ögüt birgil, ḥaḳīḳat üze sen ögüt birgen sen.
22. İrmes sen anlar üze erklig bolġan.
23. Meger (3) ol kim irse kim ewrüldi taḳı küfr ketürdi,
24. ḳınayur anı Tangrı uluġraḳ ḳın birle.
25. Ḥaḳīḳat üze bizing tapa ḳaytmaḳları.
26. (3) Andın song ḥaḳīḳat üze (4) bizing üze, saḳışları.

(89)

SŪRETÜ VE'L-FECR

(5) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmetlig.**

1. (6) Tang birle ḳasem yād ḳılur men,
2. taḳı on tün birle,
3. taḳı cüft birle taḳı tek birle,
4. taḳı tün birle, ol vaḳtın kim keçer;
5. (7) bar mu anıng içinde ant içgü nirse, 'aḳl eyesinge?
6. Körmeding mü, neteg ḳıldı İḏing [573a/1] 'Ād birle;
7. İrem birle, örelig,
8. ol kim yaratılmadı mengzeşiki (2) iller içinde;
9. taḳı Şemūd birle, anlar kim kestiler uluġ taşnı, ḳolda;
10. taḳı Fir'avn birle, (3) ḳazuḳlar eyesi.
11. Anlar kim ḥaddın keçtiler iller içinde.
12. Taḳı üküş ḳıldılar anıng içinde fesādnı.
13. (4) Ḳuydı anlar üze İḏing, ḳın ḳamçısın.
14. Ḥaḳīḳat üze İḏing, küygü yirde.
15. (5) Ādemī, ol vaḳtın kim sınasa anı İḏisi taḳı aġırlasa anı taḳı ni'metlig ḳılsa, (6) aytur: "İḏim aġırladı mini."
16. Taḳı ol vaḳtın kim sınasa anı taḳı tar ḳılsa (7) anıng üze rūzīsin, aytur: "İḏim ḫorladı mini."
17. Andaġ irmez; aġırlamas siz (8) yetīmni.
18. Taḳı tuydurmaz siz dervīşning ṭa'āmı üze.
19. Taḳı yiyür siz (9) mīrāṯ, cem'lig yimek.
20. Taḳı sewer siz mālnı, köp sewmek.
21. Andaġ irmez ol vaḳtın [573b/1] tögüldi yir, tögülmek tögülmek,
22. taḳı keldi İḏing taḳı firişte ṣaf bolu ṣaf bolu;
23. (2) kelindi ol kün tamuġ birle. Ol kün saḳınur, yā ögüt alur ādemī, taḳı neteg anga (3) saḳınmaḳ?
24. Aytur: "Ay kāşkī men aşnu keçürse irdim, tiriglikimge!"
25. Ol kün (4) ḳınamas anıng ḳınamaḳını, bir kim irse.
26. Taḳı berkitmes berkitmekini, bir kim irse.
27. Ay (5) ḳarār ḳılġan nefs!

28. Ḳaytġıl İḏing tapa, ḫoşnūd bolup, ḫoşnūd bolunmış.
29. (6) Kirgil ḳullarım içinge.
30. Taḳı kirgil uçmaḳımġa.

(90)

SŪRETÜ'L-BELED

(7) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [574a/1] Ḳasem yāḏ ḳılur men bu il birle, ya'nī Ka'be birle,
2. taḳı sen turġan birle bu ilde,
3. taḳı Ādem birle (2) taḳı ol nirse birle kim toġurdı;
4. yarattuḳ ādemīni meşaḳḳat içinde.
5. Sizer mü kim (3) yaraġlıġ bolmaġay anıng üze bir kim irse?
6. Aytur: "Yoḳattım üküş māl."
7. Sizer mü (4) kim körmedi anı bir kim irse?
8. Ḳılmaduḳ mu anga iki köz,
9. taḳı til taḳı iki tutaḳ?
10. (5) Taḳı köndürdük anı iki yolġa, ya'nī ḫayr taḳı şer yolınġa.
11. Küçeylik birle kirmedi 'aḳabeġa.
12. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur (6) 'aḳabe?
13. Boyunnung yulmaḳı.
14. Yā yitürmek kün içinde kim açmaḳlıġ turur,
15. (7) yetīmge yawuḳluḳ eyesinge,
16. yā dervīşke dervīşlik eyesinge.
17. Andın song boldı (8) anlardın kim bittiler taḳı vaṣiyyet ḳılıştılar ṣabr birle taḳı ṣabr ḳılıştılar raḥmet ḳılmaḳ birle.
18. Anlar (9) saġ yan eyeleri.
19. Taḳı anlar kim küfr ketürdiler āyetlerimüzġa, anlar sol yan eyeleri.
20. Anlar üze örtüglüg ot.

(91)

SŪRETÜ VE'Ş-ŞEMS

[574b/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Taḳı ḳasem yāḏ ḳılur men kün birle taḳı yaruḳluḳı birle,
2. taḳı ay birle, ol vaḳtın uydı anga,
3. taḳı kündüz birle, (3) ol vaḳtın kim açtı,
4. taḳı tün birle, ol vaḳtın kim kelür anga,
5. taḳı kök birle taḳı ol nirse birle <kim> ḳopardı,
6. (4) taḳı yir birle taḳı ol nirse birle kim yaydı anı,
7. taḳı ten birle taḳı ol nirse birle kim tüzetti anı,
8. taḳı ilhām ḳıldı anga (5) buyruḳdın çıḳmaḳını taḳı saḳnuḳluḳını;
9. ḳurtuldı ol kim irse kim arıttı anı.
10. Taḳı nevmīḏ boldı (6) ol kim irse kim ekisti anı.
11. Yalġanġa nisbet ḳıldı Ṣemūd, ḥaddın keçmeki birle;
12. ol vaḳtın kim ıyındı (7) bed-baḫtraḳı.
13. Aydı anlarġa Tangrınıng resūlı: "Tangrınıng ingenindin taḳı suwındın ülüşini."[244]
14. [575a/1] Yalġanġa nisbet ḳıldılar anı taḳı singrin kestiler anı. Örtti anlar üze İḏileri, yazuḳları birle. Taḳı tüz ḳıldı anı.
15. Taḳı ḳorḳmaz songındın.

---

244 "Allah'ın peygamberi onlara 'Allah'ın devesine ve onun su içme hakkına (dokunmayın)' dedi."

(92)

SŪRETÜ'Ṣ-ṢIDDĪḲ

(2) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ḳasem yāḏ ḳılur men tün birle, ol vaḳtın kim kelür,
2. taḳı kündüz birle, ol vaḳtın açıldı,
3. taḳı ol nirse kim yarattı (4) irkekni taḳı tişini;
4. ḥaḳīḳat üze 'amelingiz muḫtelif.
5. Ammā ol kim irse kim birdi (5) taḳı saḳındı,
6. taḳı rāstladı körklüglükni,
7. āsān ḳılġay miz anı āsānraḳġa.
8. (6) Taḳı ammā ol kim irse kim baḫīllıḳ ḳıldı taḳı mungsuzluḳ da'vāsını ḳıldı,
9. taḳı yalġanġa nisbet ḳıldı körklüglükni,
10. (7) müheyyā ḳılġay biz anga küçeyrekke.
11. Taḳı ne mungsuz ḳılur andın mālı, ol vaḳtın [575b/1] helāk boldı?
12. Ḥaḳīḳat üze bizim üze köni yol.
13. Taḳı ḥaḳīḳat üze bizge ol cihān taḳı bu cihān.
14. (2) Ḳorḳuttum sizni otdın, yalınglanur.
15. Köymez anga, meger ol baḫtsızraḳ,
16. kim (3) yalġanġa nisbet ḳıldı taḳı yüz ewürdi.
17. Taḳı saḳlanġay andın ol saḳnuḳraḳ,
18. kim birür (4) mālını, zekāt birür.
19. Taḳı yoḳ bir kim irse, anıng ḳatında, ni'metdin, yanut birilür;
20. (5) meger yüksekrek İḏisining rıżāsın istemeki.[245]
21. Taḳı /// rāżī bolġay.

---

245 "Onun nezdinde hiç kimsenin mükâfat verilecek bir nimeti yoktur, o (bunu) sadece yüce Rabbinin hoşnutluğunu aramak için (yapmıştır)."

(93)

SŪRETÜ VE'Ḍ-ḌUHĀ

(6) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (7) Taḳı ḳasem yāḍ ḳılur men ḳuşluḳ vaḳtı birle,
2. taḳı tün birle, ol vaḳtın kim ḳarangḳu boldı;
3. ḳoymadı sini İḍing taḳı düşman tutmadı.
4. Taḳı ol cihān [576a/1] yaḫşıraḳ sanga, bu cihāndın.
5. Taḳı birgey sanga İḍing, rāżī bolġay sen.
6. (2) Bulmadı mu sini yetīm, sığındurdı?
7. Taḳı buldı sini, ya'nī bildi azġan; köndürdi.
8. (3) Taḳı buldı sini dervīş, bayıttı.
9. Ammā yetīmge ḳahr ḳılmaġıl.
10. Taḳı ammā (4) tilegenge sarsıtmaġıl.
11. Taḳı ammā İḍing ni'metini sözlegil.

(94)

SŪRETÜ'L-İNŞİRĀḤ

(5) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (6) Açmaduḳ mu sanga kögüzüngni?
2. Taḳı ḳoḍduḳ sindin yüküngni,
3. ol kim (7) bastı arḳangnı.
4. Taḳı kötürdük sanga ẓikringni.
5. Ḥaḳīḳat üze küçeylik birle āsānlıḳ.
6. (8) Ḥaḳīḳat üze küçeylik birle āsānlıḳ.
7. Ol vaḳtın kim fārīġ boldung, emgengil.
8. Taḳı İḍing tapa raġbet ḳılġıl.

(95)

SŪRETÜ VE'T-TĪN

[576b/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant içer men tīn birle taḳı zeytūn birle,
2. taḳı Ṭūr-ı Sīnīn birle,
3. taḳı bu emānetlıġ (3) il birle,
4. yarattuḳ ādemīni, rāst ḳılmaḳnung körklügreki içinde.
5. Andın song (4) ḳaytarduḳ anı, astınlarnıng astınraḳı.
6. Meger anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni, (5) anlarġa kesilmegen ṣevāb.
7. Ne neng yalġan ḳılur sini, mundın song, cezā birle, yā dīn birle?
8. İrmez mü Tangrı ḥükm ḳılġanlarnıng ḥükm ḳılġanra[ḳı]?

(96)

SŪRETÜ'L-ḲALEM

[577a/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Oḳuġıl İḏingning atı birle, ol kim yarattı.
2. Yarattı ādemīni, ḳoyuġ ḳanlardın.
3. (3) Oḳuġıl. Taḳı İḏing kerīmreki.
4. Ol kim ögretti ḳalem birle.
5. Ögretti ādemīge, (4) anı kim bilmedi.
6. Yıġılsun; ḥaḳīḳat üze ādemī ḥaddın keçer,
7. kim kördi anı bay boldı.
8. (5) Ḥaḳīḳat üze İḏing tapa ḳaytmaḳ.
9. Kördüng mü anı kim yıġar,
10. ḳulnı, (6) ol vaḳtın namāz ḳıldı?
11. Kördüng mü, eger bolsa köni yol üze,

12. yā buyurdı (7) saḳnuḳluḳ birle?
13. Kördüng mü, eger yalġanġa nisbet [ḳılsa] taḳı [yüz ewürse]?
14. Bilmedi mü, ḥaḳīḳat üze Tangrı körer?
15. Yıġılsun; eger (8) yıġılmasa tartġay miz bürçek birle,
16. bürçek yalġan sözlegen, ḫaṭā ḳılġan.
17. (9) Ündesün meclisini[246].
18. Ündegey miz ‘aẕāb firişṭelerini.
19. Andaġ irmes; boyun sümegil anga. Taḳı secde ḳılḳıl taḳı yawuġıl.

(97)

SŪRETÜ'L-ḲADR

[577b/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Biz indürdük anı Ḳadr tüninde.
2. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur Ḳadr tüni?
3. (3) Ḳadr tüni, yaḫşıraḳ turur ming aydın.
4. İner firişteler taḳı Cebreyil ‘aleyhi's-selām, (4) anıng içinde İḏilerining buyruḳı birle tigme bir işdin.
5. Selāmetlıḳ ol, tang atginçe.

(98)

SŪRETÜ LEM YEKŪN

(5) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [578a/1] Bolmadı anlar kim küfr ketürdiler, kitāb eyelerindin taḳı ortaḳ ḳoşġanlar: (2) ayrılġanlar, ançaġa tegrü kim kelse anlarġa açuḳ ḥüccet;
2. yalavaç Tangrıdın, oḳıyur (3) arıġ ḳılınmış ṣaḥīfeler,
3. anıng içinde rāst kitāblar.

---

246 meclisini: مجليسيني

4. Taḳı ayrılmadı (4) anlar kim birildiler kitāb, meger mundın song kim keldi anlarġa açuḳ ḥüccet.
5. (5) Taḳı buyrulmadılar, meger munung üçün kim ḳulluḳ ḳılsalar Tangrıġa, ḫāliṣ ḳılığlı bolup anga dīn, (6) müsülmānlar bolup; taḳı ḳılsalar namāznı taḳı birseler zekātnı. Taḳı ol, rāstnıng (7) dīni.
6. Ḥaḳīḳat üze anlar kim küfr ketürdiler, kitāb eyelerindin (8) taḳı ortaḳ ḳoşġanlar, tamuġ otı içinde, cāvid̲āneler anıng içinde. Anlar, anlar (9) yaratılmışlarnıng yawuzra[ḳı].
7. Ḥaḳīḳat üze anlar kim bittiler taḳı ḳıldılar ed̲gü 'amellerni; [anlar, anlar yaratılmışlarnıng yaḫşıraḳı].
8. [Anla]rnıng yanutları İd̲ileri ḳatında, iḳāmet būstānları, aḳar [578b/1] astınındın arıḳlar, cāvid̲āneler anıng içinde ulaşu. Ḫoşnūd boldı Tangrı anlardın taḳı ḫoşnūd boldılar andın. Ol, ol kim irsege kim ḳorḳtı İd̲isindin.

(99)

SŪRETÜ'Z-ZELZELE

(2) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (3) Ol vaḳtın kim teprenildi yir, teprenilmek,
2. taḳı çıḳardı yir, (4) yüklerini,
3. taḳı aydı ādemī: "Ne turur anga?";
4. ol kün sözleyür ḫaberlerini,
5. (5) munung birle kim İd̲ing vaḥy ḳıldı anga.
6. Ol kün ḳaytur kişiler taḳuḳ ḥālı üze, (6) munung üçün kim körküzülseler 'amellerini.
7. Kim kim ḳılsa z̲erre endāzesinçe ed̲gülük, körgey anı.
8. (7) Taḳı kim kim ḳılsa z̲erre endāzesinçe yawuzluḳ, körgey anı.

(100)

SŪRETÜ VE'L-'ĀDİYĀT

[579a/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ant içer men yügürgen atlar birle, ün ḳılığlı bolup,
2. ot çıḳarġanlar birle, çıḳığlı bolup,
3. taḳı ġāret ḳılġanlar birle, (3) tang birle,
4. ḳopardılar anda toġnı,
5. ortada boldılar anıng birle bir yığında;
6. ḥaḳīḳat üze (4) ādemī, İḏisinge nü-sipāslıḳ ḳılġan.
7. Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, anıng üze tanuḳ.
8. (5) Taḳı ḥaḳīḳat üze ol, māl sewer üçün baḫīl.
9. Bilmez mü, ol vaḳtın kim çıḳarıldı, (6) ol kim gorlar içinde,
10. taḳı cem' ḳılındı, ol kim kögüzler içinde?
11. Ḥaḳīḳat üze İḏileri, anlarnı ol kün bilgen.

(101)

SŪRETÜ'L-ḲĀRİ'A

[579b/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ḳıyāmet kün.
2. Ne turur ḳıyāmet kün?
3. Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur ḳıyāmet kün?
4. Ol kün (3) bolur kişiler, kelebekler mengizlig taḳıtılmış.
5. Taḳı bolur taġlar, (4) çapulmış boḏaġlıġ yüng mengizlig.
6. Ol kim irse kim aġır boldı ölçülmişleri,
7. ol, (5) tiriglik içinde rıżālıġ.
8. Taḳı ol kim irse kim yüngül boldı ölçülmişleri,

9. anıng anası tüşgen, ya'nī yoḳalġan.
10. (6) Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur ol?
11. İsig ot.

(102)

SŪRETÜ'T-TEKĀṢÜR

(7) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [580a/1] Meşġūl ḳıldı siz<ni>, köp da'vā ḳılışmaḳ,
2. ançaġa tegrü kim ẓiyāret ḳıldıngız goristānlarġa.
3. Yıġılġıl, bilgey siz.
4. (2) Andın song yıġılġıl, bilgey siz.
5. Yıġılġıl; eger bilse irdingiz, yaḳīnning bilmişi mengizlig.
6. (3) Körgey ök siz tamuġnı.
7. Andın song körgey ök siz, yaḳīnning 'aynı.
8. Andın song sorulġay oḳ siz, ol kün, tena'umdın taḳı tehvdin.

(103)

SŪRETÜ VE'L-'AṢR

(4) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Ḳasem yād ḳılur men ikindü namāzı birle,
2. ḥaḳīḳat üze ādemī ziyān içinde.
3. Meger anlar kim bittiler (6) taḳı ḳıldılar eḏgü 'amellerni taḳı vaṣiyyet ḳılıştılar ṣābit iş birle taḳı vaṣiyyet ḳılıştılar ṣabr birle.

(104)

SŪRETÜ'L-HÜMEZE

[580b/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Bī-çārelıḳ tigme bir kişi 'ırżını sındurġanġa, ṭa'n ḳılġanġa!
2. Ol kim yıġdı mālnı taḳı sanadı anı.
3. (3) Saḳınur, ḥaḳīḳat üze mālı, cāviḍāne ḳıldı anı.
4. Yıġılġıl; bıraḳılġay tamuġḳa.
5. (4) Taḳı ne bildürdi sanga, ne turur Ḥuṭame?
6. Tangrının yandurmış otı,
7. ol kim aşar, ġālib bolur (5) köngüller üze.
8. Ol, anlar üze örtüglüg,
9. örekler içinde temdīd ḳılınmış.

(105)

SŪRETÜ'L-FĪL

(6) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [581a/1] Körmeding mü, neteg ḳıldı İḍing fil eyeleri birle?
2. Ḳılmadı mu (2) keydlerini, żāyi' ḳılmaḳ içinde?
3. Taḳı ıḍḍı anlar üze, ögür ögür ḳuşlarnı.
4. Atar anlarnı (3) taş birle bişrülmiş balçıḳdın.
5. Ḳıldı anlarnı, yinmiş ekin yapurġaḳı mengizlig.

(106)

SŪRETÜ ḲUREYŞ

(4) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Ḳureyşnüng ögretmeki üçün,
2. ögrenmekleri, köçmekinge ḳışnıng taḳı yaynıng;
3. ḳulluḳ ḳılsunlar (6) bu ewnüng İḏisinge.
4. Ol kim yitürdi anlarġa açlıḳdın taḳı ḳurtardı anlarnı ḳorḳunçdın.

(107)

SŪRETÜ'D-DĪN

[581b/1] **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Kördüng mü anı kim yalġanġa nisbet ḳılur dīnni?
2. Taḳı ol, ol kim def' ḳılur yetīmni.
3. (3) Taḳı yöndermez dervīşning ṭa'āmı üze.
4. Bī-çārelıḳ namāz ḳılġanlarġa,
5. anlar, (4) anlar namāzlarından ġāfiller.
6. Anlar, anlar kim riyā ḳılurlar.
7. Taḳı yıġarlar zekātnı.

(108)

SŪRETÜ'L-KEVṢER

(5) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (6) Biz birdük sanga, uçmaḳnung arıġ ḥavżını.
2. Taḳı namāz ḳılġıl İḍingge taḳı tiwelerni boġazlaġıl.
3. Ḥaḳīḳat üze yigrengening, ol eksük, ya'nī song.

(109)

SŪRETÜ'L-KĀFİRŪN

[582a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Ayġıl: "Ay kāfirler!"
2. "Ḳulluḳ ḳılmaz men, anga kim ḳulluḳ ḳılur siz."
3. "Taḳı (3) [ir]mes siz ḳulluḳ ḳılġanlar, anga kim ḳulluḳ ḳılur men."
4. "Taḳı irmez men ḳulluḳ ḳılġan, anga kim ḳulluḳ ḳıldıngız."
5. "Taḳı <irmez> (4) siz ḳulluḳ ḳılġanlar, anga kim ḳulluḳ ḳılur men."
6. "Sizge dīniñiz taḳı manga dīnim."

(110)

[SŪRETÜ'N-NAṢR]

(5) **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. [582b/1] Ol vaḳtın kim keldi Tangrınıng yārīsi taḳı açmaḳ,
2. taḳı kördüng kişilerni, kir[ürler] (2) Tangrınıng dīninge ögür ögür;
3. tesbīḥ ḳılġıl İḏingning ögmeki birle taḳı yarlıḳayu tilegil [andın. Ḥaḳīḳat üze ol, irdi tevbeni ḳabūl ḳılġan].

(111)

SŪRETÜ EBĪ LEHEB

(3) **Başladım Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Yoḳaldı Ebī Lehebning iki elgi taḳı yoḳaldı.
2. Ol niyābet ḳılmadı andın, mālı taḳı [ol kim] (5) ḳazġandı.
3. Köygey otġa yalınglıġ;
4. taḳı tişisi (6) otunnung kötürgeni,
5. boynında urḳanlar büktürülmişdin.

(112)

SŪRETÜ'L-[İḪLĀṢ]

[583a/1] **Tangrı atı birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (2) Aygıl: "Ol Tangrı yalġuz, bir."
2. "Tangrı uġranılmış."
3. "Toġurmadı (3) taḳı toġrulmadı."
4. "Taḳı bolmadı anga teng, bir."

(113)

SŪRETÜ'L-FELAḲ

(4) **Tangrı [atı] birle başlayur men; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (5) Aygıl: "Sıġnu[r men] tangnıng Tangrısınġa;
2. ol nirsening yawuzluḳındın kim yaratur,
3. taḳı ḳarangḳu tünning şerrindin, [583b/1] ol vaḳtın kim ḳarangḳusı kirdi,
4. taḳı tüwkürgenlerning şerrindin, tügünler içinge,
5. taḳı (2) ḥased ḳılġannıng şerrindin, ol vaḳtın kim ḥased ḳıldı."

(114)

SŪRETÜ'N-NĀS

(3) **Başlayur men Tangrı atı birle; üküş raḥmetlig, raḥmeti lāzım.**

1. (4) Aygıl: "Sıgnur men kişilerning İḏisinge,
2. ḫalḳlarnıng erkliginge;
3. .....
4. vesvese ḳılġannıng (5) şerrindin, yeşingen iblīsdin,
5. ol kim vesvese ḳılur kişilerning (6) kögüzleri içinde;
6. perīlerdin taḳı ādemīlerdin.

تمت كتابة كلام الله فى اواسط شهر ربيع الاخر سنة اربع و ستين و سبعمائة

Temmet kitābetu kelāmi'llāhi fī evāsiṭi şehri rebī'i'l-āḫiri senete erba'in ve sittīne ve seb'imi'etin

SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES & LITERATURES
Edited by Şinasi Tekin & Gönül Alpay Tekin

•

Published at the Harvard University
Department of Near Eastern Languages and Civilizations

1. **The Uighur** Translation of Stihramati's Commentary (231 pages, 1970) by Şinasi Tekin
2. **Menāhicü'l-İnşā**, The Earliest Ottoman Chancery Manual (158 pages, 1971) by Şinasi Tekin
3. **Aḥmed-i Dā'ī and His Çengnāme** (58 pages, 1973) by Gönül Alpay
4. **Şaltuḳ-Nāme**, The Legend of Şarı Şaltuḳ, Facsimile with Critical Analysis and Index by F. İz & Gönül A. Tekin (7 parts, 1287 pages, 1973-84)
5. **Heşt Bihişt**, The Teẕkire by Sehī Beg, by Günay Kut (423 pages, 1978)
6. **The Book of Advice**, The Earliest Ottoman Version of Kābūsnāme; text in facsimile from the unique 14th Century Ms. by Eleazar Birnbaum (264 pages, 1981)
7. **Maḥmūd el-Kāşġarī**, Compendium of the Turkic Dialects (Divanü Lüġāt-it-Türk). Edited and translated with Introduction and Indices by Robert Dankoff in coll. with James Kelly. Part I:xxii+416 pages, 1982; II:iv+381 pages, 1984; III: 337 pages, 1985
8. **Shaikh Jamālī Dihlavī**, Maşnawī Mir'atul Ma'ānī (Persian text) by Hameed-ud Din [Edition has been prepared by Gönül A.Tekin, 30, Lxxvix pages, 1984]
9. **Kanûn-nâme-i Sultânî li-'Azîz Efendi** by Rhoads Murphey (x+82 pages, 1985)
10. **'Alāuddawla Simnānī**, Opera Minora (Persian & Arabic texts) W. M. Thackston, Jr. (xxxi+263 pages, 1988)
11. **The Seyahatname of Evliya Çelebi**, Facsimile of TS Bağdat 304: Part I [1^a -106^a] by Fahir İz (14+215 pages, 1989)
12. **The Seyahatname of Evliya Çelebi**, Index [Part I] edited by Şinasi Tekin and Gönül Alpay Tekin (241 pages)
13. **Munyatu'l-Ghuzāt**, A 14th Century Mamluk-Kiptchak Military Treatise by Kurtuluş Öztopçu (iv+223 pages, 1989)
14. **An Evliya Çelebi Glossary**, Unusual, Dialectal and Foreign Words in the Seyahat-name by Robert Dankoff (131 pages, 1991)
15. **Şem' ü Pervâne**, Feyżī Çelebi, A Seventeenth Century Ottoman Meşnevi in Syllabic Meter; Text, Interpretation and Facsimile by Gönül Alpay Tekin (157 pages, 1991)
16. **Çengnāme, Aḥmed-i Dā'ī**, Critical Edition and Textual Analysis by Gönül Alpay Tekin (502 pages, 1992)
17. **Vāḥidī's Menāḳıb-i Ḫvoca-i Cihān ve Netīce-i Cān**, Critical Edition and Analysis by Ahmet T. Karamustafa (293 pages, 1993)
18. **Zahiruddin Muhammad Babur Mirza, BÂBURNÂMA**, Chaghatay Turkish Text with Abdul-Rahim Khankhanan's Persian Translation; Turkish Transcription, Persian Edition and English Translation by W. M. Thackston, Jr. (Along with Maps, Charts, Annotations and Indices) Part I: 1-245, Part II : 246-537, Part III: 538-904 (1993)
19. **The Seyahatname of Evliya Çelebi**, Facsimile, Part 2: 106^b-217^b by F. İz (p.216-438, 1993)

Manuscripts may be submitted to:
The *Journal of Turkish Studies* Harvard University, 6 Divinity Ave. Cambridge, MA.02138/USA

Individual volumes of the Series
and the **Journal of Turkish Studies**
may be ordered thru the
Journal of Turkish Studies
P.O. Box 1447. Duxbury, MA.02331/USA
Tel: 617-585 8796